Şi ordonez şi sa clasez, să am neîncetat ochii aţintiţi asupra unui ţel, nu-mi stă în fire. Îmi placa mai degrabă să sar decât să merg, deşi ştiu că asta îl oboseşte mai mult pe cititor…

Jean Paul despre el însuşi, JURNAL, 9 august 1782

Geniul lui Jean Paul rezidă în faptul că a îmbinat ceea ce este permanent şi ceea ce este cotidian în sufletul germanic cu acea magnifică tresărire a sufletului omenesc care a fost romantismul…

Edmond Jaloux

Jean **Paul**
VIAŢA LUI **QUINTUS FIXLE1N**

Traducerile din acest volum s-au făcut după:
Jean Paul
EINE AUSWAHL AUS SEINEM WERK *Union Verlag-Berlin, 1956* Şi
JEAN PAULS WERKE ÎN ZWEI BÂNDEN *Aufbau-Verlag Berlin und. Weimar, 1068*

JEAN PAUL VĂZUT ÎN LUMINA EPOCII LUI ŞI A CELEI ACTUALE

Fără a recurge la tonalităţi mistice – întrucât îndărătul fenomenelor literare se străvăd cauze obiective de natură personală sau decurgând din ambianţa mai largă materială şi socială –, se poate afirma că unele destine de poeţi prind fiinţă şi se desfăşoară în timp sub o stea norocoasă şi fastă, pe când altele parcă stau

— Măcar aparent – sub incidenţa unei constelaţii mai vitrege. Căci altfel cum să explici de ce o operă literară de cincizeci şi şase volume, încununată încă din timpul vieţii scriitorului de aureola unei popularităţi incomparabil mai largi şi mai aclamate decât aceea a lui Goethe, s-a putut şterge cu totul sub colbul uitării şi al neînţelegerii până la începutul veacului nostru, aşa cum s-a întâmplat cu Jean Paul? Şi cum să faci pe alţii să înţeleagă de ce o prietenie spirituală atât de profundă, durabilă şi fertilă, ca aceea care l-a legat pe Jean Paul de Herder, n-a avut norocul să fie imortalizată şi ea în istoria literaturii sau pe vreun soclu asemenea celui din faţa Teatrului Naţional din Weimar, unde cei doi titani recunoscuţi a literaturii germane îşi etalează dincolo de limitele timpului afecţiunea spirituală reciprocă, într-o cordială şi spectaculară strângere de mână? Şi cum să pricepi tu însuţi, de ce, în cei o sută cincizeci de ani scurşi de la moartea lui Jean Paul sau, mai exact, în cei o sută optzeci de ani de la răsunătorul succes din 1795 al romanului *Hesperus oder 45 Hunds- posttage (Hesperus sau 45 de zile de poştă câinească),* prin care autorul a declanşat dintr-o dată în întreaga Germanie o furtună de entuziasm egală, dacă nu chiar superioară, celei stârnite de *Werther*-ul lui Goethe – de ce în acest răstimp, zic, contemporanii lui şi posteritatea s-au desfăşurat, precum coada de păun, într-o vastă şi semicirculară arie de aprecieri pestriţe, în care găseşti alături – în timp – păreri despărţite adesea printr-un unghi de 180°.

Căci rar scriitor asupra căruia să se fi rostit sentinţe mai

variate şi mai contradictorii, ca asupra lui Jean Paul; cu toate că el însuşi şi-a precizat – în *Introducere în estetică (Vorschule der Aesthetik,* 1804) – atât concepţia despre literatură, în general, şi despre roman, în special, cât şi coordonatele propriei opere. Poezia – în sensul mai larg de literatură – era imaginabilă, şi pentru scriitorul şi pentru esteticianul Jean Paul, doar ca o „artă epică a umorului11; iar unele „paragrafe11 – cum le intitula el – din estetica sa se preocupă pe larg să definească substanţa şi perimetrul ridicolului şi satirei, să explice diferitele feluri de comic şi umorul epic, dramatic şi liric; şi, cum vorba de duh şi jocul cu cuvinte ambigui au reprezentat pentru el o preferinţă şi o unealtă constantă, Jean Paul mai întreprinde încercarea de-a determina esenţa „duhului" german prin compararea lui contrastivă cu cel francez şi englez. Cu toate astea, părerile în privinţa lui au fost nespus de felurite, încă din timpul vieţii sale şi mai ales după moarte. Poate că, Hermann Hesse avea dreptate când scria în 1924, în postfaţa la reeditarea romanului *Siebenkäs,* că fiecare generaţie de cititori întreprinde lectura operelor mai vechi dintr-o perspectivă proprie, nouă, diferită de cea a contemporaneităţii respectivilor autori, şi că veacul nostru, al oamenilor „deprinşi să carcurgă ziarul şi o literatură distractivă'1, „nu mai poate recepta pur şi cu seriozitate o operă poetică, nu se mai poate strădui să-i pătrundă tainele şi nici să-i trăiască tensiunile sufleteşti11. Căci altcum nu s-ar justifica – prin onestitate şi convingere – opiniile unor scriitori sau istoriografi literari situaţi dincolo de orice bănuială de superficialitate, de păreri preconcepute sau lipsite de obiectivitate.

În anii bătrâneţii, când o anumită ciudăţenie – generată nu de senilitate sau invidie, ci mai curând de unele sensibilizări excesive ale orgoliului – îi face pe unii oameni să fie aspri şi necruţători, adesea nedrepţi, cu semenii lor, aproape octogenarul Goethe a păcătuit (oare conştient şi voit?) faţă de Jean Paul, după ce decenii de-a rândul îl ignorase total. Iritat, pare-se, de autobiografia acestuia

publicată postum sub titlul *Adevăr din viaţa lui Jean Paul,* titlu pe care îl socotea o replică ireverenţioasă la adresa propriei sale autobiografii *Din viaţa mea. Poezie şi adevăr,* olimpianul afirmă faţă de secretarul său Eckermann, că Jean

Paul făcuse acest lucru „din spirit de contrazicere11; totodată, mai adaugă că, în timp ce autobiografia sa „se eleva, prin aspiraţii superioare, deasupra zonei realităţii inferioare11, celălalt – Jean Paul – rămânea un captiv al acestei realităţi, ca şi cum „adevărul despre un astfel de om n-ar putea fi altul decât că autorul a fost un filistin11. Aspră şi gratuită acuzare, de care Goethe nu avea nevoie, şi pe care Jean Paul n-o merita. Şi totuşi Goethe intuise, chiar dacă nu ajunsese să şi definească, deosebirea dintre bronzul masiv şi sobru al clasicismului său şi revărsarea spumoasă a umorului şi ironiei prin care Jean Paul se afirma ca un precursor şi deschizător de drumuri al romanticilor.

Cu totul altfel îl vede Ludwig Borne în patetica sa *Cuvântare comemorativă asupra lui Jean Paul,* ţinută la Frankfurt pe Main în ziua de 2 decembrie 1825, la nici trei săptămâni după moartea dificilului romancier. Pentru el, calitatea de umorist a lui Jean Paul e evidentă; îl mai preocupă doar să demonstreze dimensiunile grandioase şi limitele acestui umor, care „nu este un har al spiritului, ci un dar al inimii11 şi care se vădeşte a fi „virtutea însăşi, aşa cum o inimă generos dăruită o practică predând-o didactic, pentru că n-o poate preda didactic practicând-o”. Iar umoristul îi apare ca „bufonul regelui animalelor, în vremuri grele, când adevărul nu poate răsuna ca un clopot sacru şi când oamenii nu-i iartă decât clinchetul clopoţeilor tichiei, pentru că îl dispreţuiesc şi pentru că zâmbesc pe seama lui”, şi ca „omul care desface legăturile de la picioarele lui Saturn şi pune sclavului pe cap pălăria stăpânului, vestind astfel sărbătoarea saturnaliilor, când spiritul slujeşte inimii, iar inima batjocoreşte spiritul11.

încă de la 1850, istorici literari ca Julian Schmidt, G.G. Gervinus şi Wilhelm Scherer afirmau că Jean Paul „n-are

nicio trăsătură de umorist11, că „umorul lui este autoinculcat în mod artificial11 şi că deşi „în calitate de poet satiric şi idilic priveşte în toate detaliile situaţiile care îl îndurerează sau în -care se simte bine, indiferent dacă privirea i-o ascute ura sau iubirea1', totuşi
i se poate reproşa că „adesea se lasă purtat mai curând de dorinţa de-a străluci personal, decât de aceea de-a lumina intens obiectele pe care le prezintă11.

Iar, dacă Robert Schumann – delicatul şi sensibilul compozitor romantic, care a redat în muzică „floarea albastră11 a poetului Eichendorff, fantasticul lui E.T.A. Hoffmann. (în *Kreisleriana),* lirica lui Brentano, Tieck şi Arnim – citea cu pasiune scrierile lui Jean Paul, încercând în piesa pentru pian *Papillons (Fluturi)* să-i continue în vis romanul *Flegeljahre (Anii zvăpăiaţi)* sau preluând în Florestan şi Eusebius din *Carnaval* (Op. 9) cuplul de personaje antagonice Walt şi Vuit, şi îl admira profund, înţelegându-i durerea lăuntrică răsfrântă în ironie şi satiră, un poet ea Ştefan George îl vedea cu totul altfel în 1900; deschizând cu Jean Paul o ediţie în trei tomuri de „Poezie germană11 (1900—1902), scria în prefaţă că nu urmăreşte „o redescoperire a scriitorului umorist11, ci vrea doar să selecteze „ceea ce îi conferă azi noua şi înalta sa semnificaţie11, adică „frumuseţea nepieritoare a poeziilor pe care le-a dat independent sau abia întreţesute în acţiunea pestriţelor sale povestiri11.

Şi, totuşi, nu se poate nesocoti faptul că acest povestitor rousseauist, care se revendica, în materie de umor şi sarcasm, de la englezul Laurence Sterne, a avut o influenţă incontestabilă asupra unui Gottfried Keller, Adalbert Stifter şi Theodor Fontane, cum şi – adesea mărturisit formal – asupra unor prozatori contemporani ca Wolfgang Koeppen, Emst Penzoldt, Giinter Grass sau Arno Schmidt. Iar Hermann Hesse, în amintita postfaţă, ca şi în alte articole pline de pagini ditirambice, întemeiază monumentalitatea prozatorului umorist Jean Paul pe faptul „că ştie să imagineze totdeauna antipodul fiecărui pol, aşa cum

izbutesc scriitori mari – că el, un demiurg, se simte acasă în lumea de dincolo de cuplul contrastului – şi că, din acest motiv, nu slăveşte niciodată căldura, pentru a dojeni răceala, şi nici nu preamăreşte inima, pentru a admonesta raţiunea11; apoi, răspunzând unor acuzaţii formulate în decurs de un veac, Hesse mai afirmă că opera lui Jean Paul cuprinde „tablouri ale vieţii mărunte, născute dintr-o iubire infinită11 şi că, „oricât s-ar deda poetul, de mii de ori, la comparaţii rafinate sau s-ar pierde în abstracţiuni superbe şi ar întreprinde excursuri semiironice în împărăţia erudiţiei, el revine totuşi mereu, cu fidelitate, la firul povestirii şi nimeni nu-i poate reproşa că fie chiar şi cea mai profundă sau veselă scăpărare a duhului său îi este mai dragă deoât acul cu gămălie pe care Lenette îl ţine între buze11.

în faţa unui asemenea mozaic de păreri contradictorii şi ale unor atât de radicale schimbări de atitudine a publicului faţă de opera lui, ne simţim îndemnaţi să punem o serie de întrebări: Cine este de fapt Jean Paul? Care sunt coordonatele literar-estetice şi substanţa operei sale în lumina timpului respectiv şi în cea a viziunii ştiinţifice despre literatură din vremea şi societatea noastră? Ce valoare şi ce atracţie prezintă lectura operei lui pentru cititorul din zilele noastre?

Asemenea întrebări sunt justificate cu atât mai mult, cu cât personalitatea şi opera lui Jean Paul nu pot fi delimitate şi definite pe baza noţiunilor obişnuite din istoria literaturii germane. Anii săi de creaţie (1781—1825) se situează de fapt în vremea clasicismului şi a romantismului, încep înainte de călătoria în Italia a lui Goethe şi de prietenia acestuia cu Schiller şi sfârşesc când romantismul îşi cheltuise toate resursele şi se afla pe panta declinului. Dar, ca şi în cazul lui Holderlin şi al lui Goethe din faza sa târzie de creaţie, noţiunile şi denumirile de clasicism şi romantism se dovedesc insuficiente pentru a putea caracteriza un scriitor ca Jean Paul care, deşi a aruncat punţi peste ambele curente şi a contribuit substanţial la împlinirea lor, nu poate fi înscris integral şi exclusiv în niciunul dintre de, căci le

depăşeşte prin forme noi de împletire a lor, dar care nu reprezintă suma aritmetică sau geometrică a amândurora. Jean Paul a trăit în marginea clasicismului, fără a trece complet hotarul spre romantism, deşi are numeroase trăsături comune cu acesta: romanele rămase truncheate, în fază de torso, umorul şi ironia blajină şi bonomă, viaţa privită cu un ochi satiric şi unul idilic, viziunile onirice etc. De fapt, el a rezumat în evoluţia sa frământări şi curente ale secolului al XlX-lea, deşi nu s-a fixat la vreunul din de. Prin lecturile de tinereţe descinde din *Aufklărung,* forma tipică de luminism german, şi din J.—J. Rousseau; frecventarea spirituală a bătrânului Herder îi deschide perspectivele lumii preclasice a cultivării sentimentului, din secolul al XVIII-lea; ca şi Schiller, trece şi el prin filosofia lui Kant şi prin cultul genialităţii profesat de curentul „Sturm-und-Drang", dar în forma rinascimentală goetheană a omului plenar, a titanului; iar debutul – primele două volume de satire oarecum chinuite – stă sub influenţa englezilor Swift, Sterne, Fielding, Pope, Young şi Smollet şi a germanilor Wieland, Schiller, Georg Forster, dar mai, ales a lui Theodor Gottlieb Hippel şi Georg Christoph Lichtemberg.

într-un moment când revoluţia franceză înflăcăra pe mulţi scriitori germani, dar până la limita opticii lor de clasă – burgheze sau aristocratice –, şi când romantismul pregătea trezirea şi întărirea conştiinţei naţionale şi ridicarea poporului împotriva ocupaţiei napoleoneene, dar rămânea, în ciuda aparenţelor democratiee. Aservit în oarecare măsură intereselor reacţiunii feudale, într-o epocă în care adevăratele interese progresiste ale poporului găseau un slab ecou în literatură, deşi masele, ca şi majoritatea scriitorilor, n-aveau niciun interes să contribuie la restaurarea vechilor stări feudale, doi scriitori au constituit, fiecare în felul său, o opoziţie la dezvoltările politice reacţionare din Germania acelor vremuri: Friedrich Holderlin, prin idealizarea vechii democraţii elene, şi Jean Paul. Acesta din urmă – pe care Marx l-a numit „farmacist

literar”, cu vădită referire la mixtura de sentimentalism şi satiră socială a stilului romanelor sale – a fost deopotrivă un reprezentant al opiniilor democratice populare, deşi reticent şi atenuând corosivitatea satirei sub haina umorului şi sub catifelarea nostalgiei idilice retrospective.

Fiu şi nepot de învăţător, adică de oameni care îndurau din plin foamea şi mizeria în Germania secolului al XVIII-lea, Johann Paul Friedrich Richter – cunoscut ca scriitor sub numele de Jean Paul – a văzut lumina zilei la 21 martie 1763 în orăşelul Wunsiedel din Fichtelgebirge; s-a născut la puţină vreme după ce războiul de şapte ani – cea mai sângeroasă şi nimicitoare încăierare a secolului, în care se înfruntaseră iarăşi aproape toate popoarele europene pe pământul Germaniei şi Boemiei – se încheiase printr-o pace din care nici Austria şi Saxonia, de-o parte, nici Prusia, de altă parte, nu se aleseseră cu altceva decât cu vieţi şi bunuri distruse, cu o economie zdruncinată cumplit şi pentru multă vreme. Orăşelul Wunsiedel era situat în principatul Bayreuth, unul din cele mai retrograde dintre cele peste trei sute de state şi stătuleţe cu care se procopsise poporul german în urma păcii din Westfalia (1648); un principat în care risipa şi luxul de la curte, bazat pe spolierea nemiloasă a populaţiei, mai ales rurale şi pe comerţul cu soldaţi, întuneca prin norii sumbri ai mizeriei cerul unei vieţi încă naiv-patriarhale, aproape idilice. Aspecte şi trăsături ce se vor imprima în sufletul copilului şi vor răbufni mai târziu, în aceeaşi stranie alăturare, din pana scriitorului. Astfel, în multe din povestirile sale, se recunosc uşor persoane întâlnite în viaţă şi crâmpeie din realităţile lumii în care trăise, zugrăvite când cu colorit viu şi intens, când în albnegru, cu predominarea negrului şi a cenuşiului.

Tatăl lui Jean Paul, pe care îl vom regăsi parţial în învăţătorul Maria Wutz şi în Quintus Fixlein, era organist şi profesor suplinitor la Wunsiedel, reuşind anevoie să agonisească familiei o existenţă mizeră, care nu s-a ameliorat substanţial nici după ce, în 1765, a devenit preot de ţară la Joditz, lângă Hof, iar după 1776 paroh la

Schwarzembach pe râul Saale. Jean Paul îi închină spre sfârşitul vieţii, în autobiografia sa, pagini emoţionante, în a căror textură din urzeală optimist-idilică şi din tonalităţi sumbre, demoralizante, se străvede şi drama personală a părintelui şi întreaga mizerie a tagmei dascălilor, lăsaţi materialiceşte mai mult la voia întâmplării. Până şi talentul muzical, remarcabil şi promiţător, al bătrânului Richter, a fost înăbuşit sub povara obligaţiilor unei familii numeroase, în care se mai născuseră, după Jean Paul, încă patru băieţi şi două fete, secerate de moarte la o vârstă fragedă. Din aceleaşi motive bătrânul Richter nu s-a putut ocupa prea mult nici de educaţia copiilor, pe care îi punea doar să înveţe pe dinafară catehismul, sentinţe din *Biblie* şi cuvinte latineşti, deşi îşi dăduse seama de mintea dezgheţată a primului născut, Jean Paul. De altfel, nici când a intrat la şcoala latinească din Schwarzembach, Jean Paul n-a avut parte de alt învăţământ, mai bun, căci şi acolo copiii buchiseau pe de rost cuvinte latineşti, greceşti şi ebraice, pentru a face exerciţii de traducere din *Biblie.* Din fericire, copilul Jean Paul era dăruit de la natură cu o sete neostoită de-a citi şi învăţa cât putea mai mult; iar biblioteca tatălui său şi mai ales cea a preotului Vogel dintr-un sat apropiat, Rehau, i-au oferit prilejul să parcurgă cu frenezie, de-a valma, scrieri din domeniile filosofiei, teologiei, dreptului, istoriei, esteticii, ştiinţelor naturii şi medicinii, precum şi opere literare ale luminismului german şi european, care l-au influenţat profund şi i-au definit concepţia despre lume ce-a constituit fundamentul operei sale literare ulterioare. Faptul că împrumuta cărţile şi trebuia să le restituie curând i-a impus deprinderea. De a-şi nota esenţialul din toate lecturile, deprindere pe care a continuat-o până la sfârşitul vieţii, când adunase îţi odaia sa de lucru peste o sută de volume cu asemenea excerpte.

Epoca tinereţii, şi a studiilor n-a fost uşoară pentru Jean Paul. Abia apucase în 1779 să intre la gimnaziul din Hof, când tatăl său a murit, lăsând familia în neagră mizerie. Dar viitorul scriitor a strâns cureaua, s-a deprins ca răbdatul de

foame să-i fie oaspete permanent şi a dat bacalaureatul în 1780; iar în primăvara anului 1781 s-a instalat la Leipzig, ca să studieze teologia. Insă universitatea celebră cândva, unde răsunaseră prelegerile unui

Christian Thomasius, Gottsched şi Gellert, intrase în conul de umbră al mediocrităţii seci. Jean Paul nu-şi cruţă dascălii în însemnările şi scrisorile sale, iar societatea de „palavragii savanţi", de „filfizoni bogaţi" şi de „fluieră-vânt" devine obiectul urii sale profunde în satire muşcătoare, în care îşi revarsă sarcasmul şi împotriva „principilor, nobililor şi teologilor", împotriva „superstiţiilor şi prefăcătoriei, a vanităţii şi maniei gătelilor". În această primă etapă de creaţie literară, care merge de la *Grdnidndische Prozesse (Procesele groenlandeze,* 1781) până la *Auswahl aus des Teufels Papieren (Selecţie din hârtiile diavolului,* 1789), Jean Paul mai este tributar scriitorilor satirici englezi pe care îi citise, în special lui Alexander Pope şi Edward Young, iar satirele sale par încă alcătuiri şcolăreşti chinuite, lipsite de cunoaşterea profundă a vieţii şi a tainelor meşteşugului scriitoricesc. Dar se prefigurează în de, încă de pe acum, pasiunea militantă care-l situează alături de lumea măruntă a truditorilor oropsiţi de soartă, stilul stufos plin de imagini, de comparaţii şi de digresiuni erudite, precum şi înclinaţia către investigarea delicată, dar profundă, a sufletelor. Şi, chiar dacă ulterior are cuvinte aspre despre aceste opere de tinereţe şi cu toate că satira, preluată de el de la scriitorii luminişti, încetează mai târziu să-i fie principala unealtă stilistică, cedând locul modalităţilor mai rafinant-tăioase ale umorului şi ironiei, Jean Paul nu va renunţa niciodată cu totul la ea, ci o va folosi în multe din capodoperele viitoare, cu mai subtilă şi suplă măiestrie, mai ales când va schiţa imagini în clarobscur ale stărilor sociale din Germania zilelor sale.

Studenţia la Leipzig n-a durat nici două semestre, căci, determinat de mizeria materială, Jean Paul îşi întrerupe studiile renunţând la mănoasele promisiuni de viitor ale teologiei şi preoţiei, pentru a se dedica scrisului şi a încerca

să-şi câştige existenţa ca scriitor liber-profesionist. Act de mare curaj, dat fiind că prea puţini scriitori din vremea lui puteau trăi din agoniseala talentului. Onorariul pentru *Procesele groenlandeze* i-a ajuns doar să amăgească pentru o vreme creditorii cei mai insistenţi, dar nu l-a putut scăpa de grija lor; aşa că în 1784 e nevoit să părăsească Leipzigul şi să caute, pentru doi ani, un precar adăpost la Hof, în sânul familiei ajunse în cea mai cumplită mizerie: mama, bolnavă, anevoie putea câştiga cu torsul bani pentru pâinea şi salata zilnică, căci altceva nu aveau la masă, iar cartofii abia dacă îi vedeau duminica; un frate căzuse la darul beţiei, iar altul se sinucide, nemaip'u'tmd îndura degradarea. Jean Paul însuşi este profund zdruncinat de insuccesele literare şi umilit zilnic pentru încercarea ratată de-a ajunge teolog şi preot. Constrâns să ajute într-un fel la existenţa familiei, se hotărăşte să devină profesor de casă sau preceptor; o profesiune care îl situa pe treapta slugilor domestice, dar pe care o exercită cu pasiune vreme de zece ani, din 1786 până în 1796, nu numai din nevoia de a câştiga bani, ci pentru că simţea într-adevăr puternice înclinaţii pedagogice. Experienţa acestor ani, care se va oglindi şi în scrierile literare, o va sistematiza şi concretiza în principiile teoretice din tratatul pedagogic *Levana* (1807), unde va pleda pentru apropierea învăţământului de problemele reale ale vieţii, pentru renunţarea la învăţatul pe de rost al regulilor gramaticii latineşti şi greceşti şi pentru dezvoltarea gândirii proprii a elevilor prin cunoaşterea intuitivă a lumii; ceva mai mult, Jean Paul preconizează şi reeducarea părinţilor, pentru a-i dezbăra de prejudecăţile vechii pedagogii şi a-i transforma în auxiliari ai aplicării noilor principii.

Eşecul din 1789 al satirei *Selecţie din hârtiile diavolului* şi sinuciderea fratelui său, moartea prietenilor Adam von Oertel (în 1786) şi Johann Bemhard Hermann (în 1790) şi mai ales o viziune de coşmar a propriei sale morţi, în noiembrie 1790 – după care notează în jurnalul său: „Cea mai importantă seară din viaţa mea; căci am simţit gândul

morţii, cum că la urma urmei nu e nicio deosebire dacă voi muri mâine sau peste treizeci de ani... şi că trebuie să-i iubesc pe bieţii oameni care se scufundă atât de curând, cu dramul lor de viaţă" –, marchează un moment de răscruce în viaţa şi opera sa, sfârşitul perioadei satirelor ironice, pesimiste şi amare, şi începutul Unei noi etape sub semnul încrederii în viaţă şi în natura bună a omului, sub semnul credinţei într-un viitor plin de umanitate al lumii. Totodată acumulările lecturilor şi ale experienţei vieţii conferă maturitate creaţiei literare originale inspirate din realitatea trăită, din existenţa cotidiană a lumii oamenilor mărunţi, în care învăţătorul şi preotul de ţară joacă un rol de prim plan. Şi trebuie relevat faptul că orientarea spre viaţa reală din jur îi va asigura, exclusiv, materialul şi tematica romanelor şi povestirilor până la sfârşitul zilelor, ferindu-l de-a aborda subiecte istorice, sau de-a flirta şi cu Thalia şi Melpomene, muzele comediei şi tragediei, ori de-a o frecventa prea asiduu pe Polymnia, muza poeziei lirice. De altfel nu se poate ignora faptul că, în ciuda multiplelor critici – prolixitate, acţiune dezlânată ce se pierde într-un noian de digresiuni erudite, frază greoaie cu o topică neclară etc. — aduse tipului său de roman, în vremea respectivă şi ulterior, Jean Paul a găsit formula cea mai agreată de publicul larg, ajun gând cel mai citit romancier din timpul vieţii sale. În celebra *Scrisoare despre roman* (publicată în revista „Athenâum" III, 1800), Friedrich Schlegel – care se dovedeşte un perfect cunoscător al romanului european de la Cervantes la Sterne, Fielding, Goldsmith, Madame de Stael şi *Wilhelm Meister*-ul lui Goethe – intonează un adevărat panegiric la adresa lui Jean Paul spunând, între altele: „... âfirm cu îndrăzneală că asemenea *grotesce* şi *confesiuni* sunt singurele produse romantice ale acestei epoci neromantice". Iar viziunea lui Schlegel despre roman – „aproape că nu-mi pot imagina romanul altcum decât ca un amestec de naraţiune, cântec şi alte forme" –, în total contrast cu concepţia lui Goethe, care îl înţelegea ca pe o „epopee subiectivă", este destul de aproape de formula lui

Jean Paul din *Estetica* sa, după care în roman „pot coexista şi trăncăni aproape toate formele", căci romanul este „singura proză poetică îngăduită11, „o enciclopedie poetică", „o libertate poetică a tuturor libertăţilor poetice11, „acel gen fertil în viitor, care se roteşte în jurul celor două focare ale elipsei poetice: epopeea şi drama11. De fapt romanele lui Jean Paul nu sunt lipsite, nici de, de o notă subiectivă, mai ales când întreprind prospectarea sufletului uman din perspectiva dublă a autorului şi a eroilor săi.

La începutul noii etape de creaţie stau romanul *Die unsichtbare Loge (Loja invizibilă,* 1793), rămas sub formă fragmentară şi publicat ca atare, şi povestirea *Leben des vergniigten Schulmeisterlein* M*aria Wutz în Auenthal (Viaţa preafericitului învăţător aş Maria Wutz din Auenthal,* 1793), publicată ca supliment în acelaşi volum cu romanul. În *Loja invizibilă,* un torso al unui roman educativ influenţat de *Emile* al lui J.—J. Rousseau şi de *Agathon*-ul lui Wieland, începe să se contureze ideea despre lume a lui Jean Paul: tânărul sentimental şi entuziast Gustav se formează între fantastul genial şi demonic, sfâşiat lăuntric, Ottomar, umoristul Fenk şi Beate, o fată sensibilă şi plină de suflet. Totodată, Jean Paul îşi dezvăluie şi modul de-a nara, construind o „acţiune11 plină de tensiune şi uluitoare, dar întortocheată cu artă prin motive romanesc-aventuroase, prin înrudiri ascunse, prin mobiluri tăinuite; o acţiune care are mai puţină valoare simbolică în sine, cât mai ales zugrăveşte momente de prietenie debordantă, de iubire afectuoasă şi de apropiere entuziastă de realitatea vieţii şi care oferă, totodată, prilejuri pentru punerea în lumină umoristică sau pentru descrierea satirică a măruntei lumi micburgheze sau a figurilor prăfuite, purtând peruci cu coadă, de la curţile aristocratice. Modul naraţiunii lui Jean Paul se desfăşoară într-o linie sinuoasă şi straniu sacadată prin intercalări necontenite de gânduri proprii şi de observaţii digresive, aşa fel încât unitatea romanului, ca şi a celor mai multe din operele ulterioare de lungă respiraţie

sau de mai mici proporţii, nu mai e asigurată prin omogenitatea şi liniaritatea acţiunii, ci prin puternica personalitate a autorului.

Povestea vieţii învăţătoraşului Maria Wutz poartă subtitlul „un fel de idilă11, care o distanţează de la început de poezia idilică a secolului al XVIII-lea şi de imaginile ei idealizate. Wutz este un om simpluţ la minte şi uşor smintit, care trăieşte mulţumit şi bucuros într-o supremă sărăcie, ducând o existenţă cotidiană mizeră, limitată la strictul necesar şi lipsită de vise şi năzuinţe. Descrisă cu căldură şi cu o imaginaţie adăpată din realitate, dar şi cu unele trăsături groteşti, pseudoidila existenţei lui apare comică, privită din exterior, dar este înduioşătoare din perspectivă lăuntrică, pentru că în fond el nu e conştient de propria-i limitare – pe de o parte nerozie şi sminteală, pe de altă parte mizerie acceptată ca o stare firească —; şi, fire subiectivistă necomplicată dar dăruită cu o nelimitată fantezie şi forţă de interiorizare, Wutz trăieşte cu naturaleţe şi naivitate micile bucurii ale simţurilor, reduse la o mâncare şi băutură modeste, la o odăiţă cu sobă încinsă şi cu un pat cald, la somnul şi visele de fiece noapte. Împletită indiscutabil din elemente autobiografice şi amintiri din copilărie ale autorului, imaginea acestui crâmpei de viaţă câştigă în profunzime prin aspectul, pur şi simplu, de metaforă a existenţei umane, a limitării acestei existenţe în perimetrul finitului, de care omul trebuie să facă abstracţie, dacă vrea să fie fericit; dar, atunci când această limitare îi apare omului cuprinzătoare şi grandioasă, ea produce, din perspectiva absolutului, un efect comic, tocmai din pricina autoînşelării. Simpatia caldă, cu care Jean Paul îl prezintă şi îl urmăreşte de-a lungul vieţii pe erou, nu poate fi interpretată ca o acceptare şi idilizare a acestui tip de existenţă simplistă mic-burgheză – cum s-a afirmat uneori –, mai ales că, introducându-se în naraţiune ca observator direct care relatează faptele, el se distanţează cu ironie de asemenea „fericire a vieţii11, ce constituie de fapt o replică negativă la idealul umanist al omului plenar – liber, frumos

şi armonios – pa care-l va schiţa ulterior, din diverse perspective şi sub diferite lumini, în *Quintus Fixlein,* în *Siebenkăs* şi în romanul *Titan.*

Dacă *Loja invizibilă* şi, mai ales, *Wutz* s-au bucurat, încă în manuscris, de aprecierea entuziastă a cunoscutului şi influentului estetician şi poet Karl Philipp Moritz, care i-a asigurat lui Jean Paul şi un editor dispus să-i plătească imediat nesperatul onorariu de o sută de ducaţi, opera care l-a impus peste noapte în fruntea tuturor scriitorilor din întreaga Germanie, cu un succes mai răsunător decât al lui *Werther,* a fost romanul *Hesperus oder 45 Hundsposttage (Hesperus sau 45 de zile de poştă câinească,* 1795). Poate nicio altă scriere a lui Jean Paul nu ilustrează, însă, mai perfect ancorarea în epocă a succesului şi înţelegerii unei opere literare, ca acest roman educativ pe care el l-a etichetat.. Descriere a unei vieţi11; căci dacă entuziasmul delirant al publicului de atunci fusese declanşat de tratarea inedită a unei teme banale şi de revărsarea unui sentimentalism excesiv dezlănţuit, aceste „calităţi11 apar complet rebarbative şi nesavurabile cititorului de azi. Glosarea titlului *Hesperus* – „45 de zile de poştă câinească11 – şi înlocuirea tradiţionalelor „capitole14 prin asemenea „zile11 se explică prin faptul că autorul pretinde a fi scris romanul pe o insulă din principatul Scheerau, unde un câine cu numele Spiţius Hofmann (recte Curteanul) i-ar fi adus din când în când poşta cu relatări despre evenimentele din capitala principatului, Flachsenfingen. Eroul principal, Victor, se formează alături de prietenul Flamin, de iubita Klotilda şi de profesorul vizionar Emanuel, care trăieşte ca un înţelept indian sub spectrul permanent al morţii; el este un personaj plin de contradicţii, în care se împletesc forţa sentimentului cu umorul sceptic şi nobleţea sufletească cu o fantezie primejdios exacerbată. În stratificarea multiplă şi viziunea bipolară despre lume a eroului se oglindeşte, într-un fel, dualismul sufletesc antagonic al însuşi autorului, dualism care va reveni în multe din scrierile ulterioare, în personaje distincte

complementare şi antagonice, ca Siebenkăs şi Leibgeber din romanul *Siebenkăs* sau Walt şi Vuit din *Ani zvăpăiaţi.*

După *Hesperus* urmează un mic roman, *Quintus Fixlein* (1796ry, şi un altul, *Siebenkăs* (1796—97). În *Viaţa lui Quintus Fixlein* găsim din nou în centrul acţiunii, ca şi în *Wutz,* un învăţător

— Al cincilea în ierarhia corpului didactic al şfcolii, de unde şi numele de Quintus —; numai că acesta nu mai este un caz singular, ca Wutz, ci devine reprezentantul tipic al unei categorii sociale mai largi, mic-burgheze şi filistine şi, cu toate că se mulţumeşte şi el cu puţin, are totuşi un plan de viaţă şi visuri de parvenire, respectiv de-a deveni preot şi paroh. Mai temeinic şi amplu hrănită din realitate decât *Wutz,* povestirea aceasta amplifică şi aprofundează uman-psihologic şi social tema, îmbogăţind-o sub aspectul problematicii abordate şi al ideilor profesate. Intr-un fel, *Quintus Fixlein* este şi o replică la *Hesperus,* caracterele din roman, idealiste, active şi dornice de-a răsturna cerul şi pământul, aflându-şi o replică în firile blânde din *Quintus Fixlein,* oarecum resemnate sau, măcar, mulţumite în sine cu ceea ce au, deşi visează şi doresc şi de mai mult. Iar dacă aceste vise se şi împlinesc, eroii datorează împlinirile nu atât străduinţelor proprii, cât unui fericit concurs de împrejurări, alcătuit din întâmplări neaşteptate, confuzii şi orgolii. Umoristul Jean Paul nu şi-a pierdut, nici aici, tolba cu săgeţi satirice; cu umor sarcastic înfierează practica atribuirii posturilor de profesor, codirector de şcoală, paroh etc. Fie prin influenţă, fie prin vânzare la mezat, fericitul nou deţinător al unui post înglodându-se până peste cap în datorii băneşti sau trebuind să plătească preţul influenţei prin obedienţă, linguşeli şi temenele. Nici problema superstiţiilor nu scapă ironiei autorului, care îşi pune eroul să trăiască sub teroarea apropierii unei vârste fatidice, la care muriseră înaintaşii din arborele său genealogic; şi aproape că Fixlein ar fi răposat de teama morţii, dacă autorul – prezent în acţiunea povestirii ca oaspete al eroului şi narator al întâmplărilor – n-ar fi intervenit cu energie şi

umor, scuturându-l sufleteşte şi vindecându-l de boala închipuită care îl doborâse doar prin efectul fricii. Nota idilică, introdusă parcimonios şi sporadic, ca şi unele scene de viziuni onirice, în textura unei desfăşurări realiste, contribuie cu măiestrit dozată discreţie la reliefarea intenţiei lui Jean Paul de-a „dezvălui întregii lumi că micile bucurii ale simţurilor trebuie preţuite mai presus de cele mari şi că nu marile întâmplări fericite ne fericesc cu adevărat, ci mai curând cele mărunte11.

Romanul *Ehestand, Tod und Hochzeit des Armenadvokaten F. St. Siebenkăs im Reichsmarktflecken Kuhschnappel (Căsnicia. Moartea şi nunta avocatului sărmanilor F. St. Siebenkăs în târguşorul împărătesc Kuhschnappel)* s-a născut din ideea de-a scrie o mică povestire pe tema grotescă a unei morţi simulate; dar, sub presiunea generozităţii subiectului şi a numeroaselor lui latenţe descoperite pe parcurs, al crescut în timpul lucrului la dimensiunile unei specii epice de lungă respiraţie, devenind „un roman realist, primul roman matrimonial german de mare format spiritual şi artistic, o grandioasă şi profundă răfuială cu lumea micii burghezii filistine”. Acţiunea începe, ca şi în *Wutz* şi *Fixlein,* cu descrierea idilică a vieţii mărunte şi mizere, duse de proaspăt căsătoritul „avocat al sărmanilor11, care apără fără onorariu pe cei ce nu pot plăti. Dar, spre deosebire de eroii celorlalte două povestiri, Siebenkăs nu e un resemnat şi nu se poate mulţumi cu mizeria sordidă a existenţei sale mic-burgheze, ci luptă împotriva ei prin toate mijloacele, amanetând lucrurile din casă şi câştigând substanţiale premii la un concurs de tragere la ţintă sau războindu-se cu lacomul şi apucătorul tutore şi epitrop al moştenirii rămase de la părintele său ori cu meschinăria propriei sale neveste, Lenette. Singurul sprijin moral şi material îl găseşte la prietenul său Leibgeber, cu care făcuse schimb de nume în vremea studenţiei – pretext pentru epitrop de-a refuza restituirea moştenirii ce-i fusese lăsată în custodie, în ambii prieteni, Jean Paul proiectează trăsăturile antagonice ale

propriei sale firi. Dar, dacă Siebenkăs întruchipează noncon formişmul dinamic al lui Jean Paul şi incapacitatea lui de-a se resemna în mizerie şi mediocritate, Leibgeber reprezintă latura umoristic-ironică a omului nestatornic şi veşnic pe drumuri, care maschează o inimă generoasă şi un sentiment delicat sub o atitudine agresiv-satirică. Hotărât să evadeze din mizeria şi îngustimea vieţii ce-o duce, Siebenkăs izbuteşte să însceneze, cu ajutorul prietenului Leibgeber, farsa grotescă a simulării morţii şi îngropării unui cosciug gol, după care îşi caută scăpare pe alte meleaguri, într-o nouă căsătorie, mai potrivită şi fericită, cu inteligenta şi spirituala englezoaică Nathalie. Deşi încă plin de farmec şi atrăgător prin scânteieri de duh şi printr-un umor parodic de rafinată savoare, romanul păcătuieşte pe-alocuri prin lungimi, prolixităţi şi repetiţii ce îngreuiază uneori lectura. De aceea, în scopul de a înlesni şi face agreabil accesul cititorilor la această operă care se înscrie printre cele mai izbutite şi încă valabile ale lui Jean Paul, ne-am folosit pentru traducere de ediţia prescurtată publicată de editura „Union” din R.D.G., unde au. Fost redate părţile cele mai izbutite artistic ale romanului.

Popularitatea creată de aceste imense succese de librărie

[ii] asigură acum lui Jean Paul şi o suficientă stabilitate materială, astfel că în 1796 renunţă la activitatea didactică şi se statorniceşte la Hof, ca scriitor liber-profesionist. Totodată începe să-i surâdă şi celebritatea care aduce cu sine invitaţii la diferite curţi aristocratice şi roiuri de admiratoare nu rareori generoase ciî farmecele lor. Invitat de Charlotte von Kalb, Jean Paul petrece, în 1796, trei săptămâni la Weimar, unde e atras îndeosebi de strălucita constelaţie literară de acolo şi de prezenţa lui Herder, pe care îl venera şi a cărui prietenie o dorea. Dar, deşi invitaţiile şi dovezile de admiraţie nu mai conteneau şi însăşi ducesa Anna Amalia îl copleşea cu înalta ei preţuire, societatea de la curte îl scârbeşte foarte curând prin intrigile şi maşinaţiile ei, prin încercarea de a-l opune, ca pe

un nou soare al literaturii, strălucirii de apogeu a admiratului şi, totodată, detestatului Goethe. Însuşi Herder – al cărui democratism politic îl împărtăşea şi ale cărui opere Jean Paul le-a recitit necontenit până pe patul de moarte – amestecă în admiraţia sa pentru noul romancier intenţia ascunsă de a-l avea aliat împotriva lui Goethe şi Schiller, deoarece vederile sale despre literatura izvorâtă din viaţa reală şi actuală intraseră în conflict cu noua concepţie clasicistă a celor doi, care pretindeau ca scriitorul să rămână ancorat în îndepărtata epocă idealistă a Greciei antice şi să evite „a se mânji prin atingerea cu realitatea". De altfel şi Jean Paul, răspunzând unei poezii zeflemiste a lui Goethe – *Chinezul la Roma* – ş' unei xenii caustice a celor doi titani, prezintă umoristic, în *Istoria prefeţei mele la o doua ediţie a lui Quintus Fixlein,* un consilier artistic care perorează parodic în sprijinul clasicismului; umoristul – respectiv autorul –, pentru care umorul este „rodul1 unei lungi culturi a raţiunii", îi replică tăios: „Tu spune ce vrei, căci eu scriu ce vreau".

Revenind la Hof, Jean Paul nu se mai poate acomoda în atmosfera provincială de mic orăşel, mai ales că ideea „marelui roman al vieţii sale" – *Titan* – care se născuse încă din 1793 şi pentru care aduna necontenit material, îi impunea o cunoaştere mai adâncă a atmosferei şi tipurilor din „lumea mare" a curţilor.

După moartea mamei sale, în 1797, începe o epocă de peregrinări prin diferite oraşe: un an la Leipzig (1798), doi ani la Weimar (1798—1800), unde este pe punctul de-a deveni ginerele lui Herder, apoi doi ani la Berlin (1800—1801) unde Friedrich Schlegel şi Ludwig Tieck încearcă fără succes să-l câştige de partea tânărului romantism şi unde se căsătoreşte în 1801 cu Karoline Mayer, fiica unui funcţionar superior prusac, care îi va dărui trei copii: Emma (în 1802), Max (în 1803) şi Odilie (în 1804). După ce mai petrece, împreună cu familia, doi ani la Meiningen şi un an la Coburg, încheie epoca de peregrinări şi, în 1804, se stabileşte definitiv, cu aureola unui scriitor la modă şi de

mare succes, la Bayreuth, unde va rămâne tot restul vieţii, în afară de scurte călătorii, de câteva săptămâni, întreprinse în fiecare an, după
1816, la Heidelberg, Stuttgart, Miinchen, Dresda, Erlangen, Niimberg, Mannheim, Frankfurt pe Main etc.

Din experienţa de viaţă dobândită la Weimar se aglutinează substanţa şi forma marelui său roman „mamut" sau „cardinal'*

— Cum îl numea singur – *Titan* (publicat între 1800 şi 1803), o operă literară de cea mai înaltă valoare, cu care Jean Paul intenţiona să întreacă *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister.* Weimarul îi prilejuise poetului, trăit în liniştea patriarhală a orăşelelor mici, intuirea sau imaginarea a ceea ce el numea „primejdia epocii11, adică „potenţarea titanică a diferitelor forţe din om, a spiritului descătuşat, a sensibilităţii îmbelşugate, a pasiunii sau a fanteziei11. Împotriva unei asemenea dezvoltări unidirecţionale excesive se ridică *Titan,* a cărui structură mai clară (prin comparaţie cu romanele precedente) şi imagine mai armonioasă despre lume se datorează, în mare măsură, atmosferei şi nivelului artistic din Weimar. Însuşi modul naraţiunii nu mai este atât de stufos, iar multiplicitatea digresivă a duhului stăpân pe fantezie este domolită de voinţa către o linie fermă de desfăşurare, oricât de pestriţă şi multiplu împletită ar fi canavaua romanului. Acţiunea complicată şi pe-alocuri neverosimilă, susţinută de caractere interesante şi reprezentative, se desfăşoară în jurul tânărului Albano, a cărui fire genială, viguroasă şi eruptivă, trebuie readusă prin educaţie în limitele şi pe făgaşul ponderii şi măsurii. Albano este imaginea elevată a tânărului german: naiv, credul, lipsit de răutate, mărinimos, stăpânit şi bucuros de elanuri, plin de forţe reţinute dar gata să erupă oricând şi să devină eficiente; o imagine din tezaurul tipologic lăuntric al luijean Paul, care dobândeşte cea mai autentică şi veridică substanţă umană prin geniala vână poetică a romancierului. În final, Albano este rodul educaţiei şi fiinţa lui e plămădită de mai mulţi educatori:

grecul plin de nobleţe sufletească Dian întruchipează forţa formativă a antichităţii şi îl conduce pe Albano în lumea spiritului şi a frumosului, la Homer şi Sofocle şi la plastica greacă veche „care rânduieşte inima şi firea după înalta linişte a lucrurilor antice11; Roquairol, tipul de Sturm-und-Drang, egocentric, blazat şi suprasaturat de experienţa vieţii, „copil şi victimă a secolului”, îl introduce într-o teatralitate demonică, diferită de lumea scenei din *Wilhelm Meister,* şi sfârşeşte prin a transpune ficţiunea teatrală în realitate, dându-şi singur moartea pe scenă şi simbolizând mai ales primejdia „romantismului care se poate pierde în aparenţa şi ficţiunea poeziei11; Schoppe, o altă variantă a umoristului Leibgeber din *Siebenkăs,* este scepticul rătăcind fără patrie, dar care are o inimă sensibilă şi generoasă, ascunsă cu pudoare, un spirit dezrădăcinat care înnebuneşte până la urmă tot reflectând, în mod stupid şi cu teamă crescândă, la eul propriu şi la abisurile individualizării. Alături de aceştia, două fiinţe feminine îi întregesc lui Albano cunoaşterea vieţii: Linda, o făptură puternică, pătimaşă şi dominatoare, o „titanidă11, care cade jertfă înşelăciunii ticăloase a seducătorului Roquafirol, împărtăşind soarta tragică a tuturor femeilor din romanele lui Jean Paul, victime ale propriei lor firi bune şi delicate, şi Liane – singura excepţie fericită – care îi aduce lui Albano, în prima lui iubire, gingăşia unui suflet eteric, nepământesc, excesiv de sentimental. Educaţia şi maturizarea lui Albano este puternic influenţată de întâlnirea cu aceşti oameni, care întruchipează unilateral şi supradimensionat anumite latenţe şi posibilităţi ale propriei lui firi; iar autodistrugerea lor din pricina acestei unilateralităţi excesive îl eliberează de ei şi îl trezesc la realitate. Aprofundarea lui Rousseau şi Shakespeare, forţele spirituale directoare ale timpului, îl influenţează pe Albano nu sub aspect „estetic1*, ci în sensul de a trezi în el „omul activ**, alături de cel „contemplativ**, într-o scrisoare din 1803, către Jacobi, Jean Paul îşi caracterizează singur romanul: *„Titan* ar trebui să se intituleze *Antititan.* Fiecare idealist iremediabil pornit

să dea asalt cerului îşi află infernul său; aşa cum fiecare munte îşi făureşte, până la urmă, şesul său din valea-i proprie. Cartea este lupta forţei cu armonia. Până şi Liane şi Schoppe trebuie să se scufunde din pricina unilateralităţii forţei; Albano o atinge doar tangenţial şi, cel puţin, suferă.”

Deşi pluteşte în romantism, Jean Paul continuă să rămână, şi aici, puternic ancorat în realitate, umorul său dovedindu-se a fi spiritualizarea existenţei unui prozator-poet care, cu tot „simţul nemărginirii”, cu tot zborul stelar al fanteziei sale, rămâne totuşi o fiinţă telurică şi se regăseşte şi se stabilizează în „mărginirea existenţei”. Aceasta explică şi de ce, cu toate că îl legau de Fichte vârsta, originea socială, formaţia similară şi aceeaşi atitudine politică, respinge filosofia lui transcendentală subiectivistă, pe care o admirau romanticii, şi scrie o „cheie” a filosofiei fichtiene, *Clavis Fichtiana* (1800), în care dezvoltă *„ad absurdum”,* satiric, „filosofia egoismului”, explicând şi de ce îl face pe Schoppe din *Titan* să înnebunească din pricina ei.

Bayreuthul reprezintă pentru Jean Paul o nouă patrie, pentru care devine o figură celebră şi îndrăgită: în umbrarul unui han din afara oraşului îşi are masa rezervată pe care lucrează în mod obişnuit; toată lumea cunoaşte intimitatea idilică a căminului său şi grija afectuoasă cu care îşi creşte copiii; apare mereu întovărăşit de câinele său şi de o droaie de animale mărunte; oamenii modeşti şi obidiţi se deprind să vină la el pentru a-i cere sfat. Corespondenţa cu vechii şi noii admiratori şi prieteni îi răpeşte mult timp, dar continuă fără întrerupere. Totuşi, cu toată celebritatea, nostalgia unei situaţii materiale, care să-l pună la adăpost de grijile zilnice ale existenţei, nu ajunge să treacă din domeniul dorinţei în cel al realităţii. E drept că onorariile primite pentru scrierile sale erau la limita superioară, prin raport cu condiţia scriitorilor din acea vreme, dar se dovedeau insuficiente’ pentru nevoile unei familii cu trei copii. De altfel nici *Titan* n-a avut succesul de public la care se aşteptase – fapt care se reflectă şi în scăderea treptată a

interesului romancierului în cele patru volume ale operei apărute în decurs de patru ani.

Un nou roman educativ *Flegeljahre (Ani zvăpăiaţi, 1804—1805),* de fapt o simplă povestire realistă extinsă la dimensiunea prozei epice majore, înalţă umorul lui Jean Paul pe culmea efervescenţei şi subtilităţii. Eroii sunt doi gemeni, firi inegale şi opuse, întruchipând antinomia dualismului firii autorului – poet şi umorist idealist şi realist –, care este confruntată cu modurile fundamentale de comportare ale oamenilor: Walt, visătorul naiv şi agreabil, este apărat de răutatea lumii prin nerozia sa fericită şi suficientă în sine; iar Vuit, realistul sceptic şi critic, bun cunoscător al lumii, încearcă zadarnic să trăiască laolaltă cu fratele său -şi, până la urmă, trebuie s-o pornească iar în lume, stăpânit de un iremediabil neastâmpăr.

După ce în 1804 îşi justifică teoretic ideile estetice şi concepţia despre umor în *Introducere în estetică,* iar în 1807 îşi expune principiile pedagogice în *Levana,* Jean Paul mai dă două povestiri -satirice şi un roman, care reprezintă, în principal, ultima sa fază de creaţie. Cele două povestiri apărute în 1809 sunt *Reise des Feldpredigers Schmelzle nach Flätz (Călătoria la Flätz a predicatorului militar Schmelzle),* o frescă satirică a epocii războaielor napoleoneene, în care ridiculizează – descriind pe larg şi cu amuzante autojustificări psihologice ale personajului principal – tipul mic-burghezului filistin, fricos şi superstiţios, care tremură şi de umbra lui, dar vrea să fie crezut viteaz, şi *Dr. Katzembergers Badereise (Călătoria la băi a doctorului Katzemberger),* în care altoieşte pe satira cinismului trăsăturile caricaturale ale savantlâcului maniac, ce pare să-i fi caracterizat pe mulţi medici ai epocii; aici prezintă – pentru prima oară fără obişnuita lui optică binevoitoare şi umanizatoare – un tip de poet adulat de public, dar omeneşte egoist, vanitos şi susceptibil, care se face ridicol printr-o atitudine de viaţă estetizantă şi prin faptul că reflectă profund la preţioasa-i valoare de poet, mai ales atunci -când se află într-un locşor, unde omul se

retrage şi se încuie pentru anumite nevoi fireşti. Totul, bineînţeles, împletit cu nelipsita idilă sentimentală în care, însă, realista Theoda, fiica lui Katzemberger, descifrează la timp himerica sensibilitate visătoare a poetului von Niess, sclav al autoidealizării, şi se hotărăşte pentru un modest căpitan şi matematician. Umorul şi comicul învăluie discret, dar străveziu, ridicolul şi satira pe care Jean Paul le ţese, şi aici, în jurul variatelor tipuri de filistinism ale micii burghezii germane, pe care va continua să le pună sub o lupă necruţătoare, în variate nuanţe şi ipostaze, şi în celelalte povestiri mărunte din ultima fază de creaţie. Un ultim roman, *Der Komet (Cometa),* rămas neterminat, în care regăsim un umorist mai subtil, cu un stil şi un duh mai rafinat, şi în care ni se dezvăluie unele tăinuite nostalgii de înnobilare ale lui Jean Paul, încheie seria celor cincizeci şi nouă de scrieri – „câte una pentru fiecare an de viaţă", subliniază -autorul în 1822, la împlinirea vârstei de cincizeci şi nouă de ani – ce reprezintă opera acestui mare prozator şi; umorist.

Pierderea în 1821 a fiului Max, care îi moare pe braţe răpus de o suferinţă psihică, aruncă o umbră grea asupra ultimilor ani; de viaţă, în ciuda satisfacţiilor unei popularităţi imense şi a aclamării de către studenţii care vedeau în el pe marele purtător de cuvânt în lupta împotriva reacţiunii, în ciuda faptului că, în 1817, la propunerea lui Friedrich Hegel, Facultatea de Filosofie a Universităţii din Heidelberg îi conferise titlul de doctor honoris. Causa. Chinuit de dropică în ultimul an şi aproape orb, dar continuând până în cea din urmă clipă să primească vizitele prietenilor şi să pună să i se citească noutăţile literare sau scrieri ale autorilor preferaţi, îndeosebi Herder, Jean Paul Richter moare la 14 noiembrie 1825.

Revenind la întrebările pe care ni le puneam la începutul acestei prefeţe şi care şi-au aflat parţial răspunsul, în cele expuse până aici, vom încerca să mai adăugăm câteva linii şi pete de culoare pentru a întregi expresia portretului său

uman, politic şi artistic. Întreaga operă a lui Jean Paul este caracterizată de o atitudine democratică manifestată consecvent, din perspectivă mic-burgheză. Deşi a frecventat adesea aristocraţia, a refuzat totuşi să se supună modului ei de-a trăi şi de-a gândi, ţelurilor ei, ba chiar şi modei ei vestimentare – „unii sunt degradaţi când li se ia sabia, eu aş fi degradat dacă m-aş încinge cu ea”, a spus la Weimar când i s-a recomandat, cu prilejul unui concert la curte, să renunţe la hainele sale burgheze. A fost un poet – cum spunea Borne în amintita cuvântare comemorativă din 1825 – care „n-a cântat în palatele celor mari” şi care „n-a glumit cu lira sa la mesele celor bogaţi”, care s-a străduit să fie „poetul celor de obârşie modestă, cântăreţul săracilor11, „tonurile dulci ale harfei sale răsunând acolo unde plângeau cei necăjiţi11. În schimb, dăruit fiind cu un ascuţit spirit de observaţie, a atacat tăios, cu armele umorului, ironiei, satirei şi sarcasmului, de pe poziţii democratice, diferitele forme de manifestare ale reacţiunii socialeşi politice. Inventivitatea sa fără limite şi fantezia debordantă i-au inspirat foarte adesea idei originale, l-au ajutat să creeze figuri satirice tipice şi de mare calitate şi efect, să găsească formulări şi vorbe de duh scânteietoare. Democratismul lui semanifestă, pe de o parte, în faptul că prezintă mai mult oameni mărunţi, cu destinele şi preocupările lor modeste, şi că o face cu iubire şi duioşie, cu adevărată şi profundă înţelegere pentru necazurile şi suferinţele lor; iar pe de altă parte, în felul cum îndreaptă proiectoarele demascatoare, cu predilecţie, asupra situaţiei sociale şi politice din micile stătuleţe germane, asupra vieţii de -la curţile aristocraţiei, asupra atitudinilor demodate şi ridicole ale feudalilor mari şi mici, chiar dacă uneori găseşte culori mai blânde şi catifelate pentru unele reprezentante feminine ale aristocraţiei – dar ale unei aristocraţii scăpătate –, ca Thiennette din *Quintus Fixlein.*

Trebuie subliniat, însă, că democratismul său mic-burghez nu-l face miop faţă de slăbiciunile propriei clase

sociale şi nici nu-i impune menajamente. Căci, dincolo de blândeţea cu care zugrăveşte – nu fără oarecare ironie şi distanţare în umor – tipurile de oameni umili şi satisfăcuţi cu te-miri-ce, săgeţile satirei lovesc fără cruţare în indolenţa spirituală şi prezumţiozitatea burgheziei negustoreşti, meşteşugăreşti sau funcţionăreşti, care dispreţuieşte sau ignorează cărţile în general, mulţumindu-se să răsfoiască zilnic doar două: „cartea mare" (sau registrul de contabilitate) şi „cartea straţă".

În ce priveşte stilul şi construcţia povestirilor şi romanelor sale, cititorul de astăzi, deprins cu o formulare mai precisă, mai pregnantă, mai directă, poate întâmpina uneori dificultăţi în urmărirea firului acţiunii. Căci specificul lui Jean Paul este arbitrarul în tratarea formei, mai ales în romane. Dar comparaţiile metaforice care-i încarcă limba, topica – pe-alocuri – încâlcită şi maniera de-a întrerupe sau dispersa linia narativă a acţiunii prin divagaţii şi excursuri sau intercalări enciclopedice nu sunt lipsite de farmec şi rafinament, îndeosebi pentru cititorii mai pretenţioşi şi mai avizaţi. Căci, dincolo de afabulaţia bogată şi imprevizibilă şi de zugrăvirea complexă, în planuri suprapuse şi cu profunzimi de investigaţie psihologică, a caracterelor, nu se poate să nu încânte şi să nu amuze stilul său împănat cu remarci şi aluzii spirituale, cu vorbe de duh şi jocuri de cuvinte ce abundă în sensuri ambigui şi în implicaţii ricoşate – adesea, e drept, destul de greu de redat în româneşte în toată bogăţia lor de nuanţe şi subînţelesuri. Scrierile lui Jean Paul amintesc uneori de mâncărurile puternic condimentate, al căror gust primar pare să se estompeze sub belşugul de mirodenii; dar un degustător fin şi cunoscător ştie oricând şi să savureze deliciile de asamblu ale complexei mixturi şi să desluşească gustul specific al fiecărui ingredient în parte.

Forma lingvistic-stilistică fundamentală a lui Jean Paul estemetafora, pe care se pricepe s-o mânuiască abil şi cu inventivitate, ca o înlănţuire a tuturor sferelor, straturilor şi treptelor existenţei; metafora ca o punte aruncată peste

prăpastia aparentă dintre unele lucruri, fapte sau sectoare, între care reuşeşte să stabilească relaţii neaşteptate şi nebănuite; metafora ca o concretizare a duhului şi umorului în comparaţii surprinzătoare ce dezvăluie atât înrudiri lăuntrice ascunse, cât şi corelaţii pe care

— Rând pe rând – le creează, le descoperă şi le dă pe faţă; prin de îl face pe cititor să simtă unitatea iniţială, primordială, care stă la temelia întregii existenţe, în concepţia despre lume a autorului, şi către care totul tinde din nou, ca într-o revenire circulară, la punctul de plecare. Ridicarea metaforei, uneori, în planul viziunilor sau fanteziilor onirice, cu peisaje cosmice lipsite de divinităţi sau concepute panteist, oferă prilej – mai ales în romane – să înfăţişeze toate treptele şi formele existenţei, toate forţele şi primejdiile care o agită şi o pândesc în lumina sentimentului vieţii propriu lui Jean Paul. Dacă în operele clasicismului la apogeu poetul trecea sau se estompa îndărătul unei creaţii închise, obiective şi plastice, din mesajul creator al sentimentului lui Jean Paul despre lume şi viaţă se plămădeşte o operă literară de ţinută subiectivă, în care îl auzi, în tot locul şi momentul, pe autor şi în care acesta îţi vorbeşte direct şi te conduce tot timpul. Parcurgându-i opera, cititorul trebuie să asculte tot ce-i trece autorului prin cap în fiecare clipă, trebuie să urmărească salturile surprinzătoare ale spiritului său şi capriciile fanteziei sale; şi „mergând pe toate drumurile lui sinuoase şi ocolite, ajunge să fie convertit brusc de la sublim la ridicol, de la înduioşător la. Bizar şi la comic, fiind pus în situaţia de-a trebui să rezolve toate şaradele pe care le propune limba lui metaforică. Dar eforturile făcute sunt răsplătite prin satisfacţii estetice şi delicii lingvistice rare, cum nu oferă decât puţini alţi scriitori ai literaturii germane sau universale.

Dominanta capricioasei polifonii sentimental-filozofice a fanteziilor şi humorescelor tsale – căci aşa am putea numi cele mai multe dintre scrierile lui, mai ales cele de mai mici proporţii şi de structură mai densă şi omogenă – este

umorul. Umorul lui Jean Paul este reflexul neobositei sale încercări de-a se elibera de limitarea oricărei realităţi, îndeosebi a celei contemporane lui, prin conştiinţa ironică a acestei limitări şi prin confruntarea necontenită a acestei aparenţe limitate şi îngrădite cu imaginea şi vastitatea absolutului. Conceput în acest sens şi pornind de la asemenea premise, umorul lui Jean Paul devine productiv şi, înfigându-şi rădăcinile adine în solul realităţii pline de contradicţii, se vădeşte creator de nenumărate figuri şi personaje veridice şi, în parte, etern valabile. Este un umor care încearcă să împace, într-un râs eliberator, durerosul contrast dintre real şi ideea în sine şi să constituie o contrapondere „pământească" a celeilalte forme, transcendentale, de „înălţare deasupra pământescului", o contrapondere a dezlănţuirii sentimentului exacerbat, a hipertrofiei lumii lăuntrice sufleteşti şi a „magiei ce rezidă în fantezie11. Un umor care se distanţează de comicul grosolan şi nefiresc şi care, sprijinit de tirul indirect al unei ironii fine, premergătoare şi prefiguratoare a celei romantice, se ţese într-o concepţie filosofică umanistă despre lume şi are seânteieri irizate ce amintesc de sublimul tragicului şi de duioşia compasiunii.

Iată de ce opera lui Jean Paul – mărturie a unui trecut şi unei lumi departe de-a fi perfecte, dar o mărturie care mai curând descreţeşte frunţile într-un zâmbet amuzat, decât înfioară – se înscrie printre permanenţele şi culmile patrimoniului literar german, păstrându-şi până azi semnificaţia şi farmecul; mai ales că multidimensionalitatea ei şi bogăţia aproape caleidoscopică de voci, tonalităţi şi tâlcuri nu-şi află egal la mulţi alţi scriitori germani şi îl situează în buna companie a unui Cervantes, Shakespeare, Swift, E. T. A. Hoffmann sau Mark Twain.

MIHAI ISBAŞESCU

POVESTIRI

VIATA FERICITULUI ÎNVĂŢĂTORAŞ ’ MARIA WUTZ DIN AUENTHAL

UN FEL DE IDILA (1793)

Cât de molcomă şi liniştită ca marea ţi-a fost viaţa şi moartea, fericitule învăţătoraş Wutz! Cerul paşnic şi călduţ al unei veri târzii ţi-a învăluit viaţa nu cu nori, ci cu mireasmă: constelaţiile tale au fost şovăielile, iar moartea, doborârea unui crin, ale cărui frunze flutură deasupra unor flori ce cată în sus – şi te săvârşeai lin încă înainte de-a intra în mormânt!

Acum, însă, dragi prieteni, înainte de toate trebuie să ne adunăm în jurul focului, să aducem măsuţa cu apă de băut mai aproape, să tragem perdelele şi să ne punem bonetele de noapte; şi nimeni dintre noi nu trebuie să se gândească la acel *grand monde*[1] de peste uliţă sau la *palais royal*[2], numai pentru că istorisesc povestea liniştită a fericitului învăţătoraş —; iar tu, dragul meu Christian[3], care ai o inimă ce se deschide bucuriilor domestice, singurele bucurii din viaţă rezistente la foc, aşază-te pe braţul jilţului străvechi, din care povestesc, şi reazemă-te din când în când un pic de mine! Să ştii că nu mă faci câtuşi de puţin să-mi pierd şirul.

încă din vremea suedezilor[4], cei din neamul Wutz au slujit ca învăţători în Auenthal şi nu cred că vreunul să fi fost pârât de către preot sau de către obştea sa. De fiecare dată, la vreo opt sau nouă ani după nuntă, Wutz şi fiul său îndeplineau funcţia cu pricepere – Maria Wutz al nostru preda abecedarul, sub îndrumarea părintelui său, încă în săptămâna în care deprinsese buchile, lucru care nu foloseşte la nimic. Caracterul lui Wutz al nostru avea, ca şi lecţiile altor dascăli, ceva jucăuş şi copilăros, dar nu întru necaz, ci întru bucurie.

încă din anii copilăriei era puţin cam copilăros. Căci există două feluri de jocuri de copii, unele copilăreşti, altele serioase – cele serioase sunt imitări ale oamenilor maturi,

---

1 Lumea bună, distinsă (fr.).

2 Palatul regal (fr.).

3[8] Christian Otto, prietenul din tinereţe al lui Jean Paul şi principalul său partener de corespondenţă.

4 In secolul al XVII-lea, suedezii au purtat războaie în Germania.

jocul de-a negustorul, de-a soldaţii, de-a meşteşugarii, iar cele copilăreşti sunt maimuţăreli după animale. La joacă, Wutz nu era niciodată altceva decât un iepure, o turturică sau puiul acestora, un urs, un cal sau chiar căruţa trasă de el. Credeţi-mă! Un serafim nu-şi află nici chiar în colegiile noastre şi în sălile noastre de clasă vreo treabă acătării, ci doar jocuri; şi, dacă ia lucrurile în serios, se îndeletniceşte cu acele două feluri de jocuri.

Intre timp îşi avea şi el, ca toţi filosofii, preocupările şi clipele sale cele mai serioase. Oare, încă înainte ca preoţii adulţi din Brandemburg să-şi fi îmbrăcat măcar cinci fire de veşminte pestriţe, nu trecea el peste marile prejudecăţi, prin faptul că îşi arunca dimineaţa pe umeri un şorţ siniliu, care era mai arareori un ornat preoţesc, cât mai ales o mantie ca a doctorului Faust, ce-i purta spre o slujbă pe bunii candidaţi la preoţie; şi, că în aceste odăjdii de culoarea cerului, îi reproşa slujnicei părintelui său multele păcate, care ar fi putut-o lipsi şi de rai şi de iad?

— Ba chiar îl ataca pe propriul său tată, dar după-amiaza; căci, atunci când îi citea din *Predicatorul de cabinet* al lui Cober1, simţea o bucurie lăuntrică să intercaleze, din când în când, două-trei cuvinte

1 Gottlieb Cober (1682—1717), cunoscut scriitor teologic popular, a cărui lucrare *Onestul predicator de cabinet* a cunoscut multe ediţii şi, prin faptul că biciuia feudalismul, a fost modelul principal al satirelor lui Jean Paul.

sau chiar rânduri din propriile sale idei şi citea aceste interpolări împreună cu restul, de parcă însuşi domnul Cober ar fi vorbit cu părintele său. Cred că prin aceste amănunte personale, arunc multă lumină asupra lui şi. A unei şotii pe care şi-o îngăduia mai târziu din amvon, când le citea credincioşilor din biserică, tot după-amiaza, în locul preotului, câte o predică, dar împănată cu atâtea articole redacţionale şi invenţii proprii, încât îi dăuna diavolului şi îi emoţiona pe slujitorii acestuia. „Justei, îi spunea el mai apoi soţiei sale, la ora patru, ce ştii tu acolo jos, pe scaunul tău, cât de minunat te simţi sus, mai ales în timpul imnului

cântat din amvon?”

; – Viaţa lui Quintus Fixlein

E uşor să întrebăm, acum când e în vârstă, cum era în anii tinereţii zburdalnice. În luna decembrie a anilor vârstniciei, punea totdeauna să i se aducă lampa cu un ceas mai târziu decât era nevoie, pentru că în acest ceas îşi recapitula copilăria – în fiecare zi altă zi a copilăriei. În timp ce viscolul îi întuneca ferestrele cu perdele de zăpadă, iar focul sclipea prin crăpăturile sobei, eL închidea ochii şi lăsa să se dezgheţe, peste câmpiile îngheţate, primăvara de mult pierită; îşi făcea culcuş în stogul de fân împreună cu sora sa şi mergea spre casă pe muntele de fân boltit cu măiestrie în car, încercând să ghicească de sus, cu ochii închişi, pe unde treceau în clipa aceea. În răcoarea înserării, sub voltijele rândunelelor din văzduh, se zbenguia, bucuros de goliciunea picioarelor în *deshabille,* închipuindu-şi că e o rândunică ce ţipă şi, cu un cioc de lemn, zidea pentru puiul său – un cocoş de lemn cu pene lipite cu smoală, primit în dar de Crăciun – o rotondă de noroi, apoi ducea în cuib un aşternut de paie şi fulgi. Altui ceas evocator, dintr-o seară de iarnă, i-a fost hărăzită o primă duminică de după Husalii (aş vrea să fie trei sute şaizeci şi cinci de asemenea duminici pe an), în care, cu primăvara cântând în juru-i şi-n suflet, a mers ţanţoş, dis-de-dimineaţă, cu legătura de chei zornăitoare, prin sat până în grădina bisericii; acolo s-a răcorit cu roua dimineţii şi şi-a vârât chipul îmbujorat printre tufele de coacăze de pe care picurau stropi de apă, s-a măsurat cu luj erele înalte ale ierburilor şi a rupt, răsucindu-i cu două degete firave, trandafiri pentru domnul pastor şi pentru pupitrul său din amvon. Tocmai în acea duminică – şi acesta era al doilea blid de hrană din amintita seară de decembrie –, având razele soarelui în spate, a smuls din clapele orgii sau a zdrăngănit pe de coralul *Slavă Domnului din ceruri* (mai mult încă nu ştia) şi cu zadarnice străduanii şi-a întins picioruşele scurte spre claviatura de jos, în timp ce tatăl său trăgea pentru el registrele corecte ale orgii.

— Dacă, în cele două ceasuri de seară petrecute dus pe gânduri, şi-ar fi amintit ce a întreprins în luna decembrie din copilărie, ar fi aruncat de-a valma lucrurile cele mai felurite; dar era atât de înţelept încât să se gândească la de abia într-un al treilea ceas, şi anume, cum se bucura seara, când se ferecau cu lanţuri obloanele de la ferestre, pentru că îşi putea face veacul, în deplină siguranţă, în odaia luminoasă de unde nu-i plăcea să privească îndelung în odaia proiectată în afară, dincolo de obloane, de către oglinzile geamurilor ce reflectau totul; cum iscodea, sprijinea şi întrerupea, împreună cu fraţii şi surorile sale, pe mama care le pregătea cina; cum, mijindu-şi ochii, căta, împreună cu fraţii, de după parapetul genunchilor tatii, la licărul opaiţului de seu ce se apropia; şi cum se simţeau cu toţii atât de ocrotiţi şi atât de bine la căldurică, sătui, în spaţiul odăii lor, decupat sau clădit din nemărginita boltă a universului. Şi în toţi anii, ori de câte ori organiza înlăuntrul lui acest transfer evocator al copilăriei şi al lunii lupului[1], uita şi se mira – de-ndată ce era aprinsă lumina –, cum de şedea tocmai acum în acea cameră, pe care o readucea din Canaanul copilăriei, asemenea căsuţei din Loretto[2].

— Cel puţin aşa descrie el însuşi aceste *elevate opere* ale amintirii în *preumblările rousseauiste*[3], pe care le pun aici, în faţa mea, pentru a nu minţi…

[1] Luna decembrie.

[2] Vestit loc de pelerinaj în Italia; o legendă religioasă catolică pretinde că aici îngerii ar fi mutat casa din Nazareth a Mariei, „casa sfântă”, şi ar fi aşezat-o într-o pădure de mirţi, unde, pe la 1500, s-a construit peste ea o biserică gotică.

[3] Jean-Jacques Rousseau (1712—1778) tpropovăduia întoarcerea la natură. Cartea lui *Visările unui hoinar singuratic* era foarte îndrăgită de Jean Paul.

Numai că mi-aş încurca picioarele în rădăcini încâlcâte şi în hăţişuri, dacă nu le-aş smulge, înlăturându-le şi decupându-le pentru a vă prezenta acum, neîntârziat, o anumită împrejurare, deosebit de importantă, din anii

maturităţii sale; – după aceea însă vom începe, în mod ordonat, apriori şi vom urca încet, împreună cu învăţătoraşul, cele trei *trepte ascendente* ale vieţii şi le vom coborî, de partea cealaltă, pe cele trei *descendente* – până când, la capătul treptei celei mai de jos, Wutz va intra în groapă sub ochii noştri.

Aş fi preferat să nu aleg această parabolă. De câte ori n-am contemplat, în *Fragmentele* lui Lavater[5] sau în *Orbis pictus* al lui Comenius ori pe vreun perete, eşafodul şi catafalcul celor şapte popasuri ale vieţii – de câte ori n-am observat cum făptura pictată urcă, lungindu-se şi întinzându-se, pe piramida furnicilor, cum priveşte de sus în jur vreme de trei minute şi cum coboară pe partea cealaltă, stafidindu-se, şi se rostogoleşte, micşorată, peste lumea de-odinioară, ce zace în jurul acestui lăcaş al ţestelor – şi de câte ori nu păşesc în faţa unui chip' trandafiriu ce respiră, plin de primăveri şi de setea de-a bea de istov un cer întreg, şi mă gândesc că nu mileniile, ci deceniile au veştejit acest chip, prefăcându-l într-unul scofâlcit şi boţit, plin de speranţele cărora le-a supravieţuit? Dar, în timp ce mă întristez din pricina altora, treptele mă urcă şi mă coboară şi pe mine însumi; şi hai! să nu ne facem, unii pe alţii, să luăm lucrurile atât de în serios.

împrejurarea importantă, pe care – după cum se pretinde – ţinem atât de mult s-o auzim cu anticipaţie, este aceea că Wutz îşi scrisese cu propria mână o întreagă bibliotecă, căci cum şi-ar fi putut omul cumpăra una? Uneltele lui de scris erau tipografia lui de buzunar;

orice nouă apariţie de la târgul de cărţi, al cărei titlu îi cădea învăţătoraşului sub ochi, era ca şi scrisă sau cumpărată; căci se aşeza numaidecât la masă şi elabora produsul şi îl dăruia impresionantei sale colecţii de cărţi, care consta, ca şi cele păgâne, numai din manuscrise. De pildă: de-abia apăruseră *Fragmentele fiziognomice* ale lui

5 Johann Kaspar Lavater (1741—1801), preot şi savant din Ziirich, prieten cu Goethe, autor al scrierii *Fragmente fiziogno- mioe pentru promovarea cunoaşterii şi ivipirii oamenilor,* în care încearcă să tragă concluzii din fizionomia omului asupra calităţilor lui sufleteşti.

Lavater, că Wutz n-a lăsat acest cap fertil să i-o ia prea mult înainte, ci a rupt hârtia sa de concepte în foi de format „in-cvarto” şi, punându-şi capul la contribuţie, nu s-a clintit vreme de trei săptămâni din jilţ, până ce n-a dat la iveală foetusul fizionomie (i-a făcut loc foetusului pe poliţa sa de cărţi) şi până nu l-a copiat pe elveţian. Aceste fragmente wutziene le-a intitulat lavateriene şi a adăugat o notă, cum că n-are nimic împotriva celor tipărite; dar că speră ca scrisul său să fie la fel de citeţ, dacă nu chiar mai citeţ decât orice alt tipar mediocru cu litere gotice. Nu era un blestemat de contrafăcător, care pune originalul deoparte şi tipăreşte reproducând cea mai mare parte din el; căci Wutz nu lua niciun original în mână. De-aici se pot explica minunat două fapte: în primul rând acela, că uneori treaba mergea greu şi că, de pildă, în tratatul lui Feder I despre spaţiu şi timp, nu se vorbea despre nimic altceva decât despre *spaţiul* navei şi despre *timpul* care, la femei, se numeşte *menses* 2. Al doilea fapt era o chestiune de credinţă a sa: întrucât, vreme de câţiva ani, îşi umpluse poliţa de cărţi cu manuscrise şi le şi studiase temeinic, i se întărea convingerea că, de fapt, cărţile sale scrise de mână erau documentele canonice şi că cele tipărite erau simple contrafaceri ale celor scrise de el; numai că, se plângea Wutz, nu putea descoperi – chiar dacă lumea i-ar fi oferit provincii întregi ale ordinelor cavalereşti – în ce împrejurări şi de ce tipografii falsificau şi modificau totdeauna lucrurile tipărite; încât ai fi putut jura într-adevăr că versiunea tipărită şi cea scrisă de mână aveau doi autori, dacă n’-ai fi ştiut cum stau lucrurile.

1 Johan Georg Heinrich Feder (1740—1811), filosof popular şi adversar al lui Kant, autor al scrierii *Spaţiu şi cauzalitate* (1787).

2 Period (lat.).

Era o nerozie când, spre a-i face o farsă, vreun autor îşi scria opera temeinic, şi anume în format *in-folio* lungăreţ –

sau spiritual, adică *în sedecimo*[6]; căci comaestrul Wutz sărea numaidecât şi îşi aşeza coala de-a lungul sau o împăturea în şaisprezece.

Doar o *singură* carte îngăduia în casă: catalogul de la târgul de cărţi; căci seniorul trebuia să însemne pe marginea lui, cu câte o mână neagră, cele mai bune piese de inventar, pentru ca Wutz să le poată scrie cât mai grabnic, astfel încât să cosească şi să vâre în hambarul dulapului de cărţi fânul târgului de Paşti, mai înainte de-a creşte otava celui de Sfântul Mihail.[7] N-aş vrea să scriu capodoperele lui. Cea mai mare neplăcere – constipaţie de câte o jumătate de săptămână şi, pe de altă parte, guturai – o avea omul când seniorul (Friedrich Nicolai al său) însemna prea multe lucruri bune, pe care trebuia să le scrie, şi când mâna lui era îmboldită de cea desenată pe catalog; iar fiul se plângea adesea că, în unii ani, tatăl său nici că mai putea strănuta de atâta travaliu literar, pentru că avea de dăruit lumii, în acelaşi timp, *Consideraţiile* lui Sturm[8], în ediţie îmbunătăţită, *Hoţii* lui Schiller şi *Critica raţiunii pure* de Kant. Asta se petrecea ziua; iar seara, după cină, bietul om mai trebuia să vâslească în jurul Polului Sud şi, în timpul călătoriilor sale a la Cook[9], abia dacă-i putea spune, în sus, trei cuvinte ca lumea fiului său din Germania. Căci, întrucât enciclopedistul nostru nu călcase niciodată în Africa interioară sau măcar într-un grajd spaniol de măgari şi nici nu vorbise cu locuitorii celor două, avea cu atât mai mult timp şi aptitudini să livreze bogate descrieri de călătorie prin cele două şi prin toate ţările

— Mă refer la asemenea lucrări pe care statisticienii, istoriografii omenirii şi eu însumi ne putem baza —; şi asta,

---

6 Carte de format mic, adică o coală împăturită în şaisprezece (lat.).

7 Se referă la cele două tîrguri de carte tradiţionale din Germania : cel de la Leipzig şi cel de la Frankfurt pe Main.

8 Christoph Christian Sturm (1740—1786), pastor din Hamburg, autor al unor *Consideraţii asupra operelor lui Dumnezeu în domeniul naturii* (1785).

9 James Cook (1728—1779), cunoscut navigator în Jurul lumii ; a fost însoţit în a doua călătorie a sa de către Georg "Forster, care a scris *Călătorie în jurul lumii* (1778), ca o întregire a relatării lui Cook.

în primul rând, pentru că şi alţi autori de jurnale de călătorie îşi alcătuiesc adesea descrierile fără a fi întreprins călătorii, iar în al doilea rând, pentru că e imposibil să înjghebi relatări de călătorie în alt mod, având în vedere că niciun autor care a descris o călătorie n-a fost cu adevărat în ţara al cărei profil îl schiţează; căci şi celui mai prost i-a rămas în cap din armonia predestinată a lui Leibniz *I,* că sufletul, de pildă sufletele unui Forster, Brydone 2, Bjomstăhl3 – stând toate permanent pe scăunelul izolator al glandei pineale sclerozate – nu pot descrie nimic altceva din India sudică şi din Europa, decât ceea ce şi-au imaginat despre de şi ceea ce, având în vedere lipsa totală de impresii exterioare, secretă, torc şi deapănă din cele *cinci sfircuri de păianjen.* Wutz storcea cu trudă jurnalul de călătorie din nimeni altul decât din el însuşi.

Wutz scrie despre orice; şi, dacă lumea savanţilor se miră de faptul că, la cinci săptămând după tipărirea *Suferinţelor lui Werther,* a luat o veche pană de scris, a excerptat o bobină consistentă şi şi-a scris cu ea, pe nerăsuflate, suferinţele – întreaga Germanie a imitat după aceea suferinţele sale – atunci nimeni nu se miră mai puţin decât mine de lumea savanţilor; căci cum ar fi putut să vadă şi; să citească această lume *Confesiunile* lui Rousseau, pe care le-a scris Wutz, şi care se află şi azi încă printre hârtiile sale? în aceste confesiuni, J.—J. Rousseau sau Wutz (e totuna) vorbeşte, însă, astfel despre sine, numai doar cu alte cuvinte care îmbracă ideile: „într-adevăr n-ar fi chiar atât de nerod să ia pene şi să alcătuiască cele mai bune opere, dacă n-ar avea

1 Gottfried Wilhelm Leibniz (1646—1716), filosof german care susţinea concordanţa dintre suflet şi trup, pe baza armoniei prestabilite de Dumnezeu.

2 Patrick Brydone (1741—1818), naturalist englez; a scris *Călătorie prin Sicilia* ji *Malta* (1773).

3 Jakob Jonas Bjomstăhl (1730—1779), orientalist suedez şi autor de relatări de călătorie.

nevoie de nimic altceva decât să-şi dezlege punga şi să

le obţină cu tocmeală. Numai că n-are nimic altceva în pungă decât doi nasturi negri de cămaşă şi un crăiţar murdar. Dacă, totuşi, vrea să citească ceva inteligent, de pildă, farmacopeea practică sau istoria universală a bolnavilor, atunci trebuie să se aşeze lângă tocul şiroind de apă al ferestrei şi să născocească cerşitul. Iar pentru a iscodi culisele secretului masoneriei, căror urechi dionisiene să se adreseze dacă nu propriilor sale două urechi? zicea el. Pe acestea două, înurechiate pe propriul său cap, le ascultă la nesfârşit; şi, în timp ce parcurge exact şi încearcă să înţeleagă cuvântările masonilor *I,* pe care le scrie, observă în cele din urmă tot felul de lucruri ciudate şi ajunge departe şi simte, în linii mari, primejdia. Întrucât nu ştie despre chimie şi alchimie nimic mai mult decât Adam după izgonirea din rai, când uitase totul, i-a fost foarte pe plac să-şi făurească un *annulus Platonis2* acel inel argintiu din jurul plumbului saturnic3, acel inel al lui Gyges[10], care face invizibile atâtea lucruri, creieri şi metale; căci dacă ar înţelege ca lumea această carte, ar putea şti, în mod frapant, de unde îşi procură Barthel must.”

— Acum vrem să ne întoarcem la copilăria lui.

La vârsta de zece ani s-a metamorfozat într-un *alumnus* de culoarea mulatrilor, din clasa a treia de gimnaziu, în oraşul Scheerau ®. Examinatorul său trebuie să-mi fie martor, că nu aplic niciun fel de suliman alb eroului meu când îndrăznesc să relatez cum, încă înainte de-a intra în clasa a treia, nu mai avea de parcurs decât o foaie până la declinarea a patra şi că turuia ca un ceas deşteptător toate excepţiile genurilor: *thorax caudex pulexque1,* numai că nu ştia regula. Printre toate cămă-

1 Aluzie la tratatul lui Lessing *Emst şi Falk. Convorbiri pentru masoni* (1778—1780).

2 *Inelul lui Platon,* titlul unei cărţi naive de alchimie din 1781.

3 Planeta Saturn.

10 După cum povesteşte Platon, lydianul Gyges găsise un inel care îl făcea invizibil pe purtătorul său.

ruţele *alumneului1,* doar una singură era curată şi ordonată, ca bucătăria de gală a unei niimbergheze: chiliuţa lui; căci oamenii mulţumiţi sunt şi cei mai ordonaţi. Şi-a cumpărat de doi crăiţari cuie şi le-a bătut pretutindeni în chilie, ca să aibă pentru toate efectele cuie deosebite; şi-a potrivit atâta vreme cărţile scrise de mână, până ce cotoarele lor s-au aflat rânduite, unele peste altele, într-o linie verticală perfectă, ca a unui front prusac; iar la lumina lunii se dădea jos din pat şi se tot învârtea în jurul ciubotelor, până când ajungeau să stea alături paralel.

— Dacă totul era simetric îşi freca mâinile, ridica din umeri până deasupra urechilor, sărea în sus, îşi clătina capul mai-mai să-i cadă şi râdea de se prăpădea.

Mai înainte de-a dovedi despre el, în continuare, că era fericit în alumneu, vreau să demonstrez că asemenea lucru nu era glumă, ci o muncă herculeană. O sută de plăgi egiptene par că nici nu există, numai pentru că ne bântuie în tinereţe, când rănile morale şi fracturile complicate se vindecă la fel de grabnic ca şi cele fizice

— Lemnul verde nu se frânge atât de repede în două, ca acela uscat. Toate rânduielile arată că un alumneu trebuia să fie, după menirea lui cea mai veche, o *mânăstire* protestantă *pentru băieţi*; dar lucrurile ar trebui lăsate aşa, n-ar trebui să încercăm a transforma o închisoare preventivă într-un castel de plăcere şi nici ca un asemenea misantropin2 să devină un filantropin 3. Nu trebuie oare ca fericiţii deţinuţi dintr-o asemenea şcoală princiară să depună cele trei legăminte ale mânăstirii? în primul rând: *ascultarea,* întrucât superiorul elevilor şi maestrul novicilor îi înfig în coastă discipolului înveşmântat în negru, rotiţa îmbolditoare a celor mai frecvente şi respingătoare porunci şi mortificări. În al doilea rând: *sărăcia,* întrucât ei nu păstrează şi nu transmit de la o zi la alta mâncăruri indigeste şi alte firimituri, ci foamea; iar Carminati4 ar putea vindeca aziluri întregi de invalizi

1 Gimnaziu cu internat, unde elevii primeau totul gratuit.

2 Şcoală a mizantropiei.

[3] Şcoală a filantropiei.

[4] Bassario Carminati (1750—1830), medic şi profesor italian din Pavia.

cu sucul gastric de prisos al fundaţiilor pentru studenţiteologi săraci şi al alumneelor pentru elevi. Legământul *castităţii* urmează apoi de la sine, de-ndată ce omul trebuie să alerge şi să postească ziua întreagă şi nu duce lipsă de alte mişcări, în afară de cele peristaltice. Pentru funcţiile importante, cetăţeanul trebuie să fie mai întâi hărţuit. Căci merită oare numai novicele catolic să fie bătut pentru a ajunge călugăr, sau un nenorocit de băiat de prăvălie din Bremen să fie afumat pentru a deveni slugă de negustor, ori un sud-american depravat să fie şi bătut şi afumat sau să mai suporte şi alte chinuri, aflate în notiţele mele, spre a fi dresat şi sublimat pentru funcţia de cazic în sat? Oare un pastor luteran nu e la fel de important şi, pentru vocaţia sa viitoare, nu sunt deopotrivă de necesare asemenea exerciţii chinuitoare? Din fericire are parte de de; poate că tocmai pentru el lumea primitivă a zidit porţile şcolilor, unde erau izolaţi cu toţii, adevărate slugi ale slugilor: căci altor facultăţi le folosesc prea puţin asemenea crucificări şi trageri pe roată ale cărnii şi spiritului.

— De aceea chiar şi atât de frecvent criticatele cântece în cor, de stradă şi de înmormântare ale elevilor interni din alumneuri sunt un mijloc foarte bun pentru a scoate din ei călugări protestanţi;

— Şi chiar şi pelerina lor neagră şi învelitoarea maurescă a paltonului sunt asemănătoare cu rantia monahală. În vechile mânăstiri, erudiţia era o pedeapsă; doar cei vinovaţi trebuiau să înveţe psalmi latineşti pe dinafară sau să copieze *autores*; – în bunele şcoli sărace, acest mod de pedepsire nu e neglijat, iar învăţământul drămuit este utilizat ca un mijloc nevinovat de a-l pedepsi şi mortifica, astfel, pe sărmanul elev…

Doar învăţătoraşului nostru nu-i căşunase niciun rău această şcoală a crucii; toată ziulica se bucura de ceva sau în speranţa vreunui lucru. „înainte de sculare, spunea el,

mă bucur la gândul gustării de dimineaţă, toată dimineaţa la gândul prânzului, la vremea utreniei mi-e gândul la gustarea de după-amiază, iar seara mă bucur gândindu-mă la cină" – şi astfel alumnul Wutz aştepta totdeauna cu nerăbdare câte ceva. Dacă bea ceva cu sete, spunea: „asta i-a plăcut lui Wutz al meu", şi îşi mângâia stomacul. Dacă strănuta, spunea: „Să-ţi ajute Dumnezeu, Wutz!" – Pe vremea geroasă de noiembrie, când tremura de frig, se îmbărbăta pe uliţă închipuindu-şi soba caldă şi se bucura prosteşte, că vârâse o mână peste cealaltă pe sub palton, ca acasă. Dacă ziua era prea de tot şi cu crivăţ – căci există pentru noi, făpturile Domnului, zile de hăituială, când întreg pământul este o casă a hăituielilor şi când urgiile vremii ne stropesc şi ne udă ciuciulete la tot pasul, ca nişte jocuri de apă şugubeţe –, atunci maistoraşul era atât de şmecher încât se aşeza undeva sub vremuială şi nici nu se sinchisea de ea; nu era capitulare care acceptă răul *inevitabil,* nici călire care îndură *ceea ce nu simte,* nici filosofie care digeră ceva *diluat* sau religie care trece peste ceva neplăcut, dar aducător de răsplată; ci era gândul la patul caid. „Seara, îşi zicea el, o să mă culc în orice caz, oricât m-or pişcă şi m-or hăitui toată ziua cum vor, am să mă culc sub pilota mea caldă şi am să-mi lipesc liniştit nasul de pernă, vreme de opt ceasuri." – Şi când, în ultima oră a unei asemenea zile de suferinţă, se vâra sub plapuma sa, se scutura sub ea, îşi strângea genunchii până la buric şi îşi spunea: „Vezi tu, Wutz, tot au trecut toate".

Un alt paragraf din arta lui Wutz de-a fi totdeauna vesel, era cel de-al doilea şiretlic, şi anume să se trezească totdeauna bucuros; – şi, pentru a putea face asta, se folosea de un al treilea şiretlic, şi anume: păstra totdeauna din ziua precedentă ceva plăcut pentru dimineaţa următoare, fie găluşte coapte, fie tot atâtea foi nespus de primejdioase din *Robinson1,* pe care îl prefera lui Homer – sau chiar puişori de pasăre ori plante tinere, la care, dimineaţa, voia să vadă cât le crescuseră peste noapte penele sau frunzele.

Paragraful al treilea, şi poate cel mai temeinic gândit, al artei sale de-a fi vesel l-a elaborat când era în penultima clasă:

s-a îndrăgostit. —

0 asemenea elaborare ar fi ceva pentru mine... Dar, cum e prima oară în viaţa mea că mă apuc să schiţez

1 Se referă la romanul *Robinson Crusoe* de Daniel Defoe.

cu cărbunele floarea iubirii zugrăvite,. Trebuie să întrerup lucrul numaidecât, pentru a continua s-o schiţez mâine la ora şase, când focul nu va fi aproape stins, ca acum. —

Dacă Veneţia, Roma şi Viena şi întreaga bancă a oraşelor de petreceri s-ar coaliza şi-ar vrea să-mi dăruiască un carnaval, care să semene cu cel ce a avut loc în camera posomorită a cantorului din Joditz[11], unde noi, copiii, am dansat întruna de la ora opt până la unsprezece (atât a durat carnavalul nostru, în care ne-am tăiat pofta de meiul care se mănâncă de lăsata-secului), atunci acele capitale s-ar apuca să întreprindă ceva imposibil şi ridicol; – totuşi nu ceva atât de imposibil, cum ar fi încercarea de a-l înfăţişa pe alumnul Wutz în dimineaţa zilei de lăsata-secului cu toate distracţiile ei carnavaleşti, când, aflându-se în vizită, ca elev al penultimei clase, în sala de dans sau de’şcoală a părintelui său, s-a îndrăgostit în lege pe la ora zece. O asemenea distracţie de carnaval – ce-ţi trece prin gând, iubite învăţătoraş!

— Dar el nu se gândea la nimic altceva decât la Justina, pe care eu arareori sau, mai curând, niciodată n-o voi numi Justei ca locuitorii din Auenthal. Întrucât alumnul

— Chiar fără a se gândi la el – realizase într-o clipă, în timpul dansului (puţini elevi de gimnaziu ar fi dansat, dar Wutz nu se arăta niciodată mândru, în schimb totdeauna vanitos), cam ce era de capul Justinei – anume că o puteai socoti o fetişcană drăguţă şi sprintenă, că începuse să înveţe cum să întocmească o scrisoare şi regula de trei simplă cu fracţii, că era fina doamnei pastor, avea

11 Localitate în Bavaria urude a copilărit Jean Paul între 1765 şi 1776.

cincisprezece ani şi că se afla în sală doar ca dansatoare musafiră –, dansatorul musafir al comunei sale natale a făcut ceea ce se face în asemenea ocazii: s-a îndrăgostit, cum am mai spus; – încă de la primul dans l-a cuprins ca o fierbinţeală; – în timp ce se rânduiau pentru al doilea şi când, stând locului liniştit, a chibzuit şi a simţit anexa caldă a mâinii drepte, fierbinţeala a crescut; – şi, pe cât se pare, dansând, băiatul s-a prins în mrejele iubirii.

— Când, pe deasupra, ea şi-a mai şi dezlegat panglicile roşii ale bonetei şi le-a lăsat să fluture cât se poate de neglijent în jurul gâtului gol, el n-a mai perceput sunetele contrabaşilor; – iar când, în cele din urmă, fata s-a răcorit făcându-şi vânt cu o năframă roşie, fluturând-o în faţa şi în spatele lui, nimeni şi nimic nu-l mai putea ajuta, chiar dacă cei patru profeţi mari şi cei doisprezece mici ar fi predicat de la fereastră, înăuntru. Căci, în faţa unei năframe aflate în mână femeiască, Wutz era învins pe loc, fără nicio altă putinţă de împotrivire, asemenea leului în faţa unei roţi de căruţă ce se învârteşte sau ca elefantul în faţa unui şoarece. Cochetele satului îşi făuresc din năframă acele culevrine şi maşinării de război, pe care cochetele de la oraş şi le fac din evantai; dar unduirile unei năframe sunt mai agreabile decât păcănitoarea rotire a cozii de curcan pe care o închipuiesc spetezele colorate ale evantaiului.

în orice caz, Wutz al nostru se poate scuza cu faptul că, din câte se ştie, locurile de bucurie obştească fac inima mai cuprinzătoare pentru toate simţămintele care necesită mult spaţiu, pentru devotament, pentru curaj şi chiar şi pentru iubire; fireşte că, în încăperile strimte ale cancelariilor sau ale odăilor de lucru, la primării ori în cabinetele secrete, inimile noastre se simt ca în tot atâtea *poduri* sau *cuptoare de uscat* şi se stafidesc.

Wutz şi-a dus cu el îndărăt, în alumneu, balonul inimii umflat şi mânat spre înălţimi de gazul iubirii, fără a spune cuiva vreun cuvinţel, cu atât mai puţin purtătoarei drapelului năframei; – nu din sfială, ci pentru că nu dorea niciodată mai mult decât prezentul; se bucura doar, că era

el însuşi îndrăgostit şi nu se gândea la nimic altceva…

De ce a lăsat cerul ca cvinta iubirii să cadă tocmai în anii tinereţii? Poate tocmai din pricină că abia îţi tragi sufletul în alumnee, cancelarii şi alte colibe otrăvite, şi atunci iubirea se urcă, asemeni tufelor înflorite, spre ferestrele cămărilor de tortură şi înfăţişează, în umbre şovăitoare, marea primăvară *de afară.* Căci *el* şi cu mine, stimate domnule director, şi chiar şi dumneavoastră, emeriţi slujitori ai alumneului, putem pune prinsoare că n-aveţi decât să-l îmbrăcaţi cu cămaşa aspră a penitenţei (de fapt are una pe el) – n-aveţi decât să-l puneţi să mişte piatra înţelepţilor a lui Sisif[12] sau roata lui Ixion[13], ori căruciorul copilului vostru – n-aveţi decât să-l lăsaţi să flămânzească sau să-l bateţi până o rămâne pe jumătate mort – n-aveţi decât să vă daţi cu totul pe mâna dracului pentru o asemenea mizerabilă prinsoare (ceea ce n-aş fi crezut din partea dumneavoastră); – dar Wutz rămâne tot Wutz şi îşi strecoară totdeauna în inimă picul lui de bucurie îndrăgostită, mai cu seamă în zilele de arşiţă!

Vacanţele lui caniculare nu sunt, poate, nicăieri mai limpede înfăţişate decât în *Bucuriile lui Werther*[14] scrise de el, pe care biografii lui aproape că n-au altceva de făcut decât să le copieze.

— Căci, duminica după utrenie, se ducea acasă la Auenthal, şi îi compătimea pe oamenii din toate uliţele, pentru că trebuiau să rămână pe loc. Afară, în aer liber, îşi umfla pieptul cu cerul ce se boltea deasupra şi, în sala de concert a tuturor păsărelelor, asculta, aproape îmbătat şi de două ori fericit, când sopranele cu pene, când propriile sale fantezii. Pentru a abate forţele vitale ce ameninţau să se reverse peste maluri, alerga adesea în galop vreme de un sfert de oră, întrucât, totdeauna cu puţin înainte şi puţin

12 In mitologia greacă, Sisif primise pedeapsa să urce o piatră pînă în vîrful muntelui de-a rostogolul şi, ajuns sus, s-o scape, pentru a relua totul de la capăt.

13 In mitologia greacă, rege osîndit de Zeus să fie legat pe veci, cu mîinile şi picioarele, pe o roată de foc, ce se învîrtea necontenit.

14 Aluzie la cartea lui Friedrich Nicolai : *Bucuriile tînărului Werther* (1775), o parodie slabă, dar răutăcioasă la adresa capodoperei goetheene.

după apusul soarelui, simţea o nostalgie voluptoasă şi îmbătătoare – noaptea însă îl face pe om sublim, ca o moarte mai îndelungată, şi îi ia pământul de sub picioare –, întârzia sosirea în Auenthal, până când soarele, scăpătând, ţesea cu fire de aur, peste spicele ultimelor ogoare din preajma satului, rochiţa sinilie a acestuia şi până când umbra sa umbla, ca un uriaş, peste dealuri şi peste râu. Apoi intra în sat clătinându-se în sunetele clopotelor vesperale, şi era plin de gânduri bune faţă de toţi oamenii, chiar şi faţă de directorul şcolii. După aceea, dacă da ocol casei părintelui său şi vedea în lucarnă reflexul lunii, iar prin fereastra de la parter o zărea pe Justina, care învăţa în fiece duminică să compună temeinic o scrisoare... Oo! dacă, în acest paradisiac sfert de oră din viaţa sa, ar fi putut să arunce în aer, de la cincizeci de paşi, odaia şi scrisorile şi satul, şi să aştearnă în jurul său şi al epistolografiei o vale Tempe I singuratică şi scăldată în lumină de amurg...; dacă, în această vale, ar fi putut să cadă la pieptul celei mai frumoase făpturi dintr-însa, cu sufletul său îmbătat, care îmbrăţişase pe drum toate făpturile, şi dacă el şi ea şi cerul şi pământul s-ar fi cufundat îndărăt şi s-ar fi topit în faţa unei clipe înflăcărate şi a unui focar al încântării omeneşti...

Cu toate acestea o făcea măcar noaptea pe la ora unsprezece; şi nici înainte nu-i mergea rău. Îi povestea tatălui său, de fapt Justinei, despre planul său de studii şi despre influenţa sa politică; se opunea dojenilor cu care termina părintele său de corectat scrisorile fetei şi o făcea cu acea greutate pe care o are un critic de artă; şi, cum tocmai venea proaspăt de la oraş, avea nu o dată câte-o glumă la îndemână – pe scurt: când era pe adormite, nu auzea altceva în fantezia sa, ce dansa şi se clătina, decât muzica sferelor cereşti.

Fireşte, Wutz, tu poţi aşterne pe hârtie bucuriile lui Werther, căci de fiecare dată lumea ta exterioară şi cea interioară se lipesc împreună ca două valve de scoică şi te cuprind ca pe o moluscă; dar la noi, bieţi amărâţi, care

stăm la gura sobei, lumea exterioară arareori este isonul şi coristul dispoziţiei interioare pline de bucurie; – cel mult e atunci, când ni s-a prăbuşit întreaga punte de rezonanţă şi când scârţâim şi hârâim gros; sau cu altă metaforă: când avem nasul înfundat şi se aşterne înaintea noastră un întreg paradis de flori, iar noi nu putem să le simţim mirosul.

1 În antichitatea greacă, vestită vale stâncoasă în Tessalia, între Ossa şi Olimp, prin care curgea râul Peneios.

La fiecare vizită învăţătoraşul nostru făcea Johannei-Theresei-Charlottei-Marianei-Clarissei-Heloisei-Justel[15] şi un cadou: o turtă dulce şi un potentat; vreau să mă explic satisfăcător în privinţa amândurora.

Potentaţii îi avea în propria sa editură; dar, dacă la cancelaria consilierilor curţii imperiale, principii şi conţii sunt făcuţi dintr-un pic de cerneală, pergament şi ceară, el îşi confecţiona potentaţii cu mult mai mare cheltuială, din funingine, grăsime şi douăzeci de culori. În internat se făcea focul cu ramele multor potentaţi, pe care ştia să-i copieze şi să-i reprezinte, pe toţi, cu elementele componente, de parcă ar fi fost ministrul lor plenipotenţiar. Mânjea un sfert de coală de hârtie cu un căpăţel de lumânare şi apoi cu funingine din sobă; sfertul de coală îl aşeza cu partea înnegrită peste o coală cu ambele feţe albe; deasupra, peste ambele coli, punea un portret princiar oarecare; apoi lua o furculiţă ruptă şi trecea, apăsat, cu vârful ei peste chipul şi trupul domnului care guverna: această apăsare îl dubla pe potentat, care se imprima de pe coala înnegrită pe cea albă. Astfel şi-a făcut copii destul de ingenioase după toţi cei ce purtau vreo coroană europeană; de fapt n-am ascuns niciodată că furculiţa lui de oculaţie[16] a zgârâiat şi a tăiat în asemenea hal pe împărăteasa Rusiei (pe cea precedentă) şi pe o mulţime de prinţi moştenitori, încât n-au mai fost buni de nimic altceva,

15 Figuri feminine din romane foarte gustate în secolul al XVIII-lea.

16 Sistem de altoire.

decât să ia calea pe care o luaseră şi ramele lor. Oricum, sfertul de coală mânjit cu funingine nu era decât tava de clocit şi bazinul de corodat ale unor domnitori vrednici de glorie, sau chiar eleşteul lor de *împreunare* şi de *depunere* a icrelor; în schimb, eleşteul pentru prăsit plevuşcă şi maşina de apretat a potentaţilor era cutiuţa sa cu vopsele; cu aceasta ilumina întregii linii domnitoare şi toate godeurile serveau să îmbrace un singur mare duce; iar prinţesele de coroană îşi luau din aceleaşi godeuri cu vopsele roşeaţa obrajilor, a pudorii şi fardurile.

— Aceste frumoase domnitoare le dăruia celei care domnea asupra lui şi care nu ştia ce să facă cu galeria asta de tablouri istorice.

Dar cu turta dulce ştia în asemenea măsură ce să facă, încât o mânca. Găsesc că e greu să dăruieşti iubitei o turtă dulce, pentru că adeseori o consumi singur cu puţin înainte de-a o dărui. Oare nu plătise Wutz trei crăiţari pentru prima? Oare nu avea el pătratul maroniu în buzunar şi nu mersese cu el până la o depărtare de o oră de Auenthal şi de termenul adjudecării? Şi… nu scotea el, din sfert în sfert de ceas, dulcea tablă votivă din buzunar, pentru a vedea dacă mai este pătrată? Tocmai asta a fost nenorocirea; căci, cu prilejul acestei demonstraţii vizuale, ciugulea de fiecare dată de pe turta dulce câteva migdale fără importanţă; – asemenea lucru l-a repetat de mai multe ori; – după aceea s-a apucat să rezolve (în loc de cvadratura cercului) problema restabilirii cercului cvadraturat şi a muşcat frumos cele patru unghiuri drepte, făcând un octogon, apoi un poligon cu şaisprezece laturi, căci un cerc este un poligon infinit; – după asemenea prelucrări matematice, poligoriul nu mai putea fi prezentat nici unei. Fete, de-aceea Wutz a făcut un salt şi a strigat: „Ei, o să-l înfulec eu însumi!” şi iată oftatul ieşind afară, iar turta dulce intrând înăuntru.

— Cred că existau pe lume puţini maeştri scoţieni puţine senate universitare şi puţini candidaţi la titlul de magistru, cărora să nu le facă o reală plăcere, dacă le-aş povesti prin

ce deus ex machina a ieşit Wutz din încurcătură… printr-o a doua turtă dulce, pe care o vârâse în buzunar, ca vecină de perete şi de încăpere cu prima. În timp ce pe prima a mâncat-o, cealaltă a ajuns nevătămată la destinaţie, pentru că geamăna o ocrotea pe cealaltă ca un zid antifoc sau ca o gardă a coroanei. Dar Wutz şi-a dat seama, în continuare, că – pentru a nu transporta până la Auenthal doar un torso sau un atom – trebuia să sporească, de la o săptămână la alta, numărul trupelor coroanei sau al turtelor dulci.

Ar fi ajuns elev în ultima clasă de liceu, dacă părintele său nu s-ar fi mutat de pe planeta noastră pe alta sau pe vreun satelit. De aceea, s-a gândit să imite ascensiunea tatălui său şi a vrut să treacă direct de pe banca penultimei clase pe scaunul de învăţător. Epitropul bisericii,

1 Cel mai înalt grad de masonerie.

domnul von Ebem[17], se strecura printre cele două eşafodaje şi îl ţinea de mână pe emeritul său bucătar, pentru a-l plasa într-o slujbă la care să se priceapă, căci şi în această slujbă, ca şi în cea precedentă, existau purcei[18] care să fie bătuţi şi muştruluiţi, până rămâneau aproape morţi, dar nu şi să fie mâncaţi. Acest lucru l-am mai amintit într-o notă din „Propunerea de revizuire a învăţământului", care a recoltat aplauzele domnului Gedike[19]

— Şi anume: faptul că, în fiece copil de ţăran zace un învăţător încă nematurizat, care, frecventând câţiva ani biserica, poate fi învestit cu toate calităţile; faptul că nu numai vechea Romă îşi putea alege consulii lumeşti de la plug şi brazdă, ci şi satele de azi consulii lor şcolari; faptul că poţi fi *instruit* aici de către oameni din tagma ta, tot atât de bine pe cât poţi fi *judecat* în Anglia de oameni din tagma ta, şi că tocmai cei căruia fiecare dintre noi îi datorăm cel mai mult *scibile*[20], ne seamănă cel mai mult, adică fiecare

17 *Eber* înseamnă în româneşte „porc mistreţ" sau „vier".

18 Care, după cum se ştie, sînt mai gustoşi dacă sînt omorîţi cu lovituri de băţ (n. a.).

19 Friedrich Gedike (1755—1803), director de gimnaziu din Berlin, care crescuse într-un sat fără a primi vreo instrucţie şcolară.

20 Ceea ce poate fi ştiut, adică aflat, învăţat (lat.).

sie însuşi; faptul că, dacă un oraş întreg (Norcia din munţii Apendni) vrea să se lase stăpânit de patru membri agramaţi ai consiliului municipal *(i quattri illiterati*[21]*),* atunci şi un tineret sătesc va putea fi stăpânit şi chelfănit de către un singur om; şi faptul că ar trebui luat în considerare ceea ce am spus mai sus în text. Întrucât aici nota este însuşi textul, vreau să spun numai că am spus: o şcoală sătească este destul de populată. Există acolo: I. Gimnaziarhul, adică şeful şcolii, sau pastorul, care-şi pune sutana preoţească din iarnă în iarnă şi vizitează şcoala, băgând-o în sperieţi; 2. Se află în respectiva odaie rectoratul, corectoratul şi subrectoratul, pe care le asigură, singur, cel ce posedă sau conduce şcoala; 3. Ca învăţători ai claselor inferioare sunt angajaţi: soţia învăţătorului, căreia i se poate încredinţa callipedia, adică educaţia frumoasă a şcolii de fete, dacă aceasta poate fi încredinţată vreunui om; apoi fiul ei, ca ajutor de dascăl şi, totodată, puşlama, căreia elevii săi trebuie să-i aducă şi să-i dăruie câte şi mai câte, pentru ca să nu-i asculte la lecţie; şi care, atunci când şeful nu e acasă, duce adesea pe umerii săi vicariatul întregului cerc şcolar protestant; 4. În sfârşit, întregul cuib de omizi al colaboratorilor, adică elevi propriu-zişi, pentru că acolo, ca şi în orfelinatul din Halle, elevii claselor superioare au şi ajuns învăţători ai celor inferioare.

— Întrucât până acum s-a tot clamat, din atâtea cabinete de studii, cerându-se şcoli reale, *comunităţile* şi *directorii şcolilor particulare* au ascultat şi au făcut cu plăcere ceea ce le revenea. Comunităţile au recrutat pentru posturile lor de învăţător numai asemenea târtiţe pedagogice, care şi-au făcut veacul pe scăunelele de ţesători, croitori şi cizmari şi de la care, aşadar, se puteau aştepta la ceva; şi, într-adevăr, asemenea oameni, făurind, sub ochii atenţi ai institutului, fuste, ghete, vârşe de pescuit şi altele, transformă uşor şcoala nominală într-o şcoală reală, unde se face cunoştinţă cu obiectele fabricate. Învăţătorul merge

21 Cei patru inculţi (it.).

şi mai departe şi reflectează zi şi noapte la respectarea caracterului de şcoală reală; există puţine munci ale unui tată de familie sau ale slugilor acestuia, pe care şcoala sătească condusă de el să nu le practice şi să nu le exerseze; şi toată dimineaţa vezi seminarul instruit de el alergând de colo-colo, spărgând lemne, cărând apă şi aşa mai departe, astfel încât, în afară de şcoală reală, elevii aproape că nu mai fac alta şi îşi câştigă picul de pâine întru sudoarea – şcolii lui… Nu e nevoie să-mi spuneţi că există şi şcoli săteşti proaste sau înapoiate; e destul dacă cea mai mare parte prezintă cu adevărat toate calităţile pe care i le-am atribuit.

Nu vreau să scuz aberaţia stelei mele fixe cu un argument care să fie altă aberaţie. Domnul von Ebern l-ar fi învestit învăţător pe bucătarul său, dacă ar fi avut la îndemână vreun alt urmaş priceput al acestuia; dar n-a putut fi găsit niciunul; şi, întrucât moşierul se gândea că poate n-ar fi chiar o inovaţie, dacă ar pune ca bucătăria şi şcoala să fie slujite de o singură persoană – cu toate că, dimpotrivă, separarea şi dedublarea slujitorilor şcolii şi ai stăpânului era mai mare şi mai veche, căci în secolul al nouălea însuşi preotul bisericii patronate trebuia să slujească totodată şi patronului bisericii ca servitor şi să-i înşeueze calul etc., iar cele două slujbe au fost despărţite abia mai târziu, ca atâtea altele –, şi-a păstrat bucătarul şi l-a numit învăţător pe alumnul, care fusese până atunci destul de deştept, ca să rămână îndrăgostit.

Mă orientez întru totul după glorioasele certificate, pe care le am în mână şi pe care Wutz le-a obţinut de la decan[22], deoarece examenul său a fost poate unul dintre cele mai riguroase şi mai fericite, care mi-au ajuns la cunoştinţă în vremea din urmă. N-a trebuit Wutz, oare, să spună *Tatăl nostru* pe greceşte – în timp ce comisia de examinare îşi peria pantalonii de catifea cu o perie de sticlă

22 în biserica evanghelică şi catolică, conducătorul unei parohii sau al unui colegiu de preoţi.

– şi apoi latinescul *Symbolum Athanasii*[23]? N-a ştiut cel examinat să înşire cărţile *Bibliei,* şi om cu om, fără să se împiedice de florile şi ceştile zugrăvite pe tava cu cafea a examinatorului său, care-şi mânca micul dejun? N-a trebuit el să-l catehizeze pe un tânăr cerşetor, care nu urmărea decât să capete un bănuţ, cu toate că tânărul n-a răspuns la fel de bine ca subexaminatorul său, ci ca o adevărată vită încălţată? N-a trebuit el să-şi moaie vârfurile degetelor în cinci oale cu apă caldă şi să aleagă oala a cărei apă era potrivit de caldă şi. De rece pentru capul unui copil ce urma să fie botezat? Şi n-a trebuit el, în cele din urmă, să plătească trei guldeni şi treizeci şi şase de crăiţari?

La 13 mai a ieşit din *alumneu* ca *alumnus* şi a intrat în propria sa casă ca învăţător public; şi din gogoaşa neagră de alumn a ieşit la lumină un fluture pestriţ de cantor[24].

La 9 iulie s-a aflat înaintea altarului din Auenthal şi a fost unit în căsătorie cu Justei.

Dar intervalul de timp, elizeic, dintre 13 mai şi 9 iulie!

— Pentru niciun muritor nu mai pică din cer o asemenea vârstă de aur de opt săptămâni; numai pentru învăţătoraş, întreg cerul, care se topise şi se scursese în jos, scânteia pe poienele *înstelate* ale pământului.

— Te-ai legănat în eter şi, prin pământul străveziu, te-ai văzut înconjurat de cer şi de soare; şi nu mai aveai nicio pondere; dar nouă, alumni ai naturii, nu ne sunt hărăzite niciodată opt asemenea săptămâni, nici chiar una, nici măcar o zi întreagă, în care cerul de *deasupra* noastră şi *din* noi să-şi aibă siniliul pur şi zugrăvit cu nimic alta decât cu purpuriul amurgului şi al aurorei; – în care să zburăm pe deasupra vieţii şi totul să se înalţe ca un vis bucuros;

— În care viitoarea nestăvilită a fluviului lucrurilor să nu ne zdrobească şi să nu ne zguduie şi să nu ne tragă pe roată în cataractele şi vârtej urile lui, ci să ne legene pe valuri scânteietoare şi să ne poarte pe sub flori aplecate

---

23 învăţătură despre Sfînta Treime, atribuită în mod greşit teologului Athanasius (sec. al IV-lea e.n.).

24 Dascăl bisericesc.

deasupra lui; – o zi căreia să-i căutăm zadarnic o soră printre cele trăite şi pe care s-o deplângem la sfârşitul oricărei alte zile, spunând: din ziua aceea n-a mai fost niciuna tot aşa.

O să ne facă bine tuturor dacă voi descrie pe larg aceste opt săptămâni sau două luni de încântare. Au fost alcătuite numai din zile asemănătoare. Nici un singur nor nu s-a ridicat dindărătul caselor. Toată noaptea, roşeaţa amurgului adăsta la marginea cerului, unde soarele scăpătând se ofilise înflăcărat ca un trandafir. La ora unu începeau să şi cânte ciocârliile, iar natura îşi aştemea, toată noaptea, fanteziile pe armonica privighetorilor, în visele lui Wutz pătrundea răsunetul melodiilor din afară şi, în de, zbura peste pomii în floare, cărora le împrumutau respiraţia florilor pomii cei adevăraţi din faţa ferestrei lui deschise. Visul ce aducea ziua îl purta blând din somn la trezie, precum mama care îi murmură copilului; iar el ieşea, cu pieptul însetat, în larma naturii, unde soarele crea pământul din nou şi unde amândoi se revărsau, unul într-altul, într-un vuitor ocean al voluptăţii. Din această revărsare matinală a vieţii şi bucuriei se reîntoreea în cămăruţa sa întunecată şi căuta din nou puteri în bucurii mai mărunte. Era bucuros de orice, de fiecare fereastră scăldată sau nescăldată de soare; – de odaia dereticată, de gustarea de dimineaţă pe care o plătea cu venitul slujbei sale; – de ora şapte, pentru că nu mai trebuia să meargă în penultima clasă de liceu; – de mamă-sa, care era fericită în fiecare dimineaţă, fiindcă fiul ei devenise învăţător şi, astfel, nu trebuise să plece din casa ce-i era atât de familiară.

în timp ce-şi bea cafeaua, îşi tăia, în afară de chifle, şi penele de scris pentru *Messiada* | pe care o termina atunci de cântat, cu excepţia ultimelor trei cânturi. Cea mai mare grijă o vădea întru tăierea greşită a penelor epice, făcându-le fie ca nişte pari şi fără despicătură, fie cu o a doua despicătură specială, care strănuta stropind; căci, întrucât totul trebuia redactat în hexametri, şi anume dintre aceia

ce nu pot fi înţeleşi, şi deoarece poetul putea realiza, fără efort, un minim de neinteligibilitate – redacta de fiecare dată într-o clipă orice rând şi orice picior şi pes –, trebuia să recurgă, de nevoie, la ideea de-a scrie absolut *neciteţ,* ceea ce era de folos. Prin această libertate poetică, preîntâmpina înţelegerea versurilor.

La ora unsprezece aşeza masa pentru păsărelele sale şi apoi pentru sine şi mama sa, o masă cu patru sertare, la care se aflau mai multe în ea decât pe ea. Tăia pâinea şi-i punea mamei sale dinainte bucăţile cu coaja mai neprăjită-, deşi nici lui nu-i plăcea să mănânce coajă arsă. O, prieteni, de ce nu poţi prinzi la „Hotel de Baviere" sau la „Romer" cu atâta satisfacţie, ca pe masa-tejghea a Wutzilor? — îndată după masă se apuca să facă nu hexametri, ci linguri de bucătărie; chiar şi sora mea are de la el o jumătate de duzină. În timp ce maică-sa spăla ce sculpta el, niciunul din ei nu lăsa sufletul fără hrană: ea îi povestea amănunte personale despre sine şi tatăl lui, de la a căror cunoaştere îl ţinuse departe cariera sa academică; – iar el propunea, modest, planul de operaţii şi schiţa viitorului său menaj, pentru că nu se mai sătura rumegând ideea de a fi tată de familie. „Am să-mi organizez gospodăria perfect raţional, spunea el; am să iau un purcel de lapte pentru sfintele sărbători, că rămân de prisos destule coji de cartofi şi sfeclă, ca să-l îngraş cu de pe neobservate; pentru iarnă, socru-meu trebuie să-mi aducă în curte o cărucioară de tufe (vreascuri), iar uşa odăii trebuie să fie căptuşită şi capitonată peste tot – căci, mamă, alde noi avem lucrările noastre pedagogice peste iarnă şi nu răbdăm frigul defel." – La 29 mai, după aceste discuţii, a mai fost şi botezul unui copil – primul său botez şi primul său câştig —; încă din alumneu îşi cususe un registru mare de încasări, iar cei câţiva groşeni i-a numărat de douăzeci de ori, de parcă ar fi fost altfel de bani. S-a înfiinţat lângă cristelniţă, cu toate odăjdiile, iar privitorii stăteau, în galeria bisericii şi în strana domnilor, cu jegul de toate zilele pe ei. — „Asta e sudoarea mea amară", a spus el la o jumătate de oră după

ceremonie şi a băut, la ceas neobişnuit, o stacană de bere.

— Aştept de la viitorul lui biograf câteva indicaţii pragmatice: de ce Wutz şi-a cusut doar un registru de încasări, nu şi unul de cheltuieli, şi de ce a trecut în el louisdori, groşeni şi firfirici, cu toate că n-a avut niciodată monede din prima categorie printre veniturile sale de la şcoală.

După ceremonie şi după siestă, punea să-i ducă masa afară sub vişin, se aşeza la ea şi mai dăltuia câţiva hexametri neciteţi din *Messiada* sa. Chiar în timp ce rodea ciolanul şuncii, în chip de cină, lăsându-l luciu, mai cizela câte un picior epic; şi ştiu foarte bine că, din pricina grăsimii, unele cântece par puţin cam unsuroase. De îndată ce nu mai vedea lumina soarelui pe uliţă, ci spânzurată pe vârfurile caselor, îi dădea mamei sale banii necesari pentru gospodărie şi pornea în afara satului, pentru a-şi zugrăvi în linişte cum o va duce în viitor toamna, iarna, de cele trei sărbători sfinte, printre copiii de la şcoală şi ai săi proprii. —

Şi astea sunt, totuşi, zile de lucru; duminica, însă, ardea într-un nimb, care abia dacă-şi află locul pe o catapeteasmă.

— De altfel în niciun suflet din secolul acesta nu găseşti o idee atât de măreaţă despre duminică, precum în cele ce sălăşluiesc în cantori şi învăţători; nu mă miră dacă nu pot deloc să rămână modeşti într-o asemenea zi de curte. Nici chiar Wutz al nostru nu-şi putea ascunde ce va să însemne: să cânţi singur la orgă printre o mie de oameni; – să îndeplineşti o adevărată funcţie ereditară, să-i pui seniorului pe umeri mantia preoţească de încoronare şi să-i fii slujitor benevol şi camerier; – să exerciţi autoritatea teritorială peste un întreg cor luminat de soare; – ca maestru de cor în funcţiune, să stăpâneşti, de pe scaunul princiar al orgii, poezia unei parohii, chiar mai bine decât comandă preotul proza aceleiaşi parohii; – iar după predică să dai sau mai curând să citeşti *sans fagons*[25], cu glas

25 Fără nazuri (fr.).

puternic, peste balustrada amvonului, porunci princiare depline… într-adevăr, aici sau nicăieri altundeva ar fi nevoie să-i strig lui Wutz al meu: „. Gândeşte-te, ce erai cu puţine luni în urmă! Reflectează că nu toţi oamenii pot deveni cantori şi foloseşte-te de avantajoasa inegalitate a stărilor sociale, fără a abuza de ea şi fără ca, pentru asta, să ne dispreţuieşti pe mine şi pe auditorii mei din jurul sobei.” Dar nu! Pe cinstea mea, bunul învăţătoraş oricum nu se gândea la una ca asta; de-ar fi fost ţăranii atât de deştepţi încât să privească în inima ta nebilioasă şi supraîndulcită, de făptură glumeaţă, zâmbitoare, care mergea lipa-lipa frecându-şi mâinile – ce-ar fi descoperit acolo? Bucurie în cele două ventricule, bucurie în cele două auricule. Îţi numărai doară de sus, din balconul corului, făptură bună —pe care, cu cât trece vremea, te îndrăgesc tot mai mult –, viitorii elevi şi eleve din băncile bisericii şi îi vedeai pe toţi, cu anticipare, aşezaţi în sala ta de clasă şi în jurul nasului tău minuscul şi-ţi propuneai să strănuţi cu acesta din urmă o dată dimineaţa şi o dată după-amiaza, după ce mai întâi prizai tabac, numai pentru ca întregul tău institut să sară în sus, ca posedat, şi să-ţi strige: „Să v-ajute Dumnezeu, dom’ cantor!” Ţăranii ar mai fi văzut în inima ta, în continuare, bucuria pe care o aveai să fii zeţar de cifre *in-folio,* lungi cât cele de pe cadranul ceasului din turn, când indicai duminica în tipar public, pe tabla neagră a cântecelor, la ce pagină trebuia căutat cântecul următor – noi, autorii, apărem tipăriţi cu lucruri mai proaste —; mai departe, ar fi găsit bucuria de a face demonstraţie de cânt în faţa socrului tău şi a logodnicii tale; iar în cele din urmă speranţa de-a da de duşcă, de unul singur, zaţul de la fund al vinului pentru împărtăşanie, acru la gust. O fiinţă superioară trebuie să-ţi fi fost, din inimă, la fel de binevoitoare ca aceea care povesteşte despre tine, de vreme ce a trebuit să-l împărtăşeşti pe preamilo’stivul patron al bisericii tale tocmai în timpul lustrului tău paradisiac de opt săptămâni: căci a avut, totuşi, destulă minte ca să înlocuiască vinul de împărtăşanie, care imita

îndeajiins de bine *băutura* dată lui Christos pe cruce, cu *lacrimile* lui Christos I din propria sa pivniţă; şi ce fericiri ţi-au mai trecut prin toate mădularele după ce ai băut zaţul... Zău, de fiecare dată îmi vine să exclam din nou; – dar, de ce, oare, îmi produce atâta plăcere – şi poate că şi vouă – această inimă învăţătoreşte fericită?

— Ah, poate din pricină că noi înşine nu dobândim niciodată în asemenea măsură fericirea, pentru că gândul vanităţii pământeşti ne apasă şi ne taie răsuflarea şi pentru că am şi văzut pământul negru al cimitirului de sub iarba şi florile printre care şi-a petrecut învăţătoraşul viaţa sărind într-un picior.

Amintitul vin de împărtăşanie încă îi mai spumega seara în vine; şi această ultimă parte din ziua sabatului său mai trebuie s-o descriu. Doar duminica putea să se plimbe cu Justina lui. Înainte de asta cina la socrul său, dar cu slab folos; încă din timpul rugăciunii dinaintea mesei, foamea lui de lup se istovea, iar ştrengăriile ce urmau o făceau să piară de tot. Dacă aş putea să citesc *Messiada* lui, aş căpăta din ea întreaga imagine a acelei seri, căci, aşa cum toţi marii scriitoraşi îşi împletesc biografia, nevestele, copiii, ogoarele şi vitele în ale lor *opera omnia*2, tot aşa şi el a intercalat acea imagine, exact cum era, în cântul al şaselea. Se gândea că în *Messiada* tipărită era descrisă şi seara. În a sa avea să fie zugrăvită epic: cum ţăranii se mişcau pe ogoare şi măsurau cu cât crescuseră spicele şi cum îl salutau peste apă ca pe noul şi binerostuitul lor cantor; – cum copiii curtau din frunză şi din fluiere şi cum toate boschetele şi potirele de flori erau nişte orchestre complete, din instrumentele cărora răsuna cântec sau zumzet sau zbâmâit;

I *Lacrimae Christi,* numele unui vestit vin italienesc.

3 Opere complete (lat.).

— Şi cum, la urmă, totul devenea atât de solemn, de parcă însuşi pământul sărbătorea duminica, în timp ce înălţimile şi pădurile fumegau în jurul acestui cerc de vrajă şi în vreme ce soarele cobora piintr-un are de triumf

iluminat, spre miezul nopţii, iar luna urca, printr-unul palid, spre amiază. O, tu, părinte al luminii! Cu câte culori şi raze şi artificii luminoase îţi încadrezi pământul!

— Soarele se retrăgea târânduse, până rămânea o singură rază roşie, care se întâlnea cu reflexul amurgului pe chipul logodnicei; iar aceasta, deprinsă doar cu simţăminte mute, îi spunea lui Wutz că, în copilăria ei, dorise adesea să se afle pe munţii roşii ai amurgului şi să coboare de pe ei, odată cu soarele, în frumoasele ţări colorate roşietic, ce se aflau dincolo de roşeaţa amurgului. În timp ce maică-sa trăgea clopotul pentru rugăciune, Wutz îşi punea pălăria pe genunchi şi privea, fără să împreune mâinile, spre locul roşu de pe cer, unde se zărise soarele ultima oară, apoi în jos la şuvoiul care curgea mai departe şi purta umbre adânci; şi i se părea că clopotul de seară răsuna chemând lumea şi pe părintele său încă o dată la odihna de veci – pentru prima şi ultima oară în viaţa sa inima s-a înălţat până dincolo de scena pământească; şi, din sunetele serii, parcă îi striga ceva că va muri acum de plăcere… înflăcărat şi vesel şi-a îmbrăţişat logodnica şi i-a spus: „Cât de dragă îmi eşti, cât de nesfârşit de dragă!” Dinspre râu părea a se auzi un picurat de flaut şi cântec de glas omenesc, ce se tot apropia; pierzându-şi firea, a strâns-o la piept, vrând să-şi dea duhul unit cu ea, şi a crezut că sunetele cerului le sorb, într-o adiere, sufletele de pe pământ şi le readuc înmiresmate îndărăt, pe pajiştile Edenului, în chip de scântei de rouă. Cineva cânta:

Eşti frumos, pământ ceresc,
Fericit tu mă poţi face!
Vreau, pe tine, cât trăiesc,
Să simt bucurie, pace.

Era o gondolă din oraş, cu câteva flaute şi câţiva tineri ce cântau. El şi Justina mergeau pe mai, în pas cu gondola ce trecea, şi se ţineau de mână, iar Justina încerca să cânte şi ea, încetişor, după ceilalţi; mai multe ceruri păşeau alături de ei. Când gondola coti după o limbă de pământ plină de arbori, Justina se opri locului cu blândeţe, ca să nu mai

meargă după ei; şi, cum luntrea dispăruse după cotitură, îi căzu de gât cu primul sărut, roşind... „O, întâi iulie de neuitat!” scria el.

— Au urmărit şi ascultat de departe sunetele de pe apă şi vise jucau în jurul amândurora, până când ea a spus: „E târziu şi roşeaţa amurgului s-a întins până departe, iar în sat s-a făcut linişte”. Au mers acasă; el a deschis fereastra cămăruţei sale scăldate de razele lunii şi s-a furişat, cu un „bună seara” încetişor, pe lângă maică-sa, care dormea.

în fiecare dimineaţă îl lumina, asemeni razelor zilei, fţându-l că se mai apropiase, cu încă o noapte dormită, de 8 iulie, ziua nunţii; iar ziua îl însoţea pretutindeni bucuria că încă nu trecuseră toate zilele paradisiace, care se intercalaseră între el şi patul nupţial. Astfel ţinea capul, precum măgarul metafizic I, între două căpiţe de fân, între prezent şi viitor; dar el nu era nici măgar, nici scolastic, ci smulgea în acelaşi timp din ambele căpiţe... într-adevăr, oamenii n-ar trebui să fie niciodată măgari, nici indiferentişti, nici stângad, nici bileamici 2, şi am motivele mele pentru asta... Mă opresc aici, pentru că mai vreau să chibzuiesc, dacă să-i creionez ziua nunţii sau nu. Căci creioane colorate pentru asta am, în fond, din belşug.

Dar, într-adevăr, n-am luat parte nici la ziua cinstirii lui întru nuntă, nici la vreuna proprie; aşa că vreau s-o descriu cât mai bine şi să-mi organizez şi mie o partidă de plăcere, căci altfel nu m-aş alege cu nimic.

Nu cunosc vreun alt pasaj sau vreo altă coală mai potrivită, pentru ca cititorii să înţeleagă câte îndur: magicele ţinuturi elveţiene în care mă statornicesc; – siluetele de Apollo şi Venus pe care ochiul meu se fixează, sorbindu-le; – patria sublimă, pentru care îmi dau viaţa ce mi-a înnobilat-o în prealabil; – patul nupţial în care

1 Aluzie la Jean Buridan, filosof scolastic din secolul al XV-lea, care pretindea că un măgar, aşezat la egală distanţă de două căpiţe de fân identice, ar muri de foame, fiindcă nu s-ar putea decide către care să meargă mai întâi.

* În *Vechiul Testament,* se spune că lui Bileam i-a ieşit

înainte o măgăriţă vorbitoare.

mă sui; – toate astea – cu degete străine sau proprii – zugrăvite cu cerneală sau cu negru de tipar; şi dacă tu, divino, căreia îi rămân credincios, care îmi rămâne credincioasă, cu care merg să mă plimb în nopţile arcadice de iulie, cu care adast în faţa soarelui ce apune şi a lunii care răsare, dacă măcar tu... ai exista; dar tu eşti o *icoană,* şi nu te zăresc.

Nilului, lui Hercule şi altor zei li se aducea, de fapt, tot ca şi mie, doar fete plăsmuite; înainte de asta, însă, căpătau totuşi şi unele reale.

Trebuie să aruncăm o privire, încă de sâmbătă, în casa şcolii şi a nunţii, pentru a afla puţin mai devreme premisele în această zi din ajunul sărbătorii: duminică n-o să avem timp pentru asta; – aşa s-a petrecut şi crearea lumii (după teologii mai vechi) în şase zile de lucru şi nu într-un minut, pentru ca îngerii să poată cuprinde mai uşor cu privirea cartea naturii, când era răsfoită treptat. Sâmbătă, ginerele intră şi iese alergând în chip neobişnuit între două *corporibus piis*[26]*,* între casa parohială şi cea a şcolii, pentru a duce patru jilţuri din prima în cealaltă. Le-a împrumutat de la senior, pentru a aşeza pe de pe însuşi cel ce le-a împrumutat, ca principe-primat al său, şi pe senioră, ca doamnă naşă a miresei, pe subdirectorul de la alumneu şi pe mireasă însăşi. Ştiu la fel de bine ca şi alţii, în ce măsură nu se poate lua apărarea acestui lux de împrumut al mirelui; fireşte că uriaşele scaune împrumutate (oamenii şi jilţurile dispar acum) îşi împodobeau falsele capitonaje din păr de vită de la spătar şi pernă cu postav siniliu, căi lactee de ţinte galbene săreau ca nişte fulgere pe şnururi galbene, şi rămâne cert faptul că pe marginile acestor scaune şedeai pe moale în asemenea măsură, încât parcă aveai o târtiţă dublă – însă, cum am spus, n-am lăudat şi n-am dat niciodată de exemplu acest lux târtiţesc al creditorului şi datornicului; dar, pe de altă parte, oricine a aruncat o

26 Case cuvioase (lat.).

privire în *Schultz din Paris*trebuie să admită, că risipa de la *palais royal* şi de la toate curţile \ste, pare-se, mai mare. Cum îi voi putea face pe „metodiştii strictei observanţe” I să treacă de partea jilţului de bunic sau fotoliului lui Wutz, jilţ care apucă pământul cu patru labe de leu din lemn, legate prin patru stinghii – suporturile voioşilor cintezoi şi botgroşi –, ale cărui perniţe din păr de cal sunt pingelite mai mult decât splendid cu o piele groasă înflorată şi care întinde două braţe de lemn, păroase (pe care bătrâneţea le-a făcut – ca pe cele omeneşti – mai uscate), pentru a-l cuprinde pe cel ce şade în el?... Semnul de întrebare pus aici ar putea să-i frapeze pe unii, pentru că au uitat perioada aceasta lungă.

Serviciul de masă din cositor, pe care mirele l-a luat tot de la prinţul-primat, poate fi cunoscut mai bine de către public de la prezentatorul obiectelor la licitaţie (dacă vor fi cumva vândute la mezat), decât de la mine; oaspeţii de la nuntă nu ştiu decât atât: salatiera, sosiera, platoul pentru brânză şi muştamiţa au fost pe rând o singură farfurie, care era curăţată înaintea fiecărui rol.

Un adevărat Nil şi Alfeu2 s-a revărsat peste fiecare scândură a camerei, de pe care trebuia spălat pământul bun din grădină, şi pe fiecare picior al patului şi pervaz de fereastră, lăsând în urmă reziduul obişnuit al inundaţiilor – adică *nisip.* Legile romanului ar cere, ca învăţătoraşul să se îmbrace şi să se întindă pe o pajişte sub acoperişul vălurit al ierbii şi florilor, şi să se cufunde acolo şi să răzbată dintr-un vis de iubire în altul; numai că Wutz a jumulit găini şi raţe, a spart el însuşi lemne pentru cafea şi pentru friptură, a gustat sâmbătă vinul zilei de duminică şi, încins cu şorţul albastru al soacrei sale, a decretat şi a dus la îndeplinire cincizeci de ordine culinare, a sărit de colo-colo, în sus şi-n jos, cu capul încornorat de papiote şi cu părul legat în sus ca o coadă de veveriţă: „căci nu fac nuntă în toate duminicile’1, spunea el.

Nimic nu e mai respingător decât să vezi şi să auzi o sută de precursori pe jos sau călare; dar nimic na e mai dulce

decât să mergi cu ei, înainte, pe jos sau călare;

[1] Sectă pietistă desprinsă din biserica anglicană şi fondată în Anglia în 1729 de John Wesley.

[2] Râul principal al Peloponezului.

activitatea la care nu numai privim, ci şi participăm, transformă ulterior plăcerea într-un rod pe care l-am semănat, l-am udat şi l-am cultivat până la capăt noi înşine; iar, pe deasupra, nu ne păleşte strângerea de inimă a aşteptării.

Dar, dragă Doamne, am nevoie de o sâmbătă întreagă numai pentru a o relata pe aceasta; căci am aruncat doar o privire, pe fugă, în bucătăria Wutzilor – ce agitaţie acolo! ce fumegă acolo!

— De ce sunt crima şi nunta atât de aproape una de alta, precum cele două porunci care vorbesc despre de? De ce adesea nu este doar o nuntă princiară o noapte a Sfântului Bartolomeu pentru oameni, de ce şi o nuntă burgheză este acelaşi lucru pentru orătănii?

Nimeni n-a petrecut, însă, în casa nunţii, aceste două zile de bucurie mai indispus şi mai fatal decât doi piţigoi şi trei botgroşi: pe aceştia toţi i-a arestat ginerele cel ordonat şi iubitor de păsări – printr-o hăituială cu şorţuri şi bonete de noapte aruncate după de – şi i-a silit să treacă din sala lor de dans în câteva chilii monahale de sârmă, atârnate pe pereţi, şi să ţopăie în de la mansardă.

Wutz relatează atât în *Istoria străveche a Wutzilor,* cât şi în *Cartea de citire pentru copii de vârstă mijlocie,* ca seara pe la şapte, când croitorul îi proba ginerelui pantalonii noi şi jiletca şi gherocul, totul era curat lună şi rânduit simetric şi nou-născut, cu excepţia lui însuşi. Pe fiece scaun sau masă dintr-o cameră renovată şi făcută să sclipească adastă o linişte indescriptibilă. Într-una haotică, însă, îţi spui că trebuie să te muţi, încă în aceeaşi dimineaţă, din locuinţa pe care ai anunţat că o părăseşti.

Peste noaptea lui Wutz (ca şi peste cea următoare) trecem în zbor, soarele şi cu mine, şi ne întâlnim cu el duminică, atunci când, îmbujorat şi electrizat de gândul

cerului de azi, aleargă pe scară în jos, în camera de nuntă vesel-îmbietoare, pe care am împodobit-o ieri, cu atâta trudă şi cerneală, folosind loţiune cosmetică – *mouchoir de Venus* şi tampoane pentru suliman (cârpa de spălat) –, cutie de pudră (oala cu nisip) şi alte cele în materie de ustensile de toaletă şi veselă. Peste noapte se trezise de şapte ori, pentru a se bucura de şapte ori de ziua următoare, şi s-a sculat cu două ore mai devreme, pentru a le devora pe amândouă minut cu minut. Am impresia că parcă am intrat şi eu pe uşă cu învăţătorul, înaintea căruia minutele zilei se înşiră ca nişte căsuţe de fagure pline cu miere – le goleşte una după alta şi fiecare minut poartă în sine alt potir cu miere. Nici pentru o pensie viageră, cantorul n-ar fi în stare să-şi imagineze, pe toată suprafaţa pământului, o casă, în care să nu fie acum duminică, raze de soare şi bucurie; nu!

— După ce mai întâi a deschis uşa, al doilea lucru pe care l-a deschis jos a fost canatul iiperior al unei ferestre, pentru a lăsa să iasă din odaia *himenului* un fluture ce unduia încolo şi-ncoace – o beteală de argint ce plutea, o folie de floare şi imagine leită a lui *Amor.* Apoi, în vederea zilei zgomotoase, şi-a hrănit în prealabil orchestra de păsărele din colivii şi a (iritat cu vioara părintească, pe fereastra deschisă, melodia populară care îşi croise drum, dansând, din noaptea de lăsata-secului spre nuntă. Ceasul abia bate ora cinci, dragul meu, aşa că nu trebuie să ne grăbim prea tare! Vrem să avem înfăşurate neted, cu două ceasuri pline înainte de tragerea clopotelor, cravata lungă de doi coţi (pe care, aşa cum ai dobândit odinioară mireasa dansând, ţi-o înfăşori acum învârtindu-te în paşi de dans, în timp ce mama ţine capătul celălalt) şi panglica pentru legat coada. Aş da bucuros jilţul de bunic şi soba lângă care şed, dacă aş şti cum să ne volatilizăm, auditoriul meu şi cu mine, prefăcându-ne în silfide invizibile, pentru ca întreaga noastră gaşcă să zburăm în grădină după agitatul nostru mire, fără a-i tulbura bucuria tăcută; în grădina unde taie, pentru o inimă de femeie care nu e nici de diamant, nici

romanic-perfidă, nu pur şi simplu flori, ci flori vii; – unde scuturǎ gâzele şi roua sclipitoare de pe petalele florilor şi aşteaptă cu plăcere ca trompa albinei să sugă pentru ultima oară la sânul matern al florilor;

— Unde se gândeşte la dimineţile de duminică din vremea când era băiat şi la pasul prea mic făcut peste straturi şi la pupitrul rece din amvon, pe care tatăl său îşi punea buchetul. Du-te acasă, fiu al predecesorului tău, şi priveşte în ziua de opt iulie nu îndărăt, spre apus, unde pământul cimitirului, gros de şase picioare, zace peste unii prieteni, ci spre răsărit, unde poţi vedea soarele, uşa casei parohiale şi pe Justina ta, care tocmai se furişează înăuntru şi căreia doamna naşă vrea să-i coafeze părul frumos şi să-i strângă şnururile corsetului. Îmi dau seama uşor că auditorii mei vor să fie volatilizaţi din nou în silfide, pentru a zbura fluturând în jurul miresei; dar ei nu-i place asta. În sfârşit, jacheta sinilie – culoarea livrelei morarilor şi dascălilor – cu butoniere negre şi cu mâna mamei ce netezea şi înlătura toate cutele, se afla pe trupul învăţătoraşului; şi nu mai avea de luat decât pălăria şi cartea de cântece bisericeşti. Iar acum – ştiu fireşte şi ce înseamnă splendoarea princiară la nunţile princiare, salvele de tun, iluminaţia, exerciţiile de paradă şi frizatul în aceste ocazii, dar asemenea bucurii doar n-am să le alătur căsătoriei lui Wutz; priviţi numai în urma bărbatului care merge pe calea soarelui şi a cerului la mireasa lui şi care se uită pe celălalt drum, spre aluneu, şi îşi zice: „Cine s-ar fi gândit la asta acum patru ani?” Vă spun, priviţi în urma lui! N-o face, oare, şi servitoarea parohiei din Auenthal, cu toate că în acelaşi timp cară apă, şi atârnă în cămările creierului ei şi în cele de haine, un asemenea veşmânt splendid şi complet, inclusiv ultimul ciucure? N-are el vârful nasului şi al ghetei pudrat? Nu sunt oare deschise cele două batante ale porţii roşii a socrului său şi nu intră el pe poartă, în timp ce logodnica, pe care frizeriţa tocmai a terminat s-o gătească, se furişează pe uşa din curte? Şi nu se întâlnesc nas în nas, astfel mobilaţi şi suprapudraţi, încât

n-au nici curajul să-şi dea „bună dimineaţa1’? Căci au văzut ei oare, în viaţa lor, ceva mai superb şi mai distins, decât sunt amândoi astăzi? Oare, în această jenă scuzabilă, nu este o fericire lunga ţandără de lemn, pe care a cioplit-o fratele cel mic şi pe care o întinde în sus surorii sale, pentru ca să înfăşoare şi să încingă pe ea, ca în jurul unui arac de vie, mănunchiul de flori şi ciucurele parfumat destinat butonierii cantorului? Oare doamnele invidioase vor mai rămâne prietenele mele, dacă voi muia pensula în vopsea şi voi schiţa colorat, cu anticipaţie, parura miresei, aurul tremurător din păr, în loc de ac de păr care tremură, cele trei medalioane de aur de pe piept, cu miniaturile împăraţilor germani, iar mai jos lingourile de argint turnate în nasturi?… Dar aproape că-mi vine să arunc cuiva pensula în cap, când îmi trece prin minte gândul că, atunci când va fi tipărită cartea, Wutz al meu şi mireasa lui vor fi luaţi în derâdere de către cochete şi alţi martori ai diavolului; dar credeţi, voi, oare, orăşence, vânzătoare distilate şi tatuate de suflete, care măsuraţi şi iubiţi la bărbaţi totul în afară de inimă, că eu sau majoritatea cititorilor mei am putea rămâne indiferenţi faţă de asta, ori că nu am renunţa cu plăcere la toţi obrajii voştri încordaţi, la buzele zvâcnind, în ochii voştri care pârjolesc cu spirit şi pofte, la braţele voastre obediente în faţa întâmplării şi chiar la declamaţiile voastre sentimentale, în schimbul unei singure scene, unde iubirea îşi refractează razele în aurora pudorii, unde sufletul nevinovat se dezbracă în faţa ochilor tuturor, în afară de ai săi proprii şi unde o sută de lupte lăuntrice însufleţesc chipul străveziu, pe scurt: unde mirii mei au acţionat ei înşişi, întrucât veselul şugubăţ de socru a pus stăpânire pe capetele încreţite şi înflorite în alb ale celor doi şi le-a dirijat înţelept spre un sărut? îmbujorarea ta bucuroasă, Wutz! — şi îmbujorarea ta ruşinată, dragă Justina!

Căci cine oare va reflecta mai acut, cu puţin înaintea nunţii sale, la aceste lucruri sau la altele asemenea, şi va cânta apoi mai delicat decât însuşi actualul biograf?

Larma copiilor şi a dogarilor de pe uliţă şi cea a

recenzenţilor din Leipzig îl împiedică pe biograf să aştearnă aici totul pe larg, splendidele ferecături şi triplele înfloriturі cu care mirele prevedea la orgă fiecare vers al coralului – aripa îngerului de lemn aurit, de care îşi atârna, în afara balconului corului, pălăria specială de elector – numele Justina pe pedalele orgii – plăcerea şi bucuria sa când şi-au dat unul altuia mâna dreaptă în faţa cărţii de ritual liturgic (bula de aur şi constituţia imperială a guvernării în căsnicie) şi când a gâdilat-o cu degetul inelar în palmă, ca după paravanul unui pat – şi intrarea în sala nunţii, unde se întâlneau poate cele mai măreţe şi distinse persoane şi mâncăruri din sat, un pastor, o preoteasă, un subdirector, o mireasă. Va recolta, însă, aplauze faptul că-mi crăcănez picioarele şi cu asta trec peste întreaga masă de nuntă şi cireadă de nuntaşi şi peste după-amiază, pentru a auzi cu ce se fudulesc seara – unul sau altul din dansuri îl indică subdirectorul.

în fond, toţi s-au dezlănţuit; o pâclă alb-albăstruie de tutun şi o baie de aburi de supă unduieşte în jurul a trei lumânări şi separă oamenii, unul de altul, prin văluri de ceaţă.

— Violoncelistul şi violonistul mai mult îşi umplu maţele proprii decât le freacă pe cele străine. Peste prichiciul ferestrei priveşte, ca galerie, întregul Auenthal, agitându-se, iar tineretul satului dansează afară, la treizeci de paşi de orchestră, în asamblul lui destul de drăguţ. Bătrâna bârfitoare a satului îi strigă preotesei datele ei biografice mai importante, iar aceasta le strănută şi le tuşeşte pe ale ei, fiecare vrea să-şi facă mai curând necesităţile istorice şi o vede cu neplăcere pe cealaltă şezând pe scaun. Tatăl arată ca un discipol favorit al discipolului favorit Ioan, pe care pictorii îl zugrăvesc cu un pocal în mână, şi râde mai tare decât predică.

— Prefectul se precipită pe ici, pe colo în chip de elegant şi nimeni nu-l poate ţine locului. — Maria Wutz al meu se bălăceşte şi se dă afund în toate cele patru râuri ale paradisului, iar valurile mării bucuriei îl saltă şi-l leagănă

atotputernic; – doar una din druşte (cu piele şi suflet prea delicate pentru starea ei plină de bătături) aude toba bucuriilor ca înăbuşită de un ecou şi parcă acoperită cu văl negru ca un leş regesc, iar încântarea tăcută îi încordează, în chip de suspin, pieptul însingurat. — învăţătorul meu (are voie să stea de două ori gură-cască în piesa bucătăriei) iese cu jumătatea lui cu cununie până-n uşa casei, al cărei *dessus-de porte*[27] este un glob de rânduneie, şi priveşte în sus spre cerul tăcut şi licăritor de deasupra şi se gândeşte, că fiecare soare mare priveşte, ca locuitorii din Auenthal, în jos şi înăuntru, pe fereastra lui... Navighează bucuros pe deasupra picului tău de timp împâclit, căci tu poţi! Dar noi n-o putem face cu toţii: şi pomenita druşcă nu poate nici ea.

— Ah, de-aş fi întâlnit şi eu, ca tine, într-o dimineaţă de nuntă fluturele sfios, atras de flori, cum ai întâlnit tu albina din potirul florii, ceasul din turn care a stat la ora şapte, cerul mut de sus şi cel zgomotos de jos! Atunci ar fi trebuit să mă gândesc la faptul că nu pe această sferă furtunoasă, pe care vânturile scurmă învârtejindu-se în florile noastre mici, trebuie .I căutăm locul de odihnă, unde ne învăluiesc parfum urile lor, sau să găsim ochiul fără praf, un ochi fără *stropii de ploaie* pe care-i aruncă spre noi acele furtuni; şi dacă zeiţa bucuriei, ce aruncă fulgere, ar fi stat atât de aproape de pieptul meu, aş fi privit totuşi dincolo, la acele grămăjoare de cenuşă, în care i-a şi calcinat pe oameni, cu îmbrăţişarea ei, născută din soare şi nu din zonele noastre îngheţate; – şi, vai, dacă precedenta descriere a unei mari fericiri m-a lăsat atât de trist, ar trebui – abia când tu, mână ce ajungi din incomensurabile înălţimi în adâncul pământului, mi-ai aduce aici jos o bucurie, ca o floare crescută pe vreun soare – să las să cadă stropi de încântare pe această mână părintească şi să-mi întorc ichiul prea slab de la oameni...

Acum când spun toate astea, nunta lui Wutz a trecut de

27 Cornişă deasupra uşii de la intrare, în care e pictat de obicei un tablou (fr.).

mult, Justina lui e bătrână, iar el îşi doarme somnul de veci; valurile vremii l-au acoperit şi îngropat, pe el i toate aceste zile luminoase, sub un sediment cu patrucinci straturi; – şi pe lângă noi cresc tot mai mult aceste precipitaţii atmosferice care ne acoperă; în trei minute vor atinge inima şi se vor aşterne neted peste mine şi peste voi.

în această dispoziţie, să nu-mi pretindă nimeni să împărtăşesc din al său manual al bucuriilor, multele bucurii ale învăţătorului, îndeosebi bucuriile de Crăciun, de hramul bisericii şi de la şcoală; – dar s-ar putea s-o mai fac într-un adaus postum la un post-scriptum, pe care îl voi da ulterior, dar nu azi! Azi e mai bine să-l mai vedem pe fericitul Wutz pentru ultima oară viu şi mort. Şi apoi să plecăm.

5 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Deşi am trecut de treizeci de ori prin faţa uşii casei sale, aş fi ştiut destul ide puţin despre omul luat în totul, dacă la 21 mai anul trecut, bătrâna Justina n-ar fi stat în pragul uşii şi dacă, văzându-mă că-mi umplu tăbliţa de scris din mers, nu mi-ar fi strigat întrebându-mă de nu cumva sunt şi eu făcător de cărţi. „Ce altceva să fiu, draga mea? i-am răspuns, în fiecare an fac diferite cărţi şi le dăruiesc apoi pe toate publicului.” – Atunci ea a continuat, poftindu-mă să mă ostenesc pentru un cesuleţ până la bătrânul ei, înăuntru, care e şi el făcător de cărţi, şi se simte tare rău.

Damblaua îi paralizase bătrânului partea stângă, poate pentru că o pecingine de la gât, cât un taler de mare, se vindecase intrând înlăuntrul trupului, sau poate din pricina vârstei. Şedea în pat rezemat de un maldăr de perne şi avea pe plapumă, înaintea sa, un întreg depozit de mărfuri, pe care le voi specifica îndată. Bolnavul se preface numaidecât a cunoaşte pe oricine, ca şi călătorul – şi oare ce altceva este! Simţindu-se cu piciorul şi ochiul atât de aproape de lumi mai sublime, nu mai face niciun fel de nazuri în asemenea situaţie. Mi s-a plâns că bătrânica lui trebuia, de trei zile, să se intereseze de un autor de cărţi, dar că nu pusese mâna pe niciunul, în afară de acum; dar are nevoie de unul care să preia biblioteca lui, s-o pună în

ordine şi s-o inventarieze şi care să adauge, spre completarea descrierii vieţii lui, aflate în întreaga bibliotecă, ultimele sale clipe, dacă i-ar fi sosit ceasul; căci bătrânica lui nu e o învăţată, iar fiului său îi îngăduise, acum trei săptămâni, să meargă la Universitatea din Heidelberg. Semnele de vărsat şi creţurile presărate pe faţă dădeau chipului său rotund şi mic un joc de lumini nespus de vesele; fiecare din de părea o gură care râde; dar mie şi semioticii mele nu ne-a plăcut faptul că ochii lui scăpărau fulgere, că sprâncenele şi colţurile gurii zvâcneau şi că buzele lui tremurau atât de tare.

Vreau să-mi ţin făgăduiala în ce priveşte specificaţia obiectelor. Pe plapumă se aflau: o bonetă de copil din tafta verde cu una din panglici ruptă; un bici de copil acoperit peste tot cu fluturaşi de aur tociţi; un inel de cositor de purtat pe deget; o cutie cu cărţi pitice în format 128°; un ceas de perete; o carte scrisă de mână şi murdară şi o nuia de prins cintezoi, lungă de-un deget. Erau rămăşiţe ale copilăriei irosite şi lucruri venite prea târziu. Cabinetul artistic al acestor *antichităţi greceşti* fusese dintotdeauna sub scară, căci într-o casă care este hârdăul de flori şi cutia pentru răsaduri a unui singur arbore genealogic, lucrurile rămân cincizeci de ani neclintite de la locul lor —; şi întrucât constituţia imperială era pentru el, încă din copilărie, să păstreze toate jucăriile sale în ordine istorică şi deoarece niciun om, în afară de el, nu se uita tot anul sub scară, a putut încă în ziua când s-a pregătit de ziua morţii, să pună în jurul său aceste urne cu cenuşa unei vieţi răposate şi să-şi proiecteze bucuria îndărăt, fiindcă nu mai putea s-o proiecteze înainte. Tu, micuţule Maria Wutz, n-ai putut să intri în niciun *templu antic* de la Sanssouei sau Dresda şi să te prosterni în l’aţa *spiritului universal al naturii frumoase a artei;* dar: îi putut totuşi să priveşti în *cortul mărturiei ce* cuprindea antichităţile copilăriei tale, sub scara întunecoasă, iar razele copilăriei reînviate jucau prin colţurile sumbre, ca acelea ale copilului Isus pictat, în staulul său. Oo, dacă suflete mai mari decât tine ar sorbi

din întreaga Orangerie a naturii atâtea seve şi mirosne dulci, câte sorbi tu din colţuroasa frunză verde de care te-a atârnat destinul, atunci oamenii nu s-ar bucura numai de frunze, ci de grădini întregi, iar sufletele mai bune şi totuşi mai fericite nu s-ar mai mira, că pot exista măistoraşi *fericiţi.*

Wutz mi-a vorbit, întorcând capul spre poliţa cu cărţi. „Întrucât am citit până la istovire operele mele cele mai serioase şi le-am corectat, privesc ore în şir la bagatelele astea şi sper că nu vor face de ruşine niciun autor”.

Dar n-aş şti cu ce i s-ar putea face lumii un serviciu mai mare, decât hărăzindu-i catalogul raţionant al acestor obiecte de artă şi bagatele, pe care mi le-a destinat pacientul.

Inelul de cositor i-l pusese pe deget, drept chezăşie a iubirii conjugale, domnişorica de patru ani a pastorului precedent, întrucât fuseseră cununaţi cinstit şi cu toată rânduiala de către un tovarăş de joacă; sărăcăciosul cositor îl legase de ea mai strâns decât metalele mai nobile pe oamenii mai nobili, iar căsătoria lor au făcut-o să dureze cincizeci şi patru de minute. Adesea, când ulterior, ca alumnus cernit, o vedea plimbându-se cu egretă de pene tremurătoare, la braţul subţire al vreunui elegant bălţat, se gândea la inel şi la vremurile de odinioară. În general, m-am străduit inutil până acum să ascund, că se îndrăgostea de orice arăta a femeie; toţi oamenii veseli de speţa lui fac acelaşi lucru şi pesemne că o şi pot face, pentru că iubirea lor se menţine la mijloc, între cele două forme extreme de iubire, aşa cum sânul este legătura şi amestecul creol al farmecelor platonice şi epicureice.

— Întrucât îi ajuta părintelui său să întoarcă ceasul din turn, aşa cum înainte vreme principii de coroană mergeau cu taţii lor la şedinţe, un asemenea fapt mărunt a putut să-i dea îndemnul de-a face găuri într-o casetă lăcuită şi de-a sculpta din ea un ceas de perete, care n-a mers niciodată; între timp însă, îşi avea totuşi, ca mai multe corpuri diriguitoare, greutăţile lui lungi şi roţile dinţate, pe care le

luase din şasiul unor cai de jucărie niimberghezi şi le utilizase astfel la ceva mai bun. Scufiţa verde de copil, garnisită cu dantele, singura rămăşiţă a fostului său cap de la patru ani, era bustul şi copia de gips a micului Wutz, care se transformase acum într-unul mare. Hainele de toate zilele reprezintă mult mai profund imaginea unui om mort decât portretul său; – de aceea Wutz contempla verdele cu nostalgică voluptate şi i se părea că, din gheaţa bătrâneţii, mijea o brazdă verde a copilăriei peste care ninsese de mult; „doar cămăşuţa de flanelă ar mai trebui să o am, a spus el, pe care mi-o legau totdeauna la subsuori!” Cunosc atât primul caiet cu exerciţii de scris al regelui Prusiei, cât şi cel al învăţătorului Wutz, şi pentru că le-am avut pe amândouă în mână, pot aprecia că regele scria, ca bărbat, mai prost decât măiestoraşul, pe când era copil. „Mamă, i-a spus el nevestei sale, ia uită-te cum scria bărbatul tău aici (în caietul de exerciţii) şi cum scria acolo (în capodopera sa caligrafică, un hrisov de învestitură prins în ţinte pe perete); m-aş mânca singur de drag ce-mi sunt, mamă!” Nu se fălea faţă de nimeni, în afară de soţia sa; şi preţuiesc foarte mult, atât cât merită, avantajul pe care-l prezintă căsătoria, anume că soţul dobândeşte prin ea un al doilea eu, faţă de care se poate lăuda singur, fără ezitare. Într-adevăr, publicul german ar trebui să se slujească de un asemenea al doilea eu al nostru, al autorilor!

— Cutia de pe plapumă era o bibliotecă de cărticele liliputane în format de calendar cât un deget, pe care le dăduse la iveală în copilărie copiind câte un verset din *Biblie,* broşându-l şi i’iinând doar atât: „Am mai făcut un Kober1 destul de drăguţ!” Pot reuşi asta şi alţi *autores,* dar abia când au ajuns la maturitate. Când mi-a vorbit despre scrierile î alo de tinereţe, a făcut remarca: „în copilărie omul e un adevărat nerod; încă de pe atunci răzbate la lumină activitatea scriitoricească, numai, fireşte, într-o formă încă necoaptă şi ridicolă!” Şi a privit zâmbind mulţumit la cea de acum. Şi tot astfel au mers lucrurile şi cu nuiaua de prins cintezoi; nu era oare nuiaua de-o

şchioapă, pe care o ungea cu bere şi pe care prindea muştele de picioare, precursoarea celei de un cot, *îndărătul* căreia petrecea, toamna târziu, cele mai frumoase clipe, după cum cintezoii treceau pe ea prin cele mai urâte? Prinsul păsărelelor cere neapărat un pic de suflet liniştit, fericit în sine însuşi.

Este uşor de înţeles că desfătarea sa cea mai mare, de bolnav, era un calendar vechi şi cele douăsprezece oribile gravuri ale lunilor. În fiecare lună a anului îşi procura, fără să-şi scoată pălăria în faţa inspectorului vreunei galerii sau să bată la uşa vreunui cabinet de tablouri, mai multă plăcere artistică şi picturală, decât alţi germani care şi-şi scot pălăria şi bat la uşă. Parcurgea, adică, cele unsprezece viniete ale lunilor – pe cea a lunii în care se afla o lăsa deoparte – şi încorpora, cu fantezie, în scenele gravurilor pe lemn, tot ceea ce aveau nevoie şi el, şi de. De bună seamă îl reconforta, în zilele de boală şi în cele sănătoase, când, în imaginea hibernală a lui ianuarie, se urca în pomul negru şi jumulit şi se instala (cu fantezia) sub cerul înnorat, care plana apăsător asupra pământului şi care se boltea ca un baldachin deasupra somnului de iarnă al câmpiilor şi ogoarelor. Întreg iunie se rotea în jurul lui, cu zilele şx ierburile sale lungi, când îşi lăsa imaginaţia să clocească gravura în lemn cu peisajul de iunie, pe care nişte cruciuliţe mici nu trebuiau să fie altceva decât păsările ce zburau prin hârtia de tipar cenuşie, şi pe care gravorul în lemn macerase frunzişul luxuriant al pomilor, transformându-l în schelete

[1] Aluzie la *Predicatorul de cabinet* al lui Kober, în care se ascunde mai mult duh (fireşte adesea smintit) decât în douăzeci de grămezi de predici vlăguite de acum *(n.a.)*

de frunze. Numai acela care are fantezie îşi făureşte din orice mică cioplitură o relicvă făcătoare de minuni, din fiece falcă de măgar un izvor; cele cinci simţuri oferă doar cartoanele, doar trăsăturile fundamentale ale plăcerii şi neplăcerii.

Bolnavul trecu peste foaia lui mai pentru că acesta,

oricum, se afla afară, în jurul casei. Florile de cireş, cu care îşi împodobeşte florar părul verde, lăcrămioarele care, în chip de trandafir pus la butonieră, îşi răspândeau parfumul pe pieptul lui, nu le-a mirosit – îşi pierduse mirosul – dar le--a privit, căci avea câteva şi într-o străchioară lângă patul de suferinţă.

Mi-am realizat în mod inteligent intenţia de-a întârzia pentru mine şi ascultătorii mei, vreme de cinci sau şase pagini, clipa tristă în care moartea se apropie, de faţă cu noi toţi, de patul prietenului nostru bolnav şi pătrunde cu mâini reci ca gheaţa în pieptul lui cald şi sperie inima ce bate fericit, cuprinzând-o şi oprind-o pentru totdeauna. Desigur, în cele din urmă, soseşte totuşi clipa şi însoţitoarea ei.

Am rămas toată ziua acolo, iar seara am spus că pot să stau de veghe. Mintea lui vioaie şi chipul care zvâcnea îmi dăduseră convingerea fermă că damblaua avea să se repete peste noapte; dar nu s-a întâmplat nimic, ceea ce ne-a făcut o mare plăcere mie şi învăţătoraşului. Căci îmi spusese – şi lucrul acesta stă scris şi în ultimul său volumaş – că nimic nu e mai frumos şi mai uşor decât să mori într-o zi senină; sufletul încă mai vede soarele sus prin ochii închişi şi zboară din trupul uscat în largul mării de lumină albastră de afară; dimpotrivă, însă, ar însemna o moarte prea amarnică să trebuiască să iasă într-o noapte întunecoasă şi vuitoare din trupul cald şi să facă astfel singur lungul salt până-n mormânt, când întreaga natură însăşi se află acolo, pe moarte, şi ţine ochii închişi.

Pe la unsprezece şi jumătate noaptea au mai venit la patul lui Wutz doi foarte buni *prieteni de tinereţe,* somnul şi visul, pentru a-şi lua şi ei rămas bun de la el. Sau rămâneţi mai multă vreme şi poate că sunteţi doi prieteni ai omului, care îl scoateţi pe cel ucis din mâinile pline de sânge ale morţii şi îl purtaţi matern pe braţele voastre legănătoare, prin recile peşteri subpământene, până în ţara luminoasă, unde un nou soare matinal şi o nouă floare a dimineţii îl suflă într-o adiere spre viaţa trează?

Eram singur în odaie – nu auzeam nimic altceva decât răsuflarea bolnavului şi bătaia ceasului meu, care măsura scurgerea scurtei lui vieţi. Luna plină, galbenă, plutea jos şi mare spre miazăzi şi aşternea bruma luminii ei moarte peste lăcrimioarele omului, peste ceasul de perete care nu mergea şi peste scufiţa verde a copilului.

— Cireşul alb din faţa ferestrei zugrăvea în cameră, pe fondul luminii lunii, imaginea de umbră tremurătoare a unor crengi şi frunze. Pe cerul calm era proiectată în jos o stea căzătoare în flăcări, care se stingea ca un om Mi-a venit în minte că în aceeaşi odaie, care era acum antecamera drapată în negru a mormântului, se mutase bolnavul într-o zi de 13 mai – mâine aveau să se împlinească patruzeci şi trei de ani –, zi în care au început cele opt săptămâni elizeice.

— Vedeam cum acela, căruia cireşul îi dăruise atunci mireasmă şi vise, zăcea acolo, lipsit de miros, într-un vis apăsător şi cum, poate, va pleca încă azi din această încăpere şi cum toate, toate trecuseră şi n-aveau să mai revină niciodată... Şi, în clipa asta, Wutz a întins mâna neparalizată ca să prindă ceva, de parcă ar fi vrut să apuce un cer care-i scăpa din mână – şi, în această clipă tremurătoare, pe ceasul meu a trosnit indicatorul lunilor şi a trecut de la 12 mai la 13 mai, întrucât era ora douăsprezece din noapte... Moartea părea să-mi potrivească ceasul; am auzit-o mestecându-l pe om şi bucuriile lui; iar lumea şi timpul păreau să se rostogolească, fărâmiţate, în genune, într-un fluviu de putregai!...

Mă gândesc la această clipă ori de câte ori indicatorul lunilor sare în miez de noapte; dar să nu mai revină asemenea clipă în şirul celor care mi-au mai rămas!

Muribundul – nu va mai purta multă vreme acest nume – a deschis doi ochi arzători şi m-a privit îndelung, pentru a mă recunoaşte. Visase că mergea clătinându-se, copil încă, pe un strat cu crini, care se tălăzuia sub el;

— Acesta se contopise cu un nor de trandafiri ridicat în înalturi, care a pornit, împreună cu el, prin aurore aurii şi

peste câmpuri de flori ce fumegau; – soarele îi zâmbise cu o faţă albă de fată şi îl luminase şi se cufundase, în cele din urmă, în chip de fată învăluită de raze, în norul său; iar el se înspăimântase că nu putea duce braţul stâng paralizat până la ea ca s-o cuprindă. — în clipa asta s-a trezit din ultimul, sau mai curând penultimul său vis; căci, pe lungul vis ai vieţii, visele scurte şi pestriţe ale nopţii sunt brodate şi desenate.ca nişte flori fanteziste.

Şuvoiul vieţii ce curgea spre capul său devenea mai repede şi mai lat; credea întruna că a întinerit, luna o lua drept soarele înnorat; avea impresia că e un înger botezător care zboară, atârnat de o ghirlandă de gălbioare, sub un curcubeu, tălăzuindu-se în sus şi-n jos pe arcul lui nesfârşit, legănat peste hăuri, înspre soare, de către fetiţa de patru ani care-i dăruise inelul… Către ora patru dinspre dimineaţă nu ne mai putea vedea, cu toate că purpura zorilor pătrunsese în odaie; – ochii priveau ţintă, împietriţi; pe faţă, zvâcniturile urmau una după alta; – o încântare îi deschidea gura tot mai surâzătoare;

— Fantezii de primăvară, pe care nici în viaţa asta nu le-a încercat, nici în cealaltă nu le va avea, se jucau cu sufletul ce se cufunda; – în cele din urmă, îngerul morţii a aruncat în grabă giulgiul palid pe chipul lui şi, îndărătul acestuia, a smuls sufletul înfloritor, cu cele mai adinei rădăcini ale lui, din răsadniţa trupească plină de pământ organizat… Săvârşirea din viaţă este sublimă; moartea singuratică împlineşte miracolul tăcut îndărătul draperiilor negre şi lucrează pentru lumea cealaltă; iar muritorii stau acolo cu ochi umezi, dar insensibili, alături de scena suprapământească…

„Tăicuţule bun, a zis văduva, dacă ţi-ar fi spus cineva acum patruzeci şi trei de ani, că te vor purta pe năsălie la 13 mai, când au început cele opt săptămâni!” – „Cele opt săptămâni ale lui, am zis eu, încep din nou, dar vor dura mai mult.”

Când am plecat la ora unsprezece, pământul mi-era ca şi sfânt, iar alături de mine păreau să păşească morţi; am

ridicat ochii în sus, spre cer, de parcă în eterul infinit aş fi putut să-l caut pe răposat doar într-o singură direcţie; ajuns pe dealul de unde se vede tot Auenthalul, am mai întors o dată capul spre teatrul suferinţei şi, când am văzut că jos, printre casele ce fumegau, doar la cea a tristeţei nu ieşea nor de fum, iar sus, în cimitir, groparul îi săpa groapa şi când am auzit clopotele sunând a mort pentru el şi m-am gândit cum văduva trage de funie, cu ochii şiroind de lacrimi, în turnul mut al bisericii – am simţit nimicnicia noastră a tuturor şi am jurat să înfrunt, să merit şi să gust din plin o asemenea viaţă neînsemnată. —

Ferice de tine, dragă Wutz, că – atunci când vin ia Auenthal şi caut groapa acoperită de brazde de iarbă şi când mă mâhnesc că crisalida fluturelui de noapte îngropată în mormântul tău iese de acolo cu aripi, că mormântul tău este un loc de petrecere al râmelor sfredelitoare, al melcilor târâtori, al furnicilor ce mişună şi al omizilor rozătoare, în timp ce tu zaci jos pe patul tău de talaş, sub toate astea, cu capul neclintit, fără ca soarele mângâietor să răzbată prin seândurile taie şi prin ochii astupaţi de giulgiu – ferice de tine că pot spune atunci: „Când mai era în viaţă, se bucura de ea mai mult decât noi toţi”.

Ajunge, prieteni – e ora douăsprezece, indicatorul lunar al ceasului a trecut la altă zi şi ne-a adus aminte de dublul somn, de somnul nopţii celei scurte şi de somnul celei lungi…

CĂLĂTORIA LA FLĂTZ A PREDICATORULUI MILITAR SCHMELZLE

(1809)

SCRISOAREA CIRCULARA A PRESUPUSULUI PROFESOR DE CATIHETICA ATTILA SCHMELZLE CĂTRE PRIETENII SAl,

CUPRINZIND O CĂLĂTORIE DE VACANŢA LA FLĂTZ, ÎMPREUNA CU O INTRODUCERE REFERITOARE LA FUGA SA DE ACOLO Şi LA CURAJUL SAU DE FOST PREDICATOR

MILITAR

De bună seamă că nimic nu e mai ridicol, stimaţii mei

prieteni, decât a da drept iepure un om care poate tocmai se luptă cu defectele opuse celor ale unui leu, oricât ar trece acum, de când cu călătoria lui Sparrmann[28], şi leul african drept laş. Eu sunt, între timp, în această situaţie, prieteni, fapt despre care voi vorbi mai târziu, înainte de a-mi descrie călătoria. Ştiţi cu toţii, fireşte, că, tocmai dimpotrivă, divinizez curajul şi temeritatea (dacă omul nu este cumva o brută), de pildă pe cumnatul meu, dragonul, care n-a bătut niciodată înviaţa lui un singur om, ci totdeauna un întreg cerc de convivi în acelaşi timp. Cât de cumplită îmi era fantezia încă din copilărie, când adesea, în vreme ce preotul predica întruna în faţa bisericii mute, îmi reprezentam atât de viu ideea de a-i striga spre amvon, din jilţul meu, „sunt şi eu aici, dom'le preot!", încât de înfiorare trebuia să părăsesc biserica. Ceva cam în genul tablourilor lui Rugendas[29] înfăţişând bătălii – cumplit măcel, bătălii navale şi asalturi pe uscat la Toulon1, flote sărind în aer – iar în copilărie bătălii pragheze2 cântate la pian şi, pe scurt, fiecare hartă a unui bogat câmp de luptă... acestea sunt, poate în prea mare măsură, preferinţele mele şi nimic nu citesc şi nu cumpăr cu mai multă plăcere; m-aş putea simţi adesea ispitit să fac cine ştie ce, dacă nu m-ar ţine în picioare situaţia mea. Dacă, totuşi, curajul adevărat trebuie să fie ceva mai elevat decât simpla gândire şi voinţă, atunci să fiţi de acord în primul rând, stimaţii mei, dacă îndrăzneala mea va voi să răbufnească odată în cuvinte de acţiune şi drept urmare îi voi căli, pe cât este posibil în prelegeri, pe viitorii mei catiheţi să devină eroi creştini. Se ştie că merg la plimbare la o depărtare de cel puţin zece acri de orice ţărm plin de vilegiaturişti şi înotători, pentru a avea grijă de viaţa mea, numai fiindcă prevăd cu certitudine că dacă vreunul dintre ei ar fi să se înece, aş sări fără să stau mult pe gânduri (căci inima e mai presus

---

28 Anders Sparrmann (1747—1787), zoolog suedez, l-a însoţit pe James Cook în călătoria sa în jurul lumii (1772—1775) şi a întreprins mai tîrziu o călătorie în interiorul Africii. într-un jurnal de călătorie istoriseşte despre un leu care ar fi fugit dinaintea unei slujnice.

29 Georg Philipp Rugendas (1666—1742), pictor din Augsburg,

de cap) să-l salvez pe el, smintitul, şi aş nimeri în cine ştie ce adâncime fără fund, unde ne-am îneca amândoi.

— Şi dacă visul este reflexul treziei, vă întreb atunci, preascumpii mei, nu vă mai aduceţi aminte că v-am povestit vise de-ale mele, de care n-au de ce să se ruşineze nici Cezar, nici Alexandru şi nici Luther? Pentru a nu aminti decât câteva: n-am luat eu oare cu asalt Roma şi nu m-am duelat, în acelaşi timp, cu papa şi cu Ordinul elefanţilor[30] al colegiului cardinalilor? N-am pătruns eu într-un *bataillon carre*[31] călare pe un cal, pe care şedeam ca un spectator la defilare? Şi n-am cucerit eu la Aachen peruca lui Carol cel Mare, pentru care oraşul plăteşte anual zece taleri cheltuieli de frizare, şi apoi la Halberstadt, n-am dobândit de la

1 Se referă la bătălia navală de la Toulon, care a avut loc în 1793, când flota anglo-spaniolă a fost înfrântă de armatele revoluţionare franceze.

2 Jean Paul se referă la cântecul, popular „Când prusacii mărşăluiau dinaintea Pragăi".

3 În secolul al XV-lea, a fost întemeiat în regatul Danemarcii Ordinul cavaleresc-religios al elefanţilor, care în secolul XVI-lea s-a transformat într-un ordin laic, avându-l pe rege ca mare maestru şi treizeci de cavaleri aleşi din înalta nobilime europeană.

4 Batalion dispus pe teren în formă de pătrat (fr.).

Gleim[32], pălăria lui Frederic? Şi nu mi le-am pus eu pe amândouă în cap şi totuşi m-am mai întors îndărăt, după ce mai întâi am răsucit tunul împotriva tunarului pe un meterez cucerit? Şi mii de altele asemenea; căci, de pildă, l-am aruncat pe fereastră pe preşedintele consistorial din Flătz; iar fidibusurile de alarmă sau pocnitorile, de şase groşeni duzina şi pocnind fiecare ca un tun, le-am ascultat eu atâta calm încât nici măcar nu m-am trezit din somn; – şi câte altele.

30cunoscut pentru picturile şi gravurile sale, înfăţişînd bătălii na
31vale.

32 Poetul şi canonicul J.W.L. Gleim (1719—1803) din Halberstadt, prieten cu Jean Paul, credea că posedă o pălărie a lui Frederic al II-lea al Prusiei.

Dar ajunge! Este vremea să spulber cu nimica toată calomniile împotriva funcţiei mele de predicator militar, care circulă din păcate şi în Flătz, şi le voi spulbera, ca un Cezar pe Alexandru[33], doar atingându-le. Fie adevărat orice din toate astea, tot puţin sau nimic rămâne. Marele vostru ministru şi general din Flătz – poate cel mai mare de pretutindeni, căci nu există mai mulţi Schabacker – a putut fi adus, fireşte, la o părere preconceptă împotriva mea, ca orice om mare, dar nu cu artileria adevărului; căci pe aceasta din urmă vi-o instalez aici, inimioarelor, şi trageţi cu ea spre binele meu! De fapt, circulă în Flătz nişte zvonuri demente, cum că am dat bir cu fugiţii (atât de vulgar se vorbeşte) din bătălii importante, şi că după aceea, când a fost căutat un predicator militar pentru predicile de mulţumire şi de slăvire a victoriei, ia-l de unde nu el Ridicolul acestei afirmaţii reiese mai limpede dacă vă spun, că n-am fost de faţă la nicio ciocnire, ci că m-am retras, cu câteva ore înainte, la atâtea mile în urmă, unde oamenii noştri trebuiau să dea neapărat de mine, de-ndată ce aveau să fie bătuţi. În niciun alt moment nu poate fi făcută retragerea atât de bine (o retragere bună trece drept capodopera artei militare) şi cu atâta rânduială, forţă şi siguranţă, ca în cel dinaintea ciocnirii, când încă nu eşti bătut.

De fapt, ca profesor *în spe* de catihetică, aş putea să stau liniştit faţă de asemenea terfeliri ale curajului meu şi să zâmbesc; – căci, dacă îmi călesc viitori catiheţi, prin întrebări socratice, pentru a continua şi ei să întrebe, atunci am făurit dintr-înşii eroi, deoarece nu pornesc lupta împotriva lor decât nişte copii; – oricum, catiheţii se pot teme de foc, dar nu de lumină, căci în zilele noastre ferestrele sunt sparte cu pietre, ca la Londra, dacă nu sunt *luminate;* – şi într-adevăr orice parc murmură mai plăcut şi mai înmiresmat pentru catiheţi decât un parc de artilerie mirosind a pucioasă, iar piciorul de război, spre care e

33 Aluzie la Cezar (de fapt Augustus), care a pus să deschidă sarcofagul lui Alexandru cel Mare, iar cînd a atins cu degetul osemintele, acestea s-au prefăcut în pulbere.

împins timpul, este pentru ei adevăratul picior diavolesc, cu copită de cal, al omenirii.

Dar mă gândesc altfel; – într-adevăr, ca şi cum spiritul năşesc al numelui de botez Attila1 ar fi intrat în mine mai mult decât se cade, ţin la faptul de a-mi dovedi mereu curajul, ceea ce şi vreau să fac din nou aici prin câteva rânduri, scumpi prieteni! Aş putea aduce aceste dovezi chiar şi numai prin simple concluzii şi prin citate savante. De pildă, când Galenus 2 remarcă faptul că animalele cu bucile mari sunt sfioase, n-am decât să mă răsucesc şi să-i arăt duşmanului spatele – şi ceea ce este mai jos de el –, dacă trebuie să vadă că nu-mi lipseşte curajul, ci carnea.

Quo – spune Livius 3 pe bună dreptate – *quo timoris minus est, eo minus ferme periculi est,* sau în traducere: Cu cât ţi-e mai puţin teamă, aproape cu atât mai mică este primejdia; răstorn propoziţia tot atât de corect: cu cât e mai mică primejdia, cu atât mai mică e şi teama; ba chiar pot exista situaţii – printre care se numără şi a mea – în care nu ştii de frică absolut deloc. Cu atât mai odioasă trebuie să-mi fie orice clevetească cu privire la inima mea de iepure.

1 Referire la Attila, vestit rege al hunilor şi spaimă a Europei (sec. Al V-lea), al cărui nume îl poartă eroul nostru.

2 Claudius Galenus (129—199 e.n.), vestit medic din antichitate.

3 Titus Livius (59 î.e.n. – 17 e.n.), istoriograf roman.

Voi mai aminti, înainte de călătoria mea de vacanţă, încă vreo câteva fapte care dovedesc cât de uşor precauţia

— Adică atunci când un om nu vrea să semene cu hârciogul cel prost, care se împotriveşte chiar unui bărbat călare – poate trece drept laşitate. De altfel, aş dori numai să pot respinge în chip tot atât de fericit un cu totul alt reproş, acela de-a fi un temerar, deşi, în cele ce urmează,. Intenţionez să aduc dovezi bune, care să-l spulbere.

La ce ajută un braţ de viteaz fără ochi de viteaz? Braţul creşte uşor mai puternic şi mai vânjos; dar ochiul nu se ascute atât de repede cum ai şlefui ochelarii. Totuşi, tocmai meritele precauţiei bat mai puţin la ochi (ba chiar mai

curând în ridicol), decât cele ale curajului. De pildă, celui ce mă vede umblând pe vreme senină cu o umbrelă de pânză ceruită, poate să-i pară ridicol cât timp nu ştie că o port ca paratrăsnet, pentru a nu fi lovit din senin de vreun fulger (întâmplare pentru care găsim nu numai ian singur exemplu în istoria medie). Paratonerul este, ide fapt, întru totul cel al lui Reimarus1; port pe un baston de promenadă acoperământul de pânză cerată împotriva furtunii, din vârful căruia porneşte în jos un galon de aur, care se târăşte, printr-o cheie legată de el, pe caldarâm, răspândind şi distribuind uşor pe toată suprafaţa pământului orice fulger posibil. Cu acest paratrăsnet *(paratonnerre portatif*[34]*)* în mână vreau să colind săptămâni în şir pe cer senin, fără nici cea mai mică primejdie, între timp acest clopot de scufundător te mai apără şi de altceva – de gloanţe. Căci cine îmi dă mie toamna asigurarea, negru pe alb, că vreun smintit de vânător ascuns nu trage undeva cu flinta lui într-un unghi de 45°, tocmai când mă bucur de natură şi colind prin ea, în aşa fel încât, în cădere, glonţul să n-aibă altceva de făcut decât să se izbească de creştetul meu, de parcă aş fi fost împuşcat în creier dintr-o parte?

încă o istorie va fi îndeajuns pentru a dovedi cât de ridicolă apare adesea, din exterior, plebei tocmai precauţia

1 Johann Albert Heinrich Reimarus (1729—1814), medic şi naturalist din Hamburg, a scris mai multe studii despre efectul paratrăsnetului.

cea mai serioasă, în ciuda oricărui curaj lăuntric. Călăreţii cunosc de mult primejdiile de-a fi călare pe un cal ce o ia razna. Nenorocul meu a vrut ca, la Viena, să ajung să călăresc pe un cal de închiriat, de fapt un frumos bălan bătând în cenuşiu-gălbui, dar care era bătrân şi tare în gură ca Satana, astfel încât bestia a luat-o razna cu mine pe prima uliţă, şi anume – din păcate numai *la trap.* Nicio încercare de a-l opri, de a-l cârmi n-a reuşit; în cele din

34 Paratrăsnet portativ (fr.).

urmă, de pe propriul cal de luptă, am început să trag un foc de alarmă după altul şi anume, strigând: „Opriţi-l, oameni buni! Pentru Dumnezeu, opriţi-l! Calul meu o ia razna!” Dar, cum prostănacii de oameni vedeau calul mergând atât de încet ca procesul judecat de Consiliul aulic1 sau ca poştalionul obişnuit, n-au priceput câtuşi de puţin cum stau lucrurile până când, cuprins de o violentă emoţie, am strigat ca turbat: „Da’ opriţi-l, nerozilor şi netoţilor; nu vedeţi că nu mai pot opri mârţoaga?” Atunci, puturoşilor acelora li s-a părut ridicol un cal tare în gură care o ia razna la pas; – prin asta m-am pomenit cu jumătate Vienă după coada calului şi a mea, ca o coadă de astru păros 2; – prinţul Kaunitz 3, de fapt cel mai bun călăreţ al secolului (al celui trecut), s-a oprit ca să mă urmeze; – eu însumi şedeam şi pluteam, ca un sloi vertical de gheaţă dus de ape, pe bălanul cenuşiu, care o lua razna întruna pas cu pas; – un poştaş cu tricorn în multe colţuri, având poalele surtucului suflecate, împărţea scrisorile pe dreapta şi pe stânga, la diferite etaje, şi venea după mine mereu, cu o expresie batjocoritoare pe faţă, pentru că bălanul o lua razna prea încet; – sacagiul (după cum se ştie, un om care umblă pe străzi cu un butoi de apă tras de doi cai şi le stropeşte printr-o pâlnie, cu ajutorul unui furtun de trei coţi) mergea nespus de agale după crupa calului meu şi, în exerciţiul funcţiunii, stropea strada şi pe mine însumi, răcorindu-mă, cu toate

1 Consiliul aulfe (înfiinţat în 1498) era, alături de Curtea de casaţie, instanţa cea mai înaltă de judecată, în Imperiul german (până în 1806). Încetineala cu care se desfăşura procedura era adesea luată în derâdere.

2 Cometă.

3 Anton von Kaunitz (1711—1798), ministru de externe al Mariei Tereza.

că eram destul de scăldat în sudori reci, pentru a nu avea nevoie de ceva mai răcoros; – astfel am ajuns pe infernalul meu cal troian (numai că *eu* însumi eram Troia pierdută, care mergea călare) la Matzleinsdorf (o mahala a Vienei),

sau poate că, pentru simţurile mele torturate, erau alte uliţe... În cele din urmă, seara târziu, după lovitura de tun ce anunţa închiderea Praterului, a trebuit să mai umblu călare prin parc, de colo până colo, pe bălanul cenuşiu-gălbui, în ciuda aversiunii mele şi împotriva tuturor legilor poliţieneşti; şi poate chiar aş fi înnoptat pe el, dacă cumnatul meu, dragonul, nu m-ar fi văzut şi găsit ţinându-mă încă bine pe calul care o luase razna. Fără multă vorbă – a prins dobitocul – şi mi-a pus întrebarea veselă, de ce nu făcusem şi voi tije

— Deşi ştia bine că pentru asta e nevoie de un cal de lemn, care să stea pe loc – şi m-a dat jos de pe el; – şi astfel toate făpturile care erau călare au descălecat şi au ajuns pe jos şi nevătămate acasă.

Dar acum, în sfârşit, să trecem la călătoria mea!

CAlâtoria la flătz

Ştiţi, prieteni, că a trebuit să fac călătoria la Flătz tocmai în timpul vacanţei, nu numai pentru că era acolo târgul de vite şi, prin urmare, şi ministrul şi generalul von Schabacker, ci mai ales pentru că (după cum aflasem pe cale tainică), în fiecare an la 23 iulie seara, înainte de ziua târgului, la ora cinci, îşi deschidea sufletul cu atâta veselie şi bunăvoinţă, încât mai curând asculta şi împlinea dorinţele celor mai mulţi oameni, decât se răstea la ei. Pricina veseliei o încredinţez fără plăcere hârtiei. Pe scurt: cererea mea, de-a mă despăgubi şi pune în leafă printr-un post de profesor şi catihet, pe mine, predicatorul militar alungat fără a fi vinovat, nu i-am putut-o înmâna într-un anotimp mai potrivit şi la o oră mai convenabilă, decât seara la cinci, la începutul zilelor caniculare. Am aşternut cererea pe hârtie în trei zile. Întrucât n-am făcut economie nici de concepte, nici de copii ale cererii, şi nici nu le-am numărat, am ajuns curând s-o am în faţa mea pe, relativ, cea mai bună, când am observat cu spaimă că, pe gânduri fiind, pusesem în ea peste treizeci de liniuţe de gândire. Din păcate, aceşti ghimpi răsar azi, pe nevrute, din penele culte, ca din târtiţele viespilor. De fapt, am dezbătut

îndelung în mine chestiunea, dacă un savant fără funcţie publică se poate apropia de un ministru cu liniuţe de gândire; numai că, până la urmă, a trebuit să transcriu din nou cel mai bun dintre exemplarele de probă (deoarece răzuitul ofensează persoanele de rang înalt) şi să mă chinui iar o jumătate de sfert de ceas cu numele Attila Schmelzle, pentru că tot am impresia că nu-l scriu destul de citeţ nici pe el şi nici adresa scrisorii, cele două regiuni şi puncte cardinale ale scrisorilor.

PRIMA ETAPA, DE LA NEUSATTEL LA VIERSTĂDTEN

Ziua de 22 iulie sau miercuri după-amiază ora cinci era data fixată irevocabil pentru plecarea mea prin cartea poştală a poştei regulate. Aveam, aşadar, o jumătate de zi să-mi pun în ordine casa căreia urma să-i lipsească acum vreme de două nopţi şi trei zile jumătate, odată cu eul meu, şi pieptul meu ca parapet şi baraj. Până şi buna mea nevastă Bergelchen – cum o numesc eu pe Teutoburga mea – urma să vină neapărat după mine la 24 sau vineri după aceea, pentru a vedea târgul şi a-l folosi; ba chiar voia să plece numaidecât odată cu mine, fidela mea nevastă. De aceea mi-am adunat servitorimea şi le-am adus la cunoştinţă legile casei şi deciziile imperiale pe care urmau să le respecte cât mai strict ziua şi noaptea, în primul rând *înainte* de plecarea soţiei mele şi în al doilea rând *după* aceea, precum şi toate măsurile pe care trebuiau să le ia mai cu seamă în caz de incendiu, spargerea casei de către hoţi, trăsnet şi trecerea trupelor în marş prin oraş. Nevestei mele i-am dat un indice de materii a tot ce era mai bun în micul nostru galion, şi pe care urma să le salveze în cazul că s-ar fi prefăcut în fum. I-am poruncit ca în nopţile furtunoase (vremea propice hoţilor) să pună harfa noastră eolică la fereastră, pentru ca orice bandit rău să-şi închipuie că improvizez fantazii armonioase şi că veghez: de asemenea, să ia în casă peste zi câinele ce-l ţinem în lanţ, pentru ca să se sature de somn, spre a fi după aceea cu atât mai vioi. Am sfătuit-o apoi să ia seama la orice focar al ochiurilor de geam de la grajd, ba chiar la orice pahar pus

undeva, întrucât îi povestisem adesea exemple cum, prin asemenea lentile întâmplătoare, soarele incendiase case întregi. Totodată i-am indicat ora dimineţii la care urma să plece vineri şi să vină după mine, precum şi tablele casei, asupra cărora trebuia să atragă, mai întâi, atenţia slugilor. Berga, draga, pe deplin sănătoasa şi înfloritoarea mea iubiţică din săptămâna de miere, i-a răspuns iubiţelului ei din luna de miere, după câte se pare, foarte serios: „Du-te, bătrânelule, totul o să se petreacă foarte şarmant – că dacă ai pleca odată aş putea veni şi eu după tine! Dar la tine durează o adevărată veşnicie!” – Auzind dispoziţiile mele, fratele Bergei, cumnatul meu, dragonul – pentru care suportam din amabilitate cheltuielile de călătorie, spre a avea în faţa mea, pe perna poştalionului, un luptător viteaz şi un bătăios – cum s-ar spune – în chip de cimotie corporală şi spirituală şi de rudă în linie femeiască – şi-a încruntat a batjocură, impunător, chipul lui ars de soare (ceea ce i-am iertat cu uşurinţă acestui holtei şi războinic mândru) şi a spus în cele din urmă: „Soră, în locul tău, aş face tot ce-aş avea poftă; iar apoi m-aş uita pe biletul cu regulamentul *său,* să văd cam ce-ar fi intenţionat”.

— „Oo, i-am ripostat eu, nenorocirea se poate ascunde în orice ungher, ca scorpionul; vreau să zic că suntem asemenea copiilor care desfac repede zăvorul cutiuţei frumos zugrăvite şi – din ea iese un şoarece, care dă să muşte…” – „Şoarece, ieşi! Şoarece, ieşi! (replică el, tropăind încolo şi-ncoace). Domnule cumnat, dar e ora cinci; şi când o să te-ntorci, o să găseşti, vezi bine, că toate arată la fel ca azi, câinii precum câinii, iar sora mea ca o femeie frumoasă; *allons donc!*[35]” – De fapt el a fost de vină că, de teama unei interpretări greşite, n-am făcut mai înainte un fel de testament.

Am mai împachetat diferite medicamente contrarii, atât calmante cât şi înfierbântătoare, împotriva a două posibilităţi; – apoi vechile mele aţele pentru fracturi de braţ

35 Haide, la drum ! (Fr.)

şi de picior, în caz că trăsura s-ar răsturna; şi (din precauţie) de două ori atâtea bancnote cât aveam nevoie. Numai că mi-aş fi dorit, cu acest prilej, să fiu o maimuţă cu pungi la fălci, sau un marsupial, pentru ca să pot pune la adăpost asemenea lucruri preţioase pentru viaţă în mai multe buzunare sau pungi sigure şi foarte sensibile. Totdeauna pun să mă bărbierească înainte de plecare, din neîncredere faţă de bărbierii străini, curăţitori de bărbi setoşi de sânge; dar, de rândul ăsta, mi-am păstrat barba, căci, chiar de-aş fi tuns-o, tot ar fi crescut pe drum atât de mult, încât n-ar fi fost chip să mă înfăţişez cu ea înaintea unui ministru.

M-am aruncat impetuos la pieptul puternic al iubitei mele Berga şi m-am smuls şi mai impetuos; dar ea părea să fie mai puţin dezolată, cât mai curând bucuroasă de această primă despărţire matrimonială a noastră, mult mai puţin consternată decât fericită în adâncul sufletului, şi asta numai pentru că îşi îndrepta atenţia nu atât asupra despărţirii, cât mai ales asupra revederii şi a călătoriei în care avea să mă urmeze şi a vizitării târgului; totuşi s-a aruncat şi s-a atârnat aproape dureros de gâtui şi de trupul meu niţel cam subţire şi lung, ca o povară prea cărnoasă şi compactă, şi a spus: „Şterge-o cât mai repede, şarmantul meu Attel (Attila) şi nu-ţi face griji pe drum, om aparte ce eşti!

— Oare avem de ce să ne plângem? Rezistăm noi la unul sau câţiva ghionţi, cu ajutorul lui Dumnezeu şi câtă vreme *taică-meu* nu e un cerşetor.”

— „Dar ţie, Franz, continuă ea tare mânioasă împotriva fratelui ei, ţi-l dau în grijă pe Attel; ştii foarte bine, muscă zăpăcită ce eşti, ce-o să-ţi fac, dacă eşti un nerod şi-l laşi pe undeva la ananghie.” I-am trecut, aici, cu vederea câteva lucruri bine intenţionate; iar pentru voi, prieteni, bogăţia şi generozitatea ei nu mai sunt ceva nou.

înduioşat, i-am spus: „Acum, Berga, dacă o să avem parte de o revedere, fără-ndoială, ea va să fie ori în cer, ori la Flătz; şi nădădjuiesc să fie, cu ajutorul lui Dumnezeu,

aceasta din urmă.” – Am pomit-o întins şi voiniceşte. Am privit îndărăt pe fereastra din spate a trăsurii la bunul meu orăşel Neusattel; şi mi-a părut emoţionat, de parcă vârful turnului său se înălţa spre cer ca un epitaf asupra vieţii mele sau poate a leşului meu, care se întorcea, poate mort, cu trăsura; – cum or să fie toate, m-am gândit eu, când ai să te înapoiezi, în cele din urmă, după două sau trei zile? Acum am văzut-o pe Bergelchen a mea privind după noi, de la fereastra mansardei; făcea bezele după bezele, cu amândouă mâinile, spre trăsura ce mergea la vale. „Tu, nevastă drăgălaşă, m-am gândit eu, e remarcabil cum prin renaşterea spirituală faci să ţi se uite naşterea de obârşie joasă!”

Fireşte, ospăţul şi picnicul în poştalion nu prea mi-au tihnit; o adunătură de necunoscuţi şi suspecţi, pe care (aşa cum obişnuiesc să facă toate târgurile) o atrăgea cel din Flătz prin atmosfera sa. Nu-mi place să devin cunoscut unor necunoscuţi; dar cumnatu-meu, dragonul, îşi dăduse drumul, ca totdeauna, cu toate, cu cerul şi cu iadul. Lângă mine şedea o foarte probabilă târfă – în poala ei, un pitic, care voia să se expună la iarmaroc; în faţa mea mă privea ţintă un „vânător” de şoareci şi ploşniţe; iar jos, în vale, s-a urcat un pasager clandestin, cu o mantie roşie. Nu-mi plăcea absolut nimeni, cu excepţia cumnatului meu. Nimeni nu putea să-mi garanteze, dacă târfa n-avea să se folosească de cunoştinţa mea pentru o delaţiune sub jurământ, dacă ticăloşii, aflaţi printre pasageri, n-aveau să studieze particularităţile şi trăsăturile mele întâmplătoare pentru a mă implica, sub tortură, în banda lor. Nimeni nu-mi putea garanta nimic. În localităţile străine nu-mi place – şi asta din precauţie – să mă uit multă vreme în sus, la gratiile vreunei închisori, pentru că îndărătul lor se poate afla un individ rău care să strige iute în jos, din simplă răutate: „Uite-l colo pe complicele meu, alde Schmelzle!” – sau poate şi pentru că vreun zbir bătut în cap şi-ar putea închipui că încerc să-l bag în sperieţi pe soţul meu întru fărădelegi, de sus. Dintr-o precauţie puţin diferită de asta,

nu mă întorc, de aceea, niciodată, când un graur strigă după mine: „Hoţule!”

în ce-l priveşte pe pitic, despre partea mea n-avea decât să meargă în trăsură cu mine oriunde voia; numai că el credea a ne face nespusă plăcere, făgăduindu-ne ca Pollux ’-ul şi fârtatul său întru breaslă, un uriaş cum rar se vede şi care de asemenea sosea la târg ca să fie privit, avea să vină, fără greş, la miezul nopţii după noi şi să se aşeze în trăsură sau să se posteze în spatele ei. Ambii nebuni frecventează, de fapt, târgurile ca nişte oameni de dimensiuni diametral opuse ce se ajută reciproc la bâlci; piticul este lentila convexă măritoare a uriaşului, iar uriaşul lentila concavă micşorătoare a piticului. Nimeni n-a manifestat o mare bucurie la perspectiva că asociatul piticului ne va ajunge din urmă, cu excepţia cumnatului meu, care (de e îngăduit jocul de cuvinte) se crede făcut numai pentru bătaie, ca un ceas, şi care mi-a spus într-adevăr: „Dacă sus, unde-i fericirea veşnică, n-o putea cândva să scuture uneori cojocul cuiva şi să-l ia la refec, atunci mai bucuros s-ar duce în iad, unde cu siguranţă că e mai degrabă prea mult bine şi vrajbă”. În afară de faptul că nu ne cucereşte nimeni care trăieşte doar din otrăvit, ca acest prieten cu seceră al guzganilor şi „Parcă” a şoarecilor, şi că un asemenea individ ameninţă – ceea ce e şi mai rău – să devină un înmulţitor al împărăţiei gâjgăniilor de-ndată ce nu poate fi un diminuator al ei – vânătorul de şoareci şi ploşniţe din poştalion avea de fapt în el ceva foarte fatal; în primul rând privirea străpungătoare ca un stilet; – apoi chipul osos, uscăţiv şi tăios, în concordanţă cu calcularea prealabilă a impunătorului sortiment de otrăvuri; – apoi (căci îl uram tot mai fierbinte) tăcerea lui tainică, zâmbetul său misterios, de parcă vedea în vreo gaură oarecare un şoarece, asemănător cu un om; – zău, până şi mie, care de obicei fac faţă cu totul altui soi de oameni, mi-a părut în cele din urmă gâtlejul lui ca o „Grotă a câinelui” 2, pometii lui ca nişte abisuri şi faleze stâncoase, respiraţia lui dogoritoare ca un cuptor de calcinat, iar pieptul acoperit de

păr negru ca un cuptor de uscat.

De altfel, cred că nu mă înşelam prea mult; căci curând după aceea, a început să povestească cu sânge rece societăţii

[1] Aluzie la indisolubila afecţiune dintre fraţii Castor şi Pollux din mitologia greacă.

[2] „Grota câinelui" (în italiană *Grotta del cane*) se află lângă Neapole, la apus de Pozzuoli; din cauza unui izvor cu acid carbonic, aerul la sol e irespirabil, iar animalele mici mor.

în care se afla un pitic şi o fată, cum străpunsese cu pumnalul zece trupuri, şi nu fără plăcere, că tăiase pe îndelete o duzină de braţe omeneşti, că crăpase încetişor patru capete de om, smulsese din piept două inimi şi altele asemenea; – şi că nimeni dintre ei, deşi îndeobşte oameni curajoşi, nu-i opusese nici cea mai mică rezistenţă – „dar de ce? a adăugat el otrăvit şi şi-a luat pălăria de pe oribila lui ţeastă pleşuvă, pentru că sunt invulnerabil. Dacă cineva dintre dumneavoastră doreşte să-mi pună pe chelie foc, oricât o vrea, eu îl las să ardă până se stinge".

Cumnatul meu, dragonul, i-a pus numaidecât pe ţeastă o iască de pipă aprinsă; dar vânătorul sta atât de liniştit de parcă era un foc rece; el şi dragonul se priveau unul pe altul, aşteptând, şi fiecare zâmbea foarte prosteşte; „îi dă doar o senzaţie agreabilă, a spus el, ca o alifie bună împotriva degeratului, căci aceasta era, de fapt, partea iernatică a trupului său". În momentul acesta cumnatul meu a umblat puţin cu degetele pe ţeasta lui goală şi a strigat uimit, că e rece la pipăit, ca o rotulă de genunchi. După câteva preparative, individul şi-a scos un sfert din ţeastă, spre spaima noastră, şi ni l-a întins spunând că l-a tăiat eu ferăstrăul 'de la un mort, când tocmai îi fusese spartă, întâmplător, propria teastă; apoi ne-a declarat că străpungerea cu stiletul şi tăiatul braţelor, despre care povestise, trebuiau luate mai mult în glumă, de vreme ce le făcuse ca *famulus* într-un amfiteatru de anatomie, între timp, niciunul dintre noi nu-l gusta şi nu-l putea înghiţi, aşa

fel încât, când şi-a pus la loc căpăţâna capsulată, ţeasta pentru spectacol, m-am gândit în tăcere: „Acest clopot de pus peste o răsadniţă eu bălegar a schimbat doar locul, nu şi felul bulbului otrăvurilor pe care îl acoperă”.

Până la urmă mi-a părut, pur şi simplu, suspect că el, ca şi întreaga societate (chiar şi pasagerul clandestin) navigau tocmai spre acelaşi Flătz, unde mă gândeam eu însumi să merg; nu era cazul să mă aştept la vreo bucurie deosebită în privinţa asta şi, în fond, mi-ar fi fost deopotrivă de plăcut să fac calea-ntoarsă, cât şi s-o continui, dacă n-aş fi preferat să înfrunt viitorul.

Ajung, în sfârşit, la pasagerul clandestin cu mantia roşie, probabil vreun *emigre* sau *refugie I* (că nu vorbeşte germana mai prost decât franceza), fie cu numele de Jean-Pierre sau Jean-Paul, ori cam aşa ceva, fie fără niciun nume. În ciuda coincidenţei de culoare cu gâdele, căruia în multe regiuni i ise mai spune şi călău, adică *omul care stârneşte frică 2,* mantia sa roşie mi-ar fi rămas, în fond, perfect indiferentă, dacă n-ar fi intervenit situaţia deosebită că-mi ieşise de cinci ori înainte, în cinci oraşe (în marele Berlin, în micul Hof, la Koburg, Meiningen şi Bayreuth3), şi că de fiecare dată mă privise destul de semnificativ, după care îşi urmase drumul. Dacă mă urmăreşte cu gând duşmănos sau nu, habar n-am; numai că, pentru fantezie, nu e îmbucurător niciun obiect care ţine de trupele de observaţie sau trage din creneluri cu o flintă, pe care o mişcă ani de-a rândul, fără să ştii în care din aceşti ani va apăsa pe trăgaci.

— Şi mai necuviincios mi-a apărut omul cu mantia roşie prin faptul că-şi lăuda ostentativ blânda bunătate a sufletului; aceasta părea să indice pregătirea unei lovituri sau măsuri de siguranţă. I-am ripostat: „Domnul meu, tocmai vin, ca şi cumnatul meu, de pe câmpul de bătălie (ultima tărăşenie s-a petrecut la Pimpelstadt) şi de aceea sunt poate prea mult pentru forţa măduvei, pentru furtuna pieptului, pentru lovitura infierbântată; şi, pentru unii, care au drept inimă un uragan, de fapt o trâmbă de apă pe

uscat, poate că e bine dacă situaţia lor clericală (eu însumi mă aflu în ea) mai mult îi domoleşte decât îi sălbăticeşte. Totuşi orice blândeţe trebuie să-şi aibă o bară de fier ca limită. Dacă vreun câine nechibzuit mă atacă serios, fireşte că, la primul impuls de mânie, am să-i dau un picior să-l rup în două şi poate că, după aceea, bunul meu cumnat are s-o continue încă de două ori; căci e omul în stare s-o facă. Poate că e o ciudăţenie, dar regret şi azi (o

[1] Emigrat sau refugiat (franc.), nume dat mai ales hughenoţilor veniţi din Franţa după 1685.

[2] în germană, *Angstmann* (omul care stârneşte frică), alături de *Scharfrichter* (călău, gâde).

[3] Nume de localităţi în care a trăit temporar Jean Paul.

mărturisesc), că odată, pe când eram copil, nu i-am înapoiat vârtos unui alt băiat trei palme pe care le primisem; şi adesea am impresia că trebuie să le plătesc cu întârziere nepoţilor lui. Zău, chiar când văd doar un băiat fugind cu laşitate de forţele slabe ale unui alt băiat de o seamă cu el, nu pot înţelege fuga şi mă simt îndemnat să-l salvez cu adevărat printr-o lovitură de forţă.” Pasagerul a zâmbit, dar nu din toată inima. De fapt, s-a dat drept consilier de legaţie şi părea să fie destul de vulpe pentru asta, dar o vulpe turbată mă poate muşca, până la urmă, la fel de bine, ca şi un lup turbat, încât să mi se facă frică de apă. Dealtminteri am continuat nestânjenit cu laudele mele la adresa curajului, numai că în loc de-a debita palavre ridicole, care tocmai de îl trădează mai bine pe laş, am vorbit, în mod intenţionat, ferm, liniştit şi limpede. „Eu sunt, am spus, doar pentru sfatul lui Montaigne: Să nu ne fie frică decât de frică.”

„Mie mi-ar fi frică iarăşi (a ripostat funcţionarul de legaţie în mod inutil arguţios), că nu mi-ar fi destul de frică de frică, şi că aş rămâne prea laş.”

„Şi această frică o delimitez, i-am răspuns eu rece; un bărbat, de pildă, nu poate crede câtuşi de puţin în stafii şi nu se poate teme de de; fireşte că poate fi scăldat noaptea în sudori reci şi anume, doar de teama, cât s-ar

înspăimânta de tare (în special cu ce dureri ulterioare datorate damblalelor, epilepsiilor etc.), în cazul în care nimic alta decât doar fantezia lui foarte bogată i-ar proiecta în aer, pe dinainte, vreo imagine delirantă sau mistificatoare.” – „De aceea, a intervenit, contrar obiceiului, cumnatul meu în chip moralizator, nici n-ar trebui să păcălim o asemenea biată oaie de bărbat cu fantome, căci iepurele poate rămâne numaidecât mort pe loc.”

0 furtună zgomotoasă, care venea pe urma poştalionului, a schimbat discuţia. Voi, prieteni – dat fiind că mă cunoaşteţi nu ca pe un om nepriceput la fizică – ghiciţi de bună seamă cu toţii măsurile mele împotriva furtunii: mă aşez, care va să zică, pe un taburet în mijlocul camerei (adesea, când norii sunt suspecţi, rămân nopţi întregi pe el) şi, prin curăţarea mea de toţi conductorii, toate inelele, cataramele etc. Etc., ca şi prin rămânerea la distanţă de orice deviere a fulgerului, mă apăr totdeauna astfel, încât pot să ascult cu sânge rece muzica sferelor iscată de toba tunetului.

1 — Această precauţie nu mi-a căşunat niciodată vreun rău, dat fiind că mai trăiesc şi în ziua de azi; şi mă felicit şi acum încă, pentru că am fugit odată din biserică fără multe fasoane şi fără să fi luat în prealabil împărtăşania, cu toate că mă spovedisem în ziua dinainte, şi că m-am refugiat în osuar, deoarece lieasupra se dezlănţuise o puternică furtună (care a şi trăsnit teiul din cimitir); m-am întors din osuar în biserică îndată după descărcarea norului şi am avut fericirea să mai ajung la rând după călău (care era ultimul) şi să am parte de împărtăşanie.

Aşa gândesc, în ce mă priveşte; dar, din păcate, în poştalionul plin am dat peste oameni, pentru care fizica este o adevărată nerozie. Căci atunci când furtuna s-a adunat înspăimântătoare deasupra burdufului poştalionului nostru, de jucau prin cer bulgării de foc ca licuricii, şi când a trebuit să rog în cele din urmă conclavul asudat al poştalionului să arunce laolaltă, de pildă în buzunarele trăsurii, măcar ceasurile, inelele, monedele şi altele

asemenea lucruri, pentru ca nimeni să nu mai aibă asupra sa vreun conducător de electricitate, nu numai că n-a făcut-o nimeni, dar însuşi propriul meu cumnat, dragonul, s-a urcat pe capra trăsurii cu sabia goală, scoasă din teacă, şi a jurat că abate el fulgerele. Nu ştiu dacă omul acela disperat era cu scaun la cap sau nu; pe scurt, situaţia noastră era îngrozitoare şi oricare dintre noi putea fi pierdut fără scăpare. Până la urmă m-am cam şi ciorovăit cu doi din grosolana încărcătură umană a poştalionului, cu otrăvitorul şi cu târfa, care au dat a înţelege, întrebător, că poate nu avusesem cele mai cinstite intenţii cu picnicul obiectelor preţioase. Aşa ceva răneşte onoarea în mod silnic, şi în mine se dezlănţuiseră tunetele mai puternic decât sus; totuşi a trebuit să port întreaga discuţie cât mai încet şi rar şi m-am sfădit cu ei potolit, pentru ca până la urmă o trăsură înfuriată să nu se înfierbânte şi să nu asude şi să nu facă să cadă atât de apropiatul trăsnet, prin burduful trăsurii, în mijlocul nostru, asupra emanaţiilor. În cele din urmă am explicat limpede societăţii întreg capitolul electric, dar încet şi rar – căci nu voiam să scot aburi, asudând – şi am încercat mai ales să-i înspăimânt în ce priveşte frica. Căci, într-adevăr, de frică putea să-l lovească trăsnetul pe fiecare din ei – ba chiar unul dublu, în afară de cel electric şi unul apoplectic –, întrucât este îndestul dovedit că frica puternică atrage fulgerul prin emanaţia de aburi; de aceea, cuprins serios de teama fricii mele şi a celorlalţi, le-am explicat pasagerilor că, având în vedere înăbuşitoarea mulţime, sabia de pe capră care trăgea în frigare fulgerele, norul de furtună ce atâma deasupra noastră şi teama ce începe odată cu atâtea emanaţii, pe scurt că, având în vedere atâtea primejdii evidente, nu trebuie să le fie frică de nimic, dacă nu vor să fie trăsniţi cu toţii, fără excepţie. „Of, Doamne, am strigat, curaj! Nicio frică! Nici măcar frică de frică! Vrem oare să fim împuşcaţi de Domnul Dumnezeul nostru, ca nişte iepuri adunaţi laolaltă şi cu domiciliul aici?

— Despre mine, n-are decât să se teamă oricare, când s-a dat jos din trăsură, sau în orice alt loc pofteşte, unde e

mai puţin de temut, dar nu aici!”

Întrucât, dintre milioane de oameni doar *unul* moare din pricina norilor de furtună, însă poate milioane întregi din cauza norilor de zăpadă sau ploaie şi a ceţurilor rare, n-am putut decide, dacă predica mea din poştalion putea ridica pretenţii la vreun premiu pentru salvarea oamenilor, atunci când am ajuns cu toţii, nevătămaţi şi cu un curcubeu în faţă, în orăşelul Vierstădten, unde locuia un căpitan de poştă pe singura uliţă a localităţii.

A DOUA ETAPĂ, DE LA VIERSTĂDTEN LA NIEDERSCHONA

Căpitanul de poştă era un patron bădăran şi un bătăuş, o speţă de oameni pe care îi urăsc cum nu se poate spune, pentru că fantezia mea mă îndeamnă totdeauna să-mi imaginez că aş putea face, din întâmplare sau contra voinţei, o mutră destul de batjocoritoare sau impertinuntă şi că-mi asmut pe cap asemenea indivizi, gând la caro simt dinainte că fac o mutră acră. Din fericire, de rindul ăsta mă puteam înarma cu cumnatul meu dragonul (presupunând că aş fi făcut o mutră greşită), pentru a cărui forţă uriaşă asemenea om este o bucăţică pe cinste. Căci el nu poate trece, de pildă, pe lângă o cârciumă, unde se aude zgomotul unei păruieli, fără să intre înăuntru şi să strige în uşă: „împăcaţi-vă, câinilor!” După aceea, sub aparenţa sa de deputăţie a păcii, pune mâna nemţi rziat pe primul picior de scaun, de parcă ar fi o pipă a păcii americană, şi cotonogeşte persoanele bătăioase pe-o parte şi pe alta; sau apropie capetele tari ale taberelor (el nu se alătură nici uneia) cu forţa, apucând cu fiecare mână pe câte unul de ceafă; şi atunci l-a văzut Dumnezeu pe şugubăţ.

în ce mă priveşte, eu mai curând evit cercurile discrepante, decât le caut, întocmai ca şi pe orice ins mort sau omorât; – omul precaut prevede cu uşurinţă cu ce se poate alege din situaţia respectivă, fie cu plictisitoare şi neplăcute depoziţii ca martor, fie, adesea (când împrejurările se coalizează împotriva lui), cu interogatorii penibile referitoare la complicitate.

La Vierstădten nu mi-a ieşit nimic important în cale, în

afară de – spre groaza mea – un câine fără coadă care hoinărea prin oraş sau pe uliţă. În primul moment de exasperare, revoltat, le-am pus întrebarea dacă ar considera ca nimerită o poliţie medicală care, asemenea celei din Vierstädten, ar admite ca să zburde în public câinii fără coadă. „Dacă este tăiată, am spus, după ce să mă orientez, în caz că se repede la mine o asemenea bestie, iar eu nu pot trage concluzia, după coada ridicată în sus sau ţinută între picioare (deoarece e tăiată), dacă javra e turbată sau nu? Astfel şi cel mai deştept om turbează şi este muşcat şi eşuează numai din pricina lipsei unei busole a cozii.” Pasagerul clandtestin care venea în urma mea (şi care acum s-a declarat văzător1, Dumnezeu ştie în ce scop final) a dezvoltat aproape până la limita

[2] Joc de cuvinte intraductibil: *blinder Passagier* (pasager „orb” sau „clandestin11) şi *sehender Passagier* (pasager care vede, văzător).

comicului, în faţa mea, propria mea frază, pe care o ascultase şi mi-a trezit în ultimă instanţă bănuiala că, printr-o foarte puternică imitaţie măgulitoare a stilului vorbirii mele, de fapt mă vâna pe mine. „Coada câinelui, a spus el, este de bună seamă pentru noi semnalul de alarmă şi ospiciul de nebuni, pentru a nu ajunge în niciunul, şi totodată avampostul furiei – taie coada cometei, coada de cal a paşalelor sau cea a racilor (căci cpasa întinsă înseamnă că e mort) şi te pomeneşti în situaţiile primejdioase ale vieţii fără hăţuri, fără avertizor, fără mână *în margine*[36] – şi dai ortul popii fără să ştii dinainte cum.”

De altfel etapa aceasta a trecut fără ceartă sau mizerii. Toţi au adormit către ora zece, chiar şi surugiul, în afară de mine. De fapt, m-am prefăcut că dorm pentru a observa cine se face că doarme din anumite motive întemeiate; dar toţi sforăiau de zor; luna îşi arunca razele transfigurătoare doar peste pleoape închise.

Am putut să urmez acum minunat sfatul lui Lavater de-a

36 Mînă desenată pe marginea paginilor pentru a indica alineate, capitole importante etc. (lat.).

folosi cotul de măsurat fiziognomia cu precădere la cei ce dorm, pentru că somnul, ca şi moartea, accentuează mai grosolan forma autentică. Pe alţi oameni ce dorm, în afara poştalionului, v-aş sfătui mai puţin să-i măsuraţi cu amintitul cot, temându-mă oarecum, ca nu cumva vreun individ care se face că doarme, să sară ca prin somn, de-ndată ce aţi fi destul de aproape, şi să-i aplice artistului întru măsurători fiziognomice, în propria-i alcătuire a feţei, un pumn atât de perfid, încât această alcătuire să nu mai poată înflori în niciun fragment fiziognomic, nici în manieră punctată, nici în cea răzuită[37], deoarece a devenit ea însăşi un fragment. Şi oare, într-un vis bătăios, nu poate chiar şi cel mai cinstit adormit din lume, tocmai când vă aflaţi asupra autopsiei fiziognomice, să lovească incitat de onoare, şi să vă adâncească, poate, cu puţine gesturi şi lovituri de picior, într-un somn mult mai veşnic decât cel din care s-a trezit speriat?

în aşa-numitul meu joc de umbre în chip de siluete intervine însuşi conţinutul feţelor din poştalionul adormit; abia prin asta vă voi documenta pe larg, de ce purtătorul de otravă cu ţeasta ucigaşă mi-a părut demonic – piticul, un copil bătrân – târfa, obosită şi fleşcăit-impertinentă

— Cumnatul meu, potolit-săturat de răzbunare sau de mâncare – iar consilierul de legaţie Jean-Pierre, Dumnezeu ştie de ce, pe jumătate înger, atât cât se poate imagina o jumătate de înger, întrucât impresia mi-a produs-o doar trupul frumos, nu şi cealaltă jumătate trecută în somn, adică sufletul.

Aproape aş fi uitat că, într-un sătuleţ, pe când cei doi cumetri – dragonul şi surugiul – beau, am trecut totuşi în chip fericit peste o mică spaimă, deoarece soarta a fost de două ori de partea mea. Nu departe de un castel de vânătoare, am văzut licărind lângă un frumos ciot de arbore, o tăbliţă albă cu o inscripţie neagră. Aceasta m-a făcut să sper că mă aştepta acolo un mic şi minunat

37 Termeni tehnici din gravura pe cupru.

sarcofag, un stâlp de cinstire, în semn de recunoştinţă faţă de un mort, sub forma unui semn de întâlnire, de împodobire sau de mulţumită pentru un tovarăş de luptă. I Pe o potecă întortocheată, neumblată şi plină de flori, ajung la acel negru pe alb şi citesc cu groază la lumina lunii: „Trecătorii sunt avertizaţi împotriva *împuşcăturilor autodeclanşate”.* Aşadar, stăteam astfel, poate, la o depărtare de o unghie de la picior, de cocoşul unei flinte, cu care, dacă mişcăm călcâiul, mă împuşcam singur, ca un buimac de prost ce dă-n gropi şi ca o vergea de puşcă, şi mă treceam pe lumea cealaltă printre răposaţi, înainte de toate, am căutat, rozând şi muşcând, să mă înfig cu unghiile de la picioare în pământ, pentru că măcar aşa puteam rămâne în viaţa cea frumoasă, câtă vreme mai stam înfipt ca un ţăruş alături de foarfeca lui Atropos 2 şi de eşafodul călăului ce zăcea pe jos; – apoi am dorit să-mi

1 Denumiri medievale pentru răsplata acordată luptătorilor pe câmpul de luptă. Semnul de întâlnire se acorda soldaţilor curajoşi, semnul de împodobire se dădea învingătorului în turnirurile cavalereşti, iar semnul de mulţumită pentru un tovarăş de luptă se conferea soldaţilor, după o campanie victorioasă.

2 Numele uneia dintre cele trei parce din mitologia elină, care tăia firul vieţii tors şi depănat de celelalte două.

amintesc pe ce poteci mă adusese diavolul, neîmpuşcat, până acolo. Dar de frică uitasem totul şi nu mai ştiam absolut nimic; – în infernalul sat din apropiere nu se zărea şi nu putea fi chemat niciun câine, care să mă fi putut scoate din apă, iar cei doi cumnaţi trăgeau zdravăn la măsea. Intre timp mi-am făcut curaj şi am luat o hotărâre: mi-am scris pe o foaie de pergament ultima dorinţă, precum şi modul întâmplător al morţii mele şi un cuvânt de mulţumire în moarte adresat dragei Bergelchen; – apoi am fugit cu toate pânzele sus, la voia întâmplării şi drept înainte, pe drumul cel mai scurt, chiar cu riscul de a mă împuşca la fiecare pas şi, astfel, de-a pune cu propria-mi mână un *bonsoir* sau un „ucigător de lumină” pe lumina

încă îndelungată a vieţii mele. Dar am ajuns în sat fără împuşcături. La cârciumă, fireşte, au râs de mine destui nerozi, pentru că – ceea ce nu putea şti decât un nerod – tăbliţa avertizoare rămăsese acolo de zece ani fără să se întâmple vreo împuşcătură, după cum acestea se petrec adesea fără avertismente. Dar aşa stau lucrurile, prieteni, cu poliţia noastră de vânătoare, care te avertizează împotriva tuturor lucrurilor, numai nu şi împotriva tăbliţelor avertizoare.

De altfel, am avut aproape tot timpul etapei uşoare conflicte cu surugiul, pentru că nu voia să oprească din sfert în sfert de oră, când mă dădeam jos să urinez. Fireşte că, din păcate, nu te poţi aştepta să găseşti profeţi ai urinei printre vizitiii poştalioanelor, de vreme ce atât de rareori află savanţii din marea *Fiziologie* a lui Haller[38], că amânarea amintitei trebi precipită pietre diabolice şi, în cele din urmă, pe însuşi posesorul lor, pentru că această carieră de piatră mai rareori o încheie *coupeur* [39]-ul de băşici, cât mai ales moartea cu o groapă. Dacă argaţii de la poştă ar fi citit că Tycho de Brahe a murit ca o bombă pe punctul de-a exploda, mai bine ar opri poştaiionul. În ipoteza unor asemenea cunoştinţe, la care nu mă aştept, ei ar găsi că e mai înţelept lucru, ca un om să vrea să poarte cândva piatra mortuară *pe* el, dar nu *în* el. Oare, la Weimar, n-am ieşit eu adeseori în fugă, cu lacrimi în ochi, chiar şi din cele mai lungi scene de despărţire din piesele lui Schiller? Şi n-am făcut-o (în timp ce Minerva lui mă muia cu totul) pentru ca nu cumva capu-i de meduză I de pe piept să mă pietrifice parţial? Şi nu m-am întors eu în sala de teatru, care plângea, şi nu m-am încadrat mai voios în înduioşarea generală, pentru că nu mai aveam altceva de uşurat decât inima?

Când se întunecase de-a binelea am sosit la Niederschona.

---

38 Albrecht von Haller (1708—1777), medic, botanist, anatomist şi poet elveţian.

39 Cel ce taie (fr.).

A TREIA ETAPA, DE LA NIEDERSCHONA LA FLĂTZ

Pe când stam pe gânduri lângă casa poştei, cu ochii aţintiţi asupra valizei mele, o vită încălţată de străjer de noapte mi-a trâmbiţat şi suflat cu tuba lui nocturnă în ureche atât de aproape şi neaşteptat, încât am sărit ca ars, eu, pe care chiar şi numai un cuvânt adresat violent şi repede mă scoate din fire. N-o fi existând oare nicio poliţie medicală împotriva unor asemenea zgomote orare trâmbiţate şi tunuri de făcut zgomot, datorită cărora totuşi nu devin inutile cele care bubuie? De fapt, n-ar trebui să fie învestit nimeni cu trâmbiţa străjilor de noapte, în afară de oamenii raţionali, care au căpătat o hernie suflând sau ridicând şi care sunt în stare să-şi cânte atât de încet viersul orelor, încât să nu se audă nimic.

Ceea ce aşteptam de mult şi prezisese piticul s-a întâmplat acum: pe poarta înaltă a staţiei de poştă a ieşit, aplecându-se adâne, uriaşul; odată afară, s-a îndreptat din şale, vădind o statură iraţional de mare, în cap cu o căciulă şi o pană de un cot; alături de el, cumnatul meu

I Zeiţa Minerva avea pe platoşa de pe piept sau pe scut, ca ornament, un chip de meduză, a cărui priveliştе îi prefăcea pe muritori în stane de piatră.

părea feciorul lui în virstă de paisprezece ani, iar piticul, căţeluşul lui care făcea sluj în două picioare. „Dragă prietene, a spus cumnatul meu pus pe tachinărie, conducându-l spre mine şi spre poştalion, urcă-te liniştit, îţi facem toţi cu plăcere loc. Ghemuieşte-te bine şi pune-ţi capul pe genunchi, aşa o să meargă.” Ticălosului care ne tachina i-ar fi făcut plăcere să-l vadă pe prostănacul de uriaş – la care observase îndată că creierul lui nu era un oaspete prea şiret, ci doar mărimea inversă a trupului său – printre noi, în faţa lui, în înfricoşătorul dulap de poştă şi grajd provizoriu, ghemuit, ca un polonic de turnat, şi închis strâmb înăuntru. „Da’ nu merge! Da’ nu merge!” a spus uriaşul când s-a uitat înăuntru. „Poate că domnul soldat nu ştie, a replicat piticul, cât de mare e un uriaş, şi îşi închipuie că, dacă *eu* încap înăuntru – dar asta e altă căciulă – căci

eu îmi aflu locul pretutindeni, numai să mi se spună unde.”
—

Pe scurt, nu era altă ieşire pentru căpitanul de poştă şi pentru uriaş, decât ca acesta să se instaleze şi să se aşeze pe platforma pentru mărfurile pasagerilor, aplecându-se ca o salcie plângătoare peste întreg cupeul poştalionului. Pe mine unul nu mă putea încânta în mod deosebit un asemenea vânt din spate şi spătar; şi sunt convins, prieteni, că fiecare dintre voi (sper!) ar fi calculat, îndărătul unui asemenea decret din spate, la fel de bine şi de dar ca mine, ce lucru ucigător ar putea încerca un individ şi uriaş dindărătul lui, un *succedant* în toate sensurile: fie că sparge fereastra din spate a trăsurii şi intră pe-acolo pentru a ataca, fie doar că se năpusteşte cu forţă titanică asupra burdufului poştalionului. Între timp, elefantul care sta lungit, cu braţele încrucişate, pe cupeul poştalionului – şi care părea să aibă, însă, din această alegorie mai mult masivitatea apăsătoare, decât lumina mobilă a spiritului[40] – a început curând să doarmă şi să sforăie; un elefant, căruia (după cum mi-am dat seama cu tot mai multă bucurie) cumnatul meu, dragonul, putea să-i fie cu uşurinţă cornac şi îmblânzitor, ba chiar îi şi fusese.

întrucât acum voiau mai toţi să doarmă, iar eu (pe bună dreptate) să veghez, am oferit cu plăcere locul meu din faţă (pentru a potoli şi oarecare invidie a pasagerilor) persoanelor care voiau să aţipească un pic. Funcţionarul de legaţie a profitat degrabă de ocazie şi de pema-rezemătoare şi a adormit rezemat de spatele titanului dindărătul lui. Mie mi-a rămas puţin cam neînţeles asemenea somn de poştă al unui *charge d’affaires* I diplomatic. Un om care adoarme astfel în mijlocul unor tovarăşi de drum străini, şi adesea setoşi de sânge, dacă mai. Şi vorbeşte în somn şi în trăsură (gândiţi-vă cu toţii la ministrul saxon de dinaintea războiului de şapte ani2!) poate foarte bine să dea în vileag sute de secrete, mii de

40 Elefanţii fiind recunoscuţi ca animale inteligente.

infamii pe care cine ştie dacă le-a făptuit. N-ar trebui oare ca fiecărui ministru sau ambasador ori altor bărbaţi de onoare şi distinşi să le fie groază de faptul de-a turba sau de alte fierbinţeli febrile, de vreme ce nimeni nu le poate garanta că, în asemenea stare, nu le scapă din gură cele mai mari scandaluri, dintre care poate că jumătate sunt doar minciuni?

în cele din urmă, după lunga noapte de iulie, toţi pasagerii am ajuns împreună cu aurora la Flătz. Am privit pătrunzător şi duios la vârfurile turnurilor; cred că orice om – care are de căutat într-un oraş ceva decisiv şi căruia oraşul îi poate deveni fie locul de execuţie al speranţelor sau locul de ancorare a lor, fie câmpul de bătălie sau câmpul de încântare – îşi îndreaptă ochii mai întâi şi mai îndelung spre turnurile oraşului, ca spre arătătoarele şi limbile cântarului viitorului său, oarecum ca spre munţii arhitectonici care, ca şi cei naturali, sunt tronurile viitorului nostru. Când mi-am dat drumul prea poetic cu asemenea consideraţii, faţă de Jean-Pierre, acesta mi-a răspuns destul de lipsit de gust: „Turnurile unor asemenea oraşe sunt, de fapt, vârfurile alpine pe care căutăm şi mulgem brânza de Alpi a viitorului nostru”.

1 însărcinat cu afaceri (fr.).

— Jean Paul se referă, probabil, la ministrul saxon Heinrich von Briihl (1700—1763), un favorit al lui August cel Puternic, care, prin risipă şi incorectitudine, a dus de râpă finanţele ţării, înaintea războiului de şapte ani (1756—1763).

Cu stilul ăsta a vrut,. Oare, Peter de la legaţie să mă ridiculizeze pe mine sau doar pe sine? Decideţi voi!

Aici e locul, oraşul, mi-am zis eu în sinea mea, unde se vor decide azi multe şi despre yiitoruri, unde vei preda în seara asta la ora cinci petiţia ta şi jumătate din tine însuţi; – de-ar merge bine! de-ar merge minunat! Fie ca Flătz, această piaţă de arme a micilor tale străduinţe, să devină totodată şi şantierul de construcţie al castelelor de plăcere şi castelelor în Spania ale ambelor inimi, a ta şi cea

feminină!”

Am descins la hotelul „La tigru”.

PRIMA ZI LA FLÂTZ

Niciun om nu se va entuziasma prea tare la început, în situaţia mea de la hotelul „La tigru”, cu privire la perspectivele imediate. Eu, ca singurul om cunoscut mie, în special sub aspectul iubirii (despre dragonul care a plecat vom vorbi mai târziu!), am privit de la ferestrele hotelului, ce se umplea până la refuz cu oaspeţi veniţi la târg şi m-am uitat în jos la revărsarea ulterioară a armatei de oameni participanţi la târg şi am putut să reflectez foarte curând, că de fapt nimeni altul, afară de Dumnezeu şi de pungaşi şi de ucigaşi, nu ştia precis, câţi dintre aceste două categorii din urmă pluteau printre ceilalţi, poate în parte pentru a-i despuia pe cei mai nevinovaţi oaspeţi, în parte pentru a le tăia beregata. Situaţia mea se înfăţişa sub unele auspicii potrivnice;

— Cumnatul meu, care realizează orbeşte orice câştig, a admis fără a se opune, să descind la „Tigru”; (of, Doamne, când or să înveţe alde oamenii ăştia să rămână discreţi şi să suporte cea mai mizerabilă cerşetorie a vieţii sub camuflări şi văluri, numai pentru că de atâtea ori un păduchios de şoarece naşte un munte de gheaţă sau o Golgotă, mai curând decât naşte un munte un şoarece?). Întreaga adunătură din poştalion a descins în totalitate la „Tigru” – târfa, vânătorul de şoareci, Jean-Pierre şi uriaşul, care a coborât încă de la poarta oraşului şi a purtat pe străzi capul cel mare al piticului în chip de cap propriu, înfăşurându-şi trupul în mantie, pentru ca să pară, pe gratis, mai uriaş cu o jumătate de pitic, decât putea fi văzut, de
apt, pentru bani.

Depinde acum de fiecare pasager descins, dacă vrea să facă pe prototipul tigrului, animalul de pe emblema hotelului, şi ce miel vrea să înfulece, să-l sugă până avea să-i ia vlaga, să-l jumulească. Şi cumnatul meu m-a părăsit pentru a se duce după un geambaş de cai, dar. Şi-a păstrat

camera de lângă mine, pentru sora sa; aceasta trebuie să însemne, pare-se, atenţie faţă de ea. Am rămas singur, în voia puterii mele de acţiune.

Cu toate acestea, printre atâţia pungaşi care mă înconjurau, dacă nu chiar mă asediau, m-am gândit cu căldură la un suflet onest, din depărtare, la Berga mea din Neusattel, o inimă aleasă şi dârză, care ar oferi, poate, mai multă ocrotire unui consort matrimonial slab de înger, decât i-ar datora. „Fă-ţi apariţia mâine dimineaţă cât mai curând, Berga, spunea inima mea, şi dacă se poate, încă înainte de prânz, pentru ca să-ţi lungesc paradisul-târgului cu atâtea ore, cu câte vei sosi mai devreme!”, în mijlocul furtunii lumii, un cleric intră uşor în port, în biserică; zidul bisericii este zidul pavilionului său de tir şi fortificaţia sa, iar îndărătul lui stau suflete mai acordate la unison şi mai paşnice decât în piaţă; – pe scurt, m-am dus la Biserica domnească. Între timp am fost puţin tulburat în reculegerea mea, cu cântece, de către un haiduc slujitor la curte, care i-a smuls unui domn bine îmbrăcat lornieta de pe nas, pentru că la Flătz, ca şi la Dresda, sticlele care micşorează şi apropie ofensează curtea; de fapt îmi pusesem şi eu una pe nas, dar a mea mărea. Mi-a fost imposibil să mă hotărăsc să-mi scot ochelarii, şi mă tem că voi apărea din nou ca un încăpăţânat şi temerar; dar am considerat că este mai bine să privesc necontenit cu ei în cartea de cântece bisericeşti şi să nu ridic ochii nici măcar când a intrat curtea iscând foşnete, dând astfel de înţeles că lentilele sunt şlefuite convex.

— Predica a fost, de altfel, bună, chiar dacă nu era totdeauna distins concepută, ca pentru o biserică a curţii; căci sfătuia să se renunţe la nenumărate vicii, pentru care un alt predicator ar fi putut îndemna, atât de uşor, să se practice contrastele lor, adică virtuţile! în timpul întregului serviciu divin, m-am străduit să manifest o adevărată veneraţie profundă, atât faţă de Dumnezeu, cât şi faţă de înalţii mei suverani. Pentru această ultimă veneraţie mai aveam şi motivul meu personal; voiam, de fapt, s-o afişez

destul de public şi intens pe chipul meu, ca şi cum ar fi fost conturată cu dalta de săpat scrisul în relief, pentru a putea face de minciună vreun răutăcios inveterat, bucuros de răul altuia, căruia i-ar fi plăcut pesemne să răstălmăcească recenta mea combatere a lucrării *Laudă lui Nerone* de Linguet[41] şi satira mea germană liberă la adresa însuşi acestui tiran adevărat, pe care le-am trimis chiar foii săptămânale din Flătz, şi să le interpreteze ca un tainic portret de caracter al suveranului meu. Din păcate nu mai poţi să dai la iveală nicio scriere cu ghimpi împotriva vreunui diavol din iad, fără ca unul omenesc să n-o aplice unui înger.

Când, în ceile din urmă, curtea s-a urcat din biserică în caleaşcă, m-am ţinut la o asemenea distanţă, încât ar fi fost imposibil să mi se vadă faţa, în cazul în care aş fi făcut o mutră nu reverenţioasă, ci prea trufaşă. Dumnezeu ştie cine mi-a plămădit în fire acele fantezii şi pofte nebuneşte de îndrăzneţe, care i s-ar fi potrivit mai curând unui erou Schabacker, decât unui predicator militar de sub ordinele lui. Nu pot să nu vă încredinţez, prieteni, una dintre cele mai insolente, chiar de-ar fi să mă pună, la început, într-o lumină prea crudă. A fost cu prilejul hirotonisirii mele ca preot militar, când m-am dus la împărtăşanie în prima zi de Paşti. În timp ce stăm acolo în faţa balustradei altarului, mişcat şi emoţionat, împreună cu restul comunităţii de bărbaţi – ba chiar mai emoţionat decât oricare din ceilalţi, fiindcă în calitatea de preot care pleacă în război, mă puteam considera de fapt pe jumătate ca un muribund care primeşte ultima hrană sufletească, asemenea unui om ce urmează a fi spânzurat – ceva din mine a făcut ca, mişcat de orgă şi de cântec— o fi fost poate prima zi de Paşti care m-a împins la aşa-numitul râs de Paşti vechi creştinesc[42] sau. Simpla deosebire dintre starea diavolească şi cea mai

41 Simon-Nicolas-Henri Linguet (1736—1794), autor al unei *Istorii a revoluţiilor din imperiul roman.*

42 Aluzie la obiceiul preoţilor catolici de-a povesti din amvon în ziua de Paşti o istorioară veselă, pentru a-i răsplăti pe enoriaşi pentru sumbra perioadă a postului.

emoţionată – pe scurt, ceva din mine (pentru care fapt i a tund iau apărarea oricărui om mai prostănac, care altfel pune asemenea lucruri pe seama diavolului), acest ceva a făcut să se nască în mine întrebarea: „Ar exista oare ceva mai diabolic decât să încapi să râzi nelegiuit şi batjocoritor în momentul primirii împărtăşaniei?” îndată m-am luptat cu acest câine demonic de capriciu, am pier-» dut prilejul celor mai puternice emoţii,. Numai pentru a fi cu ochii pe câine şi a-l alunga; dar am ajuns, istovit şi însoţit de el, pe scăunelul din faţa altarului cu jalnica certitudine că, fără doar şi poate, voi începe în curând sa râd, oricât aş fi plâns şi gemut lăuntric. De aceea, când eu. Şi un foarte venerabil şi bătrân primar ne-am înclinat în faţa lunganului de preot, şi când acesta (poate că, îngenuncheat fiind pe scăunelul scund, preotul mi-a părut prea înalt) mi-a vârât în gura încleştată hostia, am simţit că încep să mi se încordeze sardonic toţi muşchii râsului de la colţurile gurii, care nici n-au acţionat mult timp asupra nevinovatei pieliţe a feţei, că a şi mijit pe ea un /. Imbet autentic; – iar când ne-am înclinat a doua oară, rânjeam ca un maimuţoi. Omul de lângă mine, primarul, mi s-ă adresat încetişor, pe bună dreptate, în timp ce ocoleam prin spatele altarului: „Pentru Dumnezeu, eşti un preot hirotonisit sau un şugubăţ? Râde, oare, din dumneata, ucigă-l toaca?” – „Ei, Doamne, cine altul?” am spus eu; abia după aceea mi-am dus reculegerea la bun sfârşit cu mai multă seriozitate.

De la bifeerică (revin la cea din Flătz) m-am dus la hotelul „La tigru” şi am mâncat la masa comună, deoarece nu sunt niciodată mizantrop. Înainte de felul al doilea, un chelner mi-a adus o farfurie goală, pe care am zărit, spre uimirea mea, un vers franţuzesc zgâriat cu furculiţa, care conţinea, nici mai mult nici mai puţin, un pamflet la adresa comandantului din Flătz. Fără nazuri, am întins comesenilor farfuria şi le-am spus că, după cum vedeau şi ei, tocmai atunci o primisem şi i-am rugat să adeverească precum că acţiunea respectivă nu mă priveşte cu nimic. Un ofiţer a schimbat numaidecât farfuria cu mine. La al cincilea fel de

mâncăre am putut să mă minunez de lipsa de cunoştinţe chimico-medicale a oamenilor, care au continuat să mănince, veseli (cu excepţia mea) dintr-un iepure, din care un domn scosese şi arătase public mai multe alice, adică plumb amestecat cu arsenic şi dizolvat de oţetul cald.

Dintre discuţiile desfăşurate la masă, una mi-a pus la încercare latura mai slabă, onoarea. S-a povestit despre uzanţa juridică a reşedinţei, şi anume că o fată desfrânată poate transforma, doar prin simplul jurământ, în tată ai plodului ei pe oricine l-ar alege o asemenea târfă. „Îngrozitor! am spus şi mi s-a făcut părul măciucă. În felul acesta, orice tată de familie cu nevastă şi copii sau un preot care locuieşte la „Tigru" poate fi lipsit de onoare. Şi inocenţă de orice servitoare rea pe care a cunoscut-o sau care, din păcate, l-a cunoscut întâmplător seara?" Un ofiţer mai vârstnic a întrebat: „Dar e mai bine oare ca fata să se juruie diavolului?" – Ce logică! — „Sau admiţând, am continuat eu fără a-i răspunde, că un bărbat călătoreşte cu acea calfă de lăcătuş din Viena, care a devenit apoi mamă şi a adus pe lume un băiat, sau cu vreun Cavaler d'Eon travestit, cu care înnoptează de mai multe ori, iar calfa de lăcătuş ori cavalerul pot apoi să jure că au coabitat – atunci niciun bărbat delicat nu mai poate merge călare sau în trăsură cu altul, fiindcă nu ştie când îşi va scoate acela cizmele pentru a-şi pune conduri de femeie şi. Când va depune jurământ pentru a-l face tată şi a ajunge, el însuşi, în stăpânirea diavolului!"

Dar câţiva dintre comeseni au înţeles atât de greşit fulgerele mele din amvon încât, ca nişte oi, au lăsat să se înţeleagă că eu însumi n-aş fi corect în privinţa asta, ci corupt. Pe Dumnezeu din cer! atunci nici n-am ştiut ce mănânc şi ce spun. Din fericire, tocmai atunci cineva din faţa mea a venit cu o minciună despre o oarecare înfrângere a francezilor; deoarece văzusem la toate colţurile de stradă proclamaţia franceză şi germană, cum că oricine ascultă relatări despre front – şi anume defavorabile – fără a le denunţa, este tradus în faţa Curţii

marţiale, n-am putut face ceva mai înţelept, ca un om căruia uu-i place să uite de sine, decât să plec de acolo cu urechile, ’inlupate şi să-i raportez doar hotelierului, de ce plecam.

De altfel, momentul nu era nepotrivit; căci, cu bună intenţie, voiam să-mi dau jos barba la patru şi jumătate, pentru ca la» cinci să-mi fac apariţia şi să mă înfăţişez cu bărbia linsă de lustruitoarea cu dinţi a bărbierului, ca o hârtie velină netedă, fără rizomi de peri pe bărbie (părul bărbii este un pleonasm). Măi întâi am dat de duşcă, precum Pitt1 înaintea şedinţelor Parlamentului, al naibii de mult Pontaque-, cu adevărată scârbă în stomac şi împotriva doctrinii Mântuirii şi regulamentului prohibitiv al acesteia, nu atât pentru a-l înfrunta pe slăbuţul bărbier străin, cât mai ales pe generalul-ministru Schabakker, cu care aveam de gând să schimb câteva cuvinte aprinse.

A venit obişnuitul bărbier pentru oaspeţii străini ai hotelului, dar avea în chipul său multiliniar şi colţuros mai degrabă ceva dintr-un om pe cale să turbeze, decât clintr-unui care devine mai înţelept. Pe nebuni – să vedeţi – îi urăsc de necrezut şi-, de aceea, nu pot fi dus într-o casă de nebuni, pentru că acolo orice smintit furios mă poate înşfăca de îndată cu pumnii săi uriaşi, dacă vrea, şi pentru că nici nu ştiu, dacă din pricina molipsirii, am să mai ies de-acolo cu mintea pe care am dus-o înăuntru.

— De obicei (când sunt săpunit) şed pe scaun în aşa fel, încât (în timp ce îmi aţintesc cu încordare privirea asupra feţei care mă bărbiereşte) amândouă mâinile să le am pe coapse, în dreptul diafragmei abdominale a bărbierului şi gata să lovesc, pentru a-l putea da cu furie de-a berbeleacul la cea mai mică mişcare dubioasă.

Nici nu ştiu bine cum s-a întâmplat; dar, pe când mă adânceam în chipul smintit-colţuros al frizerului şi când el a dus puţin cam pripit spre beregata mea dezgolită cuţitul de măcelărie pe care-l ascuţise îndelung, i-am dat felcerului şi bărbierului o lovitură atât de subită în buric, încât omul a fost cât pe-aci să-şi taie în mod sinucigaş

[1] Se referă la William Pitt-fiul (1756—1806), om de stat englez, adversar al Franţei.

[2] Nume de familie francez cu care se desemna pe atunci vinul roşu, azi vinul de Bordeaux.

propria beregată în cădere. Eu nu m-am ales din asta, fireşte, cu nimic altceva decât cu despăgubirile şi cu o cravată înfoiată, pe care împotriva principiilor mele obişnuite, mi-am legat-o în jurul gâtului, drept camuflare pentru ceea ce rămăsese neras.»

În cele din urmă am pornit-o spre general şi, în pragul uşii, am mai băut restul de Pontaque. Sper că în mine erau gata planurile de-a răspunde cum trebuie, ba chiar de-a pune întrebări. Jalba o aveam în buzunar şi în mâna dreaptă. În stânga aveam duplicatul ei. Focul din mine m-a ajutat să trec cu uşurinţă peste toate zăplazurile vii ministeriale şi m-am trezit, pe nesperate, în anticameră, printre lacheii săi cei mai distinşi, care, din câte am observat, nu trebuiau să scape şi să lase să treacă nimic. I-am întins celui mai arătos rugămintea mea pe hârtie, împreună cu cea verbală, de-a o remite pe cea dintâi. A luat-o, dar fără nicio obligaţie. Am aşteptat zadarnic până târziu în ceasul al şaselea, singurul în care i se poate prezenta ceva generalului voios. În cele din urmă văd un frate vitreg sau de tutuială al lacheului precedent şi repet cererea mea; acesta aleargă zadarnic de colo până colo pentru a căuta scrisoarea sau fratele – nu era nimic de găsit; cât de fericit am fost că, în plin Pontaque şi înainte de bărbierit, mai copiasem o dată duplicatul jalbei mele; şi astfel, numai urmând principiul, că trebuie să ai totdeauna un al doilea picior de lemn în geamantan, atunci când ai unul pe trup, şi de teamă că, dacă scrisoarea originală s-ar fi pierdut pe drum între „Tigru” şi Schabacker, întreaga mea călătorie şi speranţă ar fi căzut în baltă, a fost bună treabă că vârâsem în buzunar mecanismul de repetiţie al scrierii originale şi, prin urmare, puteam înmâna în orice

caz ceva, şi anume un *detto*[43]. Am înmânat-o pe aceasta.

Din păcate trecuse de ora şase. Însă lacheul n-a lipsit mult şi mi-a adus curând – aş vrea să spun textul predicii acestei scrisori circulare – răspunsul aproape grosolan (pe care voi, prieteni, trebuie să-l ţineţi secret, din consideraţie pentru mine şi Schabacker): „Dacă eu sunt Attila Schmelzle din regimentul lui Schabacker, n-am (U'cât să mă duc dracului, împreună cu inima mea de iepure, cum am făcut la Pimpelstadt44. Un altul ar fi rămas mort pe loc; eu însă am plecat foarte bădărăneşte şi i-am
11postat individului: „Mă duc şi de bună voie la împieliţatul ri.'gru şi nu-mi pasă de asta nici cât negru sub unghie". Pe drum m-am cercetat singur, dacă nu cumva vorbise Pontaque-ul din mine – cu toate că însăşi cercetarea se contrazice, de vreme ce nu cercetează un Pontaque; – dar am găsit că n-am vorbit decât eu, inima mea şi, poate, îndrăzneala mea; şi, la urma urmei, de ce descurajare, dacă averea bunei mele soţii mă plăteşte mai bine decât zece 'profesorate catihetice şi dacă îmi pune la toate colţurile cărţii vieţii mele ferecături de aur, astfel încât s-o pot deschide oricând fără să se tocească? Gravidele n-au decât să-şi ducă mâna, în caz de sperietură, la fund, pentru a ascunde acolo semnul din naştere al nebăgării de seamă; eu însă, dat fiind curajul meu, am dus mâna la mimă şi am zis: „Croieşte-ţi drum bătându-te vitejeşte! indiferent cine va fi bătut, cu acest prilej!" M-am simţit foarte înălţat sufleteşte şi înfierbântat; – mi-am imaginat republici în care aş putea reveni acasă ca erou; – am simţit nostalgia acelor timpuri eroice greceşti, când un viteaz se lăsa cu plăcere bătut de altul şi îi spunea: „Loveşte, dar ascultă-mă!" I; şi totodată dorinţa de-a scăpa de vremurile noastre laşe, în care abia de mai răbdăm vorbe de ocară, necum mai mult; – mi-am imaginat cum m-aş simţi dacă, în împrejurări mai fericite, aş răsturna nişte tronuleţe şi dacă, în faţa unor popoare întregi, aş urca nemuritor pe fapte măreţe, ca pe

43 *Detto* (it.) = *dito,* acelaşi lucru.

treptele unui templu, şi dacă, în vremuri gigantice, aş găsi cu totul alţi bărbaţi, mai măreţi, pentru a-i învinge şi întrece, decât plebea viermănoasă din jurul meu sau, cel mult, un alt Vulcanello 2. M-am gândit – şi m-am îmbătat singur (deci nu beţia Pontaqueului care, după cât se ştie, sporeşte mai mult prin băut, decât fără) şi am gesticulat în public – când m-am întrebat: „Vrei să devii un simplu căţeluş de salon al statului, un câine de câine, un ex-ex, un ni-

1 Aluzia se referă la omul politic şi conducătorul de oşti grec Temistocle (aprox. 524—459 î.e.n.), care, fiind ameninţat odată cu toiagul de un adversar, i-ar fi spus: „Loveşte, dar ascultă-mă!”

2 Un Vulcan mic.

mic-nimic?

— Oo! la dracu’!” – Cu acest prilej, însă, mi-am împins pălăria de-a căzut în noroiul din piaţă. Când am ridicat-o şi am curăţat-o, am văzut pe de-a rândul cât era de decolorată, aşa că m-am hotărât să cumpăr numaidecât una nouă şi s-o port, la început, în mână.

Aşa am făcut şi am cumpărat cu tocmeală una dg calibrul cel mai fin. Ciudat: datorită acestei pălării, de parcă ar fi fost o pălărie de magistru *I,* capul meu a fost cercetat şi examinat pe îndelete în această Ziegengasse. Intrucât generalul Schabecker a trecut pe ea cu trăsura, iar eu (după cum se înţelege de la sine) voiam să mă răzbun prin politeţe, şi nu prin grosolănie, m-am trezit în faţa uneia dintre cele mai gingaşe probleme ce trebuiau rezolvate. Dacă agitam, de fapt, doar pălăria cea bună de fetru, pe care o duceam, şi aşa, în mână, dar o păstram în cap pe cea decolorată, puteam să semăn cu un grobian înnăscut, care nu scoate nimic din cap; dacă scoteam, dimpotrivă, vechea pălărie din cap şi îmi arătam stima cu ea, atunci două pălării concomitent (indiferent dacă o mişcăm sau nu şi pe cealaltă) ar fi făcut situaţia ridicolă. Acum, înainte de a citi mai departe, prieteni, puneţi la vot, cum poţi ieşi din această încurcătură, fără a-ţi pierde capul!... Cred, poate,

că doar dacă-ţi pierzi pălăria; scurt şi cuprinzător, am lăsat pur şi simplu pălăria de gală să cadă în noroi, pentru a mă pune în situaţia de-a scoate de pe cap – doar pe ea – pălăria soioasă şi a o flutura cu politeţea necesară, fără nicio urmă de ridicol.

Ajuns la „Tigru” am cerut – pentru a pune punct unui lucru – să-mi perie pălăria briantă fină-fină-fină, mai devreme decât pălăria de pe vremea lui Matusalem.

După care, punând pe cântarul de precizie trecutul meu mai important, pentru a-l ajusta şi proba, am început să umblu repede de colo până colo. Ştiam că aici, jos, nu există decât Pontaque falsificat, dar cel băut de mine trebuie să fi fost şi mai falsificat, căci prea îmi făcea fantezia să gonească puternic dintr-o învolburare într-alta.

Am privit în clipa aceea într-o viaţă largă, strălucitoare, unde trăiam fără slujbă, doar cu bani şi pe care o vedeam presărată oarecum cu peşteri delfice I şi munţi ai muzelor ce patronează toate ştiinţele pe care le puteam profesa. În special mă puteam ocupa mai mult de scrieri pentru premiile Academiilor, de care (mă refer la scrieri) autorul nu trebuie niciodată să se ruşineze, deoarece o întreagă academie care încununează stă chezăşie şi roşeşte pentru cel ce urmează a fi încununat. Chiar dacă cel ce aspiră la premiu trage alături de coroană, respectiv de ţintă, rămâne totuşi în permanenţă mai necunoscut şi mai anonim (întrucât motoul2 lui nu este despecetluit) de (Îl. Un alt autor, care, de fapt, editează vreo urecheată de carte, dar pe care o înmormântare literară de măgar îl cufundă curând în adânc, în mod public şi în faţa unei jumătăţi din omenire.

Doar un singur lucra mă durea cu anticipare: suferinţa dragei mele Berga ostenite de călătorie „căreia trebuia să-i amărăsc în ziua următoare, cu vestea mea negativă,. Sosirea şi vizitarea prescurtată a târgului. Ar fi vrut atât de mult să reprezinte ceva în Neusattel – şi cine poate să ia asta în nume de rău unei fete bogate de arendaş – şi. Să treacă înaintea anumitor notabilităţi; fiecare om îşi cere

locşorul său de paradă şi o onoare mai veche şi mai vie decât ultima onoare; – mai ales o femeie bună, dar de obârşie joasă, conştientă poate mai mult de comorile şi fondurile sale de amortizare metalice, decât de cele spirituale, vrea să fie totuşi stăpâna unui oarecare scaun sau scăunel3 la ospeţele de gală şi să şadă cu câteva lo*ci4* mai sus decât cine ştie ce gâscă proastă şi jumulită.

Pentru aista sunt atât de indispensabili soţii. De aceea mi-am propus să cumpăr, pentru mine şi deci pentru ea,

1 Aluzie la peştera din Delfi, peste care se înălţa templul lui Apollo.

3 Lucrările academice trimise pentru a concura la un premiu nu erau semnate de autor, ci aveau un moto, pentru a nu influenţa juriul.

3 Aluzie ironică la denumirile masonice.

4 Locuri (lat.).

unul dintre cele mai bune titluri, pe care curţile din Germania, de la nobilime şi seminobilime până la consilieri în jos, le pun în vânzare (ca la Curtea lui Auerbach din Leipzig) şi, astfel, să răsfrâng asupra acestui suflet înnobilat, prin sfertul meu de nobleţe, o asemenea optime de nobleţe, încât (sper!) unele rivale de rând din Neusattel, crăpând de invidie, să spună şi să strige: „Ei. Tu, proasta aia a arendaşului! Uitaţi-vă la ea, cum se mai fâţâie şi se fandoseşte! Nici nu se gândeşte la ceea ce ar fi de capul lui, dacă n-ar avea sacul de bani şi titlul de consilier al curţii!” – Căoi pe ăsta din urmă ar trebui, de fapt, să-l fi obţinut ceva mai înainte.

Dar în singurătatea rece a odăii mele şi în înfierbântarea amintirilor, m-a cuprins un dor de nedescris după Bergelchen; – eu şi inima mea eram obosiţi de agitata zi printre străini; – nimeni din jurul meu nu-mi spunea un cuvânt bun, pe care să nu spere să-l includă în socoteală.

— Prieteni, tânjeam după prietena a cărei inimă şi-ar vărsa cu plăcere sângele ca balsam pentru o a doua inimă; – am blestemat măsurile mele cumpătate, pentru că n-am lăsat mai bine gospodăria aia stupidă în voia pungaşilor şi a

despăgubirilor de incendiu, spre a o lua cu mine pe buna mea Bergel. Tot umblând de colo până colo, mi-a fost tot mai uşor să devin orice, consilier la Camera de comerţ, consilier pentru impozite, orice alt consilier sau orice ar fi poruncit ea, la sosire.

„Fă-ţi şi tu o zi plăcută la oraş!” a spus Bergelchen toată săptămâna. Dar cum să-ţi faci una, fără ea? Lacrimile de mâhnire ni le şterg chiar şi prietenii şi le însoţesc cu ale lor; dar lacrimile de bucurie le regăsim cel mai uşor în ochii nevestelor noastre.

— Iertaţi-mi, prieteni, aceste libaţii ale înduioşării mele; – vă arăt doar inima mea şi pe Berga; – dacă am nevoie de un negustor de indulgenţe, atunci adăugaţi-l şi pe negustorul de Pontaque!

PRIMA NOAPTE LA FLÂTZ

Oricum, vinul nu mi-a răpit luciditatea într-atât încât, înainte de-a mă urca în pat, să nu mă uit sub el, dacă nu pândea cineva dedesubt, de pildă târfa, piticul sau consilierul de legaţie; apoi am vârât cheia sub clanţa uşii (cel mai bun sistem pentru încuiat), după care am înşurubat în uşă, ca măsură de precauţie suplimentară, şurubul meu pentru noapte, iar în cele din urmă am îngrămădit unele peste altele scaunele în faţa uşii şi am rămas cu pantalonii pe mine şi cu ghetele în picioare, pentru că nu voiam să am grijă de absolut nimic.

Dar mai aveam de rezolvat şi alte lucruri, din pricina somnambulismului. Dintotdeauna nu m-am dumirit, cum atâţia oameni se pot sui în pat şi pot sta în el, fără să se gândească la faptul că, cine ştie, în timpul primului somn se scoală ca somnambulii şi se târăsc pe acoperişuri şi se trezesc undeva, unde îşi frâng gâtul şi restul. Ba chiar mi-ar părea o primejdie destul de mare dacă un bărbat fără pată, un predicator militar, ar adormi în patul propriu şi s-ar trezi, de pildă, pe pernele de mătase din iatacul celei mai distinse doamne din oraş, de la care ar aştepta, poate, să-l facă fericit. Dacă sunt acasă, risc foarte puţin în somn; căci, întrucât degetul mare de la piciorul meu drept este legat cu

o faşă lungă de vreo trei coţi (eu îi spun în glumă legătura noastră conjugală), înfăşurată pe braţul stâng al nevestei mele, am certitudinea că, dacă aş pleca din arestul patului, aş trezi-o cu ştreangul restrictiv şi, prin urmare, aş fi tras îndărăt de către ea în pat cu cordonul de noapte, ca de un căpăstru viu. Dar la hotel n-am putut face altceva decât să mă leg strâns, de câteva ori, de piciorul patului, pentru a nu umbla lunatic, cu toate că, în cazul ăsta, nişte spărgători, care ar intra în cameră, ar putea aduce cu ei altă primejdie nouă. Ah, atât de primejdios este orice somn, încât din păcate orice om, care nu doarme pe spate ca un cadavru, trebuie să aibă grijă ca, odată cu amorţeala somnului, să nu-i amorţească şi unul sau altul din mădulare, un picior, un braţ; căci atunci, mădularul amorţit poate fi, a doua zi dimineaţă, tocmai bun de amputat – precum nu lipsesc exemple de acest fel în istoria medicală. De aceea pun să mă scoale cât mai des, pentru ca să nu-mi amorţească nimic.

Când m-am văzut bine legat de piciorul patului şi, în sfârşit, sub plapumă, am căzut din nou pe gânduri, din pricina botezului focului cu Pontaque, şi plin de teama viselor zbuciumate şi furtunoase ce erau de aşteptat – şi care, după aceea, nici n-au devenit altceva mai bun» decât fapte de eroi şi potentaţi, atacuri de citadele, aruncări de stânci; dar punctul ăsta încă nu-l prea văd luat în consideraţie sub aspect medical. Consilierii medicali şi clienţii lor se întind în linişte în paturile lor, fără ca măcar unul dintre ei să se teamă sau să cerceteze dacă o mânie furioasă (mai ales dacă, în vis, bea numaidecât după această izbucnire ceva rece) sau o supărare ce-i sfâşie inima, stări pe care le poate trăi, pe toate, în vise, îi dăunează vieţii sau nu. Mărturisesc că, de-aş fi femeie, deci, temătoare, şi să zicem gravidă, aş fi cuprinsă de disperare, mai ales în această ultimă situaţie, cu privire la rodiii pântecului meu, dacă aş dormi şi, prin urmare, aş da ochii în vis cu toţi monştrii interzişi de poliţiile medicale, bestii sălbatice, schilozi sau alţi asemenea, dintre care unul

singur ar fi suficient (de-ndată ce teoria confirmată a erorii rămâne adevărată), pentru ca eu, cea aflată în durerile facerii, să aduc pe lume un copil nenorocit, care să semene întru totul cu un iepure şi să mai aibă şi buza despicată, sau care să aibă pe spate o coamă de leu ori gheare de diavol la mâini ori cine ştie ce alte malformaţii. Poate că unii estropiaţi au fost concepuţi prin asemenea erori în somn.

Noaptea, cu puţin înainte de douăsprezece, m-am trezit dintr-un vis greu, pentru a trăi o poveste cu fantome prea fantomatică pentru fantezia mea. Cumnatul meu, care mi-a făcut-o, merită, pentru fiertura lui nesărată, să fie divulgat fără menajamente ca maistru de fermentaţie al poşircii lui fade. Dacă suspiciunea ar fi mai compatibilă cu neînfricarea, poate că aş fi dedus totul cu uşurinţă încă din maxima morală rostită de el cu privire la asemenea lucruri, ca şi din faptul că îşi păstrase în continuare camera de alături, lângă a cărei uşă de comunicare se afla culcuşul meu. Am avut, de fapt. Impresia că adia spre mine o răsuflare rece de fantomă, pe care n-am putut să mi-o explic în niciun fel ca venind dinspre ferestrele închise, ce erau la oarecare depărtare;

— Cum de altfel bine nimerisem, căci cumnatul meu o trimitea pe gura cheii cu nişte foaie de suflat. Orice lucru rece te duce, noaptea, cu gândul la răceala morţii şi a stafiilor. Dar mi-am făcut curaj şi am aşteptat; – curând a început să se pună în mişcare şi plapuma; – am tras-o spre mine; – dar voia să plece iar mai departe; – iute m-am ridicat în capul oaselor, în pat, şi am, strigat: „Ce-i asta?” Niciun răspuns – pretutindeni, în hotel, linişte – întreaga odaie scăldată de lumina lunii – iată s-a ridicat în sus iar şi plapuma, care e plasturele meu vezicător, şi m-a lăsat dezvelit, cu care prilej m-am simţit ca un om căruia i se smulge brusc un plasture. În clipa aceea am făcut saltul cavaleresc din patul diavolului şi, sărind, am rupt coarda mea călăuzitoare, de lunatic. Am strigat: „Unde e nerodul de om smintit, care imită sublima lume nevăzută a spiritelor, ce i-ar putea apărea pe loc?” Dar lângă pat,

deasupra şi dedesubtul lui, nu se putea auzi şi vedea nimic. M-am uitat afară pe fereastră: pretutindeni lumina fantomatică a lunii şi liniştea străzilor, nimic nu se mişca, în afară de unul de curând spânzurat pe dealul. Spânzurătorii (şi el se mişca, probabil, de vânt).

Oricine ar fi considerat totul, ca şi mine, drept o iluzie; de-aceea m-am înfăşurat din nou în *mon Ut de justice* I pasiv şi în patul meu aerian, aşteptând în el, să văd în ce măsură trebuia să îngheţ sau nu de frică.

După câteva minute plapuma, această demonică mantie a lui Faust, şi-a reînceput zborul şi trasul pe sub apă2 (eu singur eram condamnatul); pentru variaţie, s-a ridicat în sus iar şi invizibila cuvertură a patului. Blestemat ceas!

— Aş vrea să ştiu dacă, în toată Europa cultă, există vreun om cult sau incult, care în faţa unor atare fapte, să nu ajungă la ideea unor drăcovenii ale stafiilor; am ajuns şi eu la gândul ăsta sub posesiunea (automişcătoare) a plapumei şi mi-am zis că Berga se rătăcise şi murise şi

1 Scaunul de judecată al regelui (fr.); se afla aşezat la oarecare înălţime.

2 Una dintre pedepsele aplicate marinarilor: erau traşi în apă, pe sub corabie.

acum mai apuca doar cu spiritul patul meu. Totuşi n-am putut să-i adresez cuvântul, precum nici necuratului care putea să fie în joc aici, ci m-am îndreptat doar către Dumnezeu şi m-am rugat cu glas tare: „Mă încredinţez cu totul ţie, tu singur ai avut grijă până acum de mine, sluga nevolnică – şi jur că mă voi schimba”.

— O făgăduială pe care urmează, totuşi, să mi-o ţin, oricî. T va fi fost totul doar minciună şi înşelătorie prostească.

Rugăciunea mea n-a avut nicio înrurire asupra dragonului necreştin, care mă ţinea deocamdată prins în mrejele plapumei – fără să-i pese că transformă sau nu patul de oaspeţi într-un pat mortuar sau catafalc.

— Mi-a trefilat nervii, ca nişte fire de aur prin găuri tot mai mici, până la risipire şi dispariţie, căci patul s-a pus în mişcare până la uşa dintre odăi.

Acum era vremea să devin sublim şi să nu mă mai sinchisesc de nimic aici, jos, ci să mă dedic cu modestie morţii. „Luaţi-mă odată, (am strigat şi am făcut, fără a şovăi, trei cruci), făceţi-mi de petrecanie cât mai iute, voi, duhuri! Că doar mor mai nevinovat decât mii de tirani şi atei, cărora, din păcate, le apăreţi mai puţin decât mie, neîntinatul!” Aici am auzit un fel de râs, fie pe stradă, fie în camera alăturată; la auzul acestui cald sunet omenesc am înflorit deodată iarăşi din toate vârfurile, ca de-o nouă primăvară. Am dispreţuit cu totul plapuma strânsă sul, care nu se mai putea depărta de uşă; m-am culcat neînvelit, dar destul de înfierbântat şi asudat, şi am adormit curând. De altfel nu mi-e ruşine câtuşi de puţin de toate oraşele luminate – chiar de s-ar afla în faţa mea – pentru faptul că, prin credinţa mea în diavol şi prin felul cum m-am adresat lui, am căpătat oarecare asemănare cu cel mai mare leu german, cu Luther.

A DOUA ZI LA FLĂTZ

În zorii zilei, m-am pomenit trezit de binecunoscuta plapumă; se aşezase pe mine ca un *incubus*; am holbat ochii: într-un colţ şedea o fată rumenă, durdulie, viguroasă, împopoţonaţă, ca o lalea plină plesnind de viaţă şi prospeţime, şi îşi flutura cordelele pestriţe, de parcă erau petale. „Cine-i acolo? Cum ai intrat înăuntru?” am strigat cu pe jumătate orbit. — „Doar te-am învelit încetişor, şi; ir trebui mai întâi să tragi un somn bun ca să te dezmeticeşti, mi-a spus Bergelchen, am călătorit toată noaptea, ca să ajung aici cât mai devreme; ia uită-te!” Mi-a arătat cizmuliţele, pe care nu le putuse scoate în faţa uşii, deoarece era în penajul toaletei. Cu atât mai consternat de sosirea ei grăbită cu şase ore – fusesem în aceeaşi stare de spirit toată noaptea şi chiar acum, din pricina inexplicabilei ei intrări în cameră – am întrebat: „A izbucnit oare şi s-a abătut asupra noastră vreo jale nouă. Foc, crimă jaf?” – Ea mi-a ripostat: „A crăpat ieri guzganul (voia să zică şobolanul), cel pe care l-ai pândit atâta vreme; încolo nu s-a întâmplat nimic”. „Şi au fost îndeplinite acasă toate, în

bună rânduială, după foaia în care mi-am înşiruit ordinele?” am întrebat. „Da, fireşte, a răspuns ea, dar nici n-am citit-o; a dispărut, pesemne că ai împachetat-o în bagaje.”

Totuşi i-am iertat toate înfloritoarei şi zglobiei călăreţe sau pedestre.

— Ochii, apoi inima ei mi-au adus o adiere matinală proaspătă şi răcoroasă, cu o auroră, în apăsătoarele mede ore pregătitoare. De asemenea trebuia, oricum, să-i întunec prietenosului suflet, care privea cu speranţe şi dragoste în viitor, cerul binemeritat al zilei de azi, prin vestea sumbră a profesorului ratat. De aceea am iertat şi am amânat cât mai mult cu putinţă. Am întrebat-o, cum a intrat înăuntru, de vreme ce întreaga baricadă de fotolii încă stă neclintită la uşă. A râs tare, aplecându-se după obiceiul ţărănesc, şi a spus că, întrucât cunoştea precauţia mea la încuiatul uşilor, se înţelesese alaltăieri cu fratele ei, să-i dea drumul să treacă prin camera lui, pentru a mă putea trezi într-ascuns. În clipa aceasta a intrat şi dragonul în cameră, râzând tare, şi a spus: „Cum ai dormit, domnule cumnat?”

Fireşte că în felul ăsta, jumătate din istoria cu stafii mi-a fost dezlegată şi desluşită şi am înţeles numaidecât întreg planul cu fantome al dragonului, pe care-l pusese în aplicare. Puţin cam acru, i-am arătat presupunerile mele şi i-am povestit soră-sii păţania mea. Dar el a minţit şi a râs; ba chiar a încercat, încă destul de impertinent, să mă facă pentru a doua oară, în plină zi, să cred în stafii. I-am ripostat rece, că tiu şi-a găsit omul cu mine în privinţa asta, chiar dacă aş semăna şi mai mult cu Luther, Hobbes I, Brutus 2, care au văzut cu toţii fantome şi s-au temut de de. A răspuns – şi prin asta a smuls faptele din motivaţia lor – că nu mai spune nimic altceva, decât că în timpul nopţii a auzit un biet păcătos oarecare ţipând răguşit şi văicărindu-se în chip cu totul lamentabil; şi de-aici a tras concluzia, că era un biet papă-lapte de om disperat, pe care-l încolţise vreo stafie. În sfârşit, i s-au deschis ochii şi surorii sale în privinţa rolului josnic, pe care avusese de gând să-l joace faţă de mine; de aceea l-a repezit grosolan, l-a împins

repede, cu amândouă mâinile, afară, pe uşa dintre cele două odăi, şi i-a strigat din urmă: „Aşteaptă, tu, răutăciosule, am să ţi-o plătesc!” După aceea s-a întors repede şi m-a luat de gât, îmbrăţişându-mă, şi a izbucnit în râs la loc nepotrivit şi a spus: „Nătărăul! Dar nu-mi mai puteam stăpâni râsul şi nu trebuie ca nebunul să observe asta. Tu, ca un om învăţat, iartă-i nerodului măgăria!”

Am întrebat-o dacă n-a dat şi ea peste vreo lume de stafii în drumul ei, în timp ce venea după mine, cu toate că ştiam bine că, pentru ea, animalele, apa sau o cvasiprăpastie nu însemnau nimic; nu, a spus ea, dar azi-dimineaţă s-a cam sfiit de oamenii gătiţi de la oraş. Oo, cât de mult îmi plac aceste blânde vibraţii de armonică ale fricii femeieşti!

în cele din urmă a trebuit să muşc sau să tai din mărul de colochină3 şi să-i ofer şi ei o jumătate, şi anume vestea despre solicitarea ratată a unui profesorat. Dar, întrucât vroiam să cruţ inima-i radioasă de adevărul întreg, crud şi să reduc întrueâtva o povară grea, pe care o poţi pune mai uşor pe umerii bărbăteşti, am început astfel: „Bergelchen, chestiunea cu profesoratul urmează altă cale, în fond bună; – generalul, lua-l-ar dracu’ şi mama lui, vrea neapărat un asalt general – şi o să-l aibă, cum te

— Thomas Hobbes (1588—1679), istoric şi filosof englez.

2 Marcus Junius Brutus (85—42 î.e.n.), fiu adoptiv şi unul dintre ucigaşii lui Cezar (44 î.e.n.)

3 Fruct cu efecte laxative.

văd şi cum mă vezi cu boneta de noapte în cap!” – „Aşadar încă n-ai ajuns nimic?” a întrebat ea. — „Deocamdată, de fapt. Nu!” am răspuns eu. — „Dar, totuşi, până Mimbătă seara?” a zis ea. — „Asta nu”, am spus. — „Ei, atunci rău am mai fost lovită, îmi vine să mă arunc pe fereastră”, a zis ea şi şi-a întors chipul trandafiriu, ca al dimineţii, în altă parte, pentru a nu-mi arăta ochii umezi,. Şi a tăcut foarte mult timp. Apoi a început cu o voce ce tremura dureros: „Vino-mi în ajutor, sfinte Isuse, duminică, la Neusattel, când m-or vedea la biserică muierile ingâmfate, care-s mai ceva decât mine, iar eu am să mă I

ac roşie ca focul de ruşine!”

Acum, cuprins şi eu de jalea ei, am sărit din pat înaintea sufleţelului iubit, căruia îi curgeau lacrimi luminoase pe frumoşii obraji înfloritori, şi am strigat: „Inimă credincioasă, nu mă distruge, martirizându-mă chiar aşa de tot! Să mă bată Dumnezeu dacă n-oi ajunge încă în zilele de caniculă orice vrei tu! Spune-mi, vrei consiliereasă a minelor sau consiliereasă a construcţiilor au consiliereasă a curţii, consiliereasă de război, consiliereasă aulică, consiliereasă de comerţ, consiliereasă de legaţie sau consiliereasă a gâdelui ori a diavolului? Eu sunt de acord şi am să ajung orice şi am s-o solicit. Mâine trimit ştafete călare în Hessa şi Saxonia, în Prusia şi Rusia, în Frieslanda şi în Katzenellembogen I şi am să cer patente. Da, am să merg mai departe decât oricine şi am să ajung să fiu toate astea în acelaşi timp, consilier de curte în Flachesenfingen2, consilier de impozite în Scheerau3, consilier de construcţii în Haar-Haar4, consilier cameral în Pestitz5 (căci avem bani) şi am să reprezint apoi singur şi cu propria mea mână, cu un singur *podex*6 şi *corpus*7, o întreagă şedinţă de consilieri a unor consilieri aleşi – şi am să stau acolo, doar în două picioare, ca o întreagă legiune de onoare – asemenea lucru încă n-a mai făcut niciun om.”

„Of! Eşti bun ca un înger, (a zis ea şi lacrimi mai voioase i se rostogoleau pe obraji), să mă sfătuieşti chiar

1 în româneşte: cotul-pisicii.

2. 3. 4. 5 Nume de localităţi din romanele lui Jean Paul.

8 Fund (lat.).

7 Corp (lat.).

tu, care sunt cei mai distinşi consilieri, ca să ajungem şi noi la asta.” – „Nu, am continuat eu cu înflăcărare, nici n-am să mă opresc numai la atât; nu-mi ajunge să te poţi prezenta capelănesei ca o consiliereasă de construcţii, preotesei orăşeneşti, ca o consiliereasă de legaţie, primăresei în funcţie, ca o consiliereasă de curte, perceptoresei de drumuri, ca o consiliereasă de comerţ, şi oricum vrei unde vrei...” – „Ah, tu Attelchen al meu cel atât

de bun! u a zis ea. — „... ci (am continuat) am să devin şi membru corespondent al celor mai bune societăţi savante din cele mai bune capitale (între care nu-mi rămâne decât să aleg), şi anume nu un membru ordinar adevărat, ci un membru de onoare întreg, şi apoi te extind din nou pe tine ca membru de onoare ce creşte pe mine, membru de onoare.” Iertaţi-mi, prieteni, această cataplasmă sau acest balsam înşelător pentru un piept rănit, al cărui sânge e prea pur şi minunat, pentru ca să nu încerci să-l închizi îndărăt în frumoasa inimă, cu toate mijloacele posibile de oprire a sângelui, făcute din pânze de păianjen.

Au urmat apoi ceasuri frumoase, frumoase. Învinsesem timpul, precum mă învinsesem pe mine şi pe Berga; straşnic de fericit, căci eu, un învingător, învinsesem totodată partida victorioasă şi pe cea învinsă. Berga şi-a recăpătat vechiul ei cer şi şi-a scos cizmuliţele prăfuite şi şi-a pus pantofi înfloraţi. Delicioasă băutură de dimineaţă! Cum îmbată o inimă iubitoare! Simţeam întradevăr în mine (fie-rni îngăduit inferiorul limbaj înflorit) un curaj ca de bere tare, de când aveam în jurul meu încă o făptură de ocrotit. Într-adevăr, eu nu devin mai curajos, ca alţii, prin oameni curajoşi – ceea ce distinsul general nu pare să ştie întru totul –, ci mai ales prin iepuri, pentru că la mine exemplul prost se converteşte în inversul lui. Câteva mici trăsături de pensulă să pună aici pe bărbat şi pe femeie mai curând în umbră, decât să-i umbrească! Când amabilul chelner cu şorţ de mătase verde a adus covrigi sus în cameră – fiindcă îi spusesem: „Johann, două porţii!” – ea i-a spus că o îndatorează şi i s-a adresat cu: „*Domnule* Johann”. —

Bergelchen – crescută mai mult în târguşoare decât în capitale – a fost uluită cu adevărat de tăvile pentru cafea, de lavoare, de tapetele de hârtie, de sfeşniceleaplice, de garniturile de birou din albastru cu simboluri egiptene, şi de mânerul şnurului soneriei, pe care oricine îl putea deşuruba şi băga în buzunar. De aceea n-a avut curajul să umble prin sala plină de candelabre, numai pentru că prin ea se plimba de colo până colo, fluierând. O distinsă pălărie cu pană. Ba

chiar, pentru biata ei inimă, pieptul i-a devenit într-adevăr un corset, când a privit pe fereastră afară la atâţia orăşeni, care mergeau în trăsură (eu fluieram între timp cu curaj un cântecel gascon) şi când se gândea cum va trebui, mai apoi, să-şi facă loc, împreună cu mine, prin această îmbulzeală de anticameră. Aici concluziile au şi mai puţin efect decât exemplele. Am vrut să-i ridic moralul iubitei mele Bergelchen, prin câteva din nocturnele mele imagini gigantice de vis – de pildă, prin aceea că, în timp ce călăream pe
0 balenă, am străpuns cu un trident trei vulturi şi i-am mâncat, şi prin altele asemenea; – dar n-am avut niciun efect, poate tocmai pentru că prin asta i-am înfăţişat temătoarei inimi de femeie, câmpul de bătălie mai aproape decât pe învingător, prăpastia mai aproape decât pe cel ce sare peste ea.

în clipa aceasta, mi-a fost adus un teanc de ziare pline numai cu victoriile cele mai impresionante. Cu toate că acestea se întâmplă doar de-o parte, iar de cealaltă parte se ivesc tot atâtea înfrângeri, totuşi victoriile se amalgamează mai strâns cu sângele meu decât înfrângerile şi îmi insuflă – precum *Hoţii* lui Schiller – minunata înclinaţie de-a chelfăni şi repezi, pe loc, pe oricine. Din nefericire pentru el, chelnerul aşteptase, ca o armatăsă
1 se dea de trei ori, cu clopoţelul, semnalul de marş, înainte de-a se pune în mişcare şi de-a veni sus. „Domnule – am început eu, cu capul plin de câmpuri de bătălie şi braţul plin de imboldul de a-i scutura cojocul; iar Berga se temea şi se aştepta la orice, deoarece îi dădusem cunoscutul semn de mânie şi alarmă, adică îmi ridicasem boneta de pe ceafă în sus – asta-i manieră de-a te purta cu clienţii? De ce nu vii imediat? Să nu-mi mai vii aşa, şi acum du-te, prietene!” – Lăsând deoparte faptul că retragerea lui era victoria mea, mi-am continuat, totuşi, canonada pe câmpul de luptă şi-i dădeam cu atât mai tare înainte (ca să audă şi el), cu cât zbura mai jos pe scară. Bergelchen – care se înspăimânta rău de tot de furia mea, mai ales că se manifesta într-o

casă cu desăvârşire străină şi împotriva unui mojic sclivisit cu şorţ de mătase – a căutat şi a scos la iveală toate cuvintele ei blânde împotriva celor sălbatice ale unui gâtlej războinic şi mi-a dat să înţeleg unele primejdii. „Tocmai primejdii doresc, am ripostat, numai că nu există primejdii pentru un bărbat; căci oricând, fie că le va învinge sau va fugi de de, fie că le va înfrunta ori va da dosul.”

Nu puteam conteni să mă oţărăsc, atât de dulce îmi părea şi atât de bine mă simţeam aşa, înviorat de focul mâniei şi cu pieptul încălzit blând ca de o blană de onocentaur[44]. Asta se numără, fireşte, şi printre binefacerile necunoscute; – în privinţa acestora se predică, de obicei, că niciodată nu te simţi mai mult în cerul şi *Momplaisir-u*l tău, ca la furie şi mânie. Cerule, ce n-ar putea încerca atunci un om cu greutate! Băşica fierii este pentru noi cea mai mare băşică înotătoare şi montgolfieră[45], care nu ne costă nimic altceva decât câteva cuvinte, în parte de ocară, în parte prostii – toate străine. Şi. Oare, năruitorul Luther, cu care nu mă compar în nicio privinţă, n-a recunoscut în ale sale *Cuvântări la masă* că: niciodată nu predică, nu cântă şi nu se roagă atât de bine ca la mânie?

— Zău, el singur ar fi de-a-juns pentru a întări pe cineva la mânie.

Toată dimineaţa am petrecut-o privind şi tocmindu-ne, şi anume cel mai îndelung pe uliţa largă a hotelului nostru. Trebuia ca Berga să se deprindă mai întâi cu îmbulzeala târgului, trebuia să-şi dea seama mai întâi că era gătită mai după „modă” – pentru a-i folosi limbajul –, decât sute de alte nesemene ale ei. Dar în curând, preocupându-se de gospodărie, a uitat de găteli şi, la târgul de oale, a dat uitării măsuţa de noapte.

Eu, în ce mă priveşte, am jucat în mine doar rolul de filosof ascuns, în timp ce, cuprins de autentică plictiseală, o însoţeam pretutindeni, în sus şi-n joş, pe Bergelchen, prin

---

44 Animal fabulos pomenit de Luther.

45 De la primul balon sferic folosit ca aerostat (1783), inventat de fraţii Montgolfier.

pieţele ei pline de tocmeli*; y* cumpăneam viaţa goală şi ponderea grea care i se atribuie, precum şi teama zilnică a omului, că această viaţă, acest cel mai uşor fulg al pământului, zboară şi îl acoperă de pene şi îl duce cu ea. Aceste gânduri le datorez poate ştrengarilor de pe uliţă, care îşi foloseau libertatea datorită târgului, ca să arunce cu pietre unii asupra altora, hârjonindu-se în jurul meu; cu acest prilej mă transpuneam din străfunduri în pielea unui om care n-a fost niciodată în război şi, în consecinţă, nu aflase pe propria-i piele, că adesea o mie de gloanţe nu ating pe nimeni, drept care acum se îngrijora de câteva aruncături cu piatra, temându-se ca nu cumva să-l pocnească şi pe el în nas sau în ochi. Ah, câmpul de bătălie, singur, seamănă, gunoiază şi formează curajul, chiar şi împotriva celor mai mici primejdii zilnice, casnice! Căci, abia când se întoarce de pe câmpul de bătălie, omul cântă şi trage cu tunul asemenea unui canar care, oricât ar fi de melodios, de sfios, de mic, de gingaş, de singuratic, de pufos şi moale, poate fi dresat totuşi să tragă cu tunurile, chiar dacă sunt de calibru mic.

După masa de prânz (luată în camera noastră), am trecut, în sfârşit, din purgatoriul învălmăşelii de la târg – unde Berga avea de cumpărat din fiecare dugheană câte ceva cu care o încărca pe însoţitoarea ei – în cer, în aşa-numita „Cârciuma câinilor", cum se numeşte cea mai bună ospătărie şi casă de plăceri din afara Flătzului, unde poposesc, la vreme de târg, sute de oameni, pentru a vedea defilând prin faţa lor mii de vizitatori. Încă de pe drum, nevasta mea, în chip de iederă atârnată de braţu-mi, a prins atâta curaj încât la poarta oraşului – unde eu, întrucât după cunoscuta prevedere militară nu se poate trece prin imediata apropiere a unei sentinele, am ocolit pe partea cealaltă – s-a furişat, calm, chiar pe lângă flinta şi baioneta străjii. În afara oraşului, i-am putut arăta cu degetul uriaşul palat al lui Schabacker, clădire cu scări exterioare, ferecată cu lanţuri şi îngrădită cu grilaj, unde făcusem zarvă ieri şi (poate) dădusem asaltul; – „Aş vrea să

văd mai curând uriaşul şi piticul, a zis ea; căci, la urma urmei, de ce stăm sub un acoperiş

În casa de plăceri am aflat îndestulă plăcere, înconjuraţi de chipuri şi pajişti înfloritoare. Am continuat întruna, pe ascuns, să nu ţin seama de refuzul lui Schabacker şi am petrecut o zi bună, într-adevăr, până către miezul nopţii; o meritasem, iar Berga şi mai mult. Cu toate astea, la ora unu din noapte mi-a fost dat să mă mai lupt cu o moară de vânt, care loveşte, fireşte, cu braţe mai lungi, mai puternice şi ceva mai multe decât un uriaş, fapt pentru care Don Quijote ar fi privit-o cu plăcere.

O las, care va să zică, pe Bergelchen să meargă vreo douăzeci de paşi înainte, din motive care se pot mai uşor imagina decât mărturisi, şi mă duc, fără gând rău, din amintitele motive, după o baracă ascunsă, care putea fi, pesemne, topitoria de argint şi dulapul cu argintărie al vreunui negustor bădăran, şi adast în faţa ei, bineînţeles, după împrejurări; – şi, ce să vezi, vine deodată spre mine paznicul barăcii, vâslind cu suliţa şi lancea, şi mă tratează, pe neaşteptate şi pe nevăzute, de tâlhar şi de peşte răpitor al uliţei barăcilor lui, cu toate că nătărăul nu vedea alta decât că stau într-un colţ şi că fac cu totul altceva decât a lua ceva. Un sentiment al onoarei fără *calus* nu e niciodată nesimţitor faţă de asemenea atacuri. Dar, cum să-l luminez în plin miez de noapte, pe un om care n-avea nimic în cap, decât cel mult, în clipa aceea, bere în loc de creier?

Nu ascund temerarul mijloc folosit: am recurs la prefăcătorie; am simulat, vezi bine, o aşa-zisă hibă, cum că la beţie nu ştiu să mă orientez şi să mă ţin pe picioare – am imitat de aceea tot ce văzusem în domeniul ăsta, m-am clătinat încolo şi-ncoace proţăspind picioarele, cu măiestrie de dansator, departe în lături, am mers în zigzag în ciuda navigării spre o linie dreaptă, ba chiar m-am pocnit cu capul (poate unul dintre cele mai lucide şi goale din noaptea aceea) de nişte pari adevăraţi, ca şi cum ar fi fost plin.

Cu toate astea, vătaful barăcilor, care pesemne că fusese

de mai multe ori beat decât mine şi cunoştea mai bine semnele, sau poate că şi era în clipa aceea, a considerat toată prefăcătoria mea drept amăgeală şi a ţipat lpgrozitor: „Stai, banditule, că nu eşti criţă, pungaşule, eşti mai puţin turlăcit decât mine!

— Ne cunoaştem noi mai demult. Stai că vin după tine! Vrei să şterpeleşti prin târg!

— Stai, câine, sau de nu am să te silesc!”

Se vede din asta întreaga stare în care era; eu am întins-o la sănătoasa în zigzag, printre barăci, ca să scap de acest neobrăzat de beţivan; totuşi se ţinea după mine şchiopa-şchiopa. Dar Teutoburga mea, care auzise ceva, a dat fuga îndărăt, l-a apucat de guler pe paznicul târgului, şi i-a spus, deşi zbierând (după obiceiul de la ţară): „Om nerod ce eşti, mai bine culcă-te să te dezmeticeşti sau, de nu, te-nvăţ eu minte! Ştii oare pe cine ai în faţa ta? Pe bărbatul meu, predicatorul militar Schmelzle de sub ordinele domnului general şi ministru Schabacker din Pimpelstadt, nerodule! Ptiu, să-ţi fie ruşine, ticăloşiile!” Paznicul a mormăit: „Să nu vă fie cu supărare! Scuzaţi!” şi a luat-o din loc. – „O, tu, leoaică, i-am spus cuprins de extaz amoros, de ce nu eşti în primejdie de moarte, pentru ca să-ţi arăt leul ca soţ!”

Astfel am ajuns acasă drăgostindu-ne şi poate că, pe lângă cea mai frumoasă zi, aş fi avut parte şi de vara târzie a unui minunat după-miezul-nopţii, de nu m-ar fi împins diavolul să pun mâna pe volumul al noulea al lui Lichtemberg I, şi anume la pagina două sute şase, unde stă scris următoarele: „E totuşi posibil ca, într-o bună zi, chimiştii noştri să dea de un mijloc de-a descompune brusc aerul nostru printr-un fel de ferment. În felul acesta ar putea pieri lumea.” – Ah, da, într-adevăr! Întrucât globul nostru pământesc este încapsulat într-o sferă mai mare de aer, ajunge să inventeze un ticălos de chimist, de pe cine ştie ce insulă depărtată a ticăloşilor sau din Noua Olandă2, un mijloc de descompunere a aerului, asemănător cu ceea ce este o scânteie de foc pentru un car de pulbere şi, în câteva ceasuri înfricoşătoarea furtună

[1] Georg Cristoph Lichtemberg (1742—1799), cunoscut scriitor satiric şi profesor de fizică la Gottingen, autor a nouă volume de *Scrieri amestecate fvermischte Schriften),* apărute între 1800 şi 1805.

[2] Australia.

ce se apropie sforăind zgomotos ne apucă de beregată, pş mine şi pe noi cei din Flătz, şi atunci, în-aerul sufocant s-a zis cu răsuflarea mea şi cu altele asemenea şi, în general, cu toate. Pământul devine o imensă stâncă a corbilor cu spânzurători, unde crapă până şi vitele: – atunci mijloacele împotriva viermilor şi ploşniţelor, hăituiala lupilor şi casele de ajutor în caz de moarte a vitelor nu mai sunt necesare în mod deosebit, şi o să-i ia dracu' pe toţi în noaptea Sfântului Bartolomeu ', în care se va fi descoperit întâmplător blestematul de „ferment".

Intre timp, i-am ascuns credinciosului sufleţel acele gânduri despre noaptea morţii, pentru că ori ar fi resimţit şi ea durerea simţămintelor mele, ori ar fi râs vesel de mine. Am poruncit doar să fie gata şi cu cizmele puse în dimineaţa (zilei de sâmbătă) pentru poştalionul de întoarcere acasă, dacă voia să ajung destul de repede, conform dorinţelor ei, la suprasaturarea cu oonsilierate, care-i stătea atâta la inimă. A fost atât de bucuroasă auzind părerea mea, încât a renunţat cu plăcere la iarmaroc. Iar eu m-am odihnit liniştit toată noaptea, cu degetul mare de la picior legat de degetele ei de la mână.

Dimineaţă, dragonul m-a luat şi m-a tras de ureche intr-ascuns şi mi-a şoptit în ea, că are de, gând să-i facă sorii sale un dar vesel de la târg şi că, de aceea, pleacă înainte, ceva mai devreme, pe calul său, pe care i-l dăduse ieri, în schimb, geambaşul.

în cursul dimineţii, fiecare s-a lansat vesel la apă, cu excepţia mea; căci tot mai aveam în cap, dospind, fermentul nocturn al diavolului şi mijlocul de descompunere al sferei creierului meu, precum şi al globului pământesc;

o dovadă că noaptea nu mă făcuse nici pe mine şi nici frica mea să exagerăm nimic. Pasagerul clandestin, care

mă indispunea, s-a înfiinţat din nou şi mă privea ca de obicei, dar fără efect; căci de rândul ăsta, când aveam în cap răsturnări mondiale, nu numai pe ale mele, pasagerul îmi părea mai mult o glumă sau o nălucire; fiindcă nimeni nu mai simte durerea de inimă atunci când i se taie piciorul şi nici nu se mai apără de bâzâitul viespilor sub cel al tunurilor; tot astfel un pasager, cu toate scrisorile incendiare pe care mutra lui suspectă le poate arunca în viitorul meu mai apropiat sau mai depărtat, nu-mi apărea decât ridicol într-o vreme când mă gândeam că „fermentul" putea fi descoperit şi lansat întâmplător tocmai la jumătatea drumului dintre Flătz şi Neusattel, de cine ştie ce om al Americii sau Europei, care l-a experimentat şi descompus în chip cu totul nevinovat. Întrebarea, ba chiar întrebarea pentru un concurs, ar fi acum, în ce măsură, de la ameninţarea lui Lichtemberg, lucrurile nu prezintă o perspectivă sinucigaşă pentru lume sau individ, când potentaţii luminaţi ai unor popoare de chimişti nu impun chimiştilor – care separă trupul de suflet şi împerechează cerul cu pământul cu atâta uşurinţă – să nu mai facă alte experienţe chimice decât cele care au şi fost făcute şi care, până acum, au folosit cu mult mai mult statelor decât le-au păgubit.

Din păcate, am rămas cufundat cu toate simţurile în această zi-de-apoi a „fermentului", fără să fi trăit sau observat altceva în tot timpul călătoriei de întoarcere la Neusattel, decât că eu însumi am ajuns la destinaţie şi că totodată, l-am văzut pe pasagerul clandestin urmându-şi drumul lui.

Doar la Bergelchen m-am uitat neîntrerupt, în cursul drumului, în parte pentru a o mai vedea câtă vreme dăinuiesc viaţa şi ochii, în parte pentru ca, chiar şi în ipoteza celei mai mărunte primejduiri a acestora – indiferent dacă ena, în fond, una mare sau chiar o j udecată-de-apoi prăvălindu-se pe neaşteptate şi mistuitor –, să mor dacă nu *pentru* ea, măcar *din pricina* ei, înlănţuit de ea, să lepăd o viaţă chinuită şi chinuitoare, în care

oricum, nu s-au realizat nici jumătate din dorinţele mele pentru ea.

Astfel, călătoria mea ar fi, în fond, împlinită – încununată cu câteva istorioare – poate şi mai răsplătită în viitor de către voi, prieteni din jurul Flătzului, dacă ar fi să găsiţi în ea câteva cuţite de plivit, bine ascuţite, cu care să pliviţi mai uşor buruiana minciunii, care mi-a stricat fasonul în faţa voinicului Schabacker.

— Doar efemerul „ferment" încă mă mai obsedează. Aşadar, rămâneţi cu bine, câtă vreme mai există atmosferă de inspirat. Aş fi vrut să-mi pot scoate din cap povestea cu „fermentul".

Al vostru *Attila Schmelzle*

N.B Cumnatul meu şi-a împlinit tare bine treaba „iar Berga dansează.

ROMANE

Pe curând amănunte mai precise! —

VIAŢA LUI QUINTUS FIXLEIN

extrasă din cincisprezece cutii *cu fişe*

(1796)

MISIVA CĂTRE PRIETENII MEI în loc de cuvânt înainte

Neguţătorii, autorii, fetele şi quakerii[46] îi numesc prieteni pe toţi oamenii cu care au legături; şi cititorii mei sunt, aşadar, prietenii mei, oaspeţi sau colegi de universitate. De fapt, eu dăruiesc at-îtor sute de prieteni tot atâtea exemplare gratuite – iar librăria are dispoziţia ca, după închiderea târgului, să livreze fiecăruia, la exprimarea dorinţei, exemplarul său în schimbul unui cadou şi *don gratuit*[47] pentru zeţari, tipografi şi alţi oameni; dar, întrucât n-am putut trimite întreaga ediţie la legătorie, ca autorii francezi, fireşte că lipseşte la început foaia albă pusă de legător şi că, deci, n-am putut scrie pe ea nimic măgulitor la adresa destinatarului. De aceea, am pus să se introducă după titlu câteva pagini goale; pe acestea se tipăreşte aici.

---

46 Adepţi ai unei secte religioase răspîndite mai ales în Anglia şi S.U.A

47 Contribuţie benevolă, introdusă în diferite regiuni ale Franţei şi ca impozit obligatoriu (fr.).

Ca şi penitenţa, cartea mea este alcătuită din trei părţi.

Prima, sau aşa-numita parte obligatorie, care constă din două povestiri şi căreia ereditara bucătară-şefă imperială a fanteziei trebuie să-i pună, drept garnitură, ornamente florale şi făină de flori (cel puţin aşa am comandat-o), o dăruiesc, dragi prieteni, doar prietenelor iubite; într-adevăr, cu amândouă povestirile'-le voi face o bucurie atât de mare de parcă le-aş fi adus de la Leipzig
i a locul acestui cadou de la târg, un întreg buchet de trandafiri pentru pus la ureche sau de cărţi de vizită pe Mrtie olandeză cu marginea argintie – sau un *neglije* de doliu ori măcar un evantai din lemn de santal cu un medalion. Sunt floricultoare înnăscute şi, de însele, flori bine desenate; drept urmare le place şi în cărţi ceea ce udă, brodează sau rup de atâtea ori – adică floricele. Destinul, ca inspector de drumuri, să împodobească cu de prăfuita şasea a vieţii voastre, iar trandafirii bucuriei. Să fie bornele voastre kilometrice şi indicatoarele de verste: n-aş şti un insuflător sau *inhalery* I mai bun împotriva durerilor profunde ca acela cu care alină doctorul Mudge prin maşina cu acest nume, niciun insuflător mai bun – zic eu – decât gura voastră consolatoare; şi tocmai de aceea, în timp ce tălpile picioarelor noastre îşi croiesc drum prin nisipul fierbinte de lângă craterul vieţii burgheze, cerul să vă dăruiască înflorită regiune fertilă şi liniştită, aşezată mult mai jos, la poalele acestui Vezuviu şi să le dăruiască soţilor sau părinţilor voştri, precum făuritorii de calendare solare, un chip omenesc, care să atenueze, de o manieră frumoasă, acţiunea orbitoare a bărbaţilor, ca şi cea solară.

A doua şi cea mai mare parte a cărţii cuprinde viaţa unui dascăl care – cu excepţia a nouă sau zece capitole – e întrucâtva mai puţin potrivită pentru fete; cu atât mai bine pentru de şi pentru mine, dacă mă înşel în privinţa celorlalte şase sau cinci capitole. Cu această biografie, dragi prieteni, autorul vrea nu atât să vă facă o plăcere, cât să vă înveţe cum s-o gustaţi din plin. Într-adevăr, Xerxes n-ar fi trebuit să ofere medalii de premiere pentru inventarea

de plăceri noi 2, ci pentru o bună metodologie şi precepte pentru savurarea celor vechi.

N-am putut descoperi mai mult de trei căi pentru a deveni mai fericit (nu fericit). Prima, care duce în sus: să răzbaţi deasupra norilor vieţii atât de departe, încât să vezi de la distanţă, sub picioarele tale, întreaga lume

[1] Inhalator, pulverizator (engl.).

[2] Se spune că regele persan Xerxes (aprox. 519—465 î.e.n.) ar fi instituit premii pentru născocirea de plăceri noi.

exterioară cu capcanele ei pentru lupi, cu osuarele şi paratrăsnetele ei, de parcă ar fi o grădiniţă de copii închircită şi micşorată.

— A doua este: să cazi de-a dreptul în grădiniţă şi să te cuibăreşti acolo, într-o brazdă, şi să te simţi atât de acasă încât, atunci când priveşti din caldul tău cuib de ciocârlie în afară, să nu vezi, nici acum, capcane de lupi, osuare şi prăjini, ci numai spice; dintre acestea fiecare să fie, pentru pasărea din cuib, un pom şi o apărătoare de soare îşi de ploaie.

— A treia cale, în sfârşit – pe care o consider cea mai grea şi cea mai înţeleaptă – este aceea de a le alterna pe celelalte două. —

Asta vreau s-o explic acuma oamenilor cât mai bine.

Eroul – reformatorul – Brutus – Howard – republicanul, pe oare îl mişcă furtunile burgheze, geniul, artisticul – pe scurt orice om cu o hotărâre măreaţă sau chiar şi numai cu o pasiune trainică (chiar de-ar fi aceea de-a scrie foliantul cel mai mare) – toţi aceştia se cuibăresc în lumea lor lăuntrică împotriva răcelii şi dogoarei celei exterioare, precum nebunul în sensul lui cel mai rău. Fiecare idee *fiocă,* care domină măcar periodic orice geniu şi orice entuziast, îl separă pe om, în mod sublim, de masa şi patul pământului, de grotele câineşti şi salcâmii şi zidurile diabolice ale acestuia; – omul doarme zburând, asemenea pasării paradisului şi, pe aripile sale întinse, ignoră dormind, orbeşte, de la înălţimea sa, cutremurele şi tălăzuirile. De jos ale vieţii, într-un lung vis frumos despre patria lui ideală...

Ah! puţinor oameni le este hărăzit acest vis, iar aceşti puţini sunt treziţi de atâtea ori de oâinii zburători![48] —

Această înălţare la cer nu este însă decât pentru partea înaripată din speţa umană, pentru partea cea mai mică. Întrucât le poate interesa pe bietele rude conţopiste, al căror suflet nu are adeseori nici măcar elitre, necum şi altceva dedesubt – sau pe oamenii legaţi cu cele mai acătării aripioare de peşte ventrale, dorsale sau auriculare, care trebuie să stea liniştiţi în hârzobul de peşti al statului şi să nu înoate, întrucât hârzobul sau statul, legat de multă vreme la mai, pluteşte oricum pentru ei? Ce fel de cale, pentru a fi fericiţi *aici,* să le arăt eu armatelor de împovăraţi lachei ai statului, înregistratori ai grânelor şi conţopişti din toate departamentele, ce stau în picioare şi scriu, şi tuturor racilor îngrămădiţi unii peste alţii în coşul de raci al cancelariei statului, care sunt acoperiţi, pentru reconfortare, cu câteva urzici? —

Doar cea de-a doua cale a mea; şi aceasta este: să se ia un microscop combinat şi să se vadă cu el că picătura lor de vin de Burgundia este de fapt o mare roşie, pulberea fluturilor, un penaj de păun, mucegaiul, un ogor înfloritor, iar nisipul, o grămadă de bijuterii. Aceste divertismente microscopice sunt mai durabile decât toate divertismentele scumpe cu fântâni… Dar trebuie să explic aceste metafore prin altele noi. Intenţia, pentru care am trimis viaţa lui Fixlein în librăria din Liibeck, este tocmai de-a dezvălui lumii în cuprinsul acestei vieţi – de aceea o şi folosesc puţin în această misivă –, că trebuie să preţuim micile plăceri sensoriale mai presus de cele mari şi halatul de casă mai mult decât haina de sărbătoare, că *quinterna* I lui Pluton trebuie socotită mai prejos de *simplul loz* doar cu un număr câştigător, după cum şi napoleonul de aur trebuie să treacă în urma banilor albi pentru zile negre, şi că nu ne fericesc întâmplările norocoase mai importante, ci cele mărunte.

— Dacă izbutesc s-o fac, atunci, prin cartea mea, educ

48 Denumire dată vampirilor (n.a.).

pentru posteritate oameni, care se bucură de orice: de căldura odăilor lor şi a bonetelor de noapte – de perna lor de dormit – de cele trei sărbători sfinte – de simplele zile ale apostolilor, de povestirile morale istorisite seara de soţiile lor, în urma vizitei făcute după-amiaza la cine ştie ce reşedinţă de vădană, unde nu l-au putut îndupleca pe soţ să meargă – de ziua când le lasă sânge acestor noveliste ale lor – de ziua când se taie porcul şi se fac conservele şi pastramele împotriva cumplitei ierni şi aşa mai departe. Se vede bine că insist ca omul să devină o pasăre-croitor, care să-şi coasă un cuib *nu* printre crengile zbuciumate ale incomensurabilului pom al vieţii, încovoiat de furtuni, într-o

1 Loz de loterie cu toate numerele (respectiv cinci) câştigătoare, căruia i se atribuie câştigul cel mare.

parte şi-n alta, ci pe una din frunzele lui şi să se adăpostească acolo la căldură. Predica cea mai necesară, pe care o putem ţine veacului nostru, este aceea de-a sta acasă.

A treia cale spre cer este alternarea cu prima şi a doua. Calea precedentă, *a doua,* nu e destul de bună pentru omul care, aici pe pământ, trebuie să pună mâna şi pe fierul plugului, nu numai pe culegătorul de roade. *Prima* cale este prea bună pentru el. El n-are totdeauna tăria, ca Rugendas, de-a nu face nimic altceva în cursul unei bătălii decât tablouri de război, ori, ca Bakhuisen[49], de a nu pune mâna pe nicio altă scândură, în timpul unui naufragiu, decât pe o planşetă de desen pentru a-l picta. Şi, apoi, *durerile* lui durează la fel de mult ca şi *istovirile* lui. Şi mai adesea lipseşte spaţiul de desfăşurare al forţei: numai partea cea mai mică din viaţă oferă unui suflet truditor Alpii – revoluţiile – cascadele Rinului – dietele imperiale de la Worms – şi războaiele cu Xerxes, şi chiar este mai bine aşa pentru întreg asamblul; partea cea mai lungă din viaţă este o pajişte aplatisată, fără munţi înalţi ca Gotthardul, adesea o banchiză monotonă fără măcar un singur gheţar scăldat

49 Ludolph Bakhuisen (1613—1709), pictor şi gravor olandez, şi-a primejduit adeseori viaţa pentru a trăi de aproape o furtună pe mare.

de purpuriul zorilor!

Dar tocmai prin mers se odihneşte şi se pregăteşte omul pentru urcuş, prin bucurii şi îndatoriri mici pentru cele mari. Dictatorul victorios trebuie să ştie să are Câmpul lui Marte al bătăliei şi să-l prefacă într-un ogor cu în şi sfeclă, să transforme un teatru de război într-un teatru de casă, unde copiii săi să reprezinte câteva piese bune din „Kinderfreund”[50]. Dacă poate face asta, dacă poate coti atât de frumos de pe calea fericiriii geniale pe; iceea a celei casnice, atunci e prea puţin diferit de mine, care acum – ori cât mi-ar interzice modestia de a lăsa să se observe acest lucru – am fost în stare, în timp ce cream această misivă, să mă gândesc la faptul că, atunci când ea va fi gata, vor fi gata şi trandafirii şi ciorchinii de bobiţe de soc copţi, care sunt prăjiţi în unt pentru autorul acesteia.

Întrucât vreau să mai adaug acestei misive şi un postscriptum (la sfârşitul cărţii)l, rezerv cu bună ştiinţă pentru. Suplimentul final unele lucruri pe care le-aş mai avea de spus cu privire la partea a treia – pe jumătate satirică, pe jumătate filosofică – a acestei opere.

Aici, din consideraţie pentru drepturile unei misive, autorul renunţă la semianonimatul său şi iscăleşte, pentru prima oară, cu *întreg* numele său adevărat.

Hof în Vogtland, la 29 iunie 1795.

Jean Paul Friedrich Richter

I în ediţia Aufbau-1968 „după care s-a făcut traducerea, n-a fost inclus.

PRIMA CUTIE CU FIŞE

VACANŢA ZILELOR DE CANICULA – VIZITE – O SARANTOACA DE NEAM MARE CARE SE RUŞINEAZĂ DE SARACIA El

Egidms Zebedăus Fixlein era tocmai de opt zile în cap un Quintus adevărat şi se înfierbântase învăţându-i pe copii, când norocul i-a pus pe masă patru feluri de gustare şi de mâncare, întremătoare şi presărate cu flori şi cu zahăr

50 „Prietenul copiilor[11], titlul unei reviste pentru copii editate

pudră: erau cele patru săptămâni de caniculă. Tare aş mai mângâia capul de mort al bunului om care a inventat vacanţa de vară; nu pot merge niciodată la plimbare în timpul lor, fără să-mi spun: acum îşi îndreaptă şalele în aer liber mii de dascăli gârboviţi şi raniţa tare zace, descătărămată, la picioarele lor, iar ei pot totuşi să caute lucrul la care le pofteşte inima: fluturi sau rădăcinile numerelor – sau radicalele cuvintelor – sau ierburi – sau satele în care s-au născut.

Fixlein al nostru şi-l căuta pe al său. Dar – pentru că omul vrea să ştie şi ce gust are vacanţa la oraş – a ieşit pe poarta acestuia abia duminică, împreună cu pudeîul său şi cu un elev din clasa a cincea, care îi ducea halatul verde de casă; încă nu se ridicase roua şi, în timp ce ajunsese dincolo de grădini, copiii de la internat abia înălţau un cântec matinal din gâtlejurile cu textură de trompetă. Oraşul se numea Flachsenfingen, satul Hukelum, căţelul Schill, iar cifra anului 1971.

„Omuleţule, se adresă el elevului dintr-a cincea, căci îi plăcea să vorbească în diminutive, aşa cum preferă*:* facă iubirea, copiii şi vienezii, omuleţule, dă-mi legătura aceea până ajungem în sat – zburdă şi caută păsărică mică, aşa cum eşti tu, ca să ai ce hrăni în timpul vacanţei.” – Căci omuleţul îi era totodată paj – eeruitor al scândurilor din odaie – tovarăş de cameră – cavaler de companie şi fată de alergătură; iar pudelul ra în acelaşi timp omuleţul său.

Păşea încet printre straturile de varză creaţă, presărate din plin cu globuleţele de sticlă colorată ale picăturilor de rouă, şi privea spre tufişurile, din care, când adia vintul dimineţii şi le desfăcea în lături, părea că se înalţă un stol de colibri-bijuterii, aşa scânteiau de tare. Din când în când trăgea şnurul clopoţelului… fluieratului, pentru ca micuţul să nu se depărteze prea mult, şi îşi scurta cele trei jumătăţi de oră de mers prin aceea că măsura drumul nu după de, ci după sate. E mai plăcut pentru pieton – pentru geograf câtuşi de puţin – să socotească mai bine în verste1 decât în mile2. Pe drum, Quintus a învăţat pe dinafară puţinele

ogoare pe care se şi secerase.

Dar, acum, Fixlein, mergi şi mai încet prin parcul nobiliar din Hukelum, nu pentru ca să nu mături cumva, cu poalele surtucului, staminele lalelelor, ci pentru ca buna ta mamă să aibă destul timp pentru a-şi pune pe fruntea netedă panglica cu amoraşi din tafta neagră. Mă necăjeşte faptul că cititoarele îi vor lua în nume de rău bunei femei, că vrea mai întâi să calce panglica; de nu trebuie să ştie că n-are servitoare şi că astăzi a fost nevoie să se îngrijească singură de întregul ospăţ magistral fără o bucătăreasă moştenită – banii pentru el îi expediase oaspetele cu trei zile înainte. Şi, la urma urmei, starea a treia (căci ea era horticultoare) îşi poartă totdeauna la târtiţă, ca potârnichea, găoacea oului de toate zilele, din care iese, chiar şi atunci când merge la slujba bisericească de dimineaţă.

Ne putem închipui cum a stat la pândă toată dimineaţa nespus de buna mea mamă pentru a-l vedea pe învăţătorul ei, pe care îl iubea ca ochii din cap, întrucât pe toată su-

1 O verstă I,067 km.

2 O milă engleză I,609 km.

prafaţa pământului nu mai avea pe nimeni altul – soţul şi primul fecior îi muriseră – pentru sufletul ei care se revărsa de atâta iubire, pe nimeni altul decât pe Zebedäus al ei. Putea buna mamă oare să povestească vreodată ceva despre el, vreau să spun ceva îmbucurător, fără să-şi şteargă ochii de zece ori? N-a tăiat şi împărţit ea oare odată la doi studenţi-cerşetori unica ei prăjitură ce o avea de hramul bisericii, întrucât îşi zicea că Dumnezeu o va pedepsi că se îmbuibă astfel, în timp ce copilul ei din Leipzig n-are ce îmbuca şi doar miroase grădina prăjiturilor ca pe orice altă grădină.

„Ei, drace! Ai şi venit, Zebedäus!” a exclamat mama şi a zâmbit, încurcată, pentru a nu plânge, când fiul, care trecuse aplecat pe sub fereastră şi nu ciocănise la uşa capitonată cu otavă, intrase pe neaşteptate. De bucurie, n-a mai putut să pună la loc piatra în fierul de călcat,

deoarece distinsul dascăl a sărutat-o duios pe fruntea goală, în timp ce friptura se cocea sfârâind, şi i-a spus chiar „mamă” – un nume care i se lipea de inimă, moale, ca o pernă. Toate ferestrele erau deschise, iar grădina aproape pătrunsese în odaie cu mireasma florilor, cu cântecul păsărelelor şi cu colecţiile de fluturi; dar cred că încă n-am povestit că micuţa casă a grădinarului, care era mai curând o odaie decât o casă, se afla pe promontoriul dinspre apus al parcului ce înconjura castelul. Nobilul îi îngăduise văduvei, de milă, să păstreze această locuinţă, pentru că ar fi rămas oricum goală, întrucât nu mai ţinea grădinar.

Cu toată bucuria, însă, Fixlein n-a putut rămâne multă vreme, deoarece trebuia să meargă la biserică, aceasta fiind pentru stomacul său spiritual o bucătărie domnească, maternă. Îi plăcea o predică, numai pentru că era predică şi pentru că ţinuse şi el una. Mama se învoi; femeile bune au impresia că se şi bucură de oaspeţi, când aceştia doar le dau prilej să se bucure.

în corul bisericii, în acest porto-franco2 şi pridvor pentru păgâni al bisericoşilor străini, Fixlein le-a zâmbit celor împarohiaţi şi, ca în copilăria sa, a privit de sus, pe sub aripa de lemn a unui înger, la parterul îmbonetat. Anii copilăriei l-au cuprins acum, ca nişte copii, în hora lor zâmbitoare, şi o ghirlandă lungă se împletea de-a lungul lor, încolăcindu-se, iar ei jumuleau uneori flori din ea pentru a i le arunca lui în faţă; nu se afla în parnasul amvonului bătrânul pastor Astmann, care-l bătuse de-atâtea ori, ca să-şi însuşească de la el greaca dintr-o gramatică editată latineşte, pe care n-o putea expune, deşi o putea memora? Nu se afla, îndărătul scării amvonului, cămăruţa sacristiei, unde zăcea de fapt sub cenuşiul colbului pastelat o însemnată bibliotecă bisericească – pe care un băiat de şcoală n-ar fi putut s-o cuprindă cu cingătoarea cu care îşi lega cărţile? Şi nu se alcătuia ea din ediţii poliglote ale *Bibliei* pe care – stimulat de *Critica sacra I* a lui Pfeiffer – o răsfoise în anii de-atunci, foaie cu foaie, pentru a extrage din ea, cu cea mai mare casnă, *litteras inversas,*

*majusculas, minusculas*2 etc.? Ar fi trebuit să arunce cât mai curând această hrană afumată, alcătuită din litere, într-o cutie cu semne ebraice, de care sunt spânzuraţi rizofagii 3 orientali, dat fiind că, oricum, ei sunt păstraţi aproape fără hrana consistentă a vocalelor.

— Nu se afla lângă el scaunul orgii în chip de tron, pe care învăţătorul îl aşeza întotdeauna de zilele apostolilor, prin trei semne cu mâna, pentru ca să conducă parohia, dansând, pe scări în jos, printr-un *murki* 4 plescăitor? —

Cititorii înşişi vor deveni tot mai veseli, dacă vor afla acum, că Quintus al nostru a fost invitat pentru după-amiază, în clinchetul pungii de strâns ofrandele, de către portar, adică prinţul elector bisericesc din localitate; şi le va face atâta plăcere, de parcă i-ar invita portarul pe ei înşişi. Ce vor mai spune însă atunci, când vor veni acasă eu Quintus, la mama şi la masă, care au îmbrăcat, amândouă, albul veşmânt cadrilat de duminică, şi când vor zări prăjitura cea mare, pe care domnişoara

1 Studiu critic asupra *Vechiului Testament,* scris de orientalistul August Pfeiffer (1648—1698), o lucrare foarte discutată în vremea lui Jean Paul.

2 Litere greşite, mari, mici (lat.).

3 Mâncători de rizomi, de rădăcini.

4 Denumire a unui acompaniament de başi (la orgă), care foloseşte necontenit octave frânte.

Thiennette (Stephanie) o lasă să alunece de pe lopata de scos plinea din cuptor? Fireşte că vor vrea mai întâi să ştie cine e *ea.*

Ea este – căci dacă am neglija (după părerea lui Lessing[51]), din pricina calităţilor excepţionale ale *Iliadei,* datele personale ale autorului ei, lucrul acesta ar merge în ce priveşte soarta multor autori, de pildă, a mea proprie, dar autoarea prăjiturii nu trebuie să fie dată uitării din pricina produsului ei de patiserie – Thiennette este o domnişoară săracă, insolventă; nu posedă mult, cu

51 Afirmaţie făcută în *Dramaturgia hamburgheză,* Fragmentul 35.

excepţia anilor din care numără douăzeci şi cinci; nu mai are rude apropiate; nu are alte cunoştinţe (întrucât nu-l cunoaşte nici măcar pe „Werther” din cărţi) decât economice; nu citeşte cărţi, pe-ale mele chiar deloc; locuieşte, adică păzeşte absolut singură, în calitate de majordoamă a castelului, cele treisprezece încăperi pustii şi obosite ale castelului din Hukelum, care aparţine căpitanului de dragoni Aufhammer, cu domiciliul în localitatea Schadeck, anexa parohiei; comandă şi hrăneşte clăcaşii şi servitoarele sale şi se poate revendica din mila Domnului – pe care în secolul al treisprezecelea o exercitau nobilii locali la fel de bine ca şi principii –, întrucât trăieşte din mila oamenilor, cel puţin din cea nobilă a căpitănesei, care binecuvântează totdeauna supuşii pe care îi blestemă soţul ei.

— Dar în pieptul însinguratei Thiennette era atârnată o inimă de marţipan foarte dulce, pe care îţi venea s-o mănânci de drag – destinul ei era dur, dar sufletul duios; era modestă, politicoasă şi sfioasă, dar în prea mare măsură – primea cu plăcere şi răceală umilinţele tăioase din Schadeck şi nu resimţea nicio durere, dar abia la câteva zile după aceea regândea totul şi tăieturile începeau să sângereze fierbinte, aşa cum rănirile în stare de catalepsie dor abia după ce aceasta încetează, şi atunci îşi plângea, de una singură, soarta…

îmi va fi greu să dau iar un ton argintiu şi limpede, după acesta grav, şi să adaug, că Fixlein aproape fusese crescut împreună cu ea şi că ea, colega lui de şcoaâă fiind, învăţase cu el verbele neregulate dincolo, la pastor, când l-a făcut apt să-şi ridice glasul în banca citadină a elevilor de-a şasea.

Scutul ahileic I al prăjiturii, pe care îl dinţa o imagine în relief alcătuită din solzi maronii, se învârtea în Quintus ca un volant al ideilor flămânde şi recunoscătoare; din acea filosofie care dispreţuieşte mâncarea şi din acea lume mare care o risipeşte, el nu avea nici măcar atât cât, e necesar pentru nerecunoştinţa înţelepţilor lumii şi a oamenilor de

lume; în schimb era în stare să nu se mai sature de a mulţumi pentru un blid de carne de la tăiatul porcului sau pentru o mâncare de linte.

Adunarea -comesenilor, eu patru participanţi, căci câinele, eu tacâmul lui de sub sobă, nu poate fi omis – a început, cu nevinovăţie şi satisfacţie, să celebreze sărbătoarea pâinilor dulci, sărbătoarea de mulţumire la adresa Thiennettei, sărbătoarea tabernacolelor2 în grădină. Ar trebui să ne mirăm, firește, cum poate mânca un om cu oarecare plăcere fără a avea patru sute patruzeci şi opt de oameni la bucătărie (pe cei o sută şaizeci şi unu de *garqons de la Maison-bouche* 3 nu-i mai pun la socoteală), fără o *fruiterie 4* cu treizeci şi unu de vlăjgani şi o brutărie de casă cu douăzeci şi trei de idemi şi fără a avea o cheltuială zilnică de 387 livre 21 parale. Intre timp, o mamă care găteşte mi-e la fel de dragă ca şi o întreagă curte de bucătari şi bucătărese, care mai mult îmi roade urechile decât îmi dă să mănânc. Delicioasele resturi pe care biograful şi lumea le pot lua de la asemenea ospăţ sunt una sau alta dintre discuţiile de oarecare importanţă de la masă. Mania povestea multe. „Thiennette îmbracă astă-seară – îi dezvăluie ea – pentru prima oară o rochie pentru promenada matinală, din muselină albă, de asemenea, un cordon de atlaz şi o pafta de oţel; dar n-o să-i vină prea bine – mai spune ea – întrucât căpităneasa (căci aceasta o procopsea pe Thiennette cu toate rochiile date la reformă, precum catolicii încarcă pe

1 Pe Scutul lui Ahile erau reprezentaţi (după afirmaţiile cântului 18 din *Iliada)* oameni, animale, oraşe, pământul, marea, soarele şi toate stelele.

2 Sărbătoarea recoltei, la evrei.

8 Chelneri de ospătărie (fr.).

4 Fructărie, cămară de fructe (fr.).

sf intui lor protector cu cir jele şi vătămăturiie de care au scăpat) e mai grasă. Femeile bine îşi urează şi îşi dăruie una alteia orice, cu excepţia rochiilor, a bărbaţilor şi a inului. În fantezia lui Quintus, Thiennettei îi creşteau acum

din omoplaţi, prin rochie, aripi de înger; pentru el o rochie era ca un om jupuit pe jumătate de piele, căruia nu-i lipsesc decât părţile mai nobile şi primele mijloace; el preţuia aceste pungi -şi învelişuri din jurul miezului nostru *nu* ca un elegant şi un cenzor al frumuseţii, ci pentru că îi era imposibil să dispreţuiască ceva ce alţii preţuiau. — în continuare, maică-sa îi citi oarecum de pe lespedea mormântului părintelui lui, care căzuse în braţele morţii în al treizeci şi doilea an al vârstei sale, dintr-o pricină pe care o voi arăta abia într-o cutie cu fişe ulterioară, deoarece am intenţii bune faţă de cititor. Quintus nu se mai sătura să asculte povestindu-se despre tatăl său.

Cea mai frumoasă veste era aceea că domnişoara Thiennette îi spusese astăzi să-i transmită, cum că mâine Quintus Fixlein poate trece pe la milostiva doamnă, întrucât milostivul domn naş al său pleacă la oraş. Evident că acest lucru mai trebuie să-l explic. Bătrânul Aufhammer se numea Egidius şi era naşul lui Fixlein; dar, deşi căpităneasa acoperea leagănul copilului cu donaţii nocturne de pâine şi de zeciuială din carne şi din saci, naşul, care nu era econom cu nimic altceva, nu-i făcuse alt dar de năşie decât numele, acesta fiind tocmai cel mai fatal lucru. De fapt, *Egidius* Fixlein al nostru se întorsese nu de mult de la universităţi, împreună cu pudelul său, care fugise din Nantes laolaltă cu alţi emigranţi, din pricina tulburărilor franceze[52], când el şi câinele s-au dus împreună să se plimbe, din nefericire, în păduricea Hukelumului. Căci, în timp ce Quintus îi strigă mereu însoţitorului său „Kusch, Schill! (*Couche, Gilles!)*"[53], pesemne că dracu' a fost cel care l-a semănat printre copaci pe von Aufhammer, ca pe buruieni, astfel încât i-a putut ajunge cu uşurinţă la ureche travestirea şi falsificarea numelui său – căci *qilles* înseamnă *Egidius.* Fixlein nu putea nici vorbi, nici injuria pe franţuzeşte, nu ştia nicio iotă din ceea ce însemna *couche,* cuvânt pe care, la Paris, câinii de

52 Se referă la revoluţia franceză din 1789.

53 Culcat, Gilles ! (Fr. incorectă.)

burghezi îl spuneau chiar şi alor lor *valets de chiens* I; dar von Aufhammer nu retracta niciodată trei lucruri: eroarea sa, mânia sa şi cuvântul său. Cel provocat şi-a propus, acum, să nu-l mai vadă în ochi pe provocatorul şi defăimătorul său burghez şi să nu-i mai… dăruiască nimic.

Revin la subiect. După dineu, Quintus privea pe fereastră afară, în grădină, şi vedea drumul vieţii sale împărţindu-se în patru poteci ce duceau către tot atâtea drumuri spre cer: către drumul spre cer în casa parohială şi în castel la Thiennette, pentru azi, al treilea la Schadeck, mâine, şi al patrulea în toate casele din Hukelum. După ce mama, bucuroasă, s-a furişat vreme destul de îndelungată în vârful picioarelor, pentru a nu-l tulbura de la studiatul *Bibliei latine (Vulgata),* de fapt de la cititul gazetei literare, Quintus şi-a luat propriile picioare la spinare, iar bucuria umilă a mamei a mers multă vreme pe urma cutezătorului fecior, care se încumeta să vorbească foarte bine dispus cu un pastor. Oricum, Quintus Fixlein a intrat cu adânc respect în casa bătrânului dascăl mai mult cărunt decât chel, care nu era numai virtutea în persoană, ci şi foamea; căci mânca mai mult decât cel mai fericit rege. Un învăţător, care vrea să ajungă profesor, aproape că nici nu se uită la un pastor; dar unul, ce pretinde el însuşi o casă parohială care să-i fie casă de lucru şi de naştere, ştie să-l preţuiască pe locatarul ei. Noua locuinţă parohială – care parcă ar fi zburat, ca o *casa santa* 2, din Friedrichsstrasse sau din Erlangen şi ar fi căzut din cer în Hukelum – era pentru Quintus un templu al soarelui, iar pastorul, un preot al soarelui. Să ajungă preot aici era un gând uns cu miere de tei, care nu se mai întâlneşte decât o dată în istorie, şi anume în capul lui Hanibal, când i-a venit ideea să treacă Alpii, adică pragul uşii Romei.

Amfitrionul şi oaspetele formau un excelent *bureau d'esprit3;* oamenii aflaţi în diferite funcţii, de pildă,

1 Valeţi care îngrijesc de câini (fr.).
2 Se referă la *casa santa* din Loretto.
3 Adunare de esteţi, salon (fr.).

în unele asemănătoare, au mult mai multe să-şi spună unul altuia – şi anume *propria* istorie – decât trândavii cărăbuşi de mai şi fericiţii de la curte, care nu au de predat decât una *străină.*

— Pastorul a purtat apoi discuţii, începând cu piesele de metal (din grajd) şi mergând până la piesele din dosarul vieţii sale universitare, de care asemenea oameni îşi aduc aminte cu aceeaşi plăcere ca şi poeţii. Cât era el de bun, se gândea cu oarecare bucurie că, odinioară, fusese mai puţin bun; dar amintirile bucuroase ale acţiunilor greşite sunt pe jumătate repetarea lor, după cum amintirile pline de căinţă sunt o anulare pe jumătate a celor bune.

Prietenos şi politicos, Zebedăus – care nu înscria nici măcar în tabelele sale numele unui domn de neam fără litera D – asculta povestea anilor adolescenţei universitare a bătrânului, care la Wittemberg turnase în pahar tot atât de des pe cât întinsese în mâncare şi care fusese la fel de mult însetat de Hippokrene[54] ca şi de „Guckguck”[55]. —

Jerusalem[56] remarcă foarte frumos că barbaria, care-şi începe ascensiunea adesea imediat după cea mai pestriţă înflorire a ştiinţelor, este un fel de baie de nămol întremătoare şi împiedică suprarafinarea cu care ameninţă acea înflorire. Cred că cineva care cumpăneşte cât de departe merg ştiinţele la elevul din ultima clasă de liceu – mai ales la un fecior de patrician din Niimberg, căruia oraşul trebuie să-i dăruiască o mie de florini pentru studii –, cred că un asemenea om îi va dori feciorului muzelor un anume ev mediu barbar (aşa-numita viaţă studenţească), care să-l oţelească din nou într-atât, încât rafinarea sa să nu depăşească limitele. La Wittemberg, pastorul apărase împotriva prescrierii o sută optzeci de libertăţi universitare – atâtea adunase aritmetic Petrus Rebuffus I – şi nu pierduse niciuna, în afară de libertatea sa morală, cu care

54 Hippokrene era, în mitologia greacă, izvorul muzelor de pe Helikon ; cine bea din el vorbea în versuri.

55 Un fel de bere universitară (n.a.).

56 Johann Friedrich Wilhelm Jerusalem (1709—1789), teolog protestant.

un om nu face mai nimic, nici măcar într-o adunare mânăstirească. Acest fapt i-a dat lui Quintus curajul de-a relata veselele sale escapade pe care le-a întreprins la Leipzig sub coşmarul condiţiilor sărăcăcioase. Să-l auzim: gazda sa, care era în acelaşi timp profesor şi zgârcit, întreţinea în curtea sa împrejmuită cu zid o întreagă fazanerie de găini. Fixlein, împreună cu un grup de co-investiţi întru vasalitate, alcătuit din trei tovarăşi de cameră, acopereau cu uşurinţă chiria unei camere; de fapt toate lucrurile importante le posedau, precum fenicşii, doar într-un singur exemplar: *un singur* pat în care dormeau totdeauna doi până la miezul nopţii şi ceilalţi doi după miezul nopţii, asemenea gărzilor de noapte;

— *Un singur* surtuc cu care ieşeau toţi, pe rând, în oraş şi care era, precum uniforma unei străji, costumul naţional al companiei; – şi... mai multe unităţi de interes şi de loc. Nicăieri nu aduni mai vesel şi mai filosofic monedele mizeriei şi ale asediului sărăciei ca la universitate; cetăţeanul academic demonstrează câţi umorişti şi câţi Diogeni 2 are Germania. Unitarienii 3 noştri posedau

1 Petrus Rebuffus (1487—1557), jurist francez, a enumerat, în opera sa despre privilegiile universitare, o sută optzeci de libertăţi academice (n.t.).

„Vreau să reproduc după acest Petrus doar câteva, care erau în vigoare la naşterea universităţilor, de pildă: un student îl poate constrânge pe cetăţean să-i închirieze casă şi cal; – o daună produsă chiar şi rudelor sale trebuie compensată de patru ori; – nu e obligat să îndeplinească ordinele scrise ale Papei; – vecinii trebuie să garanteze pentru ceea ce i s-a furat; – dacă el şi un nestudent duc în aceleaşi timp o viaţă scandaloasă, nu putea fi evacuat decât cel din urmă din casa unde erau chiriaşi; – un doctor trebuie să hrănească un student sărac; – dacă ucigaşul unui student nu este descoperit, următoarele zece case vecine rămân sub interdicţie; legatele sale nu sunt diminuate prin *falcidia”* noţiune din dreptul succesoral, care desemnează partea ce revine în mod legal părinţilor sau copiilor – n.t. J

n.a.).

[2] Diogene din Sinope (aprox. 412—323 î.e.n.), filosof grec despre care se spune că locuia într-un butoi, nefiind câtuşi de puţin preocupat de împlinirea nevoilor materiale.

[3] Unitarienii erau, de fapt, adepţii unei grupări religioase protestante, care respingeau teoria Sfintei treimi.

doar *un singur* lucru de patru ori; foamea. Quintus povestea, poate cu o satisfacţie prea bucuroasă a amintirii „că unul din acest cor lipsit de toate a născocit un mijloc de-a ridica găinile profesorului titular, precum se percep dările sau impozitele. Studentul (care era jurist) a spus că ar trebui să împrumute odată ficţiunea juridică din dreptul feudal, în sensul de a-l considera pe profesor drept ţăran cenzitar, căruia îi revine folosirea casei, a ogrăzii cu orătănii, iar pe ei înşişi drept seniori cu drept de cens, cărora el trebuia să le remită găinile reprezentând censul. Acum, pentru ca ficţiunea să urmeze natura – fi*e*ti*o sequitur naturam* –, a continuat el, trebuiau să pună mâna cu adevărat pe astfel de găini carnavaleşti. Dar nu era rost de pătruns în ogradă. De aceea feudalistul şi-a făcut o undiţă, a lipit pe cârligul ei un gogoloş de pâine şi a lăsat în jos, în ogradă, ca la pescuit, sfoara undiţei sale. În puţine şaizecimi de secundă cârligul s-a înfipt într-un gâtlej de galinacee şi găina, care parcă avea acum urechi de ac şi care comunica prin fir cu feudalistul senior censitar, a putut fi trasă, precum corabia lui Arhimede, [57]până sus la Societatea de pescuit în aer, unde o aştepta, în funcţie de împrejurări, adevăratul nume feudal şi titlu de posesiune; căci găinile resorbite trebuiau să fie numite când găină pentru fumărit, când găină pentru dreptul la pădure, pentru guardul forestier, pentru vătaf, pentru dabila de Rusalii sau de vară. „Începe deocamdată, a spus pescuitorul beneficiar al dreptului de întâi născut, prin a percepe ce*nsul săltăreţ, c*ăci aşa se numea întreitul şi încincitul censului, când ţăranul censitar, cum era cazul în situaţia de faţă, întârzia

57 Se spune că Arhimede ar fi inventat, în timpul asediului Siracuzei (secolul al III-lea î.e.n.), o maşină cu ajutorul căreia puteau fi ridicate corăbii întregi în sus, fără efort prea mare.

mult cu achitarea lui.” Profesorul înregistra cu tristeţe, ca un prinţ, mulţimea diminuată a orătăniilor, care mureau „precum evreii, din pricina numărătoarei. În[58] cele din urmă a avut norocul, odată pe când îşi citea cursul – era.

tocmai la capitolul despre *privilegiul pădurii, al sării şi al monedei* –, să vadă pe fereastra amfiteatrului o găină-cens imobilă, sus în aer, asemenea lui Igmaţiu Loyola rugându-se1 sau ca Junona pedepsită2; – a cercetat această inimaginabilă ascensiune dreaptă a orătăniei astronaute şi a văzut, în sfârşit, stând sus, pe slujitorul care efectua ridicarea cu magnetismul său animalic şi care trăgea lozurile pentru masă din ograda cu orătănii... A pus capăt, însă, vânătorii de găini, împotriva tuturor aşteptărilor, mai curând decât chiar cursului despre privilegii.

Fixlein mergea agale spre casă, în sunetul serenadei pentru trompeţi a găurilor de rezonanţă ale turnului, şi pe drum îşi scotea politicos pălăria înaintea ferestrelor goale ale castelului; casele distinse reprezentau pentru el acelaşi lucru ca şi persoanele distinse, precum în India pagoda însemnează totodată templul şi zeul respectiv. Mamei i-a adus salutări născocite, în schimbul cărora ea i-a dat unele autentice, deoarece după-amiază fusese, cu limba ei istorică şi cu ochii *iscoditori ai naturii,* la Thiennette cea înmuselinată în alb. Mama îi remitea Thiennetei orice bănuţ alb pentru zile negre, pe care fiul îl lăsa să cadă în geanta ei goală, şi îi asigura astfel favoarea domnişoarei. Căci femeile îşi dăruieşte sufletul mai mult şi mai cu căldură fiului, care îi răsplăteşte cu gingăşie mamei sale unele din binefacerile ei, decât unei fiice care îşi îngrijeşte tatăl, şi fac asta dintr-o sută de motive, dar şi din acela că sunt obişnuite mai curând ca fiii şi bărbaţii să fie doar nişte... vijelii de cinci picioare lungime, nişte taifunuri cu pantaloni sau, totuşi, uragane în stare de repaos.

Fericitule Quintus! în a cărui viaţă încă mai străluceşte,

---

58 In *Vechiul Testament* se povesteşte cum, împotriva poruncii lui Dumnezeu, regele David a cerut să se facă un recen- sământ; drept pedeapsă, asupra Israelului s-a abătut o molimă, care a secerat şaptezeci de mii de oameni.

precum Ordinul vulturului, însuşirea de a-i putea povesti mamei tale, de pildă, după-amiaza de azi petrecută în casa pastorului. Bucuria ta curge într-o inimă străină

1 După cum pretinde o legendă religioasă, Ignaţiu de Loyola 1491—1556), fondatorul Ordinului iezuiţilor, plutea adesea în aer în timpul rugăciunii.

2 în mitologia greacă, Hera (la romani Junona) a fost pedepsită de Zeus să fie spânzurată în Olimp de mâini, pentru că îl persecuta pe Hercule din gelozie, acesta fiind un fiu al lui Jupi ier cu Alemena.

şi se revarsă de-acolo şuvoi, de două ori mai mare, în inima ta. Există o mai mare apropiere a inimilor, precum la sunete găsim una sub limita *ecoului;* suprema apropiere contopeşte sunetul şi ecoul în *rezonanţă.*

Este sigur istoriceşte că amândoi au mâncat împreună seara şi că, în ioc de rămăşiţele de la dejun, care puteau alcătui mâine unul nou, au pus pe altarul arderii jertfelor doar pasca pentru jertfă sau pâinea nedospită. Mama care, de dragul bunului ei fiu, ar fi fost dispusă să-i sacrifice pe toţi oamenii ceilalţi, i-a propus lui Quintus să nu-i dea elevului dintr-a cincea, care se juca afară şi hrănea o pasăre în loc să se hrănească pe sine, nicio fărâmă din preţioasa prăjitură, ci doar pâine de casă fără coajă. Dar dascălul gândea creştineşte şi i-a spus că e duminică şi că tinerelului i-ar plăcea să mănânce ceva delicat, cum mănâncă el. Ca antipod al oamenilor mari şi al geniilor, Fixlein ospăta, dăruia şi menaja mai cu plăcere pe colocatarul lui slujitor decât pe un om care intra pentru prima oară pe poartă şi care, la viitorul popas, îl uită pe ultimul său amfitrion şi şef de poştă. De fapt, Quintus avea onoare adevărată şi, abstracţie făcând de menajarea şi latria[59] banilor, îi jertfea cu plăcere în chestiuni de onoare şi cu neplăcere în cazurile de victorie a compătimirii, care îi umplea prea dureros punga inimii şi îi golea punga de bani.

---

59 Latrie (folosit în compuse ca idolatrie) înseamnă adorare.

— Când elevul de-a cincea a exercitat *jus compascui*[60] asupra azimei şi când şase braţe odihneau liniştite pe masa gratuită a Thiennettei, Fixlein a citit cu glas tare pentru sine şi pentru comeseni anuarul din Flachsenfingen; în afară de „Gelehrtes Deutschland” a lui Meusel[61], nu-şi putea imagina altceva mai valoros; şambelanii şi consilierii intimi îi alergau pe limbă gâdilându-l ca stafidele din prăjitură, şi, în timp ce le citea celorlalţi, din parohiile mai bogate parcă şi percepea zeciuiala sacilor.

A rămas cu bună ştiinţă propria sa ediţie pe hârtie velină duminicală, adică – vreau să spun – nu şi-a dezbrăcat surtucul de duminică nici măcar când au sunat clopotele pentru rugăciune; căci mai avea multe de gând.

După masă tocmai voia să se ducă la domnişoara Thiennette, când a zărit-o, ca un crin scăldat în roşul înserării, în parcul castelului, ale cărui graniţe de apus le forma casa lui, după cum cele dinspre miazăzi închipuiau zidul chinezesc al palatului… Intre altele, cum am aflat toate astea, ce sunt cutiile cu fişe, dacă am fost personal acolo etc. Etc. — toate cele înşiruite aici vor fi dezvăluite cititorului curând şi fidel, jur pe viaţa mea, şi asta încă în cartea de faţă.

Fixlein a sărit ca o luminiţă rătăcitoare în grădina a cărei mireasmă de fiori se ciocnea cu mireasma lui de supă. Nimeni n-a făcut o plecăciune mai adâncă decât el în faţa unui nobil, nu din umilinţă plebee, nici din autoînjosire interesată să câştige ceva, ci pentru că el gândea că un nobil rămâne, totuşi, mereu ceea ce este. Dar reverenţa lui a fost îndreptată pieziş spre dreapta (în loc de înainte), oarecum urmând pălăria, căci nu îndrăznise să-şi ia un baston cu el; pălăria şi bastonul însă erau pompa pneumatică şi tija balansierului, pe scurt: mecanismul motor al reverenţei, fără de care nu era în stare să se pună

---

60 Drept de păşunat, de izlas (lat.).

61 Lexicograful Johann Georg Meusel (1743—1820) a editat lexiconul bibliografic de personalităţi al lui Christoph Hamberger „Gelehrtes Deutschland“ (1776—1778), care a devenit o operă de referinţă.

câtuşi de puţin în mişcare cu toată politeţea, chiar dacă în schimbul ei ar fi fost numit în funcţia de pastor principal al Hamburgului. Veselia Thiennettei i-a destins şi îndreptat curând sufletul răsucit sul, readucându-l în tonalitatea justă. I-a ţinut o lungă şi agreabilă predică după recoltă şi de mulţumire pentru prăjitura cu solzi – care ei i-a părut bună şi totodată plictisitoare. Fetele fără uzanţa lumii bune consideră pedanteria plicticoasă, ca şi guturaiul, doar ca un ingredient necesar al bărbatului; de ne stimează infinit şi – precum Lambert1 nu era în stare să vorbească regelui Prusiei decât pe întuneric, din pricina ochilor săi ca nişte sori – adeseori preferă, cred eu, să ne poată surprinde pe întuneric,

I Matematicianul şi astronomul Johann Friedrich Lambert (1728—1777) a trăit cu începere din 1765 la curtea din Berlin a lui Frederic al II-lea.

tocmai din pricina aerelor noastre superioare.

— *Pe el* l-a încintat istoria imperiului şi istoria cezarilor povestită de Thiennette despre domnul von Aufhammer şi milostiva doamnă, care vrea să-l treacă pe Quintus în testament*; pe ea* a încântat-o istoria savanţilor debitată de el, referitoare la sine însuşi şi la subdirector, de pildă cum suplineşte el în penultima clasă de liceu şi cum domneşte asupra unor elevi cât el de înalţi. Şi, astfel, mergeau împreună mulţumiţi, printre flori roşii de fasole şi gândăcei roşii, colindând în sus şi-n jos prin parcul luminat de amurgul ce ardea tot mai adânc la orizont, şi făceau calea-ntoarsă, de fiecare dată, zâmbind, în faţa chipului grădinăresei, care părea o imagine zugrăvită pe un ochi de geam pus la o mică fereastră glisantă, ce era încadrată, la rândul ei, într-o fereastră mai mare.

Eu nu pot pricepe cum de nu s-a îndrăgostit Quintus. Cunosc, de fapt, motivele sale: în primul rând ea nu avea nimic; în al doilea rând, nici el nimic, doar datorii pe deasupra; în al treilea rând, arborele ei genealogic era un copac de hotar şi un băţ de apărare; în al patrulea rând, un gând şi mai nobil îi lega mâinile, un gând care, din motive

întemeiate, încă nu-i va fi comunicat cititorului. Oricum... Fixlein! de-aş fi fost în locul tău! Eu, unul, aş fi privit-o şi mi-aş fi amintit de virtuţile ei şi de anii noştri de şcoală şi apoi aş fi scos la iveală inima mea fluid de moale şi i-aş fi prezentat-o ca pe o poliţă sau aş fi insinuat-o ca un decret al consiliului. Căci aş fi ţinut seama de faptul că se comportă la fel ca o călugăriţă, în două privinţe: a inimii ei bune şi a prăjiturilor bune; – că, deşi avea de-a face cu elăcaşii bărbaţi, nu e totuşi o Kiarl Genofeva Louise Auguste Timothee Eon de Beaumont[62] ci o porumbiţă netedă, blondă, moţată; – că se străduieşte să placă mai mult sexului ei, decât celui al nostru; că manifestă în lacrimi o inimă emotivă, care nu e luată din biblioteca de împrumut şi de care, din inocenţă, mai mult îi e ruşine, decât se laudă cu ea.

— Faţă de asemenea motive, eu m-aş fi înfiinţat, încă de la al treilea strat de flori, cu darul inimii mele. Dacă aş fi cumpărat întru totul, Quintus, că o cunosc ca pe mine însumi – că şi ei şi mie (fireşte dacă eu aş fi fost tu) ne-au fost îndrumate la scris mâinile latineşti de către acelaş pastor – că ne-am sărutat în faţa oglinzii, ca nişte copii nevinovaţi, pentru a vedea dacă şi cei doi copii reflectaţi diformat se sărută în oglindă – că adeseori am vârât mâinile ambelor sexuri într-un *singur* manşon şi le-am lăsat să se joace acolo de-a ascunselea; – în sfârşit, dacă aş fi cumpănit că ne aflam tocmai în faţa serei ce lumina ca jăraticul în pictura pe email a înserării, seră la ale cărei geamuri reci noi (ea înăuntru, eu afară) ne lipisem obrajii fierbinţi unul de altul, despărţiţi doar de paravanul de sticlă, aş fi strâns la piept bietul ei suflet oprimat şi dezmembrat de destin, care nu vedea o mai mare înălţare ca limită meteorologică a norilor ei de furtună decât mormântul, şi l-aş fi încălzit la inima mea şi l-aş fi cuprins cu ochii mei...

Într-adevăr şi Quintus ar fi făcut aşa, dacă i-ar fi îngăduit gândul mai nobil amintit mai sus, pe care încă îl trec sub

62 De fapt, Charles Genevieve Louis Auguste Timothee Eon de Beaumont.

tăcere!

— Duios, fără să ştie cauza – de aceea a şi sărutat-o pe maică-sa –, şi fericit, fără să fi purtat vreo discuţie savantă, şi împovărat, la despărţire, de o încărcătură de respectoase recomandaţii, pe care urma să o descarce mâine în faţa căpitănesei de dragoni, Quintus a ajuns în căsuţa mică şi a mai căutat o dată, de la ferestrele sale întunecate, spre cele luminate ale castelului.

— Şi, încă pe la ora douăsprezece, când primul pătrar al lunii era pe punctul să apună, a mai deschis o dată pleoapele unei priviri ce şi prinsese a visa, în faţa adierii răcoroase a unei brize nocturne blânde, înmiresmate, umede, care striga inima pe nume…

Dormi, căci astăzi încă n-ai făcut nimic rău! în timp ce potirul de floare, închis şi aplecat, al spiritului tău se aşterne pe pernă, eu voi privi afară în noaptea plină de adieri, la poteca ta de mâine, care te va însoţi prin dumbrăvi străvezii până la Schadeck, la binefăcătoarea ta. Căpitanul porneşte la drum încă de la ora unu. Tu şi ocrotitoarea ta veţi şedea mâine singuri împreună. De-ai izbuti întru totul, zănatieule Quintus!

A DOUA CUTIE CU FIŞE

DOAMNA VON AUFHAMMER – ECOURI DIN COPILĂRIE – PROFESIUNEA DE SCRIITOR

Piuitul matinal după hrană, pe care l-a început încă de pe la ora două sturzul adoptat ieri din cuib de către elevul dintr-a cincea, l-a făcut curând pe Quintus să se îmbrace cu veşmintele, ale căror presă de netezit şi riglă pentru tras paralele erau mâinile grijulii ale mamei, ce nu voia să-l lase să se ducă la căpitănească ca un „câine jigărit[63]’. Pudelul a fost băgat la carceră, pe elevul dintr-a cincea l-a luat cu el, împreună cu bunul regulament al Fixleinoaiei, referitor la cum avea să se poarte faţă de căpitănească. Dar fiul a ripostat: „Mamă, când cineva are relaţii cu lumea bună, ca mine, cu domnişoara von Thiennette, trebuie să ştie pe cine

63 Formă scîlciată a expresiei franceze *savoir vivre)* (bună creştere, maniere alese).

are în faţa lui şi ce îi impun manierele alese şi *saver ăi viver1 (savoir vivre)”.*

A ajuns în faţa lacheilor celor graşi din Schadeck împreună cu elevul dintr-a cincea, cu degetele verzi (de seva colorată a frunzelor strivite între degete) şi cu un trandafir aproape mâncat, între dinţi... În caz că femeile sunt flori – indiferent dacă, aşa cum se întâmplă de atâtea ori, din mătase, italieneşti sau de aramă –, atunci doamna von Aufhammer era una umplută, cu perna ei de grăsime pe burtă şi cu slănina ei la cub (puterea a treia). Izolată încă de pe acum de viaţă cu jumătate din trup, din pricina unei apoplexii, zăcea pe perna ei de grăsime doar ca într-un mormânt mai moale; ori rum, ceea ce mai rămăsese din ea era deopotrivă de plin de viaţă, de evlavios şi de mândru. Inima ei era un corn al abundenţei ce se revarsă peste toţi oamenii, dar nu din filantropie, ci din strictă cucernicie; îi fericea, îi dăruia şi îi dispreţuia pe burghezi şi nu aprecia la ei nimic, afară doar, cel mult, de pietate. Pe Quintus, care saluta dând din cap, l-a primit mulţumindu-i din cap, cu un aer de patroană ocrotitoare şi s-a înveselit în chip filantropic la descărcarea salutărilor din partea Thiennettei.

Căpităneasa a început conversaţia şi a continuat multă vreme singură – fără ca din pricina asta balonarea orgoliului să-i fi dispărut de pe faţă –, spunând că va muri în curând, dar că-şi va aminti, în ultima-i dorinţă, de finul soţului ei, menţionat la sfârşit.

— Mai departe i-a spus verde în faţa care sta înaintea ei, acoperită toată de scrisul *poruncii a patra*: să nu-şi pună nădejdea într-o asigurare a vieţii la Hukelum; dar speră să-l ajute să obţină subdirectoratul din Flachsenfingen (în care numirea o face primarul şi consilierul), întrucât îşi cumpără cafeaua de la primarul în funcţiune, iar lumânările de la sindicul1 oraşului (care făcea oarecare negoţ engros cu lumânări din Hamburg). —

Acum apucă şi el să spună un cuvânt respectuos, întrucât căpităneasa îi cerea un buletin de boală al pastorului ei Astmann, care asculta mai mult de catehismul lui Luther,

decât de acela al sănătăţii. Căpităneasa era mai puţin stăpâna cu drept de patronat a lui Astmann, cât ocrotitoarea lui şi mărturisea chiar că l-ar urma curând pe credinciosul păstor al sufletului ei, dacă ar auzi aici, la moşia sa, trăgându-se clopotele pentru moartea lui. Asemenea afinităţi chimice există între zgurile noastre şi filoanele noastre argentifere, de pildă, în cazul de faţă, între mândrie şi iubire; şi aş dori să iertăm această uniune ipostatică, cu aceeaşi plăcere ca şi frumoaselor care sunt oarecum atrase de noi, cu toate greşelile lor, precum fierul amestecat cu alte metale este atras de magnet, după cum afirmă Dufay 2.

Admiţând chiar că diavolul ar fi semănat, într-o clipă liberă, o mână plină sau două de seminţe de *invidie* în sufletul lui Quintus, de tot n-ar fi răsărit; iar astăzi cu atât mai puţin, întrucât doamna îl lăuda pe un om care era dascălul lui Fixlein şi – ceea ce el considera ca un *titulado* 3 pe pământ, nu din vanitate, ci din pietate

I Persoană aleasă spre a supraveghea interesele unui corp, unei asociaţii etc.

1 Charles-Frangois Dufay (1698—1739), naturalist francez.

3 Purtător de titlu (nobiliar).

un preot. Măcar atâta lucru nu poate fi contestat, conform istoriei, că Fixlein a adresat mai apoi nobilei doamne o suplică, anume că vrea să mai rabde câţiva ani la şcoală, dar că apoi doreşte din suflet o parohioară liniştită. La întrebarea ei, însă, dacă este drept-credincios, Fixlein a replicat, că speră că este, întrucât la Leipzig a audiat nu numai toate cursurile universitare publice ale doctorului Burscher[64], ci a asistat şi la câţiva magiştri drept-credincioşi, pentru că ştia bine că acum consistoriul este mai sever decât de obicei în privinţa dogmei pure.

Bolnava i-a cerut să tragă o salvă de probă, adică să-i ţină o admonestare la patul de boală.

---

64 Johann Friedrich Burscher (1732—1805), profesor de teologie din Leipzig, la care a audiat cursuri Jean Paul.

— Pe Dumnezeu din cer! Quintus a rostit una dintre cele mai bune. Orgoliul ei aristocrat s-a retras târâş din faţa mândriei lui de oficiant şi preot; căci, chiar dacă el nu putea crede, împreună cu călugărul dominican Alanus de Rupe[65], că preotul e mai mare decât Dumnezeu, întrucât acesta din urmă a creat doar o lume, pe când celălalt un dumnezeu (în slujba religioasă), totuşi trebuia să fie de acord cu un Hostiensis8, care arată că demnitatea clericală este de şapte mii şase sute patruzeci şi patru de ori mai mare decât cea regală, fiindcă soarele este de atâtea ori mai mare ca luna. Dară-mi-te o doamnă nobilă – aceasta se închirceşte până la dimensiuni minuscule înaintea unui preot!

în odaia servitorilor, a mai cerut lacheilor „Hamburger politischen Journal1’[66] din anul precedent, întrucât văzuse că, în mod criminal, cu aceste documente istorice ale timpului, se umpleau nasturii de postav ai hainelor de călătorie. În cursul posomoritelor seri de toamnă putea astfel să se aşeze totuşi la masă şi să citească postum, de pildă noutăţile oarecum bune – petrecute în anul precedent – din lumea politică.

Quintus s-a întors seara pe un car triumfal încărcat din plin cu lauri, la care erau înhămate numai speranţe şi, pe drum, l-a sfătuit pe elevul dintr-a cincea, să nu se Sngâmfeze, fanfaron, de nimic, ci să-i mulţumească în tăcere lui Dumnezeu, cum face şi el acum.

Cele patru boschete, înflorite unul lângă altul, ale celor patru săptămâni caniculare şi învălmăşeala zburătoare a florilor din cuprinsul lor sunt uşor zugrăvite pe trei file. Am să iau la întâmplare una din zilele sale şi am s-o scot la iveală: toate zâmbesc şi răspândesc mireasmă, una la fel ca cealaltă.

Să luăm, de pildă, ziua onomastică a mamei sale Clara – 12 august. Dimineaţa, Quintus a avut bucurii trainice, rezistente la foc, adică treburi. Căci a scris, ca şi mine; într-

65 Numele latinizant al lui Allain de la Rupe (1428—1475), călugăr dominican francez.

66 Jurnalul politic din Hamburg.

adevăr, dacă Xerxes a oferit un premiu pentru inventarea unei noi plăceri, cel care a aşternut pe hârtie doar ideile sale referitoare la tema pusă la concurs a şi avut cu adevărat pe limbă noua plăcere. Cunosc *un singur lucru,* care să fie mai dulce decât a face o carte, şi anume acela de a proiecta una. Fixlein scria mici opuscule de dimensiunile unei jumătăţi de alfabet*1,* pe care le rânduia ca manuscrise – broşate şi prinse de legător în coperte volante aurite şi având titlul scris pe cotor cu litere imprimate – în colecţia literară eşalonată, de pe raftul său de cărţi. Toată lumea credea că sunt noutăţi tipărite cu litere de mână. Lucra – dacă lăsăm la o parte operele fără importanţă – la o colecţie a *greşelilor de tipar* din scrierile germane; compara eratele între de, arăta care greşeli revin cel mai des, sublinia că din aceasta se pot scoate rezultate importante şi îl sfătuia pe cititor să le scoată.

Ulterior s-a numărat printre *mazoreţii*2 germani. Remarca foarte întemeiat în prefaţă, că evreii pot prezenta *mazorele* lor, care le spun de câte ori apare fiecare literă în *Biblie,* de exemplu, aleph (litera a) de 43227 ori – câte

1 În secolul al XVIII-lea, colile de tipar ale unei cărţi nu erau numerotate ca azi, ci însemnate cu literele alfabetului (A, B, C etc.); o carte de un alfabet însemna o carte cu atâtea coli câte litere are alfabetul.

2 Cărturari evrei din antichitate care se dedicau studierii critice a textelor din *Vechiul Testament.*

versete sunt în ea, în care apar toate consonantele (sunt 26 de versete) sau numai optzeci (3 versete) – câte versete există în care apar 42 de cuvinte şi 160 de consonante (doar unul singur: *Ieremia* XXI, 7) – care este litera cea mai frecventă în diferitele cărţi (în *Pentateuh,* de exemplu, *Moise* XI, 42 este nobilul V) sau chiar în întreaga *Biblie.*

— Unde avem noi, creştinii, un *mazoret* similar pentru *Biblia* lui Luther? S-a cercetat oare cu precizie, care este cuvântul cel mai frecvent sau litera cea mai frecventă din ea, care vocală apare de cele mai puţine ori şi de câte ori apare fiecare? Mii de prieteni ai *Bibliei* pleacă din lume fără

să afle că litera germană A este de 323015 ori (deci de şapte ori mai frecventă decât cea ebraică) în *Biblia* lor. —

Aş dori ca aceia dintre recenzenţi, care sunt cercetători ai *Bibliei,* să arate în mod public dacă, după o numărătoare mai precisă, au găsit că această cifră este inexactă[67].

De asemenea, Quintus colecţiona multe: avea o frumoasă colecţie de calendare, catehisme şi cărţi în format sedecimo, iar o colecţie de avertismente, pe care a început-o, nu este chiar atât de completă, cum se întâlneşte în general. Îşi preţuieşte foarte mult lexiconul său alfabetic al germanilor care subscriu bani pentru apariţia cărţilor, în care figurează şi numele meu la litera J.

Cel mai mult îi plăcea să dea naştere la proiecte de cărţi. De aceea a însăilat o operă voluminoasă, în care doar îi sfătuia pe savanţi ce trebuiau să scrie în istoria savanţilor pe care o punea cu câteva şchioape mai presus de istoria universală şi istoria împăraţilor. În *Preambulul republicii savante* reproşa în treacăt că Hommel * dăduse o listă de jurişti care fuseseră copii de târfe şi una a celor care deveniseră sfinţi – că Bemhard alcătuise una de savanţi, ale căror destine şi biografii în pântecele mamei erau remarcabile – că Bailet numărase savanţii care *avuseseră de gând* să scrie ceva – iar Ancillon pe cei care nu scriseseră absolut nimic, în timp ce superintendentul Gotze din Liibeck îi numărase pe cei care fuseseră cizmari, care se înecaseră etc. După câte se pare, acestea ar trebui să ne îndemne zice-se la întocmirea de matricole şi registre similare ale altor savanţi, dintre care propune câteva, de pildă: de savanţi care nu erau învăţaţi – de savanţi foarte răi sau care îşi purtau părul propriu (nu perucă) – de predicatori pedanţi, de psalmişti pedanţi, de analişti pedanţi etc. — de savanţi care au murit în al unsprezecelea an de viaţă

---

67 Acestei rugăminţi i s-a dat ascultare la Erlangen. Institutul biblic de acolo a găsit în loc de 116301 a, pe care Quintus pretindea că le-ar fi găsit cu certitudine în *Biblie* (de unde a provenit şi cifra greşită din prima ediţie a acestei cărţi, pag. 81), cifra de 323015, care este (neobişnuit de straniu) tocmai suma tuturor literelor din *Coran.* Vezi Ludeke *(Descrierea imperiului turcesc,* ediţie nouă 1780 (n.a.).

— În al douăzecilea – în al douăzeci şi unulea etc. — în al o sută cincizecilea, dintre care nu cunosc niciun exemplu, dacă nu cooptăm pe cerşetorul Thomas Parre – de savanţi care au avut un scris şi mai oribil decât alţi savanţi (dintre care nu este cunoscut decât Rolfink şi literele sale, care erau lungi cât mâinile sale)l – sau de savanţi care nu se luau de păr decât de cel din barbă (dintre care nu sunt cunoscuţi alţii în afară de Philelphus şi Timotheus[68]).

întreprindea asemenea studii secundare, pe lângă lucrările funcţiei sale; dar cred că un stat e nebun după aşa ceva; îl compară pe cel ce este mare în filosofie şi beletristică, pe seama inerţiei funcţionăreşti, cu *ceasurile de concert,* care bat orele mai prost decât neroadele şi greoaiele *ceasuri din turn,* indiferent dacă încadrează bătăile cu melodii din flaut.

Pentru a reveni la ziua onomastică, trebuie să spunem că Fixlein, după asemenea eforturi, a ieşit afară sub tufele cântătoare şi pomii fremătători şi nu s-a întors din sânul naturii calde până ce blidele şi scaunele n-au fost aduse la masă.

— În timpul mesei s-a petrecut ceva,

1 *Paravicini singularia de viris Claris.* Cent.I.2. (n.a.).

2 *Ejus. Cent.n.18* Philelphus era în dezacord cu grecul în privinţa cantităţii unei silabe; premiul sau preţul prinsorii era barba celui învins; Timotheus şi-a pierdut-o pe a sa (n.a.).

de care un biograf nu se poate lipsi: anume că mamă-sa a trebuit să-i schiţeze, în timp ce mesteca, harta lumii copilăriei sale şi să-i povestească toate trăsăturile, din care se putea conchide ceva cu privire la anii săi de-acum. Această schiţă în perspectivă a trecutului său copilăresc şi-a desenat-o apoi pe foi mici, care merită, toate, atenţia noastră. Căci el sorta cronologic în sertarele speciale ale unui scrin de copil numai asemenea foi conţinând scene, acte, piese ale anilor copilăriei sale şi îşi împărţea biografia,

68 Karl Ferdinand Hommel (1722—1781), reprezentant de frunte al luminismului german în materie de drept penal şi civil ; restul numelor înşirate sînt parte fictive, parte reale.

precum Moser[69] materialele sale publicistice, în *cutii* cu *fişe* speciale. Avea cutii pentru fişe cu amintiri din al doisprezecelea, al treisprezecelea, al paisprezecelea etc., al douăzeci şi unulea an de viaţă şi aşa mai departe. Dacă, după o zi de robotit la construcţia pedagogică, voia să-şi îngăduie o seară de odihnă, trăgea afară doar sertarul cu fişiere, adică un registru al orgii vieţii sale, şi se concentra asupra tuturor lucrurilor.

Trebuie să-i rog în mod special pe muţii recenzenţi, care vor să-mi arunce de gât procesul scurt al strangulării, ca, mai înainte de-a o face, numai pentru că îmi intitulez capitolele *cutii cu fişe,* să analizeze cine e de vină şi să reflecteze dacă puteam proceda altfel, de vreme ce Quintus însuşi îşi împarte biografia în asemenea cutii; de altfel sunt ieftine.

Numai în legătură cu fratele său mai vârstnic nu i-a pus mamei nicio întrebare întristătoare; căci pe acesta destinul îl zdrobise într-un mod special de aisbergul morţii, cu toate aptitudinile sale geniale. Anume: sărise pe un sloi de gheaţă, înţepenit între alte sloiuri, acestea s-au retras, sloiul lui a ţâşnit cu el mai departe, s-a topit, plutind, sub picioarele lui şi a lăsat astfel inima înfocată să se scufunde între gheaţă şi talazuri. Pe mama o duruse faptul că nu fusese găsit, că n-a fost zdruncinată de privelişte a leşului umflat – o, mamă bună, mai bine mulţumeşte-i lui Dumnezeu pentru asta! —

După-prânz, pentru a se înarma cu forţe noi pentru masa de lucru, a umblat doar de colo-colo prin casă şi a parcurs, ca o inspecţie a pompierilor, toate ungherele colibei sale, pentru a culege vreun tăciune din focul stins al bucuriilor copilăriei. S-a urcat în pod, sub acoperiş, la coliviile goale ale tatălui său, care se ocupa iama cu prinsul păsărelelor, şi a cercetat în treacăt cămara de vechituri a fostelor sale jucării, aflată în marea casă de naşteri a clocitoarei pentru

69 Johann Jakob Moser (1701—1785), publicist wurttember- ghez şi specialist în drept public ; a fost închis mulţi ani la Hohentwiel de către ducele Karl Eugen de Wiirttemberg, pentru că a apărat drepturile dietei din ducat.

canari. De regulă, în sufletele copiilor se imprimă cel mai adânc şi se şterg imagini *mărunte,* în special de bile şi cuburi. De-aici să-şi explice cititorul de ce îi plăcea lui Fixlein căsuţa cu etaje destinată veveriţelor, eşafodajul din capsule de seminţe de cartofi şi aşchii albe, vesela căsuţă de sticlă a unui felinar cubic. Dar cu totul altfel îmi explic eu următoarele: s-a aventurat, fără autorizaţie de construcţie, la zidirea unei case de lut, nu pentru ţărani, ci pentru muşte; de aceea şi putea fi foarte bine vârâtă în buzunar. Acest spital al musculiţelor îşi avea ochiurile sale de geam şi era vopsit roşu şi avea nespus de multe iatacuri şi trei balconaşe; căci balconaşele le iubea atât de mult, dintotdeauna, ca pe nişte case ale casei, încât nu i-ar fi plăcut defel la Ierusalim, unde (după Lightfoot*) nu era voie să fie construite. Din ochii scăpărători, cu care directorul construcţiei îşi privea chiriaşii târându-se pe la ferestre şi gustând din jgheabul cu zahăr – căci nu mâncau nimic altceva decât zahăr, precum contele de Saint-Germain2 –, din această bucurie un pedagog ar fi putut prezice cu uşurinţă înclinaţia lui pentru strâmtorarea casnică; pentru fantezia lui, colibele de grădinar erau, pe atunci încă, nişte arce şi hale prea mari şi doar un asemenea Luvru al musculiţelor era cu adevărat o casă burgheză drăguţă.

— Quintus a pipăit vechiul şi

1 John Lightfoot (1602—1675), orientalist englez.

2 Contele de Saint-Germain un aventurier nobil din secolul al XVIII-lea, probabil portughez, despre al cărui fel de viaţă şi ale cărui obiceiuri circulau cele mai ciudate zvonuri.

înaltul lui scaun de copil, care semăna cu *sedes exploratoria* al papii; a mişcat din loc căruciorul său de copil, dar n-a înţeles ce ungere cu mir şi ce caracter sacru îl deosebea atât de mult de alte cărucioare de copil. Se mira că nu-i plăceau, la copii, jocurile copilăreşti atât de mult ca descrierea lor, când copilul, care le practicase, ajuns acum lungan, se înfăţişa înaintea lui.

în faţa unui singur lucru din casă s-a oprit cuprins de

nostalgie şi durere: în faţa unui minuscul dulăpior de haine, care nu era mai înalt decât masa mea şi care aparţinuse bietului său frate înecat. Întrucât acesta fusese înghiţit de valuri împreună cu cheia, zdrobita mamă făcuse juruinţa de a nu sparge niciodată cu forţa dulăpiorul. Probabil că înăuntru nu erau decât jucăriile sărmanului de el. Dar hai să ne îndepărtăm de această urnă însângerată! —

Întrucât Baco socoteşte amintirile din copilărie printre lucrurile sănătoase, medicinale, de au fost pentru Quintus, în mod foarte firesc, un praf digestiv. Acum putea să se aşeze din nou la masa de lucru şi să întreprindă ceva cu totul deosebit – petiţii pentru slujbe parohiale. A luat anuarul de adrese şi a făcut, pentru fiecare sat cu parohie pe care l-a găsit în el, o cerere care să fie la îndemână şi pe care o punea deoparte până când antecesorul său răposa. Doar Hukelumul nu l-a solicitat. Există o datină bună în Flachsenfingen, aceea de-a trebui să te prezinţi ca solicitator pentru toate funcţiile aflate vacante. Aşa cum utilitatea superioară a rugăciunii nu constă în împlinirea ei, ci în faptul că te exersezi în rugat, tot astfel trebuie aşternute pe hârtie petiţiile, nu pentru a obţine slujbele – asta trebuie să se realizeze cu bani –, ci pentru ca omul să înveţe să scrie o suplică. Fireşte, dacă la calmuci răsucirea unei capsule I ţine loc de rugăciune, o infimă mişcare a pungii va conta ca şi cum ai petiţiona verbal.

Spre seară – chiar în ziua de duminică – a umblat creanga prin sat şi a făcut pelerinaj prin locurile lui de joacă şi pe izlazul comunal, unde îşi ducea de obicei melcii la păşunat – l-a vizitat pe ţăranul care, spre uimirea celorlalţi, avea voie să-l tutuiască încă din vremea şcolii – s-a dus ca profesor cu titlu academic la învăţător şi apoi la pastor, apoi la şura episcopală sau biserică. Acest din urmă lucru nu-l pricepe nimeni: de fapt, cu patruzeci şi trei de ani în urmă arseseră biserica (turnul nu), casa parohială şi – ceea ce nu mai putea fi reparat – registrele bisericii. De aceea foarte puţini oameni din Hukelum ştiau ce vârstă au şi chiar *fibrele memoriei* lui Quintus şovăiau între anul al treizeci şi doilea

sau al treizeci şi treilea. În consecinţă, predicile au trebuit să fie ţinute acolo unde de obicei se treiera, iar sămânţa cuvântului dumnezeesc era vânturată împreună cu cea fizică pe o *singură* arie; cantorul şi tineretul şcolar ocupau aria, femeile-mame din parohia bisericii stau într-unul din rumene2, cele aparţinând filialei din Schadeck în celălalt, bărbaţii lor stăteau cruciţi pe scările şurii, în chip de piramidă, «ca o galerie cu locuri de-un sfanţ sau de-o para, iar de sus, din podul de fân, ascultau slujba de jos suflete amestecate. Un mic flaut ţinea loc de orgă, iar un hârdău pentru fermentat bere, răsturnat, slujea drept altar, în jurul căruia trebuia să se meargă. Mărturisesc sincer, că eu unul n-aş fi putut predica acolo fără să fiu în toane rele. Bătrânul pastor (pe-atunci era încă

1 Rotiţa lor pentru rugăciuni, *kiirudu,* este o capsulă găunoasă, plină cu formule de rugăciune făcute sul, pe care o clatină. Privind lucrurile mai filosofic, întrucât la rugăciune doar convingerea contează, e indiferent dacă aceasta se realizează prin mişcarea gurii sau a capsulei (n.a.).

8 Prima despărţitură a stomacului rumegătoarelor.

tânăr) locuia şi ţinea lecţiile în clădirea parohială din castel; de-aceea şi Fixlein s-a îndeletnicit acolo cu anomaliile verbelor, împreună cu domnişoara Thiennette.

Când aceste călătorii de descoperiri au fost parcurse, călătorul nostru la Hukelum a mai putut încă, după rugăciunea de seară, să culeagă împreună cu Thiennette păduchi de frunză de pe trandafiri şi râme de pe straturi şi un cer de bucurii din fiece clipă – fiecare strop de roua serii era colorat cu ulei de bucurii şi de garoafe – fiecare stea era o privire însorită a soarelui fericirii – şi, în inima strânsă a fetei, se afla aproape de el, îndărătul unui mic perete despărţitor (la fel de aproape ca de sfântul aflat dincolo de viaţa cea subţire), un întins paradis al florilor… Vreau să spun că îl iubea un pic. El ar fi trebuit s-o ştie. Dar fericirea lui temătoare şi-a diluat-o, când s-a suit în pat, prin amintiri copilăroase legate de scară. Pe când era copil, rostea de fapt ca rugăciune de seară, rânduindu-le ca un rozariu, sub

plapumă, paisprezece versete biblice, primul vers din „Să-i mulţumiţi lui Dumnezeu”, porunca a zecea şi încă o lungă benedicţiune. Pentru a termina mai repede, îşi începe rugăciunea nu numai de pe scară, ci încă din locul unde Alexandru studia omul, iar Semler[70] pe scriitoraşii proşti.

— Când intra în portul valurilor de puf, era gata eu reculegerea vesperală şi putea, fără alt efort şi cu ochii închişi, să se arunce în pat şi în braţele somnului.

— Astfel, în cel mai mic *homunculus* exista în germene planul construcţiei… bisericii catolice.

Atât despre zilele lui cuptor ale lui Quintus Zebedăus Egidius Fixlein. — închei pentru a doua oară capitolele acestei biografii, ca pe o viaţă, cu un somn.

A TREIA CUTIE CU FIŞE

CHILIASMUL1 DE CRĂCIUN – O NOUA ÎNTÂMPLARE

Pe noi toţi ne trage în mormânt o garnitură de zile serbede şi anoste ca nişte mărgele, despărţite din loc în loc prin câte una orientală, ca un nod. Dar mori bombănind, dacă nu ţi-ai considerat viaţa, precum Quintus, ca o tobă: aceasta are doar un singur sunet, dar varietatea ritmului dă acestui sunet destulă veselie. Quintus ţinea lecţii în clasa a patra de liceu, suplinea în penultima şi a continuat să scrie la pupitru, în obişnuita monotonie a vieţii, de la vacanţă până la sfântul ajun al Crăciunului din anul 1791, şi nimic n-a fost memorabil în afară de această seară, pe care vreau s-o zugrăvesc acum.

Dar voi avea vreme încă să zugrăvesc oricând această seară, dacă mai întâi am relatat pe scurt cum, asemenea păsărilor călătoare, a trecut peste toamna sumbră şi neguroasă. S-a apucat, de fapt, să citească „Hamburger politisches Journal” 2, în care servitorul voia să înfăşoare nasturii. Putea să participe, liniştit şi cu spatele rezemat de sobă, la campaniile de iarnă din anul trecut – şi să zboare pe urmele fiecărei bătălii ca vulturii hoinari ai celei pharsalice – putea să umble, bucuros şi admirativ, în jurul

70 Johann Salomon Semler (1725—1791), teolog evanghelic, îşi

arcurilor de triumf germane şi a eşafodajelor pentru jocuri de artificii, în timp ce lumea din oraş, care nu păstra decât ziarele cele mai recente, abia dacă reţinea ruinele trofeelor dărâmate cu răutate de francezi – ba chiar putea să respingă duşmanii cu planuri vechi, în timp ce cititorii mai recenţi se apărau zadarnic cu unele noi.

însă nu numai uşurinţa de a-i înfrânge pe gali îl fascina la acest jurnal, ci şi împrejurarea că acesta era…

1 Credinţă într-o împărăţie de o mie de ani, după întoarcerea lui Christos printre oameni.

2 Jurnalul politic din Hamburg.

3 La Pharsalos, Caesar a repurtat (48 î.e.n.) o victorie decisivă asupra lui Pompei şi a oştilor Senatului.

pe gratis. Era suprinzător de obsedat de lecturile francate. Nu se poate explica oare din asta că aduna cu zel, după sfatul lui Morhof[71], fascicolele disparate ale colilor de maculatură şi că răscolea prin de ca Virgil în Ennius? Ba chiar, negustorul de mărunţişuri era pentru el un Fortius (savantul) sau un Frederic[72] (regele), pentru că amândoi tăiau din cărţile întregi doar foile pe care era ceva. Tocmai această consideraţie pentru orice maculatură l-a făcut să se pasioneze după şorţurile bucătarilor galici care, după cum se ştie, sunt făcute din hârtie tipărită; şi dorea adeseori ca un german să traducă şorţurile; îmi place adesea să mă conving că o versiune bună a cât mai multor asemenea cozi şi şorţuri ar ridica pe culmi literatura noastră (această muză *a belles fesses*[73]) şi i-ar putea sluji drept baveţică.

— Omul conferă multor lucruri un *pretium affectionis*[74], numai pentru că speră să le fi furat pe jumătate; pentru acest motiv care se leagă de cel precedent, Quintus recepta cu încredere tot ceea ce putea înşfăca la vreun *collegio publico* sau ca *hospes*; doar părerile, pentru care

---

71 Daniel Georg Morhof (1639—1691), savant german, ale cărui cercetări de istorie literară deschideau căi noi ; *Polyhistor,* opera colectivă publicată de el, era foarte apreciată de Jean Paul, ca şi de Goethe.

72 Frederic al II-lea al Prusiei (1712—1786).

73 Muză cu fese frumoase (fr.).

74 Valoare afectivă (lat.).

trebuia să-l plătească pe profesor, le cerceta cu stricteţe.

— Revin acum la seara de Crăciun pe care am amânat-o.

în acea seară, Egidius era bucuros, că afară se bătea morarul cu brutarul – cum se spune când ninge viscolit cu fulgi mari – şi că florile de gheaţă de la ferestre înfloreau, căci îi plăcea să fie ger afară când era cald în odaie; putea să umple acum soba cu lemn de brad roşu şi stomacul cu cafea de morcovi, să vâre piciorul drept sub şoldul cald al pudelului (nu în papuc) şi totuşi să mai şi legene, pe piciorul stâng, graurul care îl ciugulea de larve pe bătrânul Schilles; între timp, astfel nestingherit, îmbrobodit, învăluit în fum şi fără să-l tragă vreun curent de aer rece, începea a face cu mâna stângă – căci cu dreapta ţinea pipa – cel mai important lucru pe care îl poate face un Quintus: catalogul lecţiilor gimnaziului din Flachsenfingen, de fapt o optime din el. Consider *prima tipăritură* din istoria unui savant ca fiind mai importantă decât *primele tipărituri* din istoria tipografilor. Fixlein nu se mai sătura să specifice ceea ce voia să trateze, cu voia lui Dumnezeu, în anul viitor şi de aceea a adăugat, mai mult pentru tipar decât pentru a fi de folos, trei-patru indicaţii pedagogice la planul de operaţii ai tuturor profesorilor.

A mai completat doar câteva liniuţe de gândire, ca fire ale vorbirii, şi după aceea nu s-a mai uitat la opul său, deoarece voia să-l uite, pentru ca, după tipărire, să se extazieze de propriile sale idei. Acum putea deschide, fără să ofteze, catalogul de la târg, pe care îl cumpăra în fiecare an în locul cărţilor cuprinse în el: era tipărit şi el, ca mine.

în timpul scrisului, bucurosul smintit clătinase din cap, îşi frecase mâinile, săltase cu târtiţa pe scaun, îşi frecase faţa şi supsese vârful cozii perucii.

— Acum putea să sară în sus seara la ora cinci, pentru a se înviora şi să umble de colo-colo în colivia sa, prin pâcla magică a pipei, ca o păsărică abia prinsă. Fumul cald era luminat de lunga cale lactee a felinarelor de pe stradă, iar pe pologul patului se aşternea roşietic, de jos în sus, reflexul mobil al ferestrelor ce ardeau şi al pomilor din

vecinătate, iluminaţi. Iată, a dat deoparte zăpada timpului de pe cimitirul amintirii şi a văzut înaintea sa frumoşii ani ai copilăriei, dezvăluiţi, proaspeţi, verzi şi îmbălsămaţi. Oo, e frumos că fumul, care se ridică peste viaţa noastră ce se înroşeşte, se depune în flori de bucurie noi, deşi poetice, ca antimonitul care se descompune în flori de antimoniu!

— De la depărtarea lui de douăzeci de ani, Fixlein privi în camera liniştită a părinţilor săi, de unde taică-său şi frate-său încă nu dispăruseră în podul şi cuptorul de uscat ale morţii. Quintus spuse: „Vreau să trec în revistă sfântul ajun de Crăciun chiar din zori”. Încă de la sculare găsea pe masă beteală sfintă din foiţele de aur şi argint cu care copilul Christos îi placase şi acoperise, peste noapte, merele şi nucile.

— Pe cântarul de monede al bucuriei, această spumă metalică atârnă mai greu decât viţeii de aur, decât coapsele de aur ale lui Pythagora şi decât auritele funduri de filistini ale capitaliştilor.

— Apoi în timp ce-l îmbrăca, mama îl învăţa creştinismul; pe când îi punea pantalonii, recapitula uşor poruncile, apoi, legându-i ciorapii, repeta punctele esenţiale. Când nu mai era nevoie de lumânările de seu, se aşeza pe braţul jilţului încăpător şi aprecia creşterea peste noapte a frunzişului galben şi lipicios al mesteacănului de la Crăciun, acordând mult mai puţină atenţie, decât de obicei, micului văl alb hibernal pe care grăunţele de cânepă, risipite din colivia atârnată sus, îl făcea să răsară din crăpăturile umede ale ferestrei. Nu-i iau de fel în nume de rău lui J.—J. Rousseau *flora petrinsularis* a lui; dar să nu-i ia nici el în nume de rău lui Quintus flora de la fereastra sa.

— Întrucât în tot cursul zilei nu era şcoală, avea destul timp ca să cheme măcelarul (fratele său) şi să taie ce trebuia pentru casă (oare când era o vreme geroasă mai bună pentru asta?). Cu câteva zile înainte, fratele prinsese în gaura de aerisire a unei ferestre de la castel, cu riscul vieţii şi al unei chelfăneli, un animal gras; stând pe prichiciul ferestrei, astupase cu mâna îndoită în afară

adăpostul de noapte al vitei îngrăşate – aşa numeau ei vrabia ce sta ghemuită înăuntru. Nu lipsea de la această tăiere nici toporul de lemn, nici cârnaţii, pastrama şi altele asemenea.

— Pe la ora trei, bătrânul grădinar, căruia oamenii trebuiau să-i spună horticultor, se aşeza cu o pipă de Koln în fotoliul lui mare şi atunci nimeni nu mai avea voie să lucreze. El povestea doar minciuni despre copilul Christos aeronaut şi despre Moş Niculae cel cu clopoţei, care trecea ca o furtună. În amurg, micuţul Quintus lua un măr, îl decupa în toate figurile stereometriei şi le înşira pe masă în două secţiuni; când apoi era adusă lumânarea înăuntru, el începea să se mire de ceea ce găsise şi-i spunea fratelui: „Ia te uită, ce daruri ne-a făcut evlaviosul copilaş Christos mie şi ţie, am văzut licărind o aripă de-a lui”. Şi pândea el însuşi toată seara să vadă această licărire.

încă de la ora opt – Quintus se cramponează aici cel mai mult de cronica scrinului său cu fişe –, amândoi băieţii erau suiţi în pat, cu gâturile înroşite de atâta frecat şi cu rufe curate şi cu grija generală, nu cumva Christos sfântul să-i mai zărească afară din pat. Ce lungă noapte de vrajă!

— Ce zbucium al speranţelor visătoare!

— Strălucitoarea şi plina de închipuiri „peşteră a zidarului” I din lumea fanteziei se prelungeşte tot mai întunecoasă, mai plină şi mai grotescă de-a lungul nopţii nesfârşite şi în istoveala trudnicei visări; dar trezirea redă speranţele inimii însetate.

— Toate sunetele hazardului, ale animalelor, ale străjii de noapte sunt, pentru piosreculeasa fantezie, sunete din cer, vocile îngerilor ce cântă în văzduh, muzica bisericească a slujbei religioase de dimineaţă.

Ah, nu simpla ţară a huzurului plină de mâncăruri şi jucării era cea care asalta pe atunci cu perspectiva ei, ca un fluviu al bucuriilor, cămările inimii noastre şi care topeşte dulce încă şi azi inimile noastre, în lumina lunara a amintirii, cu peisajele ei crepusculare.

— Ah, ceea ce ne asalta inima era, este, faptul că pe

atunci mai existau speranţe nelimitate pentru dorinţele noastre nelimitate; dar astăzi, realitatea nu ne-a mai lăsat altceva decât dorinţele!

în cele din urmă, lumini repezi din vecini alergau pe perete, iar trâmbiţele Crăciunului şi cântatul cocoşului din turn îi smulgea pe copii din paturile lor. Cu hainele pe braţe, fără teamă de întuneric, fără să simtă gerul dimineţii, fremătând, îmbătaţi, strigând, năvăleau de pe scară în bătrâna odaie.

— Fantezia răscoleşte prin mireasma de cozonac şi fructe a comorilor învăluite de întuneric şi îşi zugrăveşte himerele în licărul fructelor Hesperidelor 2 de pe crengile pomului. În timp ce mama

1 Denumire a unei peşteri din munţii Harz (Baumannshohle).

2 în mitologie, nimfe, păzitoare ale unei grădini, unde creşteau merele de aur ale zeiţei Hera.

scapără să aprindă focul, scânteile ce cad descopăr şi acopăr jucăuş tabăra plăcerilor de pe masă şi pestriţul boschet al plăcerilor de lângă perete, iar un singur atom de văpaie poartă grădina suspendată a Edenului.

Deodată s-a făcut lumină şi Quintus a căpătat... codirectoratul şi un ceas de masă...

A PATRA CUTIE CU FIŞE

MEZATUL SLUJBELOR – DEZVALUIREA TAINEI FĂGĂDUITE – HANS VON FUCHSLEIN

În timp ce, de fapt, fostul Quintus umbla de colo-colo în odaia sa plină de pâclă, cutia de rezonanţă a anilor copilăriei sale, a venit aprodul consiliului cu un fanai şi cu numirea, iar în urma lui valetul doamnei von Aufhammer cu o scrisorică şi cu un ceas de masă. Căpităneasa transformase onorariul pentru admonestarea caniculară de la patul bolnavei într-un dar de Crăciun care consta:

1. dintr-un ornic de masă, la care, odată cu bătaia clopotului, ieşea o maimuţă de lemn şi repeta, din tobă, cât era ceasul; 2. Din postul de codirector, pe care i-l obţinuse.

Întrucât în alte părţi această numire a consiliului intern

din Flachsenfingen n-a fost apreciată câtuşi de puţin cum ar fi trebuit, consider de datoria mea mai bine să întreprind aici o apărare a întregului consiliu, decât în „Reichsanzeiger”[75]. Am amintit mai sus, în a doua cutie cu fişe, că sindicul oraşului făcea negoţ cu lumânări de Hamburg, iar primarul în funcţiune cu boabe de cafea, atât jumătăţi, cât şi râşnite. Dar negoţul de bază al companiei, pe care îl întreprindeau împreună, era cu cele opt funcţii şcolare; ceilalţi membri ai consiliului şedeau în cancelaria acestuia doar ca legători de baloturi, servitori în prăvălie şi contabili. De fapt, întreaga primărie este ca o casă de comerţ din Indiile Orientale, unde se găsesc de vânzare nu numai decrete şi numiri, dar şi

Iţhete şi postavuri. În fond, consiliul deducea libertatea sa în negoţul cu funcţii din principiul de drept roman: *cui jus est donandi, eidem et vendendi jus est,* adică cine are dreptul să dăruiască un lucru, are şi dreptul să-l vândă, dacă vrea. Astfel, întrucât membrilor consiliului le revine dreptul, pare-se, să acorde slujbe pe gratis, trebuie să se înţeleagă de la sine că-l au şi pe acela de a le vinde.

DOAR UN CUVÂNT SPECIAL DESPRE SPECULANŢII DE NUMIRI ÎN FUNCŢII, ÎNDEOBŞTE

Mă tem, îndeobşte, că numita Comisie de stat pentru comercializarea produselor academiilor1 practică prea fără vlagă negoţul de funcţiuni. Căci cine altul, dacă nu făptura de rând, trebuie să sufere până la urmă, când posturile importante sunt atribuite în funcţie nu de preţul care se plăteşte pentru de, ci de conexiuni, rudenii, recomandări părtinitoare şi temeneli? Nu este oare o contradicţie să cedezi funcţii de formă, doar pentru titlu, mai scump decât pe cele reale? N-ar trebui să sperăm, mai curând, ca adevăratul consilier de curte să fie scos în vânzare la dublul preţului unui consilier de curte doar cu titlul?

— Acum, banii sunt, la naţiunile europene, echivalentul şi reprezentantul valorii tuturor lucrurilor, deci şi al minţii, cu

75 Monitorul imperiului.

atât mai mult cu cât pe ea stă un *cap;* aşadar a număra banii pentru cumpărarea unei sluibe nu e altceva decât a susţine un *rigorosum* 2, care se desfăşoară după o bună schemă de examinare. A o răsturna şi a vrea să-ţi arăţi îndemânarea în locul surogatelor şi asignatelor şi monedelor *de confiance* 3 ale ei, nu înseamnă altceva decât a te asemăna cu filosofii smintiţi din *Călă-*

1 Denumire împrumutată după Comisia chezaro-crăiască pentru comercializarea produselor miniere din Viena: vienezul vădeşte gust chiar şi în privinţa denumirilor (n.a.)

2 Examen sever la jumătatea studiului universitar sau examen parţial la doctorat.

3 Monede fără acoperire, bazate pe încredere, pe bună-credinţă.

toriile lui Guliver[76]*,* care, în locul denumirilor obiectelor, aduceau în circuitul social obiectele înseşi, cărate în saci; ori asta doar înseamnă limpede a vrea să recazi în epoca trocului, când romanii prezentau vita însăşi în locul boului reprodus pe căştile lor de piele.

Eu, unul, sunt atât de departe de toate aceste măsuri nejuste, încât adeseori, când citeam că regele Franţei a născocit noi funcţii pentru a le ţine spre vânzare sub baraca baldachinului său, m-am gândit la ceva asemănător. Acest ceva vreau cel puţin să-l propun în linişte, fără să mă frământ dacă statele îl acceptă sau nu. Întrucât suveranul ţării nu ne îngăduie să multiplicăm funcţiile doar pentru vânzare, deoarece zi şi noapte (ca regisorii trupelor ambulante) el concepe mai multe roluri pentru *un singur* actor al statului, ca să adauge la cele trei unităţi[77] teatrale pe cea de-a patra, a actorilor; întrucât, aşadar, soluţia de mai sus nu merge, n-am putea, oare, să vindem câteva virtuţi ce se armonizează cu funcţiile, drept titluri însoţite de acestea?

— N-am putea, de pildă, să desfacem comercial, odată cu

---

76 Aluzie la cunoscutul roman al scriitorului englez Jonathan Swift (1667—1745).

77 în teatrul clasic se cerea respectarea unităţilor : de loc, de timp şi de acţiune.

funcţia unui referent, şi incoruptibilitatea titulară, dar în aşa fel, încât această virtute să fie plătită deosebit de candidat, ca nefăcând parte din funcţie?

— Asemenea titlu cumpărat şi nobleţă cu pitac nu pot să pocească pe niciun referent. Oamenii nu se gândesc la faptul că astfel de titluri frumoase împodobeau îndeobşte toate posturile; profesorul scolastic se intitula pe atunci (pe deasupra titlului funcţiei sale) „seraficul – irefutabilul – perspioaoele”[78], regele se intitula „cel Mare – cel Chel – Temerarul – cel Simplu’1 4 – şi tot astfel şi rabinii. Oare bărbaţilor din posturile superioare ale justiţiei le-ar fi neplăcut, dacă li s-ar ceda, prin acte de cumpărare în regulă, titlul nepărtinirii, rapidităţii etc., tot aşa de bine ca şi postul însuşi? Astfel, funcţiei de consilier de tribunal i s-ar putea anexa foarte frumos, ca titlu, virtutea dragostei de supuşi; şi cred că prea puţini avocaţi vor sta la gânduri să-şi procure titlul onestităţii, la fel de bine ca pe cel obişnuit de avocat al stăpânirii, dacă ar putea fi obţinut în alt fel. Dacă, totuşi, vreun candidat ar vrea să aibă postul său fără virtuţile de rigoare, lucru n-ar depinde decât de el, iar statului nu i-ar fi îngăduit să-l silească la această modalitate vexatoare.

Se prea poate ca – aşa cum hainele, după Tristram Shandy1 şi *nomina propria*2 după Walther Shandy şi Lavater, se răsfrâng asupra omului – apelativele s-o facă în şi mai mare măsură, întrucât oricum la noi, ca şi la crustacei şi valvulate, *spuma se întăreşte, se pietrifică atât de des în crustă sau valvă;* dar asemenea morală nu este cea la care să se oprească statul, după cum, în cazul artelor frumoase, nu ea, ci reprezentarea este scopul lui.

Mi-a fost, mai sus, al naibii de greu să-mi imaginez diferite virtuţi verbale pentru diferitele funcţii; dar îmi vine să cred că ar mai putea fi descoperite încă multe asemenea secţiuni ale virtuţii (acum îmi mai vin chiar mie în minte: spiritul de libertate, sinceritatea şi firea dreaptă), dacă

78 Epitete ale unor filozofi scolastici (Bonaventura, Alexander von Hales, Duns Scotus).

vreun ministru de stat, moral, ar vrea să instituie o adevărată cameră a diviziei virtuţii sau un departament moral de adrese, cu câţiva conţopişti, care, în schimbul unui salariu modest, să născocească diferite virtuţi pentru diferitele funcţii. În locul lor, eu aş pune o prismă în faţa razei albe a virtuţii, care s-o descompună cum se cuvine. De dorit ar fi să se refere la delicte – de fapt la subsubdiviziunea lor —: astfel ar putea fi cooptaţi la asta şi administratori judiciari. Căci în judecătoriile, unde se hotărăsc pricini mărunte, dar nicio pedeapsă peste cinci florini franconi, ei au o utilitate practică zilnică, prin felul cum vor să facă din orice delict mai multe delicte mărunte, pe care să nu le pedepsească niciodată cu o amendă de peste cinci florini. Aceasta

1 Aluzie la romanul *Viaţa şi opiniile domnului Tristram Shandy* (apărut între 1759—1767) de romancierul englez Laurence Sterne (1713—1768).

? Nume proprii (lat.).

este o *rolfinckuire* bună şi morală, pe care juriştii au furat-o cu ochii, în mod fericit, de la disecătorul păcatelor, sfântul Augustin, şi de la Sorbona sa, care au încrestat în mărul păcatului lui Adam mai multe păcate, decât chipurile încrestate într-un sâmbure de cireaşă! Cât de mult diferă judecătorul de cazuistul papistaş, care ştie să subţieze cel mai bun păcat mortal prin tăieturi laterale şi să-l transforme astfel într-unul admisibil!

Funcţiile şcolare (pentru a reveni la acestea) sunt de fapt un articol de negoţ mărunt; dar de sunt totuşi, de fiecar dată, monarhii – adică monarhii şcolare –, ce se aseamănă cu cea poloneză care, după versurile lui Pope[79], e pusă la mezat de două ori *într-un singur* secol; lucru fals din punct de vedere aritmetic, întrucât Newton stabileşte media anilor de domnie la douăzeci şi doi. De altfel, faptul dacă acest consiliu intern dă tineretul oraşului pe mâna prinzătorului de şobolani şi de copii din Hameln sau pe cea

79 Aluzie la un vers din poemul didactic *Moral Essays* (III, 127) de scriitorul englez Alexander Pope (1668—1744).

a unui prieten al copiilor de tipul lui Weisse, nu prezintă nicio diferenţă pentru consiliu, întrucât dascălul nu e un cal de ham, pentru ale cărui defecte nevăzute trebuie să răspundă geambaşul. Este suficient ca sindicul oraşului *et compagnie* să nu-şi poată reproşa că au descoperit un geniu; căci un geniu, de vreme ce nu este folosibil decât ca podoabă şi distracţie a statului, ar da fireşte la o parte capul mai prost şi mai rece, care este de fapt adevăratul folos şi adevărata cotă-parte minieră a statului, aşa cum perlele bune, veritabile şi acceptate ca mijloc de plată, slujesc ca bijuterie, iar cele proaste, de cultură, slujesc pentru medicaţie. De fapt, dacă un dascăl e în stare să moaie spinarea şcolarilor săi, atunci ştie, în general, destul; şi reproşez comisiei superioare de examinare că nu pune niciun dascăl să chelfănească de probă, în faţa lor, câţiva sau mai mulţi tineri din clasa lui, pentru a se vedea ce e în stare.

SFÂRŞITUL CUVINTULUI SPECIAL DESPRE SPECULANŢII DE NUMIRI ÎN FUNCŢII, ÎNDEOBŞTE.

Acum din nou la povestea noastră! Directorii legării baloturilor1 consiliului i-au acordat eroului meu funcţia de codirector nu numai pentru sporirea vânzării de lumânări şi boabe, ci din pricina unei presupuneri cu totul demente: anume, credeau că Fixlein va răposa curând.

— Şi aici mă aflu în faţa unui loc important al acestei istorii, în care n-am lăsat până acum pe nimeni să arunce o privire; dar în momentul acesta nu mai e vorba de voinţa mea de-a da sau nu la o parte paravanul de până acum, ci trebuie chiar să atârn deasupra felinare cu reverberaţie 2. De fapt, în istoria medicinii este un lucru foarte cunoscut, că în anumite familii se moare exact la *aceeaşi* vârstă, după cum tot în de se nasc copiii la exact aceeaşi vârstă (anume, de nouă luni); ba chiar îmi aduc aminte din Voltaire3 de o familie, în care rudele îşi puneau capăt vieţii totdeauna la aceeaşi vârstă. Printre rubedeniile lui Fixlein era obiceiul ca ascendenţii bărbaţi să se culce în pat şi să moară totdeauna în al treizeci şi doilea an, în duminica a patra

după Paşti; fiecare om trebuie să adauge, în exemplarul său din *Războiul de treizeci de ani*[4] – fiindcă Schiller a omis cu totul –,

[1] în textul original: *Bewincheber* administrator, pilot, cârmaci, director al companiei olandeze de comerţ.

[2] Felinare cu un abajur metalic lucios la partea superioară, pentru a reflecta lumina.

[3] Se referă la o scrisoare a lui Voltaire, din 1769, în care e vorba de un predicator din Geneva care s-a sinucis la patruzeci şi cinci de ani, gest pe care l-au făcut şi bunicul şi tatăl şi fratele său, exact la aceeaşi vârstă.

[4] Lucrarea a apărut între 1791 şi 1793.

faptul că în timpul lui a murit un Fixlein de ciumă, unul de foame şi unul de un glonţ de flintă, toţi în vârstă de treizeci şi doi de ani. Adevărata filosofie îşi explică faptul astfel: primele dăţi lucrurile s-au petrecut întâmplător aşa – iar de celelalte dăţi oamenii şi-au dat duhul din simplă frică; în caz contrar, întregul fapt trebuie pus, mai bine, sub semnul îndoielii.

Dar ce concluzii a tras Fixlein din povestea asta!

— Puţine sau aproape niciuna; singurul lucru pe care l-a făcut a fost că s-a străduit în foarte mică măsură sau deloc să se îndrăgostească de Thiennette, pentru ca nimeni altul să nu fie cuprins de teamă din pricina sa. Însă el, personal, se sinchisea prea puţin de asta, din cinci motive, încât spera să ajungă mai bătrân decât pastorul Astmann: întâi, pentru că trei ţigănci – în diferite locuri şi timpuri şi fără să ştie ceva una de alta – coinciseseră în a-l face să vadă în oglinzile lor magice aceeaşi alee principală a unui lung şir de ani; – al doilea, pentru că era sănătos tun; – al treilea, pentru că propriul său frate făcuse o excepţie şi se înecase înainte de cei treizeci de ani; al patrulea, pentru că, pe când era băiat mic, s-a îmbolnăvit de supărare tocmai în duminica a patra după Paşti, când îl legau pe tatăl său pe năsălie, şi nu s-a vindecat decât prin jucăria sa; prin această bolire în duminica a patra de Paşti, însă, el credea că dăduse o satisfacţie destul de bună geniului ucigaş al

stirpei sale.

— Al cincilea, întrucât registrele bisericeşti şi, odată cu de, certitudinea vârstei sale arseseră, nu putea să fie cuprins niciodată de o anume teamă mortală. „Pot să fi trecut pe ascuns de anul buclucaş, spunea el, fără ca să fi băgat de seamă vreun gâde.” – Nu ascund că, încă în anul trecut, se gândea că era om de treizeci şi doi de ani. „Dacă, totuşi, ar fi să împlinesc vârstă asta, cu voia lui Dumnezeu, abia anul viitor (1792), spunea el, lucrurile s-ar putea petrece la fel de bine ca anul trecut, iar Domnul mă poate găsi oriunde. Şi ar fi, oare, nedrept ca frumoşii ani, care au fost rupţi din viaţa fratelui meu, să fie adăugaţi vieţii mele?” – Astfel caută omul să se încălzească sub zăpada rece a prezentului sau să plămădească din ea un frumos om de zăpadă.

Oligarhia consilierească, dimpotrivă, se baza pe jocul contrar şi l-a ridicat, vezi bine, deodată pe Quintus din postul de al cincilea profesor în cel de codirector, ca pe o zeitate, fiindcă putea să jure că îl va lăsa curând vacant. De fapt după vechimea în şcoală, acest sfânt scaun i s-ar fi cuvenit subdirectorul Hans von Fuchslein; dar el nu-l dorea, pentru că voia să ajungă paroh în Hukelum, mai ales că îngerul morţii, ce-l străjuia pe Astmann, deschidea tot mai larg – după informaţii sigure – uşa acestui staul de oi. „Dacă o mai duce omul maximum un an, e mult”, spunea Hans.

Acest Hans era atât de grosolan, încât e păcat că n-avea funcţia de factor poştal din electoratul Hanovra, căci atunci ar fi putut să se îndrepte prin ordinul guvernului hanoveran, care atrăgea atenţia tuturor oficiilor poştale asupra bunelor maniere. Îi era ostil bietului nostru Quintus – pe care nu-l contesta nimeni şi care, la rândul său, nu ura pe nimeni – numai pentru că *Fixlein* nu se numea *Fuchslein* şi nu voise să se lase înnobilat împreună cu el. În nobiliarul său car triumfal, pe care îl trăgea un atelaj de patru strămoşi ce beneficiaseră de avantaj, subdirectorul era nevoit să-l vadă pe Quintus, care era rudă cu el, apucându-se cu mâna de curelele lacheilor de la spatele carului şi să-l audă spunând

suitei, îmbrăcat fiind în cele mai jalnice veşminte: „Ăla care trece în car este vărul meu şi un om, iar eu îi aduc mereu aminte de asta” I. Blândul şi îngăduitorul Quintus nici nu-şi dădea seama de marea băşică cu venin de viespe din subdirector şi îl lua drept un om de miere; ba chiar, prin căldura sa frăţească, pe care nobilul o considera doar aparentă, făcea să fiarbă şi să se concentreze şi mai mult secreţiile veninoase. Din naivitate, Quintus considera dispreţul lui drept invidie cu privire la talentele sale pedagogice.

Un om care are o odaie, unde poate umbla de colo până colo cu o numire, în sfânta seară a ajunului de Crăciun, se poate lipsi (dacă nu chiar cu dispreţ) de Curtea Ecaterinei, de Curtea Annei, de Curtea Elisabetei,

I Aluzie la faptul că pe banca din spate a carului triumfal al împăraţilor romani stătea un sclav, care trebuia să-i strige: „Gândeşte-te că eşti un om!”

a Razelor şi a lui Petru, de toate aceste castele de plăcere ruseşti. Noul codirector nu-şi dorea acum nimic altceva decât… să se facă ziuă; bucuriile (niciodată grijile) îi mâncau, precum vrăbiile, grăunţele aruncate pe pleoape de Moş Ene, iar astăzi contabilul timpului său plin de bucurie, maimuţa ceasului, îi mai şi bătea din tobă toate orele pe care le petrecea în reverie bucuroasă, în loc să sforăie.

În dimineaţa de Crăciun, a dat cu ochii de programa analitică şi nu s-a sinchisit prea mult de ea; aproape că nu ştia ce trebuie să gândească acum despre neroada sa îngâmfare de ieri, pe seama funcţiei de al cincilea profesor. „Postul de Quintus, îşi zicea Fixlein nici nu poate fi luat în consideraţie, prin comparaţie cu cel de codirector – mă mir singur cum am putut să mă fudulesc cu el ieri, înainte de schimbarea mea – astăzi aş avea, doară, mai multe motive s-o fac.” Ca în toate zilele de duminică şi de sărbătoare, astăzi a luat masa la meşterul măcelar Steimberger, fostul lui tutore. Fixlein era faţă de el cum sunt *totdeauna* oamenii de rând, dar rareori cei distinşi şi filosofici şi afectivi: adică *recunoscător;* omul mulţumeşte cu atât mai puţin pentru

daruri străine, cu cât este mai înclinat să şi le facă singur, iar omul generos este rareori recunoscător. Meşterul Steimberger, ca maistru cu aprovizionarea pe lângă colivia de sârmă a mansardei, în care era atârnat Fixlein ca student, îi vârâse înăuntru străchioare pline ochi cu mâncare pentru canari, alcătuită din afumături, pâine de casă şi varză murată. Dar bani nu era rost să cerşeşti niciodată de la el; e lucru cunoscut că trimitea adesea pe gratis la tăbăcar, pentru Quintus, cele mai bune piei de viţel; dar cheltuiala tăbăcitului trebuia s-o suporte pupilul. Când a venit Quintus la el,

i s-a aşternut, ca de fiecare dată, o mică faţă de masă arătoasă peste cea obişnuită de pânză groasă, i-a dat jilţul cel mare, i-a pus un tacâm de argint şi l-a îmbiat cu o supă de vin; lux sadea, care – după cum spunea tutorele – se cădea doar pentru un savant, nu şi pentru măcelari. Până să-i dezvăluie că devenise codirector, Fixlein a mâncat mai întâi. „Pupilule, a spus Steimberger, dacă ai ajuns asta, e foarte bine.

ii — Vezi tu, Eva, acum nu mai cumpăr nicio coadă de-a vacilor tale – trebuia să-mi fi dat seama de asta.” Voia să-i spună, prin urmare, fiicei sale că banii destinaţi pentru lăptărie trebuie să-i folosească pentru funcţia de codirector; căci îi avansa totdeauna pupilului său cheltuielile pentru obţinerea posturilor, cu o dobândă de patru şi jumătate la sută. Îi împrumutase lui Fixlein, încă la ocuparea postului de Quintus, cincizeci de guldeni, care trebuiau să producă dobândă, după cum era de aşteptat; dar când venea termenul de plată al dobânzii Fixlein mai căpăta, de fiecare dată, alţi bani, pentru că duminica, după ce mâncau, trebuia s-o mediteze pe fata tutorelui la socotit, la scris şi la geografie. Steimberger pretindea, pe bună dreptate, fiicei sale să ştie toate oraşele, unde tăiase vite în anii cât colindase pentru a deveni meşter; şi dacă nu era atentă, dacă scria strâmb sau scădea greşit, atunci măcelarul sta în spatele scaunului ei, în chip de senat academic sau de asesor al tribunalului criminalicesc, şi, cu câteva lovituri din

ciocanul de pietrar al pumnului său, dinţa – cum s-ar zice – creierul prelungit în şira spinării, ca să-l facă apt pentru cultură. Căci, oricum, blândul Quintus n-ar fi bătut-o. Poate că de aceea ea îi acordase ca legat şi moştenire, prin câteva priviri, inima ei. Bătrânul măcelar cercetase mereu, cu felinare de mână şi cu prăjini de tulburat apa, cuprinsul tuturor ungherelor ce se pot afla în inima unei fiice; şi, de aceea, băgase de mult de seamă – ceea ce Quintus nu observase niciodată – că fata îl voia pe acesta din urmă. Fetele îşi ascund mai uşor necazurile decât bucuriile; astăzi, Eva se îmbujorase neobişnuit din pricina codirectoratului.

Când a adus azi după-masă cafeaua pe care pupilul trebuia s-o bea până la drojdie – „o omor în bătăi pe Eva, spunea el, dacă gustă numai din ea” – măcelarul s-a adresat lui Fixlein: „Ascultă, domnule pupil, n-ai aruncat niciodată o privire asupra Evei mele? Ea te place şi dacă domnia-ta o vrei, o capeţi, dar atunci ne despărţim pentru totdeauna, căci un domn învăţat are nevoie de altă femeie.”

„Domnule şef al încartiruirii regimentului (căci aceasta era funcţia pe care Steimberger o ocupa în cadrul miliţiei teritoriale), o asemenea partidă ar fi, de altfel, prea bogată pentru un dascăl de şcoală”, a răspuns Fixlein. Şeful încartiruirii a dat de şaptezeci de ori din cap, aprobator, şi în timp ce lua de pe prichici un lemn curbat de care atârna şi răscrăcăna viţeii, i-a zis Evei, care revenea în odaie: „Stai pe loc!

— Ascultă, îl vrei de bărbat pe domnul codirector, aici de faţă?” – „Ah, Doamne, Dumnezeule, de sus, din cer!” a suspinat Eva. — „Indiferent dacă îl vrei sau nu, a continuat parlagiul, taică-tău îţi sparge capul cu lemnul ăsta curbat, dacă măcar umbli cu gândul după un domn atât de învăţat – acum, fă-ne o cafea.” Astfel, prin cuţitul de belit pielea al lemnului curbat, fusese zdrobită cu uşurinţă o iubire care, într-o clasă socială superioară, ar fi spumegat şi clocotit cu atât mai mult din pricina acestei lovituri piezişe cu sabia.

Fixlein putea să încaseze acum în orice clipă cincizeci de

florini franconi şi să pună mâna pe globul imperial pedagogic, devenind ajutor al directorului, prin urmare codirector. Se poate presupune că datoriile sunt la fel ca proporţiile din construcţii, despre care Wolff[80] a dovedit că acelea, care se pot exprima prin cifrele cele mai mici, sunt cele mai frumoase. Între timp şefului încartiruirii îi plăcea să dea o mână de ajutor învăţaţilor; căci pentru el, faptul că datornicul urma să moară la treizeci şi doi de ani şi că, astfel, datoria urma să fie plătită morţii, în calitatea ei de creditor de primul rang, cu precădere asupra altor creditori, era – după cum spunea el – o tâmpenie şi o prostie; Steimberger nu era nici superstiţios, nici drept-credincios şi acţiona după principii ferme, pe care le are mai adesea omul de rând, decât literatul lăudăros sau searbădul şi moleşitul om important.

întrucât desprind din viaţa lui Quintus, mineralizată prin zgurile vieţii cotidiene, precum filoanele de argint, doar unele zile luminoase ale Maicii Domnului, nopţi calde de Sânziene, sau, cel mult, pestriţe zile trandafirii şi le zdrobesc la şteamp şi le topesc şi le netezesc, trebuie să merg cu pârâul vieţii lui până la duminica a patra de după Paşti, din anul 1792, înainte de-a putea duce la spălat câţiva pumni de grăunţe de aur în această topitorie de aur biografică. Această duminică, dimpotrivă, este bogată în aur; să ne gândim doar la faptul, că Fixlein tot nu ştie încă (pentru că cenuşa a făcut de necitit registrele bisericii) dacă nu cumva intră acum în anul al treizeci şi doilea.

De la Ci’ăciun până în duminica respectivă n-a făcut nimic altceva decât să devină codirector. Noua catedră era un altar al soarelui pe care, din cenuşa lui Quintus, se regenera un nou Fenix. Schimbările mari – în funcţii, căsătorii, călătorii – întineresc omul, pentru că totdeauna el datează viaţa de la ultima revoluţie, ca francezii de la a lor. I Un colonel, care a pus piciorul pe scara clasificării sociale în *anciennete*2, în calitate de caporal, este de cinci ori mai

80 Christian Wolff (1679—1754). matematician şi reprezentant al luminismului german.

tânăr decât un rege care n-a fost în viaţa lui altceva decât un… prinţ moştenitor.

A CINCEA CUTIE CU FIŞE

DUMINICA A CINCEA DUPĂ PAŞTI – DOUA TESTAMENTE – PONTAQUE – SÂNGE – IUBIRE

Lunile primăverii îmbracă pământul în straie noi şi pestriţe, dar pe oameni de cele mai multe ori în negru. Mai ales când regiunile noastre de gheţuri prind rod, iar valurile florilor de pe pajişti se împreună deasupra continentului nostru, ne întâmpină pretutindeni oameni cerniţi, al căror început de primăvară este plin de lacrimi. Pe de altă parte, însă, înflorirea pământului întinerit este cel mai bun sezon de cură pentru durerile încercate după cei ce zac în el, iar florile ne ascund mormintele mai bine decât zăpada.

— Bătrânul profesor al codirectorului, Astmann, a întâmpinat în aprilie, care este mai puţin schimbător decât mortal, moartea care i-a strivit creierul ce bolea din pricina stomacului. Oamenii au vrut să-i ascundă căpitănesei decesul lui; dar dangătul neobişnuit de îngropăciune i-a purtat până în inimă cântecul lui de lebădă şi a făcut clopotul vesperal al vieţii ei să vibreze,

I Francezii au introdus în 1792 un nou calendar, care începea cu anul I (de la instaurarea republicii).

— Vechime, vechiul regim (fr.).

treptat, la fel. Vârstă şi suferinţa trasaseră dinainte primele crestături, astfel încât morţii i-a trebuit doar puţin efort ca s-o doboare de tot; căci cu oamenii e la fel ca şi cu copacii, care sunt crestaţi cu mult înainte de-a fi tăiaţi cu ferăstrăul, pentru ca seva vieţii să se scurgă din ei. Al doilea atac de apoplexie a lovit-o la scurt interval după primul; este ciudat că moartea îi citează pe apoplectici de trei ori, ca şi tribunalele.

Oamenilor le place să amâne *ultima* lor voinţă la fel de mult ca pe cea *mai bună;* căpităneasa poate că ar fi lăsat să se scurgă fără testament toate clipele ei, până la cea mută şi surdă, dacă Thiennette, în ultima noapte când s-a transformat din infirmieră în femeie care spală şi îmbracă

moarta, n-ar fi îndreptat gândul muribundei către sărmanul codirector şi către viaţa lui plină de lipsuri şi către modestele diurne şi sume de bani pe care i le oferise norocul pentru existenţă şi subzistenţă şi către viitorul lui gol, în care se va veşteji ca o plantă galbenă şi ofilită, sădită în crăpăturile uscate dintre duşumelele sălii de clasă, printre elevi şi creditori. Sărăcia ei era pentru dânsa modelul sărăciei lui, iar lacrimile-i lăuntrice erau tuşele fluide ale propriului ei portret. Întrucât căpităneasa nu lăsa legate decât servitorilor şi începea cu cei de sex bărbătesc, Fixlein se afla în frunte; – iar moartea, care trebuie să fi fost un prieten de casă deosebit al codirectorului, nu şi-a ridicat coasa şi n-a făcut ultima tăietură, până ce copilul ei răsfăţat n-a fost declarat cu voce inteligibilă moştenitor testamentar; apoi a curmat toate, viaţa, testamentul şi speranţele.

Când codirectorul, care avea ore cu penultima clasă de liceu, a aflat aceste două veşti de moarte şi jale, scrise pe o listă de rufe a mamei sale, primul lucru ce l-a făcut a fost să dea drumul acasă elevilor şi să-l podidească lacrimile, încă înainte de-a ajunge în biroul codirectorului. Indiferent dacă mama i-o fi scris totodată, că fusese prevăzut în testament – aş fi vrut însă, ca judecătorul să fi divulgat, cât era în total –, lui îi curgeau lacrimi mari pe pană, la fiecare O pe care îl asorta şi înscria mazoretic în *Biblia* germană, lacrimi ce făceau cerneala mai palidă. Nu-l rodea durerea poetică a scriitorului, care învăluie rănile deschise în giulgiu şi care curmă strigătul printr-un sunet molcom de tristeţe, nici durerea filosofului, căruia *un* mormânt deschis îi îngăduie să arunce o privire în hăul catacombelor trecutului şi în faţa căruia umbra morţii unui prieten se ridică transformându-se într-un con de umbră al întregului pământ – ci îl apăsa durerea copilului, a mamei, pe care chiar şi numai gândul – fără consideraţii lăturalnice – îi zdrobeşte amarnic: aşadar să nu te mai văd, să putrezeşti, iar eu, oh, suflet bun, să nu te mai văd niciodată, niciodată.

— Tocmai pentru că nu era cuprins nici de durerea

poetică, nici de cea filosofică, fiecare lucru mărunt producea o întrerupere, un gol în durerea sa; a fost în stare încă în aceeaşi seară, ca o femeie, să schiţeze câteva fişe de uz viitor ale masei succesorale ce-i fusese anunţată.

La patru săptămâni după aceea, adică în ziua de 5 mai, au fost rupte peceţile testamentului; dar el e plecat la Hukelum abia în ziua de 6 (duminica a patra după Paşti). Maică-sa i-a ieşit întru întâmpinare, răspunzând la salutul lui cu lacrimi de jale – pe care le vărsa pentru trupul neînsufleţit, şi de bucurie – pentru testament.

— Actualului codirector Egidius Zebedăus i se lăsa: în primul rând, un pat mare nobiliar cu un acoperământ din oglinzi, în care s-ar fi răsucit şi uriaşul Goliat şi de care, eu şi cititoarele, ne vom apropia mai pe urmă ca să-l verificăm; – în al doilea rând, i-au fost lăsaţi prin testament, ca dar de Paşti restant din partea naşului, câte un ducat cu coadă pentru fiecare an pe care îl împlinise; – în al treilea rând, urmau să-i fie restituite, până la ultima centimă, toate sumele de bani pentru numire şi rămânere pe care le plătise spre a se putea urca pe cruce în posturile de Quintus şi de codirector. — „Şi ştii tu, a continuat mama, ce capătă biata don’şoară?

— Vai, Doamne! Nimic! nicio para chioară!” – Căci moartea înţepenise mâna care tocmai se întindea să-i ofere bietei Thiennette o mică umbrelă de ploaie împotriva furtunilor parţiale şi a ploilor de sânge din viaţa ei. Mama povestea această lovitură de picior a norocului cu adevărată compătimire, care, la femei, ia locul invidiei şi care le este mai uşoară decât bucuria în comun, proprie mai mult bărbaţilor. În unele cămăruţe ale inimilor feminine, compătimirea şi invidia sunt atât de aproape înrudite, încât n-ar fi vir tuoase nicăieri altundeva decât în iad, unde oamenii trebuie să îndure atât de îngrozitor de multe, şi n-ar fi păcătoase în altă parte decât în cer, unde oamenii au parte de prea mult bine.

Codirectorul avea acum, aici, pe pământ, cerul în care zbura binefăcătoarea sa. În primul rând, a dat fuga pe scară

în sus – fără a băga în buzunar batista în care se afla emoţia sa – pentru a vedea, încă desfăcut, marele pat lăsat prin testament, căci avea o predilecţie *feminină* pentru mobile. Nu ştiu dacă cititorul s-a uitat vreodată la paturi cavalereşti vechi sau dacă s-a urcat în vreunul din acestea, în care ajungi pe o mică scară fără balustradă, atârnată de el şi în care, de fapt, dormi de fiecare dată la primul cat. Nazianz relatează *(Orat. XVI)* că încă evreii aveau paturi înalte cu asemenea scări pentru găini, dar numai din pricina gâjgăniilor. Arca-pat moştenită era chiar atât de mare – iar un purice ar fi măsurat-o nu în diametre pământeşti, ci în distanţa până la Sirius. Când Fixlein a dat în lături draperiile acestui dormitor colosal şi a văzut într-o oglindă mare pologul deschis, tare i-ar fi mai plăcut să fie în el; şi, dacă ar fi putut să ia o secţiune de con a conului de întuneric din America, s-ar fi zidit în el pentru a înota doar o jumătate de oră, cu talia sa subţire ca o trestie, prin eleşteul de puf. Nici prin sorite filosofice sau calcule în lanţ mai lungi decât însuşi patul, maică-sa nu l-ar fi putut determina să pună a fi scoasă oglinda cea lată de sus, deşi marea lui masă cu oglindă nu se putea reflecta în nimic altceva, decât într-o oglindă de bărbierit; oglinda patului a lăsat-o sus, la locul ei: „Dacă va fi să mă însor odată, am să pot să-mi văd, spre ziuă, nevasta dormind, fără să mă scol în capul oaselor în pat”.

în ceea ce priveşte cel de-al doilea articol, adică bănuţii reprezentând darul naşilor, mama lui procedase ieri destul de bine. Fusese interogată de către judecători cu privire la anii moştenitorului, iar ea îi atribuise tocmai cifra dentală de treizeci şi doi. Tare ar mai fi vrut să mintă şi să-şi vândă feciorul, precum o inscripţie, ca mai bătrân; dar, şi-a dat seama că, împotriva acestei *veniam aetatis I,* drepturile ar fi fost exceptate prin drept, că ar fi fost fals şi minciună; dacă feciorul ar fi împlinit treizeci şi doi de ani, ar fi fost răposat de mult, după cum prea bine se poate presupune.

Şi tocmai în timp ce povestea astea, a intrat un servitor al lui Aufhammer şi i-a înmânat codirectorului, contra

chitanţă şi în temeiul ratificării actului de naştere emis de maică-sa, prăjina de aur a vârstei, alcătuită din treizeci şi două de monede, ca pe un ghionder pentru vâslit prin viaţă; domnul von Aufhammer era prea mândru pentru o sfadă meschină în jurul unui act de naştere burghez.

Şi astfel, printr-o generozitate mândră, s-a dus naibii unul dintre cele mai frumoase procese, când pe bancul de trefilat al băncilor judecătoreşti bara de aur ar fi putut fi întinsă până devenea cel mai fin fir de aur. Din bucul ce nu putea fi descâlcit – pentru că în primul rând vârstă lui Fixlein nu putea fi documentată cu nimic, iar în al doilea rând trebuie presupus, câtă vreme trăia, că n-a împlinit încă treizeci şi doi de ani2 –, din acest buc s-ar toarce şi răsuci nu numai mătase şi laţuri de strâns până la strangulare, dar chiar plase întregi, în care să se prindă vânatul. Dacă procesele ar dura mai mult, clienţii ar avea, de fapt, mai puţine motive să se plângă: filosofii discută problemele filosofice mii de ani şi deaceea bate la ochi că avocaţii vor să le rezolve pe cele juridice din actele lor chiar numai în şaizeci sau optzeci de ani. Dar asta nu e vina prietenilor dreptului; mai curând – aşa cum afirmă Lessing 3 despre adevăr, că nu *aflare* a lui ci căutarea îl fericeşte pe om şi că el însuşi ar renunţa la darul tuturor adevărurilor pentru dulcea trudă a cercetării – prietenul dreptului nu devine fericit

1 Verificare juridică a vârstei (lat.); aici, în sensul de: declarare înainte de vreme a majoratului.

2 întrucât acum, conform actelor de care dispunem, nu ne putem bizui pe altă presupunere decât pe aceea că moare la treizeci şi doi de ani, nu era posibil, în cazul că ar fi decedat la treizeci şi doi de ani după moartea testatoarei sale, să primească niciun heller, căci ţinând seama de povestea noastră, la conceperea testamentului nu avea nici măcar un an (n.a.).

3 într-un pamflet intitulat *Răspuns la o replică* (1778).

prin aflare şi decizie, ci prin cercetarea unui adevăr juridic – fapt care tocmai se cheamă a purta proces şi a

practica –, şi tare i-ar plăcea să se apropie veşnic de adevăr, ca hiperbola de asimptotă, fără să-l atingă, întrucât, faţă de această eternă aproximaţie, ar putea subzista cu nevasta şi copilul, ca un om cinstit.

în afară de legatul în aur, slujitorul trimis mai aducea o decizie a judecătorului, prin care i se impunea eredelui testamentar să aducă dovezi şi chitanţe pentru cheltuielile de ştanţare, pe care trebuise să le achite atunci când, în calitatea lui de Quintus şi de codirector, ajunsese în maşina de zimţuit a superiorilor săi; după care urma să-şi recapete banii.

Codirectorul, care în prezent se alătura şirului milionarilor, ţinea scurtul fişic de bani în mână ca pe un sceptru, ca pe un cep scos de la digul mării viitorului, care trebuia acum să se golească de apă şi să-i ofere toţi peştii din cuprinsul ei, crescuţi lungi, uscaţi şi stând nemişcaţi.

Nu pot povesti totul deodată, altfel i-aş fi spus mai demult cititorului, care va fi aşteptând de îndelungă vreme asta, că înstăritului codirector cele treizeci şi două de monede, darul naşilor, îi reprezentau prea intens cei treizeci şi doi de ani, la care se mai adăuga şi duminica a patra postpascală de azi, această noapte a Sfântului Bartolomeu, şi această zi de 2 septembrie a familiei sale. Mama, care ar fi trebuit să ştie vârstă copilului ei, spunea că nu-şi mai aduce aminte şi că ar fi putut pune prinsoare că împlinise treizeci şi doi încă acum un an, numai că judecătorul nu era om cu care să poţi sta de vorbă. „Aş putea să jur şi eu, a adăugat capitalistul, ştiu bine cât de prost m-am simţit acum un an în duminica a patra după Paşti.” De fapt, el nu vedea moartea, ca poetul, în oglinda concavă dispersatoare a fanteziei, ci o privea ca un copil, ca sălbaticul, ca ţăranul şi ca femeia, în oglinda plană de format octav de pe coperta din faţă a cărţii sale de cântece; şi îi apărea ca un cap aplecat de bătrână, ce doarme într-un scaun cu zăbrele din biserică.

Şi, totuşi, azi se gândea la ea mai frecvent decât cu un an în urmă; căci bucuriei îi place să se contopească cu

tristeţea, iar roata lăcuită a norocului este roata care scoate apa ce se revarsă în ochi... Dar geniul prietenos al acestui glob pământesc sau, mai curând, de apă – căci în lumea fizică şi în cea morală sunt mai multe lacuri de lacrimi decât uscat – a păstrat pentru bietele insecte acvatice care aleargă de colo-colo pe ea, adică pentru noi, o esenţă Schweer1 foarte specială pentru colicile pricinuite de intoxicaţiile cu plumb ale sufletului nostru; afirm că geniul trebuie să fi studiat cu zel întreaga patologie a omenirii; căci, pentru bietul om care nu poate plăti niciun stoic şi niciun duhovnic ca să-i alcătuiască reţete şi leacuri pentru fisurile craniului şi pieptului său, el a pus la păstrare în toate beciurile butoaie întregi cu o minunată apă pentru răni, pe care pacientul nu trebuie decât s-o ia şi s-o toarne pe plesniturile oaselor şi pe toate fleacurile – adică basamac sau bere sau niscaiva vin... Zău! este sau nerecunoştinţă stupidă faţă de geniul medical, pe de-o parte, sau confundare teologică a îmbătării îngăduite cu beţia interzisă, pe de altă parte, dacă oamenii nu-i mulţumesc lui Dumnezeu, pentru că au, în viteză, ceva ce să le înlocuiască, în caz de ’tuberculoză nervoasă a vieţii, filosofia, creştinismul, iudaismul, păgânismul şi *timpul* – după cum am spus, o băutură.

Cu mult înainte de apusul soarelui, codirectorul dăduse curierului obişnuit trei groşeni buni drept plată şi pusese să-i aducă din oraş Pontaque de trei taleri – căci avea acum în buzunar o întreagă colecţie de ducaţi, pe care îi trecea printre degete toată ziua la întuneric. „Trebuie să-mi fac azi o bună dispoziţie ca de duminica a patra după Paşti, a spus el; dacă e să fie ultima mea zi, ei bine! atunci să fie şi cea mai veselă zi a mea.” Aş fi vrut, ca Fixlein să fi făcut o comandă mai mare; dar, el avea pretutindeni frâul moderaţiei între dinţi, chiar şi înaintea unei sâcâietoare nopţi a morţii şi în plină bucurie exultantă, întrebarea este: oare nu s-ar fi limitat la o *singură* sticlă, dacă n-ar fi vrut să le trateze cu celelalte două pe mama şi pe domnişoara? Dacă ar fi trăit în secolul al zecelea,

I Probabil un antidot împotriva intoxicaţiilor cu plumb.

când oamenii aşteptau ziua-de-apoi sau în alt secol, când aşteptau potopuri şi când, din pricina asta, beau tot, ca marinarii în naufragiu, el tot n-ar fi cheltuit *nici un singur* crăiţar în plus. Bucuria lui era ca, din legatul primit, să-şi achite datoria faţă de Steimberger şi să poată pleca din lume ca un om cinstit; tocmai oamenii care ţin foarte mult la bani îşi plătesc datoriile cât se poate de cinstit.

Pontaque-ul profiriu a venit într-un moment, în care Fixlein putea compara desenele în cretă roşie şi literele roşii de titlu, pe care vinul le trasa pe obrajii băutorilor săi şi ai băutoarelor sale, cu incarnatul[81] de seară al ultimilor nori din jurul soarelui…

Fără discuţie, printre toţi spectatorii acestei istorii nu se poate gândi nimeni la biata Thiennette mai mult decât mine, dar zău că, totuşi, n-o pot trimite înainte de vreme, din odaia unde s-a stabilit, pe scena mea istorică. Sărmana! codirectorul nu poate dori mai fierbinte decât biograful său, ca la templul naturii să fie deschisă, ca la acela din Ierusalim, o poartă specială – în afară de cea a morţii – pe unde să treacă doar cei năpăstuiţi, pentru ca un preot să-i îmbărbăteze. Dar durerile din pieptul Thiennettei cu privire la toate perspectivele ei duse la fund, cu privire la binefăcătoarea închisă în sicriu şi la o întreagă viaţă al cărei tors se încheiase odată cu giulgiul, o împiedicaseră până acum – în jalea ei pe care căpitanul de piatră mai mult o făcea să sângereze decât o alina – de la orice, cu excepţia treburilor, îi paralizaseră orice pas, pe care nu-l făcea în vederea vreunei roboteli, şi nu dăduseră ochilor ei nimic altceva care să-i zvânte sau să-i bucure, decât o pleoapă ce-i cădea în jos, plină de vise şi de somn.

Orice necaz ridică omul deasupra legilor burgheze ale ceremonialului şi îl transformă pe omul prozaic în psalmist; numai la necaz cutează femeile. Thiennette ieşea din casă doar seara şi numai în grădină.

---

81 Roşu-aprins, stacojiu.

Codirectorul abia putea aştepta clipa când să se înfăţişeze înaintea prietenei sale apropiate, să-i aducă mulţumirile sale, iar azi, Pontaque-ul său. Trei butelii de Pontaque şi trei cupe cu picior erau puse afară, pe ţărmul ferestrei colibei sale, şi ori de câte ori se întorcea din întunecosul defileu aflat între pădurile de flori, sorbea din paharul lui – iar mama, din odaie, bea prin fereastra glisantă.

Am mai spus că laboratorul său vital se afla în colţul sud-vestic al parcului, vizavi de castelul Escurial care se întindea până în sat. În colţul dinspre nord-vest înflorea un umbrar de salcâm, care părea coroana de flori a parcului. Fixlein şi-a îndreptat şi spre el preumblarea, pentru a arunca, oarecum, de acolo, din umbrarul cu zăbrele rare, o privire norocoasă pe pajiştile lungi, în căutarea Thiennettei. S-a tras îndărăt puţin speriat din faţa a două trepte de piatră, stropite de sânge proaspăt, care duceau jos, la eleşteul ce se afla în drumul său spre umbrar. Şi pe papura din apropiere era sânge. Omul se înfioară de acest ulei al fitilului vieţii noastre, oriunde l-ar găsi vărsat; îi pare iscălitura morţii, roşie, a îngerului distrugător. Fixlein se grăbi îngrijorat spre umbrar – şi o găsi acolo pe palida lui binefăcătoare rezemată de tufele înflorite; mâinile îi odihneau în poală cu tricotajul la care lucra, ochii erau acoperiţi de pleoape ca de pansamentul somnului, aşa cum braţul ei stâng era cuprins de bandajul real al venesecţiei; iar amurgul le dădea obrajilor tot atât cât le luase rănile primite până acum, inclusiv cea de azi. După prima spaimă – nu din pricina somnului de floare, ci a tropăitului zgomotos cu care venise –, Fixlein a început să-şi desfăşoare spirala de fluture a liniei vizuale a ochilor săi şi s-o aştearnă pe petalele neclintite ale acestei flori. În fond – pot să afirm asta – azi era prima dată că o privea; intrase în al patrulea deceniu şi încă mai credea că nu-i e îngăduit să observe la o domnişoară decât veşmintele, nu şi trupul, şi că trebuie să-i stea la dispoziţie numai cu urechile, nu şi cu ochii.

Pun pe seama palanului ridicător al electrizantei sticle întăritoare de Pontaque faptul că Fixlein şi-a luat inima în dinţi să facă degrabă… calea întoarsă, pentru a reveni apoi şi a folosi faţă de adormită, în doze mai mari, mjloacele trezitoare ale tuşitului, strănutatului, tropăitului şi strigatului câinelui. A o lua cumva de mână şi a o trezi din somn cu o scuză medicală, asta ar fi fost un act de curaj de care nu s-ar fi dovedit niciodată capabil, câtă vreme mai putea sta în picioare din cauză de Pontaque şi mai avea raţiune.

Pe scurt: a trezit-o şi altfel.

Obosito, năpăstuito! Cât de încet ţi se deschid ochii! Cel mai cald emplastru de pe pământ, somnul, s-a deplasat, iar adierea nocturnă a amintirii suflă iarăşi pe rănile tale dezvelite.

— Şi, totuşi, zâmbitorul tău prieten din copilărie era cel mai frumos lucru pe care putea să cadă privirea ta, când a coborât din grădina atâmată a visului în cea umilă din juru-ţi. —

Ştia ea însăşi prea puţin – iar codirectorul absolut nimic – că îşi înclina, pe nebăgate de seamă, petalele spre rangul acestui corp lumesc, adică spre Fixlein; semăna cu o floare italienească, ce cuprinde în ea, bine ascunsă, o urare de Anul Nou, pe care adresantul nu se pricepe numaidecât s-o scoată la iveală. Acum, lanţul de aur de la roata hidraulică a binefacerii ei o lega de el la fel de strâns ca pe el de ea. Dădu numaidecât ochilor şi tonului ei o aparenţă de bucurie; căci nu-şi expunea lacrimile, precum catolicii pe cele ale lui Christos, într-o fiolă-relicvă, pe altare, pentru a fi adulate. Fixlein putu să-şi înceapă foarte cuviincios invitaţia la împărtăşania bolnavului cu Pontaque, printr-o lungă mulţumire întru mijlocirea care îi deschisese sursele ajutorului pentru asta. Thiennette se ridică încet şi merse cu el la depozitul de vin; dar codirectorul nu era atât de deştept, sau mai curând îndrăzneţ, ca s-o fi condus el la început; mai uşor ar fi oferit unei fete mâna sa (cu verighete adică), decât braţul. O singură dată în viaţă

condusese o contesă milaneză de la teatru până acasă – ceea ce fireşte că n-ar fi de crezut, dacă lucrurile nu s-ar fi prezentat astfel, încât să fie nevoit s-o facă, deoarece ea, ca străină, după ce se rătăcise de ai ei, îl apucase de braţ, ca pe un abate îmbrăcat în negru, şi îi poruncise s-o ducă până la hotelul unde locuia. Dar el ştia să se poarte şi a condus-o doar până la portalul locuinţei sale, de unde i-a arătat cu degetul hotelul ce se zărea, cu treizeci de ferestre luminate, pe altă uliţă.

Nu-i el de vină pentru asta. Dar astăzi, abia ajunsese cu ostenita Thiennette până la malul eleşteului, în care frica superstiţioasă de abuzul vrăjitoresc vărsase sângele pur al braţului ei stâng, când Fixlein, de teamă ca ea să nu se prăvale pe mai în jos cu restul sângelui ei, a pus stăpânire cu multă îndrăzneală pe braţu-i suferind. Astfel, mult Pontaque şi un pic de curaj pot face oricând pe un codirector să pună mâna pe o domnişoară. Jur însă că, şi în faţa podvalului cu vin, din faţa ferestrei, a perseverat în ipostaza lui de conducător. Ce grup blând în penumbra pământului, când apele întunecate ale nopţii se lăsau tot mai jos, pentru că lumina argintie a lunii începuse a ricoşa în măciulia de aramă a turnului! Numesc grupul „blând”, pentru că e alcătuit dintr-o fată care a sângerat de două ori, dintr-o mamă care mulţumeşte încă o dată, în lacrimi, pentru fericirea copilului ei şi dintr-un om pios şi modest, care le toarnă amândorura în pahar şi bea în sănătatea lor şi care simte în vine un fluviu de lavă arzător, ce îi curge prin inimă clocotind şi ameninţând s-o topească, până la urmă, bucată cu bucată şi s-o ia cu Sine. — o feştilă de seu sta acolo afară între cele trei butelii şi cele trei pahare, ca raţiunea între pasiuni; – de aceea codirectorul privea întruna la geamurile ferestrei; căci în de se contura (întunericul din cameră slujea de foiţă oglinditoare), printre alte chipuri care-i erau dragi lui Fixlein, şi cel mai drag, pe care nu îndrăznea să-l privească decât reflectat, chipul Thiennettei.

Fiece minut devenea o sărbătoare a constituirii

confederaţiei, iar fiece clipă devenea un sabat premergător acesteia. Luna prinsese a licări din rouă serii şi Pontaque-ul din ochii lor, iar aracii fasolei aruncau un grilaj de umbre mai scurte. Globuleţele de argint-viu ale stelelor atârnau în vălul nopţii, contopindu-se tot mai mult.

— Aburul fierbinte al vinului i-a pus pe amândoi din nou în mişcare, ca pe nişte maşini cu vapori.

Nimic nu face inima mai plină şi mai cutezătoare decât plimbatul în sus şi-n jos prin noapte. Fixlein o conducea acum fără teamă pe domnişoară. Din pricina braţului scrijelit, Thiennette nu putea pune decât mâna ei într-a lui, cuprinzând-o, iar Quintus, pentru a prelua jumătate din strânsoarea ei, apăsa cu braţul degetele domnişoarei pe pieptul lui, cât putea mai bine. Ar trebui să n-ai niciun fel de atitudine în privinţa vieţii, pentru a putea fi stăpân pe a ta. Între timp fleacurile sunt brutăria de aprovizionare a iubirii; – degetele sunt instrumentele de descărcare electrică ale unui foc ce mocneşte în toate fibrele; – suspinele sunt notele sensibile ale inimilor convergente, iar cel mai rău şi mai puternic lucru în asta e o nenorocire; căci flăcării iubirii îi place să plutească pe apa lacrimilor, ca flacăra de naft. Două boabe de lacrimă, una în ochiul străin, cealaltă în cel propriu, ar alcătui din două lentile convexe un microscop, care ar mări totul şi ar transforma toate suferinţele în farmec. Sex bun! şi eu consider frumoasă orice nefericită, şi poate că de aceea eşti demn de epitetul „frumos”, pentru că eşti cel care suferi!

Şi, dacă profesorul Hunezovsky din Viena a reprodus în ceară rănile tuturor mădularelor pentru a-i învăţa pe elevii săi cum să le vindece, eu prezint fisurile şi cicatricele sufletului tău, sex bun, în imagini mici, chiar dacă o fac numai pentru a împiedica mâinile brutale să-ţi pricinuiască altele noi. —

Thiennette nu resimţea atât de profund pierderea moştenirii, cât pe cea a testatoarei – şi asta din pricina unei trăsături, pe care i-a şi povestit-o mamei lui Fixlein, aşa cum i-o povesteşte lui acum. Căci atunci când, în ultimele

două nopţi de zăcere ale căpitănesei, în care veghea febrilă nu i-a arătat altceva decât cadavrul nocturn şi trăsurile de doliu ale binefăcătoarei ei, Thiennette a stat la picioarele patului în faţa ochilor rigizi, adeseori i s-au prelins pe obraji, fără să bage de seamă, lacrimi repezi, fiindcă îşi zugrăvea anticipat, în gând, îmbrăcarea grea şi neajutorată a binefăcătoarei, pentru a fi pusă în sicriu. Odată, după miezul nopţii, bolnava a îndreptat degetul arătător spre buze.

— Thiennette n-a înţeles-o, s-a sculat de pe scaun şi s-a aplecat deasupra feţei ei.

— Slăbită, căpităneasa a vrut să-şi ridice faţa spre cea care o veghea şi – doar şi-a rotunjit buzele. — în cele din urmă, pe Thiennette a străfulgerat-o ideea de a o îmbrăţişa ea pe paralitică, ale cărei braţe inerte nu mai puteau strânge la piept nicio inimă iubită.

— Şi atunci şi-a apăsat, cu foc şi cu lacrimi în ochi, gura fierbinte pe gura ei mai rece – şi a tăcut ca şi cea lipsită de grai – şi a îmbrăţişat-o numai, fără a fi îmbrăţişată şi ea. Către ora patru, degetele au zvâcnit iar; s-a aplecat din nou peste gura ei încremenită – dar nu fusese un semn; căci gura prietenei înţepenise şi se răcise sub lunga sărutare…

Cât de adânc nu pătrundea acum, în faţa infinitului chip veşnic al nopţii, tăişul gândului, în sufletul cald al lui Fixlein! „O tu, sărmană de lângă mine! N-ai parte de nicio întâmplare norocoasă, de niciun amurg purpuriu ca acela care mai licăreşte reflex acum pe cer, parcă a perspectivă pentru duminică – eşti fără părinţi, fără fraţi, fără prieteni, doar aşa, singură, într-un loc de pe pământ care se ofileşte şi se goleşte, iar tu, floare de toamnă lăsată în urmă, te datini însingurată şi îngheţată deasupra miriştii rămase după otava trecutului.” – Acesta era sensul gândurilor sale, ale căror vorbe lăuntrice sunau: „Sărmana domnişoară! n-are nici măcar un văr feudal, nimeni de viţă nobilă n-o ia, iar ea îmbătrâneşte astfel uitată, şi doar este atât de bună la inimă – pe mine m-a făcut fericit – ah, dacă aş avea numirea în parohia din Hukelum, aş încerca…” Viaţa lor de-

o parte şi de alta, pe care o legătură strânsă şi tăioasă a destinului o împletise atât de solid, se înfăţişa acum înfăşurată într-un văl, iar el îşi conducea prietena îndărăt – căci un om nerod este transformat, într-o oră şi jumătate, în omul cel mai îndrăzneţ şi rămâne astfel şi după aceea –, o conducea ispre ultima sticlă, pentru a îneca în ea toţi scaieţii şi pasiflorele tristeţii care răsăreau. Remarc în treacăt, că asta e o prostie: căci viaţa scrijelită este plină de vase de sevă ca şi de struguri, iar o inimă uşor neliniştită e înmuiată până la lacrimi de băuturile bucuriei.

Cine nu e de acord cu mine, îl rog acum doar să se uite la codirector, care dovedeşte, ca un silogism, principiul meu rezultat din experienţă.

— Poate că am putea ajunge la perspective filosofice, dacă am cerceta cauzele, pentru care tocmai băuturile – adică, la urma urmei, o secreţiune mai bogată a spiritului nervilor – îl fac pe om pios, moale şi poetic în acelaşi timp. Poetul este, ca şi al său părinte al muzelor, un *tânăr etern* şi este ceea ce alţi oameni sunt doar o singură dată – adică *îndrăgostit* – sau numai după Pontaque – adică ameţit –, în tot timpul zilei, în tot timpul vieţii. Fixlein, care de dimineaţă nu fusese poet, deveni unul acum, noaptea; vinul îl făcu pios şi moale; clopoţeii armonicii din om, care sunt ecoul lumii superioare, trebuie să fie menţinuţi umezi, ca aceia de sticlă, pentru a putea funcţiona aici.

Acum se afla cu domnişoara Thiennette în faţa eleşteului unduit de valuri, în care tremura cea de-a doua emisferă albăstrie a cerului cu stele ce se clătinau şi porni -care fâlfâiau; – drumurile albe şi cotite urcau, întunecate, peste colinele verzi; – pe un ideal, roşeaţa amurgului se prăbuşea, pe altul se înălţa pâcla nopţii; – iar deasupra tuturor acestor frământate neguri ale vieţii era atârnat, imobil şi arzând cu flăcări, candelabrul cu mii de braţe al cerului de stele, şi fiecare braţ purta o cale lactee ce ardea…

în clipa aceasta bătu ceasul unsprezece… în asemenea scene, se întinde în om o mână necunoscută care scrie pe

inima lui, într-o limbă străină, acel îngrozitor *menetekel*[82] etc. — „Poate că la douăsprezece am şi murit”, se gândea prietenul nostru, în care duminica a patra după Paşti se înălţa acum cu toate eşafodurile ei vopsite în negru.

Întreg viitorul drum al crucii sortit prietenei sale se afla acum, plin de ghimpi şi de ţepi, în faţa lui şi el vedea fiece urmă însângerată, din care îşi scosese piciorul – ea, cea care aşternuse moale, cu flori şi petale, propriul lui drum. Atunci nu s-a mai putut abţine să tremure din tot trupul şi din glas şi de a-i spune solemn: „Şi dacă va fi scris ca Domnul să hotărască încă azi în privinţa mea, o întreagă jumătate a averii mele să-ţi rămână dumitale; căci indescriptibilei dumitale bunătăţi îi datorez faptul că n-am nicio datorie, precum puţini dintre dascălii şcolii”.

Necunoscătoare a sexului nostru, Thiennette trebuie să fi interpretat asta, în mod eronat, ca o cerere în căsătorie şi a strâns, azi pentru prima oară, cu degetele braţului rănit, braţul singurului om viu, prin care bucuria, iubirea şi pământul se legau strâns cu inima ei. Codirectorul, bucuros-speriat de prima apăsare a unei mâini feminine, a încercat să-i prindă mâna stângă cu dreapta sa îndoită spre ea; iar Thiennette, observând îndoirea zadarnică, şi-a ridicat degetele de pe braţul lui, sub care şi-a petrecut braţul ei bolnav, şi a lăsat întreaga mână stângă în cea dreaptă a lui. Doi îndrăgostiţi locuiesc în Flispergalerie x, unde cel mai mic suflu se însufleţeşte într-un sunet. Bunul codirector a primit şi a dublat fericita apăsare a iubirii, cu care bietul suflet neputincios caută – bâlbâind, prizonier, însetat şi nebun – un limbaj fierbinte ce nu există; – era copleşit – n-avea curajul să se uite la ea, ci căta înainte spre roşeaţa amurgului, spunând (şi în clipa asta lacrimile îi curgeau, dintr-o inexprimabilă iubire, fierbinţi pe obraji): „Ah, vreau să-ţi dau totul, averea şi sângele şi tot ce am, inima mea şi mâna mea”.

---

82 De fapt, *mene tekel upharsin* (în ebraică : cîntărit şi găsit prea uşor, regatul tău va fi împărţit) ; conform *Vechiului Testament,* aceste cuvinte au apărut, scrise de o mînă, pe un zid, în faţa regelui babilonean Balthasar (secolul al VI-lea î.e.n.).

Thiennette voia să-i răspundă, dar după o privire într-o parte, a scos un ţipăt de spaimă: „Vai, Doamne!” – Fixlein s-a întors brusc spre ea şi a văzut mâneca de muselină albă îmbibată de sângele ei, pentru că, petrecându-şi braţul pe sub braţul lui, deplasase bandajul de pe venesecţie. Iute ca fulgerul, Fixlein a dus-o sub umbrar, unde a putut să se aşeze. Sângele care năvălea începuse a picura pe rochie; iar codirectorul s-a făcut mai galben ca Thiennette, căci fiecare picătură era luată din sângele inimii lui. Braţul alb-albastru ca hârtia poştei fu descoperit – bandajul fu făcut sul; – Fixlein scoase grăbit din buzunar o monedă de aur, o aplică, după cum se obişnuieşte în cazul arterelor cu rană deschisă, pe izvorul ce ţâşnea, şi se închise, cu acest zăgaz de aur şi cu bandajul înfăşurat pe deasupra, poarta prin care se revărsa viaţa ei chinuită. —

După ce totul s-a terminat, Thiennette a privit spre el, palidă, dar ochii ei erau două izvoare strălucitoare ale unei indescriptibile iubiri pline de durere şi de recunoştinţă.

[1] În biserica Saint Paul din Londra, unde cel mai mic sunet răzbate până departe, peste un spaţiu de o sută patiuzeci şi trei de picioare (n.a.).

Istovitoarea sângerare îi etala sufletul în suspine. Thiennette era nespus de duioasă şi inima ei sfâşiată de atâţia ani, de atâtea săgeţi, se scufunda, cu toate rănile-i, în fluvii de lacrimi calde pentru a se vindeca, aşa cum fluierele plesnite se închid prin şederea în apă şi îşi regăsesc, în ea, sunetul.

— În faţa unei asemenea făpturi magice, în faţa unei asemenea iubiri transfigurate, prietenul ei plin de compasiune se topea între flăcările bucuriei şi durerii; astfel că în sunete înăbuşite, şi tras în jos de iubire şi fericire, se aplecă asupra bunului chip palid şi divin, strivindu-i doar buzele, fără a i le săruta, până ce atotputernica iubire înfăşură în jurul lor toate brâiele sale, răsucindu-le tot mai strâns şi mai strâns, şi până când cele două suflete, încâlcite între patru braţe, se contopiră ca lacrimile.

— Oo, întrucât acum ceasul bătea ora douăsprezece, ca

pentru moarte, fericitul era nevoit să-şi închipuie că buzele ei îi sorb sufletul de istov, iar toate fibrele sale şi toţi nervii vieţii sale s-au încovoiat, zvâcnind şi s-au strâns în jurul ultimei inimi de pe pământ, în jurul ultimei sale fericiri... Da, fericitule, ai strivit la piept iubirea ta, întrucât te gândeai că te stingi din pricina iubirii tale...

Dar, nu s-a stins. După ora douăsprezece, o vie adiere a dimineţii plutea printre florile emoţionate şi întreaga primăvară respira din plin. Fericitul, care ridica stavile chiar şi unei mări de bucurii, i-a amintit celei ce pierduse sânge, şi care era acum mireasa lui, de primejdia răcelii nopţii, iar el şi-a adus aminte de primejdia răcelii nopţii mai lungi a morţii, de care scăpase pentru ani îndelungaţi.

— Au ieşit inocenţi şi fericiţi din clarobscurul logodnei, ajurat de flori albe de salcâm şi de fluturaşii strălucitori ai lunii.

— Iar afară au avut impresia că un întreg şi întins trecut se prăbuşise în faţa lor, ca printr-o alunecare de teren; totul era nou, luminos şi tânăr.

— Cerul era plin de boabele de rouă scăpărătoare ale dimineţii eterne, iar stelele se destrămau tremurând şi cădeau, descompuse în raze, în inimile oamenilor de jos.

— Luna acoperise şi aprinsese grădina întreagă cu sursa ei de lumină şi atâma sus, într-un albastru neînstelat, de parcă se hrănea cu stelele cele mai apropiate, şi părea să fie o mică primăvară îndepărtată şi un cap de Christ care surâde din iubire de oameni. —

În această lumină, s-au privit pentru prima oară după întâiul cuvânt de iubire, iar cerul scăpăra ca o vrajă în trăsăturile blând fluidificate, cu care primul extaz al dragostei se vădea încă pe chipurile lor...

Visaţi, dragilor, aşa cum aţi vegheat, atât de fericiţi ca în paradis, atât de nevinovaţi ca în paradis!

A ŞASEA CUTIE CU FIŞE

TAXE PENTRU FUNCŢII – UNA DINTRE CELE MAI IMPORTANTE PETIŢII

Cel mai minunat lucru a fost trezirea în aşezarea sa

europeană din patul cavaleresc!

— Cu febra inflamatorie şi gâdilător-măcinătoare a iubirii în piept, jubilând că trecuse în mod fericit peste programul inaugural al declaraţiei de dragoste, cu dulcea înviere din profetica îngropare de viu şi cu bucuria că acum, pentru prima oară de când împlinise treizeci de ani, avea speranţe mai întemeiate într-o viaţă mai lungă decât cu zece ani în urmă – şi nu însemna asta cel puţin şaptezeci de ani? — cu tot acest balsam de viaţă fermentând, Fixlein şedea culcat acolo şi râdea în sus spre portretul scânteietor din pologul cu oglinzi al patului; dar n-a putut sta mult, trebuia să se mişte. Unuia mai puţin fericit i-ar fi fost de-ajuns să măsoare suprafaţa patului – cum fac unii pelerini cu lungimea pelerinajului lor –, nu atât cu pasul, cât cu lungimi de trup sau cu diametre ale pământului. Dar, niciuna, nici două, Fixlein a trebuit să sară din pat, oarecum direct în viaţa caldă ce curge necontenit; – apucase din nou de-un picior dragul lui pământ şi pe deasupra şi codirectoratul şi o mireasă. În plus, jos, i-a mărturisit şi maică-sa că asta-noapte se strecurase cu adevărat pe sub coasa morţii, ca un fir de iarbă mlădios, şi că ieri nu voise să i-o spună numai de frica fricii lui. Şi acum îl treceau fiori reci – mai ales că azi era treaz –, când privea în sus la stânca tarpeiană[83], aflată acum la o depărtare de patru ceasuri şi pe ale cărei steiuri stătuse ieri împreună cu moartea.

Singurul lucru care-l necăjea era că azi era luni şi trebuia să se întoarcă îndărăt la gimnaziu. Nicicând nu avusese, pe şoseaua ce ducea spre oraş, o asemenea supraîncărcătură de bucurii. Acum, după ora patru în zori, ieşi din casă, îndopat cu cafea (pe care o bea la Hukelum numai de dragul maică-sii, care mai scurgea acest vin femeiesc încă două zile din drojdia rămasă pe fund), în dimineaţa de mai ce mijea *răcoritor* (căci bucuria are nevoie de răcoare, iar necazul de soare); – logodnica sa îi ajungea la urechi (de fapt, nu întâmpinându-l, dar totuşi) cu matinalul ei cântec

83 De pe stînca tarpeiană, aflată pe povîrnişul Capitoliului din vechea Romă, erau aruncaţi răufăcătorii.

din depărtare; – el făcu doar un ocol momentan până în portul fericirii din umbrarul de salcâmi îmbătat de flori, umbrar care, ca şi pactul încheiat în el, n-are ghimpi; – îşi muie mâna fierbinte în baia răcoroasă a frunzişului acoperit de rouă; – se bălăci cu plăcere prin loţiunea cosmetică a boabelor de rouă pulverizate peste câmpii, care devorează de pe ciubote culoarea ce-o aşterne pe chipuri (căci acum, cu treizeci de ducaţi în buzunar, un codirector îşi poate permite să aibă două perechi de ghete).

— Luna (ca un fel de pecete a fericirii sale de ieri) dădea să apună, în sfârşit, ca o găleată a luminii, golită, iar în zori se ridica o a doua găleată plină ochi, soarele, şi aversele luminii fluturau tot mai larg. —

13 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Oraşul era scăldat de divinele flăcări ale dimineţii; aici bagheta lui magică (fişieul de aur, pe care îl purta întreg la el, cu excepţia unei şaisprezecimi de ţol pe care o rupsese) începu să ciocănească prin toate locurile unde se ascundeau exploatarea plăcerii şi filoanele ei de argint, iar prospectorul nostru cu bagheta magică descoperi uşor că oraşul şi viitorul erau un întreg şi autentic Potosi al bucuriilor.

în mica sa odăiţă de codirector căzu în genunchi şi îi mulţumi lui Dumnezeu – nu atât pentru moştenire şi mireasă, cât pentru viaţa sa; căci duminică dimineaţa plecase îndoindu-se că se va mai întoarce; iar eu, din dragoste pentru cititor, fiindcă mă gândeam că o să fie cuprins de teamă, am atribuit mai sus, cu viclenie, călătoria lui Fixlein mai mult poftei sale de a cunoaşte testamentul, decât dorinţei de a şi-l face pe-al său în faţa mamei lui. Orice însănătoşire este o readucere şi palingeneză1 a tinereţii noastre; omul iubeşte cu inima cea nouă pământul şi pe cei ce se află pe el. Codirectorului îi venea să ia de gât şi să alinte întreaga penultimă clasă; dar n-o făcu decât faţă de adjutantul său, elevul dintr-a patra de liceu, care în prima cutie de fişe era încă într-a cincea…

Primul drum din orele de după-amiază a fost în casa

meşterului Steimberger unde, fără a scoate vreun cuvânt, a numărat peşin, pe masă, cincizeci de florini, în ducaţi. „În sfârşit, a spus Fixlein, mă achit de jumătate din datoria mea cu multe mulţumiri.” – „Ei, domnule codirector, a răspuns şeful încartiruirilor din regiment, continuând să umple cârnaţi, în poliţa mea sta scris: de plătit după denunţarea bilaterală anticipată cu un sfert de an.

— Căci altfel, cum am exista alde noi?

— Dar vreau, să-ţi schimb monedele de aur.” – Apoi l-a sfătuit că ar fi mai înţelept lucru, dacă ar lua din ei câţiva guldeni şi şi-ar comanda o pălărie şi ciubote mai acătării. Şi a mai adăugat că dacă vrea să dea să-i pregătească pielea de viţel şi şase’ blăni de iepure, îl aşteaptă toate sus.

— Ar trebui de fapt să-mi spun, că cititorilor mei le e la fel de puţin indiferent ca şi măcelarului, dacă eroul unei asemenea istorii îi iese sau nu înainte cu o pălărie ca un capac de tigaie soios şi cu cizme ca nişte cilindri de pompă sau pulpane de armură.

— Pe scurt, omul nostru le purta cu gust şi fală încă înainte de Sânziene.

Acum trebuiau lucrate două compuneri extrem de importante – în fond numai una: petiţia pentru parohia din Hukelum —; cu care prilej am senzaţia că ar trebui

I Renaştere, revenire.

să dau şi eu însumi o mână de ajutor… Ar fi o nerozie, dacă tocmai acum întreg publicul n-ar mai fi atent.

În primul rând, codirectorul a adunat laolaltă şi a netezit toate chitanţele consistoriului şi consiliului, sau mai curând recipisele de vamă pentru accizele de folosire a drumurilor, pe care trebuise să le dea înainte de-a se ridica barierele ce străjuiau la postul de Quintus şi la cel de codirector; căci executorul testamentului căpităneseі trebuia să-i restituie totul, până la o para, aşa cum spuneau chitanţele. Un altul ar fi adunat mai cu uşurinţă toate aceste accize pentru slujbe, uitându-se doar să vadă cât este… dator, căci aceste chitanţe de datorii şi acele chitanţe de vamă se explică şi se legalizează reciproc. Dar la Fixlein predomina

altă împrejurare secundară, despre care nu pot relata nimic decât după cele ce urmează.

îl cam necăjea puţin faptul că nu trebuise să plătească şi să împrumute mai mult de 135 florini, 41 crăiţari şi V2 para pentru cele două slujbe ale sale. De fapt, moştenirea trecea numaidecât din mâinile executorului testamentar în acelea ale maistrului cu încartiruirea regimentului; dar, cum omul este smintit de la bun început, i-ar fi plăcut totuşi să vadă că avea mai mult de plătit şi deci de moştenit. Parcă trăsese întreg codirectoratul ’la roata norocului pentru o miză de nouăzeci de florini amărâţi; şi cititorul se va mira de un asemenea debit mic; ce va zice, însă, când îi voi spune că există ţări, unde taxele de intrare în clasele de şcoală sunt şi mai moderate? în ţinutul Scheerau, un codirector costă doar optzeci şi opt florini, iar Fixlein avea de încasat poate întreitul acestei sume. Fără a ne mai gândi la Saxonia, unde de fapt un învăţător sau un preot nu plăteşte absolut nimic – ceea ce era, firește, şi de aşteptat din partea leagănului reformei în religie şi în beletristică —; odată cu vremea luminismului s-a ajuns atât de departe în landul Bayreuthului, de pildă la Hof, încât nu mai trebuie să plătească nimic înainte de intrarea în funcţie nici chiar un *quartus* –, dar ce spun eu un *quartus* – un *tertius* I –, idar ce spun eu un *tertius* –, nici chiar un codirector decât:

Florini renani crăiţari renani

30 49 pentru angajarea la consistoriu

4 – de dat sindicului oraşului pen tru numire

2 — Primarului în funcţiune

45 7 I/2 pentru decretul guvernamental

Total 81 florini 5 I/2 crăiţari

Chiar dacă cheltuielile de tipar ale unui director se ridică ceva mai mult la unele capitole, totuşi un tertius, un quartus ies şi mai ieftin din presă decât chiar un codirector. Mărturisesc sincer, că în felul acesta, un dascăl de şcoală o poate scoate la capăt, întrucât încă în primul an are un excedent asupra acestei *codiţe pecuniare* a funcţiei sale. Un profesor secundar trebuie să avanseze din clasă în

clasă, ea elevii lui, pentru ca împrumuturile sale de stat împreună cu dobânzile de întârziere să se ridice la atât cât încasează el în ultima clasă. Şi, în plus, orânduielile noastre nu sunt împotrivă – cum erau încă cele ateniene –, ca omul să intre în funcţie înglodat în datorii, ci fiecare urcă nestingherit, de la o treaptă la alta, cu raniţa poverii datoriilor sale. La funcţiile bisericeşti cu venituri mari, papa percepe veniturile primului an sub titlul de *annate* şi dăruieşte totdeauna o funcţie mare posesorului uneia mici, pentru a spori concomitent încasările străine şi pe cele proprii; am impresia, însă, că între papalitate şi luteranism se vădeşte o frumoasă deosebire prin faptul că toate consistoriile acestora din urmă nu percep de la slujitorii şcolii şi bisericii decât abia două treimi din primele venituri anuale, chiar dacă sunt şi ei la fel de interesaţi, ca şi papa, în rămânerea vacantă a posturilor.

S-ar putea să mă învrăjbesc cu electoratul Mainzului, dacă mărturisese că am cercetat în *Corp. Jur. Pupi.*

1 Al treilea profesor în ierarhia unei şcoli germane.

germ. Al lui Schmauss ordonanţa de taxare a cancelariei Curţii imperiale din electoratul Mainz din 6 ianuarie 1659 şi că am văzut de acolo cât vrea cancelaria Curţii imperiale să încaseze, coroborat cu un consistoriu. De pildă, cine vrea să fie gătit şi uns poet laureat *(poeta laureatus)* are de plătit cincizeci de florini taxă şi douăzeci florini pentru drept de cancelarie, când cu douăzeci de florini *mai mult* ar fi putut deveni codirector, care este un asemenea poet în subsidiar şi *ex officio*[84]. — înfiinţarea unui gimnaziu este autorizată pentru o mie florini; o sumă neobişnuită, cu care toţi profesorii gimnaziului înfiinţat pot acoperi taxele de intrare ale sălilor lor de clasă. Un baron, care ajunge oricum adeseori bătrân, fără să ştie cum, trebuie să cumpere *venia aetatis* cu două sute de guldeni peşin, în timp ce cu jumătate din suma asta ar fi putut ajunge om de şcoală, în care calitate i-ar fi venit de la sine vechimea, adică *vârstă.*

84 Din oficiu (lat.).

— Şi mii de asemenea lucruri!

— De dovedesc însă, că statele şi cercurile imperiale nu stau rău, când prostiei i se acordă mai scump ridicarea în rang, decât hărniciei, şi unde costă mai mult să înfiinţezi o şcoală decât s-o slujeşti.

Ceea ce am spus, în privinţa asta, unui principe este, ca şi ce mi-a spus un sindic orăşenesc în privinţa asta, prea ciudat, pentru a fi trecut cu vederea aici numai din simpla teamă de digresiuni.

Sindicul oraşului – un bărbat cu judecată şi de un patriotism înflăcărat, care încălzea cu atât mai binefăcător, cu cât omul aduna razele acestuia într-un *singur* focar şi le îndrepta asupra sa şi a familiei sale – mi-a dat (pe atunci consideram pesemne fiece bancă de şcoală şi scară a unei şcoli drept o *bancă* şi o *scară cu fuştei,* pe care sunt puşi oameni la caznă) cel mai bun răspuns la multe: „Dacă un profesor nu cheltuieşte decât treizeci de taleri crăieşti[85], dacă nu cumpără în fiecare an mai multe mărfuri fabricate decât au calculat politicienii pentru fiecare individ, adică de cinci taleri crăieşti şi nici mai multe chintale de hrană decât presupun aceştia, şi anume, zece – pe scurt: dacă trăieşte ca un tăietor de lemne înstărit, atunci ar trebui să-şi vâre aracu' coada, ca să nu vrea să pună deoparte anual atâta profit cât însumează până la urmă dobânzile datoriilor sale pentru slujbă." —

Pesemne că sindicul nu m-a convins încă pe-atunci, pentru că mai apoi i-am spus prinţului1 din Flachsenfingen: „Preamilostive stăpân, n-o ştiţi, dar eu da – niciun actor din trupa voastră n-ar juca rolul profesorului din *Fiul pierdut* al lui Engel2 măcar trei zile pentru suma pentru care orice dascăl autentic trebuie să-l joace în toate zilele unui an. În Brandemburg, invalizii devin învăţători, la noi învăţătorii devin invalizi"…

Dar să ne-ntoarcem la poveste! Fixlein a întocmit lista datoriilor coroanei sale, dar dintr-un cu totul alt motiv,

85 De atît are nevoie omul pe an în Germania, după părerea politicienilor (n.a.).

decât îşi va imagina cititorul, care are tot timpul în cap testamentul. Pe scurt: voia să devină preot la Hukelum. Ah, să ajungă preot în locul unde se afla leagănul său şi toate grădinile copilăriei sale, apoi mama sa, şi umbrarul logodnei – asta era o poartă deschisă spre un nou Ierusalim, chiar admiţând că postul ar fi fost o slăbănoagă parohie pentru penitenţă. Principalul era că, dacă avea să fie numit, putea să se însoare. Deoarece ca firav codirector, strângând cureaua vestei sale de mizerie, cu venituri din care nu putea acoperi nici preţul de cumpărare al... pungii pentru de, mai curând putea agonisi fitilul şi seul pentru o lumânare de mort, decât pentru una a miresei.

Căci, în general, în statele bune, slujitorii nu-şi pot îngădui să se însoare, precum nu poate soldăţimea. Am descoperit de ce n-o puţeau face, în *De antiquitatibus*

1 Acest ton ciudat, pe care vorbesc cu un prinţ, este scuzat doar printr-o relaţie la fel de ciudată, în care se află biograful cu prinţul din Flachsenfingen şi pe care aş dezvălui-o cu plăcere aici, dacă n-aş avea speranţa că am şi făcut-o destul de limpede, pentru toată lumea, în cartea mea, pe care i-o voi dărui de Paşti 1795 sub titlul *Zile de poştă câinească* (n.a.).

3 E vorba, de fapt, de comedia *Fiul recunoscător* (1771) de scriitorul şi directorul de teatru Johann Jakob Engel (1741—1802).

academicis de Corning[86], unde se face dovada, pe fiecare pagină, că mănăstirile erau iniţial şcoli. Acum şcolile sunt mânăstiri şi, prin urmare, se caută să-i oblige pe profesori măcar la oarecare imitare a celor trei legăminte monahale. Legământul supunerii poate fi impus cumva, în primul rând, prin inspectorii şcolari; dar al doilea legământ, al celibatului, ar fi mai greu de împlinit, dacă nu s-ar fi avut grijă, printr-una din cele mai bune dispoziţii ale statului referitoare la al treilea legământ, adică la o frumoasă egalitate în sărăcie, ca nimeni să nu aibă nevoie de mai

86 Herman Conring (1606—1681), savant jurist si medic, a cărui operă, *Despre antichităţi academice* (1651), cuprinde contribuţii la istoria universităţii.

multe *testimonia paupertatis*[87], decât cel care le face; – atunci să poftească acest om să-şi ia o jumătate conjugală, când fiecare din cele două jumătăţi are un stomac întreg şi nimic altceva decât semimetale şi bere slabă…

Ştiu că milioane dintre cititorii mei ar scrie, ei înşişi, petiţia codirectorului şi ar merge călare cu ea la Schadeck, la stăpânuil feudal, numai pentru ca bietul de el să capete staulul de oi împreună cu casa de nuntă construită alături, fiindcă îşi dau seama că apoi ar putea să fie scrisă una-din cele mai bune cutii de fişe, care au fost scoase vreodată dintr-o cutie de litere tipografice.

Petiţia lui Fixlein era excepţional de bună şi de neobişnuită; ea înfăţişa căpitanului patru motive: ’

1. era copil al satului, părinţii şi străbunii săi îşi câştigaseră merite în Hukelum, aşadar ruga etc.;
2. în cazul în care ar obţine parohia, ar putea uşor să acopere singur pasivul datoriilor, dovedite aici cu documente, de 135 florini franooni, 41 crăiţari şi l/2 de para, al căror fond de amortizare i-l oferă un testament de neuitat, şi cu asta renunţă la legat etc.

Notă liberă din partea mea. Se vede că vrea să-l corupă pe domnul naş al său, pe care testamentul doamnei îl înfuriase nespus. Dar, iubite cititor, primeşte-i cu îngăduinţă, unui sărman dascăl şi cal de şcoală strâmtorat, ce trage din greu, o formulare nedelicată care, fireşte, n-ar putea fi niciodată a noastră. Ţine seama că: Fixlein ştia despre căpitan că era un cărpănos faţă de burghezi şi o gâscă de jumulit care dăruia totul nobililor. De asemeni, se prea poate ca Fixlein s-o fi auzit de la seniorii cu drept de patronat, de pe bancheta cavalerilor, care într-adevăr n-au vândut atât de mult biserici şi cimitire (cu care în Anglia se face, totuşi, negoţ), cât mai ales fidelul lor aranjament, sau mai curând l-au arendat candidaţilor la arendăşie. Ştiu din Lange I, că biserica trebuie să-l hrănească pe patronul ei feudal, când acesta nu mai are din ce trăi; acum, oare n-ar

87 Certificate de paupertate (lat.).

putea nobilul, încă înainte de-a ajunge să cerşească, să ia ceva în cont din mâinile arendaşului amvonului, o plată anticipată a pensiei alimentare? —

3. s-a logodit de curând cu stimata domnişoară von Thiennette şi i-a dat o monedă de aur în vederea căsătoriei şi ar putea, astfel, să se însoare cu respectiva, dacă ar avea existenţa asigurată etc.;

Notă liberă din partea mea. Consider acest motiv ca fiind cel mai puternic din întreaga suplică. În ochii domnului von Aufhammer, arborele genealogic al Thiennettei era de mult retezat, desfrunzit, viermănos şi plin de cari; că doar ea îi era econoamă, intendentă a castelului şi legată *a latere* 2 faţă de slugile castelului care, cu pretenţiile lor asupra fondului pentru pomeni al stăpînului, îi deveniseră, cu vremea, o povară. Dorinţa lui mînioasă, ca domnişoara Thiennette să poată fi satisfăcută din moştenirea lui Fixlein, era împlinită acum de către acesta. Pe scurt, dacă Fixlein devine preot, atunci o datorează motivului al treilea şi mult mai puţin trăsnitului de al patrulea…

1 Heinrich Arnold Lange (1724—1783), jurist evanghelic, autor al lucrării *Dreptul clerical al suveranilor evanghelic-luterani* şi *al supuşilor lor din Germania.*

2 Reprezentantul curiei papale pe lângă un suveran pământesc se numea nunţiu (sau legat) *a latere.*

4. a aflat cu mâhnire că numele pudelului său, pe care l-a luat la Leipzig de la un emigrant, înseamnă pe nemţeşte Egidius şi că, de fapt, căţelul i-a atras dizgraţia milostivului său stăpân. Departe de el gândul de a numi pudelul şi în viitor la fel; va considera însă ca o mare îndurare, dacă preamilostivul său domn naş va rezolva personal problema numelui câinelui, pe care acum îl strigă fără nume.

Nota mea liberă. Câinele, al cărui naş fusese până acum baronul, urmează, aşadar, să-şi primească pentru *a doua oară* numele de la el… Dar oare cum ar fi putut nevoiaşul fiu de grădinar – a cărui carieră nu urcase niciodată mai sus decât de la banca de şcoală la catedra profesorului şi care nu vorbise niciodată cu sexul femeiesc altfel decât cântând,

adică în biserică – să adopte, faţă de o asemenea garnitură de coarde, un ton mai fin decât cel al pedanteriei?

— Şi, totuşi, motivul este mai adânc: nu *situaţia* strâmtorată, ci *privirea* mărginită, nu o ştiinţă preferată, ci un suflet burghez mărginit îl face pe om pedant, un suflet care nu poate *măsura* şi *discerne* cercurile *concentrice* ale cunoaşterii şi acţiunilor umane, care amestecă focarul întregii vieţi a omului, din pricina distanţei focale, cu orice pereche de raze convergente şi care nu vede totul şi nu tolerează totul... Pe scurt, adevăratul pedant este omul intolerant.

Codirectorul a scris splendid petiţia în cinci seri fericite, a folosit în acest scop o cerneală specială; n-a lucrat la ea, de fapt, tot atât de mult ca prostul de Manutius la o scrisoare latinească, adică vreo câteva luni – dacă e să-l credem pe Scioppius –, ba chiar mai puţin decât un alt savant la o epistolă latinească, savant care – fireşte că trebuie doar să-l credem pe Morhof – a stăruit asupra ei patru luni încheiate, notând printre rânduri variaţiunile, adjectivele şi picioarele de vers, împreună cu autorităţile frazelor sale. Fixlein avea un geniu mai sprinten şi a fost gata cu întreaga cerere în şaisprezece zile. Când i-a aplicat pecetea s-a gândit, ca şi noi toţi, la faptul că acest *couvert*1 este capsula cu seminţe a unui viitor tare măreţ, teaca multor fructe dulci şi acrişoare, scutecul vieţii care îi mai rămăsese.

Bineouvânteze cerul scutecul lui! Dar, eu, unul, mă las aruncat din turnul babilonic, dacă obţine parohia; nu vrea să înţeleagă nimeni că Aufhammer nu poate? În ciuda celorlalte păcate ale sale sau tocmai din cauza lor, îşi ţine ferm cuvântul pe care i l-a dat de-atâta vreme subdirectorului. Ar fi fost cu totul altceva, dacă ar fi stat permanent la curte; căci acolo, unde mai există vechile obiceiuri germane, nu se ţine nicio făgăduială; căci, întrucât – după Moser 2 – vechii germani nu-şi ţineau decât promisiunile făcute *înainte de masă* – dupămasă se şi îmbătau –, nici germanii de la curte nu şi le ţin pe cele de

după-amiază; pe cele de dimineaţă le-ar ţine, dacă le-ar face, dar asta nu se poate întâmpla niciodată, pentru că atunci încă... dorm.

A ŞAPTEA CUTIE CU FIŞE

PREDICA – FESTIVITATEA DE LA ŞCOALĂ – SPLENDIDA EROARE

Codirectorul şi-a căpătat cei 135 florini, 41 crăiţari şi l/2 de para ai săi, dar niciun răspuns; câinele a rămas fără nume, stăpânul lui fără parohie. Între timp a trecut vara, iar căpitanul tot nu scosese încă nicio ştiucă preoţească, cu un cap plin de oase ale patimilor[88], din *lacul pentru prăsire* al candidaţilor şi n-o aruncase în cel *pentru plevuşcă* al parohiei din Hukelum; se simţea bine,

1 Plic (fr.).

2 Justus Moser (1720—1794), publicist, istoric şi om de stat german.

1 Exista pe atunci credinţa că zgârciurile din capul ştiucii seamănă cu instrumentele cu care a fost martirizat Isus.

să i se atârne peste tot suplici, ca unui sfânt patron spaniol, şi şovăia (cu toate că ar fi vrut să-l numească pe subdirector) să dea ascultare *unei* suplici, până în clipa când ar fi putut să refuze deodată pe cele treizeci şi şapte ale unor feciori de boiangii, de năsturari, de turnători în cositor. Căci actualii învăţători ai creştinismului sunt aleşi de preferinţă la fel cu cei dintâi sau chiar cu acesta însuşi, care s-a înfiripat la început pe lângă colibele de pescari, asemenea Veneţiei sau Petersburgului. Acordaţi-i lui von Aufhammer prelungirea capacităţii sale de vot în alegerile parlamentare clericale! El ştie că un nobil se aseamănă cu Timoleon[89], care şi-a repurtat marile victorii în ziua sa de naştere, anume, că lucrul cel mai bun pe care îl avea de făcut era să ia drept mamă o baroană, o nobilă cu drept de participare la dieta imperială. Unul, care e înnobilat încă în

88care se numea de fapt Kaspar Schoppe.

89 Comandantul corintian Timoleon (mort în 337 î.e.n.) a eliberat în 344 î.e.n. Sicilia de tiranul Dyonisos. După Plutarh, ziua lui de naştere era sărbătorită în întreaga Sicilie, fiindcă cele mai multe victorii le cucerise în această zi.

stare de foetus, poate fi comparat şi mai bine cu *musca-păianjen* care, împotriva obiceiului tuturor insectelor, iese din cocon şi se metamorfozează încă în pântecele mamei.—

Dar să mergem mai departe! Fixlein nu era acum, totuşi, fără bani. E ca şi cum i-aş face un dar cititorului, dacă îi relatez confidenţial că, din legatul care l-a îndestulat pe datornicul falit, a mai păstrat treizeci şi cinci de florini ca allodiu şi listă civilă, cu care îşi putea cumpăra ce voiaşi cum a ajuns el, oare, la o sumă atât de importantă, la o asemenea dovadă de competenţă?

— Doar prin aceea că, ori de câte ori descompunea o monedă mare în altele mai mici şi în general la orice încasare, arunca, pe nevăzute şi orbeşte, două, trei, patru băncuţe mărunte sub hârtiile cufărului său. Avea intenţia să se minuneze odată şi odată, când va face în sfârşit adunarea şi va ridica întreg capitalul. Şi zău! intenţia aceasta şi-a realizat-o când, la urcarea pe tron, în postul de Quintus, a scos de sub hârtie băncuţele economisite şi le-a adăugat la cheltuielile încoronării.

— Acum le semăna din nou sub chitanţele de amanet. Prosteşte. Vreau să spun că, dacă nu şi-ar fi divulgat legatul, când l-a oferit ca răsplată pozitivă şi ca blană mijlocitoare pentru seniorul cu drept’de patronat, probabil că l-ar fi necăjit gestul greşit de-a întinde mâna după ciocanul de la uşa bisericii din Hukelum; dar aşa, întrucât nu izbutise să apuce ciocanul, a mai putut totuşi să-şi recapete blana şi să fie fericit.

Acum merg mai departe cu povestea lui şi dau, în roca vieţii sale, de un filon de argint atât de frumos, vreau să spun de o zi atât de frumoasă, încât – cred – întrece chiar şi duminica a douăzeci şi treia după sărbătoarea Trinităţii1, când a ţinut totuşi satului său iubit o predică, în vremea cât postul era vacant.

Predica, în sine, a fost bună şi superbă, iar ziua o adevărată zi de fericire; dar ar trebui, de fapt, să am la dispoziţie mai multe ceasuri, decât cele pe care le fur lunii mai în care mă aflu şi scriu acum, şi mai multe forţe decât

îmi lasă libere călătoriile de plăcere de-a lungul unor zile frumoase către tablourile cu peisaje ale acestora, dacă aş vrea să încerc, cu oarecare speranţă de reuşită, să fac o relatare matematică – care mi-ar plăcea tot atât de mult, ca şi altora – asupra lungimii şi grosimii coardelor şi asupra vibraţiilor lor şi a relaţiilor lor consonante reciproce care, toate laolaltă, au făcut o muzică a sferelor pentru urechile inimii lui, în acea duminică de după sărbătoarea Trinităţii… Dar să nu cereţi asta! Mă gândesc că, dacă un om este în stare într-o zi de duminică, în faţa tuturor clăcaşilor, care îl ţineau de obicei în braţe ca pe fiul horticultorului, apoi în faţa mamei sale, care îşi canalizează lichefierea bucuriei în rigola manşonului de catifea, apoi în faţa preamilostivului său stăpân, căruia îi poate pur şi simplu porunci să fie fericit şi, în sfârşit, în faţa logodnicei sale înmuselinate, care este gata fericită, pentru că aproape devine stană de piatră din pricina faptului că aceleaşi buze pot şi săruta şi predica – mă gândesc, zic, că dacă un bărbat e în stare de toate astea, atunci are de bună seamă oarecare drept să pretindă, de la biograful care vrea să-i descrie starea, să-şi… ţină

1 Ziua de Îl noiembrie 1792 (Sfântul Martin).

gura, iar, de la cititorul, care vrea s-o simtă alături de el, să… caşte gura şi să ţină o predică el personal.

— Dar ceea ce trebuie să zugrăvesc *ex officio* este ziua pentru care duminica n-a fost decât un pre-şabăs[90], o *vigilie*[91] *şi* un aperitiv – şi anume pre-isabatul, *vigilia* şi aperitivul *festivităţii din ziua de Sfântul Martin.* Duminică a ţinut predica, miercuri a fost festivitatea, iar marţi repetiţia-

Acum urmează să fie descrisă lumii ziua de marţi. Mă bizui pe faptul că voi fi citit nu numai de oamenii de lume, cărora o festivitate şcolară nu le apare, firește, mult mai altfel şi mai bine decât o învestitură episcopală sau o *opera-seria*[92] a încoronării din Frankfurt, ci şi de oameni

90 Şabăs = sabat.

91 Ajunul, seara dinaintea unei sărbători iriari.

92 Opera serioasă (it.).

care au fost la şcoală şi care ştiu ce trebuie să gândească despre drama şcolară a unei festivităţi şi despre maistrul maşinist şi despre fiţuica acelei comedii (programul), fără a exagera, pentru asta, calităţile unei asemenea drame.

înainte de-a reda comedia repetiţiei festivităţii de Sfântul Martin, îmi impun mie însumi, ca dramaturg al spectacolului, dacă nu să excerptez, măcar să înregistrez textul invitaţiei codirectorului. Spunea în ea unele lucruri şi făcea propuneri (care îl ung la inimă pe un autor) în loc de reproşuri şi observa că poate, în cazul cunoscutelor boacăne împotriva lui Donatus ale magnaţilor din Pesta şi Polonia, clădirile de şcoală ocrotesc cel mai bine – ca nişte case de carantină contra ciumei – împotriva *barbarismelor* infecţioase. De asemenea apăra în ce priveşte şcolile ceea ce era de apărat (şi nimic pe lume nu e mai dulce sau mai uşor ca o apărare) şi spunea că dascălii, care pe bună dreptate nu îngăduiau să li se vorbească sau nu vorbeau ei înşişi decât latineşte, ca anumite curţi, i-ar iputea invoca drept scuză pe romani, ai căror supuşi şi regi, împreună cu scrisorile şi tratativele acestora din urmă, trebuiau să înveţe limba latină. Fixlein se mira de ce erau redactate în latineşte numai gramaticile greceşti şi nu şi cele latineşti, şi punea surprinzătoarea întrebare: oare romanii, atunci când îi învăţau pe copii limba latină, o făceau în altă limbă decât aceasta? După aceea a trecut la festivitate şi a spus următoarele cu propriile sale cuvinte:

„Intenţionez să dovedesc într-o altă scrisoare de invitaţie, că tot ceea ce trebuie ştiut şi spus cu privire la marele iniţiator al reformei noastre, obiectul exerciţiilor noastre oratorice de azi, din ziua de Sfântul Martin, a fost epuizat de mult, atât de către Seckendorf *I,* cât şi de către alţii. Într-adevăr, nu se mai poate aduce nimic nou despre datele personale ale lui Luther, despre cuvântările sale la masă, veniturile, călătoriile, veşmintele sale etc., mai ales dacă trebuie să fie ceva adevărat. Totuşi, ogorul istoriei reformei, vorbind figurat, încă nu este nici pe departe cultivat în întregime; şi am impresia că şi în ziua de azi savantul caută

zadarnic informaţii autentice, mergând până în epoca noastră, despre copiii, nepoţii, strănepoţii etc. Acestui mare reformator, care intră totuşi cu toţii mai de departe în istoria reformei, după cum el îi aparţine mai de-aproape. Poate că nu lucrezi în zadar, mi-am zis, dacă scoţi la iveală şi prelucrezi, pe măsura puterilor tale modeste, această ramură istorică neglijată. Şi astfel, am cutezat să fac începutul unei istorii mai speciale a reformei cu ultimul descendent bărbătesc al lui Luther, şi anume cu avocatul Martin Gottlob Luther, care a profesat la Dresda şi a murit acolo în 1759. Slaba mea încercare asupra acestui avocat, ce aparţine reformei, va fi destul de răsplătită, dacă va îndemna la lucrări mai bune în această privinţă; puţinele lucruri, însă, pe care le-am descoperit şi adunat, despre el, îi rog supus, foarte smerit şi respectuos pe toţi binefăcătorii şi prietenii gimnaziului flachsenfingenian să

I Veit Ludwig von Seckendorf (1626—1692), istoric şi teolog german.

le asculte, la 14 noiembrie, din gura a şase buni peroranţi[93]. La început,

Gotttieb Spiesglas, de fel din Flachsenfingen, va încerca să arate în vorbire latinească precum că Martin Gottlob Luther a fost cu adevărat o rubedenie dinspre tată a doctorului Luther. După el,

Friedrich Christian Krabler, din Hukelum, se va strădui să definească, în proză germană, influenţa pe care Martin Gottlob Luther a mai avut-o asupra reformei deja existente; după care, în urma lui,

Daniel Lorenz Stenzinger vrea să rezume, în versuri latineşti, informaţiile despre procesele lui Martin Gottlob Luther şi, în general, cele probabile ale avocaţilor, pentru îndreptarea bisericii; – ceea ce va prilejui numaidecât lui

Nikol Tobias Pfizmann să înfăţişeze pe franţuzeşte şi să releve tot ceea ce merită să fie ştiut din anii de şcoală, viaţa universitară şi anii maturităţii lui Martin Gottlob

93 Oratori şcolari.

Luther. Şi dacă apoi

Andreas Eintarm va fi încercat, în versuri germane, să scuze eventualii paşi greşiţi ai acestui descendent în linie bărbătească al marelui Luther, atunci

Justus Strobel va cânta în versuri latineşti, după puterile sale, lealitatea şi onestitatea în tagma avocaţilor; – după care mă voi urca eu însumi pe catedră şi voi mulţumi respectuos tuturor patronilor şcolii din Flachsenfingen şi voi mai cita încă acele aspecte din viaţa acestui remarcabil cetăţean al Dresdei, despre care încă nu ştim absolut nimic, pentru că se rezervă pentru vorbitorii viitoarei festivităţi de Sfântul Martin, cu voia lui Dumnezeu.”

Ziua dinaintea festivităţii a oferit, oarecum, împuşcăturile de probă şi co’lile definitive ale zilei de miercuri. Lumea care trebuia să absenteze de la marea sărbătoare şcolară din pricina hainelor, mai ales doamnele, şi-au făcut apariţia marţi la cele şase repetiţii. Nimeni nu e mai de acord ca mine să subordoneze festivitatea de probă festivităţii de miercuri; iar eu sunt omul care nu aşteaptă să fie invitat pentru a prăznui cum trebuie sărbătoarea cu fanfară a unei şcoli; dar, pe de altă parte, sunt tot atât de ferm convins că oricine nu s-a dus miercuri la festivitatea autentică, nici nu şi-ar fi putut imagina ceva mai strălucitor decât precedenta zi de repetiţii, fiindcă n-ar avea termen de comparaţie pentru splendoarea cu care prima vioară a sărbătorii *a deprins cu hamul* pentru mâine, în faţa doamnelor şi a consilierilor, atelajul celor şase – pentru a-i numi pe cei şase fraţi oratori – înhămat la carul său triumfalzâmbeşte numai, Fixlein, de uimjrea cu care a fost priyită *ovaţionarea* ta de azi, care se îndreaptă spre *triumful* de mâine: pe chipul tău, care parcă se topeşte, tresare Eul ferigjţ, ce se rumegă pe sine şi rumegă tămâia; – dar o vanitate ca a ta, şi numai aceasta, care se bucură din plin fără să compare sau să dispreţuiască, o putem tolera, vrem chiar s-o cultivăm. Însă ceea ce s-a abătut peste întreaga lui inimă de ceară, ca o lumină a soarelui ce topeşte, a fost mama lui care, după multe insistenţe, a îndrăznit să se aşeze jos de

tot, lângă canaturile uşii ultimei clase, în rochia ei pentru ziua pocăinţei. Ar fi greu de spus, cine e mai fericit: mama, care priveşte cum cel pe care l-a purtat sub inimă poate să comande şi să conducă pe cei mai distinşi tineri domni cu veste pe jumătate din mătase şi care ascultă cum el, împreună cu ei, rosteşte doar lucruri înalte şi le şi pricepe – sau dacă e mai fericit fiul care, ca unii eroi ai antichităţii, are fericirea de a triumfa, câtă vreme mama lui mai este în viaţă. N-am ridicat niciodată, în scrierile şi faptele mele, o piatră împotriva răposatului Burchardt Grossmannx, care şi-a distribuit literele numelui în iniţialele stanţelor din cântecul *Răsări, frumoasă auroră;* şi cu atât mai puţin am aruncat cu pietre în bietele precupeţe de buruieni de leac care, încă din timpul vieţii, îşi netezesc cu fierul stamba pentru îngropăciune şi îşi cos I/12 duzină de cămăşi de mort. Nu-l consider înţelept – deşi îl socot foarte deştept şi pedant – nici pe bărbatul căruia îi crapă fierea de necaz,

1 Scriitor german (în. 1637).

pentru că fiecare ’dintre noi, minierii frunzei, considerăm frunza în formă de inimioară, pe care ne târâm de colocolo rozând, drept un Augarten sau un al cincilea continent, din pricina apropierii şi a păşunii, porii frunzei, drept văi Tempe, scheletul frunzelor, drept un arbore al libertăţii, al vieţii sau de pâine, iar picătura de rouă, drept un potop.

— Noi, omizile de zi, de seară şi de noapte, cădem toate în aceeaşi greşeală, dar numai pe alte frunze; iar cine râde (ceea ce fac şi eu) de mutra importantă cu care rectorul cumpără programele ţării, dramaturgul... programe de teatru, iar unul care umblă cu talerul după variante kennieottice[94]... litere, o face, dacă e înţelept – precum e cazul aici –, cu conştiinţa neroziei sale *similare* şi jiu ridiculizează, în aproapele său, decât omenirea şi pe sine însuşi.

Mama nu mai putea fi ţinută pe loc: trebuia să se ducă,

94 De la_ Benjamin Kennicott (1718—1783), teolog englez, care a publicat între 1776 şi 1780 o ediţie a *Vechiului Testament* cu o culegere de variante din şase sute de manuscrise, fără a izbuti să. răzbată pînă la versiunea originală propriu-zisă a *Bibliei.*

încă în seara aceea, la Hukelum şi să povestească. Thiennettei măcar ceva din această splendoare. —

Acum lumea va paria o sută contra unu, că voi lua ceară biografică şi voi modela personal o colecţie de figuri de ceară de la această festivitate, care să fie unică în felul ei.

Dar miercuri dimineaţa, când codirectorul, îmbătat de speranţe, tocmai se gândea să se îmbrace, a bătut cineva, la uşă.

Era cunoscutul servitor al căpitanului, care avea numirea pentru subdirectorul *Fuchslein.* Acestuia din urmă trebuia bunul om să-i ducă strigătul de momire a vânatului în parohie; dar el făcea o mizeră distincţie între *sub* – şi codirector şi avea motivele lui întemeiate pentru care venise la acesta din urmă; căci îşi zicea: cine altul s-o capete, decât cel care a ţinut predica duminica trecută şi care e de-aici din sat şi care e în vorbă cu domnişoara noastră Thiennette şi căruia, doară, a trebuit să-i mai aduc până acum un ceas şi ducaţii cu coadă.

— Nici nu-i trecea prin minte, că milostivul său stăpân ar fi putut să nu-l ia în seamă pe finul său bun.

Fixlein a citit adresa numirii: „Către preotul *Fixlein* din Hukelum, preacuvioşia-sa”. A trebuit să facă şi el, inevitabil, greşeala lacheului şi să rupă peceţile numirii străine, ca pe cele ale propriei sale numiri; iar când, pe deasupra, a mai găsit în numire ceva referitor doar la *subşef şcolar* (în loc de subdirector), a fost silit să persiste în eroarea sa. Mai înainte de-a explica bine, de ce judecătorul, făuritorul numirii, a redactat-o atât de prost, vrem noi doi, eu şi cititorul, adică mai mulţi oameni decât intră vreodată într-o eparhie bisericească, să ne oprim asupra ţopăielilor de bucurie ale lui Fixlein – asupra ochilor săi umezi-recunoscători – asupra pieptului ce se zbuciumă – asupra mâinilor aducătoare – aceste toarte ale unei ipărţi din alimentele ce fuseseră dăruite văduvei –, asupra bacşişului de doi *ducaţi cu coadă* la care renunţă în favoarea purtătorului mitrei cu tot atâta plăcere, cu câtă va renunţa la *coada* pedagogică, ce îi va cădea în curând pe amvon.

Ştia el oare ce trebuia să gândească (despre căpitan) sau să scrie (către acelaşi) sau să-i debiteze (lacheului)?

— N-a cules el oare de repetate ori informaţii despre starea sănătăţii preamilostivului stăpân, cu toate că slujitorul îi răspunsese destul de bine încă de la prima întrebare?

— Şi, oare, acest om, care aparţinea sortului de oameni batjocoritori, care dau din umeri şi poartă poveri pe umeri, n-a fost atât de mişcat, până la urmă, de bucuria pe care o adusese, încât şi-a propus pe loc să acorde prezenţa sa festivităţii noului preot, deşi nu figura în ea nimeni dintre nobili?

— Fixlein a pecetluit mai întâi scrisoarea de mulţumire şi l-a rugat politicos pe poştaşul nobiliar să-i facă vizită cât de des la parohie şi să treacă azi pe la. Mama sa, pentru a-i citi textul, în care îi spunea de ce n-a rămas ieri aici, întrucât azi ar fi putut să fie de faţă la numirea sa de către preamilostivul patron şi stăpân.

După ce aducătorul misivei a plecat, Fixlein a început să fie cu adevărat sceptic, din pricina bucuriei – şi temător, din care cauză a încuiat bine numirea în cufărul cu două lacăte, de frică să nu-i fie şterpelită – şi evlavios şi blând, deoarece îi mulţumea, pentru toate, fără sfială, lui Dumnezeu, al cărui nume etern, nici măcar nu-l scria vreodată altfel decât cu caligrafie de cancelarie şi cu cerneală colorată, aşa precum copistul evreu scria acest nume fără nume numai îmbrăcat în veşmânt de ceremonie şi proaspăt spălat[95]; – şi pastorul a asurzit, încât abia dacă a putut auzi bătând ora pastorală ce anunţa festivitatea – şi a devenit distrat, fiindcă nu voia să-i piară din suflet o altă oră, şi mai frumoasă, la Thiennette, cu boschetele şi mierea ei de trandafiri. El – care, chiar dacă norocul trebuia într-adevăr să înceapă să-i surâdă— zbura acum, de parcă era săltat tot mai sus de o trambulină...

Dar, înainte de festivitate, să-l audiem pe judecător.

95 Introducerea lui Eichhorn la *Vechiul Testament,* partea a II-a (n.a.). Johann Gottfried Eichhorn (1752—1827), teolog protestant (n.t.).

Scrisese *Fixlein* în loc de *Fuchslein* din pricina unei nesiguranţe în materie de ortografie a numelor proprii, nesiguranţă care sporise şi mai mult şi devenise şi mai firească din pricina ortografiei testamentului. „Von”, acest are de onoare, nu avusese voie să-l pună înaintea noului nume al lui Fuchslein, pentru că acest lucru îl interzicea Aufhammer, care contesta originea lui pură sub raportul strămoşilor şi nu lua în consideraţie fapte în privinţa cărora un nobil trebuie să se consoleze, dat fiind că şi Christos numără în arborele său genealogic, alcătuit de Matei, patru cunoscute... târfe: Tamar, Rahaba, Bathşeba şi Ruth. În sfârşit, întocmitorul numirii avea, în fond, prostul obicei al lui Campe, [96]de-a voi să germanizeze toate noţiunile, pe care după germanizare abia că nu le mai înţelegeai, de parcă un cuvânt ar trebui să umble după un mai bun act de naturalizare decât cel pe care îl conferă inteligibilitatea generală. În fond, doar este totuna – cu atât mai mult cu cât toate limbile sunt înfrăţite şi înrudite între de, ca şi toţi oamenii —dacă un cuvânt a fost inventat de un sălbatic sau un străin, dacă a crescut, precum muşchiul, în pădurile germane sau între pietrele pavajului din forul roman, ca iarba ce le consolidează. Judecătorul, dimpotrivă, susţinea că sunt două lucruri diferite şi nu le ascundea împricinaţilor săi că soroc însemna termen şi apelare, chemare. De aceea a îmbrăcat cuvântul su*bdirector c*u livreaua străină de su*bşef. Î*n această versiune l-a tradus pe dascălul parohiei printr-om preot paroh: într-atât creşte fericirea noastră bu*rgheză* – nu prosperitatea noastră om*enească, c*e se hrăneşte din gl*ia ş*i pă*mântul n*ostru lăuntric – doar pe pă*mântul migrator a*l hazardului, al conexiunilor, al cunoştinţelor şi... dracu’ sau cerul mai ştie al cui.

Fiindcă veni vorba! Din partea unui judecător m-aş aştepta la maimultă minte, aş presupune că ştie (dar mă pot înşela) că actele, care de obicei erau redactate în latineşte (vezi *Practica imperială germană şi negermană* de

96 Joachim Heinrich Campe (1746—1818), scriitor şi pedagog luminist, ale cărui eforturi puriste de a curăţa limba germană de neologisme au atins adesea ridicolul.

Hofmann, par. 766), precum cele ungureşti înainte de Joseph I, sunt. Scrise astăzi – dacă o putem spune fără a ofensa – poate mai mult nemţeşte decât latineşte; şi mă pot întemeia în privinţa asta pe întregi rânduri germane, care se găsesc în sentinţele Curţii supreme a imperiului. Nu vred însă că, deoarece Inchhofer declară limba romanilor drept limbă maternă a celei de-a doua vieţi, juristul trebuie să mute să se elibereze de un dialect, prin care a răpit cu ghearele sale de vultur tot atât de mult cât şi *vulturul* roman sau, mai târziu, *bâtlanul* roman (biserica Romei) în zborurile după pradă.

Oricum, festivitatea n-are decât să fie vestită prin sunet de clopot, lumea n-are decât să intre puhoi înăuntru: cine întreabă de asta? Nici eu, nici ex-codirectorul. Cei şase Ciceroni pigmei vor zadarnic să se remarce în faţa noastră prin îmbrăcămintea splendidă a ideilor şi trupurilor lor. Curentul de aer al întâmplării a spulberat de pe festivitate nimbul de raze şi pudră, iar fostul codirector şi-a dat seama cât de puţin te poţi umfla în pene cu o catedră (care nu e plină de ciocuri de nave, ci de ţângăi cu caş la cioc) şi cât de mult, dimpotrivă, cu un amvon. „Atunci când am devenit codirector, n-aş fi gândit, îşi spunea el, că poate fi ceva mai mare, vreau să zic: un

I Joseph al II-lea (1741—1790), din 1765 a fost împărat romano-german.

preot.[97] Îndărătul veşnicei sale legături de la ochi, pe care doar o colorează altfel, dar nu-şi pune niciodată una mai subţire, omul îşi poartă mândria de pe o treaptă pe alta şi pe fiecare treaptă superioară nu înfierează decât mândria de pe cea inferioară.

Partea cea mai bună la această festivitate a fost faptul că a participat şi maistrul cu încartiruirea regimentului şi meşterul măcelar Steimberger, într-o lungă blană de oaie. În timpul festivităţii, subdirectorul Hans von Fuchslein a

97Snchis.

aruncat mai multe priviri voioase şi întrebătoare spre slujitorul din Schadeck, care nici nu se uita la el. Hans ar fi pus mâna în foc, că, după festivitate, individul îi va da numirea. Când, în sfârşit, micuţa colivie de cocoşi a terminat de cucuriguit pe bălegarul ei, adică de perorat, slujitorul în funcţie al şcolii, deasupra căruia flutura acum steagul unei slujbe mai înalte, s-a urcat personal pe estradă şi a mulţumit respectuos şcolarhatului, subdirectorului, tutorilor şi slugilor stăpânului pentru prezenţa lor, apoi le-a anunţat pe scurt, că Dumnezeu l-a chemat între timp din postul său intr-altul şi i-a încredinţat nevrednicului de el grija duhovnicească a parohiei Hukelum, ca şi a filialei împarohiate din Schadeck.

Această scurtă cuvântare, după câte se pare, aproape că l-a aruncat jos de pe scaun pe subdirectorul Hans von Fuchslein, iar chipul lui arăta ca un amestec de. Argilă roşie, de cretă verde, de auripigment şi de *vomissement de la reine*[98].

Lunganul de maistru cu încartiruirea aproape s-a sculat în picioare în blana lui de oaie şi a zumzăit, într-o fericită uitare de sine, destul de tare: „Ei, drace! Preot?”. —

Subdirectorul a trecut ca o cometă pe lângă servitor, i-a poruncit să vină ca să ia un bilet către stăpânul său, a dat fuga acasă şi a aşternut acolo în grabă, cât a putut mai bine, pentru stăpânul şi patronul său, care aştepta la castel un lung psalm de recunoştinţă, o scurtă epistolă satirică împănată cu unele injurii verbale.

Slujbaşul statului i-a înmânat stăpânului, împreună, cântecele de recunoştinţă ale lui Fixlein şi invectivele lui

Fuchslein. Căpitanul de dragoni, înfuriat pe grobian şi legat de cuvântul său, pe care codirectorul îl citise în public la festivitate, i-a comunicat în scris noului preot, concomitent, confuzia şi ratificarea ei – . Iar Fixlein este şi rămâne acum, spre bucuria noastră a tuturor, preot în regulă şi bine instalat în funcţie la Hukelum.

---

98 Vărsătura reginei (fr.) ; aici ca denumire a culorii maro-

Umilitul său rival Fuchslein mai are consolarea că face parte din cuibul de viespi de la „Neue allgemeine deutsche Bibliothek1,I.

— Dacă preotul s-ar metamorfoza cândva într-un autor, atunci viespea parazită ar porni în zbor şi şi-ar înfige acul în crisalidă şi şi-ar depune prăsila în locul fluturelui împuns. Întrucât subdirectorul circula pretutindeni şi ameninţa fătiş că-l va recenza pe colegul său, publicul să nu se mire că nu are încă în mână, până la ora actuală, erata şi mazotericele *exercitationes* 2 ale lui Fixlein.

În primăvară, anul de graţie al văduvei a lăsat locul anilor ei de sabat – şi felul cum se vor petrece lucrurile atunci când el se va afla sub un baldachin de porni în floare cu mireasa lui Christos (biserica creştină) de-o mână şi cu a a proprie, de cealaltă, nu şi-l va închipui nimeni, în afară de *sponsus* 3, fără o a opta cutie cu fişe, care poate deveni, în cazul acesta, o adevărată casetă de bijuterii şi un talger al curcubeului 4.

A OPTA CUTIE CU FIŞE

INSTALAREA ÎN PAROHIE

La 15 aprilie 1793, cititorul poate vedea trei care cu bagaje croindu-şi drum prin defileu, jos de tot.

— Carele pentru mărfuri transportă la Hukelum calabalâcul noului preot; proprietarul merge personal pe jos, cu enoriaşii,

1 În „Noua bibliotecă generală germană11, editată de scriitorul şi criticul Christoph Friedrich Nicolai (1733—1811), s-au publicat mai multe păreri nefavorabile despre scrierile lui Jean Paul.

2 Exerciţii (lat.).

3 Logodnic, mire (lat.).

4 Superstiţia presupune că în locul unde răsare un curcubeu, se află un blid de aur (n.a.).

pentru ca nimic din serviciul său de masă din lut şi nimic din mobilier să nu fie pulverizat în secolul al optsprezecelea, dat fiind că provin cu toatele din secolul al şaptesprezecelea. Fixlein aude clopoţelul şcolii în urma lui;

dar acest carilon îi cântă monoton, ca un clopot de seară, cântecele viitoarei sale linişti; a fost eliberat acum din valea plângerii a gimnaziului şi primit în rândul celor fericiţi. Aici nu sălăşluieşte nicio pizmă, niciun coleg, niciun subdirector, aici, în împărăţia cerurilor, nu lucrează nimeni la „Neue allgemeine deutsche Bibliothek", aici, în cerescul Ierusalim al Hukelumului, omul nu face altceva decât să-l preamărească pe Dumnezeu în biserică şi tot aici cel desăvârşit nu mai are nevoie de un spor de cunoştinţe... Nici nu se mai necăjeşte nimeni aici că duminica şi Ziua apostolilor cad împreună, în *aceeaşi* zi.

Pentru a spune lucrurilor pe nume: preotul merge prea departe; dar asta a fost firea lui dintotdeauna, să-şi zugrăvească mai întâi umbrele pline şi penumbrele unei situaţii, când se afla într-una nouă, şi s-o poată înălţa pe aceasta prin contrastele cu cea veche. Căci nu e nevoie de pijea multă gândire pentru a-ţi da seama că suferinţele de iad ale unui dascăl nu sunt extraordinare, şi că, pe când el urcă la gimnaziu din treaptă în treaptă, aceste suferinţe sunt asemănătoare cu adevăratele casne din iad, care slăbesc tot mai mult din secol în secol, în ciuda veşniciei lor. Şi cum pe deasupra, după afirmaţia unui francez, *deux afflictions mises ensemble peuvent devenir une consolation*x, omul are într-o şcoală destule suferinţe pentru a se consola, dat fiind că din opt supărări turnate laolaltă – socotesc doar pentru fiecare profesor câte una – se poate obţine cu siguranţă mai multă consolare decât din două. Rău este doar faptul că 'dascălii nu vor niciodată să se înţeleagă între ei ca lumea de la curte; numai oamenii şlefuiţi şi paharele şlefuite aderă uşor. În plus, în şcoli – şi în general în slujbe – mai eşti şi răsplătit de fiecare dată; căci, după cum în viaţa viitoare o virtute mai mare este răsplata celei de-aici, tot astfel i se plătesc dascălului meritele sale prin tot mai multe ocazii pentru noi merite şi adeseori nici nu e lăsat să plece din slujba sa.

Opt gimnazişti alergau în trap în jurul casei parohiale, ridicau, băteau în cuie, cărau; îmi zic că, în calitatea mea

de elev al lui Plutarh[99], pot intercala asemenea mărunţişuri. Cel pe care îl iubesc adulţii este iubit şi mai intens de copii. Întreaga şcoală zâmbise în urma zâmbitorului Fixlein şi îl îndrăgea, pentru că nu tuna şi fulgera, ci se juca mereu cu ei – pentru că el le spunea *dumneavoastră* elevilor din penultima clasă, iar subdirectorul *voi* –, pentru că degetul său arătător ridicat în sus era singurul său sceptru şi singura sa nuia – pentru că în penultima clasă coresponda cu elevii în latineşte, iar în clasa a cincea le băgase în cap cele patru reguli aritmetice fundamentale prin bastonaşe de zahăr în loc de bastoane neperice2 (sau altele mai lungi). Satul bisericii sale îi părea azi atât de festiv şi de sărbătoresc, încât se mira

— Deşi era luni –, de ce enoriaşii şi cei împarohiaţi nu erau drapaţi ca de sărbătoare, ci se prezentau cu blana de toate zilele. Lângă uşa casei parohiale sta o femeie ce plângea; căci ea era prea fericită, iar el era… fiul ei. În plină înduioşare lacrimogenă, femeia era totuşi în stare să atragă atenţia cărăuşilor, să nu deşurubeze cele patru globuri ale scrinului vechi-francon. Fiul îi apărea acum atât de venerabil, de parcă ar fi fost un figurant gravat în *Biblia* ei ilustrată; şi asta, pentru că lepădase coada pedagogică, aşa cum mormolocul broaştelor leapădă coada când se maturizează, şi sta acum în faţa ei cu peruca purtată de canonici; era în clipa de faţă o cometă care se depărta de pământul profan şi care deci se transforma, ca orice cometă cerească, din *stea cu coadă* în *stea cu păr* x.

Şi logodnica lui lucrase destul de mult, în ziua precedentă, la o splendidă ediţie îmbunătăţită a casei, printre

1 Plutarh (aprox. 50—125), filosof grec şi autor de biografii, a dat în opera *Vieţi paralele* modele de caractere din lumea veche greacă şi latină.

2 Bastonaşe de socotit, numite astfel după născocitorul lor, matematicianul scoţian John Neper (1550—1617), care

99 Două mîhniri puse laolaltă pot deveni o consolare (fr.)

a inventat şi logaritmii.

[3] Joc de cuvinte în limba germană, în care şi *Schwanzstern* (stea cu coadă) şi *Haarstem* (stea cu păr) înseamnă tot *cometă.*

alţi decoratori şi decrotori1 ai acesteia. Dar azi nu venise; căci era prea bună, ca, din pricina miresei, să uite fata. Ca şi oamenii, iubirea moare, mai adesea, din îmbuibare decât de foame; ea trăieşte din dragoste, dar se aseamănă cu plantele alpine, care se hrănesc din *absorbirea* norilor umezi şi care pier dacă sunt *stropite* cu apă.

Acum preotul s-a instalat şi va trebui să se însoare numaidecât – căci cunosc eu cititoare, care abia aşteaptă asta, de parcă ar fi domnişoare de onoare. Dar el nu vrea; înainte de înălţare nu se va întâmpla nimic, iar până atunci mai sunt patru săptămâni şi jumătate. Lucrurile stăteau aşa: mai întâi el a vrut să treacă de duminica torţelor, adică de duminica a patra după Paşti; nu pentru că s-ar fi îndoit de dăinuirea sa pe pământ, dar nu voia să aducă (în primul rând din pricina miresei) nici cea mai măruntă frică de moarte în luna de miere.

Chestiunea principală era că nu prea voia să se însoare înainte de logodnă, care era fixată, împreună cu predica inauguralã, pentru duminica viitoare. Este duminica a patra după Paşti. Cititorul să nu se lase cuprins de teamă! N-aş fi importunat cu această fantastică gogoriţă duminicile unuia dintre cele mai luminate veacuri, dacă n-aş fi zugrăvit totul atât de extrem de precis. Până la urmă, Fixlein a fost atât de deştept – mai ales că îl întrebase şi maistrul cu încartiruirea dacă nu e cumva copil –, încât să-şi dea seama de nerozie; ba chiar a mers atât de departe, încât a săvârşit una şi mai mare: întrucât un vis precum că mori nu înseamnă, după exegetica *regula falşi*[100]*,* altceva decât viaţă lungă şi prosperitate, a – tras cu uşurinţă concluzia, că amăgirea cu moartea era un asemenea vis bun, cu atât mai mult, cu cât Fortuna îşi ţinuse cornul abundenţei şi îl

100 Regula falsităţii, un procedeu de calcul în matematică pentru rezolvarea ecuaţiilor (lat.).

deşertase deasupra lui, pentru a-l copleşi cu o mireasă, cu o numire şi cu ducaţi cu coadă. Astfel îi cresc superstiţiei fulgii, indiferent dacă întâmplarea îi vine într-ajutor sau îi stă împotrivă.

1 Franţuzism, având, sensul de: curăţitori de noroi, văcsuitori. (de ghete).

Un secretar de stat, un făuritor de instrumente ale păcii, un notar, un asemenea ocnaş la pupitru simte prea bine, cu cât este mai prejos în comparaţie cu un preot care îşi confecţionează predica inaugurală; acesta (uitaţi-vă numai la Fixlein al meu) şade acolo – injectează nervurile preparatului său de predică cu cerneală colorată – are în partea dreaptă o colecţie de versete din *Biblie,* în stângă o culegere de cântece – descojeşte colo o sentinţă cu miez, taie dincoace ceva din florilegiul de cântece, pentru a garnisi cu ambele prăjitura sa omiletică – schiţează cel mai fin plan de operaţii, pentru ca nu cumva să cucerească inima *unei* femei, ca un om de lume, ci inimile tuturor femeilor care ascultă şi pe deasupra şi pe cele ale bărbaţilor – include în planul său pe fiecare ţăran ce trece cu căruţa prin faţa ferestrei şi scoate până la urmă untul duioaselor simple cântece principale şi de amvon din cartea de cântece şi acoperă, cât poate mai bine, cu steluţe de grăsime supa neagră a predicii la săturarea celor cinci mii de oameni. —

Seara se poate scula şi opri din lucru, cu o inimă fără prihană, pentru că soarele roşu aruncă o lumină orbitoare pe masă, şi, printre vrăbiile şi cintezele guralive, poate privi îndelung în înserare, pe deasupra cireşilor sădiţi în jurul casei parohiale, până ce nu mai rămâne nimic pe cer decât licărirea mată a norilor. Şi când, apoi, în sunetul clopotului de vecernie, coboară *încet* la mamă-sa, care găteşte, ar trebui să fie ceva nefiresc, ca el să nu găsească în regulă şi bune toate lucrurile care se fac sau se coc sau se servesc la masă, jos.

După cină o fugă până la castel, o privire în ochii buni şi duioşi, un cuvânt neprefăcut adresat unei mirese

neprefăcute şi un piept ce respiră uşor sub plapumă, un piept în care nu e nimic altceva decât paradisul, o predică şi o rugăciune de seară... cerule! cu asta vreau să satisfac un zeu mitic, care şi-a părăsit cerul său, pentru a găsi altul aici, printre noi.

Poate oare un muritor, un Eu în bulgărele de pământ umed, să ceară într-o săptămână mai mult decât a turnat Fixlein în inima sa? Ţinând seama de situaţie, nu văd cum ar trebui măcar să cred că, dacă o asemenea făp tură colbăită ar mai putea cere ceva, după un asemenea, loz cu patru câştiguri la loteria întâmplării, ar mai putea fi altceva decât un loz cu cinci câştiguri, adică însăşi predica de instalare şi inaugurală. —

Şi acest câştig l-a tras într-adevăr Zebedăus al nostru, duminică; a ţinut predica, a ţinut o predică de instalare; a făcut-o în faţa galeriilor înţesate, care trosneau, în faţa tutorelui şi a domnului von Aufhammer, tizul preotului şi al câinelui; i-a desfătat pe enoriaşii cu care, de obicei „când era copil, plesnea vitele de la castel pe imaş, acuma fiind el însuşi un păstor care ungea la inimă; sta cu picioarele până la glezne în candidaţi şi dascăli, ca în iarbă, pentru că astăzi el putea (ceea ce toţi ceilalţi n-aveau voie) să traseze la altar, cu acul de gravat al degetului, o cruce mare prin văzduh, fără a mai pune la socoteală botezurile şi cununiile... Cred că ar trebui să ezit mai puţin decât o fac, în a lăsa să treacă peste această esplanadă însorită umbra îngustă a mormântului, pe care preotul a proiectat-o asupra ei, când, în morala de încheiere a predicii, s-a uitat în jur în biserica amuţită şi numai urechi, cu o privire grea şi umedă, de parcă ar fi vrut să-l caute, în vreo strană sau în vreun confesional, pe învăţătorul tinereţii sale şi al acestei parohii, prefăcut în ţărână, care îşi lepăda veşmântul inimii evlavioase afară, sub alba lespede mortuară, revers al vieţii. Şi când, purtat el însuşi de fluviul lăuntric, nespus de înduioşat de împătrita amintire a fricii sale de moarte din chiar această zi, a vieţii sale împletite cu flori şi fapte bune, a binefăcătoarei sale ce odihnea în sicriu sub amvonul său –

când, acolo, în faţa chipului topit al prietenei ei, al dragii sale Thiennette, a privit, înflăcărat şi fix şi cu lacrimi în ochi, din amvon în jos spre uşa ce ducea la cripta familiei căpitanului, şi a spus: „Îţi mulţumesc, suflet pios, pentru tot binele ce l-ai făcut acestei comunităţi şi noului ei învăţător, şi ţărâna pieptului tău cu frica lui Dumnezeu şi iubitor de oameni să se adune cândva, transfigurată ca pulbere de aur, în jurul cereştii tale inimi reînviate!” mai era oare vreun ochi încă neînlăcrimat în întreaga comunitate? Căpitanul a suspinat tare, iar iubita ei Thiennette şi-a aplecat capul copleşit de amintiri nemângâiate pe pupitrul stranei, ca nişte rubedenii ale unui cortegiu mortuar. —

Nicio dimineaţă mai frumoasă decât aceasta nu putea pregăti o după-amiază, în care te logodeşti pentru vecie şi în care înlănţuieşti laolaltă inelele schimbate cu inelul veşniciei. În afară de logodnici, n-a mai fost de faţă decât o pereche bătrână, mama şi lunganul de tutore. Mirele a scris cu propria mână contractul de căsătorie sau îmblânzitorul căsătoriei, în care îi făgăduia întreaga lui avere mobilă – nu numai biblioteca lui uzuală, ci întreaga lui bibliotecă, nu cum li se dădea în evul mediu fetelor nobile, doar câteva cărţi ca zestre —; faţă de aceasta aducea şi ea destule, adică o întreagă trăsură de zestre sau trăsură a miresei ori un car al miresei sau car de zestre. Pe acest car al Sfântului Ilie, cu care fetele merg în sus, în cerul patului, erau stivuite: cinci ocale de pene, nu pene savante, istorice sau poetice, nici dintre cele care se poartă, ci din cele mărunte, puf, care ne poartă de pe noi; – o splendidă duzină de farfurii şi de linguri de la naşi împreună cu o lingură de peşte; aducea nu numai ciorapi din mătase (chiar dacă însuşi regele Henri al II-lea al Franţei nu-şi putea îmbrăca în mătase decât piciorul) ci fuste întregi; şi giuvaeruri şi mobile de valoare mai mică. Bună Thiennette! în carul sufletului tău se află adevărata zestre a miresei, şi anume inima ta nobilă, blândă, modestă – dota naturii! —

Preotul, care tare ar fi mai vrut să aibă pe toate lucrurile o pecete de-a notariatului, nu din pricina neîncrederii, ci

pentru „caz de viaţă şi de moarte” şi căruia nu-i părea sigură nicio asigurare în afară de cea ipotecară şi cerea pentru fiecare fir de praf dovezi, chitanţe şi contracte, era cu inima mai uşoară acum, când îmblânzitorul căsniciei fusese realizat; şi toată seara i-a mulţumit miresei pentru cele aduse în menaj. Dar, pentru mine, un asemenea contract de căsătorie ar fi ceva atât de penibil şi de absurd – o mărturisesc sincer, chiar dacă, din pricina asta, mi s-ar scoate oricum ochii cu tinereţea mea –, de parcă ar trebui să-l fac pe notarul imperial să-mi legalizeze şi contrasemneze scrisorile mele de dragoste*;* zău! floarea uşoară a iubirii, a cărei mireasmă nu izbuteşte să aplece cumpăna cântarului ca bulbii de lalele, s-o vezi aşa pe balanţa de fân a justiţiei, două inimi puse pe recele cântar pentru sfaturi şi pentru carne al părinţilor şi avocaţilor, care îngrămădesc în talgerele lui doar case, ogoare şi cositor… astea pot faceot atât de bine interesaţilor, cât şi sugarului şi pupilului beat al unei muze şi al filosofiei, când trebuie să ducă rugăciunile de dimineaţă şi de seară în librărie, de faţă cu zeiţa sa, şi apoi să prefacă rugăciunile în bani şi să le aplice contracte şi coţi de măsură.

Din duminica a patra după Paşti până la înălţare, adică până la întoarcerea acasă sau nuntă, este o săptămână şi jumătate – sau o veşnicie şi jumătate fericită. Dacă este frumos ca nopţile sau iernile să menţină răstimpurile zilelor sau anotimpurilor bucuriei la destul de mare distanţă între de, dacă, de pildă, este frumos să nu trăieşti într-o singură zi aniversarea, onomastica, ziua logodnei, a căsătoriei şi a botezului – căci numai la foarte puţini cad împreună, de exemplu, *ziua de nuntă* şi *de botez,* ca duminica şi Ziua apostolilor –, este şi mai frumos să întinzi cât mai mult intervalul de timp, stratul de flori dintre logodnă şi nuntă. Adevărata lună de miere este înainte de ziua nunţii, apoi urmează luna de ceară şi pe urmă luna de miere amestecată cu oţet.

În a noua cutie de fişe, preotul şi-a aşezat patul nupţial, iar aici, într-a opta, vreau să trec pe scurt în revistă cum i-a

mers până atunci: în mod firesc destul de divin. Puţini izbutesc, aşa ca el, să aibă încă înainte de nuntă aripi atât de mari şi flori atât de mari (pe care să se poată lăsa din zbor); cred că puţini izbutesc să cumpere personal făină şi păsări pentru ziua amintită cum a făcut Fixlein – să îndoape curcanul de nuntă cu ultimele mese ale condamnatului – să se ducă în fiecare seară în coşar, pentru a vedea dacă se mai află acolo şi dacă mănâncă porcul nupţial dăruit de tutore în chip de dar de nuntă – să caute prin casă şi să-i fixeze viitoarei neveste locul cămărilor pentru cânepă şi al firidelor pentru dulapurile de haine – să pună în pivniţa parohiei podval pentru butoaie (nu bere tare) în vederea iernii – să obţină de la Consistoriu numaidecât şi contra unei infime sume de răscumpărare a păcatului bula de dispensă, adică scutirea de tripla strigare, şi să se întoarcă acasă cu ea în buzunar – să nu locuiască în vreun oraş unde trebuie să trimită la toţi smintiţii (fiindcă el însuşi este unul) spre a le aduce la cunoştinţă că se căsătoreşte, ci într-un sătuleţ infim, unde n-ai de spus nimic nimănui în afară de învăţător, pentru ca să tragă clopotul mai târziu şi să aştearnă în faţa balustradei altarului o pernă pentru în-’ genuncheat.

O, dacă odinioară cavalerul Michaelis a afirmat că paradisul a fost mic, pentru ca oamenii să nu se depărteze prea mult unii de alţii, atunci un sat şi bucuria lui sunt mici şi strimte pentru ca totuşi vreo eventuală reproducere a Edenului să-şi mai afle loc pe globul nostru.

Nici măcar n-am menţionat că, în ziua dinaintea nunţii, maistrul cu încartiruirea regimentului a venit pe nechemate şi a înjunghiat porcul şi a făcut pe grătar nişte cârnaţi, cum încă nu s-a mâncat la nicio curte.

Şi cu toate astea, dragă Fixlein, peste acest gras şi aiinător ulei al bucuriilor mai pluteau zadarnic, sus, un soare de primăvară… şi amurguri purpurii… şi ghirlande de flori… şi o lume de muguri ce începeau să crape!…

Oare cum te-ai comportat tu în aceste fierbinţi vârtejuri ale plăcerii?

— Ai dat din coada de peşte (raţiunea) şi ţi-ai prescris, astfel, o cale rectiliniară prin talazuri. Căci numai jumătate din toate astea l-ar fi smuls pe un alt preot din camera lui de studiu; dar tocmai ceea ce îl făcea fericit pe al nostru era măgura ***ăi*** hotar a moderaţiei, pe care rămânea* locului, de parcă prinsese rădăcini, şi de unde zărea, privind în jos, tot ceea ce mii de alţii pierdeau din nechibzuinţă. Stând în faţa ferestrelor castelului, el era totuşi în stare să precizeze statistic că „amin" apare de o sută treizeci de ori în *Biblie.* Ba chiar a mai adăugat vechiului său laborator savant şi un cuptor chimic: voia să le scrie fraţilor Senft1 la Nurnberg şi Bayreuth şi să le ofere condeiul său, atât pentru partea practică de la urmă a calendarelor, cât şi pentru

1 Mică editură din Bayreuth, care publica în fiecare an un calendar.

diferite articole în partea din faţă, sub vinieta fiecărei luni, pentru că era hotărât să intervină în modul de-a gândi al omului de rând... Şi, pentru că acum, ca preot, avea mai puţină treabă şi putea face să urmeze sfintei zile de odihnă a comunităţii şase zile de creaţie literară proprie, voia (încă în aceste săptămâni de carnaval) să intre cu plugul său în părăginita istorie naţională a Hukelumului şi să vină apoi cu semănătoarea...

Astfel se mişcau minutele lui numai pe roţi ale norocului de-a lungul celor douăsprezece zile, care erau strălucitoarea cale, aşternută în chip de mozaic cu mici stele ale fericirii (în loc de sori ai fericirii), către al treilea cer din cel de-al treisprezecelea, adică spre

A NOUA CUTIE CU FIŞE

SAU CĂTRE NUNTA

Răsări frumoasă zi de înălţare şi de nuntă şi bucură-i şi pe cititori! Găteşte-te cu giuvaerul cel mai pur, cu mireasa, al cărei suflet este tot atât de pur şi de strălucitor ca şi îmbrăcămintea lui, aşa precum perla şi scoica de perlă sclipesc şi împodobesc în acelaşi timp!

— Şi astfel pătrunde fiecare cititor, pe urma lui, dincolo

de spalierul înflorit „, al cărui gard viu plin de roade îl separa până acum peavoritul nostru de Edenul său.

La 9 mai 1793, ora trei dimineaţa, s-a pornit, ca o rază de lumină, prin noaptea de mai cenuşie şi de un roşuînchis, un trâmbiţat sonor ca de corn de poştalion; două cornuri răsucite, având între de o trompetă rigidă, se holbau, ca nişte semne de întrebare alături de semne de exclamare, dintr-o casă unde locuia un enoriaş spovedit (nu duhovnicul spoveditor) care cânta din de: de fapt enoriaşul sărbătorise ieri nunta, care îl aştepta azi pe păstorul de suflete. Bucurosul strigăt de momire a vânatului l-a scos pe preot din patul cel larg şi, de sub el, pe pudelul care fusese izgonit încă de câteva săptămâni din aşternutul proaspăt spălat şi orbitor; şi l-a scos, de fapt, atât de devreme, încât nu vedea totul decât întunecos şi umbrit cu tuş în oglinzile pologului, în care până acum îşi observa în fiece dimineaţă mutrişoara roşie şi rufăria albă a patului.

Mărturisesc că spoiala proaspătă a odăii şi un reflex al purpuriului zorilor pe pereţi aruncau destulă lumină ca Fixlein să-şi poată vedea mijind abia desluşit cataramele pantalonilor. După aceea a trezit-o pe maică-sa – oaspeţii urmau să mai rămână încă mult în aşternut –, iar aceasta trebuia s-o trezească pe bucătăreasa oraşului, care fusese luată cu împrumut de la municipalitate, la fel ca şi alte câteva mobile pentru nuntă. Preotul a ciocănit zadarnic la două uşi, fără a primi răspuns; căci toată lumea se afla jos lângă vatră şi gătea şi aţâţa focul şi făcea rânduială.

O, cât de încântător îşi dă ziua de primăvară în lături vălul de călugăriţă, iar pământul se luminează, de parcă ar fi dimineaţa unei reînvieri.

— Coloana de mercur a barometrului, coloana de foc1 călăuzitoare a profetului vremii, odihneşte ferm deasupra chivotului legii ce aparţine lui Fixlein.

— Soarele se înalţă pur şi răcoros în azuriul dimineţii în loc de roşul zorilor.

— Rândunelele călătoare ţâşnesc încrucişându-se, în locul norilor, ’ prin văzduhul răsunător... O, bunul geniu al

vremii frumoase, care merită mai multe temple şi zile de prăsnuire (căci, fără el, nu avem sărbători), scotea parcă, din atmosfera limpede ca izvorul a lumii, o zi pură ca eterul şi sinilie precum cerul şi o făcea să se aştearnă, cu aripi albastre de fluturi – de parcă era o luni *albastră*2 –, strălucind sub soare în zigzagul voluptoasei coborâri tremurătoare, peste spaţiul strimt al pământului pe care îl contemplă acum fanteziile noastre aprinse... Iar în spaţiul scăldat de lumina primăvăratică stau, printre flori, peste care pomii scutură, în loc de frunze, petale, un mire şi o mireasă...

1 Aluzie la *Vechiul Testament, Ieşirea,* când Dumnezeu s-ar fi arătat evreilor ziua, în chip de nor, iar noaptea, în chip de coloană de foc.

2 Lunea albastră *(der blaue Montag)* este ziua de odihnă după un chef sau o sărbătoare.

Ferieitule! cum să te zugrăvesc, fără să sporesc numărul suspinelor nostalgice din cele mai frumoase suflete?

Dar, uşurel! să nu golim încă de la ora şase cupa vrăjită a fanteziei, ci să rămânem treji până spre seară!

În matinalitatea chemării clopotelor la rugăciune, pentru că vuietul pregătirilor îl împiedica să se roage în tăcere, mirele s-a dus afară în cimitirul care, asemenea unei parohii, se afla împreună cu biserica în jurul casei sale parohiale. Aici, în frunzişul umed, peste ale cărui flori închise zidul ţintirimului arunca încă Umbre late, şi-a răcorit sufletul de visele fierbinţi ale pământului; aici, unde lespedea albă de pe mormântul dascălului său îi apărea ca poarta năruită a templului vieţii al lui Ianus[101], sau ca latura dinspre nord a ultimului loc de odihnă, întoarsă spre pământul furtunos – aici, unde uşiţa metalică plesnită de pe crucea cu zăbrele a tatălui său îi dezvăluia inscripţiile mortuare şi anul morţii părintelui său şi toate avertismentele gravate sub de în tablă, în chip de gânduri grave – aici, zic, s-a înduioşat şi a devenit mai serios decât

101 Templul zeului roman cu două feţe Ianus, aflat în forul din Roma, consta dintr-o poartă dublă cu o boltă deasupra, care era ■deschisă doar în vreme de război.

alţii în această zi, şi şi-a rostit pe dinafară rugăciunea de dimineaţă, pe care de obicei o citea, şi s-a rugat lui Dumnezeu să-l binecuvânteze în funcţia sa şi să-i dăruie viaţă lungă mamei sale şi să-i acorde harul său pentru ceea ce avea de gând să înfăptuiască astăzi.

— Apoi s-a dus, peste morminte, în grădiniţa lui de flori neîngrădită aflată într-un colţ şi, liniştit şi încrezător în oblăduirea divină, a înfipt beţele lalelelor sale mai adânc în pământul afânat.

15 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Dar, când s-a întors în casă, a găsit totul în sunete de zurgălăi şi în plină muzică ienicerească a bucuriei nunţii; – toţi nuntaşii îşi scoseseră bonetele de noapte şi beau vârtos; – se pălăvrăgea, se găteau bucate, se aranjau frizurile; – servicii de ceai, servicii de cafea şi servicii de bere caldă se succedau pe rând, iar farfuriile de supă pline cu prăjiturile miresei circulau în cerc ca nişte discuri de olar sau roţi de puţ. — învăţătorul putea fi auzit repetând cu trei băieţi un *arioso I,* acasă la el, şi voia, după terminarea orei de cântat, să-i facă o surpriză cu asta superiorului său.

— Dar, apoi, toate braţele spumegândelor fluvii de bucurie s-au unit, când regina cerului acoperită de inimi şi flori artificiale, adică mireasa, a coborât pe pământ plină de sfioasă bucurie, plină de iubire timidă şi smerită – când au început clopotele să sune – când coloana de oameni s-a pus în mişcare – când satul s-a adunat şi mai curând – când orga, comunitatea, confratele ecleziastic şi vrăbiile din pomii de la fereastra bisericii au pornit să bată tot mai îndelungat darabana pe toba militară a sărbătoririi jubiliare… Inima voia să-i sară din piept mirelui care cânta, de bucurie că în ziua nunţii sale toate se desfăşoară în bună rânduială şi în chip strălucitor.

— Doar în timpul cununiei a putut să se roage un pic.

Mai dezlănţuit şi zgomotos s-au petrecut lucrurile în timpul mesei, când au fost desfăcute plăcintele şi devizele de marţipan – când circulau paharele şi peştii răposaţi (ascunşi sub şervete, ca să-i sperie pe oaspeţi) – şi când

oaspeţii s-au sculat şi au pornit să circule personal şi, în cele din urmă, să dănţuie prin casă; căci aveau muzică instrumentală adusă din oraş.

Un minut preda următorului zahamiţa şi scatulca plăcerii, oaspeţii auzeau şi vedeau tot mai puţin, iar enoriaşii începeau tot mai mult să audă şi să vadă şi s-au vîrât spre seară ca o pană pe uşa deschisă, ba chiar doi băieţi au cutezat să se dea huţa în mijlocul curţii parohiale, pe o scândură aşezată curmeziş pe o grindă de dulgherie.

— Mocnind roşietic, negura soarelui topit învăluia, afară, pământul, luceafărul de seară scăpăra deasupra curţii parohiale şi a cimitirului, dar nimeni nu observa asta.

între timp, către ora nouă, când nuntaşii au uitat de miri şi au continuat să bea şi să danseze singuri, când bieţii oameni, în această lumină solară a destinului, plescăiau în sus, precum peştii în cealaltă, din elementul lor umed şi rece, şi când, sub steaua norocului şi a iubirii,

I Fragment dintr-o operă, o operetă etc.

care arunca asemenea unei comete o coadă lungă prin cerul său, mirele şi-a lipit pieptul, plin de paharele bucuriei băute, de mireasa şi de mama sa atunci a încuiat pe ascuns o felie din pâinea de la nuntă într-un dulap din perete, cu vechea speranţă superstiţioasă, că această rămăşiţă va asigura pâinea în tot timpul căsniciei. Când s-a întors, cuprins de-o şi mai mare iubire pentru eterna tovarăşă a vieţii lui, aceasta l-a întâmpinat împreună cu maică-sa, pentru a-i dărui numai lui singur, după datina veche, halatul de noapte al mirelui şi cămaşa mirelui. Unele chipuri au pălit de puternică emoţie, sau chiar de emoţia bucuriei; faţa ca de ceară a Thiennettei se afla pe această masă de albit ceara, sub soarele fericirii. O, nu cădea niciodată de pe lujer, crin al cerului, şi patru primăveri, în loc de patru anotimpuri, să închidă şi să deschidă sub lumina soarelui clopotul florii tale!

— Toate braţele de polip ale sufletului mirelui zvâcneau înotând pe marea bucuriilor şi voiau să cuprindă delicata inimă caldă a iubitei şi s-o atragă, înmrejită strâns şi moale,

într-a sa…

A condus-o pe mireasă din atmosfera sufocantă a sălii de dans în seara răcoritoare. De ce seara, de ce noaptea ne umple inima de o iubire mai fierbinte? Să fie, oare, apăsarea nocturnă a neajutorării, sau să fie înălţătoarea izolare de învălmăşeala vieţii, învăluirea lumii, în care nu-i mai rămâne sufletului nimic altceva decât suflete, să fie din cauză că literele, cu care numele drag e scris înlăuntrul nostru, apar noaptea *incandescente,* de parcă ar fi scriere fosforescentă, în timp ce ziua doar fumegă în conture *înnorate? —*

S-a dus cu mireasa lui în parcul castelului; ea a trecut în grabă prin castel şi prin faţa odăii pentru slugi, unde florile frumoase ale vieţii de tinereţe erau presate, lăţite şi uscate sub o presă lungă, iar sufletul ei s-a deschis larg şi respirând în grădina liberă şi neîngrădită, în al cărei pământ de flori destinul aruncase prima sământă de floare a prosperităţii vieţii ei de azi. Paradis liniştit! Semiîntuneric verde, cu flori, tremurător!

— Luna odihneşte sub pământ ca un mort; dar, dincolo de grădină, norii de seară roşii şi luminoşi ai soarelui au căzut ca nişte petale de trandafir, iar luceafărul de seară, cavalerul de onoare al soarelui, pluteşte ca un fluture strălucitor pe deasupra trandafirului şi, modest ca o mireasă, nu răpeşte lumina nici măcar unei singure steluţe.

Cei doi oameni au ajuns la bătrâna colibă a grădinarului, care sta în lumina grădinii, închisă şi mută, cu odăile întunecate, ca un trecut în prezent. Ramuri dezgolite ale pomilor se încrucişau cu jumătăţi de frunze grase deasupra frunzişului des şi încâlcit al boschetelor.

— Primăvara sta, ca învingătoare, alături de iama ce zăcea la picioarele ei.

— În eleşteul albastru fără sânge era excavat un cer de seară întunecat, iar scurgerea lui iriga, murmurând, straturile de flori. Scânteile argintii ale constelaţiilor plesneau pe altarul dimineţii şi cădeau stinse în marea roşie a înserării.

Vântul şuiera *mai zgomotos* prin copaci, ca o pasăre de noapte, şi scotea sunete din umbrarul salcâmilor, iar sunetele le strigau celor care îşi găsiseră cândva fericirea în el: „Intră înăuntru, pereche nouă de oameni, şi gândeşte-te la ceea ce a trecut, şi la vestejirea mea şi a ta, şi fii sfântă ca veşnicia şi nu plânge doar de bucurie, ci şi din recunoştinţă!” – Şi mirele, plângând, a tras-o pe mireasă, care plângea, sub florile pomilor şi şi-a pus sufletul la inima ei şi a spus: „Minunată Thiennette, sunt nespus de fericit şi aş vrea să vorbesc mult, dar nu pot totuşi – o, scumpa mea, o să trăim împreună ca nişte îngeri, ca nişte copii.

— Într-adevăr, vreau să fac tot ce-ţi produce bucurie; acum doi ani n-aveam nimic, absolut nimic, ah, prin tine, dragostea mea, sunt atât de fericit.

— Îţi spun acum tu, tu, tu, suflet drag!” – Ea l-a tras mai aproape şi i-a zis, deşi fără să-l sărute: „Spune-mi dumneata liniştit *tu,* scumpul meu!”

Şi când au păşit iarăşi din umbrarul sfânt în parcul magic-întunecos, el şi-a scos pălăria din cap, în primul rând, pentru a-i mulţumi lăuntric lui Dumnezeu, iar în al doilea rând, pentru că voia să privească cerul nespus de frumos.

Au ajuns în faţa luminoasei şi zgomotoasei case a nunţii; dar inimile lor înduioşate căutau linişte, şi atingerea străină tulbura însoţirea floral a sufletelor, ca la vinul în plină floare; au preferat să se întoarcă şi s-au îndreptat spre ţintirim, pentru a-şi menţine înduioşarea. Măreţ se aştemea noaptea peste morminte şi dealuri, în faţa inimii, şi o făcea şi pe aceasta măreaţă. Deasupra obeliscului *alb* al turnului, cerul se odihnea *mai siniliu* şi *mai întunecos,* iar îndărătul lui flutura vârful uscat al armindenului, cu un steag decolorat. Atunci fiul a dat cu ochii de mormântul tatălui său, pe care vântul închidea şi deschidea scârţâind uşiţa crucii de metal, pentru a lăsa să se vadă anul morţii sale gravat pe alamă.

— O durere fierbinte a podidit, cu şuvoaie violente de lacrimi, inima lui smulsă şi l-a mânat spre movila surpată; şi-a condus mireasa lângă mormânt şi a spus: „Aici doarme

el, bunul meu tată – a trecut aici la veşnică odihnă încă de la vârstă de treizeci şi doi de ani.

— O, tu, tată bun şi drag, de-ai mai putea să vezi azi bucuria feciorului tău, ca maică-mea!

— Ah, tu, cel mai bun dintre taţi, găvanele ochilor tăi sunt goale şi pieptul tău plin de cenuşă, iar tu nu ne vezi!" – A amuţit apoi.

— Mireasa îndurerată a prins să plângă tare, vedea deschizându-se sicriele putrezite ale părinţilor ei şi ridicându-se doi morţi şi privind în jur după fiica lor, care rămăsese de atâta vreme părăsită de ei, pe pământ.

— S-a repezit la pieptul lui şi a îngăimat: „O, scumpule, nu mai am nici tată, nici mamă, să nu mă părăseşti niciodată!"

O, tu, care mai ai încă un tată şi o mamă, mulţumeşte-i lui Dumnezeu pentru asta în ziua în care sufletul tău e plin de lacrimile bucuriei şi are nevoie de un piept lângă care să le dea frâu liber…

Şi, cu această nobilă îmbrăţişare la mormântul unui tată, încheie-se sacru această zi a bucuriilor! —

A ZECEA CUTIE CU FIŞE

ZIUA SFÂNTULUI TOMA ŞI ANIVERSAREA

Autorul este un fel de prisăcar pentru roiul cititorilor, repartizând întru plăcerea acestuia, în diferite epoci, flora ce-o întreţine pentru el şi care ici grăbeşte, dincolo întârzie înflorirea unora dintre flori, spre a îmboboci în toate capitolele. —

Zeiţa dragostei şi îngerul păcii îi conduceau pe tinerii căsătoriţi pe poteci ce treceau peste pajişti înflorite, primăvara, şi pe cărări ascunse în lanuri înalte de grâu, vara, iar toamna le presăra pe jos frunzele marmorate, în timp ce se îndreptau spre iarnă. Şi, astfel, au ajuns la poarta scundă şi întunecată a iernii, plini de viaţă, plini de iubire, încrezători, mulţumiţi, sănătoşi şi roşii la faţă.

în ziua de Sfântul Toma \ Thiennette îşi avea, ca şi iama, ziua ei. Să ne uităm prin ferestre în casa parohială la nouă şi un sfert, când încetează cântecul în biserica din

apropiere. Nu e nimeni altul înăuntru decât bătrâna mamă, care, pentru că fiul ei a scutit-o de muncă şi a pus-o să odihnească, umblă lipa-lipa de colo-colo şi freacă duşumeaua ceruită şi calcă şi deretică şi şterge praful; – fiecare picior de scaun ondulat şi fiecare ţintă de alamă a mesei îmbrăcate cu muşama străluceşte; – ca la orice pereche fără copii, toate sunt atâmate la locul lor: peria şi plesnitoarea de muşte şi calendarul; – fotoliile sunt distribuite, de către poliţia camerei, în ungherele prescrise; lângă patul cavaleresc stă o furcă cu fuior de în, pentru că azi, când e doar pe jumătate sărbătoare, se poate toarce; – fâşiile de hârtie de lăţimea unei panglici, pe care se scrie planul predicilor, aşteaptă, albe, lângă predicile croite, adică lângă caietele in-octavo pentru acest scop, căci, din pricina frigului, preotul şi masa lui de lucru au fost aduse, din camera de lucru, jos, în odaia de locuit peste zi; – scurteica lui cu manşon este atâmată lângă curatul halat de dormit al mirelui; – ceea ce ne lipseşte din cameră sunt doar el şi ea. Căci el îi ţinea o predică în biserica goală, de ziua apostolilor, pentru ca mama să poată rândui, fără martori – în afară de cele câteva mii de cititori care privesc pe fereastră împreună cu mine –, patiseria şi întreaga căruţă cu bucate a zilei de naştere şi să pună, nevăzută, pe masă cea mai bună faţă albă şi dulceaţă.

1 Ziua de 21 decembrie.

Duhovnicul nu considera drept păcat să-i avertizeze şi să-i îndrepte şi să-i amenințe pe enoriaşi, până când a socotit că supa abureşte în farfurii. Apoi a condus-o acasă pe nounăscută yi a pus-o, pe neaşteptate, în faţa altarului cu jertfe de mâncare, în faţa unui clişeu tipografic dulce făcut dintr-un tort de pâine, pe care numele ei fusese scris, înainte de copt, în *scriere călugărească*[102] cu litere palatale din migdale. În culisele din fund ale timpului şi camerei, am ascuns, de asemenea, şi două… sticle de Pontaque.

— Cât de repede dau în pârgă obrajii tăi, sub razele

102 Scrisul ascuţit şi colţuros folosit în evul mediu.

bucuriei, când soţul şi stăpânul tău îţi spune solemn: „Astăzi e ziua ta de naştere şi Domnul să te binecuvânteze şi să te ocrotească şi să facă să strălucească asupră-ţi chipul său şi să-ţi dăruiască, spre bucuria mamei tale soacre şi a soţului tău, o lăuzie norocoasă şi fericită, amin!” – Şi, când Thiennette a văzut că bătrâna gătise şi pusese la masă, singură, toate acestea, a luat-o de gât, de parcă ar fi fost propria-i mamă.

Emoţia învinge pofta de mâncare. Dar stomacul lui Fixlein era la fel de tare ca şi inima lui, şi niciun fel de mişcare sufletească nu putea pune stăpânire, la el, pe cea peristaltică. Băutura este seva volubilităţii limbii, precum mâncarea este sabotul ei de frânare. Dar, înainte de-a fi mâncat şi vorbit câte ceva, nu toarnă în pahare. Apoi scoase cepul de stăvilar, din plută, al buteliei şi dădu curs liber iazului spiritual. Mama suferindă a unui omuleţ cuprins încă în viaţa ei îşi aţinti ochii, emoţionată şi jenată, doar asupra bătrânei şi nici că putu s-o certe, pentru că trimisese, de dragul ei, în oraş la negustorul de vinuri. Fixlein luă în fiecare mână câte un pahar, pentru fiecare din cele pe care le iubea, întinse unul mamei şi unul nevestei şi spuse: „Pentru viaţa ta lungă, lungă, Thiennette!

— Şi în sănătatea dumitale, mamă!

— Şi pentru o naştere norocoasă a micuţului nostru, dacă mi-o dărui Dumnezeu unul!” – „Fiul meu, vorbi horticultoarea, dar trebuie să bem, în primul rând, pentru viaţa ta lungă, pentru că noi suntem întreţinute de tine.

— Dumnezeu să-ţi ajute să ajungi bătrân!” adăugă ea cu inima strânsă, iar ochii îi dădeau inima de gol.

Niciodată n-am avut o reprezentare mai vie despre neţărmurita fire uşuratică a sexului feminin, decât în vremea când o femeie îl poartă sub inimă pe îngerul morţii şi, totuşi, în cele nouă luni pline de semne ale morţii, nu se gândeşte la altceva mai de seamă decât la naşii ei şi la ceea ce urmează să fie gătit pentru botez. Dar tu, Thiennette, aveai gânduri mai nobile, deşi nu-ţi lipseau nici acelea.

— Dragul inimii tale, încă învăluit, odihnea în faţa ochilor tăi ca un mic înger sculptat pe o lespede de mormânt, care arată necontenit cu mânuţa spre anul morţii tale; şi, în fiecare dimineaţă şi seară, te gândeai

— Cu certitudinea morţii, ale cărei motive încă nu le cunosc – că pământul este o întunecoasă peşteră Baumann, unde sângele omenesc, când picură, înalţă siluete asemenea stalagmitelor, care clipesc atât de efemer şi se topesc atât de curând!

— Şi acesta era motivul pentru care lacrimile izvorau fără contenire din ochii tăi blânzi şi-ţi trădau toate gândurile temătoare în legătură cu copilul tău; dar revărsarea tristă a inimii ai alungat-o prin îmbrăţişarea în cursul căreia ţi-ai luat de gât soţul, cu o dragoste reînflăcărată, şi i-ai spus: „Întâmple-se ce e dat să fie, facă-se voia lui Dumnezeu, numai să rămâneţi în viaţă tu şi copilul meu – dar eu ştiu bine, dragule, că mă iubeşti tot atât de mult cât şi eu pe tine.” – întinde-ţi mâna, mamă, plină de binecuvântare asupră-le; iar tu, destin bun, nu ţi-o lua niciodată pe-a ta de deasupra lor! —

Stau, de fapt, plin de înduioşare şi plin de urări de fericire, lângă sărutul a două prietene şi lângă îmbrăţişarea a doi îndrăgostiţi plini de virtuţi, şi din focul altarelor lor zboară spre mine scântei; dar ce înseamnă această încălzire lăuntrică pe lângă înălţarea simpatetică din clipa când vezi doi oameni încovoiaţi sub aceleaşi poveri, întrelegaţi de aceleaşi datorii, înflăcăraţi de aceeaşi grijă pentru aceiaşi micuţi dragi – căzându-şi unul altuia, într-o clipă frumoasă, la pieptul ce clocoteşte şi stă să se reverse! Şi dacă, pe deasupra, asta o fac doi oameni care au şi prins a purta trena de doliu a vieţii, adică vârstă, al căror păr şi obraji au şi început să fie lipsiţi de culoare, ai căror ochi nu mai ard şi al căror chip l-au gravat mii de spini ca imagini ale suferinţei.

— Dacă aceştia se cuprind cu braţe atât de obosite şi bătrâne şi atât de aproape de povârnişul ce duce spre gropile lor – şi dacă spun sau gândesc: „Totul a murit în noi,

dar nu şi dragostea noastră – o, am trăit şi am suferit multă vreme împreună, acum hai să întindem morţii mâinile de asemenea o dată şi să ne lăsăm luaţi de ea împreună” – atunci totul din noi strigă: O, iubire, scânteia ta e deasupra timpului, nu se stinge nici sub mii de lacrimi, nici sub neaua bătrâneţii, nici sub cenuşa… iubitului tău. Nu se stinge niciodată; iar tu, preabunule, dacă n-ar exista iubire veşnică, n-ar exista niciun fel de iubire!…

Preotului îi era mai uşor să netezească o cale de trecere de la inimă la stomac. Astfel îi înfăţişă Thiennettei

— A cărei voce s-a înseninat numaidecât, în timp ce ochii începură să strălucească tot mai mult – intenţia sa de a se folosi de ger şi de a tăia şi pune la cămară tot ce aveau. „Porcul de-abia se mai poate scula”, spuse el şi determină hotărârea femeilor, apoi măcelarul şi ziua şi numărul ligheanelor necesare la tăiat, discută totul cu precizia cu care breasla războiului (care aplică omenirii suprapopulate *trocarul*[103], respectiv spada lui Marte) se apucă de lucru cu o zi înainte de-a mâna o provincie în casa hăituielii şi a abatorului.

Apoi începu foarte vesel să facă pregătiri şi să vorbească despre începutul iernii – care intervenise în acea dimineaţă la ora opt şi douăzeci şi două de minute –, căci se apropie totuşi repede, spunea el, primăvara şi nu mai aveau voie să ardă mâine tot atâta lumină ca şi azi. E drept că mama îl ataca vehement cu arma celor cinci simţuri ale sale; dar el îi opuse tabelele astronomiei şi îi demonstră că rata de creştere a zilei este tot atât de incontestabilă pe cât e de imperceptibilă. Până la urmă nu mai întrebă, ca majoritatea funcţionarilor şi soţilor, dacă femeile sale îl înţeleseseră sau nu şi le aduse la cunoştinţă într-o îmbrăcăminte juridic-teologică următoarele: că azi după masă n-o să mai amâne, ci are să solicite preaslăvitului Consistoriu, care are *jus circa sacra* I o măciulie nouă pentru turnul bisericii, cu atât mai mult cu cât speră ca, până la primăvară, să fi putut

103 Instrument chirurgical.

cerşi din parohie o contribuţie suficientă din pomeni. „Dacă ne-o îngădui Domnul să apucăm primăvara, a mai adăugat el nespus de vesel, şi dacă tu vei avea o naştere norocită, aş putea să rânduiesc lucrurile în aşa fel, încât măciulia să fie înfiptă tocmai când ai să ieşi tu prima oară la biserică, bătrânico!”

După aceasta trase uşor scaunul de lângă noptieramăsuţă de băuturi, către masa de lucru şi-şi petrecu jumătate din după-amiază cu suplica pentru măciulia turnului. Cum mai avea oarecare timp până în amurg, folosi uneltele de lucru la noul său op savant. Căci se afla lângă Hukelum, în zăpadă afară, o zecime dintr-un castel de-al cavalerilor-briganzi, pe care îl vizitase astă-toamnă în fiecare zi, ca o stafie, pentru a-l măsura cu pasul, a-i schiţa silueta iconografică, şi a reprezenta exact pe hârtie fiecare gratie de la ferestre şi fiecare urmă de tencuială rămasă. Îşi zicea că nu-şi face speranţe prea mari, dacă crede că, prin astea – şi prin câteva desene ale zidurilor mai puţin abrupte decât orizontale –, dă „corespondenţei arhitecturale dintre doi prieteni cu privire la castelul-brigand din Hukelum” acea ultimă şlefuială şi maturitate care îi satisface pe recenzenţi. Căci el nu avea împotriva tribunelor critice imperiale ale recenzenţilor nimic din acel dispreţ pe care îl posedă cu adevărat câţiva scriitori – sau doar îl mimează, aşa ca mine, de pildă. Din năruitul Luvru-brigand creşteau pentru el mai multe flori ale bucuriei decât, poate, din alt castel aflat în picioare, pentru posesorul său.

Din câte ştiu, este încă o poveste necunoscută faptul că nimeni altul decât Busching 2 nu e răspunzător de toate astea. Nu demult Fixlein a descoperit în bolta pentru actele bisericii o scrisoare de mână în care geograful cerea

1 Drept de jurisdicţie bisericească (lat.).

2 Anton Friedrich Busching (1724—1793), unul dintre întemeietorii geografiei moderne.

relatări speciale despre sat. Fireşte că Busching n-a avut parte de nimic – de aceea şi lipseşte cu adevărat, încă,

întregul Hukelum din geografia lui; dar această scrisoare infectată a molipsit inima lui Fixlein cu persistenta febră de primăvară a setei de glorie, astfel încât inima lui ce pulsa nu putea fi liniştită şi potolită decât cu misiva lucanică a unei recenzii. Cu meseria scrisului e ca şi cu dragostea: le poţi dori şi, totodată, te poţi lipsi de de decenii de-a rândul; dar dacă s-a întâmplat să cadă, o dată, prima lor scânteie în depozitul tău de pulbere, atunci continuă să cadă până la sfârşit.

Numai din pricina începutului iernii, au trebuit să încălzească azi, în mod deosebit, odaia pe care o prefera astfel mai mult decât ai fi zis, oricărui manşon mare sau oricărei căciuli de blană de urs. Amurgul, acest frumos *chiaroscuro*[104] al zilei, acest prim plan colorat al nopţii, s-a lungit cât a fost cu putinţă, pentru a face în acest răstimp, studii premergătoare... Crăciunului; şi, cu toate astea, soţia lui a putut îndrăzni fără grijă – tocmai când, încins cu şorţul de semănător plin cu seminţe de cuvinte dumnezeieşti, umbla de colo-colo prin odaie – să-i întindă o lingură plină cu oţet de bere pentru ca să-l încerce cu cerul gurii, dacă e vremea să-l tragă de pe drojdie în alt vas. Deşi prefera să mănânce un peşte cu icre, nu punea el, oare, să scoată din butoiul de scrumbii întotdeauna un peşte cu lapţi, şi asta numai de dragul iubitei sale neveste? —

În cele din urmă a fost adusă lumânarea; şi întrucât iarna tocmai îşi începea pictura ei pe sticlă pe la ferestre, tablourile ei cu flori de gheaţă şi cu crengi şi frunze de zăpadă, preotul a văzut că e vremea să citească ceva rece, ceea ce numea mâncărurile lui reci, adică descrierea unei ţări îngrozitor de geroase. În ziua aceea a fost povestea de Crăciun a acelor patru marinari din Novaia Zemlia[105].

În ce mă priveşte, vara, când zefirul răscolitor umflă clopotele florilor, eu prind de perete hărţile şi schiţele ţărilor romanice şi orientale, adăugându-le ca ţinuturi noi la

104 Clarobscur (it.).

105 Pe coasta de răsărit a Spitzbergului fuseseră deportaţi In 1743 patru marinari ruşi, care au aşteptat acolo şase ani să fie eliberaţi.

cel în care mă aflu. Şi, cu toate astea, preotul a mai pus mâna azi pe cronica oraşului Flachsenfingen, pentru ca – în mijlocul împuşcăturilor, miasmelor, foametelor, cometelor cu eşarfe lungi şi al vuietului tuturor fluviilor infernale ale războiului de treizeci de ani – să tragă cu o ureche spre cămara slugilor unde se toca salata de varză pentru friptura lui de raţă.

Noapte bună, bătrâne! sunt istovit. Cerul cel bun să-ţi trimită în primăvara anului 1794 – când pământul îşi va purta oamenii ca nişte preţioase omizi de pe frunze şi flori – măciulia cea nouă pentru turnul bisericii şi pe deasupra un… băiat voinic şi bine făcut!

A UNSPREZECEA CUTIE CU FIŞE

PRIMAVARA – ÎNVESTITURA – ŞI NAŞTERE

Mă trezesc dintr-un vis minunat, dar cutia precedentă îl face să fie firesc. Am visat că totul înverzeşte, totul înfloreşte, iar eu privesc spre o măciulie de turn ce sclipeşte în soare, că stau liniştit la fereastră, cu pleoapele pudrate de polen, cu umerii acoperiţi de flori subţiri de cireş, cu urechile pline de zumzetul stupului de albine din apropiere.

— Că, după aceea, preotul din Hukelum păşeşte încet printre straturi şi urcă în căsuţa din grădină şi îmi spune solemn: „Onorate domn, soţia mea tocmai a născut un băieţel, iar eu îndrăznesc să vă rog pe *domnia-voastră* să îndepliniţi acţiunea sfântă în legătură cu el, când va fi primit în sânul bisericii.” —

Fireşte că am tresărit, iar – pastorul Fixlein se afla însă, în carne şi oase, lângă patul meu şi mă ruga să fiu naş; căci Thiennette născuse azi-noapte la ora unu. Naşterea se petrecuse atât de bine ca într-o casă de naşteri, pentru că tatăl se gândise cu câteva luni înainte să facă rost de aşa-numita piatră a vulturului, ce se găseşte în cuibul acestei păsări, şi să aducă prin ea un ajutor la naştere; căci asemenea piatră îndeplineşte, în felul ei, tot ceea ce tichia

unui minorit[106] bătrân, despre care povesteşte Gorani[107], impune unei astfel de femei cuprinse de durerile facerii, ce şi-o aşază pe cap...

Aş putea să-l mai necăjesc încă mult pe cititor; dar cedez de bună voie şi îi dezvălui lucrurile.

0 asemenea lună mai ca anul acesta (1794) n-a... pornit natura, de când e lumea; căci suntem abia în 15. Oamenii cu judecată au fost nevoiţi să se necăjească în fiecare an, încă de veacuri, pentru că barzii germani fac cântece de mai, când alte luni merită mai curând o serenadă poetică; iar eu am mers adesea atât de departe încât am atacat uzanţele limbii precupeţilor din piaţă şi am spus, în loc de unt de mai, unt de iunie, şi tot astfel doar cântece de iunie, de martie, de aprilie.

1 — Dar, tu, lună mai din anul ăsta! meriţi deodată toate cântecele închinate asprelor tale omonime!

2 — Zău! Când din mirajul clarobscurului umbrar de salcâmi aflat în parcul castelului, unde scriu capitolul acesta, ies acum în ziua largă şi plină de viaţă şi privesc în sus spre cerul călduţ şi peste pământul ce se umflă sub el, se dezvăluie înaintea mea primăvara ca o furtună plină şi puternică, cu un luciu albastru şi verde. Văd soarele pe cerul înserării plin de trandafiri, asupra căruia îşi aruncă pensula razelor cu care a zugrăvit azi pământul; – şi dacă privesc puţin în jur, în expoziţia lui de tablouri, văd că pictura lui pe email este caldă, încă, pe dealuri; – pe varul umed al umedului pământ se usucă florile zugrăvite în culori pline de sevă, iar pe lângă pâraie floricelele de nu-mă-uita în culori de miniatură; – sub emailul fluviilor şi-a prins pictorul propriul său ochi, iar norii doar i-a schiţat cu contururi sălbatice şi în culori simple, ca un pictor de decoruri; şi astfel stă el la marginea pământului şi priveşte la măreaţa lui primăvară ce i se desfăşoară în faţă, al cărei drapaj cu falduri îl închipuie văile, al cărui buchet de la

106 Călugăr franciscan.

107 Giuseppe Gorani (1744—1821), diplomat şi scriitor italian.

piept sunt grădinile, a cărei îmbujorare este o seară de primăvară şi care, când se ridică în picioare, devine… vară.

Dar să mergem mai departe! În fiecare primăvară

— Şi într-una ca asta cu atât mai mult – umblu pe jos întru întâmpinarea păsărilor migratoare şi consum în călătorii toată drojdia ipohondrică a inimii. Nu cred, însă, că aş fi văzut măcar măciulia turnului din Hukelum, care va fi scoasă în câteva zile, necum pe cei din casa parohială, dacă n-aş fi fost la superintendentul şi consilierul consistorial din Flachsenfingen. De la acesta am aflat biografia lui Fixlein – căci fiecare candidat trebuie s-o înainteze consistoriului pe a sa – şi cererea lui şi mai trăsnită pentru vârful turnului. Am văzut cu plăcere cât de vesel plescăie şi se bălăceşte straniul om în băltoaca lui pentru raţe şi în baia de lapte a vieţii sale – şi mi-am propus o călătorie pe malurile ei. Este ciudat, adică omeneşte, să dorim şi să preţuim în tot timpul anului oameni originali şi cărţi originale; după ce îi vedem şi-i avem, ne înfurie – căci trebuie să ne convină şi să ne placă, ca şi cum asta ar putea-o face altă originalitate decât a noastră.

Era sâmbătă, în 3 mai, când eu, superintendentul, seniorul capitulului şi câţiva consilieri laici am pornit la drum şi ne-am urcat în două trăsuri şi am poruncit să ne ducă în faţa uşii casei preotului. Problema era că nu fusese încă *învestit* şi urma să fie a doua zi. Când am trecut pe lângă şpalierul alb din parcul castelului, nici nu mă gândeam că am să scriu acolo o nouă cărţulie.

Îl văd încă pe preot, cu coama cenuşie şi construcţia capilară a perucii, sărind iute spre portiera trăsurii şi trăgându-ne afară – atât de zâmbitor – atât de îndatoritor – atât de vanitos, pe cât de atent faţă de încărcătura trasă afară.

— Părea că nu-şi pusese niciodată pe el *vălul de călătorie* al durerii în călătoria vieţii; – iar Thiennette părea să nu-l fi dat niciodată în lături pe al său. Cât de drăguţ, de împodobit şi de lustruit era totul în casă! Şi totuşi, atât de tăcut, fără blestematul sunet de alarmă al clopotului pentru

slugi şi fără nesincerii başi ai darabanei pedalatului pe scări! — în timp ce domnii şedeau cuviincios în camera de sus, eu am colindat în felul meu, ca un miros, prin toată casa, iar drumul m-a dus prin camera de zi, prin bucătărie şi, în cele din urmă, până în cimitirul de lângă casă. Sâmbătă sărbătorească! Vreau să-ţi dese nez ceasurile, cât pot de bine, cu smoala de Iudeea a cernelii, pe cadranele unor suflete străine! — în camera de zi, am ridicat de pe birou un volum cu cotorul şi colţurile aurite şi cu decretul scris pe cotor *Cuvântări sfinte de Fixlein. Prima culegere;* – şi când am vrut să văd unde fusese tipărit, sfânta culegere era scrisă de mână. Am pipăit penele de scris şi le-am muiat în negrul de maur al cernelii – şi am găsit că totul era bun; la savanţii care zboară de colocolo şi care au doar un departament al afacerilor externe, nu şi unul al celor interne, nimic nu e mai prost, în afară de alte câteva lucruri, decât cerneala şi penele. Am mai găsit de asemenea o placă de aramă asupra căreia voi reveni.

În bucătăria care nu e mai necesară pentru scrierea unui roman englezesc decât pentru desfăşurarea unuia german, am putut să mă aşez lângă Thiennette, ajutând-o să aţâţe focul, şi, totodată, să arunc o privire asupra focului ei pe care gătea. Cu toate că era în situaţia de femeie căsătorită, în care trandafirii albi din obraji se roşesc – şi în care fetele se aseamănă cu o metaforă din nota de subsol[108] –, şi cu toate că lemnele pentru friptură aruncau o boia mincinoasă asupra lor, am ghicit, totuşi, cam cât de palidă era de obicei, iar înduioşarea mea cu privire la coloritul ei a crescut şi mai mult când m-am gândit la povara, pe care destinul nu i-o luase de pe umeri azi-noapte, ci mai curând i-o pusese doar în braţe şi mai aproape de inima. Intr-adevăr, un bărbat ce n-a privit cu veneraţie filosofică la o femeie, al cărei fir al vieţii o mână infinită şi învăluită îl toarce într-o a doua viaţă şi care învăluie trecerea de la neant la fiinţă, de la eternitate la timp, nu pare să se fi

108 Adică seamănă cu primăvara, care începe cu ghiocei şi se încheie cu trandafiri şi garoafe (n.a.).

gândit niciodată la clipa creării lumii, acoperită de o veşnicie; dar şi mai puţin trebuie să fi simţit un bărbat, al cărui suflet nu s-a plecat mai adânc şi cu mai multă emoţie în faţa unei femei – aflate într-o situaţie, în care jertfeşte pentru o fiinţă necunoscută şi încă nevăzută mai mult decât jertfim noi pentru cele cunoscute, adică nopţi, bucurii şi adesea chiar viaţa – decât se pleacă înaintea unei întregi orchestre de călugăriţe cântând în pustiul lor femeiesc; şi mai rău decât cei doi este un bărbat, căruia mama sa nu i le face demne de venerat pe toate celelalte mame. —

„Nu-ţi este de niciun folos, sărmană Thiennette, mi-am zis eu, să se aglomereze sărbătorile zgomotoase tocmai acum, când se umple paharul tău amar de bolnavă.” Mă refer la învestitură şi la înălţarea măciuliei. Rangul meu – a cărui diplomă cititorul o găseşte îndosariată în *Zilele de poştă câinească*1 şi care era corespunzător ei – mi-a atras pe cap o armie întreagă de afirmaţii ale gazdei, reţinute, jenate şi şovăitoare, pe care le-am respins cu greu şi cu care se prezintă totdeauna oamenii în faţa superiorilor sau inferiorilor, ale căror vorbe îndeobşte le ascultaseră. Sâmbătă şi duminică, până când n-au plecat ceilalţi domni, n-am putut avea o atmosferă potrivită nici cu ea şi nici cu el. Bătrâna mamă acţiona intens şi persistent, ca ideile sumbre, dar fără să se arate; asta se explică prin sfiala ei idolatră faţă de noi şi, în parte, printr-o grijă tăcută ce se înfiripa într-însa ca un nor (probabil în legătură cu naşterea nurorii ei).

Câtă vreme încă a mai pâlpâit optimea de lună, am umblat cruciş şi curmeziş prin cimitir şi mi-am domolit fanteziile, care prea uşor pictează cu castaniul mumiilor pulverizate, nu numai prin roşul înserării, ci şi prin considerentul cât de uşor se împacă ochiul şi inima noastră cu ruinele morţii, un considerent la care m-au ajutat să ajung atât învăţătorul, care fluiera şi rânduia osuarul pentru mâine, cât şi slujnica parohiei, care cânta şi cosea iarba. Oare de ce să nu aşteptăm, şi pe lumea cealaltă, de la firea noastră şi de la susţinătorul nostru această deprindre cu

toate aspectele destinului?

— Am răsfoit pietrele de mormânt şi gândesc şi acum că are dreptate superstiţiosul2 care atribuie cititului acestora pierderea *memoriei;* fireşte că omul *uită* mii de lucruri. Ale acestui pământ...

3 Titlul unui roman (1795) de Jean Paul, unde autorul apare la început ca inspector de mine, apoi se dezvăluie a fi fecior de prinţ.

4 Această superstiţie creştină nu este numai rabinică, dar şi romană. Cicero. *De senectute* (n.a.).

investitura de duminică, a cărei *Evanghelie* despre păstorul bun se potrivea cu festivitatea, trebuie s-o lichidez repede, pentru că orice lucru sublim nu suportă limbuţia. Dar cred că voi fi comunicat, totuşi, ceea ce era mai important, dacă voi relata că la acest prilej s-a băut... în casa parohială, s-au ţinut discursuri moralizatoare în corul bisericii, s-a dat citire de către pastor actului de numire şi, de către consilierul lumesc, decretului de ratificare, şi s-a ţinut o predică... de către consilierul consistorial, care l-a luat pe duhovnic şi l-a prezentat, l-a dat şi l-a asigurat comunităţii, iar pe aceasta lui. Fixlein simţea că iese ca un mare preot din biserioa în care venise ca un preot de ţară şi în tot timpul zilei n-a avut nici măcar inima să suduie. Când omul este tratat solemn, se consideră el însuşi ca o fiinţă superioară şi îşi sărbătoreşte ziua numelui cu reculegere.

Această angajare, acest jurământ al ordinului sunt rânduite de către rabinii supremi şi maeştrii lojii – superintendenţii – de preferinţă când preotul a şi păstorit vreme de câţiva ani comunitatea căreia ei urmează să-l prezinte, aşa cum primilor creştini le plăcea să amâne iniţierea şi învestirea în creştinism până în ziua morţii lor; – ba chiar, nici nu cred că învestitura pierde ceva din utilitatea ei, dacă ar fi rezervată pentru *aceeaşi zi* cu jubileul vechimii în funcţie, mai cu seamă că această utilitate constă, întru totul, în ceea ce superintendentul şi consilierii pe de o parte înfulecă, iar pe de altă parte primesc în dar.

Abia spre seară am făcut cunoştinţă unul cu altul. Oficianţii învestiturii şi slujitorii înălţării de fapt... răsuflaseră toată seara. Vreau să spun că: întrucât domnii trebuiau să ştie, din părerile cele mai vechi şi experienţele cele mai recente, că aerul nu e altceva decât apă diluată şi dezagregată, puteau să ghicească totuşi uşor că, şi invers, apa nu e altceva decât un aer mai îngroşat. Şi că băutul vinului nu e alta decât respirarea unui aer stors la teasc şi presărat cu câteva arome plăcute. Şi atunci, în zilele noastre, persoanele clericale nici nu pot lua suficient aer (lichid) pe cale bucală, întrucât condiţiile lor de viaţă le interzic respiraţia prin porii *mai mici,* pe care Abernethy[109] o recomandă atâta sub denumirea de *baie de aer;* oare esofagul să fie la ei întrucâtva diferit de vecinul de perete şi de uşă al traheii, *consonantul,* vlăstarul alăturat al acesteia?

— Dar mă pierd în digresiuni: voiam să relatez că şi eu înclinam seara spre aceeaşi părere, dar că eu nu consumam acest aer sau eter, ca aceia, pentru a râde zgomotos, ci pentru contemplarea mai tăcută a vieţii. Am dat drumul, chiar, faţă de cumătrul meu, unor cuvântări care trădau frica lui Dumnezeu, fapt pe care, la început, l-a luat drept glumă, întrucât ştia că sunt de la curte şi de rang înalt. Dar, până la urmă, oglinda concavă a negurii vinului mi-a atârnat în văzduh imaginile sufletului meu mărite şi materializate, ca pe nişte năluci.

— Viaţa mi s-a umbrit într-o noapte sfântă de Sânziene, pe care noi, licurici ţâşnind prin aer, o străpungem luminiscent; i-am spus cumătrului că omul ar trebui să se orienteze în diferitele momente ale zilei vieţii lui, precum frunzele nalbei celei mari, când spre soarerăsare, când spre soare-apune, când – noaptea – spre pământ şi spre mormintele lui; – i-am spus că atotputernicia celui bun ne-a mânat pe noi şi veacurile, spre porţile oraşului lui Dumnezeu, aşa cum, după Euler1, rezistenţa *eterului*

109 John Abernethy (1763—1831), medic englez.

împinge pământul, în rotaţia sa, spre soare etc.

Din pricina acestei intercalări, m-a considerat drept cel dintâi teolog al vremii lui şi, dacă ar fi trebuit să pornească războaie, mi-ar fi cerut mai întâi mie avizul, aşa cum cer de obicei puterile beligerante de la teologii reformei. Dar nu mă opresc de-a spune, totuşi, că ceea ce preoţii numesc vanitatea pământului este cu totul altceva decât ceea ce numeşte filosofia astfel. Când i-am dezvăluit pe deplin că nu mi-e ruşine să fiu autor, ci că descriu o viaţă sau alta şi că îmi căzuse sub ochi propria lui biografie, la domnul superintendent, socotindu-mă a fi în stare să confecţionez din ea una tipărită, în cazul în care el ar vrea să-mi vină într-ajutor cu una său alta din culorile cărnii – atunci grătarul care s-a ridicat între mine şi braţele lui a fost doar mătasea mea, care din păcate nu izolează numai de focul electric, ci şi de altul mai bun;

I Leonhard Euler (1707—1783), matematician şi fizician german.

căci n-a fost în stare, ca majoritatea pastorilor săraci de la ţară, să uite vreun rang oarecare sau să şi-l unească pe al său cu cel superior. A spus că şi-ar dovedi recunoştinţa prin veneraţie, dacă l-aş pomeni în ceva tipărit; dar se teme că viaţa lui e prea banală şi simplă pentru a fi descrisă. Oricum, mi-a deschis sertarul cu cutiile sale de fişe şi mi-a spus că speră să-mi fi uşurat cu de munca.

Dar principalul era speranţa că *errata* sa, *exercitationes* şi scrisorile sale referitoare la castelul cavalerilor briganzi ar fi mai bine primite, dacă eu aş face să apară mai înainte biografia autorului lor, şi că ar însemna tot atât ca şi cum le-aş însoţi de o prefaţă.

Pe scurt, luni, când ceilalţi domni s-au evaporat cu nimbul lor, eu singur am rămas la el, ca o precipitaţie – şi încă mai stau aici, adică de la 5 mai până (publicul ar trebui să-şi aşeze alături, deschis, calendarul anului 1794) la 15; – azi e joi, mâine e 16 şi vineri şi aşa-zisul hram al spanacului şi ridicarea măciuliei în vârful turnului, pe care mai aveam intenţia s-o aştept înainte de-a pleca. Dar acum nu mai

plec, pentru că duminică trebuie să închei, ca agent de botez, legământul botezului pentru fjnişorul meu. Cine mă ascultă şi a deschis calendarul, poate să-şi imagineze cu uşurinţă de ce l-au amânat până duminică: atunci cade acea memorabilă duminică a patra după Paşti, care a jucat odată un rol important în istoria noastră, din pricina stupidelor ei puteri narcotice de cucută, iar acum doar din cauza frumoasei logodne, pe care vor s-o celebreze, după doi ani, printr-un botez.

De fapt nu sunt în stare – din pricina sărăciei de culori şi prese – să reproduc culorile sau să presez pe hârtie duioasa ghirlandă de flori îmbălsămate a celor paisprezece zile; dar pot să încerc cu una singură dintre de. Ştiu bine că omul nu poate ghici nici bucuriile, nici suferinţele sale, şi cu atât mai puţin le poate repeta în viaţă sau în scris.

Ora neagră a cafelei poartă aur în gură şi miere, pentru noi; aici, în răcoarea dimineţii, suntem cu toţii laolaltă, întreţinem discuţii populare, pentru ca să poată interveni în de şi preoteasa şi horticultoarea. Slujba de dimineaţă de le biserică, la care şade şi cântă adesea întreg poporul[110], ne împrăştie. În dangătul clopotului eu o pornesc cu ustensilele mele de scris cu ghimpi în parcul cântător al castelului şi mă aşez în răcorosul umbrar de salcâmi, la masa cu două picioare, plină de rouă. Cutiile cu fişe ale lui Fixlein le am la mine, în buzunar, şi pot să caut şi să iau din de ceea ce se potriveşte în ale mele. Ciudat! cât de uşor uită omul un lucru, când îl descrie; acum, într-adevăr, nu m-am gândit niciun pic la faptul că, pe masa cu două picioare din umbrar, despre care vorbesc, scriu în prezent toate astea.

Intre timp, cumătrul meu lucrează tot pentru lume. Camera lui de lucru e sacristia, iar pârghia tiparniţei este amvonul, de care are nevoie pentru a adresa predicile sale întregii lumi; căci un autor este protopopul universului. Un om, care scrie o carte, cu greu se spânzură, de aceea toţi

110 Instrument pentru mărirea sau micşorarea proporţională a desenelor.

feciorii de lorzi bogaţi ar trebui să lucreze pentru presă; căci, dacă se trezesc dimineaţa în pat, au totuşi în l’aţa lor un *plan,* un ţel şi deci un motiv pentru ca să se dea jos din el. Cel mai bine iese la socoteală, în asemenea situaţie, un autor, care mai mult adună decât inventează

— Pentru că invenţia calculează inima cu un foc înfricoşător. Îl laud pe anticar, pe heraldic, pe scriitorul de note muzicale, pe colecţionar; preţuiesc *costraşul-titlu* (un peşte numit *perca diagramma* din pricina literelor de pe solzi) şi *tipograful* (un vierme de slănină, numit *scarabaeus typographus,* care sapă în coaja pinilor adevărate litere) – amândoi n-au nevoie de o scenă a lumii mai mare sau mai frumoasă, decât cea de pe hârtia de zdrenţe, şi nici de vreo altă trompă ouătoare decât de un vârf ascuţit, pentru a-şi depune eu el cele douăzeci şi patru de ouă-litere.

— Cu privire la catalogul critic, pe care cumătrul îl întocmeşte pentru greşelile de tipar germane, i-am spus de câteva ori că e bun şi că se întemeiază pe reguli după care s-a numărat, de pildă, că pentru un chintal de litere gotice cicero 2 sunt necesare patru sute cincizeci de puncte, trei sute de rame mici pentru închis forma etc.; dar să verifice

I Căci, după jurişti, cincisprezece persoane pot alcătui un popor (n.a.).

I Denumirea mărimii unor litere tipografice, mărime indicată în puncte (un punct 0,3759 mm).

calculul, totuşi, în scrierile politice şi în dedicaţii, dacă nu cumva, pentru un chintal de litere gotice cicero, cincizeci de semne de exclamare n-ar fi mult prea puţin, după cum ar fi şase mii de spaţii albe în operele filosofice şi în romane.

În unele zile nu scria nimic, ci se vâra în burduful şi coşul de fum al reverendei sale preoţeşti, se ducea dincolo la învăţător şi, aşa în ţinută oficială, îi punea pe puţinii boboci din clasa întâi, care nu erau în vacanţă din pricina primăverii, ca alţi boboci, să se deprindă cu abecedarul. Nu făcea niciodată mai mult decât îi era datoria, dar nici mai puţin. O căldură molcomă îi cuprindea inima că el, cel care

de obicei se pleca înaintea unei autorităţi şcolare superioare, era însuşi una.

La ora zece ne întâlnim, venind din diferitele noastre muzee, şi vizităm satul şi mai ales mobilele biografice şi locurile sfinte, pe care le-am avut chiar în dimineaţa asta sub condei sau sub pantograf *, pentru că le privesc cu mai mult interes *după* descrierea făcută de mine, decât *înainte* de ea. —

Apoi se ia masa.

După ce se rosteşte rugăciunea, care este prea lungă, înregistrăm amândoi în două catastife comerciale subvenţiile caritative sau taxele pentru Tribunalul suprem imperial sau donaţiile, cu care enoriaşii parohiei vor să ajute fondul religios şi de amortizare al cutiei milelor în vederea cumpărării unui nou glob pentru turn; unul din catastife, cu numele donatorilor sau – dacă unul a donat şi pentru copiii săi – şi cu cele ale acestora, pus în cosciugul unei capsule de plumb, va fi aşezat pe catafalc în măciulia turnului; celălalt rămâne jos, la registratură. Nu se poate descrie ce livrări e în stare să facă ambiţia de-a ajunge sus în măciulie; afirm solemn că ţăranii care dăduseră şi până acum din plin, mai contribuiau o dată când botezau: să ajungă şi băiatul sus în glob.

După această contabilitate, cumătrul grava în cupru. Avusese marele noroc să descopere că, dintr-o trăsătură care seamănă aidoma cu un S latin inversat, se pot scoate toate literele iniţiale ale caligrafiei de cancelarie, la fel de frumoase şi de întortocheate cum sunt în certificatele de ucenicie şi în diplomele de înnobilare. „Cât numeri până la şaizeci, mi-a spus el, am făcut din trăsătura mea de bază o literă.” Am întors-o doar pe dos şi am numărat şaizeci atât de încet până a izbutit s-o termine. Această linie a frumuseţii, schimonosită în toate literele, vrea s-o pună la tndemâna cancelariilor prin plăci de cupru pe care le gravează singur; şi pot să dau speranţe, în numele lui, curţii ruse şi prusiene, precum şi altor câteva mai mici, că vor primi primele imprimări; pentru secretarii care se ocupă cu

expedierile sunt indispensabile.

Acum se lasă seara şi e vremea să alunecăm din nou jos din pomul savant al cunoaşterii, în care am tot pescuit amândoi cu culegarul de fructe şi cu riscul de-a ne frânge gâtul, să coborâm din nou în pajiştile cu flori şi ierburile plăcerii rustice. Am aşteptat, totuşi, până când harnica Thiennette, pe care am atras-o în existenţa noastră ca pe o Maică a Domnului, n-a mai avut alte drumuri de făcut, decât cel între noi.

— Am mers apoi încet – bolnava era istovită

— Prin clădirile gospodăreşti, adică prin grajduri şi pe lângă inventarul lor de stână, apoi prin faţa unei oribile băltoace pline de raţe şi a unui beci de lapte plin de crapi, cărora noi, eu şi ceilalţi, le-am dat pâine ca unor principi, pentru că duminică, după botez, voiam să-i… mâncăm tot cu pâine.

Apoi cerul a devenit tot mai prietenos şi mai roşietic, rândunelele şi pomii în floare tot mai gălăgioşi, umbrele caselor tot mai late – iar omul mai fericit. Ciorchinii de flori ai umbrarului de salcâmi atârnau peste cina noastră rece, iar şuncile nu erau – ceea ce mă enervează de fiecare dată – împodobite cu flori, ci umbrite de de de la depărtare…

Apoi, seara tot mai adâncă şi privighetoarea m-au înduioşat; şi înduioşez şi eu, la rându-mi, oamenii blânzi din jurul meu, îndeosebi pe palida Thiennette, a cărei inimă sau ale căror inimi, după paralizările apoplectice cele mai tinereşti oprimate, resimt mai greu violentele pulsaţii de bucurie decât emoţiile durerii. Şi, astfel, viaţa noastră transparentă şi pură curge frumos mai departe pe sub draperia de flori a lunii mai; şi în desfătarea noastră mo destă, nu privim, sfioşi, nici înainte, nici în urmă, aşa cum oamenii care ridică nişte comori nu privesc în jur nici pe drumul către de, nici pe cel de întoarcere.

Aşa trec zilele noastre. Doar cea de azi a fost altfel; de obicei, la vremea asta am şi terminat cina, iar căţelul are între fălci preparatele de oase ale supeului nostru; dar astăzi mai stau încă singur în grădină şi scriu cutia a

unsprezecea şi mă uit în fiecare clipă pe pajişti departe, să văd dacă nu vine cumătrul meu.

Căci s-a călătorit la oraş, pentru a aduce un întreg depozit de mirodenii; are buzunare largi la surtuc. Şi nu face un secret din faptul că aduce acasă, de la tutore, câte o zeciuială de carne doar în buzunarul surtucului, deşi fireşte că intenţia mersului său în oraş este, mai presus de adusul cărnii, frecventarea lumii mai bune şi a oraşului şi rafinarea manierelor ce decurge de-aici, căci se duce la librar, la colegii de şcoală şi la orăşenii mai mărunţi. Azidimineaţă m-a făcut şef stăpânitor al casei şi mi-a dat fasciile şi baldachinul. Am stat toată ziua cu lăuza şi, pentru că soţul mă lăsase acolo ca figurant al căsniciei sale, mi-a plăcut într-adevăr mai mult sufletul ales. A trebuit să ia culori sumbre şi să-mi zugrăvească peisajul de iarnă şi regiunea de gheţuri a tinereţii ei pline de jale; dar adeseori, împotriva presupunerilor mele, i-am umezit ochii liniştiţi prin câte un cuvânt uşor elegiac, pentru că inima plină şi încă nestoarsă de vreo presă de tipar sentimentală se revărsa la cea mai mică apăsare. De-o sută de ori am vrut să-i spun, în timp ce povestea: ei, da, tocmai de aceea a început viaţa dumitale odată cu iarna, pentru că trebuia să capete numeroase asemănări cu ea.

— Tu, zi fără vânt şi lipsită de nori! încă trei cuvinte despre tine doar nu mi le va lua lumea în nume de rău?

Am ajuns tot mai aproape de focul central al inimilor femeilor; şi până la urmă şi-au dezlegat limba, cu blândeţe, împotriva preotului; cele mai bune femei se plâng adeseori de bărbatul lor faţă de un străin, fără ca prin asta să-T iubească mai puţin. În timp ce mâncau, mama şi nevasta îl criticau că achiziţionează opere de la orice licitaţie de cărţi; şi, într-adevăr, nu întindea mâna şi nu alerga atât după cărţi bune sau rele, sau vechi, sau noi, sau din cele pe care le citea, sau după cărţi preferate, ci doar după cărţi. Mama condamna mai ales faptul că arunca atâţia bani pe plăci de cupru; câteva ceasuri mai. Târziu, îi atrăgea atenţia primarului care venise cu o donaţie pentru măciulia turnului

şi care avea o caligrafie splendidă, cât de bine gravează fiul ei şi că merită să nu se scumpească la un sfanţ când e vorba de asemenea litere iniţiale.

Mi-au adus apoi o casetă pentru inele – căci, dacă femeile au apucat să-şi descarce inima, atunci le place să spună tot (numai că nu trebuie să închizi robinetul întrebărilor) –, în care păstra o cheie de şambelan găsită; şi m-au întrebat dacă nu ştiam cumva cine o pierduse. Cine să ştie una ca asta, când există aproape mai mulţi şambelani decât şperacle?

în cele din urmă m-am îndemnat să întreb şi de dulăpiorul înecatului, pe care îl căutasem zadarnic, până acum, prin toată casa. Însuşi Fixlein se străduise zadarnic să-l găsească. Thiennette i-a făcut bătrânei un drăgăstos semn de încurajare, şi am fost condus de către aceasta sus, la o crinolină înfoiată, care acoperea, ca o construcţie, dulăpiorul. Pe drum, bătrâna mi-a spus că îl ţin ascuns de fiul ei, pentru că amintirea fratelui l-ar îndurera. Când am deşchis această casă de depuneri a timpului, a cărei încuietoare era smulsă, şi când am aruncat o privire în acest mic osuar plin de ruinele unei îndepărtate vremi copilăreşti şi jucăuşe, mi-am propus, fără a scoate vreo vorbă, ca, încă înainte de plecarea mea, să dezvălui celui rămas în viaţă aceste jucării ale fraţilor Fixlein; poate fi ceva mai frumos, decât să dai cu ochii de ruinele herculanice îngropate şi acoperite de lavă, să le vezi dezgropate şi scoase la lumină? —

Lăuza a trimis de două ori la mine să mă întrebe dacă Fixlein s-a întors. El şi ea sunt legaţi printr-o iubire de nedescris, tocmai pentru că Thiennette nu dă iubirii sale expresia atenuantă, prin fraze, ci cea tonică, prin fapte. Alţi soţi îşi tocesc reciproc, prin sărutări, buzele şi inima şi dragostea, aşa cum piciorul statuii lui Christos din Roma (de Angelo)I a fost ros de sărutări, din care cauză

I Statuia lui Christos înviat de Michelangelo Buonarroti, aflată în biserica Santa Maria sopra Minerva din Roma.

a fost prevăzut cu tablă; la alţi soţi poţi prevesti numărul

înflăcărărilor şi izbucnirilor, ca pe cele ale Vezuviului, care sunt încă în număr de patruzeci şi trei; – dar în oamenii aceştia se înălţa focul grecesc[111] al unei iubiri moderate şi eterne, încălzea fără să împrăştie scântei şi ardea cu vâlvătaie drept în sus, fără să trosnească.

— Acum văpaia amurgului se proiectează mai magic din geamurile colibei grădinarului în umbrarul meu şi am impresia că trebuie să-i spun destinului: „Dacă ai o durere ascuţită, mai bine arune-o în pieptul meu şi cruţă-i pe cei trei oameni buni, care sunt prea fericiţi, ca să nu sângereze de moarte din pricina ei, şi prea limitaţi la micul lor sat sumbru, pentru a nu se da îndărăt de spaimă dinaintea trăsnetului, pe care un Eu zguduit îl smulge din pământ pe deasupra norilor”. —

Tu, om bun! acum vii grăbit pe poienele parohiei. Ce priviri pline de dor şi iubire au şi prins a miji în ochii Thiennettei tale!

— Ce noutăţi o să ne aduci azi din oraş!

— Cum te va desfăta mâine măciulia ridicată deasupra turnului! —

A douăsprezecea cutie cu fişe

INALŢAREA MĂCIULIEI TURNULUI – DULAPIORUL

Vreau să descriu acum cât mai adecvat felul cum azi, în 16 mai, vechea măciulie a fost deşurubată de pe turnul din Hukelum şi în locul ei s-a pus una nouă, dar vreau s-o fac în acel stil istoric simplu al anticilor, care se potriveşte, poate, cel mai bine evenimentelor mari.

Foarte devreme, în zori, au sosit, cu o trăsură, domnul auritor al curţii, Zeddel, şi meşterul lăcătuş Wächser şi noua cupolă a turnului, asemenea celei de la Sfântul Petru. Către ora opt s-a adunat, văzând cu ochii, comunitatea alcătuită din donatorii măciuliei. Puţin mai târziu au sosit domnul căpitan de dragoni von Aufhammer, ca senior cu drept de patronat asupra bisericii şi a turnului, şi superiorul casei Domnului, Streichert. După aceasta am mers la biserică şi

111 O armă de luptă, acţionată probabil cu petrol, folosită de greci în antichitate, mai ales în bătăliile navale.

noi, adică eu cu cumătrul meu Fixlein şi cu persoanele pe care le-am şi menţionat, şi am ţinut acolo, de faţă cu nenumăraţi auditori, o oră de rugăciune săptămânală. Îndată, apoi, domnul cumătru al meu şi-a făcut apariţia sus în amvon şi a căutat să ţină o cuvântare, care să fie potrivită cu solemna acţiune:

— Imediat după ce a citit. Cu glas tare lista donatorilor şi sufletelor bune, prin ale căror daruri a fost adunată măciulia, şi a înfăţişat întregii comunităţi capsula de plumb, în care se afla, nominal, lista, şi a subliniat că registrul, din care o citise, urma să fie depus la registratura parohiei. După aceea a considerat necesar să aducă prinos comunităţii şi lui Dumnezeu pentru că a fost ales, împotriva meritelor sale, să devină antreprenorul unei asemenea opere. A încheiat totul cu o scurtă rugăciune pentru învelitorul de acoperişuri de ardezie Stechmann, care se şi căţărase pe turn, unde desprindea vechiul suport, şi s-a rugat pentru ca el să nu-şi frângă gâtul sau vreun mădular. Apoi s-a cântat un cântec bisericesc pe care cei mai mulţi l-au intonat în cor afară, în faţa bisericii, deoarece se şi uitau în sus spre turn.

în cele din urmă am ieşit cu toţii afară, iar măciulia abdicată a fost lăsată în jos, ca o creastă de cocoş a turnului, tăiată, şi a fost dezlegată. Superiorul casei Domnului a scos o cutie de plumb din măciulia şubredă, pe care domnul cumătru a băgat-o în buzunar, pentru a-i citi conţinutul ocazional; eu, însă, m-am adresat câtorva săteni: „Aşa se vor păstra şi numele voastre în noua măciulie şi, când peste ani va fi coborâtă şi ea, se va găsi înăuntru cutia, iar preotul, care va fi atunci, vă va cunoaşte pe toţi.” – Şi apoi, noul glob al turnului a fost, cum s-ar zice, încărcat din plin şi saturat cu blidul de plumb, în care adăstau numele celor din jur, fiind legat de frânghia pentru tras în sus – şi ventuza ce fusese aplicată până azi comunităţii parohiale a pornit spre înălţimi…

Zău! acum stilul neomamental este o chestiune în afară de posibilităţile mele – căci atunci când măciulia s-a urnit, a

plutit, a urcat în sus, pe la jumătatea turnului, s-a auzit duruit de tobă; învăţătorul, care mai înainte privise de sus prin gura de rezonanţă a turnului aflată pe partea dinspre comunitate, a cântat în clipa aceea din trompetă de la o gaură de rezonanţă laterală, prin faţa căreia nu trecea măciulia în drumul ei spre culme.

— Dar când întreaga parohie trepida şi jubila pe măsură ce capitelul se apropia de gâtul său – şi când învelitorul de acoperişuri de ardezie a luat măciulia în primire şi a răsucit-o şi a încorporat-o vârfului în mod fericit – şi când, rezemat de măciulie între cer şi pământ, acesta a ţinut o cuvântare a constructorului la adresa ei şi a noastră, a tuturor celor de jos – şi când cumătrului meu au prins să i se rostogolească lacrimile pe odăjdii, de bucurie că este pastor în această clipă, eu am fost singurul, precum maică-sa a fost singura, în sufletele cărora s-a înstăpânit o îngrijorare comună, pentru a le stoarce până la sânge; căci eu şi cu bătrâna găsisem ieri în dulăpiorul înecatului, scris de mâna tatălui său – lucru pe care îl voi relata mai pe larg ulterior –, că poimâine, în duminica a patra după Paşti şi duminica botezului, împlinea treizeci şi doi de ani. — „Of, m-am gândit eu în timp ce contemplam cerul siniliu, mormintele verzi, măciulia ca un tăciune aprins şi preotul ce plângea, aşadar bietul om stă totdeauna legat la ochi în faţa paloşului tău ager, destin de neînţeles! Şi când îl ridici în sus şi îl roteşti, şuieratul şi adierea lui îl încântă pe om cu puţin înainte de lovitură!” —

Ştiam asta încă de ieri; dar n-am vrut să-i spun nimic cititorului, pe care îl pregătesc pentru asta pe departe, despre vestea cea tristă, cum că în dulăpiorul fratelui dispărut am găsit o veche *Biblie* de casă, pe care băieţii învăţau să buchisească şi care avea o pagină albă legată la început, unde tatăl copiilor scrisese data naşterii lor. Şi tocmai asta îţi pricinuise în acest răstimp, biată mamă, îngrijorarea pe care noi o puneam pe seama unor cauze mai mărunte; iar inima ta a stat până acum în bătaia unei ploi, care nouă ni se părea că trecuse şi că se transformase

într-un curcubeu!

— Numai din dragoste pentru fiul ei minţise o dată în fiecare an şi îi ascunsese vârstă! Ce mare noroc că am deschis dulapul fără ca Fixlein să fie de faţă! Dar tot mai am intenţia ca, după duminica fatală, să-i făuresc din moştenirea pestriţă a copilăriei sale şi din vechile cadouri de Crăciun, altele noi. Intre timp, totul este posibil, numai dacă noi, eu şi mama, îl vom urmări mâine şi poimâine pas cu pas, ca flotorul undiţei şi ca scripeţii de jos ai palanului, pentru ca nicio întâmplare ucigaşă să nu ridice vălul de pe actul lui de naştere. Căci acum, fireşte, în oglinda deformantă a fanteziei lui superstiţioase şi îndărătul ceţei magice măritoare a bucuriilor lui actuale, data naşterii va apărea în faţa ochilor săi ca o roşie semnătură în litere de foc pe condamnarea lui la moarte. În afară de asta, foaia din *Biblie* se află mai sus decât noi toţi, adică în noua măciulie a turnului, unde am strecurat-o azi cu precauţie. De fapt nu e nicio primejdie.

A TREISPREZECEA CUTIE CU FIŞE

ZIUA BOTEZULUI

Astăzi e neroada duminică a patra după Paşti; dar n-a mai rămas din ea decât un ceas.

— Zău! ce fericiţi am fost azi. Cred că am băut la fel de bine ca oricare altul.

— Fireşte că omul trebuie să fie cumpătat în toate, la scris, la băut şi la bucurii; şi aşa cum li se pun albinelor fire de paie în miere, pentru ca să nu se înece în zahăr, ar trebui să aruncăm şi noi totdeauna, în loc de paie, câteva principii ferme şi crengi din pomul cunoaşterii în siropul vieţii noastre, pentru ca să ne menţinem pe de şi să nu ne înecăm în sirop ca şobolanii. Acum însă vreau, cu toată seriozitatea, să… scriu (şi să şi trăiesc) cum trebuie; de aceea, pentru a relata mai rece festivitatea botezului, vreau să-mi sting focul cu roua nopţii şi să mai umblu o oră pe-afară, în noaptea brodată cu flori şi valuri, unde o molcomă adiere a dimineţii, îmbătată de mirozne, se aruncă din vârful florilor de pe porni pe florile aplecate din grădină şi

colindă peste pajişti şi zboară, în cele din urmă, pe un val şi merge pe el în josul pârâului lucitor. Oo, afară, sub stele, sub tonurile privighetorii ce par să se răsfrângă nu de ecou, ci de lumile depărtate ce licăresc în jos, lângă luna pe care pârâul clipocitor o poartă pe panglica brodată şi scăldată de apă şi care se furişează târâş sub micile umbre ale malului, ca sub nori – oo, sub asemenea chipuri şi tonuri omul devine grav şi, aşa cum dangătele înserării răsunau de obicei pentru a-l conduce pe drumeţ prin pădurile mari îndărăt în patria nopţii, tot aşa sunt noaptea, în noi şi în jurul nostru, glasuri ce ne cheamă din rătăcirile noastre şi care ne fac mai tăcuţi, pentru ca să putem să ne moderăm bucuriile şi să le zugrăvim pe cele ale altora…

Mă reîntorc la povestire destul de calm şi răcorit. Ieri nu l-am pierdut nicio clipă din ochi pe cumătrul meu, precum nu-l pierde o niimberghează bătrână pe ovreiul ei, şi asta pentru a-i feri să-şi otrăvească fântâna propriei sale vieţi. Plin de bucurie paternă şi ţinând în mână scheletul predicii pe care o memora pentru azi, a dat totul: volocul de peşte, blidele de cositor din dulap şi cutiile de mirodenii, şi mi-a atras atenţia asupra coşuleţelor de fructe pline de bucurii, pe care duminica a patra după Paşti le culegea şi le umplea totdeauna. Pentru că n-am plecat de-acasă, mi-a enumerat mâncărurile de la botezul copiilor, cazurile ivite în slujbă, cimotiile sale şi m-a scăpat de ignoranţa mea cu privire la veniturile publice ale… parohiei sale, la mărimea norodului enoriaşilor săi şi la viitorii săi catehumeni. Aici, însă, mă cuprinde teama că unii cititori se vor osteni zadarnic şi tot nu vor desluşi de ce i-am spus lui Fixlein: „Domniile cumătru, mai bine de-atât nu şi-ar putea dori niciun om”. N-am minţit; căci aşa este… Dar citiţi nota.[112]

În fine, s-a ivit şi duminica de azi, şi s-a făcut mare zarvă în această sfântă zi, numai pentru că finişorul meu voia să treacă la creştinism, deşi fără o mai cuprinzătoare

112 Aici e indispensabilă o lungă explicaţie filozofică, pe care o puteţi găsi în cartea aceasta sub titlul *Magia firească a imaginaţiei* (n.a.).

Articolul menţionat, care figurează ca anexă la *Viaţa lui Quintus Fixlein,* n-a fost preluat în ediţia germană după care s-a tradus (n.t.).

bibliotecă niimberghează pentru convertiţi, decât ritualul liturgic al botezului; ori de câte ori se converteşte cineva, mai cu seamă popoarele, se face zarvă şi se trage cu tunul; mă refer la cele două războaie de treizeci de ani, cel mai recent1 şi cel pe care Carol cel Mare l-a purtat, tot atâta vreme, împotriva saxonilor păgâni; astfel *soarele* slobozeşte un tun la *palais royal* când trece prin cercul amiezii. Dar tocmai de micuţul necreştin, de finişorul meu, nu s-a interesat mai nimeni de dimineaţă, pentru că, din pricina botezului, oamenii n-aveau vreme să se gândească la cel ce urma să fie botezat. De aceea, am petrecut toată dimineaţa singur cu el şi, pe drum, i-am făcut în fugă botezul de urgenţă, numindu-l Jean Paul înainte de a o face botezătorul. La prânz, am lăsat cu toţii să se ia friptura de vacă de pe masă aşa cum fusese adusă; soarele fericirii ne uscase tot sucul gastric. Apoi ne-am îngrijit de splendoarea noastră, eu de mulurile ondulate ale construcţiei mele capilare, finişorul… de cămăşuţa de botez, iar lăuza… de o bonetă de vizite. Încă înainte de-a fi scuturat jucăria pentru copii a clopoţelului de botez, eu şi cu moaşa am întreprins, lângă patul mamei, călătorii fiziognomice2 pe chipul micuţului necreştin şi am adus din de descoperirea că unele trăsături erau modelate după cele ale mamei şi multe părţi ferme după mine, care asemănare dublă nu trebuie să-l intereseze pe cititor. Jean Paul arată destul de deştept la anii săi, sau mai curând la minutele sale, căci vorbesc despre cel mic.

Dar acum aş vrea să întreb: care scriitor german s-ar încumeta oare să desfăşoare şi să picteze în întregime o foaie istorică mare, pe care să figurăm toţi, aşa cum am mers la biserică? N-ar trebui să-l schiţeze pe tatăl copilului, cu odăjdiile preoţeşti bine periate, mergând înainte încet, recules şi emoţionat? N-ar trebui să-l schiţeze pe naşul, care vrea să-şi dea azi cu împrumut numele pe care îl are de la doi apostoli (Ioan şi Paul),

1 Adică cel din 1618—1648.

2 Scriitorul luminist Johann Karl August Musăus (1735—

1787) a ridiculizat în romanul său satiric *Călătorii fiziognomice* (1778— 1779) acceptarea necritică a *Fragmentelor fiziognomice* de Lavater.

după cum şi Iuliu Cezar[113] l-a împrumutat pe al său unor lucruri ce trăiesc încă până în ziua de azi (unei luni şi unui tron)? Şi n-ar trebui scriitorul acela să-l aştearnă pe hârtie pe finişorul cu care ar bea chiar împăratul Joseph *frăţie de lapte* în zilele bătrâneţii sale, dacă ar mai fi încă în de?

Mi-am propus de o sută de ori, în odaie, să zimbesc pe seama sărbătoririlor la care ulterior, când am participat la de, am avut fără să vreau o mutră pietrificată, plină de bună-cuviinţă şi de seriozitate. Căci atunci când învăţătorul a început să cânte la orgă înaintea festivităţii – de care încă n-avusese parte niciun copil la Hukelum – şi când îngerul botezător, zburând în jos ca un duh, şi-a întins sub cristelniţă braţele de lemn pictate, iar eu eram cel mai aproape de aripa lui aurită, sângele îmi circula încet şi festiv, cald şi dens prin capul care-mi zvâcnea şi prin plămânul meu plin de suspine; şi i-am urat pentru viitor – mai trist decât mi-o fac mie – iubiţelului tăcut şi cufundat în braţele mele, căruia natura îi ţinea încă închişi ochii necopţi în faţa perspectivei depline a pământului, un somn la fel de uşor ca acela de azi, un înger la fel de bun ca azi, dar unul mai viu, ca să-l iniţieze într-o religie mai vie şi să-l poarte cu mâna lui invizibilă, fără ca să se piardă, prin desişul vieţii şi printre copacii acestuia, care se prăbuşesc, şi printre cavalerii apocalipsului şi furtuni sălbatice... Oare să nu mă pot scuza în faţa lumii pentru faptul că, atunci când am văzut într-o parte, pe chipul patern, rugăciuni pentru copil şi lacrimi de bucurie ce picurau în rugăciuni şi când am zărit pe faţa bunicii lacrimi mult mai sumbre, dar repede şterse, lacrimi pe care nu şi le putea stăpâni, deoarece eu, răspunzând la vechea întrebare, am făgăduit să am grijă de copil în cazul morţii părinţilor – oare să nu pot fi scuzat că atunci am lăsat ochii adânc în jos asupra finişorului, numai

113 După Caius Julius Caesar (100—44 î.e.n.) a fost dat numele lunii iulie (Caesar făcea parte din familia Iulia) ; iar numele Cezar a rămas în denumirea împăraţilor Germaniei şi Rusiei (kai- ser, ţar).

pentru ca să nu mi se umple de lacrimi?

— Căci mă gândeam că părintele lui ar putea încremeni încă azi în faţa unei măşti a morţii care-i sare înainte; mă gândeam şi la faptul că bietul micuţ schimbase poziţia ghemuită din pântecele mamei cu una mai liberă, numai pentru că să se încovoaie curând şi mai tare în spaţiul îngust al vieţii; mă gândeam la inevitabilele lui nebunii şi erori şi păcate, la aceste trepte mânjite ce duc spre templul grecesc al desăvârşirii noastre; mă gândeam că propria sa flacără a geniului îl putea face scrum, aşa cum unul care se lasă electrizat, poate fi ucis de propriul său fulger... Toate urările teologice pe care

i le-am pus la pieptul lui tânăr, odată cu răvaşul de naş pe care erau tipărite, ardeau incandescent, scrise încă o dată în pieptul meu... Dar garoafa albă a bucuriei mele avea iarăşi, ca de fiecare dată, un punct însângerat – asemenea unei ghionoaie, îmi făceam cuib iarăşi, ca de fiecare dată, într-o tigvă de mort... Şi, întrucât o fac din păcate şi acum, iarăşi, să încetăm pentru azi descrierea botezului şi s-o continuăm mâine...

A PAISPREZECEA CUTIE CU FIŞE

Aşa e totdeauna! Aşa incendiază destinul teatrul micii noastre comedii şi cortina frumos pictată a viitorului! Aşa se încolăceşte şarpele veşniciei în jurul nostru şi al bucuriilor noastre şi zdrobeşte cu inelele lui, asemeni şarpelui boa, ceea ce nu le otrăveşte! Bunule Fixlein!

— Ah, ieri noapte nu mi-am putut imagina că, în timp ce eu scriam alături, bietul de tine începuseşi să intri în otrăvitul con de umbră al morţii.

A deschis ieri, încă atât de târziu, cutia de plumb găsită de vechea măciulie a turnului – în ea era lista celor care donaseră pentru precedenta construcţie a turnului, şi o citea abia acum, pentru că până atunci îl împiedicaseră de la asta prezenţa mea şi treburile lui.

— Oo, cum să numesc faptul că tocmai anul naşterii sale, pe care îl ascunsesem în noua măciulie, a trebuit să-l găsească în cea veche, faptul că pe lista oamenilor care

sprijiniseră construcţia se găsea înscris tocmai numele părintelui său, cu adăugirea că dăruieşte pentru fiul său nou-născut, Egidius etc.?

Această lovitură a pătruns adânc în pieptul lui, până la punctul de a-l despica; – în acest ceas cald, plin de bucuria paternă, după zile atât de frumoase, după rânduieli atât de frumoase, după frica morţii căreia îi supravieţuise de atâtea ori – monstrul marin al morţii se înălţă sforăind din hăul plin de putregaiuri în marea lucie şi luminoasă, care îl purta legănându-l – iar gâtlejul fiarei se căscă şi marea liniştită pătrunse în gâtlej învârtejindu-se şi îl duse cu ea.

Dar omul răbdător a împăturit foile la loc, în linişte şi încet, cu o inimă care, deşi răcită de moarte, tăcea totuşi – a privit blând şi ferm pe deasupra ţintirimului, unde putea desluşi la lumina lunii, moviliţa tatălui său – s-a uitat înfricoşat spre cerul plin de stele, pe care se lăţea un nor vârstat – şi, cu toate că dorea să se suie numaidecât în pat, pentru a se cuibări în el şi a uita de toate în somn, s-a rugat totuşi mai întâi la fereastră, pentru nevastă şi copil, în caz că această noapte ar fi fost ultima.

în momentul acesta, a bătut în turn ceasul al doisprezecelea; dar un ţurţur de gheaţă rupt a făcut ca greutăţile să se rostogolească întruna şi ca ciocanul clopotului să continue să bată; – şi Fixlein a auzit sârmele şi rotiţele zuruind înfiorător şi i se părea că moartea face acum să bată, unul după altul, toate ceasurile mai lungi pe care le mai avea de trăit; – şi, în clipa aceea, ţintirimul a prins în ochii lui să se mişte şi să tremure, lumina lunii pâlpâia pe ferestrele bisericii, în biserică umblau repede lumini, de colo-colo, iar în osuar a început foiala.

Atunci s-a înfiorat şi s-a culcat în pat şi a închis ochii ca să nu mai vadă nimic; dar fantezia a suflat acum, răscolind în întuneric, ţărâna morţilor şi a adunat-o într-un uriaş ridicat în picioare şi a mânat, rând pe rând, fantomele găunoase şi sfâşiate, în fulgere şi umbre. —

17 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Apoi, în cele din urmă, din gândurile străvezii s-au născut

vise colorate şi a visat că priveşte de la fereastra sa în cimitir şi că moartea, mică asemenea unui scorpion, se târăşte prin el şi-i caută mădularele. După aceea moartea a găsit pe morminte ciolane de braţe şi fluiere ale picioarelor şi a spus: „Sunt osemintele mele”; şi a luat o şiră a spinării şi oasele şi, cu de, a stat în picioare, apoi a luat cele două ciolane ale braţelor şi a apucat cu de, şi a găsit la mormântul părintelui luţ Fixlein un craniu de mort şi şi l-a pus în chip de cap. – îndată a ridicat o coasă de lângă grădiniţa de flori şi a strigat: „Fixlein, unde eşti? Degetul meu e un ţurţur de gheaţă şi nu deget, şi vreau să ciocăn cu el în inima ta.” Acum, scheletul astfel înjghebat l-a căutat pe cel ce sta la fereastră şi nu putea fugi de-acolo, şi purta în mâna cealaltă, în loc de clepsidră, ceasul din turn care bătea veşnic, şi ţinea degetul de gheaţă departe, în văzduh, ca un pumnal…

Atunci l-a văzut pe fiul său la fereastră, sus, şi s-a ridicat atât de mult, până la norul vârstat, pentru a-i înfige degetul tocmai în piept – şi a mers împotriva lui. Dar, aşa cum păşeau mai departe, oasele lui ’nălbite s-au făcut mai roşii şi miresme curgeau plăcut în jurul siluetei lui împungătoare.

— Flori ţâşneau în sus repezindu-se, iar el rămânea plutind deasupra lor, transfigurat şi fără ţărâna oaselor; răsuflarea îmbălsămată din potirele florilor îl purta mai departe pe adierea lor, legănându-l; – şi când s-a apropiat, ceasul şi coasa fuseseră duse de ape, iar el avea în partea de schelet ce cuprindea coşul pieptului o inimă şi pe tigva de oase o gură roşie; – şi mai aproape, se vedea o carne flască, străvezie, muiată în miroznă de trandafir aprins, ca un fel de reflex al unui înger ce zbura îndărătul siniliului stelelor – şi cel mai aproape era un înger cu pleoapele închise, albe ca neaua…

Inima prietenului meu, care vibra ca un clopoţel de armonică, s-a topit fericită în pieptul lat; – şi când îngerul a deschis cereştii ochi, ochii săi au fost închişi de greaua încântare cerească, iar visul său s-a destrămat.

Dar nu şi viaţa sa: a deschis ochii înfierbântaţi şi… buna

sa nevastă îi ţinea mâna febrilă şi sta în locul îngerului.

Fierbinţeala a scăzut spre dimineaţă; dar credinţa că va muri pulsa în toate arterele braţelor. A cerut să-i aducă la patul de boală pe frumosul său copil şi l-a strâns prea puternic la neliniştitul piept patern, de vreme ce a început numaidecât să ţipe. Apoi, către amiază, sufletul
i s-a răcorit de tot şi apăsătorii nori s-au retras în el.

— Şi abia atunci ne-a povestit fantasmagoriile (oarecum arsenicale) de până atunci ale capului său îndeobşte potolit. Dar tocmai nervii încordaţi – care nu s-au destins, ca aceia ai unui poet, sub mâna poetică ce cântă durerea până la capăt – plesnesc şi se rup mai uşor sub pumnul violent al destinului, care produce impetuos sunetul fals lovind în strunele încordate.

Spre seară însă ideile lui Fixlein au prins din nou să alerge într-un dans al făcliilor, ca nişte coloane de foc, în jurul sufletului său; fiecare arteră a devenit un fitil aprins, iar inima mâna spre creier izvoare de naft. Acum totul a devenit însângerat în sufletul său; sângele fratelui înecat curgea împreună cu sângele Thiennettei, ce răzbătuse de mult din rana venei deschise şi curgea într-o *singură* ploaie de sânge; – i se părea că se află în grădină, în noaptea când se logodise, şi cerea mereu şuruburi pentru oprit sângele şi voia să-şi vâre capul în măciulia turnului. Nimic nu doare mai mult decât să vezi zbuciumându-se în absurditatea poetică un om cumpătat şi raţional, care a rămas astfel şi în vârtejul pasiunilor. Şi, totuşi – dacă doar descompunerea rece potoleşte creierul înfierbântat, şi dacă, în timp ce fumul şi pâcla unui spirit nervos-clocotitor şi trombele de apă şuierătoare ale arterelor cuprind şi întunecă sufletul sufocat, un deget superior pătrunde în ceaţă şi ridică brusc bietul spirit ameţit din negură pe un soare –, noi să preferăm să ne tânguim, în loc de a ne gândi că destinul se aseamănă cu un chirurg oculist care, exact în clipa în care redă lumina unui ochi orb, îl leagă şi îl întunecă şi pe celălalt care vede?

Dar mă sfâşie prea tare durerea ce-o citesc pe buzele

palide ale Thiennettei, cu toate că n-o aud. Ceea ce văd la ea nu este crisparea unei convulsii a torturii, nici inflamaţia unui ochi secătuit, nici jeli tul puternic sau mişcarea violentă a unui trup înspăimântat; ci, ceea ce trebuie să văd la ea şi ce sfâşie prea violent inima plină de compasiune, este un chip palid, tăcut, imobil, necrispat, un cap palid şi golit de sânge, pe care durerea îl ţine în văzduh, după lovitură, *alb cadaveric,* asemenea căpăţânii unui decapitat; căci, vai! la această făptură toate rănile, din care pumnalul cu trei tăişuri s-a retras, s-au închis bine la loc, iar sângele, ascuns sub rană, curge spre inima ce se sufocă. Oo, Thiennette, pleacă de lângă bolnav şi ascunde-ţi faţa care ne spune: Acum ştiu, totuşi, că nu mi-e dat să fiu fericită vreodată pe pământ – acum nu mai sper nimic – de s-ar sfârşi cât mai curând cu viaţa asta!

Turburarea mea nu poate fi înţeleasă, dacă nu se ştie ce mi-a mărturisit acum câteva ceasuri mama, care boceşte prea tare. Thiennette, care tremurase de mult şi mereu de cel de-al treizeci şi doilea an al lui, înfruntase această superstiţie cu alta mai nobilă: în faţa altarului, la cununie, stătuse cu bună ştiinţă ceva mai în spate, iar în noaptea nunţii adormise înaintea lui, pentru ca astfel – după cum e credinţa populară – să pună la cale, să moară şi ea mai devreme. Da, este hotărâtă ca, dacă el moare, să pună lângă cadavrul lui un obiect de îmbrăcăminte de-al ei, pentru a coborî mai curând în vecinătatea criptei lui reci. Bună, credincioasă soţie! Dar nefericită!

ULTIMUL CAPITOL

Eu am părăsit Hukelumul, iar cumătrul meu patul, şi unul e la fel de sănătos ca şi celălalt. Cura a fost la fel de ciudată ca şi boala.

Mai întâi m-am gândit, dacă nu cumva – aşa cum Boerhaave I tămăduia convulsiile prin convulsii – la el închipuirea poate fi vindecată prin închipuire, adică prin aceea că încă nu e om de treizeci şi doi de ani, ci de pildă de şase, de nouă. Fanteziile sunt vise pe care nu le înconjură niciun somn şi toate visele ne poartă îndărăt în

adolescenţă; de ce nu şi fanteziile?

— Le-am poruncit, aşadar, tuturor să se îndepărteze de pacient; doar mama urma să stea, singură, lângă Fixlein, în timp ce meteorii cei mai incandescenţi zburau prin faţa sufletului său febril

I Herman Boerhaave (1668—1738), medic şi fiziolog olandez, care a deschis drumuri noi medicinii clinice.

şi şuierau, şi bătrâna trebuia să i se adreseze, de parcă ar fi fost un copil de opt ani. De asemenea, trebuia să acopere oglinda patului. Aşa a făcut; i-a îndrugat că are febra declanşatoare a vărsatului; iar când el a spus: „Moartea stă în faţa mea cu treizeci şi doi de dinţi ascuţiţi şi vrea să-mi sfârtece inima", ea i-a răspuns: „Micuţule, dacă eşti viteaz, îţi dau pălăriuţa care să te ferească de izbituri, şi caietul de scris, şi tacâmul tău, şi mantaua ta de husar îmblănită, şi încă multe altele". Un lucru mai cuminte l-ar fi sesizat şi l-ar fi înţeles mai puţin decât această nerozie.

în cele din urmă i-a spus – căci, în durerea cea mai mare, unei femei îi devin uşoare rolurile prefăcătoriei —: „Am să mai încerc o dată şi am să-ţi dau jucăriile; dar să te mai prind, neastâmpăratule, că te răsuceşti aşa în aşternut cu vărsatul tău!" Şi apoi a răsturnat în pat, din şorţul ei, toate jucăriile şi hăinuţele pe care le găsisem în dulăpiorul fratelui înecat. Înainte de toate caietul lui de scris, pe care trebuia să-l recunoască după caligrafie – apoi pălăriuţa de catifea neagră, care-l apăra de izbituri la cap – apoi hamul roşu-alb pentru învăţat să meargă – apoi tacâmul de copil cu cuţitul având mâner de cositor – blana verde de husar ale cărei revere năpârleau – şi un întreg *orbis pictus* sau *fictus* al lumii de marionete figurative din Niimberg…

Bolnavul a recunoscut pe dată aceste proeminente vârfuri ale unei lumi primăvăratice dispărute în fluviul timpului – această penumbră, acest clarobscur al zilelor scufundate – acest crematoriu şi această golgotă a unei epoci divine, pe care n-o uităm niciodată, pe care o îndrăgim veşnic şi către care privim îndărăt încă din pragul mormântului… Şi când a văzut astea, şi-a rotit capul încet

în jur, ca şi cum ar fi încetat un vis lung şi tulbure, şi întreaga lui inimă s-a scurs în jos, în ploaia caldă a lacrimilor şi, în timp ce ochii lui rotunzi odihneau în ochii mamei, a spus: „Dar, atunci, mai trăieşte tatăl meu şi fratele meu?” – „Au murit de curând”, i-a răspuns mama rănită; dar inima îi era copleşită, şi şi-a întors privirea de la el şi lacrimi amare îi curgeau, nevăzute, pe faţă.

Şi iată, seara aceea, când zăcuse în pat din pricina morţii tatălui său şi când se vindecase datorită jucăriilor, i-a năpădit sufletul cu strălucire şi cu lumini şi cu trecut.

Nebunia şi-a vopsit aripile roz în aurora vieţii noastre şi au prins a-i face vânt sufletului apăsat de presimţiri, răcorindu-l; – scutura pulbere aurie de fluture de pe penele sale pe potecă, pe florile suferindului – în depărtare păşeau sunete frumoase, în depărtare zburau nori frumoşi; – oo, inima voia să se destrame, dar doar în filamente fluturătoare, în nervi moi care înţelegeau; ochiul voia să se prelingă, dar numai în stropi de rouă pentru potirele florilor bucuriei, în picături de sânge pentru inimile străine; sufletul se tălăzuia, zvâcnea, gemea, absorbea şi plutea în mireasma de trandafir, fierbinte, dizolvantă, a celui mai frumos miraj...

Fericirea strunea inima lui febrilă şi pulsaţiile ei dezlănţuite se potoleau. În dimineaţa următoare, când a văzut că izbuteşte totul, mama a vrut chiar să pună să tragă clopotul care chema la biserică, pentru a-l face să creadă că e duminica a doua. Dar Thiennette a refuzat să-l mintă (poate de ruşinea mea) şi a spus, că ar fi acelaşi lucru dacă ar da înainte cu o săptămână (dar altfel decât ceasul lui Hiskia1) limba ceasului de masă ce indică data, cu atât mai mult eu cât, până acum, el prefera să se scoale din pat şi să se uite la ceas, decât să întindă mâna după calendar şi să caute în el. Eu, la rându-mi, m-am dus direct sus la el şi l-am întrebat dacă e nebun – ce tot îi dă zor cu stupida lui teamă de moarte, când zace de atâta vreme şi vede că a şi trecut de duminica a patra după Paşti şi că totuşi se usucă doar de teamă, ca o şindrilă de pe acoperiş.

Mi s-a alăturat o splendidă întărire – măcelarul sau maistrul cu încartiruirea. A pătruns cu teamă înăuntru, fără a saluta femeile, iar eu am luat îndată cuvântul, cu glas tare: „Cumătrul meu mă îngrijorează tare, domnule maistru cu încartiruirea regimentului; ieri s-a lăsat convins că e puţin mai în vârstă decât propriul său

1 După *Vechiul Testament,* profetul Isaia a făcut ca umbra vergelei ceasului solar din palatul regelui Hiskia să meargă îndărăt, ca semn că Dumnezeu îl va scăpa pe rege de la moarte.

fiu, iar aici mai e încă pălăriuţa care îl apăra de izbituri şi pe care voia să şi-o pună în cap.” – Tutorele a suduit şi a spus: „Pupilule! Eşti oare un preot sau un nerod?

— Ţi-am reproşat, doar, adesea, că în privinţa asta nu prea stau bine lucrurile în ce te priveşte!” —

În sfârşit, a văzut şi Fixlein, că nu prea e în toate minţile, şi s-a vindecat; în afară de invectivele tutoriale, au contribuit mult şi jurămintele mele, că nu-l voi recunoaşte de cinstit cumătru şi că nu voi publica niciun cuvânt din biografia lui, dacă nu se scoală numaidecât din pat şi nu se vindecă.

Pe scurt, avea faţă de mine atâta bună creştere şi maniere de societate, încât s-a ridicat în capul oaselor şi s-a vindecat.

— A mai fost suferind, de bună seamă, iar duminică n-a putut ţine nicio predică (a citit învăţătorul peva asemănător), dar a putut face sâmbătă o spovedanie, iar duminică, Fixlein, convalescentul, a împărţit sfânta împărtăşanie în faţa altarului. După terminarea slujbei religioase, a avut loc o sărbătoare de mulţumire pentru însănătoşirea lui, în care a fost inclus şi ospăţul meu de rămas bun, pentru că voiam să plec după-masă.

Această ultimă după-amiază vreau s-o schiţez cât mai pe larg, iar apoi să trasez desenul mărit cu ciocul de barză al plăcutei flecăreli hommeliene.

în timpul mesei comemorative, au sosit contribuţiile personale ale catehumenilor şi daruri de la târg, în chip de

focuri de bucurie cu prilejul însănătoşirii sale, care dovedeau cât de mult îl iubea comunitatea şi cât de mult merita el asta; căci mulţimea mai adesea te urăşte fără motiv, decât te iubeşte fără motiv. Dar el era prietenos cu orice copil, nu era unul dintre clericii care nu-şi iartă duşmanii altfel decât ca locţiitor al lui Dumnezeu, şi lăuda în acelaşi timp întreaga lume, pe soţia sa şi pe sine însuşi.

Am asistat apoi, după-amiază, la învăţământul copiilor, şi am privit în strane – ca *el* în prima cutie cu fişe – de după aripa heruvimului de lemn. Îndărătul acestui înger, am scos tăbliţa mea de scris şi m-am aşezat îndărătul tablei negre acoperite de cifrele albe ale cântecelor şi am notat... ceea ce gândeam acum. Ştiam că dacă, azi 25 mai, plec din această şcoală *salernitană I* de tors, unde înveţi să torci mai lung firul vieţii, de o manieră mai frumoasă şi fără a-l umezi cu mixturi – ştiam (zic) că, dacă plec, iau cu mine mai multe cunoştinţe elementare ale învăţăturii fericirii, decât are în cap un întreg pichet de şambelani. Prima impresie o notez, pentru mine şi pentru presă, în următoarea formă:

Bucuriile mici te desfată fără scârbă, ca pâinea de casă, cele mari, cu scârbă de timpuriu, ca prăjitura. Ar trebui să ne lăsăm nu numai chinuiţi, dar şi bucuraţi de lucrurile mărunte, să colectăm nu doar băşica lor cu venin, ci şi cea cu miere; şi chiar dacă musca de pe perete ne poate înşela adesea, ar trebui totuşi ca şi muştele să ne distreze ca pe Domiţian 2, sau să ne hrănească, ca pe un prinţ elector încă în viaţă. Vieţii *burgheze* şi micrologiilor ei, pentru care preotul are un gust înnăscut, noi ar trebui să le descoperim unul artificial, iubind-o desigur fără a-i acorda consideraţie, gustând-o poetic din plin, oricât de inferioară ar fi celei *omeneşti,* doar ca pe o altă ramificaţie a celei omeneşti, aşa cum facem cu reprezentările ei din romane. Omul cel mai sublim iubeşte şi caută *aceleaşi* lucruri ca şi omul aflat pe treapta cea mai de jos, numai că o face din motive superioare şi pe căi superioare.

— Fiecare clipă, omule, să-ţi fie o viaţă întreagă!

— Dispreţuieşte frica şi dorinţa, viitorul şi trecutul!

— Dacă *indicatorul secundelor* nu-ţi devine un indicator al drumului spre un Eden al sufletului tău, atunci cu atât mai puţin va deveni *indicatorul lunilor,* că tu nu trăieşti de la o lună la alta, ci de la o secundă la alta!

— Bucură-te de existenţa ta mai mult decât de felul tău de-a exista şi lucrul cel mai drag al conştiinţei tale să-ţi fie însăşi această conştiinţă.

— Nu face din prezentul tău un mijloc al viitorului, căci acesta din urmă nu e decât un prezent care va veni, şi orice prezent dispreţuit a fost şi el, doară, un viitor dorit!

— Nu miza pe nicio loterie – rămâi acasă – nu da şi nu frecventa ban-

1 De la Salerno, oraş italian cu industrie textilă.

2 împăratului roman Titus Flavius Domitianus (51—96) îi plăcea să prindă muşte, după cum relatează Suetonius în *Vieţile Cezarilor,* chete mari – nu pleca în călătorie cu jumătăţile de an! Nu-ţi ascunde vederii cu planuri lungi gospodăria, camera, cunoscuţii!

3 — Dispreţuieşte viaţa ca să o poţi gusta din plin!

4 — Vizitează vecinătatea vieţii tale, fiecare scândură din odaie, fiecare ungher şi fă-ţi culcuş, ghemuindu-te târâş, în cotitura cea mai depărtată şi mai gospodărească a căsuţei tale de melc S Consideră un oraş de reşedinţă doar ca o adunătură de sate, iar un sat ca o fundătură dintr-un oraş, faima ca o sporovăială între vecini la uşa casei, o bibliotecă drept o discuţie savantă, bucuria drept o secundă, durerea drept un minut, viaţa ca o zi şi trei lucruri drept totul: Dumnezeu, creaţia, virtutea!

Şi dacă vreau să fiu consecvent cu mine însumi şi cu aceste reguli, nu trebuie să fac chiar atât de mult din această biografie, ci ca un om cumpătat, s-o las să se stingă.

După ce s-a sfârşit învăţământul copiilor, am coborât în biserică la cumătrul cu sutana largă şi neagră. Când comunitatea parohială s-a scurs, am umblat prin toate balcoanele, am citit tăbliţele de la scaunele din biserică, am răsfoit la altar în ritualul liturgic încrustat cu *sedimentul*

timpului (nu vorbesc metaforic), am cântat la orgă şi cumătrul a acţionat cu piciorul foalele instrumentului, m-am urcat în amvon şi am fost atât de fericit să găsesc acolo un răsad de trandafir pe care l-am mai putut planta în grădina cu trandafiri a preotului în ultima clipă, vreau să spun că am descoperit, pe un apostol de lemn, numele lui Lavater, pe care originarul din Ziirich, în trecere pe aici, voise să-l lase, scris de mâna proprie, ca o tablă votivă. Fixlein nu-i cunoştea scrisul, dar eu da; căci îl văzusem de mai multe ori la Flachsenfingen, nu numai pe tapetul de pe pereţi al unei doamne de la curte, ci şi pe *Biblioteca de mână* a sa şi în multe biserici din ţară, care erau parcă un calendar de adrese şi o sală de cuvinte a acestui nume călător, pentru că lui Lavater îi plăcea să scrie numele celui îndrăgit pe amvoane, precum păstoriţa pe arbori. Am putut deci să-l sfătuiesc bine pe cumătrul meu, anume să desprindă cu grijă de pe apostol numele împreună cu aşchia de lemn pe care se află şi să păstreze autograful.

La intrarea în casa parohială, am vrut să-mi iau numaidecât pălăria şi bastonul, dar Thiennette apucase să schiţeze un *dessein*1, cum şi proiecţia lui şi conturul unei cine în umbrarul de salcâmi. Am jurat să rămân până seara, numai dacă merge şi lăuza cu noi la supeul decretat… şi, într-adevăr, biograful a păstrat până la urmă ultimul cuvânt în privinţa regulamentului de mers al lăuzei.

După aceea, l-am obligat pe preot să-şi aşeze pe cap tichia de buruieni pe care pusese să i-o umple din belşug pentru vivifierea memoriei. „Dare-ar Dumnezeu, am spus eu, ca principii să-şi pună în cap, în loc de pălării princiare, doctorii şi cardinalii… în loc de pălăriile lor, iar sfinţii… în loc de cununa de martir, asemenea scufii ale aducerii aminte!” Apoi, în timp ce se prepara friptura şi se gătea, noi am pornit-o singuri pe pajiştile parohiei şi am discutat savant. Am intrat în castelul ruinat al cavalerilor-briganzi, despre care cumătrul meu avea sub condei lucrarea ştiută. Am aprobat din tot sufletul

— Dat fiind că acest castel de marionete aparţinuse

cândva, ca proprietate, unui von Aufhammer – ca Fixlein să dedice căpitanului de dragoni descrierea; acesta, mi-am zis eu, va admite mai curând ca numele lui să fie pus în fruntea unei scrieri, decât să fie botezat cu el căţelul. De asemenea, i-am adresat tovarăşului meu de meşteşug o mângâiere în special literară şi i-am spus: „Domnule cumătru, scrie îndrăzneţ! Chiar de-ar fi subdirectorul strecoară cu precauţie principilor, dând-o drept manuscris, pentru că aceştia citesc mai mult şi mai cu plăcere lucrurile scrise de mână decât cele tipărite (n.a.).

[1] Proiect, intenţie (fr.).

Hans von Fuchslein balaurul apocaliptic[114], care aşteaptă ca femeia fugară să nască, pentru a-i înghiţi rodul, mai sunt şi eu aici şi-l am alături de mine pe prietenul meu, redactorul gazetei literare, care îmi îngăduie cu plăcere să-i trimit o anticritică contra taxei de inserare.” – Mai ales l-am încurajat să întocmească noi inserate şi să, expedieze retur cutiile cu fişe; n-am renunţat, sub jurământ, de a mai introduce, încă după ani, noi cutii cu fişe în acest scrin biografic. „Iar finisorului meu, domnule cumătru, nu-i va dăuna cu nimic faptul că prezentăm cititorilor copilul încă de când dragul de el n-are mai multe luni decât cere Horaţiu ani pentru unul literar, adică *nouă*[115].”

Pe drumul de întoarcere acasă, am lăudat-o pe soţia lui. „Dacă măritişul, i-am spus eu, este garanţia care face vizibilă culoarea la fete, ca şi la stambe, eu susţin că Thiennette cu greu va fi fost ca fată aşa cum este acum ca femeie. Zău! într-o asemenea căsnicie aş scrie cărţi – şi anume cu totul altele, divine; într-o căsnicie, zic, în care alături de masa de scris (aşa cum alături de marile mese de vot ale Dietei imperiale din Regensburg se află mici măsuţe cu dulciuri), pe lângă asemenea lucruri ar sta lângă mine, zic, şi o marmeladă de ghimibir, şi anume, una îndulcită, minunată, o mutrişoară îndrăgostită până peste urechi de

114 Aluzie la parabola balaurului cu şapte capete din *Apocalips.*

115 Poetul latin Quintus Horatius Flaccus (68—5 î.e.n.) cerea în *Arta poetică* fiecărui poet să tină închisă vreme de nouă ani orice operă nouă, înainte de-a o da publicităţii.

scriitorul cutiilor cu fişe, cumetre! Căsnicia dumitale se va asemăna întocmai cu umbrarul de salcâmi către care ne îndreptăm şi la care frunzişul se îndeseşte pe căldură şi vara, atunci când alte plante aruncă doar umbre uscate, poroase.

Când am intrat pe poarta de sus a parcului în acest umbrar, mâncarea şi buna femeie erau într-adevăr acolo. Nimic nu e mai moral şi mai delicat decât consideraţia cu care o bună soţie îl tratează pe binefăcătorul sau tovarăşul de rele al soţului ei şi, din fericire, tocmai biograful era acest tovarăş de rele şi obiectul acestei consideraţii. Discuţiile noastre au fost vesele, dar eram cu inima strânsă. Legăturile ce există între simplul cititor şi eroul meu sunt întreite la mine, dat fiind că sunt totodată oaspetele lor şi pictorul lor portretist. I-am spus preotului că va trăi mai mult decât mine pentru că temperamentul său temperat parcă ar fi fost echilibrat perfect, de către un doctor, între debilitatea nervoasă a culturii şi sângele dens şi focos al omului de la ţară. Fixlein a spus că, dacă ar mai trăi încă o dată anii de-acum, adică încă treizeci şi doi de ani, ar însemna, fără anii bisecţi, totuşi 280.320 ore, ceea ce este ceva impunător; şi numără adesea din nou, cu plăcere, multe mii de persoane de treizeci şi doi de ani, care ar trebui să meargă cu el.

În cele din urmă, a trebuit totuşi s-o pornesc la drum, întrucât luminile roşii ale soarelui scăpătând se urcau pe frunzar, în sus şi pe noi ne cufundau tot mai adânc în umbra nopţii; roua serii ar fi putut s-o facă pe lăuză să răcească. Încurcat i-am adresat preotului rugămintea să vină curând la oraş, unde voiam nu numai să-i arăt toate camerele castelului, dar şi pe prinţ. Nu exista în clipa aceea nimic mai bucuros pe lume decât chipul căruia i-am spus-o şi decât celălalt chip, care era un reflex blând al său. Biograful ar fi pierdut prea mult, dacă acum, în *momentul* în care fantezia, asemenea telescoapelor cu oglindă, îi prezenta toate lucrurile doar *tremurător,* ar fi trebuit s-o ia din loc; vreau să spun: dacă nu i-ar fi trecut prin cap, că

lăuza ar fi avut puţin de suferit (dar mult de folosit), în caz că ar fi venit să facă puţină mişcare şi ar fi ajutat să-l însoţească până dincolo de marginea parcului, pe autorul şi arhitectul cutiilor de fişe prezente.

Pe scurt: am luat în fiecare mână câte o mână a soţilor, în loc de a-i lua de braţ, şi am ieşit cu ei din parc pe poteca spre Flachsenfingen. Mergând între ei, întorceam adesea violent capul, de parcă aş fi auzit pe cineva păşind în urma noastră; dar, în fond, voiam doar să mai privesc o dată, deşi cu melancolie, spre satul fericit, care se alcătuia numai din sălaşurile unei bucurii sabatice calme şi saturate şi care este destul de fericit, cu toate că pe pavelele depărtate între de ale caldarâmului trece doar o dată pe săptămână un bărbier, în toate zilele de sărbătoare un coafor şi în fiecare an, o dată, un vânzător ambulant de umbrele de soare. Apoi, fireşte că trebuia să-mi întorc capul la loc şi să-i privesc pe cei doi fericiţi cu nişte ochi ce stau să-şi deschidă ecluzele. Cumătrul meu, de obicei bun, nu se prea putea obişnui cu aceste semne de tristeţe; dar în inima ta, gen omenesc blând şi atât de des chinuit, fiecare clopot de jale răzbate uşor, iar Thiennette, înnobilată cu cutia de *rezonanţă* subţire şi vibrantă a unui piept ce răspunde la sunete, îmi întorcea toate tonurile îndărăt cu frumuseţile unui ecou. În sfârşit, am ajuns pe movila de hotar, dincolo de care nu-i puteam îngădui Thiennettei să meargă; şi în clipa aceea a trebuit să mă îndepărtez de cumătrul cu care conversam vesel în fiecare dimineaţă – fiecare din patul lui –, şi de cercul calm al speranţei modeste, pentru a reintra în cercul efervescent şi lătrător de la curte, unde smulgi şi ceri cu insistenţă destinului un lemn-dulce al vieţii, gros cât braţul, cum este cel botanic de pe Volga, nu atât pentru a suge tu însuţi parul dulce, mestecându-l în gură, cât mai ales pentru a omorî cu el pe alţii.

Când m-am gândit că am să le spun: „Rămâneţi cu bine!” mi-au apărut înaintea inimii toate viitoarele nenorociri, toate leşurile şi toate dorinţele acestui îndrăgit atelaj şi mi-am zis că ziua vieţii lor (ca şi pe a mea şi pe oricare alta) o

hotărnicesc doar florile bucuriei ce aţipesc.

— Şi totuşi, e mai frumos să-şi măsoare anii nu cu *ceasul de apă* al lacrimilor ce cad, ci cu *ceasul botanic* al florilor care adorm şi ale cărtor potire, vai! se închid din oră în oră în faţa noastră, a sărmanilor. —

Întrucât îmi mai amintesc cum stam aplecat cu ochii înlăcrimaţi asupra celor doi, ca asupra unor leşuri, aş vrea, tocmai acum, să-mi adresez cuvântul şi să-mi spun: „Multpreaemotivule Jean Paul, a cărui cretă reproduce mereu modelele naturii pe vălul melancoliei, căleşte-ţi inima ca şi trupul, pentru a nu te distruge pe tine şi pe alţii”. Dar de ce s-o fac, de ce să nu mărturisesc pur şi simplu, ce le-am spus celor doi oameni în momentul celei mai emotive înduioşări? „Să vă meargă cât se poate de bine, oameni blânzi, am spus eu, căci nu mă mai gândeam la nicio politeţă, providenţa să vă poarte, legănându-le, inimile zgâriate peste tot – bunul Dumnezeu de deasupra tuturor sorilor care privesc acum în jos la noi să vă îngăduie mereu a fi legaţi unul de altul şi să vă ridice numai *ataşaţi unul de altul* la inima lui şi la buzele lui.” „Să fii şi dumneata cât mai fericit şi bucuros”, a spus Thiennette. „Iar dumitale, Thiennette, am continuat, ah, obrazului dumitale palid, inimii dumitale apăsate, tinereţii dumitale maltratate – nu le pot dori niciodată, niciodată destul. Nu! Dar tot ceea ce poate înviora un suflet rănit, ce poate fi pe placul unui suflet frumos, ce poate alina suspinul tăinuit, ah, toate câte le meriţi, să ai parte de de; şi, când mă vei revedea, să-mi spui: acum sunt mult mai fericită!”

Ne-am simţit cu toţii prea emoţionaţi. Ne-am smuls, în cele din urmă, din repetatele îmbrăţişări şi prietenul meu a plecat cu sufletul pe care îl iubeşte – iar eu am rămas singur în urmă, în noapte.

Şi am umblat fără ţintă prin păduri, prin văi şi peste pâraie şi prin sate adormite, pentru a mă bucura din plin de noapte, ca de o zi. Am mers şi am privit, ca magnetul, mereu spre ţinutul din miazănoapte, pentru a-mi căli inima la purpura amurgului care mai licărea mocnit, la această

auroră a unei dimineţi ce se înălţa sub picioarele noastre. Treceau fluturi albi de noapte, flori albe fluturau, cădeau stele albe, iar viscolul luminos acoperea cu praf argintiu pământul, în umbra înaltă ce urcă până dincolo de lună şi care este noaptea noastră. Atunci harfa eolică a creaţiei a pornit să vibreze şi să răsune, mângâiată de adiere de sus în jos, iar sufletul meu nemuritor era o strună pe această lăută.

— Inima eternilor oameni înrudiţi creştea sub cerul etern, cum cresc mările sub soare şi sub lună.

— Clopotele satelor din depărtare băteau miezul nopţii, parcă în dangătul bătrânei veşnicii ce continua să freamăte.

— Mădularele morţilor mei îmi atingeau rece sufletul şi îi îndepărtau petele, aşa cum mâinile moarte vindecă erupţii ale pielii.

— Am trecut tăcut prin sate mici şi pe aproape de cimitirele aflate în afara lor, unde licăreau mocnit putredele scânduri de sicriu aruncate afară, în timp ce ochii scânteietori, care fuseseră în de, se împrăştiau ca o cenuşă sură.

— Gând rece! nu-mi atinge inima ca o nălucă rece; privesc în sus la cerul înstelat şi un şir etern se întinde în sus, şi dincolo, şi-n jos, şi totul este viaţă şi văpaie şi lumină, şi totul este divin…

Către zori ţi-am văzut luminile târzii, mic oraş unde sălăşluiesc şi în care mi-e locul dincoace de sicriu; am revenit pe pământ şi în turnurile tale, dincolo de măreţul miez al nopţii care trecuse, a bătut ora două şi jumătate; în acest ceas al anului 1794, *Marte* scăpăta către apus, iar *Luna* se înălţa înspre soare-răsare; şi sufletul meu, apăsat de regretul pentru nobilul sânge războinic, care încă mai curge pe florile primăverii, dorea: ah, război sângeros, dispari ca roşieticul Marte, iar tu, pace calmă, vino ca blânda Lună împărţită în pătrare. —

SIEBENKÄS

O FIDELĂ PIESA CU GHIMPI

(1796—1797)

CAPITOLUL INTII

Avocatul sărmanilor Siebenkăs, din târguşorul crăiesc Kuhschnappel*, petrecuse toată ziua de luni la fereastra mansardei şi privise de-acolo pentru a o vedea pe logodnica sa; aceasta trebuia să vină de la Augsburg devreme, puţin înainte de ora rugăciunii săptămânale, spre a putea bea ceva cald şi a întinge o dată într-un pic de sos, înainte de-a începe ora de rugăciune şi cununia. Inspectorul şcolar din localitate, care tocmai se întorcea de la Augsburg, făgăduise s-o aducă pe logodnică în trăsura lui, iar careta miresei sau zestrea s-o lege la spate, deasupra cufărului său. Mireasa era augsburgheză de baştină – singura fiică a răposatului copist luteran al primăriei, Egelkraut —; locuia în cartierul Fuggerilor2, într-o casă încăpătoare, mai mare poate decât unele saloane, şi nu era fără situaţie, de vreme ce nu trăia, ca subretele de curte pensionate, din munca altora, ci dintr-a sa proprie; căci intra în posesia celor mai recente modele de purtat pe cap, mai curând decât domnişoarele cele mai bogate (deşi într-o formă, cu care nici raţele nu s-ar fi împodobit), şi executa în mare, după mica schiţă a construcţiei, cele mai frumoase bonete, dacă îi erau comandate cu câteva zile înainte.

1 Kuhschnappel, ca şi Krähwinkel, sunt nume care desemnează nişte târguşoare prăpădite.

2 Complex de aproximativ o sută de căsuţe, construite în secolul al XVI-lea, prin contribuţia familiei de bancheri Fugger.

Singurul lucru pe care l-a făcut Siebenkăs în timpul aşteptării a fost să jure, de câteva ori, că diavolul a născocit căutarea, iar mamă-sa mare aşteptarea. În sfârşit, a primit încă destul de devreme, în loc de mireasă, o ştafetă de noapte cu o misivă de la inspectorul şcolar: „El şi logodnica nu pot sosi, în niciun caz, înainte de marţi, căci ea încă mai lucrează la rochia de mireasă, iar el în biblioteca ex-iezuiţilor[116] şi a consilierului secret Zopf şi a fraţilor Veith şi

116 Papa Clement al XIV-lea desfiinţase în 1773 Ordinul iezuiţilor.

în cele de la câteva porţi ale oraşului**. Acestea din urmă păstrează, după cum se ştie, câteva antichităţi romane. — între timp trompa de fluture a lui Siebenkäs găsea, în fiece floare albastră a ciulinilor destinului, destule recipiente cu miere, deschise; astfel a putut, totuşi, în lunea rămasă liberă, să dea ultima şlefuială şi lustruială odăii sale, să mături de pe masă, cu penele de scris, ultimul nisip şi ultima pudră de uscat cerneala, să defrişeze înţelenitura de hârtii din dosul oglinzii, să cureţe cu nespusă trudă călimara de porţelan până s-a făcut mai albă, să rânduiască pe căprării şi în linie, mai în faţă, untiera şi ceşcuţele de cafea de pe eşafodajul ca un tron al dulapului şi să frece bumbii de alamă ai jilţului de piele până ce i-a făcut galbeni lună. Noua curăţenie a templului a întreprins-o doar de plictiseală; căci, în primul rând, un savant consideră ordine doar cea a cărţilor şi a hârtiilor; în al doilea rând, avocatul sărmanilor afirma că „spiritul de ordine, explicat cu abilitate, nu este nimic altceva decât frumoasa îndemânare a omului, de-a pune un lucru încă douăzeci de ani la *vechiul* său loc, acesta putând fi indiferent unde”.

— Luase cu chirie nu numai o cameră frumoasă, ci şi o masă de sufragerie lungă şi roşie, pe care o alăturase de una mai scundă, precum şi nişte înalte fotolii pitice; ba îi luase cu împrumut, în această luni liberă, şi pe proprietarii mobilelor şi odăii, care locuiau cu toţii în această casă; astfel se pare că în ziua aceea lucrurile au mers de minune, deoarece majoritatea celor din casă erau meseriaşi şi, deci, lunea lor de leneveală cădea odată cu a lui; căci doar proprietarul casei era ceva mai soi, şi anume, peruchier.

Dacă lucrurile ar sta cu adevărat aşa, ar trebui să-mi fie ruşine să colorez, cu preţioasele mele vopsele istorice, un avocat al sărmanilor, care are şi el nevoie de unul; dar am avut în mână socotelile tutelei eroului meu, din care pot dovedi la orice oră în faţa judecăţii că era un om de cel puţin o mie două sute de guldeni renani, fără dobânzi. Numai că-şi însuşise din bătrâni şi din propriul său umor, un dispreţ incontestabil faţă de bani – acest angrenaj metalic

al mecanismului uman, această roatăcadran aplicată valorii noastre –, în timp ce oamenii cu minte, de pildă negustorii, preţuiesc deopotrivă pe omul care-i încasează, ca şi pe cel ce-i dăruieşte, precum un ins electrizat capătă în jurul capului o luminoasă aureolă de sfânt, indiferent dacă eterul pătrunde în el sau radiază din el. Ba, Siebenkäs chiar spunea – mai înainte o punea şi în practică –, că uneori trebuie să-ţi atârni pe umăr, în glumă, traista milogului, spre a-ţi deprinde spinarea cu ea pentru vremuri de cumpănă. De-aceea s-a descurcat vreme de zece ani în afara ţării şi o jumătate de an în târguşorul crăiesc, fără a pretinde de la tutorele său nici măcar un crăiţar dobândă pentru masa succesorală. Întrucât voia acum s-o facă pe logodnica sa fără părinţi şi fără bani să intre ca mineriţă într-o mână de argint gata consolidată cu lemnărie – aşa socotea el cei o mie două sute de guldeni ai săi împreună cu dobânzile restante – i-a insuflat credinţa, când a trecut prin Augsburg, că n-are altceva decât draga de pâine zilnică şi că puţinul ce-l agoniseşte cu sudoarea frunţii, trece din mână direct în gură şi în stomac; numai că munceşte zdravăn şi nu cere defel sfatul nici în chestiunile importante, nici în cele mărunte. „Să fiu al naibii, spusese el mai demult, dacă m-oi însura cu una care ştie cât produc; căci, oricum, femeile îl consideră pe soţul legitim drept un diavol viu, căruia îi juruie sufletul lor – adesea şi copilul – pentru ca Răul să le aducă taleri de noroc şi de-ale gurii”.

După cea mai lungă zi de vară şi de luni a urmat cea mai lungă noapte de iamă, ceea ce doar astronomic este imposibil. În zorii zilei, inspectorul şcolar Stiefel a sosit cu trăsura în faţa casei şi, în loc de mireasă, a scos din acea arcă (manierele distinse îl împodobesc de două ori pe un om învăţat!) un cap-suport cu o bonetă pe el;

apoi a poruncit să se descarce celelalte lucruri ale miresei, care constau dintr-un cufăr îmbrăcat cu tinichea albă, în vremea asta el dând fuga sus la advocat, cu capul sub braţ. „Onorata dumitale logodnică, a spus inspectorul,

trebuie să sosească îndată după mine; se găteşte afară, lângă fortificaţii, pentru acţiunea sfântă şi m-a rugat să vin înaintea ei aici, pentru ca să nu te-apuce nerăbdarea. O adevărată femeie în înţelesul lui Solomon, şi te felicit foarte pentru ea!”

— „Domnul avocat Siebenkäs, preafrumoasă doamnă? Vă pot conduce la el, şade chiar la mine, preastimată doamnă, şi am să vă servesc într-o clipă”, a spus peruchierul din prag, vrând s-o însoţească de mână sus pe scară; dar ea, cum a văzut că al doilea cap cu bonetă se află încă în droşcă, l-a luat pe braţul stâng ca pe-un copil (peruchierul a încercat zadarnic să ducă el capul) şi a urcat, şovăind, în camera de bărbat. Cu o reverenţă adâncă şi cu vorbe de bineţe abia murmurate, i-a întins logodnicului doar mâna dreaptă; pe mutrişoara ei plină, rotundă – toate se rotunjeau pe ea, fruntea, ochii, gura şi bărbia – înfloreau trandafirii cu mult mai mult decât crinii şi păreau cu atât mai încântători sub pălăria mare de mătase neagră; iar rochia de muselină de culoarea zăpezii cu un buchet pestriţ de flori franţuzeşti şi cu vârfurile albe ale pantofilor confereau sfioasei făpturi farmece nespuse. Întrucât nu mai rămăsese mult timp pentru cununie şi coafat, şi-a scos pălăria şi a pus pe masă cununiţa de mireasă, pe care la metereze, şi-o ascunsese dedesubt din pţicina lumii, urmând ca proprietarul, potrivit pentru asemenea treabă, să-i dichisească şi să-i pudreze şi ei capul pentru cununie, precum capetele altor notabilităţi.

Dar n-aş fi trecut aici, pe neaşteptate, la această străină tonalitate de înduioşare, dacă nu mi-aş fi reprezentat prea viu cununiţa de mireasă a Lenettei, pe care o ţinea sub pălărie (doar mai sus n-am vrut să vorbesc nimic de simţământul meu), şi însingurarea ei, fără măcar o mamă, şi mutrişoara ei de floare pudrată şi albă, precum şi, pe deasupra, promptitudinea cu care îşi vâra braţele tinere şi moi (cu neputinţă să fi avut peste nouăsprezece ani) în cătuşele lustruite şi verigile de lanţ ale căsătoriei, fără măcar să se intereseze, în ce locuri avea s-o ducă de… Aş

putea ridica, aici, degetele şi presta un jurământ, că ginerele era la fel de emoţionat ca mine, dacă nu chiar mai mult; de pildă, când a şters domol pudra de urecheaursului de pe chipul de floare şi a făcut să înflorească bobocii nuzi. Dar trebuia să-şi poarte cu foarte multă grijă inima plină ochi de adăparea dragostei şi de lacrimi de bucurie, dacă nu voia să se reverse, spre ruşinea lui, de faţă cu peruchierul cel vesel şi cu gravul inspector şcolar. De altfel nici nu putea suferi revărsarfea în sine. Ascundea, ba chiar îi plăcea să înăsprească cea mai delicată înduioşare, pentru că se gândea totdeauna la poeţii şi actorii care fac să ţâşnească demonstrativ fântânile arteziene ale simţămintelor lor şi pentru că, în general, nu râdea de nimeni atât de des, cât râdea de el însuşi. De aceea, azi, chipul lui era străbătut şi crestat de o jenă stranie, zâmbitoare, care îşi afla o tâlcuire mai bună de la ochii sclipind înrourați.

Nu va fi neplăcut pentru cititoarele mele să afle că ginerele şi-a pus acum un frac de gală de culoarea ficatului şi că, în vederea acţiunii sacre, a mers împreună cu modista sa la liturghia de dimineaţă fără gâtlegău sau cravată şi fără cordeluţă în păr sau coadă împletită; pe drum îşi reprezenta, spre propria-i plăcere satirică, ochii calomniatori ai provincialelor din Kuhschnappel, cu care acestea o urmăreau pe buna străină prin piaţa primăriei, până la altarul jertfirii numelui ei patern. „Unei femei măritate, spunea el dintotdeauna, ar trebui mai curând să nu-i strici plăcerea, ci să-i înlesneşti o bârfeală moderată, ca o compensaţie pentru complimentele de care nu mai are parte.” – Inspectorul şcolar Stiefel nu se clintea din odaia nupţială şi schiţa pe masa de scris o scurtă prelucrare a unei programe şcolare.

— Acum văd, de fapt, perechea iubită îngenunchind lângă balustrada altarului şi aş putea să arunc asupră-i dorinţele mele de parcă ar fi flori; dar mai ales dorinţa ca amândoi să devină asemenea soţilor din cer, care se contopesc de fiecare dată – după viziunea lui Swedemborg

– într-un *singur* înger; – cu toate că pe pământ ei se reduc adesea, prin fierberea sângelui, într-un înger căzut, la care capul femeii, bărbatul, reprezintă capul răutăcios al Celui Rău –, toate astea aş putea să li le doresc încă o dată, zic; dar atenţia mea este atrasă, ca şi a tuturor martorilor la cununie, spre o întâmplare excepţională şi spre o fantasmă de dindărătul tablei de pe balconul corului pe care stau scrise numerele cântecelor.

De sus priveşte, pare-se, în jos – şi toţi cei din biserică privim în sus – spiritul lui Siebenkäs (cum spunea gloata) adică trupul său (cum ar fi trebuit să spună). Dacă mirele ar privi în sus, ar putea să pălească şi să-şi închipuie că se vedea pe sine însuşi. Lumea se înşală;

căci el doar s-a îmbujorat la faţă. Sus sta prietenul său Leibgeber, care îi jurase cu ani în urmă, că va veni la nunta lui, numai pentru a râde de el vreme de douăsprezece ceasuri. O asemenea alianţă princiară a două suflete stranii nu se pomenea prea adeseori; acelaşi dispreţ faţă de înnobilatele farse copilăreşti ale vieţii, aceeaşi adversitate faţă de meschinărie, în ciuda cruţării a tot ce e mărunt, aceeaşi înverşunare împotriva egoismului infam, aceeaşi poftă de râs în frumosul ospiciu de nebuni al pământului, aceeaşi surzenie faţă de glasul oamenilor, dar nu faţă de cel al onoarei – toate acestea nu erau altceva decât primele asemănări care făceau din ei un *singur* suflet împarohiat în două trupuri. Chiar şi faptului că erau fraţi de lapte întru studiu şi că aveau aceleaşi ştiinţe, minus cele juridice, drept doici, nu-i acord prea mare importanţă, deoarece adesea tocmai identitatea studiilor devine un mijloc de descompunere ce desfiinţează prietenia. Ba chiar, nici măcar simpla neasemănare a polilor lor neomonimi nu decidea în privinţa atracţiei lor reciproce (căci Siebenkäs ierta, în timp ce Leibgeber prefera să pedepsească; primul era mai mult o satiră horaţiană, celălalt mai curând un cântec trivial aristofanic cu durităţi nepoetice şi poetice). Dar, aşa cum prietenelor le place să îmbrace rochii identice, sufletele lor purtau întru totul surtucul polonez şi

costumul de dimineaţă al vieţii, vreau să spun: două suflete cu aceleaşi revere, culori, butoniere, garnituri şi croială; amândoi aveau aceeaşi fulgerare în privire, acelaşi chip pământiu, aceeaşi înălţime, slăbănogie şi altele; – aşa cum, în general, jocul naturii în materie de mutre asemănătoare este mai frecvent decât se crede, deoarece lumea îl observă doar când un principe sau un om mare oferă o reflectare fizică perfectă. De aceea tare aş fi vrut ca Leibgeber să nu fi şchiopătat, pentru ca să nu poată fi deosebit de Siebenkăs prin aceasta, mai ales că şi Siebenkăs ştersese sau cauterizase cu îndemânare semnul distinctiv, care îl deosebea de celălalt, printr-o broască râioasă vie pe care o făcuse să-şi dea duhul pe respectivul semn: fusese, de fapt, un semn din naştere, piramidal, aşezat lângă urechea stângă, de forma unui triunghi, sau a unui semn zodiacal, sau a unei cozi de cometă răsfrânte, de fapt, a unei urechi de măgar. Pe jumătate din prietenie, pe jumătate din înclinaţie pentru scenele trăsnite pe care le prilej uia în viaţa obişnuită confundarea lor, au vrut să continue şi mai departe ecuaţia lor algebrică – au vrut să poarte aceleaşi prenume şi porecle. Dar au ajuns, în privinţa asta, la o ceartă măgulitoare: fiecare voia să devină omonimul celuilalt, până ce au aplanat cearta prin faptul că au păstrat amândoi numele schimbate între ei, imitând astfel pe tahitieni, la care îndrăgostiţii îşi schimbă între ei şi numele odată cu inimile. Întrucât au trecut mai mulţi ani de când eroul meu şi-a pierdut numele său onorabil datorită prietenului hoţ de nume, nu pot proceda altfel în capitolele mele: trebuie să continui să-l menţionez în listă ca Firmian Stanislaus Siebenkăs, aşa cum l-am prezentat la început, iar pe celălalt ca Leibgeber – cu toate că nu e nevoie ca să-mi spună vreun critic de artă, că numele mai comic Siebenkăs s-ar potrivi mai bine pentru mai umoristicul nou-venit.

Când cele două chipuri-leite au dat cu ochii unul de altul în biserică, figurile lor ce se îmbujorau s-au destins şi s-au încreţit în mod ciudat, iar privitorii s-au hlizit întruna, până

când Siebenkăs i-a oprit cu ochii săi înrouraţi de focul lichid al celei mai emoţionate iubiri. Leibgeber, în strană, a scos din buzunar, în timpul schimbării inelelor, un foarfece şi un sfert de coală neagră şi a decupat de la depărtare, din hârtia sa pentru siluete, chipul miresei. El pretindea că, în timpul veşnicelor sale călătorii, decupatul de siluete era brutăria sa de campanie; şi – întrucât, după cât se pare, straniul om nu voia să dezvăluie pe ce culmi se adunau sursele (de venituri) care-i curgeau de jos din văi – prefer să citez, blajin şi credul, ceea ce obişnuia să spună adesea despre decupatul siluetelor: „Dacă numai de la tăiatul marginilor, legătorului de cărţi, copistului de scrisori sau avocatului le pică felii de pâine odată cu resturile de hârtie albă căzute. — cu cele de hârtie neagră, fie de de la siluetele decupate sau de la marginile negre ale colilor albe pentru scrisori de doliu, pică şi mai mult; şi dacă te pricepi la arta de a-l înfăţişa pe aproapele tău cu ajutorul mai multor mijloace, de pildă cu ajutorul limbii – lucru la care el se cam pricepe – atunci Fortuna, această adevărată târfă babilonică, scuturǎ şi face să răsune până nu mai poate clopotul de chemat la masă şi clopoţelul drumeţiei ale unui asemenea om.” —

încă în timp ce diaconul întindea mâinile deasupra mirilor, Leibgeber a coborât din balconul corului şi a venit lângă scăunelul de pluş roşu din faţa altarului şi, când totul s-a terminat, a ţinut, după o despărţire de o jumătate de an şi având în vedere asemenea legătură, următoarea alocuţiune puţin cam lungă: „Bună dimineaţa, Siebenkăs!” – Mai mult nu-şi spuneau chiar după ani întregi; şi tot astfel, la învierea morţilor, Siebenkăs îi va răspunde la fel ca azi: „Bună dimineaţa, Leibgeber!” A râde neîncetat douăsprezece ore unul de altul, ameninţare ce-i paşte lesne pe prieteni când sunt la distanţă, nu i-a fost cu putinţă delicateţei sufleteşti, ce se poate alia cu orice umor, din pricina emoţiei cu care îşi vedea prietenul intrând în curtea exterioară a unei noi clădiri labirintice a existenţei noastre subpământene. —

în clipa aceasta mi se înfăţişează înaintea biroului lunga masă de nuntă, în privinţa căreia trebuie să regretăm, că nicio imagine a ei nu este pictată pe vreuna dintre vazele îngropate odată cu Herculanum; – altfel ar fi fost dezgropată odată cu oraşul şi copiată palid în desenele înfăţişând oraşul Herculanum – şi aceste desene copiate le-aş putea pune aici în loc de orice altceva. Puţini oameni au o părere mai bună despre posibilităţile penei mele, ca eu însumi; dar văd că depăşeşte întru totul şi posibilităţile mele şi pe ale ei zugrăvirea doar pe jumătate şi prost, în manieră neagră, a felului cum le-au plăcut oaspeţilor bucatele (erau aproape tot atâţia, câte scaune) – cum, pe deasupra, nu era nici măcar un singur ticălos printre oamenii onorabili (căci tutorele mirelui, preşedintele de tribunal *von Blaise* se scuzase şi le comunicase că vomează) – cum stăpânul casei şi proprietarul, un saxon vesel şi ofticos, îşi ducea viaţa cu pudratul şi băutura, nu intrând în lume, ci ieşind din ea – cum băteau cu furculiţa în pahare şi cu osul de rasol în farfurie, pentru a le fi umplute primele şi golite de resturi celelalte – cum nu trudea nimeni în întreaga casă, nici cizmarul, nici legătorul de cărţi, în afară de truda de a mânca, şi cum până şi bătrâna Sabel (Sabina), care vindea mărunţişuri sub poarta cenuşie ca şoarecele, nu-şi strânsese taraba abia la închiderea porţii, ci mai devreme – cum nu se servise la masă doar un *singur* fel de bucate, ci şi un al doilea, o *dublură.* —

Spre seară, izvoarele bucuriei ţâşneau, precum unele fizice care se opresc ziua, tot mai sus, în pieptul oaspeţilor. De fapt, cei doi avocaţi le spuneau comesenilor că, după câte îşi aminteau din vremea universităţii, dreptul germanului de-a bea pe săturate fusese tare amuputat de către împărat şi imperiu, iar decretele imperiale din 1512, 1531 1548 şi 1577 nu îngăduiau defel beţia; dar totodată nu le ascundeau că provincialii din Kuhschnappel, precum orice stare socială din imperiu, au dreptul să respingă legile imperiale pe teritoriul lor propriu, în măsura în care erau legi particulare.

— Dar inspectorul şcolar nu ştia deloc (şi a clătinat de douăzeci de ori din cap, lăuntric, din această pricină) cum trebuie să interpreteze faptul că doi învăţaţi sau măcar doi avocaţi puteau să râdă de-a seriosul şi să discute despre adevăratele lor fleacuri cu nişte plebei şi ignoranţi atât de neînvăţaţi şi cu nişte capete seci, precum cele ce se sprijineau acolo în coate. De mai multe ori a înnodat firele unor conversaţii savante despre cele mai noi şi mai şlefuite discursuri pentru ser bări şcolare şi despre atâtea recenzii părtinitoare ale acestora; dar avocaţii n-au dat doi bani pe firele lui, ci l-au pus pe legătorul de cărţi să le spună cuvântarea pe care a ţinut-o, calfă fiind, înainte de-a ajunge maistru, la care cizmarul a înnădit şi încăputat, de la sine, cuvântarea sa de calfă cizmărească.

Siebenkäs a remarcat în faţa mesei întregi că cercurile alese sunt mult mai serioase şi mai plictisitoare şi mai fără conţinut decât cele de rând; acolo se vorbeşte săptămâni în şir despre o festivitate, dacă a ieşit până la urmă fără blestemata plictiseală de moarte; dar aici contribuie fiecare atât de mult la veselul picnic al conversaţiei, încât rareori lipseşte altceva decât berea. „Ah, a continuat el, dacă s-ar gândi fiecare om din tagma noastră – pentru a-i invidia cu adevărat pe cei din tagmele inferioare – cât de adevărat este în sens figurat ceea ce de mult era adevărat la propriu, anume că pânza groasă ţine mai bine de cald decât cea fină sau chiar mătasea, după cum o casă de lemn se încălzeşte mai bine decât una de piatră, sau că făina de secară neagră, măcinată mare, este cu mult mai hrănitoare, după toţi doctorii, decât cea albă, fină. Unii, care fac focul cu conuri de brad *uscate,* pe care le-au adunat singuri ca înlocuitor pentru lemnul de brad (— aici comesenii economi la lemne au fugit cu gândul la ei înşişi —), sunt adeseori în stare să conducă la fel de bine un vehicul ca şi cei care pot face şi mânca dulceaţă din conuri *verzi* de brad.”

„Prietene avocat al sărmanilor, a ripostat Leibgeber, cum o mai nimereşti! Din fericire, la cârciumă şi la birt îl ajunge

pe fiecare dintr-o dată necazul lui oricât de greu, se alege imediat şi deodată cu bătaia lui, cu picioarele lui în spate, cu vorbele lui de ocară. Altfel se petrec lucrurile în palate; într-un palat pentru palat (— cerul gurii) le lasă gura apă la toţi deodată şi în acelaşi timp, precum păduchii de frunze, îşi ridică târtiţele şi fac să ţâşnească mierea toţi în acelaşi timp.”

Şi multe alte asemenea cuvântări au fost rostite. Odată ajunsă mare, bucuria devine atunci, în mod firesc, şi mai mare. Mulţi din plebea adunării au făcut uz între ei, de prerogativa beţiei şi a inchiziţiei speciale, adică de-a spune „tu”. Da, domnul cu surtuc de pluş roşu (inspectorului îi plăcea să-l poarte în vacanţa zilelor de caniculă) şi-a ascuţit botul şi s-a hlizit mieros, precum fecioarele vârstnice în faţa holteilor vârstnici, şi a dat a se înţelege, că are puse Ha păstrare acasă două autentice sticle horaţiene de şampanie. — „Atunci cu siguranţă ne-spumoasă?” a ripostat interogativ Leibgeber.

— Inspectorul şcolar, care tocmai considera şampania de calitate mai bună ca fiind mai proastă, i-a răspuns cu oarecare aroganţă: „Dacă nu face spumă, ei bine, jur s-o beau eu singur”.

— Sticlele au fost aduse. Cu precauţie a pilit Leibgeber barajul opritor al zăvorârii roadei, i-a scos capsula şi a deschis-o ca pe un – testament... Rămân la ideea mea: când vreodată cei doi plopi balsamici ai vieţii, duhul şi iubirea de oameni, se vor fi uscat până-n vârf, li se mai poate veni, totuşi, într-ajutor, udându-i bine cu stropitoarea amintitelor sticle – în trei minute trunchiurile uscate, vor lăstări.

— Când folia băuturii, spuma argintie, a fost bătută în capetele comesenilor, în chip de proiecte fanteziste ce se tot umflau, cum mai scăpăra şi spumega fiecare creier! Ce de baloane zburătoare, pestriţe mai aruncau toate ideile inspectorului şcolar Stiefel, atât cele simple, cât şi cele compuse, aşijderea cele înnăscute şi cele fixe!

— Se poate uita vreodată faptul că nu mai făcea niciun

fel de anunţuri savante în afară de cele despre farmecele Lenettei şi că i-a destăinuit lui Siebenkäs că doreşte să se însoare cu o femeie, fireşte că nu numaidecât cu a zecea muză sau a patra graţie ori a doua Venus – căci ştie el bine cine le are pe acestea –, dar, de pildă, cu o zeiţă vitregă, şi rudă mai de departe cu de? În tot timpul călătoriei, spunea el, şezuse pe capra trăsurii întocmai ca în jilţul predicatorului şi îi înfăţişase miresei fericirea căsniciei în toate culorile şi i-o zugrăvise atât de viu, încât l-a apucat şi pe el o adevărată nostalgie du) a ea; iar mirele i-ar fi mulţumit cu siguranţă pentru faptul că Lenette îl privea atât de recunoscătoare din pricina acestui lucru.

— Şi într-adevăr, toate îi veneau miresei nespus de frumos, mai ales seara, şi îndeosebi faptul că, într-o asemenea zi de sărbătoare, ea mai mult îi servea pe ceilalţi decât era servită – că se făcuse comod şi-şi pusese rochia de casă – că lua, la o oră atât de târzie ore particulare de bucătărie cu oaspeţii ei feminini, care citeau după dictările proprii – şi că începuse să se preocupe de ziua de mâine. — în înflăcărarea sa, Stiefel s-a apucat de lucruri ce erau aproape imposibile: a dus mâna stângă, în chip de pământuf de praf, pe sub braţul drept şi, susţinându-l pe acesta, precum şi încărcătura mânecii de pluş în poziţie orizontală, a mucărit lumânările în văzul tuturor, dar ni fără îndemânare, ci asemenea unui grădinar care ţine foarfeca jos, tăind sus totul – i-a cerut de-a dreptul lui Leibgeber silueta decupată a Lenettei – iar apoi, la despărţire, a încercat chiar (şi asta a fost singura încercare peste puterile lui) să-i apuce mâna şi să i-o sărute. —

în cele din urmă toate focurile de bucurie ale micii şi veselei alianţe arseseră până la capăt, precum lumânările, şi noaptea abătea apele unui râu edenic după altul. Oaspeţii şi lumânările se împuţinară; acum nu mai rămăsese decât *un singur* oaspete, inspectorul şcolar Stiefel (căci Leibgeber nu era oaspete), şi o *singură* lumânare lungă. Este o clipă frumoasă, înduioşătoare, să mai rămâi cu câţiva oaspeţi, după încetarea zumzetului

unui zvon de ospăţ vuitor, şi să te pierzi mai tăcut, şi adesea mai mohorât, în ecoul întârziat al bucuriei. În sfârşit, inspectorul strânse penultimul cort al acestei tabere a bucuriei şi se retrase; dar nu îngădui ca degetele, pe care buzele lui nu le atinseseră, oricât se întinseseră după de să le apuce, să cuprindă un sfeşnic de alamă rece, pentru a-l conduce până afară. Serviciul luminatului a trebuit să-l îndeplinească Leibgeber. Perechea de tineri căsătoriţi şedea acum pentru prima dată singură, mână în mână, pe întuneric…

Ceas frumos, când pe fiecare nor se afla un înger cu surâsul pe buze şi arunca din fiecare nu stropi de ploaie, ci flori, fie ca reflexul tău să ajungă până la hârtia mea şi să fie încă vizibil acolo! —

Tânărul însurăţel încă nu-şi sărutase niciodată mireasa. Ştia sau credea că chipul lui era mai curând spiritual, încordat, colţuros şi tăios, decât frumos şi neted; şi, cum, pe deasupra, îşi mai ridiculiza singur şi silueta, îşi închipuia că şi altora le părea ridicolă. De aceea el, care de obicei nu ţinea cont de ochii şi limbile unei uliţe întregi, nu putea să-şi ia inima în dinţi într-atât, încât să-l sărute – în afara epocilor de ditirambi prieteneşti – pe Leibgeber al său, fără să mai vorbim de Lenette. Acum îi strânse mâna mai vârtos şi-şi întoarse faţa cutezător spre ea, mai ales că nu putea vedea nimic, şi-şi dori ca scara să aibă tot atâtea trepte cât şi cea din turnul catedralei, pentru ca Leibgeber să-şi facă apariţia cât mai târziu cu lumina. Deodată un sărut alunecător şi tremurător trecu în salturi peste gura lui – şi atunci toate flăcările iubirii sale izbucniră de sub cenuşa suflată în lături. Căci Lenette, nevinovată ca un copil, crezu că e de datoria miresei să dea această sărutare. Cu îndrăzneală timidă şi grijulie, o cuprinse în braţe pe cea care dăruise şovăind, şi tot focul pe care i-l dăduseră iubirea, vinul şi îndrăzneala, le trecu, incandescent, de pe buzele lui pe ale ei; dar ea îşi desprinse – atât de straniu este acest sex – gura înlănţuită de cea arzătoare şi-şi întoarse iarăşi spre buzele fericite, obrazul.

— Şi în Clipa aceea, modestul soţ rămase locului cu o sărutare lungă şi-işi exprimă fericirea doar prin lacrimi nespus de dulci, care căzură ca nişte picături incandescente de naft pe obrajii Lenettei, iar apoi în inima ei tremurătoare. Îşi trase faţa tot mai îndărăt, dar în frumoasa ei uimire produsă de dragostea lui, se strânse, totuşi, cât mai aproape de el.

îi dădu drumul, înainte ca amicul său preferat să vină. Neaua de pudră căzută în chip trădător pe mire – această pulbere de fluturi care, la cea mai mică atingere a acestor fluturi albi, rămâne pe degete – i-a dezvăluit prea puţin; dar totul i l-au povestit ochii înrourat-sclipitori ai prietenului său şi ai miresei. Cei doi prieteni se priviră lung, zâmbind jenat, iar Lenette îşi pironi ochii în jos.

— Leibgeber spuse de două ori „hm! hm!” şi, de teamă, făcu, în sfârşit, remarca: „Seara noastră a fost tare frumoasă”; – pentru a nu fi privit, se postă îndărătul scaunului pe care sta mirele şi-şi puse mâna pe umărul lui, apăsându-l destul de cordial; dar acum, fericitul nu se mai putu stăpâni, se lipsi de bunăvoie de mâna miresei şi, înlănţuiţi de către îngeri şi înconjuraţi de cer, doi prieteni se îmbrăţişară bărbăteşte, în tăcere, sărbătorind, postum, după lunga nostalgie a întregii zile, clipa revederii de azi. În încântarea lui crescândă, soţul vru s-o atragă pe iubită în îmbrăţişarea iubitului prieten, pentru a extinde măreaţa alianţă; dar mireasa şi iubitul prieten rămaseră separaţi unul de altul şi-l îmbrăţişară doar pe el. Şi trei ceruri pure se boltiră strălucitor în trei inimi pure – şi nu era nimic altceva în de în afară de Dumnezeu, iubire şi bucurie şi mica lacrimă pământească, ce atârnă de toate florile bucuriilor noastre.

Fericiţii, copleşiţi de emoţii neobişnuite şi aproape uimiţi în sine, nu aveau curajul să se privească în ochii ce plângeau; iar prietenul mirilor părăsi în tăcere camera, fără a le face nicio urare şi fără a le spune bună seara.

CAPITOLUL AL DOILEA

De fapt, Siebenkäs s-a sculat încă de miercuri, dar abia

duminică voia să dea pe mână harnicei sale Graţii

— Care adusese în căsnicie mai curând suportul pentru bonete, decât pe sine însăşi – drugii de argint ai fondului tutelei, împachetaţi în hârtie sugativă, ca palisade ale meterezelor vieţii; mai cu seamă că nici nu putea face altfel, deoarece tutorele era plecat din ţară, adică din oraş, până sâmbătă. — „Nici nu pot să-ţi spun, dragă Leibgeber, zisese Siebenkäs, cum gust cu anticipare bucuria entuziastă a nevestei mele în privinţa asta. Zău, pentru a-i fi pe plac, aş vrea să am cu adevărat treizeci de mii de taleri; buna de ea a trăit până acum doar de la o bonetă la alta; duminică, însă, cum o să se mai salute deodată ea însăşi, ca o femeie făcută, când va putea să pună în aplicare o sută de proiecte gospodăreşti, pe care (bag eu bine seama) le frământă în cap. – Şi apoi, odată cu argintul, bătrâne, să înceapă îndată după predica de vecernie nunta mea de argint – să se împartă în toate odăile bere preţ de-o jumătate de gulden bun.” —

Nu mi-ar ajuta la nimic – căci tot m-ar corecta o sută de provinciali mărginiţi în „Reichs-Anzeiger” – dacă aş vrea să mint aici (oricât aş dori s-o fac) şi să relatez că cei doi avocaţi au petrecut scurta săptămână cât au fost împreună cu acea bună manieră şi seriozitate, care îţi asigură pe deplin, ca om, în general, şi mai ales ca învăţat, preţuirea sufletelor celor mai de rând, fără a mai vorbi de ale provincialilor mărginiţi.

Din păcate trebuie să cânt pe alt ton. Leibgeber a manifestat în târguşorul Kuhschnappel, ca şi în toate oraşele imperiale şi regionale, o seriozitate cum nu se poate mai autentică. Şi în târguşor, primul lucru pe care l-a făcut a fost să se introducă la club ca artist străin, pentru a se tolăni într-un colţ de canapea şi, fără a schimba vreun cuvânt sau vreo silabă, să adoarmă în public, în plină „Odihnă” (acesta era numele clubului). „Aşa îmi place să fac, a spus, în toate oraşele prevăzute cu cluburi, cazinouri, asociaţii «Armonia», muzee; căci rareori este în stare, cel puţin el, să doarmă noaptea ca lumea şi cum trebuie într-un

pat pustiu, cu toate zgomotoasele bătăi ale gândurilor din capul său şi cu pocnitoarele-serpentine aprinse ale procesiunilor de imagini, care trosnesc de-a valma tunător, încât abia îşi mai poate auzi şi vedea propriul eu. Dacă, dimpotrivă, stă răsturnat pe o canapea de club, atunci dispar toate şi se instaurează un armistiţiu al gândurilor; minunatul vorbit de-a valma ale celor prezenţi, picnicul trăncănelilor politice sau de altă natură al eminentelor cuvinte rostite tocmai la timpul potrivit, din care înregistrează când doar o ultimă silabă, când o antepenultimă – toate astea pregătesc sonor un pic de picoteală. Dar dacă lucrurile se petrec şi mai temeinic, dacă o frază e apărată cu adevărată străşnicie şi este cercetată din toate părţile, cât se poate de sever, printr-un strigăt final – atunci adoarme adânc ca o floare, pe care furtuna o clatină dar n-o trezeşte, iar mercurul barometrului său este pe deplin stabilizat.”

Câteva oraşe, pe care le cunosc, trebuie să-şi mai amintească desigur de un bărbat care, ca străin, a dormit totdeauna în „Odihnele” şi „Armoniile” lor, şi să se gândească la ochii ce priveau senin în jur şi cu care se scula totdeauna de pe canapea, şi îşi lua pălăria, de parcă voia să spună: „Vă mulţumesc pentru înviorarea mea!”

Cu toate acestea îi trec lui Leibgeber cu vederea orice somn şi orice stare de veghe în Kuhschnappel, întrucât va porni curând iarăşi în lumea largă; dar nu-mi poate fi indiferent faptul că propriul meu erou – care tocmai se statorniceşte aici cu soţia sa şi ale cărui isprăvi voi avea să le zugrăvesc după aceea, împreună cu alte feste ce i se vor face în schimb – se poartă întocmai ca şi cum s-ar numi Leibgeber, ceea ce nu mai e de mult cazul, de vreme ce l-a şi anunţat pe tutorele său, că şi-a schimbat acest nume cu acela de Siebenkäs. Oare n-a fost o intenţie de a juca o adevărată festă – pentru a nu critica decât o singură întâmplare – ca de pildă, atunci, când corul copiilor săraci din alumneu a început să-şi dreagă glasurile şi să cânte, în chip de fugă, tradiţionale cântece triviale şi de cerşit, în

faţa celor mai alese case de clerici, Leibgeber să-şi pună mai întâi să-i privească de la fereastră dogul său pentru mistreţi (căci nu poate trăi fără a avea un câine mare), împodobit pe cap cu o bonetă de lăuză, plină de gust? Şi, în al doilea rând, a fost oare ceva mai cumpătat faptul că Siebenkäs s-a apucat să muşte grăbit din lămâie, în văzul corului de şcolari, dezlănţuind astfel glandele salivare ale întregii şcoli? Succesul este destul de concludent; în faţa dogului îmbonetat, cântăreţii n-au mai putut să-şi stăpânească buzele pentru a cânta ca lumea, după cum nu e în stare să fluiere unul care e gata să râdă. Iar toate organele cântatului n-au fost oare inundate de apă, când s-au dezlănţuit glandele, astfel încât fiecare sunet trebuia să-şi croiască destul de anevoie drum prin salivă'?

— Dar, oare nu această ridicolă tulburare totală şi temeinică a tuturor cântăreţilor străzii a fost, de fapt, intenţia ambilor avocaţi?

Fireşte că Siebenkäs se reîntoarce aproape pe jumătate plin de libertăţi academice şi, de aceea, îşi mai permite încă vreo câteva. De altfel, mica supraabundenţă a tineretului universitar o privesc ca pe un trup plin de grăsime, pe care omida o consumă, în timpul prefacerii în crisalidă, spre a hrăni fluturele; din libertatea adolescentului trebuie să se hrănească bărbatul, iar un fiu al muzelor încovoiat nu poate deveni altceva decât un funcţionar care se târăşte în patru labe.

Cu toate acestea, cei doi prieteni şi-au petrecut zilele următoare, nu tocmai în afara rânduielii, doar cu scrierea cărţilor de vizită. Cu acestea, pe care, fireşte, nu era scris altceva decât: „Avocatul săracilor Firmian Stanislaus Siebenkäs şi soţia sa, născută Egelkraut, vă prezintă omagii" – cu cărţile de vizită şi cu soţia, voiau amândoi să cutreiere sâmbătă întregul oraş imperial cu trăsura, iar Leibgeber urma să sară din ea în faţa fiecărei case acătării şi să ducă sus misiva. Un obicei nu lipsit de raţiune al oraşelor care ştiu să trăiască!

— Dar fârtaţii Siebenkäs şi Leibgeber mergeau totuşi,

după toate aparenţele, pe făgaşul imperial-orăşenesc şi imperial-sătesc al celor mai înţelepte obiceiuri, mai mult din răutate satirică, şi imitau de fapt corect frumoasele moravuri burgheze, dar foarte în glumă; fiecare era în acelaşi timp propriul său măscărici şi propria sa lojă cu faţa la scenă. —

Sâmbătă au umblat, aşadar, amândoi cu trăsura prin târguşor; – dacă locuia undeva vreuna dintre notabilităţile locale, se opreau, predau biletele de parcurs, porneau mai departe şi nu încălcau nicio regulă. Mulţi domni şi multe doamne făceau, e drept, gafa de a-l confunda pe aducătorul biletului cu tânărul căsătorit care şedea jos în trăsură, dar aducătorul biletului rămânea serios şi ştia că va veni şi vremea să se amuze.

însă roata norocului a început în curând să scârţâie şi să împroaşte cu noroi; căci, atunci când Leibgeber a prezentat în casa preşedintelui de tribunal von Blaise optimea de coală cu ferparul căsătoriei lui Siebenkäs, l-a primit, e drept, cu căldură, o prăjină de femeie lungă şi costelivă, dar cu acea căldură cu care de obicei cotonogeşti oamenii, şi i-a spus îngrijorătoarele cuvinte:,. Bărbatul meu e preşedinte de tribunal în oraş şi nici nu este câtuşi de puţin acasă. La el nu e rost de învârteală pentru alde Siebenkäs; el e tutorele şi curatorul celor mai nobile familii de patricieni.

— Poţi s-o iei numaidecât din loc; căci ai greşit adresa.” – „Asta din urmă îmi vine s-o cred şi eu”, i-a ripostat Leibgeber.

Pupilul Siebenkäs încercă să-l împace oarecum pe purtătorul scrisorii sau foii sale cu femeia, remarcând că, mai înainte de-a face aport, ea latră întâi la fiecare străin, ca orice câine bun; şi când prietenul mai temător l-a descusut, dacă a luat măsuri juridice preventive faţă de toate excepţiile veninoasele care tutorele le-ar putea sorbi din schimbarea numelui împotriva restituirii sumelor sale de bani, l-a liniştit spunându-i că, înainte de-a se stabili aici ca Siebenkäs, îl pusese pe tutore să-i dea în scris părerea şi asentimentul său; şi că o să vadă asta acasă.

Dar acasă scrisoarea lui Blaise nu era de găsit nicăieri

— În niciun cufăr – în niciun caiet studenţesc – nici măcar printre hârtiile nescrise; dispăruse. „Da’ prost mai sunt, a spus pupilul, oare am nevoie de ea?”

„Hai, zise deodată, pe un ton mai grav, prietenul său, care răsfoise între timp ziarele de sâmbătă şi le băgase în buzunar, să facem mai bine câţiva paşi pe câmp.”

— Afară i-a dat, jenat „Das Intelligenzblatt von Schaffhausen” – Der schwabische Merkur” – ziarul din Stuttgart – şi pe cel din Erlangen şi i-a spus: „Uite, iată-l pe ticălosul tău de tutore!”

în toate ziarele acestea se aflau pasajele paralele: „După ce Hoseas Heinrich Leibgeber, aflat acum în al douăzeci şi nouălea an de viaţă, a plecat în 1774 la Universitatea din Leipzig, n-a mai dat, în acest răstimp, nici cel mai mic semn de viaţă; aşadar la cererea vărului său, domnul preşedinte de tribunal von Blaise, de a-i înfăţişa socotelile şi a-i remite averea aflată sub administrare tutelară, ce constă din o mie două sute de florini renani – întrucât termenul de dispariţie a expirat – numitul Hoseas Heinrich Leibgeber este citat şi invitat prin înştiinţare publică să se prezinte înaintea Camerei locale de succesiuni, el sau moştenitorii săi direcţi legali, în termen de şase luni de la data prezentei, stabilindu-se două luni pentru primul termen peremptoriu, două luni pentru al doilea şi două luni pentru ultimul, să se legitimeze suficient şi să preia averea; în caz contrar, i se aduce la cunoştinţă că, în conformitate cu decretul Consiliului din 24 iulie *de anno* 1699 – care declară *pro mortuo*[117] pe oricine este absent de zece ani –, averea de mai sus va fi atribuită şi remisă menţionatului văr şi tutore, domnul von Blaise. Kuhschnappel în Suabia, la 20 august 1785.

19 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Camera de succesiuni a oraşului nemijlocit imperial Kuhschnappel.”

117 Drept decedat (lat.).

Pe când avocatul parcursese ultimul rând şi se holba, încremenit la el, fratele său de suflet l-a luat de mână, tremurând prieteneşte şi i-a spus: „Dragul meu, vai, eu sunt de vină pentru asta, prin faptul că ne-am schimbat numele între noi!” – „Tu? oo, tu?

— Doar dracu’!

— Dar scrisoarea trebuie găsită”, i-a răspuns Siebenkäs; şi au repetat amândoi percheziţia domiciliară a tuturor locurilor unde erau adăpostite scrisorile.

— După vreun ceas de scotocit, Leibgeber a descoperit o scrisoare mânjită cu sfărâmăturile sigiliului tutorelui, a cărei hârtie grosolană, îndoită în chip de înştiinţare şi fără plic, vădea că nu fusese scrisă de pana vreunei femei, a vreunui curtean sau negustor, ci de aceea a cu totul altei orătănii. Oricum, pe hârtie nu se afla altceva decât numele lui Siebenkäs scris de mâna lui Siebenkäs – încolo niciun cuvânt, nici pe dinăuntru, nici pe dinafară. Foarte firesc; căci avocatul avea păcatul scrisului, adică de a-şi încerca pe plicurile scrisorilor, pana şi caligrafia proprie sau alta străină şi de a-şi scrie numele cu înfloriturі şi rotogoale.

Şi pe partea interioară a misivei fusese scris ceva; dar pentru a cruţa hârtia risipită într-un mod atât de incredibil, preşedintele de tribunal Blasius, scrisese recunoaşterea schimbării de nume cu o cerneală care dispare din nou de pe hârtie, de la sine, şi, prin volatilizare, îi restabileşte albul.

Ambii prieteni au tăinuit tinerei şi bucuroasei soţii seriosul trăsnet al furtunii ce se ridica deasupra căsniciei lor. Duminică dimineaţa, în timpul slujbei bisericeşti, au vrut amândoi să-i facă o vizită amicală preşedintelui de tribunal – dar, din păcate, acesta se afla la biserică. S-au gândit să-l fericească după-masă cu distractiva vizită – dar făcea el însuşi una la biserica orfelinatului, după ce mai înainte îi făcuse lui una întregul florilegiu orfan al băieţilor şi fetelor, pentru ca să le îngăduie să-i sărute mâna ca unui supraveghetor al celor orfani; căci inspectoratul orfelinatelor fusese încredinţat mâinilor sale nedemne,

după cum spunea el drept, dar cu modestie.

— După predica vecerniei, ţinea el însuşi una; pe scurt, o triplă balustradă spirituală de altar îi separa pe cei doi avocaţi de el. Se comporta frumos, îngăduind celor ce slujeau în casa lui, dacă nu să mănânce la aceeaşi masă cu el, măcar să se roage împreună. —

în cele din urmă, neliniştiţii prieteni au văzut că, la anumiţi oameni, poţi pătrunde mai uşor, ca hoţii, dacă nu te anunţi: încă duminică seara la ora opt, au intrat *sans fagons* în casa lui H. Von Blaise (sau pe nemţeşte Blasius). Totul era tăcut şi pustiu: au trecut printr-o curte interioară pustie într-un salon de primire pustiu, a cărui uşă cu canaturi, crăpată, îngăduia să priveşti în capela casei. Prin crăpătura uşii au zărit doar şase scaune, pe fiecare din de aflându-se o carte de cântece deschisă şi aşezată cu faţa în jos, şi o masă acoperită cu muşama, pe care se afla *Cerescul sărut al sufletului* de Miiller şi *Incincitele rânduieli pentru duminici şi sărbători* de Schlichthaber[118]. S-au strecurat prin crăpătură şi, ce să vezi! în capul mesei şedea singuratic preşedintele de tribunal şi îşi continua reculegerea dormind, cu bereta cu pene sub braţ. Slujitorii casei şi bisericii sale îi citiseră de fapt atâta timp (şi aşa se petreceau lucrurile în fiecare duminică), până ce somnul îl pietrificase sau îl prefăcuse într-o stană de sare, întrucât atât hrana mâncată **şi** băută, cât **şi** cea spirituală îi îngreunau deopotrivă **şi** ochii **şi** capul. Din acel moment slujitorii îi citeau tot mai încetişor, pentru a-l obişnui treptat cu amuţirea. Apoi servitorimea reculeasă îl lăsa în poziţia sa de adoraţie, rezemat de speteaza jilţului, până la ora zece şi toţi se călătoreau de acolo; pe la ora zece (când revenea, oricum, doamna preşedintească de la vizite), paracliserul, ajutat de paznicul de noapte, îl trezea deodată din somn strigând un „amin” strident, iar el îşi punea din nou ceva pe capul limpezit.

Astăzi lucrurile s-au petrecut altfel. Leibgeber a ciocănit

118 Anton Gottfried Schlichthaber (sec. al XVUI-lea), teolog german.

de câteva ori tare în masă cu încheietura degetului arătător, pentru a-l trezi din primul somn pe părintele târguşorului. Când acesta a dat cu ochii, la *lever* l-ul său, de cele două parodii costelive şi copii reciproce, n-a dus mâna după bereta ce-i căzuse, ci, în buimăceala sa datorită berii sau somnului, a apucat doar o perucă din fire de sticlă de pe capul-suport şi şi-a pus-o pe al său propriu. Pupilul i s-a adresat prietenos şi i-a spus că vrea să-i prezinte pe prietenul aflat de faţă, cu care a făcut troc de nume şi le-au schimbat între ei. De asemenea i s-a adresat preşedintelui de tribunal cu stimate domnule văr şi curator. Leibgeber – mai sălbatic şi mânios, pentru că era mai tânăr, iar nedreptatea nu-l privea pe el personal – a venit cu trei paşi nepoliticoşi mai aproape de urechile preşedintelui şi a azvârlit întrebarea: „De fapt, pe care dintre noi doi l-a declarat domnia-voastră *pro mortuo,* pentru a-l putea soma mai bine să se prezinte ca un mort?

— Aici îşi fac apariţia două stafii deodată.”

Blaise şi-a întors, mândru, faţa de la Leibgeber la

Siebenkäs şi a spus: „Dacă n-aţi schimbat cumva şi hainele, domnule, aşa cum v-aţi schimbat numele, atunci domnia-ta eşti preacinstita persoană cu care am avut onoarea să vorbesc de mai multe ori până acum.

— Sau poate că eşti, totuşi, *domnia-ta?”* s-a întors el iar către Leibgeber, care se scutura ca un posedat. „Ei, a continuat el mult mai prietenos, trebuie să-ţi mărturisesc, domnule Siebenkäs, că până acum am trăit într-adevăr cu părerea, că eşti aceeaşi persoană care a plecat acum zece ani de-aici la universitate şi a cărei mică moştenire am luat-o sub tutela sau, de fapt, sub curatela mea. La eroarea mea, dacă a fost o eroare, a contribuit cel mai mult, de bună seamă, asemănarea pe care se pare că o ai *praeter propter*2 cu dispărutul meu pupil, domnule; căci unele *tertia comparationis* 3 îţi lipsesc, totuşi, de pildă, dangaua de lângă ureche.”

„Semnul acela stupid, a intervenit Leibgeber, şi l-a şters cu o broască râioasă doar din pricina mea, pentru că

semăna cu o ureche de măgar şi pentru că nu s-a gândit că, odată cu urechea, îşi pierde în mod nechibzuit şi

1. Trezire (fr.).
2. Aproximativ (lat.).
3. Punctul în care două lucruri comparate coincid (lat.).

o rudă.” – „Şi se prea poate, a spus rece tutorele – trebuie să-mi îii martor, domnule avocat – că eram dispus să-ţi plătesc azi moştenirea; căci, ţinând seama de umorul dumitale poznaş, puteam lua foarte bine drept doar o glumă asigurarea dumitale că ţi-ai schimbat numele părintesc cu un altul absolut străin. Dar aflu în săptămâna ce-a trecut că te-ai proclamat şi unit în căsătorie ca domnul Siebenkäs, precum şi altele asemenea. Atunci am stat de vorbă despre chestia asta cu domnul mare-aprod (preşedinte) al Camerei de succesiuni, ginerele meu, domnul von Knämschilder, care mi-a spus că aş păcătui împotriva datoriei mele şi a propriei mele siguranţe, dacă aş da cu adevărat din mână masa succesorală. «Ce-ai putea să obiectezi, mi-a spus el pe bună dreptate, dacă şi-ar face apariţia odată adevăratul posesor al numelui şi ţi-ar pretinde o a doua remitere a sumelor datorate pupilului?» Şi ar fi, într-adevăr, prea nemilos pentru un om care, cu toate multiplele sale ocupaţii, a acceptat oneroasa curatelă pe care i-o impun legile, doar din dragoste pentru o rudă

— Ar fi prea nemilos, zic, dacă ar trebui, drept răsplată, să mai plătească încă o dată aceeaşi sumă din propria-i pungă. — între timp, domnule avocat Siebenkäs, întrucât ca persoană particulară poate acord pretenţiilor dumitale mai multă legitimitate decât îţi închipui, dar dat fiind că dumneata, ca jurist, ştii bine că o convingere individuală încă nu furnizează un temei legal şi că eu trebuie să acţionez aici nu ca om, ci ca tutore, ar fi poate mai nimerit să las decizia unei persoane intermediare mai puţin părtinitoare faţă de dorinţele mele, şi anume Camerei de succesiuni. Fă-mi cât mai curând plăcerea, domnule avocat Siebenkäs, încheie el mai zâmbitor şi punându-i mâna pe umăr, de a vedea dovedit juridic, ceea ce eu pur şi simplu

doresc, şi anume că eşti vărul meu Leibgeber dispărut de atâta vreme.”

— „Oare mica asemănare, pe care domnul Siebenkäs o prezintă cu… sine însuşi, respectiv cu pupilul domnieivoastre – începu Leibgeber, furios-calm şi cu diferite rulade şi fugi, pe clavirul culorilor feţei – oare aceasta să aibă efectul de a nu dovedi nimic, precum o similitudine similară în cazul unei *comparatio litterarum*1?”

— „Ceva, fireşte, spuse Blasius, dar nu totul: căci au existat mulţi pseudo-Neroni 2, şi trei sau patru pseudosebastiani 3 în Portugalia – şi dacă ai fi chiar dumneata însuţi vărul meu, domnule Leibgeber?”

Acesta sări repede, cu un ton schimbat, bucuros, şi spuse: „Asta şi sunt, stimatul meu domn tutore – totul a fost o încercare – şi iartă-i prietenului meu mica prefăcătorie.” – „Totul e în perfectă regulă, ripostă von Blaise mai îngâmfat, dar totuşi trebuie să convingeţi propriile domniilor-voastre tertipuri de necesitatea investigaţiei unei instanţe publice.”

Aceasta îl dezarmă pe avocatul sărmanilor; – strânse mâna prietenului său, pentru ca acesta să se stăpânească, şi întrebă cu o voce complet înăbuşită de sentimentul unei un neobişnuite: „Nu mi-aţi scris niciodată la Leipzig?” – „Dacă eşti pupilul meu, ripostă Blasius, desigur, de mai multe ori; dar dacă nu eşti, ai pus mâna doar pe scrisorile mele în alt mod.” – „Ei, continuă Siebenkäs îngăimând mai moale, nu vă amintiţi de nicio scrisoare, în care mă asiguraţi de lipsa de primejdie a schimbării numelui meu, de niciuna?” – „Zău, asta e ridicol, răspunse Blaise, atunci chestiunea litigioasă ar fi, doară, soluţionată.”

în momentul acesta Leibgeber puse cele zece degete, ca nişte nituri, pe părintele oraşului, îi cuprinse fiecare umăr ca pe un oblânc de şa, îl imobiliză în jilţ prin încleştarea mâinilor şi îi vorbi ca un bubuit de tunet: „Nicio scrisoare? Niciuna, niciuna, bătrâne şi cinstite ticălos cărunt?

— Nu grohăi, că te sugrum!

— Niciuna, Doamne Dumnezeule!

— Nu te mişca, tutore; câinele meu o să-ţi sfârtece beregata – răspunde încetişor – n-ai primit nicio scrisoare, zici?”

„De bună voie nu spun nimic, şopti Blasius, căci oricum nicio mărturie sub constrângere n-are valabilitate.” Atunci Siebenkäs îl desprinse de tutore pe prietenul său,

1 Comparaţie a scrisurilor (lat.).

28 Atât în cazul împăratului roman Nero (37—68 e.n.), cât şi al regelui Sebastian al Portugaliei (1554—1578) au apărut, după moartea lor, diferiţi impostori.

dar acesta se adresă dogului pentru mistreţi: „Mordax, mistreţul, şo’ pe el!” Leibgeber luă peruca din fire de sticlă de pe capul slujitorului statului, îi rupse principalele bucle şi îi zise lui Siebenkäs, în timp ce dogul sta gata să sară: „Ţine-l bine, ca să nu-l înhaţe dogul, căci trebuie să m-asculte; vreau să-i recit câteva măguleli galante, aşa că nu-l lăsa să spună nici pâs!

— Domnule preşedinte de tribunal, născut von Blasius, intenţia mea, aici, nu e câtuşi de puţin să-ţi aduc injurii şi nici să-ţi recit pamflete improvizate, ci vreau să-ţi spun, mai curând, că eşti un ticălos bătrân – un eventual jefuitor de orfani – un mişel lustruit cu firnis şi altele asemenea. Astfel de titluri, pe care le folosesc aici, ca: ticălos – iudă – derbedeu – (la fiecare cuvânt lovea turbanul din fire de sticlă de mâna cealaltă, ca un talger dintr-o fanfară de ieniceri) – mişel – lipitoare lacomă de sânge – lipitoare lacomă de lacrimi –, asemenea definiri nominale nu sunt injurii şi nu ofensează, pentru că poţi spune foarte bine în glumă cele mai mari injurii, iar eu glumesc aici – şi, întru apărarea dreptului propriu, poţi injuria oricând. Mordax!” – Câinele ridică ochii spre Leibgeber aşteptând să-i dea ordine.

„Acum potoleşte-te”, îl rugă Siebenkäs, pe care priveliştea păcătosului abătut îl făcea să i se strângă inima. —

„îndată; dar nu mă irita peste măsură, spuse Leibgeber, lăsând să-i cadă peruca din mână, pentru a o călca în

picioare, şi scoţând foarfeca şi hârtia neagră din buzunar. Vreau doar să decupez, foarte calm, mutra capitonată a acestui adormit care se roagă şi s-o iau cu mine ca *gage d'amour*[119]*.* Pot, doar, să-l duc cu mine pe acest *ecce homunculus* prin jumătate lume şi s-o rog: «Ciomăgeşte-l bine! Fericit cel ce-l ciomăgeşte pe preşedintele Blasius 'din Kuhschnappel încă înainte de-a porni la drum; numai că eu am fost atunci mult prea puternic pentru asemenea lucru.»"

„Raportul asupra succesului (continuă el, cu faţa întoarsă spre Siebenkäs şi terminând de decupat o siluetă reuşită) n-am să i-l pot face acestui perfid şi zgâriebrânză al nostru decât *peste un an,* pentru că abia atunci puţinele injurii, cu care l-am putut eventual leza pe ticălos, vor fi prescrise conform legii şi vom putea redeveni prieteni ca mai înainte."

Leibgeber se despărţi cât se poate de politicos, împreuna cu ceilalţi, şi chiar îl rugă pe preşedintele de tribunal să nu-l însoţească până în uliţă, pentru că atunci Mordax cu greu ar mai putea fi împiedicat să sfâşie.

Ajuns pe uliţă îi spuse prietenului: „Nu face mutra asta stupidă – oricum am să vin doar pe fugă, din când în când, pe la tine; însoţeşte-mă până dincolo de poarta oraşului; trebuie să trec încă azi peste frontiera voastră – hai s-o luăm la picior, pentru ca înainte de şase… minute să ajung pe pământ princiar."

Când ajunseră dincolo de poartă, adică dincolo de ruinele ei, grota de cristal şi plină de reflexe a nopţii de august se boltea, deschisă şi luminată, peste pământul verde-închis, iar liniştea marină a naturii era în contradicţie cu furtuna pieptului omenesc; noaptea trăgea în sus, pe deasupra pământului, şi în jos, pe sub el, învelitoarea cerului plină de sori liniştiţi, fără nicio adiere; semănăturile secerate zăceau în snopi, fără foşnet, iar un greier monoton şi un bătrân inofensiv, care aduna melci pentru groapa de crescut melci,

119 Dovadă de dragoste (fr.).

păreau să fie singurii locuitori în întunericul fără sfârşit. Orice foc de mânie părea să se fi consumat şi stins în amândoi prietenii. Leibgeber spuse pe un ton ce cobora două octave: „Slavă Domnului! atmosfera asta scrie din nou un vers paşnic în jurul clopotului de furtună lăuntric; – am impresia că noaptea, cu acoperământul ei negru, domoleşte uşor toba mea zgomotoasă şi o preface într-o muzică de înmormântare; şi, după atâta gâlceavă, mă simt cu plăcere oarecum abătut.”

„Măcar de n-ar fi fost din pricina mea, bătrâne Heinrich, ripostă Siebenkäs, furia ta împotriva ponositului de păcătos!” – „în locul meu, vorbi Leibgeber, ai fi urlat şi mai rău, cu toate că de obicei nu le arunci în faţă oamenilor o satiră atât de uşor ca mine; de fapt, poţi îndura maltratări, mai ales când eşti atât de blând ca mine, dar nu maltratări ale prietenului; şi, din păcate, tu eşti martirul numelui meu şi, totodată, martorul ocular şi martirul prieinei acesteia. Ţi-am făcut o încurcătură pe cinste şi te las acum baltă cu ea.” Siebenkäs se temea încă de mult, că va aduce vorba de cei o mie două sute de guldeni taxa de botez pentru schimbarea numelui său, ca şi de taxa de renunţare la numele său; de aceea vorbi atât de senin şi liniştit, pe cât îi îngăduia inima copleşită de grăbita despărţire în noapte: „Eu şi nevasta mea avem încă destule provizii în inexpugnabila noastră citadelă konigsteiniană[120], şi putem semăna şi strânge recolta în ea.

— Numai de-ar da Domnul, să avem de rezolvat uneori câte o problemă grea; după asemenea chestiuni dificile, vinul de masă al vieţii risipite ca fumul, are din nou un gust deosebit de bun.

— Mâine îmi voi redacta plângerea.” – Amândoi îşi mascau în fraze caraghioase înduioşarea dinaintea ceasului despărţirii ce avea să sune curând. Întrucât cei doi *alter-ego* ajunseseră la un stâlp de hotar, Leibgeber spuse: „Acum marş îndărăt! Nevastă-ta se neliniştеşte, a trecut de

120 Cetatea Konigstein din Saxonia trecea drept inexpugnabilă.

ora unsprezece. Colo se şi văd zidurile voastre de apărare, spânzurătoarea, fortăreaţa voastră de graniţă. Eu mă duc deocamdată în ţinuturile Bayreuthului şi ale Saxoniei şi îmi secer secara, adică decupez mutre străine şi, uneori, şi vedeniile mele smintite.

— Din amuzament, poate că te voi revedea peste un an şi o zi, când injuriile verbale vor fi prescrise în toată regula. Doar în trecere pe-aici!” (adăugă el repede). „Dă-mi cuvântul de onoare, că-mi vei împlini numai o mică plăcere.” – Siebenkäs i-l dădu precipitat. „Nu-mi trimite banii lăsaţi în depozit – un reclamant trebuie să facă cheltuieli redacţionale.

— Aşadar, rămâi cu bine, dragul meu!” aceste ultime cuvinte le rosti tare şi grosolan şi, după o sărutare fugară, se porni, netamnesam să alerge pe coastă la vale. Consternat, cel părăsit cătă lung în urma alergătorului, fără a însoţi rămasul bun cu vreun cuvânt. În vale, alergătorul se opri şi se aplecă mult în jos şi… îşi lărgi legăturile ciorapilor. „Nu puteai face asta şi-aicea sus?” îi strigă Siebenkäs, apoi alergă spre el spunându-i: „Rămânem împreună până la locul spânzurătorii”. — în cele din urmă se opriră în faţa movilei unde se desfăşura bâlciul târguşorului, în faţa locului de execuţie: „Ei, haide la deal!” spuse Siebenkäs.

După ce au urcat această colină de hotar a atâtor existenţe nenorocite şi când s-au uitat la altarul de piatră ajurat cu verde al unor victime nevinovate, imaginându-şi-le în clipa întunecată, câte picături de sânge grele şi chinuite, câte lacrimi arzătoare au căzut adesea de la pruncucigaşele *I,* martirizate şi asasinate de către stat şi iubitul lor, pe această ultimă şi cea mai scurtă bancă de tortură, pe acest ogor al sângelui – şi când a privit de pe acest banc al înceţoşării vieţii peste pământul larg, în jurul hotarelor căruia şi peste ale cărui râuri se ridicau, învolburându-se, negurile nopţii, Siebenkäs a apucat, plângând, mâna prietenului, a căutat spre cerul liber, înstelat, şi a spus: „Acolo, sus, negurile zilelor noastre trebuie să se fărâmiţeze în stele, precum negurile din Calea

lactee se descompun în sori. Heinrich! încă nu crezi în nemurirea sufletului?” – „Prietene, i-a răspuns Leibgeber, încă nu vreau s-o apuc pe calea asta. Că, doară, Blasius, abia dacă merită să trăiască o dată, necum de două sau de mai multe ori. Fireşte că uneori parcă am impresia că o bucată din lumea cealaltă ar trebui să fie pictată în aceasta de-aici, pentru ca să fie întreagă şi rotunjită, aşa cum am văzut adesea, pe laturile tablourilor, lucruri străine zugrăvite pe jumătate, pentru ca reprezentarea principală să fie detaşată de ramă şi să alcătuiască un întreg.

— Dar în această clipă oamenii îmi par a fi nişte raci, pe care popii i-au lăsat să se târască prin cimitire cu câte un felinar de vânt în spinare, şi îi dau drept suflete ale răposaţilor; aşa şi noi, cu felinarele noastre de suflete, ne târâm dincolo, peste morminte, cu măşti de nemuritori. Poate că se vor stinge cândva.” – Prietenul său l-a strâns la piept şi i-a spus cu aprindere: „Noi nu ne stingem

— Rămas bun de-o mie de ori – ne vom revedea necontenit – nu ne stingem, pe sufletul meu!

— Rămâi cu bine, rămâi cu bine!”

Şi s-au despărţit. Heinrich a pornit agale, cu braţele atârnând, pe potecile dintre mirişti; şi n-a ridicat mâna la

I Tocmai avea de apărat în justiţie o presupusă pruncucigaşă (n.a.).

ochii ce se revărsau, pentru a nu semnala defel durerea sa. Dar pe iubitul rămas orfan l-a podidit o durere mare, pentru că oamenii care izbucnesc rar în lacrimi, le varsă cu atât mai fără măsură; – şi astfel s-a întors acasă şi şi-a odihnit inima istovită şi destrămată la pieptul fără griji al soţiei sale, pe care nu-l mişca nici măcar un vis; – dar, până departe în anticamera viselor, l-au însoţit imaginile zilelor viitoare ale Lenettei şi plecării în noapte a prietenului, sub stelele către care privea singuratic, fără speranţa de-a se apropia vreodată de de; şi tocmai pe prietenul său l-a plâns cel mai îndelung, între nu mai mult de doi ochi…

Nu întreba prea mult de ce s-au avut amândoi ca fraţii; iubirea n-are nevoie de explicaţie, doar ura are. Toate

sursele a ceea ce e mai bun, de la Univers până la Dumnezeu, s-au acoperit cu o noapte plină de stele prea depărtate. La început, în savuroasa vreme verdestrălucitoare a tinereţii universitare, îşi pătrundeau cu privirea prin piept până-n inimă, dar se atrăgeau cu polii contrari. Siebenkäs se bucura straşnic de vigoarea aspră, ba chiar de irascibilitatea lui Leibgeber, de zborul şi râsul său privitor la orice aparenţă nobilă, sensibilă, ba chiar savantă.

Leibgeber, dimpotrivă, îşi afla aleasă bucurie şi dragoste în acul cu diamant pe care îl înfigeau reciproc, în satiricul său frate de lapte, poezia şi blândeţea împreună cu un stoicism ce înfrunta întreaga lume. Şi, în sfârşit, fiecare trăia zilnic lângă celălalt bucuria de a-l înţelege neobişnuit de bine când glumea sau chiar când lua ceva în serios. Dar nu orice prieten găseşte asemenea prieteni.

CAPITOLUL AL TREILEA

Avocatul a redactat o reclamaţie bună împotriva tutorelui său Blaise, a prevăzut-o cu mai multe trăsături satirice, pe care nu le înţelegea decât el, şi a înaintat-o Camerei de succesiuni. E ceva însuşi faptul că întreprinzi ceva la ananghie. Din motive de dragoste, Firmian Siebenkäs i-a ascuns soţiei amânarea moştenirii, precum şi trocul cu numele, care se prescrisese; el se baza pe faptul că o soţie de avocat îngrădită în lumea ei nu va putea arunca niciodată o privire pe harta domestică a unui distins patrician.

De fapt, ce-i putea lipsi unui om care trecuse deodată din săptămâna liniştită a celui ce trăieşte de unul singur în săptămânile lunii de miere în doi? Abia acum a cuprins-o pe Lenette, pentru prima oară, cu amândouă braţele – înainte îl ţinea strâns, cu braţul stâng, pe prietenul nestatornic în viaţă, care venea şi pleca în zbor —; iar ea putea acum să se desfăşoare mult mai comod în cămările inimii lui. Şi sfioasa femeie a şi făcut-o, atât cât a îndrăznit; i-a mărturisit, deşi cu teamă, că aproape e bucuroasă de faptul că sălbaticul dog pentru mistreţi nu mai stă tolănit sub

masă şi nu mai priveşte de-acolo înspăimântător; ar fi fost, însă, imposibil să afle de la ascultătoarea soţie, dacă va fi gândit cumva acelaşi lucru şi despre sălbaticul lui stăpân. Ea îi apărea avocatului întocmai ca o fiică şi, pentru înaltadultul tată, nu putea avea destule particularităţi mărunte.

Faptul că, atunci când el ieşea în oraş, Lenette privea în urma lui cât era uliţa de lungă, nu însemna nici jumătate din aceea că alerga cu peria după el până dincolo de uşa casei; iar dacă, sus, în cameră, descoperea cumva, din spate, pete de noroi pe poalele mantăii lui de ploaie, îl trăgea neapărat îndărăt în casă şi trebuia să perie, înăuntru, tivul hainei până ce era curat, de parcă la Kuhschnappel impozitul pentru caldarâm se plătea într-adevăr pentru o pată de noroi. Siebenkäs răbda liniştit periatul, apoi o săruta şi spunea: „Pe faţa dinăuntru mai sunt încă destule, dar nu le vede niciun suflet de om, iar când mă întorc, o să le râcâim şi răzuim, sus, împreună”.

Pentru aşteptările şi pretenţiile sale era într-adevăr prea mult – dar pentru dragostea lui reciprocă *nu* –, faptul nu numai că-i asculta feciorelnic orice dorinţă sau semn, dar şi că le urma şi îl slujea ca o fiică. Uneori îi spunea: „Fiică de copist al consiliului, nu fi chiar prea ascultătoare faţă de mine; nu sunt părintele tău, un copist al consiliului, ci doar un avocat al sărmanilor şi m-am însurat cu tine şi, după părerea mea, mă numesc Siebenkäs”. „Şi răposatul taică-meu, îi riposta ea, a conceput unele lucruri singur, în tăcere şi cu propria-i mână şi le-a transcris apoi frumos, pe curat.” Dar acest straniu răspuns pe ocolite îi plăcea foarte mult avocatului; şi când, din prea multă veneraţie pentru el, nu înţelegea nicio glumă, pe care o făcea pe socoteala lui însuşi – fie că îl contrazicea în autoînjosirea sa ironică, fie că era de acord cu importanţa pe care şi-o dădea ironic –, avocatul gusta din plin aceste provincialisme spirituale ale soţiei sale. Lenette putea să folosească fără grijă forme vechi în locul cuvintelor moderne, căci asemenea antichităţi religioase din *Biblia* lui Luther erau nişte contribuţii destul

de acceptabile la lexiconul simţămintelor şi al lunii lui de miere.

— Odată, după ce ea probase, pe rând, cu încântare, o boneta foarte drăguţă pe cele trei capete-suport, pe care le săruta uşor uneori, Siebenkäs i-a îndesat boneta pe propriul ei cap, în faţa oglinzii, cu cuvintele: „Pune-o-n cap şi priveşte în oglindă, poate că şi capul tău e la fel de bun ca unul de lemn”; iar ea a surâs nespus de încântată şi i-a spus: „Totdeauna vrei să mă flatezi pe alde mine”. Credeţi-mă, această naivă nesesizare a sensului l-a mişcat într-atât, încât şi-a jurat să nu mai facă nicăieri asemenea glume, decât în sine şi pentru sine.

— Dar ce înseamnă asta faţă de bucuria mai înaltă a lunii de miere? Asemenea bucurie a avut-o când, în următoarea zi de pocăinţă, Lenette n-a vrut să-i îngăduie cu niciun preţ s-o sărute, atunci când l-a privit, de trei ori mai frumoasă, din frunzarul întunecat al rochiei, cu florile albe şi roşii ale tinereţii ei în manşete sau horbote negre. „Asemenea gânduri lumeşti, i-a spus ea, nu se cad defel în faţa bisericii, dacă tot ţi-ai pus veşmânt de pocăinţă – ci trebuie să aştepţi.” – Iar el şi-a zis în sine: „Am să-mi înfig prin buza de jos o lingură de supă lungă de cinci ţoii şi lată de trei ţoii, ca o americancă din nord-vest, şi am s-o port pretutindeni, dacă mi-o mai arde vreodată să cochetez şi să giugiulesc acest suflet evlavios, când este îmbrăcat în negru şi când se trag clopotele.” – Şi, cu toate că nu frecventa în mod deosebit biserica, şi-a ţinut cuvântul faţă de ea şi de el însuşi.

Din asta veţi deduce cu uşurinţă, cât de deplin fericit a fost avocatul în luna de miere, atunci când Lenette a îndeplinit pentru soţul ei, cât se poate de frumos, toate treburile pe care de obicei le făcea el însuşi, şi încă destul de jalnic şi de morocănos, şi când, măturând şi periind neobosit, a izbutit ca ditirambica lui celulă monahală să devină curată, dreaptă şi netedă ca o masă de biliard; în luna lui de miere, ea i-a plantat întregi arbori meliferi plini de plăcinte, când zumzăia dimineaţa în jurul lui ca o albină

harnică, şi când aducea ceară în micul lor stup, construind celule, dereticând prin celule, aruncând corpurile străine şi astupând crăpăturile – în timp ce el hălăduia liniştit în actele sale şi construia cuibul juridic de viespi, aruncând apoi deodată o privire, din cuibul său de viespi, asupra drăgălaşei făpturi îmbrăcate în cea mai drăguţă rochie de casă. De câte ori nu ducea pana la gură şi îi întindea peste călimară mâna cu palma deschisă şi îi spune de dindărătul penei: „Pentru Dumnezeu, ai răbdare doar până după-amiază, când stai şi coşi: atunci o să fii răsplătită şi sărutată din plin, când mă voi preumbla de colo până colo”.

Pentru ca nicio cititoare să nu se îngrijoreze, cumva, de înăcrirea unei asemenea luni de miere prin intermediul ticălosului dezmoştenitor Blaise, pun doar această întrebare: oare nu avea avocatul mâna de argint şi şteampul celor şapte procese în curs, care erau pâine de filoane de argint?

— Nu-i adusese bunul său Leibgeber, pe patru roţi norocoase, carul cu vistieria unui regiment, în care erau încărcaţi doi taleri cu ochelari de-ai lui Julius, duce de Braunschweig, un taler de comitat rusesc cu Sfânta Treime din 1679, un ducat cu coadă, un talerţânţar sau taler-viespe, cinci ducaţi vicariali şi o mulţime de ephraimiţi1? Căci putea să calcineze şi să volatilizeze fără grijă acest cabinet de monede, întrucât prietenul său îl înjghebase în buzunarele sale numai ca să-şi bată joc de cei care îşi cumpărau cu o sută de taleri o asemenea colecţie.

1 Ephraimit nume dat în batjocură monedelor de argint prost, cu care Frederic al II-lea al Prusiei făcea plăţile în timpul războiului, denumite astfel după bancherul său Ephraim.

Oricum, într-o zi de Sfinta Maria, spre seară, i s-a năzărit ideea care le va face întru totul pe cititoarele istoriei sale să le vină inima la loc şi care l-a făcut pe ei însuşi mai fericit decât cel mai mare paner plin cu coşuleţe de roade sau decât un coş cu vin. Dar Siebenkäs ştia dinainte că va avea asemenea idee; când era în mizerie, spunea totdeauna:

„Nu mă prinde mirarea defel ce expediente am să inventez iar; căci sunt atât de sigur că voi găsi unul, precum sunt sigur că adăpostesc patru ventricule ale creierului”.

— Ideea aducătoare de fericire, despre care vorbesc, era să facă întocmai ceea ce fac şi eu aici: adică o carte, deşi una satirică. Aici un fluviu năvalnic de sânge a răbufnit din ecluzele deschise ale inimii sub roţile şi morile ideilor sale şi întreaga maşină spirituală s-a pornit să hodorogească, să huruie, să împroaşte cu praf şi să zdrăngănească – şi câteva mierţe erau gata măcinate pentru opera sa. Nu cunosc vreun tumult spiritual mai mare – şi nici chiar mai dulce – într-un om tânăr, decât atunci când umblă de colo până colo prin odaie şi ia hotărârea cutezătoare de-a pune mâna pe un top de hârtie de concepte şi a face din el un manuscris; ba chiar se pot purta dispute, dacă prorectorul Winckelmann1 şi comandantul de oşti Hanibal2 au umblat de colo până colo prin cameră mai repede decât au luat, amândoi, hotărârea îndrăzneaţă de-a merge la Roma. Întrucât intenţiona să scrie o *Selecţie din hârtiile diavolului*[121], Siebenkäs a trebuit să iasă din casă şi să dea ocol de trei ori târguşorului pentru ca, datorită picioarelor obosite, să poată îmbina mai bine în rosturile lor ideile mobile ce se rostogoleau. S-a întors ostenit de văpaia lăuntrică, s-a uitat să vadă dacă e destulă hârtie albă pentru manuscrise, apoi a alergat iute la făcătoarea sa de bonete şi a sărutat-o atât de repede încât ea abia a putut scoate dintre buze acul cu gămălie – ultimul ghimpe al acestor trandafiri. În timpul sărutului, a fixat cu acul, foarte liniştită şi privind cu coada ochiului, o panglică pe una

1 Johann Joachim Winckelmann (1717—1768) a trecut în 1755 la catolicism, plecând la Roma.

2 Comandantul de oşti cartaginez Hanibal (247—183 î.e.n.) a ajuns până la porţile Romei.

din aripile bonetei. „Bucură-te, i-a spus Siebenkäs, dansează cu mine prin cameră, căci mâine scriu un op, o

121 Scriere satirică a lui Jean Paul (1789).

carte. Astă-seară poţi să coci la cuptor capul de viţel, chiar dacă e împotriva celor douăsprezece table ale legii noastre referitoare la mâncare.” Căci el şi ea se constituiseră îndată, miercuri, într-o comisie legislativă a mâncărurilor şi, printre cele treizeci şi nouă1 de articole ale unei rânduieli economice a meselor, trecuse şi fusese decretat şi unul, cum că seara voiau s-o scoată la capăt fără carne, ca brahmanii, mâncând foarte simplu şi doar lucruri ce ţineau locul cărnii. Dar a trebuit să-şi dea multă osteneală până s-o facă pe Lenette să înţeleagă că speră să recâştige prin scris capul de viţel, doar cu preţul unei *singure* coli a opului *Selecţie din hârtiile diavolului* şi că a avut un motiv să-şi acorde singur dezlegare de postit; căci Lenette gândea ca omul de rând sau ca tipăritorul clandestin, că o carte în manuscris se plăteşte la fel ca una tipărită şi că zeţarului i se cuvine aproape mai mult decât celui ce-o scrie. Ea nu auzise încă nimic în viaţa ei despre imensa răsplată onorifică pe care o obţin autorii germani în prezent; era ca nevasta lui Racine, care nu ştia ce era un vers sau o tragedie şi care acoperea, oricum, cheltuielile casei cu de.

Prima şi cea mai de seamă mulţumire pentru noul liman drept şi frumos spre care se îndrepta acum viaţa lui a adus-o prin aceea că a desăvârşit cu cea mai mare fervoare apărarea pe care începuse s-o redacteze pentru scutirea de tortură a unei femei acuzate că-şi omorâse copilul. Legistul oraşului o damnase după proba plămînului2, care duce la eşafod cu aceeaşi precizie ca şi proba apei 3, la femei.

Zile liniştite şi în singurătate, din primăvara căsniciei, le-au acoperit poteca celor doi cu un covor de flori. Doar

1 Aluzie ironică la cele treizeci şi nouă de articole ale legii fundamentale a Bisericii anglicane (1571).

2 Se credea că dacă plămânul unui nou-născut plutea pe apă, copilul trăise după naştere, pe când, dacă se scufunda, dovedea că murise înainte de naştere.

3 Dovadă de nevinovăţie, în evul mediu; acuzatul era aruncat în apă legat: dacă se scufunda, era o dovadă de nevinovăţie, dacă plutea, era vinovat, întrucât apa îl

respingea.

jos, sub fereastră, îşi făcea apariţia de câteva zile un domn îmbrăcat în mătase de culoarea cărnii, atunci când Lenette se apleca şi întindea braţul, trebăluind îndelung la cârligele cu care fixa obloanele deschise. „Mi-e cu adevărat ruşine să mă aplec pe fereastră, a spus ea; un domn distins adastă totdeauna jos şi îşi scoate pălăria şi mă cântăreşte din ochi, de parcă ar fi unul de-ăia care taxează cărnurile.”

În vacanţa şcolară de sâmbătă, inspectorul şcolar Stiefel şi-a împlinit făgăduiala rostită solemn în ziua nunţii, de a-şi face cât de des apariţia şi măcar de-a nu lipsi în vacanţa şcolară de la sfârşitul săptămânii. Pentru a încânta cât mai mult urechea prin variaţie, am să-l numesc „Cizmă-de-blană”[122], mai ales că întreg târguşorul imperial îi zice astfel, din pricina blănii cenuşii şi a jambierelor de iepure pe care le poartă pe picioare ca pe o sobă portativă, ce cruţă lemnele. De cum a păşit pe prima scândură a duşumelei odăii, „Cizmă-de-blană” a legat mănunchi câteva flori aducătoare de bucurie şi i-a pus advocatului bucheţelul la butonieră; totodată l-a numit pe loc colaborator la „Buletinul din Kuhschnappel şi mesagerul zeilor şi recenzentul tuturor programelor germane” – o operă care urma să ajungă mai cunoscută, pentru ca prin ea să devină notorii şi scrierile şcolăreşti pe care le recomanda. Mie personal îmi convine de minune acest contract redacţional, pentru că prin el îi pică şi eroului meu, din recenzii măcar, câte un sfanţ pentru supa de seară. De altfel, inspectorul şcolar, redactorul-şef al buletinului, nu obişnuia să ocupe câtuşi de puţin cu uşurinţă posturile de judecători critici; dar Siebenkäs crescuse în ochii săi până la a deveni singura fiinţă ce depăşeşte chiar şi pe un recenzent – un scriitor –, întrucât, în drumul spre biserică, aflase de la Lenette cum că bărbatul ei dă la tipar o carte groasă.

La rândul său, eroul nostru şi nourecrutatul recenzent i-a oferit în această seară lui Stiefel bucuria şi perspectiva

122 Joc de cuvinte în original, întrucît Stifel, numele inspec

multor altor seri, şi anume scoţând din colecţioara de monede lăsată de Leigbeger, un taler-ţânţar sau talerviespe, nu ca să dea un bacşiş pentru instalarea în cuibul viespilor critice, ci pentru a preschimba talerul-ţânţar în monede mai mărunte. Inspectorului şcolar, căruia, ca unui harnic slujitor al arginţilor într-un cabinet personal de taleri colecţionaţi, i-ar fi plăcut să vadă că toţi banii nu există, în general, decât pentru cabinete – se referea la cele numismatice, nu politice – i-au sticlit ochii şi
i s-a îmbujorat faţa; încântat de taler, l-a asigurat pe avocat, care cerea, în schimb, doar valoarea lui naturală, nu cea artistică: „Dar în asta recunosc eu adevăratul serviciu prietenesc14. — „Nu, a ripostat Siebenkäs, adevăratul serviciu prietenesc mi l-a făcut Leibgeber, care mi-a dăruit de fapt talerul.[123] — „Dar eu aş da cu siguranţă de trei ori valoarea lui, numai să vrei să-mi ceri asta”, a spus Stiefel. — „Dar, a sărit Lenette, încântată de prietenia şi încântarea lui Stiefel, şi l-a ghiontit pe ascuns pe bărbatu-său, cu o cutezanţă ce mă uimeşte, făcându-i semn să rămână neclintit, bărbatul meu nu vrea nicicum altfel, iar un taler e un taler.” – „Dara ripostat Siebenkäs, mai curând aş avea dreptul să-ţi cer de trei ori mai puţin, dacă ţi-aş ceda, în viitor, colecţioara mea taler cu taler.” Ei, suflete dragi! De-ar fi „da”-urile omeneşti totdeauna asemenea „da”-uri ca ale voastre!

într-o asemenea seară plină de satisfacţii, holteiul Stiefel nu s-a zgârcit defel cu politeţurile la adresa sexului femeiesc, mai ales faţă de o femeie pe care o îndrăgise, încă de mireasă, în trăsura-i nupţială, şi care îi devenise acum chiar de două ori mai dragă, ca soţie a unui asemenea prieten şi ca asemenea prietenă a lui însuşi. De aceea a antrenat-o cu destulă fineţe în discuţia ce fusese prea savantă până acum, făcând trecerea peste cele trei capetesuport, ca peste trei pavele de pe uliţă, spre jurnalul de mode, numai că a alunecat prea repede îndărăt către un jurnal de mode mai vechi, şi anume, către acela al lui

123torului şcolar, înseamnă, de fapt, „Cizmă".

Rubenius privitor la podoabele vechilor greci şi romani1. I-a avansat cu plăcere predicile sale pentru toate duminicile, întrucât avocaţii, ca nişte răi creştini,

I Scrierea lui Albertus Rubenius: *De re vestiaria veterum* (Despre obiectele de îmbrăcăminte ale celor vechi); Jean Paul cunoştea cartea din *Tristram Shandy* de Sterne.

n-au nimic teologic în ei. Ba chiar, când Lenette a căutat la picioarele lui foarfeca de mucărit căzută pe duşumea, inspectorul s-a aplecat şi a ţinut sfeşnicul cât mai jos.—

Importantă pentru întreaga casă – sau mai curând cameră – a familiei Siebenkäs a devenit duminica în care a intrat în ea un bărbat mai distins decât toţi cei ce-au apărut în scenă până acum, şi anume: consilierul financiar, domnul Everard (Eberhard) Rosa von Meyem, un tânăr patrician care ieşea şi intra zilnic în casa domnului preşedinte de curte von Blaise, „pentru a se exersa în rutina practicii funcţionăreşti44. Omul era şi logodnicul unei nepoate sărace de-a preşedintelui, care era educată şi instruită, în afara orăşelului, pentru inima lui.

Consilierul financiar i-a comunicat rece şi oarecum politicos-grosolan, că a venit doar pentru a-i prelua sarcina apărării pruncucigaşei, întrucât are, şi fără asta, atâtea alte treburi de împlinit. Dar Siebenkäs a străvăzut cu uşurinţă rostul pretextului. Se ştie doar că, de fapt, acuzata supusă inchiziţiei şi apărată de el adoptase şi acceptase drept tată al copilului, ce trecuse în zbor pe pământ, un comis-voiajor, al cărui nume nu-l puteau indica nici actele, nici ea; şi că al doilea tată – căruia, ca tânăr scriitor, nu-i prea plăcea, din pură modestie, să-i pună numele înaintea acelei *piece fugitive*[124] a sa şi înaintea programului inaugural – nu era nimeni altul decât însuşi costelivul consilier financiar, Everard Rosa von Meyern.

— Din fericire Siebenkäs apucase să făurească paratrăsnetul sărmanei mame şi-l înălţase sus. Când i l-a prezentat mirelui de ocazie şi aparent al aparentei

124 Foaie volantă (fr.).

pruncucigaşe, acesta a recunoscut îndată că frumoasa Magdalenă n-ar fi putut descoperi, printre toţi avocaţii din oraş, un sfânt mai abil care să-i fie patron; cel puţin nu unul mai pios, adaugă scriitorul şi cititorii, care ştiu că, prin apărarea nevinovăţiei, Siebenkăs voia să fie recunoscător cerului pentru prima schiţă a *Hârtiilor diavolului.*

în momentul acesta s-a întors pe neaşteptate soţia avocatului dintr-o vizită făcută pe fugă în odaia vecină a legătorului de cărţi. Consilierul financiar a sărit înaintea ei până în pragul uşii, cu o politeţe ce n-a putut fi împinsă mai departe, întrucât Lenette trebuia să deschidă mai întâi uşa, înainte ca el s-o poată întâmpina. I-a luat mâna, pe care ea i-a întins-o pe jumătate cu o spaimă reverenţioasă, i-a sărutat-o încovoindu-se, dar ridicând ochii pentru a privi în sus, şi a spus: „Mâddâm *, încă de câteva zile am avut această mână sub a mea44. Acum abia a ieşit la iveală, că era acelaşi domn cu surtuc de culoarea cărnii care, când ea scosese mâna pe fereastră, o schiţase de jos, pe furiş, cu condeiul, întrucât nu fusese în stare să deseneze o mână „a la Doici 3” pentru portretul „trei-sferturi” 3 al logodnicei sale absente, la care se încumetase să-i zugrăvească din memorie capul descoperit. Prin firea sa satirică, Siebenkăs avea păcatul de-a fi prea politicos şi cordial cu oamenii de rând şi prea impertinent cu cei de rang superior. Deoarece nu ştia să se poarte în lume, nu se pricepea să descrie cu spinarea adevărata linie curbă faţă de clasicii burghezi, de aceea, împotriva glasului inimii lui prietenoase, prefera să facă drepţi, de parcă înghiţise un băţ. Între timp, iubirea de oameni din Siebenkăs deplasa de obicei, pe neobservate, căluşul mobil de sub coardele sale puternic întinse, astfel încât până la urmă de nu mai scoteau decât un sunet blând, grav, uşor. Doar acum, faţă de consilierul financiar, ale cărui ţeluri faţă de Lenette era nevoit să le ghicească, îi venea mult mai greu să fie politicos decât grosolan.

Dar, mai înainte de-a se putea exprima altfel decât prin trăsăturile feţei, fluşturaticul de consilier şi-a mângâiat barba abia mijită şi s-a oferit, pe departe, să-i fie avocatului

sărmanilor un protector de nădejde sau mijlocitor în cunoscuta dispută succesorală cu Blaise, pe jumătate pentru a-l dispune favorabil, pe jumătate pentru a-l umili. Însă avocatul – din scârbă de-a se trezi cu asemenea spiriduş ca spirit al casei şi consolator – a izbucnit, dar pe latineşte: „în primul rând pretind ca soţia mea să nu afle nimic despre neînsemnatul «război

1 Pronunţie englezească pentru *Madame.*

2 Carlo Doici (1616—1686), pictor florentin plin de afectare.

8 Portret până la genunchi.

al cartofilor» I. De altfel, într-o cauză dreaptă, refuz orice alt prieten în afara unui prieten al dreptului, şi pe acesta îl reprezint eu însumi. Funcţia mea o *îmbrac* – adică o îndeplinesc – eu; fireşte că, în Kuhschnappel, nu mă *îmbracă* şi funcţia pe mine.” Acest joc de cuvinte din urmă l-a exprimat prin echivalente latineşti, cu o elocinţă într-adevăr atât de rară, încât aproape că ar trebui să le reproduc aici; dar consilierul, care nu-şi putea traduce jocul de cuvinte, precum nici restul, atât de limpede cum l-am citit noi, i-a răspuns îndată în aceeaşi limbă, pentru a ieşi doar din încurcătură şi a nu se da de gol: *immo, immo*[125] – vrând să spună cu asta *da.* După ce Meyern şi-a luat rămas bun cu o distincţie rece, Siebenkäs a încercat să i-l facă pe consilier şi mai plăcut soţiei sale, căreia i se sărutase mâna, lăudându-i iubirea lui nedivizată faţă de întregul sex feminin, cu toate că era logodnic, şi mai ales iubirea lui mai veche pentru premireasa aflată la închisoare sub ameninţarea morţii. Numai că prin asta o îndârjea împotriva consilierului. „Să rămâi totdeauna credincioasă faţă de tine şi mine, suflet ales”, i-a mai spus el, strângând-o la piept; dar ea nu ştia că rămăsese credincioasă şi a întrebat: „Dar cui să-i fiu necredincioasă?”

Din ziua aceasta şi până în aceea de Sfântul Mihai, când avea loc târgul şi bâlciul orăşelului imperial, norocul pare să

125 In latină *immo* înseamnă, de fapt : dimpotrivă", „ba nu", „ba“.

fi aşternut drumul doar cu gazon englezesc curat şi neted, fără ronduri de flori deosebite – şi asta pentru mine şi pentru cititori.

Dar cum bate oare talazul vuitor şi crescând al hramului bisericii în stâlpii patului în care doarme eroul nostru? Avocatul intră în odaia albă şi lucitoare, pe -care Lenette a lui, sculată pe furiş încă înainte de miezul nopţii, o spălase în timp ce el dormea primul somn şi o presărase cu nisip şi o pudrase de arăta ca o adevărată Arabie; în felul acesta îşi împlinise şi ea voia ei şi şi-o făcuse şi el pe-a lui. Intr-o dimineaţă de bâlci sfătuiesc pe oricine să

1 Aluzie la denumirea dată războiului dintre Austria şi Prusia, pentru succesiunea Bavariei, care s-a consumat, în esenţă, în eforturi pentru aprovizionare (1778—1779).

deschidă fereastra şi să scoată afară capul, ca Siebenkäs, pentru a privi construcţiile şi magherniţele efemere ale micilor prăvălii de lemn, cum şi căderea primilor stropi ai întregii averse de oameni.

încep să răsune slujba religioasă de pe stradă şi cântecele distonante.

— Orbii cântă ca nişte cintezoi cu ochii scoşi, mai bine decât ei, dar mai tare; – ologii umblă; – calicii predică ei înşişi *Evanghelia;* – surdomuţii fac o larmă imensă şi sună din clopoţel, dând semnalul începerii slujbei; – unul îşi începe aria lui în plin cântat al altuia; – în faţa fiecărei case cineva clămpăneşte un *Tatăl nostru,* iar înăuntru, în odaie, nu-ţi mai poţi auzi nici propria înjurătură; – pe deoparte se cheltuiesc, pe de alta se încasează colecţii întregi de bănuţi; – soldăţoii fără un picior îşi condimentează rugăciunile scurte cu suduieli, în chip de piper, şi înjură cumplit, pentru că li se acordă atât de puţină consideraţie; – pe scurt, târguşorul, care voia să se desfăteze astăzi, este luat aproape cu asalt de gloata milogilor.

Şi-a făcut apariţia şi Rosa, dar infinit de frumos: prin mirosul plăcut, batista lui evoca o insulă mare, iar cele două bucle, două insule mai mici din arhipelagul Molucelor; – pe vestă era zugrăvit (după obiceiul de-atunci) un întreg

şeptel de vite; – pantalonaşii şi surtucelul său, precum şi toate celelalte, le-au prefăcut pe femeile din case, doar prin simpla lui trecere pe lângă de, în adevărate stane de sare de pe vremea lui Lot.

Adeseori vizitele nebinevenite decurg mai agreabil decât celelalte; azi lumea era destul de veselă, Siebenkăs se afla în casa lui ca acasă – privea, împreună cu consilierul, bâlciul. I-a exprimat doar bucuria produsă de – gloata de milogi din târg: i-a atras atenţia asupra băieţaşilor, care cântau din trompetele de lemn vopsite roşu pentru ca măcar să spargă timpanele cu cântecul lor, dacă nu puteau dărâma zidurile Ierihonului. Dar l-a mai îndemnat, chibzuit, să nu-i omită pe bieţii sărmani, care adunau în mantăile lor resturile de aşchii rătăcite de la spartul lemnelor de stânjen, precum inspectorii construcţiilor strângeau surcelele de la dulgherit.

— L-a întrebat dacă respinge, împreună cu alţi economişti politici, loteria şi lotoul şi dacă crede că lumea de rând din Kuhschnappel suferă jos, lângă bătrânul butoi răsturnat, pe al cărui fund de sus se află o săgeată ce se roteşte pe un cadran cu turte-dulci mari şi cu nucşoare din turtă-dulce; pentru o sumă infimă, participanţii pot învârti iute săgeata pe riscul departamentului loteriei, respectiv al unei muieri bătrâne şi lacome, întrucât unii tineri pun mâna pe câte o turtă-dulce mare, în loc de o nucşoară. Siebenkăs iubea lucrurile mărunte întrucât reprezentau, în ochii lui, o oglindă mişcătoare ce satiriza şi caricaturiza întregul fast grandios al burgheziei. Consilierul nu gusta câtuşi de puţin asemenea prezentări echivoce; numai că nici avocatul nu se gândise să risipească prin de altă plictiseală decât pe a sa proprie. Odată zise chiar: „Doar am voie să-mi spun mie însumi cu glas tare ce-mi place, ce-mi pasă mie că mai ascultă cineva din spatele meu sau din faţa burţii mele?”

În cele din urmă, Siebenkăs s-a avântat cu totul în gloata bâlciului de jos, nu fără consensul entuziast al consilierului, care spera să poată vorbi acum serios cu nevasta avocatului. Prin îndepărtarea lui Firmian, Everard se văzu

pus în elementul său, în adevărata sa apă tulbure propice ştiucilor. Ca introducere i-a schiţat Lenettei un model al oraşului ei natal; cunoştea multe uliţe şi mulţi oameni din Augsburg şi trecuse adesea călare pe lângă cartierul Fuggerilor, ba chiar avea impresia că o văzuse ca acum, cosând o pălărie, alături de o nepreţuită matroană, care va fi fost cu siguranţă mama ei. Fără să stea prea mult pe gânduri, a luat mâna ei în mâna lui dreaptă şi a strâns-o; apoi a slăbit brusc strânsoarea pentru a vedea dacă nu cumva, în îmbulzeala degetelor, îi răspunsese şi ea sau dacă nu cumva încearcă să suplinească ocazia pierdută – dar ar fi putut strânge, cu policarii săi hoţi, tot atât de bine şi mâna de fier rece a lui Gotz von Berlichingen ca pe cea fierbinte a ei. Apoi a adus vorba despre confecţionarea gătelilor, a vorbit despre modelele de coafură ca un om care se pricepea la asemenea lucruri – nu ca Siebenkäs care se băga în vorbă fără pic de cunoştinţe în domeniul respectiv – şi s-a oferit să-i livreze modele din Ulm, precum şi să-i asigure clientelă în Kuhschnappel. „Cunosc câteva doamne, i-a spus el arătându-i în agenda de buzunar lista angajamentelor sale pentru viitoarele dansuri din timpul iernii, pe care le pot chiar constrânge: nu dansez cu niciuna care nu poartă ceva de la dumneata.” – „N-o să fie chiar atât de rău”, i-a răspuns Lenette cu multe înţelesuri. În cele din urmă a trebuit s-o roage să lucreze puţin de faţă cu el, pentru că voia să-i slăbească prin divizare miezul forţei războinice, când ea îşi va aţinti ochii asupra acului şi nu-şi va mobiliza decât urechile împotriva lui. Lenette s-a îmbujorat când a luat două ace cu gămălie şi a vârât unul în mica perniţă rotundă şi roşie a… gurii; dar consilierul n-a suportat una ca asta, cunoştea prea bine primejdia apăratului cu ace – adică a unei acoperiri cu ghimpi împotriva unor iepuri ca el –, indiferent dacă înghiţea ea însăşi acest stilet, sau doar cocleala otrăvitoare a acestuia. I-a scos cu propria mână baioneta din crăpătura buzelor, dar a zgâriat un pic sau poate deloc gura ca vişina – cel puţin s-a văitat că o făcuse. Un consilier onest se consideră

obligat, într-un asemenea caz, la cheltuielile de tratament şi la despăgubiri; Everard a scos de bunăvoie din buzunar pomada lui englezească patentată şi a întins un pic pe degetul arătător al mâinii stângi a Lenettei; cu ajutorul acestei spatule de aplicat oblojeala a întins alifia pe rana invizibilă – fireşte că pentru scopul urmărit trebuia să-i apuce mâna întreagă, în chip de mâner al degetului, şi s-o strângă adesea fără voie. Nefericitul stilet şi l-a înfipt în cămaşă, în timp ce ei i-a dat în schimb propriul său ac de prins jaboul, acceptând cu plăcere riscul de a răci la pieptul său delicat şi alb.

De aceea n-a mai lăsat-o pe rănită să continue a lucra, ci a pus-o doar să-i arate podoabele confecţionate; dintr-una a comandat un exemplar pentru onorata doamnă von Blaise. A rugat-o s-o încerce şi i-a potrivit-o personal aşa cum o purta doamna von Blaise. Zău! îi sta chiar mai bine decât îşi închipuise el; şi a jurat că aşa trebuie s-o lase şi preşedinteasa, întrucât e de aceeaşi înălţime cu doamna. Această afirmaţie din urmă era o minciună, căci era cu o jumătate de lungime de nas mai scundă – susţinea Lenette care o văzuse pe cealaltă la biserică.

— Rosa rămase la părerea sa şi puse prinsoare pe sufletul şi mântuirea lui (căci în asemenea dispute era un adevărat ticălos), că onorata doamnă nu era mai înaltă, ba chiar jură pe sfânta împărtăşanie că s-a măsurat de sute de ori cu preşedinteasa şi că este cu o jumătate de ţol mai înaltă decât el însuşi. „Zău! (spuse consilierul brusc şi sări în sus), am măsura înălţimii ei la mine, nu trebuie decât să mă măsor cu dumneata.l*

Ameţită de vârtejul rapid al celor petrecute, Lenette se alătură binevoitoare de măsura recruţilor, de recrutul ei Rosa, acesta se lipi cu spatele de spatele modistei. „Aşa nu merge, spuse el, nu văd nimic”, şi îşi descleştă din nou degetele pe care le dusese la spate şi le încopciase chiar în dreptul inimii Lenettei. Consilierul trecu dintr-un salt în faţa ei, o cuprinse uşor şi o atrase legănat spre el, pentru ca să verifice cu nivela ochilor, dacă frunţile lor se aflau pe

aceeaşi linie. Dar fruntea lui era cu un ţol întreg mai sus decât a ei; o cuprinse mai strâns şi spuse roşind: „Ai avut totuşi dreptate; numai că eu adăugasem frumuseţea dumitale la înălţimea pe care o ai”; şi fiind în asemenea apropiere, îşi aplică gura, ca o pecete de ceară, pe documentul adevărului, adică pe gura ei.

Ea se ruşină, cuprinsă de jenă, deveni moale şi se indignă, dar nu avea curajul să izbucnească revoltată împotriva unui distins patrician. Drept care nu mai scoase o vorbă. Rosa o instală la fereastră, alături de el, şi îi spuse că vrea şi speră să-i citească altfel de cântece decât cele colportate jos, care sunt de vânzare. Era, vezi bine, unul dintre poeţii cei mai mari din Kuhschnappel, cu toate că până acum mai mult îşi făcuse el cunoscute versurile, decât îl făcuseră de cunoscut. A scos apoi din buzunar o baladă (care trebuie să fi fost tipărită de mult), în care o pruncucigaşă nevinovată întâmpină, cu un lacrimogen rămas bun de la iubitul ei, spada ce-i e sortită. Balada avea un adevărat merit poetic (cu totul diferit de alţi copii poetici ai săi), întrucât, din fericire – măcar pentru poezie –, Rosa reprezenta personal un asemenea iubit şi prin urmare putea vorbi de la inimă la inimă. E greu de zugrăvit emoţia şi înduioşarea ivite pe chipul Lenettei; întreaga ei inimă se afla, plângând, în ochi-i orbiţi de lacrimi; nu era deprinsă să fie mişcată astfel de realitate şi de arta poetică în acelaşi timp. Atunci consilierul a aruncat balada pe foc, iar pe sine s-a aruncat de gâtul Lenettei, spunând: „Eşti plină de compasiune, nobilo, sublimo!”

Nu pot zugrăvi uimirea cu care ea, neputând înţelege defel o trecere de la plâns la sărutări, îl împinse cât colo. Acum nu mai ajuta nimic, el era cel plin de duioşie;
ii ceru drept amintire a acestei clipe „sublime, încântătoare”, doar o şuviţă din părul capului. Rangul ei inferior şi atributul imprimat cu litere mari şi, mai cu seamă, incapacitatea de-a înţelege ce vrea consilierul cu blana ei neagră, indiferent dacă i-ar tăia bucle întregi cât nişte ciucuri sau cât cozile pe care şi le împleteşte când se

urcă în pat – toate astea i-au vârât în cap gândul nerod, că Rosa vrea un smoc de păr doar pentru a – face vrăji, de pildă, pentru a o sili să-l iubească. —

Acum consilierul putea să se lase străpuns ori tăiat cu sabia sau tras în ţeapă de viu – Lenette ar fi privit totul cu calm, poate că l-ar fi salvat cu preţul sângelui ei, dar în niciun caz cu vreun fir de păr.

Dar el mai avea un mijloc în rezervă – de fapt încă nu i se mai întâmplase asemenea lucru —: a ridicat mâinile în sus, ca pentru jurământ, şi a asigurat-o solemn că-i va face cu uşurinţă rost de la domnul von Blaise de moştenirea bărbatului ei şi de recunoaşterea lui ca văr, pentru că n-are decât să-l ameninţe pe preşedinte că altfel îi va lăsa nepoata să împletească mult şi bine cosiţă albă; dar cu condiţia ca ea să pună mâna pe foarfecă şi să taie pentru el o amintire capilară, doar atât cât cuprinde un sfert de mustaţă.

Dar Lenette nu ştia nimic despre diferend, iar el a fost nevoit, spre prejudiciul entuziasmului său, să povestească totul pe larg şi prozaic. Spre marea sa fericire mai avea încă în buzunar ziarul, în care Camera de succesiuni se interesa prin slovă tipărită de existenţa avocatului, şi a putut să i-l prezinte. Atunci femeia jefuită s-a pornit să plângă amarnic, nu pentru pierderea moştenirii, ci din pricina tăcerii îndelungi a bărbatului ei, şi din pricina situaţiei dubioase a… numelui ei, întrucât nu ştia dacă era măritată cu un Siebenkäs sau cu un Leibgeber; – lacrimile îi şiroiau tot mai puternic şi, în ameţeala durerii, i-ar fi dat înşelătorului din faţă-i toate buclele sale frumoase, dacă o întâmplare n-ar fi curmat întreaga înlănţuire a acestor clipe, în timp ce el, îngenuncheat în faţa ei, îi cerea doar o buclă…

Dar mai întâi să vedem pe unde colindă bărbatul Lenettei.

— La început printre barăci; căci viermuiala polifonă şi potpuriul de plăceri ieftine şi cartoanele cu mostre, desfăcute, ale pungaşilor din care şi pe care noi, moliile de

haine, ne cârpăcim portul şi casa – toate astea i-au adâncit sufletul în consideraţii umoristic-melancolice cu privire la tabloul în mozaic al vieţii, înjghebat din minute, fire de pulbere, picături, neguri şi puncte – toate colorate. Avocatul râdea şi asculta, cu o înduioşare ce nu poate fi înţeleasă decât de puţini cititori, un cântăreţ ambulant, care arăta cu toiagul de rapsod, ce-l ţinea într-o mână, spre imensa foaie întinsă şi iluminată, ce reprezenta o crimă înfiorătoare, iar cu cealaltă mână împărţea foi mici tipărite, în care nenorocirea şi ucigaşul erau înfăţişaţi germanilor în culori luminoase, nici mai mult nici mai puţin decât poetice. Siebenkäs comandă două exemplare, pe care le vârî în buzunar, pentru a le citi seara.

Trista poveste a unei crime reprezenta, în străfundul sufletului său, pruncucigaşa apărată de el şi „Steiul corbilor11, unde căzuseră lacrimile fierbinţi cu care inima lui sfârtecată, înţelească doar de un singur om, sângerase din pricina ultimei sfâşieri.

— Părăsi piaţa târgului plină de vuiet şi căută natura tăcută şi izolarea menită deopotrivă prieteniei şi vinovăţiei. E un sentiment ciudat şi mângâietor să păşeşti deodată dintr-un târg răscolitor în mediul liniştit al creaţiei monocrome, în domul ei mut şi întunecat.

Cu inima grea, urcă spre locul cunoscut, al cărui nume aspru vreau să-l omit, şi privi în jur, de pe această ruină, contemplând creaţia ca o ultimă făptură: dar nu găsi un al doilea glas nici în siniliul cerului, nici pe verdele pământului. Doar un greier rătăcit mai sporovăia monosilabic printre brazdele dezvelite, în mirişte rămasă după tăierea pădurii de spice. Păsările se adunau în stoluri, cu simple sunete distonante, şi zburau spre mai desele capcane verzi din plasă de tort, în loc să se îndrepte spre mai îndepărtata primăvară verde. Peste luncile fără flori, peste brazdele fără spice, rătăceau palide alcătuiri fantomatice ale efemerităţii, iar peste obiectele măreţe şi eterne, peste păduri şi munţi, plutea o negură mistuitoare, de parcă în fumul ei s-ar fi dizolvat zguduitoarea natură ce

se pulveriza. Doar un gând luminos destrăma întunecoasa ploaie de pulbere într-o ceaţă albă, iar ceaţa într-o rouă pestriţă şi lăsa roua să cadă pe flori; avocatul privi spre nord-est, la munţii care ascundeau cea de-a doua inimă a lui şi îndărătul cărora prietenul său răsărea într-o imagine palidă, ca o lună ce vine toamna mai timpuriu; iar primăvara, în care voia să-l viziteze şi să-l revadă pe Heinrich al său, începea încă de pe acum să aştearnă pentru el o şosea largă, cu verdeaţă şi flori. Cum se mai joacă omul cu lumea din juru-i şi cum o îmbracă de repede în urzelile venite dinlăuntrul său! Acum cerul pur se apleca înveşmântat într-un siniliu mai cald spre pământul gălbuicenuşiu: oare primăvara viitoare nu răsuna încă de pe acum de departe, de peste iarnă, în sunetul de seară al tălăngilor de la gâtul vitelor de pe imaş; în strigătul sălbatic al păsărilor din păduri şi în nestăvilitele pâraie care curgeau de-a dreptul în viitoarea mantie de flori?

— Şi când o crisalidă atâma lângă el zvâcnind încă în îmbrăţişarea jumătăţii de gogoaşe stafidite şi dormea în aşteptarea potirelor de flori – şi când ochii sufleteşti ai fanteziei îşi îndreptau privirile de la mormanul de otavă la splendoarea serilor din luna lui cuptor – şi când fiece pom multicolor înflorea parcă a doua oară – şi când culmile pestriţe, ca nişte lalele mărite nespus, întindeau un curcubeu peste mireasma toamnei – atunci după frunzele ce fluturau prin văzduh goneau doar mai vechile adieri de florar şi îl învăluiau uşor pe prietenul nostru cu valuri ce-l ridicau în sus şi se înălţau cu el şi îl ţineau deasupra toamnei şi deasupra munţilor, iar Siebenkäs putea privi peste munţi şi ţări şi iată că vedea toate primăverile vieţii sale, pentru el încă în mugure, aşa cum se înşiră grădinile una după alta, şi în fiece primăvară se afla prietenul său! —

Părăsi locul; dar hoinări încă multă vreme prin poienile unde, acum, nu mai trebuia să caute cu teamă poteca de picior, pentru ca să nu se vadă după ochi la cine se gândise pe drum, mai ales că azi întâlnea atâţia oameni din târguri. Dar asta l-a ajutat prea puţin: în anumite stări sufleteşti,

sufletul zgârcit este ca un pom rănit, din care seva ţâşneşte neîncetat şi la cea mai uşoară crestătură.

Se ferea de martori oculari, mai ales de tipul lui Rosa, pentru faptul că – din păcate trebuie s-o spun – tocmai la emoţie era înclinat, din pudoare sau vioiciune, să-şi ascundă starea sufletească sub izbucniri violente. În cele din urmă, i-a căzut în mână o armă a victoriei: gândul că mai avea încă să se scuze pe lângă oaspetele său şi să-l despăgubească pentru absenţa sa nepoliticoasă.

Când a sosit acasă – ce priveliştе stranie! Vechiul oaspete plecase – un altul era în locul lui –, iar lângă el se afla soţia sa cu ochii înlăcrimaţi. La intrarea sa, Lenette s-a îndreptat spre fereastră şi un nou potop de lacrimi a prins să se reverse. „Doamnă avocat al sărmanilor, (continuă inspectorul şcolar, ţinând-o de mână), pentru Dumnezeu, supune-te voinţei cerului – că doar e uşor să faci dreptate şi să aplanezi lacrimile. — îţi îngădui cu plăcere o oarecare întristare a inimii, dar să fie moderată.” Lenette nici nu s-a uitat la soţul ei, ci privea pe fereastră. Drept care, inspectorul şcolar a povestit mai întâi ceea ce am povestit şi eu; în timp ce Firmian, simţind auzul ei şi privirile lui îndreptate asupră-i, a apucat mâna dogoritoare a soţiei sale; – apoi inspectorul a continuat: „Când am intrat în odaie, sfinte Dumnezeule, preaonorabilul se afla în genunchi în faţa doamnei avocat, cu lacrimi lumeşti în ochi, şi mă tem că intenţiona să-i răpească onoarea ce-i este atât de scumpă. Eu însă l-am smucit în sus, cu multă francheţe, şi l-am întrebat cu o îndrăzneală paulinică, despre care gândesc să pot da seamă înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor: „Preaonorabile, astea sunt învăţăturile pe care ţi le-am dat domniei-tale ca profesor particular? Oare se cade ca un creştin să cadă în genunchi în felul ăsta? Ptiu, domnule von Meyern, ptiu, domnule von Meyern!” – Acum inspectorul prinse a se înfuria din nou înspăimântător şi a umbla de colo până colo prin odaie, cu mâinile adâncite în buzunarele de pluş ale surtucului. Firmian spuse: „împotriva unui asemenea iepure se poate găsi uşor o

sperietoare şi un zaplaz în jurul grădinii; dar ce te priveşte asta pe tine, draga mea, şi pentru ce plângi atât de tare?” – Lenette se porni şi mai puternic pe plâns; atunci inspectorul îşi înfipse mâinile în şolduri şi i se adresă mânios: „Aşa? Doamnă avocat, atât de puţin au prins la dumneata vorbele mele de mângâiere de azi? Nu mi-aş fi închipuit, odată cu capul, una ca asta. Aşadar – bag de seamă – mi-am bătut gura degeaba ca să-ţi înfăţişez cu toată căldura în trăsura mea, când am avut cinstea să te aduc de la Augsburg aici, marile bucurii ale căsniciei, încă înainte de-a le gusta, şi am vorbit oarecum în vânt; şi, pentru dumneata, s-a spulberat cu adevărat ceea ce ţi-am spus în trăsură, cât de fericită ajunge să fie soţia prin intermediul soţului ei, cum trebuie uneori aproape să plângă de bucurie că îl posedă, cum amândoi sunt doar o inimă şi un trup şi cum împart amândoi totul împreună, bucuria şi suferinţa, fiece îmbucătură, fiece dorinţă, ba chiar şi cel mai mărunt secret… Dar inspectorului şcolar Stiefel îi e dat, după câte văd, să plece plouat, doamnă avocat!”… Atunci ea îşi trecu de două ori mâna peste ochi şi şi-i şterse impetuos, îndreptă spre inspector, cu veselie forţată, privirea cea mai prietenoasă şi spuse din adâncul rărunchilor, dar domol şi fără îndurerare, doar: „Ah!” – Ca un preot, inspectorul îşi lăsă mâna, doar cu vârful degetelor, pe mâna ei ce atâma în jos, şi-i vorbi: „Domnul să-ţi fie, însă, medic şi ajutor în toate necazurile domniei-tale (nu mai putu spune, nici el, decât puţine cuvinte, din pricina lacrimilor ce stăteau să se pornească), amin, astea înseamnă: da, da, aşa să fie”. În clipa asta îl îmbrăţişă şi îl sărută pe soţ, dar cu multă căldură, şi continuă: „Trimite după mine, dacă nicio mângâiere nu va izbândi faţă de doamna domniei-tale dragă – şi Domnul să vă binecuvânteze… Aa, oare de ce am venit încoace… Recenzia pentru programul de Paşti trebuie să fie gata până miercuri – îţi datorez şi un onorariu de opt sau mar multe rânduri pentru ultima fiţuică, în care ai oferit câteva săpuneli bune.”

Dar după ce a plecat, Lenette n-a rămas atât de

împăcată, pe cât am fi presupus: s-a rezemat de fereastră, cufundată într-o adâncă, dar disperată uimire şi dusă pe gânduri. Firmian i-a demonstrat zadarnic, că, de aci înainte, nu va mai schimba niciodată numele său şi al ei şi că onoarea şi căsnicia şi dragostea lor nu atâmă, vezi bine, de nişte amărite de trăsături ale unei iscălituri, ci de persoana lui şi de inima lui. Lenette îşi stăpâni plânsul, dar rămase toată seara supărată şi tăcută.—

Nimeni să nu-l acuze pe bunul Firmian că e prea suspicios dacă – după ce mai întâi scăpase de un jefuitor al bisericii căsniciei, care dăduse greş, de consilierul financiar – se gândea acum la o vulcanică izbucnire, care putea arunca uşor pietre şi cenuşă peste o bună parte -din viaţa sa – în cazul în care prietenul Stiefel o îndrăgise, după cât se pare, cu adevărat, deşi inocent, pe Lenette a sa. Toată comportarea acestuia, începând cu poiiteţurile din ziua nunţii şi terminând cu frecventele sale vizite şi cu felul cum se înfuriase azi pe consilier şi cum se înduioşase – toate astea alcătuiau o imagine coerentă a unei iubiri profunde, în plină dezvoltare, deşi oneste şi inconştiente. Dacă vreo scânteie rătăcită din ea sălăşluia şi mocnea în inima Lenettei – asta încă n-o putea şti; dar, cu toată onestitatea prietenului său şi a Lenettei, îngrijorarea lui era la fel de puternică în împrejurările de faţă, ca şi speranţa sa.

CAPITOLUL AL PATRULEA

În ziua următoare, o linişte de neîndurat domnea apăsător în odaie. Cum nu era decât primul strat din răsadniţa conjugală, în care erau semănate seminţele merelor discordiei, încă nu se auzea foşnetul răsadurilor.

O femeie încă nu este în stare la prima ceartă, ci abia la a patra, a zecea, a zece mia, să facă să-i amuţească limba şi, în acelaşi timp să işte zgomot cu bustul şi să folosească orice scaun, pe care-l împinge din loc, şi orice făcăleţ, pe care-l pune undeva, drept maşină vorbitoare şi val lingvistic, şi să stârnească în vremea asta cu atât mai multă muzică instrumentală, cu cât se întrerupe cea vocală. Lenette Wendeline trebăluia şi întreba totul nespus de

încet, de parcă parohul ei feudal cu cununie ar fi avut podagră şi şi-ar fi zgârcit picioarele rănite pe scândurile tremurătoare ale patului.

A treia zi, însă, parohul începu să se cam supere, şi pe bună dreptate. Mărturisesc că, dacă aş avea nevastă, m-aş învrăjbi cu plăcere şi adesea cu ea, aş ajunge la un schimb de cuvinte tari, dar un lucru mi-ar face viaţa nesuferită: bosumflarea ei prelungită, posomorită şi plângăreaţă care, asemenea vântului *sirocco,* îi stinge bărbatului toate luminile, gândurile şi bucuriile şi, până la urmă, chiar lumina vieţii.

în ziua a treia, sâmbătă, era atât de furios pe tăcuta lui soţie, încât s-a înfuriat şi mai tare pe tulburătorul liniştii, Everard. În fond, se putea foarte bine ca acest trubadur şi lefegiu al dragostei să vină curând iar în casă şi s-o introducă pe zeiţa discordiei în cântecul popular domestic al unui avocat, ca pe o zeiţă *ex machina,* pentru ca să desfacă nodul legăturii conjugale şi să înnoade o alta cu consilierul financiar. Aşadar, Siebenkăs i-a scris următoarea misivă războinică:

„îmi iau îndrăzneala de-a prezenta domniei-voastre preaonorabile o rugăminte în acest mic memoriu:

Domnia-voastră e poftită să stea acasă şi să mă lipsească de vizitele ei. Dacă aţi avea cumva nevoie de câteva bucle de păr de la soţia mea, subsemnatul se oferă să vi le livreze şi este gata să le taie. Dacă domnia-voastră doreşte să întreprindă la mine acasă o vânătoare în comun şi să vină personal, voi folosi cu plăcere acest prilej să-i smulg, cu propria-mi mână, atâtea fire de păr câte sunt necesare pentru o amintire, şi le voi smulge cu rădăcină cu tot, precum ridichile de lună. În rest, rămân constant etc.”…

Tocmai în această sâmbătă a sosit, ca un sabat evreiesc, şi., Cizmă-de-blană”, de parcă fusese chemat anume. Am văzut adesea cum un oaspete a devenit pulberea liantă şi mijlocul de legătură dintre două jumătăţi conjugale aflate în plină ceartă, pentru că, de ruşine şi nevoie, erau silite să se

poarte şi să vorbească prietenos unul cu altul, măcar câtă vreme îi auzea oaspetele. Fiecare soţ ar trebui să aibă I în rezervă unul sau mai mulţi oaspeţi, care să vină atunci când suferă din pricina stăpânei casei, când îl are de prea multă vreme pe demonul tăcerii în ea; atunci soţia ar fi nevoită să vorbească măcar câtă vreme rămân oaspeţii îa ei şi să scoată din gură mărul de fier al tăcerii, care creşte pe aceeaşi creangă cu mărul discordiei.

— Inspectorul şcolar s-a înfipt în faţa Lenettei Wendeline, aproape de tot, ca în faţa unei eleve a lui şi a întrebat-o, dacă a purtat prima cruce din căsnicia ei cu aceeaşi răbdare ca o soră întru cruce a lui Iov. Lenette a lăsat în jos ochii mani, a depănat un fir de lungimea degetului pe un bulgăre de zăpadă din aţă şi a început să răsufle mai din plin. Soţul ei i-a luat locul şi a spus: „Am fost fratele ei întru cruce şi am purtat lemnul transversal al poverii – eu fără să cârtesc, ea fără să cârtească. În secolul âl doisprezecelea încă mai era arătat mormanul de gunoi, rămas moştenire, pe care Iov a îndurat totul. Cele ’două fotolii ale noastre sunt mormanele de gunoi şi mai pot fi încă văzute.Îl – „Bună femeie!” a răspuns Stiefel cu cel mai blând *pianissimo* din registrul grav şi din cel ca o trâmbiţă al pieptului bărbătesc şi a pus mâna lui mare, albă ca floarea, pe cosiţa ei neagră, ce se boltea deasupra frunţii. Siebenkăs a auzit în sufletul său un multiplu ecou simpatetic al acestor vorbe şi a cuprins cu braţul umerii Lenettei, care roşea fericită de prietenia plină de cinstire a celuilalt bărbat în funcţie; avocatul a apropiat blând partea stângă a trupului ei de cea dreaptă a lui şi a continuat: „într-adevăr, asta este… blândă şi liniştită şi răbdătoare – şi doar poate prea harnică – şi de nu s-ar fi năpustit toate oştile iadului, sub chipul consilierului financiar, împotriva micului pavilion din grădina fericirii noastre, pentru a-i smulge acoperişul, domnule inspector, ne-am fi făcut multă vreme veacul cu bucurie în el, până în iarna anilor noştri.” – În momentul acesta, înduioşatul Stiefel a cuprins cu cele cinci degete ale sale, în dreptul bătăii pulsului, mâna ei

plină cu ghemul de aţă – căci pe cea goală o ţinea soţul; – şi apa de răni menită durerilor noastre, ai cărei picuri mai şiroiau tremurători pe obraji, din ochii mari, fără a putea fi zvântaţi de mâinile întrelegate, a înmuiat nespus inimile bărbăteşti; oricum, soţul ei nu putea lăuda mai multă vreme pe cineva, fără să i se umezească ochii. Siebenkäs a continuat repede: „Şi ea trebuia s-o ducă foarte bine la mine, însă am fost lipsit în mod crud de sentimentul meu matern. Dar, şi aşa, fără moştenire, încă aş fi făcut-o fericită, ca şi ea pe mine; n-am avut nicio ceartă, nici o singură clipă înnorată – până când a venit consilierul!

— Multe ne-a mai luat ăsta!” – Inspectorul şcolar a ridicat mânios pumnul în sus şi a spus, lovind aerul cu el: „Odraslă a iadului! Catilina1 în straie de mătase şi bucuros de răul altuia! Te gândeşti oare să dai socoteală odată de asta şi de celelalte ticăloşii ale tale?

— Domnule avocat al sărmanilor, măcar atâta lucru aştept de la domnia-ta: ca atunci, când o mai cere bucla din părul ei, să-l dai afară de păr sau să baţi cu trăgătorul de cizme această larvă de molie a blănurilor, cum îi spui chiar dumneata, să-i striveşti mâna cu cleştele de tăiat cuie – într-un cuvânt, nu mai suport să-l văd aici.”

Iar Siebenkäs, pentru a răcori înduioşarea celorlalţi şi a sa, a intercalat aici vestea, că a şi făcut totul şi că i-a expediat inhibitorialele2 de rigoare. „Cizmă-de-blană” a plesnit bucuros din limbă şi a aprobat din cap; căci un reprezentant superior i se părea un viceregе al lui Christos, un conte – ca un semizeu, iar un împărat – ca un zeu întreg; dar o singură greşeală capitală, pe care ar fi comis-o vreunul din ei, l-ar fi făcut pe oricare să piardă prietenia lui cu spatele încovoiat, iar din pricina unei greşeli grosolane împotriva gramaticii latineşti a lui Donat, chiar de-ar fi venit ea de la un cap încoronat cu aur, s-ar fi lansat, fără rezerve, într-un întreg program pascal latinesc. Omul de lume vădeşte ţinută dreaptă şi suflet încovoiat; dascălul nu are, de multe ori, niciuna, nici alta.

— Ultimii nori ce întunecau chipul Lenettei s-au risipit cu

totul, când a auzit că i s-a pregătit consilierului, sub uşa camerei ei, nişte butuci infamanţi3 de hârtie, în care să-i prindă picioarele, şi un cal de frizã. „Atunci o să fugă de mine? Slavă Domnului! Că doar minţeşte şi înşelează pretutindeni”, zise Lenette. — „De fapt nu se spune aşa, decât vorbind cu greşeli boacăne, doamnă avocat al sărmanilor, căci verbele neregulate a fugi, a minţi, a mirosi, a înşela, care ca *verba anomala* 4 fac la imperfect

1 Aluzie la Lucius Sergius Catilina (sec. I î.e.n.), patrician roman, care a conspirat împotriva Senatului.

2 Interdicţie (a unui tribunal) de-a continua procedura.

3 Butuci de lemn scobiţi, în care se prindeau picioarele condamnaţilor.

4 Verbe neregulate (lat.).

fugeam, minţeam, înşelam şi aşa mai departe, se conjugă regulat la prezent, în gramaticile cu adevărat bune; doar poeţii fac unele excepţii, ca din păcate în toate privinţele; – şi de aceea oricine spune în mod corect: fuge, minte, înşală, adică la timpul *prezent*

— „Lasă-i, te rog, a sărit Siebenkäs, bunei mele augsburgheze conjugările ei învăţate de la Luther; pe mine mă unge la inimă cu asemenea verbe neregulate; că doar sunt arhaizante ca articolele schmalkaldice1 din Confesiunea de la Augsburg.[126]” – La aceste cuvinte Lenette trase prietenos urechea soţului în jos, până lângă gura ei, şi-i şopti: „Ce gătesc pentru cină?

— Ai putea să-i spui domnului că vorbele mele au fost bine intenţionate.

— Şi ia întreabă-l, dragul meu Firmian, pe domnul preot, când oi ieşi eu afară, dacă după *Sfânta Scriptură,* căsătoria noastră este cu adevărat îngăduită.I* Siebenkäs întrebă îndată; „Cizmă-de-blană” îi răspunse pe îndelete: „Chiar dacă n-am lua altceva în consideraţie decât exemplul cu Lea, care i-a fost strecurată lui Iacob în noaptea nunţii sub

126 Principala mărturisire de credinţă a protestanţilor, făcută în 1530, la Dieta imperială de la Augsburg.

pseudonumele Rahila, şi a cărei căsătorie este încuviinţată de *Biblie,* şi încă ar fi destul; căci oare numele schimbă verighetele sau trupurile? Şi, oare, scopul căsătoriei poate fi împlinit de către un nume?” Un chip ridicat spre el, topindu-se parcă de bunătate, şi o privire umilă plină de veselie au fost răspunsul Lenettei la întrebarea lui şi mulţumirea pentru decizia consistorială.

Lenette s-a dus apoi la bucătărie, dar a revenit întruna, fără încetare, pentru a se apropia de masa la care şedeau cei doi bărbaţi şi a mucărit lumânările – fapt pe care nimeni, din întreaga odaie, nu-l va interpreta ca o nostalgie specială şi recunoştinţă faţă de Stiefel, afară doar, cel mult, de mine şi de avocat; – între timp inspectorul şcolar îi smulgea din mână, perseverent, foarfeca de mucărit şi afirma solemn că asta e datoria lui. Siebenkäs vedea bine, cum cei doi sateliţi de globi oculari ai lui Stiefel se învârteau în jurul plantei Uranus (Lenette) a lui; dar îi

[1] Formularea doctrinei lui Luther, pentru tratativele cu catolicii, formulare respinsă, însă, chiar de protestanti la Schmalkalden (1537).

acorda cu plăcere cavalerului latin această vârstă a cavalerismului îndulcită de o Dulcinee şi, cum fac mai totdeauna bărbaţii, ierta mai curând un rival, decât o infidelă, după cum femeile, dimpotrivă, îşi îndreaptă ura mai mult împotriva rivalelor decât a infidelului; – în afară de asta, ştia prea bine că Stiefel însuşi nu ştia ce sau pe cine vrea şi iubeşte şi că îi recenzează mai uşor pe dascăli şi pe autori decât pe sine; căci astfel, consilierul considera, de pildă, mânia proprie drept zel în serviciu, mândria proprie drept demnitate a funcţiei, viaţa sa drept o moarte zilnică, pasiunile sale drept păcate din slăbiciune şi, de rândul acesta, dragostea sa drept iubire de oameni.

Fidelitatea Lenettei se boltea solid întărită prin cheia de boltă a religiei, iar sfânta boltă bisericească nu se lăsase defel în jos din pricina zdruncinăturii produse de consilierul financiar.

Acum poştaşul îşi croia drum în sus cu o nouă

constelaţie, pe care o depuse în paşnicul cer familial – cu această scrisoare a lui Leibgeber:

Bayreuth, în 21 septembrie 1785

Dragul meu frate şi văr şi unchi şi tată şi fiu!

Căci cele două ventricule şi două auricule ale tale sunt întreg arborele meu genealogic; precum Adam, când mergea la plimbare, purta cu el toate rubedeniile sale de sânge şi întreaga lungă linie descendentă – care încă n-a fost trasă toată şi liniată ca portativul pe hârtia de muzică –, până când a devenit tată şi şi-a procreat propria nevastă. De-ar fi vrut Dumnezeu să fi fost eu primul Adam!… Siebenkäs, te implor, lasă-mă să-mi urmez, ca posedat, acest gând şi să nu rostesc în întreaga scrisoare vreun alt cuvânt, decât ceea ce continuă să înfăţişeze portretul meu până la genunchi, despre mine ca primul părinte al oamenilor! —

Aş fi vrut să fiu vechiul şi cel mai vechi Adam numai pentru ca în seara nunţii mele să mă plimb în sus şi-n jos, împreună cu Eva mea, pe lângă spalierul din afara raiului, cu şorţuleţele noastre verzi pentru lima de miere şi cu blănurile proprii şi să-i ţin mamei tuturor oamenilor o cuvântare nupţială ebraică.

înainte de a-mi începe cuvântarea, înregistrez faptul că, anterior căderii mele, am avut nespus de fericita idee de a nota din cunoştinţele mele tot ceea ce era capital.

— Căci, în stadiul nevinovăţiei, stăpâneam toate cunoştinţele, istoria universală, ca şi aceea a savanţilor, diferitele drepturi penale şi de alt soi, vechile limbi moarte precum şi cele vii; – ţinând seama de mintea pe care o aveam, a fost pe vremea aceea mai curând un noroc, decât o minune, faptul că am notat pe hârtie, în clipe de răgaz, toată atotştiinţa mea: – când, mai apoi, am căzut şi am devenit un nerod neştiutor, am avut la îndemână excerptele cunoştinţelor mele anterioare sau un index critic al lor şi m-am inspirat din de.

„Fecioară, aşa mi-am început predica din spatele raiului, suntem de fapt primii părinţi şi avem intenţia să-i procreăm

pe ceilalţi părinţi; dar tu nu te gândeşti la nimic, dacă poţi numai să-ţi vârî lingura într-o marmeladă de mere interzisă. Eu însă, ca bărbat şi «protoplast» cuget şi vreau să fiu astăzi, în timpul umblatului de colo până colo, preotul care cunună şi care ţine cuvântarea menită miresei, cu prilejul acţiunii noastre sacre, şi vreau să prezint într-o oraţie nupţială, destinată mie şi ţie, următoarele:

Motivele de îndoială şi decizie ale *protoplaştilor* – sau prima pereche de părinţi şi miri (adică eu şi tu) în plin proces de cugetare şi contemplare – şi anume cum contemplă:

În prima parte cauzele şi motivele pentru a nu însămânţa pământul, ci a emigra încă azi, unul în lumea veche, celălalt în cea nouă; iar *în partea a doua* motivele pentru a renunţa totuşi la asta şi a ne căsători; – după care trebuie să apară un scurt *elenchus*[127], care să încheie noaptea.

i *Prima parte*

Cucernică ascultătoare! aşa cum mă vezi aici, în blană de oaie, serios, gânditor şi drept, sunt totuşi plin de nerozii – nerozi pe care unii înţelepţi îi intercalează ca pe durşus în zaţ, zău! umblu aici de colo până colo încins cu un şorţ de semănător, în care se află seminţeria tuturor popoarelor şi port în faţa mea, pe stomac – precum coropcarii depozitul lor de mărfuri în aer liber – repertoriul şi casieria editorială a întregului neam omenesc, o lume foarte mică şi un *orbis pictus I.* Oare nu sunt întrupate aici, în mirele tău – căci ţie, dragă mireasă, nimic nu-ţi poate fi suficient de perceptibil – toate partidele religioase şi, cu excepţia preadamiţilor2, chiar şi adamiţii 3 şi toţi uriaşii, până şi marele Christoffel? Toate efectivele diferitelor popoare, toate încărcăturile de negri de pe corăbiile destinate Americii şi pacheţelul însemnat cu roşu, în care se află gloata soldăţească din Ansbach şi Bayreuth comandată în scris de către englezi? 4 – Oare nu mă aflu eu acum în faţa ta şi, dacă se uită cineva înlăuntrul meu, nu sunt eu o uliţă ovreiască plină de

127 Combatere, contraargumentare (gr.).

animaţie – un Luvru al capetelor încoronate, pe care le pot procrea pe toate, dacă am cumva poftă şi dacă nu mă abate *Prima parte* de la asta? Ai să mă admiri şi, totuşi, ai să râzi de mine, dacă ai să mă priveşti cu atenţie şi ai să pui mâna pe umărul meu şi ai să te gândeşti că aici, în acest bărbat şi protoplast, se află toate facultăţile şi toţi bărbaţii – toate şcolile filosofice şi toate şcolile de cusut şi de tors, neînvrăjbite – cele mai bune case princiare vechi, deşi încă nu pure şi selecţionate din rândul norodului de rând de pe corabie – întreaga cavalerie imperială liberă, dar fireşte încă împachetată de-a valma cu ţăranii arendaşi, şi cu cei sărăntoci, fără ogor, şi cu cei iobagi – mânăstirile de maici aliate cu cele de călugări – toate cazărmile şi deputăţiile ţărilor, fără a mai pomeni de c*apitulele* 5 catedralelor, care se alcătuiesc

1 Lumea în imagini (lat.).

2 Oameni dinainte de Adam.

3 Oameni din vremea lui Adam şi care se trag din el.

4 Se referă la negoţul cu soldaţi practicat de principii germani, care-şi vindeau supuşii ca să lupte de partea Angliei, împotriva Americii.

5 Capitul adunarea canonicilor.

din protopopii, decanii x, seniorii, subseniorii şi membrii lor de rând! — „Ce mai bărbat şi Enak2!” ai să adaugi tu. Ai dreptate, buna mea! Asta sunt, cu adevărat talerul fals dintr-o colecţie numismatică de oameni, tribunalul tuturor tribunalelor, pe deasupra şi cu toate posturile ocupate, fără a lipsi măcar un singur asesor, un *corpus juris*3 viu al civiliştilor, canoniciştilor, feudaliştilor şi publiciştilor 4; nu cuprind eu integral în mine *Germania savantă* a lui Meusel 5 şi *Lexiconul savanţilor* de Jocher6 şi chiar pe Meusel şi pe Jocher înşişi, fără a mai aminti de volumele-supliment?

— Aş vrea să ţi-l pot înfăţişa pe Cain; în ipoteza în care m-a convins *Partea a doua,* el a devenit vlăstarul şi mlădiţa noastră dintâi, prinţul nostru de Wales, Calabria, Asturia şi Brazilia; ai vedea atunci, dacă ar fi transparent – ceea ce cred că şi este – cum se rânduieşte totul înlăuntrul său ca

paharele de bere, toate consiliile ecumenice şi inehiziţiile şi propagandele 7 şi dracul şi mama dracului.

— Dar, preafrumoaso, înaintea căderii tale tu n-ai notat nimic din *scientia media* a ta, cum am făcut eu, şi ai privit astfel, întru totul orbeşte, în viitor. Numai că eu, care privesc foarte limpede prin el, văd din crestomaţia mea că n-aş face zece nebuni, ca. Alţii, ci milioane întregi de zeci de unităţi în plus, considerând că toţi boemii, parizienii, vienezii, lipscanii, bayreuthenii, hofienii, dublinezii şi kuhschnapplerienii getbeget vor lua fiinţă în mine şi prin mine şi că printre

1 Decan (în ierarhia clerului catolic) supraveghetor peste zece călugări.

2 Enak – un uriaş (în *Vechiul Testament).*

3 Codificarea dreptului roman sub împăratul Iustinian (530—

534).

— Specialişti în dreptul civil, dreptul canonic, dreptul feudal, dreptul public.

5 Johann Georg Meusel (1743—1820), profesor de istorie la Erlangen şi autor al menţionatului lexicon.

9 Christian Gottlieb Jocher (1694—1758), profesor de filosofie laleipzig; a publicat lexiconul menţionat (1750).

7 Misiunile împotriva păgânilor; aluzie la *Congregaţia de propaganda fide* (Societatea pentru răspândirea credinţei), înfiinţată la Roma în 1622.

ei vor fi, de fiecare dată, circa I.000.000 pe 500 care nu vor fi raţionali şi nici nu vor avea minte. *Duena* S cunoşti încă puţini oameni, doar doi, căci şarpele nu e om; dar eu ştiu ce produc şi ştiu că, odată eu *limbus injantum* 2 al meu, deschid şi un Bediam 3.

— Zău! tremur şi jelesc când privesc pe răsfoite în contingentele veacurilor şi nu văd altceva în de decât pete de sânge şi harababuri pestriţe de nebuni; când calculez strădania necesară până ce un secol va învăţa doar o singură mână să scrie citeţ şi care să fie la fel de bună ca aceea a unei trompe de elefant sau a unui ministru – până -

ce biata omenire va trece prin şcolile triviale şi cele neautorizate şi prin mâinile guvernantelor franţuzoaice, astfel încât să fie promovată cu toată cinstea în licee latineşti, în şcoli princiare şi iezuite

— Până ce va putea frecventa o sală de scrimă sau de dans, orele de desen şi *dogmaticum4* şi *clinicum*5*!* La dracu'! mă trec căldurile – ţie desigur că nimeni nu-ţi va zice că eşti cloşca viitorului stol de grauri sau un batog-femelă cu icre, în care Leeuwenhoek6 a numărat nouă milioane şi jumătate de ouă de peşte; ţie nu-ţi impută nimeni asta, Evişoară, ci bărbatului tău; ăla trebuia să fie mai deştept (se va zice) şi, mai bine n-ar fi procreat nimic, decât asemenea adunături, ea majoritatea tâlharilorimperatori încoronaţi pe tronul roman şi locţiitori pe scaunul Romei, primii urmând să se numească precum Antonin şi Cezar, iar ceilalţi după Christos şi Petru; printre ei se află şi oameni al căror tron domnesc este un scaun liineburghez de torturare a omenirii şi un scaun de naştere al lui Ucigă-1-toaca. De asemenea mi-l vor reproşa pe Borgia, pe Pizzaro, pe Sfântul Dominic şi pe Potemkin. Chiar presupunând că m-aş pricepe să resping reproşarea acestor excepţii negre, totuşi va trebui să admit (şi anti-adamii o vor accepta cu folos), că descen-

1 Stăpână, doamnă (span.).

2 Poala copiilor nebotezaţi (lat.).

s Numele ospiciului de nebuni din Londra; în general: balamuc.

4 Prelegeri dogmatice (lat.).

5 Prelegeri de medicină (lat.).

— Antony van Leeuwenhoek (1632—1723), naturalist olandez; a descoperit globulele sanguine, spermatozoizii, infuzoarele.

denţii şi coloniştii mei nu pot trăi nici măcar o jumătate de ceas fără să gândească sau să comită o nebunie – că uriaşul război al instinctelor din ei încheie rareori armistiţiu şi n-ajunge niciodată la pace – că defectul capital al omului rămâne acela că are atâtea cusururi mici – că, de fapt,

conştiinţa nu-i slujeşte aproape la nimic altceva decât la ura împotriva aproapelui şi la sentimentul bolnăvicios al încălcării dreptăţii de către ceilalţi – că nu vrea să se lepede de apucăturile sale proaste decât pe patul morţii, lângă care i se aduce un confesional, aşa precum copiii sunt aşezaţi pe oliţă înainte de-a fi urcaţi în pat ca să adoarmă – că învaţă şi iubeşte limbajul virtuţii şi îl duşmăneşte pe cel virtuos, aşa cum londonezii ţin în casă profesori de franceză, dar sunt porniţi împotriva francezilor înşişi.

— Eva, Eva, n-o să ne facă prea multă cinste nunta noastră; după textul iniţial Adam înseamnă „pământ roşu" şi, într-adevăr, obrajii mei vor fi alcătuiţi doar din asemenea pământ şi vor roşi numai la gândul inexprimabilei şi necontenitei vanităţi şi înfumurări a strănepoţilor noştri, care va creşte o dată cu numărul veacurilor. Niciunul din ei nu-şi va vedea lungul nasului, decât poate vreunul -care se bărbiereşte singur – nobilimea înaltă va pune să ardă cu fierul roşu blazonul familiei pe tavanul iatacurilor de taină şi să împletească cozile cailor asemenea rotoooalelor iscăliturii proprii – recenzenţii se vor considera mai presus de cei ce scriu, iar aceştia din urmă mai presus de cei dintâi – preşedintele de tribunal von Blaise îi va lăsa pe orfani să-i sărute mâna, femeile vor lăsa pe oricine s-o facă, iar mărimile vor pune să li se sărute poalele brodate ale veşmintelor. Heva, îmi continuasem extragerile profetice din istoria lumii abia până în mileniul al şaselea, când te-ai apucat tu să muşti din măr sub pom, iar eu am mâncat după tine din nerozie, şi am uitat totul: Dumnezeu ştie -cum vor arăta nebunii şi nebunele celorlalte milenii! Fecioară, folosi-vei tu oare acum „stemocleido-mastoideumul", pe care Sommerring[128] îl numeşte „muşchiul datului din cap", şi exprima-vei astfel „-da"-ul tău, când îţi v-oi pune întrebarea: vrei tu să ai de soţ cu cununie pe predicatorul nupţial aci prezent?

— Fireşte că vei riposta: cel puţin hai să ascultăm *Partea*

128 Samuel Thomas Sommerring (1755—1830), medic german.

a doua, în care problema este privită şi pe faţa celaltă.

— Şi, într-adevăr, tu, cea mai cucernică ascultătoare, aproape că am fi uitat să purcedem la

Partea a doua şi să cântărim împreună motivele care pot determina pe protoplaşti sau pe primii părinţi să se cunune şi să slujească destinului drept maşină de semănat şi tors inul şi cânepa, tortul şi cilţii destinului, care îşi înfăşoară plasa şi năvodul fără margini în jurul globului pământesc.

— Motivul meu principal – şi sper că şi al tău – este, după impresia mea, ziua-de-apoi. Căci, dacă vom deveni amândoi antreprenorii neamului omenesc, atunci pe toţi nepoţii mei, care se vor înălţa în ziua-de-apoi în chip de aburi din pământul calcifiat, îi voi vedea rânduindu-se pe cel mai apropiat satelit pentru ultima trecere în revistă „iar printre aceşti copii şi nepoţi cu care am fost binecuvântaţi din belşug, voi întâlni oameni care au minte şi cu care se poate schimba o vorbă – bărbaţi a căror viaţă a trecut numai printre trăsnete şi care au pierdu-o dintr-un trăsnet, aşa după cum în credinţa romană favoriţii zeilor sunt ucişi de trăsnet, şi care oricum nu şi-au astupat niciodată urechile sau ochii în faţa vreunei furtuni.

Mai departe stau, după câte văd, cei patru minunaţi evanghelişti păgâni, Socrate, Cato, Epictet şi Antonin, care umblau cu gâtlejurile lor prin toate casele, de parcă ar fi fost tulumbe şi furtunuri de incendiu lungi de două sute de picioare şi înşurubate la gurile de apă, şi apărau aceste - case de orice blestemat de incendiu al pasiunilor, stingându-l cu cea mai bună şi pură apă din Alpi.

— Oricum eu voi deveni străbunul iar tu străbuna acestor cei mai admirabili oameni, dacă asta ne este voia. Ascultă ce-ţi spun, Eva, am totul negru pe alb aici, în excerptele şi colectaneele mele, cum că voi fi predecesorul, străbunul, Betleemul şi natura plastică a unui Aristotel, Platon, Shakespeare, Newton, Rousseau, Goethe, Kant, Leibniz; toţi oameni care gândesc mai deştept decât însuşi protoplastuă lor. Eva, autentic membru de vază al actualei

Societăţi aducătoare de fructe sau a clasei producătoare din stat, care se alcătuieşte din tine şi din oratorul de la cununie, îţi jur că voi avea un ceas plin de câteva eternităţi fericite, când pe o planetă secundară voi parcurge în fugă cercul clasicilor şi al renăscuţilor şi când, în sfârşit, voi îngenunchea de bucurie pe satelit şi voi spune: bună dimineaţa, copii mei! Voi, evreii, făceaţi de obicei nişte scurte şi frecvente rugăciuni jaculatorii, ori de câte ori vă îndemna un înţelept; dar ce rugăciune să rostesc eu, care să fie destul de lungă, de vreme ce văd deodată toţi înţelepţii şi învăţaţii, toate rudele mele de sânge care, în plină foame de lup a instinctelor, au ştiut totuşi să se lepede de merele şi perele şi ananasurile oprite şi care, în plină sete de adevăr, n-au comis niciun furt grădinăresc din pomul cunoaşterii, în timp ce primii lor părinţi au atacat fructul oprit, deşi nu simţeau niciodată foame, şi pomul cunoaşterii, deşi dispuneau dinainte de toate cunoştinţele, cu excepţia celei a veninului de şarpe. Apoi mă voi ridica de jos şi voi da fuga în mijlocul roiului de nepoţi, voi cădea de gâtul unui descendent ales de-al meu şi îl voi strânge în braţe şi voi spune: „Tu, fiu credincios, bun, mulţumit, blând – chiar dacă în *Partea a doua* a sermonuâui meu nupţial, nu i-aş fi putut arăta Evei mele – albina-mamă a prezentelor roiuri de albine din jurul nostru – nimic altceva decât pe tine şezând într-o celulă de clocit, femeia ar fi chibzuit bine şi s-ar fi putut sta de vorbă cu ea.”… Iar credinciosul şi bunul fiu eşti tu, Siebenkäs, şi te afli şi rămâi la pieptul fierbinte şi cu părul aspru al prietenului tău.

Postscriptum *şi Clausula Salutaris* – Nu-mi lua în nume de rău acest vesel bal intim şi dans al vrăjitoarelor pe hârtie făcută din zdrenţe, cu toate că şi tu eşti, din păcate, o parte infinitezimală din tulpina popoarelor germane şi, ca atare, n-ar trebui să poţi suferi şi nici înţelege un asemenea dans al ideilor. De aceea nici nu dau nimic la tipar pentru neajutorarea germană, ci arunc coli întregi, pe care le-am acoperit în prealabil cu şăgalnici peştişori-idei; şi nu le arunc în librării, ci în acel loc unde asemenea opere ajung

de obicei spre bătrâneţe, pentru că şi-au exercitat privilegiul de a trece prin librării.

— Am fost opt zile în oraşul Hof, iar acum trăiesc ca rentier la Bayreuth; în ambele oraşe am făcut mutre, adică am tăiat siluete străine; dar cele mai multe capete care au pozat, şerfnd sau în picioare, forfecuţei mele, au avut impresia că într-al meu nu e totul în ordine. Scrie-mi adevărul în chestiunea asta; căci nu mi-ar fi indiferent, dacă aş fi împiedicat în exercitarea atât a drepturilor de testare, cât şi a altor drepturi cetăţeneşti, în ipoteza că într-adevăr n-aş fi tocmai deştept.

— Mai includ în scrisoare mii de salutări şi sărutări pentru pioasa şi frumoasa ta Lenette şi un compliment pentru inspectorul şcolar Stiefel, împreună cu întrebarea dacă nu cumva e rudă mai de departe cu magistrul Stiefel, predicator la Holzdorf şi Lochau (lângă Wittemberg), care a prezis (eronat, zic eu) sfârşitul lumii pentru dimineaţa la ora 81533 şi până la urmă şi-a trăit doar propriul sfârşit. De asemenea anexez, pentru voi doi şi pentru „Monitorul programelor”, două programe ale profesorului Lang de-aici, referitoare la supraintendenţii de-aici, şi unul de doctorul Frank din Pavia. Aici, în „Hanul Soarelui”, locuieşte spre faţă (eu spre fund) o fată încântătoare, voinică, deşteaptă şi cu suflet. Eu, împreună cu mutra mea, îi plac nespus de mult, lucru pe care îmi convine să-l cred, întrucât semăn atât de mult cu tine şi nu ne deosebeşte decât piciorul cu care şchioapăt. De-aceea, faţă de frumoasele de pe-aici, mă laud cu slăbiciunile mele şi cu asemănarea cu tine. Dacă am auzit bine, domnişoara este o nepoată săracă a unchiului cu perucă de sticlă, care o ţine aici să studieze pe socoteala lui, pentru a fi căsătorită cu cine-ştie-ce june de soi din Kuhschnappel. Se prea poate ca o foaie de însoţire s-o aducă în curând la voi drept bun al mirelui… Şi, cu asta, gata cu noutăţile cele mai vechi! Cea mai recentă – sosirea ta la Bayreuth

— Nu poate sosi decât când eu şi primăvara, împreună, ne vom reîntoarce (căci poimâine plec în călătorie în Italia,

pentru a ieşi înaintea primăverii) şi vom împodobi laolaltă lumea într-un asemenea fel încât tu să fii cu certitudine fericit la Bayreuth, căci casele şi dealurile de-aici merită toate laudele. Şi acum rămâi oarecum bine!

★

Toată lumea jură că omul de vază din Kuhschnappel, pentru care studiază nepoata preşedintelui tribunalului, nu-i altul decât consilierul financiar Rosa, care vrea să-şi folosească chiştocul rămas din inima arsă (ce s-a consumat până acum pentru a aprinde inimile întregii lumi feminine, precum feştila obştească a unui hangiu arde pentru aprinderea pipelor lumii ce fumează tabac) în chip de făclie nupţială şi să-i lumineze cu ea drumul până acasă.

Întrucât scrisoarea cuprindea trei ceruri, câte unul pentru fiecare din fericiţi – pentru soţie complimentul, pentru „Cizmă-de-blană" programele, pentru avocat scrisoarea însăşi – nu m-aş fi mirat defel, dacă trifoiul şi terţetul astfel hărăzit cu daruri ar fi început să joace de bucurie. Consilierul ameţit – căci sângele bucuriei i se urca la capu-i moderat – a întins operele pe masă, deşi era deja acoperită cu o faţă de masă în carouri, şi a tăiat şi a atacat, încă înainte de rostirea rugăciunii, cele trei aperitive tipărite sau *petit-soupers"*[129] literare de pe talgerul de cositor, până când invitaţia de-a rămâne la masă i-a adus aminte s-o ia din loc. Însă, la despărţire, a cerut o nouă siluetă în negru a Lenettei, ca răsplată pentru osteneala de-a fi fost intermediarul între cei doi, sau sarea alcalină de legătură dintre uleiul lui şi apa ei; căci vechea siluetă, decupată de Leibgeber – a cărui scrisoare îi amintise de cele întâmplate cu silueta dăruită, după cum se ştie, chiar de autor – a vârât-o întâmplător în buzunarul camizolei de noapte şi a trimis-o împreună cu aceasta şi cu culoarea ei asemănătoare, la albia de spălat rufe. „Silueta va fi lansată de pe cală încă astăzi", l-a asigurat Siebenkäs. Când inspectorul şcolar i-a părăsit pe cei doi soţi şi a văzut pe

129 Cine sumare, frugale (fr.).

chipul Lenettei, că avea acum pe inelarul ei o verighetă mai moale, pe care el îşi închipuia că o cizelase mai departe şi o căptuşise cu mătase, a scuturat bucuros mâna soţiei şi a spus: „Am să vin de bună voie foarte des, ori de câte ori s-o întâmpla cel mai mic lucru, şarmanţilor”. Lenette ina răspuns: „Da, cât de des”. Însă Siebenkäs a adăugat: „Şi mai des!”

între timp, verigheta a părut ulterior să strângă din nou; iar adjuncţii1 Facultăţii de filosofie trebuie să se mire – întrucât ţin cursuri de teoria sufletului – că avocatul a vorbit puţin cu nevasta şi ea cu el în timpul mesei; dar motivul a fost că scrisoarea lui Leibgeber luase locul pâinii albe alături de farfurie şi de pâine şi că focosul său prieten drag strălucea din Bayreuth peste întunericul vast şi neguros din sufletul său: – prima lor îmbrăţişare viitoare mijea ca o vrajă înaintea oftaturilor adânci; – speranţa cobora lumina ei purificatoare în puţul cu aer închis şi sufocajit, în care el gâfâia şi săpa acum: – iar primăvara viitoare se profila, luminoasă şi înaltă, în depărtare, ca un turn de catedrală pavoazat cu lumânări aprinse, şi îşi arunca razele încoace prin noaptea neagră…

în cele din urmă şi-a revenit, adică a revenit la soţia sa; – imaginea viguroasă a lui Leibgeber îl ridicase oricum deasupra pietrosului şi colţurosului prezent al hazardului – vechiul prieten, care decupase sus, în balconul corului, silueta mutrişoarei miresei şi asistase apoi la prima săptămână a lunii de miere, i-a aruncat încoace ghirlanda de flori şi l-a tras cu ea până lângă făptura tăcută de lângă el: „Ei, draga mea Lenette, ce-i cu tine?” a spus el, trezindu-se din visare, şi a apucat mâna soţiei împăcate; dar Lenette avea prostul obicei femeiesc, respectiv obiceiul, de a-şi ascunde împăcarea mai mult chiar decât revolta, sau cel puţin de-a o amâna şi de-a propune o nouă revizuire a dosarelor tocmai atunci când se executaseră amenda onorabilă şi scuzele pentru a greşeală. Foarte puţine femei căsătorite – mai curând fetele – îi întind repede mâna unui bărbat şi spun: „Mi-a trecut”.

— De fapt şi Wendeline i-a întins mâna, dar prea rece, şi a tras-o grăbit îndărăt, pentru a lua faţa de masă şi a-l ruga să

[1] Profesorii tineri, recenţi.

ajute la întinsul şi împăturitul ei până la dimensiunile unui cub de pânză. Siebenkäs a ascultat-o şi a zâmbit; – ea a luat seama să împăturească exact în patru dreptunghiul alb; în cele din urmă, la ultima şi cea mai groasă îndoire, bărbatul a ţinut pânza strâns; – ea a tras şi a vrut să facă pe serioasa; – el a privit-o drăgăstos; – ea a trebuit totuşi să isurâdă până la urmă; – atunci el i-a smuls faţa de masă din mâini şi a apăsat-o repede pe pieptul ei, şi pe sine în braţele ei şi a spus: „Hoaţo, cum te poţi purta astfel cu bătrânul şi ciudatul Siebenkäs, sau cum i-o fi mai zicând?” – Acum, curcubeul unei vieţi mai luminoase s-a boltit peste potopul ce se infiltra şi pierea în adine, dar care le ajunsese soţilor, până acum, aproape în dreptul inimii…

Premiul pe care i l-a acordat reginei sale la această sărbătoare a trandafirilor inimii a fost o solicitare insistentă a umbrei delicatului ei chip, pentru a-i face mâine lui „Cizmă-de-blană” un dar şi o bucurie.

Avocatul a luat cu împrumut de la cizmarul Fecht o scândură pentru siluete, adică faţada unui coteţ de porumbei. În deschiderea ovală a scândurii a intrat umărul Lenettei, ca un briceag – peste deschidere a fost prinsă în ţinte o coală de hârtie albă în chip de grunduială – capul frumos şi cald al Lenettei a fost lipit de hârtia rigidă; – apoi Siebenkäs a pornit, cu creionul, de sus de la fruntea umbrei, oricât era de greu, în asemenea vecinătate a realităţii, să întindă mâna după simpla umbră, şi a coborât de-a lungul frumoasei înălţimi înflorite şi abrupte, pline de trandafiri şi de crini… Dar n-a ieşit mare lucru; ai fi zis că a desenat acceptabil partea din spate a capului. Trăgea mereu cu ochiul la suprafaţa colorată şi însufleţită de lângă mâna lui şi de aceea schiţa prost, ca un pictor de cutii. „Wendeline, nu stai o clipă cu capul liniştit”, a spus el. Fireşte, faţa ei oscila, ca şi înfrigurarea din creier, din

pricina ritmului mai alert al inimii şi al respiraţiei: dar, pe de altă parte, şi condeiul lui s-a împiedicat de imaginea blând reliefată a năsucului ei, a căzut în crăpătura buzelor şi a eşuat în lipsa de adâncime a bărbiei. A sărutat buzele pe care nu le putea întâlni şi care aci se deschideau, aci se închideau prea mult, a luat o oglindă de bărbierit şi a spus: „Uită-te aici, n-ai oare mai multe chipuri decât Ianus sau vreun zeu indian?

— Inspectorul o să creadă că ai făcut mutre şi că eu le-am desenat.

— Uite, aici te-ai mişcat, iar eu te-am urmărit cu un salt de capră-neagră; acum partea de sus a chipului e mai ieşită în afară decât ceea de jos, de parcă ai purta o mască pe o jumătate a feţei. Gândeşte-te ce mutră o să facă mâine inspectorul.” – „Bunul meu, încă o dată numai, am să fac totul ca să arate frumos”, a răspuns Lenette roşind. Acum, un gât încremenit apăsa cum trebuie chipul moale pe hârtia de desen; dar în timp ce aluneca în jos, cu trompa care oua schiţa, peste linia frunţii ce părea să fie un sector sferic dintr-o emisferă albă, a auzit în locul respiraţiei, reţinerea tremurătoare a acesteia şi a văzut un chip care se congestiona din pricina nevoii crescânde de aer… în clipa asta, bănuiala, ca o maşină infernală ce exploadează, a produs năruirea bucuriei din inima sa – bănuiala: „Vai, poate îl iubeşte totuşi cu siguranţă?” (adică pe inspector)… Pana a rămas înfiptă, ca vrăjită, în unghiul obtuz dintre frunte şi nas; – acum a auzit limpede cum expira aerul; – acul său de gravat a trasat brazde negre pe marginea umbrei de jos; – iar când s-a oprit la gura cu buzele strânse, pe care nu mijise niciun pic de căldură în afară de rugăciunea de dimineaţă a lui şi a ei, şi când s-a gândit: „Şi *asta* să mă lovească? Şi *aceastã* bucurie să-mi fie luată? — iar eu să desenez aici cu propria-mi mână scrisoarea de despărţenie, scrisoarea aducătoare de nenoroc a lui Uriaş!”… n-a mai putut – a smuls repede planşeta de la subsuoara ei – s-a repezit la gura închisă – a sărutat oftatul captiv – a strivit bănuiala între inima ei şi a lui până a pierit

şi a început să vorbească fără întrerupere: „Abia mâine, Lenette!

— Numai nu te mânia! Oare nu mai eşti ca la Augsburg?

— Mă înţelegi oare? Ştii cumva ce vreau eu?” Ea i-a răspuns cu nevinovăţie: „Ah, ai să mi-o iei în nume de rău, Firmian – nu, nu ştiu...” – Iar Zeiţa Păcii a luat de la Zeul Somnului cununa de mac şi a împletit-o cu o cunună de măslin şi a condus soţii încununaţi, mână-n mână, pe strălucitoarele câmpii de gheaţă ale viselor – în culisele magice şi date cu tuş ale zilei pestriţe şi viu luminate – în camera noastră obscură plină de imaginile mişcătoare ale unei lumi micşorate ca dimensiuni, unde omul, ca şi creatorul, nu locuieşte decât printre creaturi.

CAPITOLUL AL CINCILEA

Când s-a trezit în zori, Siebenkäs i-a trimis îndată la toţi dracii pe demonul geloziei şi pe cel al căsătoriei, căci somnul liniştitor opreşte pulsul febril al sufletului, iar grăunţele lui sunt chinina împotriva febrei reci a urii, ca şi împotriva fierbinţelii iubirii; – ba chiar a pus deoparte planşeta pentru umbre şi a făcut o transpunere şi copie întinerită şi fidelă după cea liberă de ieri a chipului Egelkrautian cu cioc de barză, şi a înnegrit-o cum trebuia. Când a fost gata, i-a spus soţiei sale, din dragoste: „Să-i trimitem silueta chiar azi. O să treacă mult până să vină chiar el în persoană să şi-o ia.” – „ida, fireşte, a ripostat Lenette, asta o să fie tocmai miercuri, dar până atunci a uitat de mult de ea.” – „Cu toate astea, a obiectat Siebenkäs, s-ar putea să-l aducem încoace mai curând; nu trebuie decât să-i trimit spre vânzare talerul cu Sfânta Treime bătut de un conte rus în 1679, iar el n-o să-mi trimită niciun crăiţar în schimb, ci are să aducă personal banii pentru taler, aşa cum a procedat totdeauna până acum cu colecţia numismatică a lui Leibgeber.” – „Sau, a intervenit Lenette, trimite-i mai bine şi talerul şi chipul împreună, aşa o să aibă o bucurie mai mare.” – „Mai mare cu privire la ce?” a întrebat el. Lenette nu s-a priceput ce să răspundă la stupida întrebare neaşteptată, dacă vorbise

despre o bucurie mai mare cu privire la chipul reprodus ca umbră sau la cel bătut ca efigie pe monedă, şi încolţită, a spus: „Ei, cu privire la lucruri, fireşte14. Yrând s-o cruţe, el n-a mai întrebat încă o dată.

Dar inspectorul şcolar n-a trimis altceva decât răspunsul că e nespus de bucuros pentru minunatele daruri şi că va veni personal cel mai târziu la sfârşitul săptămânii viitoare şi îi va mulţumi domnului avocat al sărmanilor. Uşorul iz de acreală, ce se prefigura în răspunsul necalculat al lipsitului de griji şi preabucurosului inspector şcolar, n-a putut fi îndulcit de aprodul judecătoresc al Camerei de succesiuni, care a intrat în acea clipă şi i-a remis avocatului răspunsul sau prima întâmpinare sau obiecţiile acuzatului preşedinte de tribunal, von Blaise, care nu constau decât într-o cerere de amânare cu trei săptămâni, pe care Camera i-o acordase cu plăcere. Ca propriul său avocat al sărmanilor, Siebenkäs trăia cu speranţa certă, că Ţara Făgăduinţei a moştenirii, în care curge lapte şi miere peste nisipul său aurifer, va fi cucerită de copiii săi, dacă până atunci el va fi murit de mult pe drum în pustiul juridic; justiţiei îi place să răsplătească virtutea şi drepttatea părinţilor faţă de copii şi de copiii copiilor; între timp, însă, rămânea tot incomod faptul că nu avea cu ce trăi în timpul vieţii.

„Oo, am să găsesc eu o soluţie”, a spus Siebenkäs foarte vesel şi s-a aşezat azi mai harnic la pupitrul de scris, pentru ca prin a sa *Selecţie din hârtiile diavolului* să aducă în casă, cu cât mai curând cu atât mai bine, un respectabil onorariu. Dar acum este aţâţat şi înteţit în jurul «ău un cu totul alt foc al purgatoriului, mai înalt, despre care n-am vrut încă să spun nimic până aici şi în mijlocul căruia şade şi se prăjeşte încă de alaltăieri. Lenette este bucătarul care frige, iar masa sa de scris frigarea pentru ciocârlii. În timpul certei mute din zilele precedente se deprinsese de fapt să tragă cu urechea la ce făcea Lenette în timp ce el şedea acolo şi scria la *Selecţia din hârtiile diavolului;* aceasta îi încurca întru totul gânddurile. Pasul cel mai lin, zguduiitura cea mai uşoară, prindea să-l consume ca pe un bolnav de hidrofobie

sau de podagră la mână şi îi distrugea una sau două proaspete idei bune, precum un zgomot mai mare face să moară puii de canar sau viermii de mătase.

La început s-a stăpânit destul de bine; îşi spunea că femeia trebuie măcar să se mişte şi, câtă vreme n-avea un trup transfigurat şi nu dispunea de o mobilă eterică, era imposibil să umble prin cameră atât de uşor ca o rază de soare sau ca unul dintre invizibilii îngeri buni sau răi din spatele ei. Dar în timp ce asculta în sine acest bun *cours de morale*1, acest *collegium pietatis2,* ieşea din

1 Curs de morală (fr.).

2 Curs universitar despre o comportare pioasă (lat.).

contextele şi conceptele satirice şi continua să scrie, doar ceva mai fără strălucire.

în dimineaţa de după seara cu desenatul siluetei, când sufletele lor îşi dăduseră mâna şi când reînnoiseră legătura princiară a iubirii, Siebenkäs a putut să se apuce de lucru mult mai degajat şi, de-ndată ce, în loc de siluetă, n-a zugrăvit în negru decât imaginile primare, adică de-ndată ce s-a apucat să lucreze în coliba cu funingine satirică, i-a spus soţiei sale: „Dacă ţi-e cu putinţă, Lenette, nu mai face azi prea mult zgomot, aproape că mă deranjează atunci când şed aici şi lucrez pentru tipar”. Ea i-a răspuns: „Credeam că nici nu mă auzi, atât de uşor umblu”.

Când omul a trecut de anii neghiobiei, tot mai are de parcurs în fiece an câteva săptămâni de neghiobie şi câteva zile de bădărănie; Siebenkäs a rostit rugămintea de mai sus cu adevărat într-o clipă de neghiobie. Căci acum îşi impusese singur ca, în timp ce gândea, s-o pândească pe Lenette, spre a vedea ce va întreprinde după primirea petiţiei. Ea umbla acum pe duşumelele camerii şi peste firele activităţii ei casnice cu picioruşe uşoare ca de păianjen. Căci, asemenea altor femei, ea nu-l contrazisese pentru a i se împotrivi, ci doar pentru a contrazice. Siebenkäs a trebuit să tragă cu urechea atent, pentru a-i auzi mâinile sau picioarele; dar a izbutit totuşi şi a auzit mai tot. Când nu dormi, dai mai mare atenţie unui zgomot uşor,

decât unuia puternic; acum scriitorul trăgea cu urechea pretutindeni ca s-o audă, iar urechea şi sufletul lui alergau peste tot împreună cu ea, ea un pedometru fixat pe trupul ei – pe scurt: a trebuit să sară în sus ca ars, tocmai când ajunsese pe la jumătatea satirei „Nobilul cu febra sa rece” şi să-i spună ipocritei: „Ascult de mai bine de-un ceas lipăitul chinuitor al paşilor tăi; aş prefera să alergi în trap cu doi saboţi zgomotoşi, din cei pingeliţi cu tablă, pentru bătut tactul în orchestre, aşa că… prefer să umbli ca de obicei, draga mea!”

Ea l-a ascultat şi a umblat *aproape* ca de obicei. Întrucât desfiinţase până acum şi mersul zgomotos şi cel abia auzit, tare ar mai fi vrut acum să-l anuleze şi pe cel intermediar; dar unui bărbat nu-i place să se contrazică singur de două ori într-o dimineaţă, ci doar o singură dată. Seara a rugat-o doar să binevoiască şi să umble în şosete, câtă vreme îşi schiţează el satirele, mai ales pentru că duşumeaua răcoreşte: „de altfel, mai adăugă el, întrucât acum lucrez dimineaţa pentru pâine, ar fi bine ca, în timpul activităţii mele, tu să nu desfăşori altele în afară doar de strictul necesar”.

Dimineaţa ţinea judecată lăuntrică asupra fiecărei munci împlinite la spatele său şi – în timp ce scria întruna, dar prost – o interoga pe fiecare din de, pe rând, dacă are la ea paşaportul necesităţii. Martirul scriitor lua unele lucruri în uşor; dar când Wendelina împingea, cu o mătură lungă, paiele aşternutului sub patul conjugal vopsit în verde, ce se afla în iatacul de dormit, atunci crucea aceasta devenea prea grea pentru umerii lui. La aceasta se adăuga faptul că alaltăieri citise în vechile efemeride ale naturaliştilor cum că teologul Joh. Pechmann nu putea suporta să audă o mătură, că hârşitul ei aproape îi tăia respiraţia şi că o luase la sănătoasa dinaintea unui măturător de stradă care doar se ciocnise de el; o asemenea lectură l-a făcut, împotriva voinţei sale, mai sensibil şi mai intolerant faţă de o situaţie similară. Fără a se scula de pe scaun, a strigat măturătoarei casei, în camera cealaltă: „Lenette, nu mai deretica şi

ţesăla acum cu mătura ta-, căci nu-mi dă pace să pot gândi. A fost odată un preot bătrân, Pechmann care mai curând s-ar fi lăsat condamnat să ajungă măturător de uliţe în Viena, decât să suporte zgomotul măturii, şi care ar fi preferat bătaia cu gârbaciul, decât să audă blestematul acel-a de zgomot, cum hârşcâie şi se târşâie o mătură. Iar eu, în vecinătatea măturii casei, să mai am şi vreo idee ca lumea, care să ajungă pe mâna tipografilor şi a zeţarilor: ţine seama măcar de asta!”

Lenette a făcut acum ceea ce ar fi făcut orice nevastă bună şi căţelul ei de salon: s-a liniştit *treptat.* Ba chiar, în cele din urmă, a abdicat de la mătură şi, în timp ce soţul scria la fel de zgomotos pe cât măturase ea, a împins doar încetişor, cu un pămătuf de păr, trei spice şi câteva tije de fulgi sub dricul patului. Redactorul *Selecţiei din hârtiile diavolului* a auzit dincolo zgomotul împinsului, din fericire împotriva aşteptărilor; s-a sculat de pe scaun, s-a dus în pragul uşii camerei şi i-a spus: „Preascumpa mea, chinul infernal este de bună seamă acelaşi, de-ndată ce-l aud.

— Da, n-ai decât să împingi cu cozi de păun sau cu sfeştocuri nenorocitul ăsta de gunoi sub pat, sau să-l sufli cu foaie îndărătul oalei; eu şi cartea mea vom îndura totul şi ne vom sfriji în mod necesar.” – Lenette a ripostat: „Oricum, am terminat!”

Siebenkäs s-a apucat din nou de lucru şi a reluat vesel firul satirei a treia *Despre cei cinci monştri şi recipientele lor din care am vrut la început să mă hrănesc.*

Intre timp Lenette a închis încetişor uşa camerei; astfel că el a trebuit să tragă din nou concluzia, că afară, în gheena lui, se pregătea iarăşi ceva împotrivă-i. A pus pana deoparte şi a strigat pe deasupra biroului: „Lenette, nu pot auzi bine ce faci acolo; dar, dacă, acolo afară, eşti gata iar să te apuci de ceva ce nu pot suferi, te rog, pentru Dumnezeu, încetează, isprăveşte cu şcoala crucificării mele şi cu «suferinţele lui Werther» pe care le îndur în ea – vino să te văd!” – Lenette a ripostat cu respiraţia gâtuită din pricina unui efort intens: „Nimic, nu fac nimic!” Siebenkäs

s-a sculat din nou şi a deschis uşa camerei martiriului său. Nevasta ştergea praful acolo cu o cârpă de flanelă cenuşie şi lustruia patul conjugal cu gratii verzi.

— Avocatul sărmanilor n-a înghiţit altceva decât o jumătate de stacană de aer din cameră şi a început să vorbească agale: „Aşadar, după cât văd, măturі şi perii din nou – şi ştii bine că eu stau dincolo în sudoarea frunţii şi că vreau să lucrez pentru noi amândoi şi că, de o oră, continuu să scriu aproape fără nicio noimă

— Divina mea jumătate conjugală, termină odată de tras cu mitralii şi nu mă distruge complet cu cârpa ta de praf!” Lenette i-a întors vorba plină de uimire: „Imposibil, bărbate, să se fi auzit asta până acolo înăuntru” şi s-a pornit să lustruiască mai departe. El i-a prins mâinile puţin mai repede, dar eu blândeţe, şi i-a vorbit mai tare: „Ai să termini! Vezi, tocmai asta e nenorocirea, că înăuntru nu pot să aud toate astea, ci trebuie doar să mi le imaginez; şi blestemat de lungul gând privitor la ceara de lustruit şi la mătură ia locul celor mai bune alte gânduri pe care le-aş fi putut aşterne pe hârtie!

— Înger drag, nimeni altul n-ar continua să lucreze mai fericit şi mai calm decât mine şi n-ar sta aici, dacă ai trage şi ai bubui cu mitralii şi cu mortiere şi cu tunuri de-o sută, din crenelurile de-aici; dar un zgomot încetişor nu-l pot suporta.”

De astă dată s-a enervat din cauza lungului discurs şi a scos-o afară din cameră cu cârpa ei cu tot, apoi a continuat: „îmi vine de fapt tare greu ca, atunci când eu mă încordez extraordinar de mult, pentru a face o bucurie publicului cititor, în camera mea să ia fiinţă concomitent o casă a hăituielii şi ca patul unui scriitor să fie transformat într-o tranşee, din care să fie prigonit prin tragere cu arcul şi prin ghiulele pline cu aburi.

— La prânz, în timpul mesei, n-am nimic de scris şi atunci am să stau de vorbă cu tine rezonabil şi pe larg în privinţa asta.”

La prânz, când a vrut să enunţe motivele turnirului său

matinal, a trebuit să facă mai întâi un turnir al rugăciunii; la Numberg şi Kuhschnappel, rugăciunea nu înseamnă, ca la oamenii mari, ’vreo slujbă ereditară deosebită sau vreo liturghie în capela curţii, ci… sunetul clopotelor la ora douăsprezece. Masa pe care mâncau soţii sta de fapt la perete şi nu era trasă în mijlocul camerei decât atunci când se mânca pe ea. Numai că – întrucât ceea ce femeile uită o dată, uită apoi de o mie de ori – Siebenkäs n-a izbutit de mai mult de două ori în căsnicia sa, chiar de-ar fi predicat până ce i s-ar fi uscat plămânii asemeni celor de vulpe cu care primii sunt trataţi şi vindecaţi – n-a izbutit, zic, să obţină ea masa să fie trasă mai la mijloc înainte de-a aburi pe ea castronul cu supă; dimpotrivă, ambele erau trase după aceea cum trebuie, în odaie, fără ca totuşi în timpul trasului să se verse pe faţa de masă mai mult decât cât se bea atunci când se ia o pilulă laxativă.

Astăzi lucrurile nu s-au petrecut altfel: soţul a mestecat pe îndelete pilula, după care sorbea de obicei supa; – aştepta cu teamă şi cu mutra şi respiraţia lungă, iar cu prilejul repetatei libaţiuni cu supă, a pornit să vorbească, dar cam astfel: „în fond, Lenette, noi trăim pe o corabie bună; căci navigatorii îşi varsă farfuria cu supă pentru că nava lor se clatină mereu, iar tu şi cu mine la fel. Uite-aici! în asamblu, masa de prânz e în legătură cu mătura matinală şi o secundează aceste două conjurate or să-i stingă bărbatului tău lumânarea vieţii – pentru a mă exprima mai dur.”

După această introducere la predică a urmat, în **loc** de un cântec din amvon, sosirea celui mai mare mucalit din Kuhschnappel, care şi-a făcut intrarea cu o coală mare de hârtie şi l-a invitat pe avocat, ca pe una din mărimile târguşorului, la concursul de tir al Sfântului Andrei, din ziua de 30 noiembrie. Oricine dintre noi a reţinut, firește, din cele de până acum, că nu mai era nici urmă de aur în casă, afară de ducatul cu coadă împletită. Totuşi, Siebenkäs nu putea să se retragă acum din asociaţia trăgătorilor la ţintă fără să-şi dea singur, în faţa întregului oraş, un certificat de

paupertate. La urma urmei, mai era şi faptul că, pentru un ţintaş atât de bun şi fecior de vânător, un **loz** câştigător la loteria arcaşilor reprezenta **o** cuxă[130] sau **o** acţiune a Companiei pentru Indiile Orientale. În plus, dacă trăgea şi el la ţintă, îi aducea soţiei sale pentru prima oară un omagiu public, pe care fiica unui copist al Consiliului orăşenesc din Augsburg avea de bună seamă dreptul să-l aştepte. Numai că seriosul măscărici-ţintaş n-a putut fi determinat să schimbe un asemenea neobişnuit ducat cu coadă, mai ales că însuşi avocatul l-a băgat la bănuieli prin repetarea afirmaţiei: „Este într-adevăr un ducat cu coadă bun şi autentic. Eu însumi e drept că nu port coadă împletită, dar o monedă de aur o poate face foarte bine, din cauza regelui Prusiei, care o să-şi bată coada sa pe faţa unei monede şi, astfel, o s-o facă nemuritoare. Nevastă, ar putea veni sus proprietarul meu, frizerul; el trebuie să ştie cel mai bine dacă este un ducat cu coadă, dat fiind că are prilejul zilnic să ţină în mână cozi chiar şi fără ducaţi.” Mucalitul şi-a făcut apariţia şi a confirmat întru totul că este o coadă şi s-a oferit politicos să-l schimbe chiar el. Încreţi torii părului pot alerga foarte bine, aşa că în cinci minute a adus arginţii pentru coadă. După ce aşezatul măscărici a vârât în buzunar partea sa din ducatul cu coadă, pe chipul Lenettei s-au ivit tot felul de semne duble de întrebare şi de exclamaţie, iar Siebenkäs şi-a continuat predica sa de la prânz: „Câştigurile principale, Lenette, constau, în cazul unei păsări doborâte, din veselă de cositor şi din bani, iar în cazul unui animal, de cele mai multe ori din alimente. Cred că eu şi cu tine vom mânca în ziua Sfântului Andrei nu numai dintr-un castron nou, ci şi o friptură proaspătă în el, pe care ţi-o pot împuşca, împreună cu castronul, pentru bucătăria ta, dacă îmi voi da cât de cât osteneala.

— La urma urmei nu te îngrijora, frumoasa mea, pentru că se duce aurul nostru; stai, numai, în spatele meu, căci eu sunt sacul tău de pământ sau gabionul tău; iar cu flinta

130 Cotă-parte dintr-o întreprindere de exploatare minieră.

mea şi mai ales cu călimara mea gândesc să ţin la oarecare depărtare de noi demonul sărăciei, până când onorabilul meu tutore îmi va remite moştenirea maternă. Doar zelul meu să nu mi-l conturbi, pentru Dumnezeu, cu al tău, mătura şi cârpa ta de praf m-au făcut să pierd azi şaisprezece sferturi de taler peşin. Căci dacă socotesc o coală de tipar din hârtiile mele diavoleşti numai cu opt taleri crăieşti – fireşte că pot aduce şi mai mult –, înseamnă că aş fi putut câştiga azi prin scris 48 de sferturi de taler, admiţând că în afară de coala de tipar aş mai fi produs încă o jumătate.

— Ori de câte ori moi pana în cerneală, scot din călimară – ţi-am spus-o adesea – un adevărat fir de aur, căci aur am în gură tocmai în orele dimineţii.”

„De câte ori nu mi-ai povestit până acum despre făcutul cărţilor, a ripostat ea. Legătorul de cărţi îmi spune, şi el, acelaşi lucru, căci are zilnic în mână cele mai bune cărţi şi le leagă.” Această evidenţiere, fără intenţie de reproş, a propriilor sale repetiţii nu prea i-a plăcut; căci cusurul acesta se menţinuse camuflat şi faţă de el, întocmai ca febra. Soţii, chiar şi cei spirituali şi economi la vorbă, revarsă, în tihnita lor viaţă conjugală, atâta neţărmurit potop de cuvinte în exterior, faţă de soţie, pe cât revarsă fiecare om, lăuntric, faţă de sine însuşi; dar faţă de nimeni pe lume nu se repetă omul mai des, ca faţă de propriul Eu, fără măcar să înregistreze repetările, necum să le mai şi numere. În schimb, le face pe amândouă soţia care, deprinsă să audă zilnic de la soţul ei cele mai pătrunzătoare şi ininteligibile aserţiuni, nu le poate uita, ci trebuie să le reţină dacă se repetă!

Pe neaşteptate şi-a făcut din nou apariţia frizerul şi a adus cu el o scurtă negură. Le-a spus că trecuse pe la toţi băieţii păcătoşi din casa lui şi că încercase zadarnic să ceară de la aceşti zgârie-brânză un mic avans asupra apropiatei rate de chirie de la Sân Martin, atâta cât îi trebuia ca să-şi cumpere azi un loz la loteria ţintaşilor. Dar toată liota din casă nu era, fireşte, în stare să facă

asemenea efort bănesc cu şase săptămâni înainte de scadenţa plăţii, deoarece cei mai mulţi nu erau în stare să-l facă nici la termen. Saxonul venea aşadar cu o cerere la persoana distinsă a casei sale, la domnul cu ducaţii, cum l-a intitulat pe avocat. Acesta n-a putut să-l înspăimânte printr-un nou „nu” pe răbdătorul om, care nu se mâniase nici de cei şase „nu” anteriori; aşa că el şi nevasta lui au adunat tot mărunţişul rămas de pe urma ducatului şi l-au lăsat pe bucurosul proprietar să plece cu o jumătate reală din chirie, cu trei guldeni. Ei înşişi n-au rămas decât cu... teama că nu vor avea ce aprinde seara: nu mai aveau nici măcar doi sfanţi pentru o jumătate de oca de lumânări şi nici măcar lumină *în natura.*

Primul lucru pe care l-a deschis Siebenkäs în locul gurii a fost uşa şi dulapul cu veselă de cositor din bucătărie: din acesta a scos, uşurel şi grav, un castron în formă de clopot şi un set de trei talere de cositor şi le-a pus pe scaun. Lenette n-a mai putut privi în tăcere; şi-a împreunat palmele cu zgomot şi a spus pudic de începetişor: „Vai, milostive Doamne, doar n-o să vindem vesela de cositor?” – „Vreau doar s-o prefac în arginţi, a răspuns Siebenkäs, putem obţine şi noi din castronulclopot nişte taleri-clopot, aşa cum procedau odinioară principii cu clopotele din turn. Doar n-o să te ruşinezi, veselă mizerabilă, să prefaci în monede asemenea sicrie animalice, de vreme ce ducele Christian din Braunschweig a prefăcut în 1662 în bani, adică în taleri, în adevăratul sens al cuvmtului, un sicriu princiar de argint!”

„Prostii!” a ripostat ea.

Puţini cititori vor adăuga: ce altceva?

— De aceea, faţă de aceşti puţini ar fi trebuit să-l scuz de mult pe avocat pentru stilul său oral, care îi era de neînţeles Lenettei.

„Prostii!” ripostase Lenette. Firmian a rugat-o doar să aducă vesela în odaie, unde voia să stea de vorbă rezonabil cu ea. Dar ar fi putut săjşi expună motivele la fel de bine şi în faţa unei piei de om umplute cu paie. Ea i-a reproşat mai

cu seamă că, prin miza depusă la

Casa ţintaşilor, îşi golise propria casă. Prin aceasta i-a sugerat, chiar ea însăşi, cea mai bună replică. „Un înger, a spus el, m-a sfătuit să mizez; de Sfântul Andrei pot să recâştig şi să transform în cositor ceea ce prefac azi în arginţi.

— De hatârul tău am să păstrez nu numai castronul şi talerele, ci şi restul obiectelor de cositor pe care le voi câştiga ca membru-ţintaş, şi le voi depune în dulapul cu lucruri de cositor. Îţi mărturisesc că la început am vrut să negociez câştigurile.”

Ce era de făcut? — în amurg, vesela expulzată a fost scufundată în coşul bătrânei Sabel, care dobândise în tot târguşorul faima că, în afară de negoţul personal, mai practica şi negustoria în comision, dar cu atâta discreţie de parcă ar fi făcut comerţ cu lucruri de furat. „Nimeni, zicea ea, n-ar putea scoate de la anine, ale cui sunt lucrurile de fiecare dată, iar răposatul casier, ale cărui bunuri şi boarfe le-am vândut umblând din casă în casă, ca un coropcar, spunea adesea că îmi caut oameni de-o teapă cu mine.”

Dar, bieţi oameni căsătoriţi, ce vă ajută acest Sabat sau Coborâre a lui Christos în infern, în această anticameră a iadului vostru? I Azi flăcările se abat în altă direcţie şi o briză răcoroasă vă desfată; dar mâine, poimâine, se vor înălţa iar lângă inimile noastre vechiul fum şi vechea pălălaie!

— Cu toate acestea nu vreau să aplic nicio interdicţie comercială târgului vostru cu obiecte de cositor; căci, chiar de am şti cu certitudine că mâine va reveni aceeaşi foame, nu procedăm câtuşi de puţin rău, dacă o înlăturăm pe cea de azi. —

A doua zi, Siebenkäs a insistat să aibă cât mai multă linişte în jurul lui, numai pentru că ţinuse un discurs atât de lung în acest scop. Buna Lenette, care era o adevărată maşină de spălat şi moară de măturat, şi pentru care lista lucrurilor de spălat şi a mâncărurilor de gătit îmbrăca aspectul unui formular de spovedanie, ar fi lăsat orice din

mână – aproape şi mâna lui – în afară de cârpa de lustruit şi de mătură. Îşi spunea că nu e decât o în-

I Conform religiei iudaice, de Sabat încetează chinurile osândiţilor, conform celei catolice, în ziua când se prăznuieşte Coborârea lui Christos în infern.

căpăţânare de-a lui – când în fond era a ei –, faptul că tocmai în orele de dimineaţă, care-i aduceau lui de două ori aur, pe cel din epoca de aur şi pe cel metalic, sunător, ţinea neapărat să calce foalele pentru contrabaşii de la pedalele orgii şi să cânte din orgă şi să vuiască pe la spatele autorului. După-amiază, dacă voia, n-avea decât să tragă un registru de treizeci şi doi de başi; dar nu putea fi abătută din mersul ei. Femeia este cel mai iraţional aliaj, turnat din încăpăţânare şi devotament, care mi-a fost dat să-l văd; pentru soţul ei este gata să lase să i se taie capul, dar nu părul. Mai departe, poate să se priveze de multe când e vorba de folosul altuia, dar de nimic când e vorba de interesul propriu; pentru un bolnav poate să rupă trei nopţi din somnul ei, dar pentru ea însăşi, ca să doarmă mai bine, nu şi-ar îngădui niciun minut de aţipeală în afara patului. Cu toate că nu au stomac, răposaţii şi fluturii nu pot mânca mai puţin decât o femeie care vrea să meargă la bal sau la cununie în faţa altarului, ori care găteşte bucate pentru musafiri; dar, dacă nu-i interzice nimeni altcineva decât doctorul sau propriul trup un blid de linte ca al lui Esau, îl mănâncă într-o clipă. Bărbatul, însă, cu jertfele lui, face totul tocmai pe dos.

Mânată de forţe contradictorii, de mustrările lui şi de înclinaţiile ei, Lenette căuta să meargă pe linia diagonalei feminine şi s-a gândit la o soluţie de mijloc: să întrerupă măturatul şi frecatul câtă vreme el sta la birou şi scria. Dar de-ndată ce trecea vreme de două minute la pian sau la fereastră, ori în pragul uşii, punea degrabă în funcţie lavoarul cu lighean sau maşinile de lustruit din cameră. Siebenkäs a observat curând alternarea şi schimbatul posturilor dintre mătura lui şi a ei, iar aşteptarea şi pândirea mersului său prin cameră i-au sleit îngrozitor

puterile şi ideile. La început a dovedit destul de multă răbdare, atât cât are un om însurat, adică foarte puţină; dar, întrucât cugetase în tăcere, că el şi publicul sufereau împreună din pricina dereticatului camerei şi că o întreagă. Posteritate depindea de o mătură, care putea lucra atât de comod după-amiaza, când el doar îşi cerceta dosarele, buboiul mâniei a spart, avocatul a devenit furios, adică şi mai furios, a sărit la ea şi i-a spus: „La dracu' încă o dată! Te supraveghez de mult: pândeşti clipa când umblu prin cameră. Mai bine omoară-mă cu binişorul şi cât mai curând – foamea şi supărarea îmi vor veni oricum de hac înainte de Paşti.

— Zău, nu mai înţeleg nimic; vede bine cum cartea mea devine dulapul nostru cu mâncăruri, din cane ne pică îndestulare cu de-ale gurii – şi totuşi îmi imobilizează mâna toată dimineaţa, de nu pot termina nimic. Clocesc de-atâta vreme în cuib şi încă n-am scos nimic din găoace decât coala E, în care descriu înălţarea la cer a dreptăţii – Lenette, ah, Lenette!"

„Dar, oricum o-ntorc, tot nu e bine, i-a răspuns ea. Aşa că lasă-mă să mătur ca lumea, cum fac femeile celelalte!" L-a mai întrebat cu nevinovăţie, de ce oare băiatul legătorului de cărţi – acestea sunt cuvintele mele, nu ale ei –, care scârţâia toată ziua la vioara sa de copil şi care executa la ea şi crea „sărbători alexandreice" I, nu-l deranja cu progresele sale stridente şi disharmonice, şi de ce* a putut suporta mai bine deunăzi măturatul coşului decât măturatul prin cameră. Cum nu-i era cu putinţă, în asemenea grabă, să explice în puţine cuvinte marea deosebire, a preferat să se înfurie din nou şi a spus: „Eu să-ţi ţin ţie aici, pe gratis, discursuri lungi, iar dincolo îmi scapă din mână un sfert de taler după altul – zău! Crucea! La dracu'! Dreptul civil, pandectele romane nu lasă nici măcar pe câldărar-arămar să se mute pe o uliţă unde lucrează un profesor – iar nevasta mea vrea să fie mai tare decât un vechi jurist? Da, vrea să fie chiar ea căldărarul arămar?

— Lenette, uite, am să-l consult într-adevăr pe

inspectorul şcolar în privinţa asta!” – Ceea ce a fost de mare ajutor.

între timp, contravaloarea talerului cu Sfânta Treime a sosit încă înaintea inspectorului şcolar – o atenţie pe care nimeni n-ar fi căutat-o la un om atât de erudit. Faptul că Lenette a fost toată după-amiaza un adevărat înger îi va bucura desigur pe toţi cititorii, de parcă ei înşişi i-ar fi soţi; lucrul ei de mână se auzea la fel de puţin ca şi împletitul cu degetele sau cusutul; – unele

— Sărbătoarea alexandreică: aluzie la ilustrarea muzicală de către G. Fr. Händel a scrierii lui John Dryden, *Alexanderjest oder GewaU der Musik (Sărbătorirea lui Alexandru sau Forţa muzicii).*

treburi nenecesare chiar le-a amânat pe mai târziu; – pe o surată guralivă, care avea o divină găteală de cap, dar în mână, spre a fi reparată, a însoţit-o pe scară până jos, nu atât din politeţe, cât din delicata intenţie de-a mai discuta jos de câteva ori cele mai importante puncte de cusut pe care le stabilise cu ea, fără ea avocatul de sus să audă discuţia.

Acest fapt l-a mişcat pe bătrânul pânditor de zgomote şi l-a atins la punctul slab şi sensibil, adică i-a mers la inimă. A căutat îndelung în sinea lui o mulţumire corespunzătoare, până când a găsit una cu totul nouă. „Ascultă, copilă, i-a spus el şi a luat-o de mână nespus de prietenos, nu m-aş dovedi oare un om înţelegător, dacă aş glumi şi aş scrie seara, vreau să spun: dacă bărbatul ar crea atunci când nevasta n-ar spăla? Priveşte anticipat la o asemenea viaţă plină de nectar şi ambrozie: am sta amândoi la masă lângă lumânare, faţă în faţă – tu ai face împunsături cu acul în cusătură, eu aş face împunsăturile mele satirice – toţi meseriaşii din casă n-ar mai ciocăni, ci ar fi la o bere – aducătoarele de bonete pentru reparat, oricum, nu s-ar mai arăta şi n-ar mai fi auzite atât de târziu. Fără isă mai vorbesc de faptul că serile vor deveni, fireşte, tot mai lungi şi, prin urmare, şi scrisul şi glumele mele din cursul lor. Ce gândeşti sau, dacă preferi, ce spui despre o asemenea

viaţă şi activitate nouă? Căci mai pune la socoteală, în special, şi faptul că suntem din nou în bani şi că talerul cu Sfânta Treime bătut de un conte rus, parcă de găsit, ne-ar transforma şi pe noi toţi realmente: pe Stiefel şi pe mine în Tată şi Fiu, iar pe tine în Sfântul Duh care de la noi purcede!”

„Oo, foarte şarmant, a ripostat ea; în felul ăsta aş putea şi eu să-mi fac dimineaţa toate treburile ca lumea, cum i se cade unei gospodine rezonabile.” – „Desigur, a adăugat el, căci dimineaţa aş scrie liniştit operele mele cu ghimpi şi aş aştepta seara, când aş continua de-acolo de unde m-am oprit dimineaţa.’1

Seara cu nectar şi ambrozie a venit cu adevărat şi îşi căuta una egală printre cele anterioare. O pereche de tineri însurăţei faţă în faţă la o *singură* masă, lângă o *singură* feştilă, lucrând paşnic şi în tăcere, pot spune că au avut noroc: el era plin de idei şi de sărutări, ea numai zâmbet toată; iar hârjâitul tigăii ei nu-i supăra auzul mai mult decât împunsul cu acul de cusut. „Dacă nişte oameni câştigă, la o *singură* lumânare, o plată dublă pentru munca lor, a vorbit el, cât se poate de satisfăcut de gospodărească reformă bisericească, atunci nu mai au nevoie, din câte îmi dau seama, să se restrângă la o mizerabilă lumânare trasă, subţire ca o râmă, la care nu se vede altceva decât simpla lumină. Mâine vom folosi, fără multă vorbă, o laminare turnată.”

Deoarece consider că un oarecare merit al acestei istorisiri stă în aceea că desprind din ea doar întâmplările de importanţă generală, nu mă voi opri prea îndelung asupra faptului că, în seara următoare, lumânarea turnată şi-a făcut apariţia şi a iscat o ceartă fără vlagă, deoarece avocatul a dat din nou la iveală, în legătură cu această lumânare, noua sa teorie referitoare la aprinsul lumânărilor. Avea. Vezi bine, credinţa oarecum ciudată, cum că orice lumânare trebuie aprinsă, în mod raţional, doar la capătul gros – gros de tot – şi nu la cel subţire de sus şi că de aceea iese la ambele capete fitilul lumânărilor; – „o lege a arderii,

a adăugat el, pentru care, cel puţin faţă de femeile raţionale, nu trebuie să mai citez decât faptul evident, că o lumânare, care arde de sus în jos, se îngroaşă tot mai mult spre partea de jos – precum epicurienii din pricina obezităţii şi a dropieii —; dacă am aprins-o la capătul subţire de sus, vedem formându-se jos, prin revărsarea prisosului, un bloc de seu inutilizabil, un ţăruş sau cotor înfipt în sfeşnic; dimpotrivă însă, cât de frumos şi simetric se depune grăsimea fluidă a jumătăţii mai groase în jurul celei subţiri, îngrăşând-o parcă şi conferindu-i o dimensiune uniformă, dacă aprindem mai întâi capătul gros!”

Lenette a opus argumentelor sale ceva tare, piatra lui Shaftesbury I pentru încercarea adevărului, ridicolul., –, în~ tr-adevăr, i-a obiectat ea, oricine ar veni seara înăuntru şi ar vedea că am pus lumânarea de-a-ndoaselea în sfeşnic ar râde şi ar da toată vina pe nevastă.” – Astfel, în această

1 Aluzie la filosoful englez Anthony Ashley Cooper Shaftesbury (1671—1713), care i-a influenţat pe Goethe, Schiller etc.

dispută a lumânărilor, o formulă de concordie[131] a stabilit egalitatea de drepturi, şi anume ca el să-şi aprindă lumânările la capătul de jos, iar ea la cel de sus. Acum. Însă, la lumânarea care le aparţinea simultan ambilor, avocatul a acceptat formula interimară a luminatului greşit.

Numai că diavolul, care se şi închina şi îşi făcea cruce în faţa unei asemenea ocazii, a ştiut să rânduiască treburile astfel, încât să-i cadă avocatului în mână, drept lectură, încă în aceeaşi zi, mişcătoarea anecdotă, cum lui Plinius cel tânăr îi ţinea soţia lampa, ca să vadă să scrie. Acum, în plină şi bucuroasă redactare a *Selecţiei din hârtiile diavolului,* avocatului i-a venit ideea, că ar fi minunat şi l-ar scuti de întreruperi, dacă Lenette ar mucăi lumânarea, de fiecare dată, în locul lui. — „Ei, cu foarte mare plăcere”, i-a răspuns ea. Primele cincisprezece sau douăzeci de minute totul a mers şi a părut să fie în cea mai perfectă ordine.

131 Aluzie la titlul ultimei scrieri simbolice a Bisericii luterane, prin care se punea capăt disputelor religioase din sinul protestantismului (1577).

Mai apoi, Siebenkäs a ridicat o dată bărbia lateral spre lumânare, ca un deget arătător, pentru a aminti de mucărit.

— Apoi, altă dată, a atins pe tăcute mucarniţa cu vârful penei, în acelaşi scop; mai târziu a împins puţin sfeşnicul şi a spus blând: „Lumânarea!” în cele din urmă treaba a început să devină serioasă, în timp ce începea să pândească, pe hârtia de scris, pălirea luminii; în felul acesta s-a trezit împiedicat în mersul său, precum Hercule de cleştii racilor în lupta cu hidra, tocmai de aceeaşi foarfecă de lumânări, de la care spera, acum când se afla în mâna Lenettei, atâta lumină pentru lucrarea sa. Mizerabila şi firava pereche de gânduri – mucarniţa şi mucul lumânării – juca acum arogant, mână în mână, peste toate literele satirei sale celei mai tăioase şi se înfăţişa’ aievea privirii sale. — „Lenette, a spus el iar, în curând, ia amputează nerodul ăla de muc negru, spre binele nostru al amândurora!” – „Am uitat s-o fac?” a întrebat ea şi a mucărit în grabă lumânarea.

Cititorii cu spirit istoric, aşa cum mi-i doresc, prevăd de pe acum cu uşurinţă, că situaţia trebuie să se înrăutăţească şi să se scrântească tot mai mult. Într-adevăr, acum se oprea de fapt adesea şi, schiţând în aer litere cât un cot de mari, aştepta mâna binefăcătoare, care să-l elibereze de ghimpele negru al trandafirului luminii, până când izbucnea: „Mucăreşte!” – Pentru variaţie, recurgea la diferite verbe şi spunea când „luminează!”, când „reteaz-o!”, când „ciupeşte-o!” – Sau căuta alternanţe graţioase printre alte părţi de cuvânt şi spunea: „Mucarniţa, modisto! — s-a ivit iar o pată lungă în soare”, sau „O drăguţă lumină nocturnă pentru gânduri nocturne, într-o drăguţă noapte de Correggio I – între timp ia mucăreşte!”

în sfârşit, cu puţin înainte de masă, când bocşa de mangal îşi sporise flăcările cu adevărat la maximum, a tras o jumătate de fluviu de aer în piept şi, lăsându-l să se scurgă în afară picătură cu picătură, i-a vorbit cu blândeţe cruntă: „Din câte văd, nu mucăreşti şi nu retezi nimic, chiar de-ar creşte până-n tavan parul cel negru al fitilului ars.

Bine, fie! Prefer să fac pe mucarnicul şi homarul de comedie până la pusul mesei, dar în timpul cinei vreau să-ţi spun, ca un om rezonabil, tot ce este de spus.” „Fă-o, numai!” a răspuns ea bucuroasă.

„îmi făcusem, fireşte, multe speranţe în privinţa lucrului meu de noapte, a început el, după ce Lenette pusese, fiecăruia, dinainte câte două ouă, fiindcă presupusesem că vei asigura mereu la timpul potrivit atât de uşorul mucărit, de vreme ce o nobilă romană a devenit pentru nobilul ei soţ Plinius junior – ca să vorbesc ca negustorii – chiar un sfeşnic şi a ţinut feştila lămpii. Dar aşa, treaba n-are nicio noimă, pentru că eu nu pot scrie cu piciorul sub’ masă, ca un fericit ciung, şi nici în întuneric, ca un clarvăzător. Precum un soare, lumânarea avea adesea câte o eclipsă de doişpce ţoii, şi doream zadarnic, inimioara mea, să fie o eclipsă invizibilă, cum sunt adesea pe cer. Afurisita de zgură a lumânărilor născoceşte tocmai acele noţiuni şi gânduri nocturne întunecoase, pe care le produce un autor. O, Doamne, măcar de-ai fi mucărit tu ca lumea!”

I Aluzie la tabloul „închinarea magilor” de pictorul italian Antonio Allegri da Correggio (aprox. 1489—1534).

„Glumeşti, desigur, i’-a ripostat ea; împunsăturile mele de ac sunt mult mai fine decât liniile tale, şi eu vedeam, doar, destul de bine.”

„Atunci am să-ţi explic psihologic şi din perspectiva teoriei sufletului, a continuat el, că pentru un scriitor şi gânditor, nici nu contează dacă poate vedea mai mult sau mai puţin; dar mucarniţa şi mucul lumânării, care îi tot umblă prin cap, i se încurcă printre picioarele spiritului, ca îmblăciul printre cele ale calului, şi împiedică mersul, încă din clipa când abia ai mucărit ca lumea şi când eu trăiesc în lumină, pândesc momentul tăiatului din nou al mucului. Această pândă, fireşte, deoarece este invizibilă şi neauzită, nu poate consta din nimic altceva decât dintr-un gând; – dar fiecare gând te face să nu poţi avea un altul în locul lui – şi astfel se duc naibii toate gândurile mai bune ale unui scriitor.

— Şi, încă, nu vorbesc decât de răul cel mai mărunt – căci n-aveam decât să mă gândesc la mucăritul lumânării tot atât de puţin ca şi la acela al nasului meu; – dar când totuşi mucăritul, aşteptat cu atâta dor, nu vrea să se înfiinţeze – când aluniţa neagră a1'spicului copt al luminii creşte tot mai lungă – când întunecarea sporeşte vizibil – când o adevărată făclie de mort luminează un mort-pe-jumătate care scrie – când acesta nu-şi poate scoate din minte mâna conjugală care ar putea să-l elibereze de toate aceste lanţuri-opritori cu o singură tăietură de foarfece: – atunci, draga mea Lenette, e nevoie de mult efort, dacă un scriitor nu vrea să scrie ca un măgar sau să tropăie din picioare ca o cămilă; cel puţin eu am simţit asta pe propria-mi piele."

Lenette l-a asigurat în continuare că, dacă într-adevăr vorbeşte serios, mâine vrea să facă totul cum trebuie.

23 – Viaţa lui Quintus Fixlein într-adevăr, istoria trebuie să-i recunoască'meritul că, în ziua următoare, s-a ţinut de cuvânt şi că nu numai a mucărit mai des decât în ajun, dar a făcut-o fără contenire, mai ales că el i-a mulţumit de câteva ori prin aprobări din cap. „Totuşi, a spus el în cele din urmă, dar nespus de prietenos, nu tăia mucul prea des. Dacă te gândeşti la subsubsubdiviziuni prea fine ale fitilului, atunci ajungem în situaţia de la început, căci un fitil retezat scurt arde la fel de întunecos ca unul crescut în voie – idee pe care ai putea-o aplica în mod figurat cântecelor lumeşti şi bisericeşti, dacă ai fi în stare; – numai câtăva vreme *după* şi câtăva *înainte* de mucărit intervine, oarecum ca *entre chien et loup*1, acel frumos timp de mijloc al sufletului, când acesta vede minunat; fireşte, atunci e o adevărată viaţă divină, un îndoit şi bine potrivit negru pe alb în lumină şi în carte!"

Eu şi alţii nu ne bucurăm în mod deosebit de această nouă întorsătură a lucrurilor; prin ea, avocatul sărmanilor îşi asumă, evident, proaspăta sarcină de a calcula şi observa mereu în timpul scrisului, chiar şi numai superficial, distanţa medie sau starea intermediară dintre fitilul scurt şi

cel lung; cât timp îi mai rămâne, atunci, pentru lucru?

După câteva minute, când ea a tăiat mucul poate încă prea devreme, el a formulat întrebarea, deşi mai mult a îndoială: „Iar sunt rufe murdare?” Apoi când, de bună seamă, ea a mucărit aproape prea târziu, el a privit-o întrebător: „Ei, ei!” – „îndată, îndată!” a spus ea. — în sfârşit, când el parcă s-a cufundat prea adânc în împunsul prin scris, iar ea în cel al cusutului, şi când, trezindu-se şi ridicând privirea deodată, a dat cu ochii de unul dintre cele mai lungi mucuri, ca o frigare, ale lumânării ce arsese până acum, şi în plus înconjurat nu numai de un hoţ care fură din lumină – „ah, Doamne, ce viaţă chinuită mai e şi asta!” a strigat el, apoi a apucat furios foarfeca de mucărit şi a retezat mucul… stingând lumânarea.

Acum, în vacanţa întunericului, a avut cel mai frumos răgaz, să izbucnească şi să se răstească şi să-i reproşeze Lenettei pe îndelete, cum îl martirizează în cadrul rânduielilor lui celor mai bune şi cum, ca toate femeile, nu are măsură, tăind cu mucarniţa aci prea mult, aci prea puţin. Dar cum ea a aprins lumina în tăcere, el s-a înfierbântat şi mai tare şi a întrebat dacă îi pretinsese până acum altceva decât cele mai mari mărunţişuri şi dacă de îi fuseseră refuzate până acum de altcineva în afară de ea, drăgălaşa lui consoartă. „Răspunde!” a insistat avocatul.

[1]Când se îngână ziua cu noaptea (fr.).

Ea nu i-a răspuns, ci a pus lumânarea aprinsă pe masă şi avea lacrimi în ochi. Era prima oară în căsnicia lor. Atunci Siebenkäs a întrevăzut, ca un hipnotizat, întreaga structură a bolii sale lăuntrice şi a descris-o, s-a dezbrăcat pe loc de vechiul Adam şi l-a aruncat cu dispreţ în cel mai îndepărtat ungher. Şi a putut-o face uşor: căci inima lui era atât de deschisă pentru iubire şi dreptate încât, de-ndată ce se arătau aceste zeiţe, vocea lui mânioasă în prima parte a frazei, ajungea cât se poate de blândă în cea de-a doua parte, ba chiar putea opri baltagul disputei la jumătatea loviturii pornite.

Acum s-a încheiat pacea casnică; instrumentele păcii au

fost o pereche de ochi umezi şi una de ochi strălucitori, iar un tratat de pace westfalic[132] a dat fiecărei părţi o lumânare şi libertate deplină întru mucărit.

Dar pacea aceasta a înveninat-o în curând sentimentul că zeiţa domestică a sărăciei, care are o biserică invizibilă şi mii de devoţi în ţară şi majoritatea caselor drept colibetabernacole, şi-a manifestat din nou prezenţa fizică şi atotputerea. Nu mai aveau bani. Dată fiind incapacitatea lui crescândă de-a restitui, avocatul mai curând ar fi vândut totul, chiar şi propriul trup, ca germanul din vechime, mai înainte de a-şi vinde onoarea şi libertatea unor creditori ipotecari – vreau să spun: mai înainte de-a se fi împrumutat.

Siebenkäs s-a urcat din nou, dar absolut singur, pe dulapul cu veselă de cositor din bucătărie şi a cercetat şi a inspectat prin grilaj, ce se afla îndărătul acestuia, la de două sau de trei ori înălţimea unui om. Vai, un singur blid adăsta acolo ca un semn de întrebare îndărătul, unui precursor. L-a scos afară şi i-a dat, ca tovarăşi de drum şi *refugies,* încă o farfurie pentru scrumbii, o *sauciere* şi o salatieră; după această reducere a oştii a răsfirat într-o linie mai lungă efectivul rămas şi a repartizat cele trei mari goluri în douăzeci de spaţii intermediare mai mici. Apoi a dus proscrişii în odaie, după care a revenit şi a chemat-o pe Lenette din bucătăria legătorului de cărţi într-a sa: „De o optime de ceas, a început el, contemplu dulapul nostru: nici nu observ că deunăzi am scos de-acolo castronul în formă de clopot şi talerele – tu observi ceva?” – „Ah, observ asta în fiecare zi”, a afirmat ea cu hotărâre.

îngrijorat acum de o atenţie prelungită, avocatul a condus-o grabnic în cameră, în faţa activelor şi pasivelor vase selectate, şi i-a dezvăluit intenţia lui de-a transpune acest cvartet, ca un bun muzician, din tonalitatea cositorului în tonalitatea argintului. I-a propus vânzarea lor, pentru ca Lenette să accepte mai uşor amanetarea. Dar ea

---

132 Aluzie la pacea westfalică (1648) cu care s-a încheiat războiul de treizeci de ani.

a acţionat toate registrele unei orgi femeieşti, tonurile grave, cele de flaut, glasul păsărelelor şi vocea omenească, iar la urmă tremoloul. Avocatul n-avea decât să spusnă ce voia, ea spunea ce vrea ea. Bărbatul nu încearcă să oprească sau să abată braţul de fier al necesităţii, şi face faţă, cu sânge rece, loviturii lui; femeia se dezlănţuie măcar câteva ore împotriva cotului metalic şi surd, înainte de a-l apuca bine. Siebenkăs i-a pus zadarnic întrebarea flegmatică, dacă ştie cumva alt mijloc. La o asemenea întrebare, în creierul feminin plutesc de-a valma, în locul unui răspuns întreg, o mie de jumătăţi de răspunsuri care urmează să facă unul întreg, la fel cum în calculul diferenţial o infinitate de linii drepte alcătuiesc una curbă; – asemenea gânduri nematurizate, gândite pe jumătate, fugare şi care se protejează reciproc erau: ar fi trebuit să nu-şi schimbe numele şi acum iar fi avut moştenirea – ar putea să se împrumute – clienţii lui stau afară la căldură, iar el nu le cere banii ce i se cuvin – de fapt ar trebuii să facă mai puţine daruri – de la pruncucigaşă nici măcar nu-şi cere onorariul pentru apărare – n-ar fi trebuit să plătească anticipat jumătate din chiria casei, căci ar fi putut trăi câteva zile din ea.

— Femeile nu iartă nicio altă contrazicere în afară de... cea activă.

— Din păcate, Siebenkăs voia să folosească scripetele chirurgic al filosofiei pena pune la loc cele două mădulare mai importante ale Lenettei, capul şi inima, aşa că a început, în acelaşi scop, astfel: „Dragă nevastă, în biserica principală cânţi împreună cu toţi împotriva bunurilor lumeşti, şi cu toate acestea îţi stau la inimT ca nişte atârnători de pus pe piept.

— Uite, eu nu mă duc la nicio biserică, dar am un amvon în propriu-mi piept şi trec într-o singură clipă luminoasă peste toate fleacurile astea de cositor.

— Fii sinceră şi spune dacă inima ta nemuritoare a resimţit până acum trista pierdere a castronului-clopot şi dacă acesta a fost pericardul tău?

— Stăpâneşte-te şi te uită la cizmarul nostru, nu întinge el cu pâinea la fel de bucuros în sosiera lui de tinichea, în care se lăfăie totodată şi friptura?”

Răspunsul întreg al Lenettei a fost o rugăminte indescriptibil de blândă: „Nu face asta, Firmian, numai nu vinde cositorul!”

„Bine, fie! i-a ripostat el cu o bucurie dulce-amară şi satirică la adresa prinderii în laţ a gâtului irizat al porumbiţei, pe care o momise îndelung înainte cu scoruşe. Să nu fie vândută nicio jumătate de uncie, ci totul să fie doar… amanetat. Din fericire mi-ai dat ideea asta; căci de ziua Sfântului’Andrei, fie că nimeresc coada sau globul imperial, fie că devin rege, pot să răscumpăr totul cu plăcere, vreau să zic cu câştigul peşin, în special salatiera şi sosirea. Te las să ai tot tu dreptate până la urmă: oare n-o avem în casă pe bătrâna Sabel, care duce totul încolo şi-ncoace, banii şi marfa?”

Acum Lenette s-a învoit. Concursul de tir de la Sfântul Andrei era împuşcătura ei de alarmă şi pălăria dorinţelor lui Fortunatus[133], aripile de lemn ale pasării ţintă erau prinse cu catarame de speranţa ei, ca un aparat de zburat făcut din ceară, iar praful de puşcă şi plumbul erau, ca la principi, seminţele pentru răsadniţa viitoarelor flori ale bucuriei. Sărmana de tine, în anumite sensuri! Dar tocmai sărmanii nădăjduiesc incredibil mai mult decât bogaţii! —

După câteva zile senine, liniştite, „Cizmă-de-blană” le-a făcut din nou o vizită seara. Printre. Necazurile fructului oprit, date fiind primejdiile ponegririi şi deoarece aproape pe fiece codru de pâine se afla o lacrimă sau un suspin, în chip de adaos ce trebuia plătit, Firmian mai că n-a avut răgazul, necum pofta de-a se gândi la gelozia sa.

— La Lenette, însă, lucrurile trebuie să stea tocmai invers, şi dacă ea nutreşte şi îi poartă iubire lui Stiefel, atunci aceasta trebuie să crească, pesemne, mai mult din îngrăşământul bănesc al inspectorului, decât pe ogorul plin

133 Eroul unei cărţi populare germane (cu acelaşi titlu) avea o pălărie care-i împlinea dorinţele, în special aceea de a-i procura bani.

de surse de foame al avocatului. Inspectorul şcolar n-avea ochi care să înregistreze fără să vrea, îndărătul zâmbetului, mizeria ascunsă a unei gospodării; n-a observat absolut nimic. Dar, tocmai prin asta, prietenosul trio a avut o oră senină, fără negură, în care a răsărit scăpărător, dacă nu soarele fericirii, măcar luna fericirii, speranţa şi amintirea. Totuşi Siebenkäs a avut iarăşi o ureche formată, care s-a acomodat bine cu sunetele de zurgălăi bufoni şi cu soloul de trompetă al capriciului său leibgeberian. Lenette nu se prea dumirea şi chiar „Cizmă-de-blană" îl înţelegea doar când vorbea, nu şi când scria.

Cititorul ştie că Leibgeber trimisese trei programe din Bayreuth; cel al doctorului Frank l-a adus Stiefel, care i-a şi oferit să scrie recenzia lui pentru „Kuhschnappelische Gotterboten deutscher Programme" *. Cu acest prilej a mai scos din buzunar şi un alt opuşor care trebuia criticat public. Cititorul va primi ambele opere cu bucurie întrucât eroul meu şi al său n-are nicio lăţcaie în casă şi, deci, va putea trăi totuşi câteva zile de pe urma criticii lor. Scrierea a doua, care a fost dezbătută, se intitula: *Lessingii Emilia Galotti. Progymnasmatis loco latine reddita et publice acta, moderante J. H. Stejfens. Cellis 1778*.2

Siebenkäs s-a adresat prietenos lui „Cizmă~de-blană": „Nu-i aşa că, dacă urmează să-i recenzez cu abilitate pe domnii Frank şi Steffens, buna mea Lenette nu trebuie să geluiască şi să vuiască în spatele meu cu măturică de păr?" – „Zău, atât ar mai trebui", a răspuns serios inspectorul. Acum i s-a prezentat o dare de seamă glumeaţă şi atenuată din dosarul procesului casnic inhibitiv (şi interdictoriu). În ciuda pieptului său dilatat numai cu oftaturi de dragoste plină de dor, Stiefel i s-a adresat după cum urmează: „Doamnă avocat al sărmanilor, asta

1 Curierul zeilor din Kuhschnappel al programelor germane.

2 *Emilia Galotti* de Lessing. Redată în latineşte, ca exerciţiu de stil, şi apărută la Celle, 1778, redactată de J. H. Steffens.

nu se poate defel. Căci Dumnezeu n-a creat nimic mai nobil decât un om învăţat, care scrie şi gândeşte. De zece ori o sută de mii de oameni stau în jurul lui pe toate continentele, ca în bănci de şcoală, iar el trebuie isă vorbească înaintea lor – trebuie să extirpe erori acceptate de popoarele cele mai înţelepte, trebuie să descrie limpede antichităţi dispărute de mult ca şi posesorii lor, trebuie să combată sau abia să creeze cele mai dificile sisteme – lumina lui trebuie să străbată prin coroane masive, prin tripla tiară de pâslă a papii, prin glugi şi prin cununi de lauri şi trebuie să lumineze toate creierele. De sub de – asta trebuie să facă, asta poate să facă; dar, doamnă avocat al sărmanilor, eu cât efort!

— E greu să alcătuieşti zaţul unei cărţi, dar şi mai greu s-o scrii. Cu câtă încordare a scris Pindar şi, înaintea lui, Homer, mă refer la *Iliada!* Şi aşa toţi ceilalţi, unul după altul, până în vremea noastră.

— E oare de mirare dacă mari scriitori, în îngrozitorul efort al ideilor lor, abia de mai ştiau, adesea, unde se aflau, ce făceau şi ce voiau, când deveneau orbi şi surzi şi insensibili faţă de tot ce nu cădea sub incidenţa celor cinci simţuri lăuntrice, aşa cum orbii văd minunat în vis, dar în stare de trezie sunt, cum am spus, orbi? — în lumina unei asemenea încordări îmi pot explica de ce Socrate şi Arhimede şedeau acolo şi nici nu ştiau ce furtună se dezlănţuise şi bântuia în jurul lor – de ce Cardanus[134], în timp ce gândea profund, a uitat de podagră, alţii de gută, un francez de incendiul ce pârjolea, un alt francez de faptul că soţia sa era pe moarte.1’

„Vezi, s-a adresat Lenette încetişor şi bucuroasă soţului ei, cum poate un om învăţat să audă, când soţia lui spală şi mătură?”

Stiefel şi-a continuat imperturbabil complexul său silogisim: „Pentru un asemenea foc, mai ales până ce eşti cuprins de el, este nevoie mai întâi de linişte. De aceea, la

134 Hieronimus Cardanus (1501—1576), matematician, medic şi filozof italian.

Paris, marii savanţi şi artişti locuiesc doar pe strada Saint-Victor, pentru că străzile celelalte sunt prea zgomotoase. Aşa, de pildă, alături de profesori n-au voie să lucreze, pe aceeaşi uliţă, fierari, tinichigii, meşteri care bat foiţe de metal.”

Siebenkäs a adăugat cu seriozitate: „Mai ales meşteri care bat foiţe de metal. – Ar trebui ţinut seama de faptul că sufletul nu poate adăposti mai mult de-o jumătate de duzină de idei1; dacă zgomotul îşi face drum în cap, ca al şaptelea, atunci în mod firesc dispare din cap una sau alta dintre idei, pe care ai putea-o gândi până la capăt şi aşterne pe hârtie.”

Fireşte că Stiefel i-a cerut doamnei să dea mâna ca gaj, că va sta liniştită, ea soarele lui Iosua2, ori de câte ori Firmian îi va bate pe duşmani cu pana şi cu biciul. „Nu l-am rugat eu însămi de câteva ori până acum pe iegătorul de cărţi, a ripostat ea, să nu mai -bată atât de tare în cărţile sale, pentru că aude bărbatu-meu când îşi scrie cărţile lui?”

între timp i-a dat mâna inspectorului şcolar, iar acesta s-a despărţit mulţumit de nişte oameni mulţumiţi şi le-a lăsat în urmă-i speranţa unor ore pacificate.

Dar, oameni buni, la ce vă foloseşte bugetul de pace faţă de jumătatea voastră de soldă din recele şi pustiul orfelinat al pământului, în care îndurați lipsuri, faţă de întunecatele şi labirinticele genuni ale rătăcirilor destinului nostru, în care însuşi firul Ariadnei 3 devine laţ şi juvăţ?

— Câtă vreme îşi va duce zilele avocatul sărmanilor cu şilingul, din amanetarea cositorului şi cu produsul celor două recenzii, pe care le va face în curând?

— Numai că noi suntem, cu toţii, ca Adam cel din epopei şi considerăm prima noastră noapte drept ziua-de-apoi, iar apusul soarelui drept crepusculul lumii. Îi plângem pe toţi prietenii noştri de parcă n-ar mai exista acolo un viitor mai bun,

1 Aluzie la *Fiziologia* lui Albrecht von Haller din Berna, unde Jean Paul găsise această afirmaţie.

2 Conducător al israeliţilor după Moise.

3 în mitologie, fiica regelui Minos din Creta; se spune că i-a dat atenianului Teseu, în Labirint, uin ghem de aţă, pe care el a desfăşurat-o până la locul unde se afla Minotaurul, pentru a găsi drumul îndărăt după uciderea acestuia.

şi ne plângem pe noi înşine, ca şi cum n-ar exista nici aici unul mai bun.

— Căci toate pasiunile noastre sunt atei şi necredincioşi înnăscuţi.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

Acest capitol începe îndată cu lipsă de bani; jalnicul şi veşnic însetatul butoi al Danaidelor[135], cu care bunii soţi îşi scoteau puţinele parale sau grăunţe de aur din nisipul râului Pactolus[136], se golea picătură cu picătură în două, cel mult trei zile. Totuşi de rândul acesta oamenii se puteau întemeia pe ceva precis, care nu era fără importanţă, pe cele două recenzii ale celor două bucăţi lăsate acolo pentru recenzat – pe patru florini puteau conta cu siguranţă, dacă nu chiar pe cinci.

în dimineaţa de după sărut, Firmian s-a aşezat din nou pe scaunul său de asesor critic şi a dat sentinţe. Ar fi putut face un poem eroic, atât de puţin şuierau precedentele vânturi alizee ale orelor dimineţii. De dimineaţă de la 8 şi până la Îl înainte de prânz a înfăţişat favorabil lumii programul doctorului Frank din Pavia, care era intitulat: *Sermo academicus de civis medici în re publica condicione atque officiis ex lege praecipue erutis, auct. Frank, 17 85*[137]. A apreciat, a lăudat, a criticat şi a excerptat opera până când a socotit că a umplut cu asta atâta hârtie, încât onorariul pentru hârtie să echivaleze şilingul amanetării castronului de scrumbii, a salatierii şi sosierii şi talerului – şi anume părerea sa asupra cuvântării însuma o coală, patru pagini şi cincisprezece rânduri.

---

135 în mitologie, fiicele regelui Danaos din Argos, fuseseră osin- dite, pentru nenumăratele lor crime, să care necontenit apă într-un butoi cu găuri, pe tărîmul infernului.

136 Rîu aurifer din Asia Mică.

137 *Cuvîntare academică despre poziţia medicului în stat şi despre datoriile lui ce decurg cu precădere din leqe, redactată de Frank, 1785* (lat.).

Dimineaţa trecuse atât de frumos sub semnul judecăţii sale secrete, încât judecătorul secret voia să mai ţină una după masă, cu privire la al doilea opuscul restant. Până acum nu cutezase s-o facă; după-amiaza se ocupase doar de treburi avocăţeşti, nu recenzase, şi lucrase doar ca *defensor* (apărător), nu ca *fiscal* (acuzator). Se putea justifica foarte bine pentru asta prin faptul că după-amiaza veneau mereu fete şi slujnice cu bonete şi că… aduceau şi le mergeau nişte botişoare pline de comori ale limbii; că, mai bogate decât arabii care nu aveau decât o mie de cuvinte pentru o idee, de păstrau tot atâtea locuţiuni pentru un gând şi că, în general, de-ndată ce intrau în funcţiune burdufurile (plămânilor), de se porneau numaidecât să fluiere din douăzeci de flauturi, ca nişte orgi paradite, fără a fi acţionate în vreun fel; căci, în orele pentru care erau potrivite aceste ceasuri-deşteptătoare feminine, le punea şi el pe cele juridice ale sale să înceapă să huruie şi se ocupa de procesele sale, în timp ce Lenette le depăna pe ale ei. Asta nu-l deranja defel; o asigura că: „Un avocat nu poate fi conturbat defel, oricum şi-ar începe şi continua perioada – căci perioada sa e o tenie lungă, pe care eu o prolonjez sau abreviez (lungesc şi scurtez) fără prejudiciu – căci fiece verigă este, ea însăşi, o tenie, fiece interval cât de mic o nouă perioadă". —

Dar cu recenzarea nu mergeau lucrurile. Vreau să transcriu totuşi fidel, pentru cei neînvăţaţi (căci învăţaţii au citit de mult recenzia), ceea ce a izbutit să termine cu adevărat după-masă. A scris pe hârtie titlul traducerii latineşti de către Steffens a *Emiliei Galotti* şi a continuat astfel:

„Prezenta traducere împlineşte în sfârşit o dorinţă, pe care am nutrit-o atâta vreme. Este într-adevăr un fenomen surprinzător faptul că până acum au fost traduşi atât de puţini clasici germani în latineşte pentru dascăli, care au tradus pentru noi aproape toţi clasicii greci şi romani în limba germană. Germanii posedă opere care merită să fie citite de dascăli şi lingvişti; dar aceştia nu le pot înţelege

(deşi traduse), fiindcă nu sunt scrise latineşte. Ei sunt cu siguranţă primii care ar observa asemănarea – în materie de odă – dintre Ramler I şi Horaţiu, dacă germanul ar fi tradus. Recenzentul mărturiseşte cu plăcere că a

I Karl Wilhelm Ramler (1725—1796), poet imitator; l-a tradus şi pe Horaţiu în limba germană.

avut totdeauna mari rezerve în privinţa faptului că *Messiada* lui Klopstock n-a fost transmisă decât în două ortografii, în cea veche şi într-a lui – dar că nu s-a gândit nimeni nici la o ediţie în latineşte pentru oamenii de şcoală (căci Lessing de-abia a tradus invocaţia în *Miscellaneele* sale), nici la una în stilul curial[138] pentru jurişti, nici la una netedă şi prozaică pentru artiştii bâlciurilor, nici la una în iudeo-germană pentru evreime…"

Până aici a ajuns, dar apoi a trebuit să înceteze, pentru că o fată în casă nu înceta vorbăria, ci repeta întruna ceea ce repetase stăpâna ei, nevasta casierului, anume cum să fie prinsă cu ace boneta de noapte; de douăzeci de ori a scrijelit modelul şi schiţa, insistând pentru urgenţă. Lenette i-a răspuns şi i-a întors toate tautologiile cu altele asemenea. Abia a apucat fata în casă -să închidă uşa, că recenzentul a sărit cu vorba: „N-am scris *nici un singur* cuvânt, câtă vreme a hodorogit moara aia de vânt. Lenette, este oare un lucru absolut imposibil, ca o femeie să spună «e ora patru» în loc de «a bătut ceasul patru sferturi la patru?» – Nu poate niciuna să spună: – «mâine va fi gata zdreanţa pentru cap», şi cu asta basta? Nu poate spune niciuna, «cer pentru asta un sfert de taler», şi gata? Niciuna: «treci mâine iar pe-aici», şi cu asta gata? Nu poţi să faci asta?" – Lenette i-a răspuns rece: „Tu gândeşti, fireşte, că toată lumea gândeşte ca tine!"

Lenette avea de fapt două cususuri femeieşti, din pricina cărora au zburat spre cer milioane de draci bărbăteşti sau rachete, adică sudălmi; – unul, că îi încredinţa ucenicei, care făcea cursele în cameră, fiece misiune în dublu

138 Stil de cancelarie, complicat şi bombastic.

exemplar, ca pe un memoriu, şi că după aceea ieşea cu ea afară şi îi mai repeta aceeaşi chestiune încă de trei-patru ori; – celălalt că, oricum ar fi strigat Siebenkäs, ea răspundea totdeauna prima dată: „Ce!” sau „Ce spui?”.

Avocatul şi-a terminat recenzia abia în dimineaţa următoare. Ar fi vrut, fireşte, să-şi rostească public puţinele idei despre traducerea *Emiliei,* de atâtea ori, până când banii pentru idei ar fi ajuns pentru încăputarea cizmelor sale – Fecht pretindea a coală şi jumătate pentru o pereche de cizme –, dar n-avea timp pentru asta; trebuia să calculeze manuscrisul încă azi cu aprecierea din ochi a zeţarului şi să-şi ridice onorariul.

Recenziile au fost expediate redactorului: nota de plată critică se ridica la trei florini, patru groşeni şi cinci pfenigi – întrucât pentru o coală, pagina fiind de treizeci de rânduri, reveneau doi florini. Ciudat! omul râde când găseşte puse în corelaţie lucruri spirituale şi lucruri fizice, raţiune şi onorariu, durere şi despăgubire; dar nu este oare întreaga noastră viaţă o ecuaţie (sau calcul social) între suflet şi trup şi nu este orice acţiune asupra noastră fizică şi orice reacţiune dinlăuntrul nostru spirituală?

Fata care făcea cursele n-a adus îndărăt nimic altceva decât salutări, în locul foilor de argint în care ar fi trebuit să se cristalizeze cerneala lui. „Cizmă-de-blană” nici nu se gândise la asta. Distracţia studiatului îl făcea pe inspectorul şcolar să rămână rece faţă de propria bogăţie şi să fie orb faţă de sărăcia altora; observa el, fireşte, un hiat, dar acesta nu trebuia să fie într-un ciorap, o gheată etc. Proprie sau străină, ci într-un manuscris. Un foc lăuntric îl făcea orb pe acest fericit faţă de lemnul putred, fosforescent din jur; şi fericit este orice actor din drama morală a pământului, căruia iluzia lăuntrică superioară i-o înlocuieşte sau i-o maschează pe cea extremă şi în faţa căruia – în beţia propriului său rol spiritual – peisajele cârpăcite de pe zidurile teatrului înfloresc şi ropotesc sub efectul maşinii cu boabe de mazăre pentru imitat ploaia şi pe care descompunerea prin alunecare a decorurilor nu-l trezeşte.

Dar, pe cei doi îndrăgostiţi ai noştri frumoasa orbire a inspectorului i-a neliniştit; mica lor constelaţie, care trebuia să le lumineze viaţa, s-a prăbuşit pe pământ descompusă în stele căzătoare.

Avocatul sărmanilor a luat din nou mutra transformatului în arginţi şi a colindat prin toate ungherele cu ochelarii pe nas, cu mers de racoleur de marinari, căutând mobile pe care să le racoleze pentru valorificare. Aşa cum un bun principe sau chiar şi un bun ministru englez se ridică noaptea în capul oaselor şi îşi sprijină capul în cot şi gândeşte înlăuntrul lui, la ce articole sau trunchiuri pline de sevă de mesteacăn să dea cep pentru un nou bir sau, cu o altă metaforă, cum să extragă turba impozitelor, în aşa fel încât să se formeze alta la loc, tot aşa a făcut şi Siebenkäs. Cu scrisoarea de răscumpărare în mână, a cercetat fiecare pavilion de navă, care îi se prezenta – a ridicat fiecare lighean de bărbierit în sus şi l-a pus la loc – a scuturat spătarul paralitic al unui fotoliu vechi şi l-a trosnit, l-a încercat şi mai mult, aşezându-se pe el şi sculându-se din nou.

Mă întrerup în perioada mea, menţionând în treacăt, că Lenette înţelegea prea bine această recrutare şi măsurătoare a copiilor ţării şi că protesta necontenit împotriva acestui joc al gajurilor prin tânguieli ca ale lui Iov.

— Avocatul a luat din cui, apoi, o oglindă veche galbenă cu ornamente în formă de frunză, care atârna în odaie, în faţa scheletului verde al patului, i-a cercetat căptuşeala de lemn de pe dos, a mişcat faţa lucioasă puţin într-o parte şi-n alta şi a atârnat-o la loc – apoi nişte pirostrii vechi şi o oală de noapte, şi anume ca pe trei gemeni; pe aceasta din urmă n-a atins-o defel cu mâna, ci doar a împins-o cu piciorul mai înăuntru sub streaşina patului; – unei untiere de porţelan în formă de vacă (după glumele plastice din vremea aceea) i-a ridicat în treacăt spinarea şi doar a privit înăuntru, dar a pus-o apoi, goală şi plină de praf, pe prichici, drept podoabă; – mai îndelung a cântărit, cu amândouă mâinile, o piuliţă pentru pisat mirodenii şi a pus-

o îndărăt în dulapul din perete; – părea tot mai vioi şi mai primejdios; – a tras afară cu amândouă mâinile un sertar al unui scrin de haine, a dat deoparte cârpele de vase şi un buchet de flori italian şi a vrut să răsfoiască o rochie de doliu din stambă de bumbac cu lână... Dar în clipa asta a sărit ca arsă Lenette, l-a apucat de mâna care răsfoia şi i-a spus: „Nici gând! De-o vrea Dumnezeu, n-am să ajung atât de departe!”

Avocatul a împins calm sertarul la loc, a deschis din nou dulapul dki perete, a scos încet piuliţa de mirodenii afară pe masă şi a spus: „Despre mine, fie! Aşadar n-are decât s-o ia din loc piuliţa!” – Prin faptul că a apucat cu toată mâna, în chip de surdină, acest clopot infamant şi turcesc, a putut scoate foarte bine, fără clinchet şi dangăt, pisălogul şi limba de clopot din adâncitură. Ştia el de mult, că Lenette mai curând şi-ar fi amanetat îmbrăcămintea sufletului, decât supraîmbrăcămintea de bumbac şi lână a acesteia; dar, asemenea curţii romane, voia cu bună intenţie să ceară întreaga mână, pentru a obţine mai uşor degetul, adică piuliţa; – mai spera de asemenea ca, prin simpla repetare a afirmaţiei sale, să înlocuiască motivele acesteia şi ca, prin frecventa prezentare a gogoriţei şi sperietorii, s-o deprindă pe Lenette treptat cu aceasta din urmă, vreau să spun cu amanetarea stambei melanj. De aceea a început astfel: „Fireşte că nu prea avem de pisat tot timpul – dar, ia spune-mi, pentru ce se păstrează o rochie ca asta!

— Nu poţi pune pe tine de mai multe ori stamba asta, decât doar o dată, când persoana mea se va retrage prin deces.

— Lenette, asta mă roade la inimă – prefă rochia în bani, desfiinţeaz-o – şi mai adaug şi eu, din dulapul meu cu haine, două perechi de catarame de doliu, cu care nu mai sper să încătărămez nimic!” —

Lenette a făcut scandal fără să se reţină şi a dojenit cu pricepere toţi capii de familie uşurateci şi dezordonaţi, tocmai pentru că ştia că-i e dat să vadă, cum el va duce la abator şi sub cuţitul măcelarului toate mobilele pe care le

apreciase şi pipăise azi cu ochiul obişnuitului abatorului şi, de bună seamă, chiar şi – sfinte Isuse! — rochia de stambă melanj. — „Mai curând rabd de foame, a icnit ea, decât să vând piuliţa pe un preţ de batjocură. Mâine seară doar vine domnul inspector şi îţi aduce banii pe scris” (pentru cele două recenzii).

„Aşa ceva să tot auzi”, a spus el şi a dus pisălogul însingurat, ţinându-l orizontal pe palmele întinse, până în dormitor, pe perna de dormit a Lenettei; apoi a cărat separat piuliţa şi a pus-o pe-a sa.

„Dacă i-ar auzi oamenii clinchetul, a zis el, şi-ar închipui (de vreme ce nu pisăm nimic în ea) că vrem s-o prefacem în arginţi, şi asta nu mi-ar plăcea.”

Casa de bani centrală a ambilor, care îşi făcea veacul în punga lui verde-galbenă de bumbac -şi în spaţioasa ei geantă, să tot fi conţinut trei sfanţi de bani buni. Pentru seara urinau să cumpere, din banii lichizi, o pâine de un sfanţ, iar restul seminţelor metalice urma să fie cheltuit mâine, ca semănătură pentru micul dejun şi prânz.

— Ucenica a dat fuga după pâine, dar s-a întors îndărăt cu sfanţul şi cu jalnica veste că, la o oră atât de târzie, nu se mai găseşte la nicio brutărie decât pâine de doi sfanţi; – de altfel nici tata (cizmarul Fecht) nu găsise nimic. Lucrul ăsta era binevenit; căci avocatul se putea asocia cu cizmarul şi astfel, punând fiecare sfanţul propriu în aceeaşi casă, puteau achiziţiona uşor o pâine de doi sfanţi. Alde familia Fecht a fost întrebată; cizmarul, care nu făcea niciun secret din falimentele sale zilnice, a răspuns: „Cu plăcere, din toată inima, să-l bată Dumnezeu – Dumnezeu să-l ierte pentru vorba asta – dacă el şi toţi golanii lui au mâncat ceva azi sau au luat altceva în gură decât sârmă de cizmărie.”

— Pe scurt, uniunea dintre pătura savantă şi starea a treia a pus capăt lipsei de pâine, iar cei doi asociaţi au cântărit pita tăiată cu ferăstrăul pe un cântar ieftin, la care marfa era totodată şi greutate de cântărit şi greutate minimă.

Au mâncat bucuros şi pe săturate; Lenette era amabilă pentru că îşi impusese voinţa. Peste noapte, avocatul a pus încetişor pe un scaun piesa care aştepta să fie amanetată. Dimineaţa, Lenette i-a uşurat scrisul prin linişte. Era însă semn bun faptul că nu luase piuliţa din cameră pentru a o pune îndărăt în dulapul din perete. De altfel, Siebenkăs a tras din acest adevărat mortier tot felul de întrebări cu traiectorie curbă; ştia precis că astăzi sau mâine, acest clopot din Loretto şi de flaşnetă avea să treacă peste graniţă în schimbul unei modeste taxe de emigrare. Femeii îi place, doar, să aştepte ultima clipă.

Seara a bătut la uşă „Cizmă-de-blană".

— Era ridicol şi totodată omenesc ca soţii să se aştepte că primul lucru pe care avea să-l aducă redactorul de la „Gotterboten" *I,* să fie onorariul criticului autorului, pentru ca astfel să-i poată pune redactorului dinainte un sfeşnic aprins şi un pahar plin cu bere. Nimic nu depăşeşte o astfel de temere, pentru că ruşinarea sfărâmă dintr-o dată toate resorturile din om. Siebenkăs n-a întrebat nimic despre asta, pentru că ştia că nici Stiefel n-avea să întrebe nimic.

— Dar biata Lenette, a cărei îmbujorare pudică era sporită în special de iubirea pentru Stiefel!

— Într-un târziu inspectorul a -scos din buzunar – aşteptau unanim apariţia venitului din recenzii – doar râşniţa sau răzătoarea de tabac de prizat, apoi a vârât mâna în buzunarul surtucului, pentru a scoate o jumătate de baton de tabac de prizat şi a o pune în mica tocătoare de nutreţ. Dar batonul îl răsese mai demult. A băgat mâna în buzunarul pantalonilor, ca să scoată bani pentru un baton nou. Zău – şi a tras o sudalmă pentru care, în Anglia, ar fi trebuit să plătească amenda respectivă –, nu numai că a trimis, din prostie, la croitor întreaga pungă de bani, împreună cu pantalonii (erau cei de catifea), dar şi pacheţelul cu banii pentru recenzii, bine număraţi şi înfăşuraţi în hârtie. A mai spus, că nu era prima oară şi că, din fericire, meşterul era cinstit; chestia era numai că nu ştia niciodată pe dinafară câţi bani are în pungă.

— Fără jenă, a rugat-o pe Lenette să trimită să-i cumpere un baton de tabac de prizat, iar mâine îi va restitui împrumutul împreună cu salariul pentru munca savantă. Siebenkăs a adăugat mucalit: „Spune să aducă şi bere, draga mea”.

— S-a aşezat apoi eu „Cizmă-de-blană” la fereastră, dar a putut auzi bine, cum biata femeie – cu inima apăsată de oftaturi – s-a furişat în odaie şi a pus în şorţ, fără zgomot, holendrul2 de mirodenii.

După o bună jumătate de oră au sosit, în sfârşit3 tabac, bere, bani şi bună-dispoziţie în odaie; aliajul piuliţei fusese transformat într-o hrană ce cădea bine la stomac, iar acest clopot fusese oarecum clopoţelul care nu numai

1 Curierul zeilor.

2 Denumire a valţului tocător de zdrenţe din industria hârtiei.

că anunţase aici o transsubstanţiere sau transformare a piinii, ea la papistaşi, ci suferise el însuşi una – Sângele nu mai curgea acum printre stânci şi recifuri, ci – fără valuri – pe lângă pajişti, peste măruntele grăunţe de argint ale vieţii.

— Aşa e omul; când e la mare nevoie îl repune pe picioare următoarea clipă fericită, iar când trăieşte o mare bucurie, îl doboară clipa cea mai îndepărtată, care se află încă sub linia orizontului. —

Seara a ligaturat durerea dimineţii cu o legătură moale; – sucul de mac a şaizeci de picături de bucurie era luat din oră în oră şi doctoria anestezia şi ameţea lin. La despărţire, Siebenkăs i-a dat vechiului prieten al casei o sărutare cordială şi recunoscătoare pentru vizita lui aducătoare de înseninare; Lenette sta alături de el cu sfeşnicul în mână. Bărbatul, ca s-o despăgubească pentru faptul că azi îi pisase în piuliţă mica ei încăpăţânare şi o făcuse uruială, i-a spus repede şi prietenos: „Mai dă-i şi tu una!” Roşeaţa i-a năvălit ca o flacără în obraji şi Lenette s-a îndoit spre spate, de parcă ar fi şi trebuit să se ferească de o gură. Era limpede ca lumina zilei că, dacă n-ar fi îndeplinit funcţia

unei purtătoare de făclie, ar fi fugit înăuntru în cameră. Inspectorul şcolar sta în faţa ei cu o expresie de prietenie luminoasă, ca de pildă un peisaj alb hibernal în lumina soarelui, şi pândea clipa când... avea să-l sărute. Dar l-a necăjit până la urmă pânda fără roade şi, mai mult decât asta, precipitata ei curbare spre spate; ofensat, dar cu vechea expresie de prietenoasă strălucire, a pus întrebarea: „Oare nu merit o sărutare, doamnă avocat?” – Bărbatul a spus: „Doar nu te aştepţi să ţi-o dea femeia – ţi-ar aprinde cu sfeşnicul părul şi toate cele”. Atunci „Cizmăde-blană” s-a aplecat încet şi circumspect şi imperativ peste gura străjuită de flacără şi şi-a lipit gura lui fierbinte de ea, precum o jumătate de baston de ceară de sigilat peste cealaltă jumătate. Prin lăsarea capului pe spate, Lenette i-a oferit o suprafaţă mai mare; totuşi, trebuie să spunem că, în timp ce ţinea cu mâna stângă sfeşnicul departe, din pricina apropiatei primejdii de foc, cu cea dreaptă a făcut mult pentru a-l împinge pe inspector îndărăt, din pricina unei alte primejdii, mai iminente, de incendiu. Încă după plecarea lui, Lenette părea puţin turburată – mersul ei avea ceva ide plutire, ide parcă o mare încântare ar fi săltat-o pe aripile ei spre înălţimi

— Rumeneala amurgului încă mai dăinuia pe obrajii ei, când luna se înălţase demult – iar ochii ei străluceau, fără a fi atenţi undeva, zâmbetul îi înflorea buzele mai ades decât cuvintele, şi spunea foarte puţine – la piuliţa de mirodenii nici măcar nu s-a gândit – apuca toate obiectele mai lin şi fără zgomot şi privea uneori spre cer – n-o mai îndemna defel inima să guste din pâinea de doi sfanţi şi n-a gustat nici pic de bere, ci a băut mai multe pahare de apă în plus; un altul, de pildă eu, ar fi ridicat degetele şi ar fi jurat că vede plutind o fată, care a suferit prima sărutare din partea iubitului.

N-aş fi regretat jurământul meu dacă, în ziua următoare, aş fi văzut purpuriul zorilor, care a răsărit pe chipul Lenettei la sosirea banilor pentru recenzii şi pentru tabacul de prizat. Era o minune şi o politeţă faptul că „Cizmă-de-blană”

nu uitase să restituie împrumutul pentru răzătura de catran – micile datorii de doi-trei sfanţi îi ieşeau totdeauna din mintea distrată.

★

în capitolul al şaptelea se vorbeşte despre concursul de trageri la ţinte mişcătoare, din ziua de Sfântul Andrei; capitolul de faţă este închinat răstimpului hibernal şi spinos până atunci, sau lunii lupului1 cu foamea ei de lup. Siebenkäs s-ar fi necăjit atunci, dacă cineva i-ar fi prezis cu câtă compasiune va fi descrisă de mine şi citită de milioane de oameni din toate timpurile înflorirea comerţului său activ; el nu pretindea compasiune şi spunea: „Dacă eu rămân vesel, atunci de ce sunteţi voi plini de compasiune?”

Mobilele pe care le atinsese deunăzi, precum face moartea, sau pe care le marcase cu ciocanul forestier al

I Luna lupului durează din noiembrie până în ianuarie; aici se referă doar la luna noiembrie.

mâinii sale, au fost rărite rând pe rând şi exploatate. Oglinda înflorată din odaie care, din fericire, nu se vedea singură în altă oglindă, a fost prima căreia clopotul morţilor şi al vecerniei i-a sunat clipa părăsirii casei în giulgiul unui şorţ. Înainte de-a o atrage în şiragul acestui dans al morţii, Siebenkäs i-a propus Lenettei o înlocuitoare, şi anume, rochia de doliu din stambă cu lână, pentru a o deprinde cu ideea. Era acel *censeo Carthaginem delendam* (votez pentru distrugerea Carthaginei), pe care Cato îl rostea în fiecare zi la primărie, după fiece cuvântare.

Apoi a fost scos în vânzare scaunul cel vechi, iar pirostriile (un fel de stativ pentru lemnele de foc) au pornit la drum cu el, ca însoţitoare. Siebenkäs a fost atât de rezonabil, încât mai întâi a spus: *censeo Carthaginem delendam,* adică n-am proceda mai înţelept dacă am vinde stamba cu lână?

Din pirostrii şi scaun abia dacă au putut trăi două zile.

Acum a fost încercată metamorfozarea alchimistă a metalelor pe seama ligheanului de bărbierit şi a oalei de noapte şi s-a făcut din de bunuri comestibile şi bani de

masă! Fireşte că Siebenkăs spunea mai întâi *„censeo”.*

— Aproape că nu merită osteneala să remarc ce puţine roade da o ramură de comerţ, care era mai mult o cracă pentru ars pe foc, decât o creangă de rod.

Vaca de porţelan cea slăbănoagă sau untiera ar fi devenit, după vânzare, hrănitoarea lor vacă de muls pentru cel mult o zi, dacă n-ar fi fost însoţită de şapte potentaţi (respectiv de cele mai mizerabile gravuri pe cupru ale acestora), ca supliment pentru care precupeaţa a mai dat pe deasupra câteva calupuri de unt topit. De aceea avocatul a spus iar: *„censeo”.*

Sunt ferm şi rigid convins, că acum cei mai mulţi se vor lua cu mâinile de cap, din pricina consulului meu de comerţ Siebenkăs şi a uniunii lui hanseatice cu toată lumea care comercializa ceva, şi că vor spune, ca Lenette: „Ce om uşuratic! În felul ăsta trebuie să ajungă cerşetor! Mobilele acelea minunate!” – Firmian îi răspundea nevestei de fiecare dată: „După tine, să cad în genunchi şi să bocesc şi să-mi rup ca un evreu hainele, care sunt gata rupte, şi să-mi smulg părul din cap, pe care adesea supărarea îl jumuleşte într-o noapte de tot?

— Nu e deajuns boceala ta, nu eşti tu bocitoarea care mi-a fost scrisă?

— Femeie, îţi jur şi susţin sus şi tare, de parcă aş sta pe perii din coama porcului1: dacă Dumnezeu, care m-a făcut atât de vesel, vrea să umblu prin oraş cu opt mii de găuri în surtuc şi fără tălpi la ciorapi şi la cizme – dacă o fi să sărăcesc tot mai mult (aici ochii i s-au umezit fără să vrea, iar vocea i-a devenit nesigură) – atunci să mă ia dracul şi să mă bici ui as că până la moarte cu smocul din vârful cozii lui, dacă n-am să râd şi să cânt în asemenea situaţie – iar cui o vrea să mă deplângă am să-i spun în faţă că e nebun. Zău! Apostolii şi Diogene şi Epictet şi Socrate au avut rareori o haină întreagă pe ei, de cămaşă nici vorbă – şi alde noi să lăsăm să ne crească chiar şi un singur fir de păr alb în acest veac provincial?”

Mai erau doar câteva săptămâni până la concursul de tir

din ziua Sfântului Andrei, cu care Lenette îşi amăgea dorinţele; totuşi a venit o zi în care a fost mai rău decât tristă – disperată.

în dimineaţa aceea a venit sus peruchierul, pe care avocatul îl primea totdeauna cu cea mai mare plăcere;

— Astăzi, însă, nu, căci ieri, de ziua Sfântului Martin, fusese scadentă, după cum se ştie, rata trimestrială din chiria casei. Frizerul s-a prezentat ca un fel de poliţă la vedere, dar mută; căci n-na pretins nimic, ci doar l-a anunţat că în lunea dinaintea Sfântului Andrei se ţine o licitaţie publică cu multe obiecte şi că, dacă doreşte cumva şi Siebenkäs să aducă ceva în acest iscop, el, peruchierul ca un strigător permanent la licitaţie, angajat de consiliul cel mare şi de cel mic, şi-a făcut datoria şi l-a înştiinţat.

Nici nu coborâse bine scara îndărăt, când Lenette a dat cele mai mari, dar imperceptibile semne de supărare, pentru faptul că îi avertizase şi că toată lumea din casă *i*

I Jean Paul explică expresia prin faptul că, odinioară, evreii trebuiau să stea cu picioarele goale pe o blană de porc atunci când făceau un jurământ.

ştia acum de neorânduiala gospodăriei lor, de vreme ce le vorbise de mobile. Era de neînţeles, cum putuse femeia să spere că încă nu băgase nimeni de seamă, când săracii sunt primii în stare să ghicească sărăcia altora. Între timp îi fusese şi lui Firmian ruşine să-i spună frizerului, că îşi eliberase singur autorizaţia de licitator al propriilor sale mobile. Din aceasta şi-a dat seamă că roşeşte mai mult în faţa *unei* persoane şi a săracilor din pricina strâmtorării sale, decât în faţa unui întreg oraş şi a unor imperii – şi a izbucnit mânios împotriva blestematelor de schimbări ale vântului vanităţii umane în cele mai nobile părţi.

în fiecare seară, când ridica opritoarea patului cu gratii, îi spunea cu deosebită satisfacţie Lenettei sale: „Acu’ mai sunt doar douăzeci (sau nouăsprezece, sau optsprezece, sau şaptesprezece) zile până la tragerea la ţinte mişcătoare”. Numai că peruchierul şi strigătorul la licitaţie îi otrăvise de tot serile Lenettei, deşi erau lungi şi

întunecoase şi excelente pentru bieţii împrumutători pe amanet şi acopereau jalea pudică şi golaşă a oamenilor săraci; Lenettei îi era ruşine de lumea din casă. Firmian, care se mira în acelaşi timp de caracterul inepuizabil al capului său şi al casei sale, şi care îşi spunea totdeauna: „Sunt tare curios, ce o să-mi treacă azi prin cap şi cum o să ies din încurcătura asta" –, Firmian avea iarăşi în vedere două obiecte bune, un tâlv lung şi un căluţ de lemn cu tălpici curbate (din copilăria sa). „N-avem nici butoi şi nici copil", a adăugat el; dar nevasta l-a rugat, pentru numele lui Dumnezeu: „Căluţul de lemn, a zis ea, când bietul de el urma să fie târât în grajdul amanetelor, şi tâlvul ies prea mult în afară din şorţ şi din coş, şi la lumina lunii, le poate vedea oricine – nu-mi face ruşinea asta, pentru Dumnezeu!"

Şi totuşi, ceva trebuia să plece din casă; Firmian a spus, într-o dispoziţie ciudată, tăioasă şi emoţionată: „Trebuie, totuşi – destinul bate darabana, ca Prizei, pe partea ei de dedesubt, iar ovăzul sare în sus – dar tot trebuie să mâncăm, odată, de pe pielea întinsă a darabanei". I

„Orice, a făcut ea istovită, numai nu ceva voluminos

— Lasă-mă pe mine să caut!" – A căutat, a tras sertarul de sus al comodei, a ridicat în sus un buchet de flori italieneşti şi a spus: „Mai bine ăsta!" şi nici n-a plâns, nici n-a surâs. Îl văzuse şi Firmian adeseori; dar, cum i-l dăruise chiar el, ca unei logodnice, de Anul Nou şi ziua logodnei ce trecuse şi pentru că era atât de romantic – un trandafir alb şi doi boboci de trandafir roz, cuprinşi într-un mănunchi de nu-mă-uita, alcătuiau umbra postumă a unei flore veştejite –, toate fibrele inimii sale sensibile se împotriviseră la înstrăinarea acestui pestriţ fel de mâncare pentru ochi, din vremuri mai bogate şi mai vesele.

Această jertfire îngăduitoare şi plină de renunţare a unei înfloriri postume la pieptul ei l-a zguduit pe-al lui, de parcă s-ar fi îngrămădit într-însul mii de suspine puternice. — „Lenette! a spus el, nespus de mişcat, sunt doară florile de la logodna noastră."

„Dar cine o să ştie ce sunt? a spus ea bucuroasă şi rece. Şi nici nu sunt, desigur, atât de mari cât alte lucruri.”

„Ai uitat oare, a îngăimat el, cum ţi-am explicat atunci semnificaţia buchetului?”

„Ei, florile de nu-mă-uita, a răspuns ea şi mai rece şi bucurându-se de memoria ei, vor să spună că eu să nu te uit şi nici tu pe mine – bobocii înseamnă bucurie –, nu, bobocii înseamnă bucuria care încă nu este cu totul prezentă – iar trandafirul alb… ăsta zău că nu mai ştiu ce înseamnă…”

„Durere înseamnă, a spus el cu înflăcărare, nevinovăţie şi mâhnire, şi mai înseamnă un chip palid, alb.” A luat-o de gât, plângând şi aproape a strigat: „Buna mea, buna mea! Nu sunt de vină – aş fi vrut cu plăcere să-ţi dau totul, dar n-am nimic…”

1 Acest Prizei, pentru a obişnui caii cu zgomotul bătăliei, îi deprindea să mănânce ovăz de pe o tobă, pe care o bătea pe partea de dedesubt.

Firmian a contenit brusc din plâns, căci, sub îmbrăţişarea lui, ea împinsese sertarul la loc în comodă şi îl privea cu nişte ochi luminoşi şi blânzi, în care nu era nici măcar o singură lacrimă. Lenette a continuat pe tonul rugăminţii precedente şi cu o speranţă şi mai mare: „Nu-i aşa, păstrez tâlvul şi căluţul?

— Şi pe buchet căpătăm şi bani mai mulţi.” – El a prins să rostească întruna şi pe un ton tot mai blând: „Lenette! Buna mea Lenette!”

„Dar de ce nu?” a întrebat ea şi mai blând; căci nu-l înţelegea. „Mai bine amanetez surtucul de pe mine!” a răspuns el. Dar, deoarece acuma ea era îngrijorată ca nu cumva soţul să facă aluzie la rochia ei de doliu din stambă cu lână – şi deoarece din cauza asta a început să fie emoţionată – şi deoarece s-a pomenit deodată ţinând predicile cele mai fierbinţi împotriva oricărei amanetări a mobilelor mari – şi deoarece el şi-a dat seama atât de limpede că răceala ei anterioară nu fusese prefăcută – Firmian a înţeles din păcate totul, a înţeles tot ceea ce era

mai amar, ceea ce niciun filosof nu poate amesteca şi atenua cu picăturile lui dulci... şi anume că: ori nu-l mai iubeşte, ori nu l-a iubit niciodată.

Acum erau retezate tendoanele braţelor sale, care se opinteau de obicei pentru a îndepărta nenorocirea; în această stare de sleire datorată unei febre tifoide a spiritului, n-a putut spune altceva decât: „Fă ce vrei, mie mi-e totuna”.

— Drept care, Lenette s-a dus, bucuroasă şi grăbită, la bătrâna Sabel, dar s-a întors numaidecât îndărăt. Lucrul acesta îi era pe plac avocatului; ros, în ultimele trei clipe, şi mai adânc de durere, a mai putut să dea glas, cu întârziere, amărăciunii sale prin cuvinte liniştite: „Hai, pune şi cununiţa de mirt alături de buchetul de flori: în felul ăsta o să aibă mai multă valoare şi preţ mai bun, întrucât cununiţa nu-i nici pe departe aşa de frumos lucrată ca florile mele italieneşti14.

„Cununiţa mea de mireasă? a strigat Lenette roşind mânioasă, şi două lacrimi grele i-au ţâşnit din ochi, nu, asta n-o dau câtuşi de puţin, o iau cu mine în sicriu, ca răposata maică-mea.

— N-ai luat-o tu însuţi în mână de ziua nunţii mele, când am scos-o, în timp ce mă coafam, şi am pus-o pe masă, şi n-ai spus chiar tu că este foarte importantă pentru tine (am reţinut cuvintele exact), că ţi-e mai dragă decât cununia? Nu, sunt şi rămân nevasta ta şi păstrez cununiţa ca pe propria mea viaţă.”

Acum inima lui a fost mişcată într-altfel, foarte asemenea cu a ei; dar şi-a ascuns emoţia sub întrebarea, de ce s-a întors atât de repede. Bătrâna Sabel – a aflat el atunci – se afla la lagătorul de -cărţi; la acesta mai era şi consilierul financiar von Meyern, care era deprins să descalece de pe cal, şi pe de-o parte, să vadă la legătorul de cărţi ce noutăţi au dat doamnele la legat şi cât de pestriţ au cerut să le lege, iar pe de altă parte să pună piciorul cu cizma de călărie pe masa de lucru a cizmarului, ca să-i coasă mai bine tureatca răsfrântă şi să întrebe de una şi de alta.

Lenette o luase la sănătoasa dinaintea vânătorului de păsări Rosa.

Fără să roşesc câtuşi de puţin de ruşine din pricina caracterului schimbător al inimii omeneşti, povestesc mai departe cum pieptul strâns parcă în chingi al lui Firmian s-a dilatat cu câţiva ţoii şi a devenit încăpător pentru o satisfacţie importantă, numai fiindcă Lenette ţinuse atât de mult la cununiţa de mireasă şi se ţinuse atât de bine faţă de consilierul financiar. „E totuşi fidelă, dacă nu caldă;

— Sau, la urma urmei, poate chiar caldă!” şi-a zis el. De aceea a lăsat-o cu bucurie să-şi facă voia şi, în plus, şi pe-a lui, anume de a păstra cununiţa în casă şi în inimă. După aceea, a lăsat-o – cu mai puţină bucurie, dar fără altă harţă în privinţa buchetului – să-şi facă şi voia cealaltă, care nu afecta sentimentul ei, ci doar pe al lui: micul bucheţel-amintire a fost amanetat la o femeie politicoasă, care purta titlul de preţăluitoare, sub jurământul că îl va răscumpăra cu primul taler care va pica de pe stinghia cu păsări în ziua de Sfântul Andrei.

Preţul sângelui obţinut pe buchetul de mătase a fost astfel îmbueătăţit, încât să poată fi aruncat, asemenea unor pietre mici pe care să calci, pe calea plină de glod spre duminica dinaintea tragerii la ţinte mişcătoare. Această duminică (27 noiembrie 1785) era înaintea zilei de luni în care fusese sorocită licitaţia – iar miercuri se va afla (sper el) în faţa stinghiei cu păsări şi, odată cu el, (sper eu) şi noi.

De la chestia cu florile, stomacul omului său lăuntric manifesta o greaţă incredibilă şi o mişcare peristaltică inversă faţă de orice amanetare. Problema era că n-o mai putea consola pe nevastă cu nimic; – la început s-a referit la stinghia păsărilor; – apoi, după ce piuliţa şi scaunul, lucruri ce nu erau atâmate în jurul păsării drept premii pentru ţintaşi, părăsiseră cetatea fără surle şi tobe, s-a referit la licitaţiile publice, la care se încumeta să cumpere totul îndărăt pe jumătate preţ; – în cele din urmă s-a referit tot la licitaţii, dar nu pentru a exercita în cadrul lor un comerţ pasiv, ci unul activ, şi nu pentru a achiziţiona, ci

pentru a duce fabricate acolo.

Dar duminică, o singură păsăruică răpitoare şi de rău augur, care a zburat peste Sahara pustie a situaţiei sale, l-a făcut să fie mult prea timid. Şi anume, când în spaţiul vid al pieptului a mai apărut şi aprodul Camerii de succesiuni cu multaşteptaia a treia cerere a preşedintelui de tribunal pentru fixarea termenului şi cu a treia decizie de aprobare subsecventă, sufletului său i s-a făcut rău la această nouă mişcare a cizmei din clopotul pneumatic vid şi a început să-i lipsească aerul.

În torentul relatărilor mele oficiale, am omis intenţionat să menţionez a doua cerere de fixare a termenului, pentru că puteam spera, pe bună dreptate, că orice cititor, care a avut în mâinile sale doar o jumătate de funt maritim de acte sau doar o singură lichidare (socoteală) de-a prietenilor dreptului, va presupune oricum că, după prima cerere de fixare a termenului, apare necesară şi a doua.

Siebenkäs aproape s-a prăbuşit sub lumeasca mână de fier şi ale sale şase lungi degete de hoţ şi de scris. Negurile din calea vieţii sale s-au concentrat în ceaţa dimineţii, aceasta în nori de seară, iar aceştia în averse de ploaie. „Prea îi merge prost câte unui biet om”, spunea el. Dacă ar fi avut o nevastă veselă, n-ar fi spus-o niciodată; dar una care pretinde că-şi duce crucea şi se tot văicăreşte, o poetă elegiacă intomnd tânguielile lui Iov era, ea însăşi, o a doua cruce.

Dacă un om încearcă să-şi împingă conştient frica la extrem, consolarea pică pe neaşteptate, ca un strop de ploaie caldă, din cer în inima lui. Siebenkäs se catehiza acum mai aspru, explicându-şi ce îl tortura: nimic altceva decât teama de-a nu-şi face apariţia în şanţul de tragere, fără bani, fără pulbere şi plumbi şi fără să-şi fi scurtat cizmele pentru a treia oară. „Altceva nimic? îşi răspundea el. De fapt, ce mă poate obliga să-mi fac apariţia? Sunt, vezi bine, un maimuţoi, adăuga el, care se vaicăre că nu poate scoate laba plină de orez din borcanul cu gât strimt, dacă n-are un tirbuşon; – n-am decât să-mi vând lozul cu

permisiunea de tragere şi flinta, n-am decât să deschid poarta şi să ies cu mâinile goale.”

S-a hotărât ca, de ziua licitaţiei, să ia flinta şi să i-o dea strigătorului şi frizerului ca s-o pună la mezat.

Strivit şi rănit de ziua ce se încheiase, s-a urcat în patul la care visase toată ziua ca la un loc de ancorare nebătut de furtună. „Noaptea are totuşi o parte bună, a spus el, şezând în pat şi repartizând arcurile uniforme, anume că îl scuteşte pe om de lumină, de lemne, de mâncare, de băutură, de haine, cu condiţia numai să aibă pat.

— Un om sărac este fericit câtă vreme stă culcat şi, din fericire, nu stă în picioare decât jumătate din viaţa sa.” Dacă ar fi fost deasupra patului o atâmătoare de care te apuci cu mâna ca să te scoli, aş fi numit-o cabestanul ancorei, cu ajutorul căruia s-a ridicat încet, luni dimineaţa, de pe locul de odihnă. După aceea s-a urcat sus, sub şarpanta acoperişului, unde, într-o veche şi lungă ladă de campanie bătută în cuie, se afla închisă flinta lui, la adăpost de folosire abuzivă. Era o piesă preţioasă moştenită de la taică-său, care fusese conducător al dinilor de vânătoare şi încărcător de arme la un mare prinţ al imperiului; cu o pârghie de rostogolit arbori, adică un drug de fier, a săltat scândura în sus împreună cu rădăcinile, de fapt cu cuiele; şi primul lucru aflat deasupra, a fost un braţ de piele care l-a făcut să se înfioare până-n străfundul sufletului. Căci, de obicei, braţul acela îl zvântase adesea în bătăi.

De fapt, acest braţ de paradă îl purtase taică-său pe trup, ca pe unul din câmpurile unui herb, din vremea când îşi pierduse braţul său autentic, cu care se născuse, sacrificându-l în război în slujba amintitului mare principe al imperiului care, pentru a-l răsplăti întrucâtva, l-a an gajat ca încărcător de arme la comandamentul suprem de vânătoare. Braţul-proteză îl purta încărcătorul de arme agăţat de un eârlig de la subsuoara stângă. Când vreunul din copii râdea la cină ori se poticnea sau greşea la interminabilele rugăciuni de masă şi de seară, atunci îşi amputa cu mâna din naştere braţul dobândit ulterior şi îi

smintea în bătăi pe dragii lui micuţi cu această „beregată a războiului11 – expresia îi aparţinea.

Siebenkäs a scos afară braţul pedepselor şi, apoi, şi flinta; dar ce-i fu dat să descopere dedesubt! Acum ieşise la liman.

— Cel puţin, putea să participe şi el la tragerile de Sfântul Andrei, îmbrăcat cu cizme mai scurte,

— Şi, în plus, putea să mănânce totuşi, câteva zile, ce-i poftea inima. Ceea ce ne miră, pe el şi pe mine, mai mult în chestia asta (de explicat se poate explica, însă, oricând), este faptul că nu i-a venit în gând mai curând, că doar părintele lui era vânător; – deşi pe de altă parte, recunosc cu plăcere, că ziua aceasta nu putea fi mai bine aleasă, deoarece licitaţia era tocmai în cursul ei.

Suliţa eu două tăişuri – coada de cal – imitaţia de pasăre pentru dresat şoimii de vânătoare – capcana de vulpi – jungherul – farmacia de casă şi obrăzarul cu gât – tot obiecte pe care nu le căutase până acum în lada de campanie, puteau fi duse pe dată jos şi cărate la primărie, pentru ca saxonul frizer să le vândă la mezat! —

Şi aşa s-a şi întimplat. După nenumărate catastrofe, era cuprins de o caldă bucurie pentru asemenea întâmplare. A pornit şi el după întreaga ladă expediată spre licitare – doar vâna de piele şi flinta au rămas pe loc –, pentru a auzi personal cât se oferă pentru de.

Mai întâi s-a aşezat, cu ciubotele lui prea lungi, lângă ofticosul amfitrion de dindărătul mesei de licitaţie. Întreaga adunătură cazonă de mobile, parcă aruncate grămadă cu prilejul vreunei primejdii de foc sau al vreunui jaf, cele mai multe vândute de oamenii pe cale de sărăcire şi cumpărate mai mult de oameni săraci, i-a diminuat tot mai tare, din clipă în clipă, ideea ce şio făcuse despre această ’complexă uzină de pompare eu găleţi şi cu pompe şi, în general, despre maşinăria care menţine fântâna arteziană a câtorva mici izbucniri de viaţă în stare să ţâşnească şi să strălucească; iar el însuşi, maistorul maşinilor, a devenit tot mai viril. Îl necăjea faptul că spiritul lui fusese ieri o piatră

preţioasă falsă, pe care im strop de apă tare o întunecă şi o lipseşte de culoare; căci una veritabilă străluceşte în continuare.

— Nimic nu te face mai plin de umor şi mai rece faţă de onoarea stărilor sociale, decât faptul de-a trebui s-o schimbi pe cea a stării tale cu onoarea persoanei sau a valorii şi de a fi nevoit, în general, să-ţi acoperi totdeauna lăuntrul sub filosofie, ca un butoi al lui Diogene, împotriva rănirilor din exterior.

Fac să premeargă atâta filosofie pentru un motiv întemeiat, fiindcă vreau să-l aduc pe cititor în situaţia de-a nu istâmi prea mult scandal din pricina celor ce intenţionează să întreprindă acum avocatul sărmanilor: privind lucrurile mai la rece, o glumă nevinovată, şi anume, să ia din mâna stăpânului ciocanului de mezat limba de clopot a licitaţiei – de vreme ce, oricum, plămânul pudrat al strigătorului preferă să gâfâie din greu decât să strige – şi să conducă el însuşi licitaţia. A făcut-o într-adevăr doar vreme de o jumătate de oră şi, încă pe deasupra, pentru propria lui marfă; ba chiar, ar fi stat în cumpănă cu privire la luarea în arendă a uneltei de ciocănit, dacă nu l-ar fi uns atât de indescriptibil la inimă faptul de-a ridica în sus coada de cal, suliţa, imitaţia de pasăre pentru dresat şoimi etc., şi de-a striga bătând eu ciocanul în masă: „Patru groşeni pentru coada de cal prima oară – cinci crăiţari pentru imitaţia de pasăre a doua oară – o jumătate de taler mic pentru capcana de vulpi prima oară – doi guldeni pentru jungher a treia şi ultima oară”. A făcut ceea ce trebuia să facă un strigător la licitaţie: a lăudat marfa; în faţa vânătorilor prezenţi (şi vulturul de pe stinghia păsărilor atrăsese pe unii de departe, ca hoitul), a răsfirat coada de cal, a mângâiat-o în direcţia părului şi în răspăr şi i-a asigurat că se încumetă să împăneze Pădurea Neagră cu şiruri de capcane făcute cu laţuri din firele ei. Imitaţia de pasăre pentru dresat şoimi a pus-o în lumina cuvenită: a arătat celor de faţă ciocul de lemn, aripile, ghearele şi îmbrăcămintea din pene de şoim şi a regretat că nu are un

şoim la îndemână, pentru a pune nada pe imitaţia de pasăre şi a-l momi astfel.

Socotelile din calendarul bugetului său, pe care, din pricina jalnicei mele memorii, l-am consultat de două ori în privinţa asta, cifrează suma obţinută de la mulţii vânători prezenţi la şapte florini franconi, fără a mai menţiona groşenii. Şi în asta nici măcar nu sunt incluse farmacia de casă şi obrăzarul cu gâtul lung; căci pe astea nu le-a vrut nimeni.

— Acasă a lăsat tot acest tezaur al coroanei şi fond de amortizare să se scurgă în larga raniţă pentru aur a Lenettei, avertizând-o totodată pe ea şi pe sine de primejdiile unei mari bogăţii şi amintind pentru amândoi exemplul oamenilor înstăriţi care trebuie, astfel, să dea faliment până la urmă. —

În capitolul al şaptelea, pe care îl voi începe îndată, pot, după atâtea mii de torturi casnice, să transform în sfârşit Germania savantă în şanţ de trageri şi să-l prezint pe eroul meu ca pe un membru lăudabil al trăgătorilor la ţintă, care are plumbi şi flintă şi care este, dacă nu îmbrăcat, cel puţin încălţat cum se cuvine; căci în momentul acesta sunt turnaţi plumbii, flinta este curăţată lună, iar ghetele îmbracă aspect de pantofi. Fecht coase pe genunchi la ciubotele trei sferturi, le transformă în pantofi şi le pingeleşte cu… braţul de piele.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Ziua Sfântului Andrei era frumoasă şi senină şi nu prea vântoasă; era cu adevărat cald, iar pe ogoare nu exista atâta zăpadă, cât să răceşti o coajă de nucă plină de vin sau să modelezi un colibri. În marţea precedentă, Siebenkäs privise împreună cu alţii, când stinghia pentru păsări a descris curba ei maieistoasă şi a coborât pentru *a* fi infipt în ea negrul vultur de aur cu aripile desfăcute şi pentru a se urca îndărăt cu el, spre înălţimi.

Când şi-a luat rămas bun cu sărutări de la Lenette, în dimineaţa zilei de Sfântul Andrei, purtând în picioare ciubotele vârâte în galoşi, ea i-a spus: „Să-ţi dea Domnul

Dumnezeul nostru noroc şi o stea bună... şi să te ferească, să nu care cumva să pricinuieşti vreo nenorocire cu puşca ta”. Apoi l-a întrebat de mai multe ori, dacă n-a uitat nimic – ochelarii – sau batista – sau punga. „Şi nu te certa acolo (l-a mai rugat ea) cu domnul von Meyern!” Iar la urmă, când, în faţa primăriei, ’darabanele au tunat de câteva ori de probă, ea a mai adăugat temătoare: „Pentru Dumnezeu, nu te împuşca singur... toată dimineaţa or să mă treacă fiori reci pe şira spinării, de câte ori s-o auzi vreo împuşcătură1’.

în sfârşit ghemul încolăcit al trăgătorilor a prins să se depene în fire lungi, iar coloana unduitoare făcea, în sunetul trompetelor şi duruitul tobelor, nişte încolăcituri în mişcare, fiecare trăgător semănând cu o cocoaşă de serpentină.

— Era şi un steag, asemeni unei creste de şarpe, iar sub el era plasat un stegar care îşi purta surtucul ca pe un al doilea steag, aflat mai jos decât celălalt.

— Soldăţimea citadină, care strălucea mai mult prin conţinut decât prin număr, străpungea, cu reverele albe ale tunicilor, calendarul bălţat al asociaţiei trăgătorilor.

— Frizerul licitator, singurul om de rând pudrat, dansa printre ceilalţi, cu vârful pălăriei decolorat de apucatul cu mâna, dar ţin; îndu-se la depărtarea cuvenită de distinsele cozi ide piele ale perucilor, pe care le legase şi pudrase chiar el astăzi.

— Mulţimea simţea ce înseamnă adevărata mărire, când privea, temenindu-se, în sus la directorul trăgătorilor, la domnul preşedinte de tribunal von Blaise, care mergea alături de ceilalţi în chip de aortă a întregului sistem de artere, asemenea focului elementar al tuturor acestor luminiţe rătăcitoare şi prafuri de puşcă.

— Fericită era femeia care privea de la fereastră şi prin faţa căreia soţul trecea în calitate de membru al asociaţiei trăgătorilor – fericită era Lenette, întrucât bărbatul ei mergea alături de ceilalţi şi privea politicos în sus; în ciubotele scurte îi şedea foarte bine, căci erau lucrate

deopotrivă în stilul vechi şi în cel nou şi îmbrăcaseră, asemenea oamenilor, pe scurtul Adam nou peste cel vechi.

Aş fi dorit ca inspectorul şcolar Stiefel să fi întrebat ceva de tragerile din ziua de Sfântul Andrei şi să se fi uitat pe fereastră după Orestele său; dar el continua să recenzeze.

Când, în fine, aceste omizi în procesiune s-au apropiat unele de altele, târându-se pe pajiştea păsărilor şanţului de tragere ca pe o frunză – când vulturul sta atârnat în cuibul cerului ca o vietate de pe stema viitorului – când instrumentele de suflat, pe care trupa ambulantă a muzicienilor nu le putuse lipi prea apăsat de buze, s-au pornit să ţipe pur şi simplu în clipa când ei s-au oprit – şi când coloana, tropăind zgomotos şi bufnind cu armele în pământ, a intrat vuind în cabana de tir goală şi răsunătoare – atunci, la drept vorbind, niciun om nu mai era în toate minţile, ci fiecare era cu sufletul îmbătat; şi încă nici nu trăseseră la sorţi, necum cu puşca.

Acum domnul von Blaise, care îi zâmbea necontenit eroului meu şi îi repezea pe ceilalţi cu grosolănia setei de. Dominare, a pus să se tragă lozurile ce rânduiau şi hotărau ordinea genealogică a trăgătorilor. Cititorii nu pot pretinde întâmplării să oprească roata norocului şi să intervină, profitând de legătura de pe ochii acestuia, ca să pipăie şi să prindă tocmai pe primul din cele şaptezeci de numere pentru avocat; totuşi l-a tras pe al doisprezecelea pentru el. — în cele din urmă vitejii germani şi cetăţeni ai oraşului imperial au pornit focul armelor împotriva vulturului roman. La început au urmărit să-i lovească coroana. Zelul şi ochitul aspiranţilor la coroană era adecvat importanţei obiectului; oare nu aducea acest adăpost de aur contra vremuielii, dacă era doborât de vreun glonţ, veniturile coroanei în valoare de şase florini franconi, fără a mai pune la socoteală celelalte bunuri ale coroanei, care constau din trei ocale de câlţi şi dintr-un castron de cositor pentru bărbierit?

— Oamenii făceau ce puteau şi ei; dar, din păcate, flinta nu i-a pus coroana pe cap eroului nostru, ci numărului

unsprezece, predecesorul său, saxonul ofticos. Omul avea nevoie de ea deoarece, precum prinţul de Wallis *1,* avea datoriile coroanei mai înainte de-a avea coroana însăşi.

Nimic nu înlătura mai bine plictiseala tirului la păsări decât inspiratul aranjament ca, între timp, să fie intercalată câte o tragere asupra unor ţinte mişcătoare; un om care trebuie să-şi aştepte rândul până ce alte şaizeci şi nouă de împuşcături marchează încet, ca bătăile sferturilor, clipa când i-a venit şi lui ceasul, se poate distra destul de bine dacă, în răstimpul acesta, îşi poate încărca puşca pentru obiecte mai de rând, de pildă pentru un general din ordinul capucinilor. De fapt tragerea la ţinte mobile nu diferă în Kuhschnappel de aceea introdusă şi în alte localităţi, şi anume: se mişcă încolo şi-ncoace o pânză pe care se află zugrăvite obiecte comestibile, de parcă ar fi înşirate pe o faţă de masă, iar trăgătorii trebuie să le străpungă cu glonţul, pentru a pune mâna pe originale, întocmai cum vrăjitoarele găuresc doar imaginea omului pe care trebuie să-l atingă cu vraja lor. De rândul acesta1, kuhschnappelezii trăgeau într-o figură trei sferturi, zugrăvită pe pânza mişcătoare şi despre care destul de mulţi pretindeau că ar fi reprezentat un general al ordinului capucinilor. Ştiu bine că unii ţinteau mai ales în pălăria roşie de pe capul figurii şi că, din pricina ei, socoteau şi pretindeau că era un cardinal sau chiar un protector cardinal; dar aceştia trebuiau să rezolve conflictul cu cei care contraziceau ambele secte şi afirmau că o reprezintă doar pe târfa babilonică 2, adică una europeană.

Avocatul pierduse coroana; dar norocul i-a hărăzit apoi pălăria de cardinal în care se aflau două ştiuci de râu. În schimb, capul vulturului şi capul generalului au scăpat de gloanţele lui de parcă le apăra o adevărată

I De fapt „de Wales”, adică moştenitorul tronului en le/, care era pe-atunci viitorul rege George al IV-lea, un cartofor şi un desfrânat, Parlamentul englez trebuind să-i achite datoriile în 1794.

— În *Biblie,* Babilonul (Babelul) de pe Eufrat, în Asia,

trecea drept expresie a trufiei, a nelegiuirilor şi depravării, drept oraşul tuturor destrăbălărilor şi crimelor.

vrajă ca aceea din Passau[139]. I-ar fi scos măcar târfei babilonice un ochi dintr-o împuşcătură, pentru a se alege cu o gâscă – dar nici asta n-a mers.

De dragul iubitei sale neveste, care îl aştepta cu supa la prânz, tare ar mai fi vrut Siebenkäs să smulgă măcar sceptrul din ghearele vulturului, în care se trăgea acum, şi să şi-l pună la armă ca pe o baionetă.

Trecuseră toate numerele, care încercau să rupă această ramură de stejar din aur, numai cel mai primejdios, predecesorul şi proprietarul său, încă nu; – acesta a tras şi harponul de aur a tremurat; – a tras şi Siebenkäs şi ostia de prins ţipari a căzut jos.

Domnii Meyern şi Blaise au zâmbit şi l-au felicitat,

— La sosirea unui nou mădular al păsării, fluieraşii şi flautiştii au suflat puternic în comurile lor de vânătoare, privind totodată grav şi atent în partituri, deşi cântaseră micile lor bucăţi pentru trompeţi de mai multe ori decât străjile de noapte; – toţi infanţii, vreau să zic tinereii, s-au luat la întrecere care să apuce primul sceptrul; – dar măscăriciul s-a aruncat între ei, împrăştiindu-i în toate părţile, a adunat sceptrul de pe jos şi i-a remis avocatului, cu o mână, însemnul stăpânirii, în timp ce cu cealaltă îşi ţinea propriul însemn, schiptrul de bufon.

25 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Siebenkäs contemplă zâmbind mica ramură de lemn; vârî sceptrul sub pardesiu şi, pentru că până la masă nu apucau să tragă toţi, ca să vină ’din nou rândul numărului său, l-a dus acasă la el. Îl ţinea înainte, ţeapăn şi rigid, ca regele cu tichia cu clopoţei pe al său, şi i-a spus Lenettei: „Aici ai, într-o bucată, lingura de servit şi cleştişorul de zahăr!” înţelegea prin asta, de fapt, cele două * premii de tir din cositor, polonicul şi cleştele pentru zahăr, care, împreună cu un câştig bănesc dublu de nouă florini franconi,

139 Mijloc ocult pentru a feri omul de rănire, numit astfel după un călău din Passau, care vindea credulilor talismane cu asemenea efect.

întovărăşeau învestitura cu sceptrul. Era destul pentru o singură împuşcătură. Apoi i-a prezentat raportul privitor la prinderea ştiucilor. Lenette, de la care se aştepta ca în primele cinci secunde să treacă prin oele cinci poziţii ale balurilor de casă şi să facă şi săritura calului, a lui Euler \ pe eşichierul camerei... Lenette a făcut ce putea ea să facă, adică absolut nimic, şi a spus ce ştia şi ea, adică vestea că proprietăreasa se indignase cumplit, faţă de nevasta legătorului de cărţi, din pricina neplăţii chiriei şi a propriului ei soţ, care e un linguşitor ce se gudură şi face complimente şi nu somează destul de brutal oamenii. „îţi spun, a repetat posesorul sceptrului, că azi am împuşcat în mod fericit ştiucile şi sceptrul, Wendeline Egelkraut!” şi a lovit înverşunat, cu sceptrulvargă a mâniei, în masa pe care erau puse două rânduri de farfurii şi tacâmuri. Lenette i-a răspuns în sfârşit: „Lukas a şi venit în fuga mare şi mi-a istorisit tot; mi-a făcut o mare bucurie; dar cred că ai să mai împuşti încă multe altele. I-am spus asta şi nevestei legătorului.” Apoi a revenit la subiectul ei; iar Firmian şi-a zis: „De văicărit se poate văicări destul de tare, dar nu poate jubila, când alde mine mă înapoiez acasă cu ştiucile şi sceptrul sub braţ!” —

Firmian s-a întors la şanţul de tragere cu pieptul plin de speranţe noi. Inima omenească, care în probleme de hazard face socoteli tocmai *împotriva* calculului probabilităţilor, şi care speră de aceea într-o terţă de câştiguri, pentru că a mai câştigat una, sau care contează să doboare şi gheara vulturului pentru că a adunat de pe jos sceptrul din ea – această inimă omenească neînfrânată în temeri şi speranţe o aducea cu el avocatul în şanţul de tragere.

Dar n-a nimerit gh6ara vulturului. Siebenkäs a mai ţintit şi în ghearele sau mâinile împreunate a rugăciune ale generalului capucin, în aceste exponente sau poliţe pentru două şunci din faţă, dar zadarnic.

Nu căzuse nici măcar globul imperial. Numărul şaizeci şi nouă, un precursor primejdios, domnul Everard Rosa

I Mişcare la şah, denumită astfel după Leonhard Euler.

von Meyern, tocmai pusese arma la ochi – voia să rupă acest măr oprit – o asemenea minge pe care vor s-o prindă şi principii era prea importantă pentru el, ca să vrea s-o prindă doar de dragul câştigului: pe el îl înflăcăra doar onoarea – a tras – şi ar fi putut să ochească tot atât de bine stând cu spatele.

Prietenul nostru n-avea să se teamă de niciun culegător de mere – nici de al doilea sau al optulea, de al nouălea cu atât mai puţin – ca de al unsprezecelea, de durda saxonului care trăgea drăceşte. Frizerul a apăsat pe trăgaci – a împuşcat vulturul în picior – şi piciorul a rămas atârnat sus împreună cu globul imperiului.

Chiriaşul şi avocatul a intrat înăuntru; dar proprietarul încă mai întârzia la ştandul de tragere, pentru a-şi înjura pe săturate nenorocul. Firmian şi-a propus ca, îndreptând scuipătoarea de gloanţe spre globul de sus, să nu se oprească la el, ci să ţintească în coada vulturului, pentru ca doar să… scuture acel fruct.

Într-o secundă viermănosul măr al lumii a căzut jos – Saxonul înjura cum nu se poate descrie.

Siebenkäs aproape că a rostit, în sine, o rugăciune, nu pentru că, odată cu mărul, îi ploua în poală o muştarniţă de cositor, o zaharniţă şi cinci florini franconi, ci pentru soarta cea bună, pentru soarele cald ce se ivea ca o strălucire în cununa unor nori îndepărtaţi. „Vrei să-mi pui sufletul la încercare, şi-a zis el, soartă bună, şi de-aceea îl întorci, cum răsucesc oamenii ceasurile, în toate poziţiile, şi orizontale şi verticale, şi liniştite şi agitate, ca să vadă dacă merg bine şi arată ora cum trebuie.”

Toată după-amiaza, Siebenkäs n-a mai nimerit nicio aşchie; nici coada însăşi, spre care ochise mai înainte atât de fericit, pentru a pune mâna pe sfântul glob roman al imperiului, n-a doborât-o. Târziu s-a lăsat dus acasă de miliţia târgului cu surle şi tobe. În faţa uşii nevestei sale, a făcut pe Moş Nicolae, care aduce copiilor, pentru prima oară de ziua Sfântului Andrei, frică şi poame; şi, mormăind, i-a aruncat, în loc de obişnuitele mere, pe cel pe care îl…

împuşcase. Să-i luăm această glumă în nume de bine; – dar nici n-ar trebui să istorisesc asemenea mărunţişuri fără importanţă.

Când şi-a pus capul pe pernă, Firmian i-a spus soţiei sale: „Mâine, pe vremea asta, o să ştim, nevastă, dacă putem odihni pe pernele astea o pereche de capete încoronate sau nu – mâine, când ne vom sui în pat, am să-ţi amintesc de clipa asta”.

— Când s-a dat jos din pat, a spus: „Azi sar din pat, de bună seamă, pentru ultima oară ca om de rând, fără coroană —

Abia a mai putut aştepta clipa revederii cu pasărea înrourată şi cu mădulare lipsă, plină de răni din împuşcături şi de oase fărâmate; dar speranţa de-a ajunge rege împuşcând-o a durat câtă vreme încă n-a văzut vulturul. De aceea a primit cu plăcere propunerea vicleanului saxon, care pregătise necontenit terenul cu gloanţele sale pentru cele ale vecinului său de număr; propunerea era: jumătate-jumătate la câştig şi pagubă în privinţa păsării şi cardinalului. Această asociere a dublat speranţele avocatului, în timp ce de fapt le reducea la jumătate.

Dar cei doi fraţi de arme n-au doborât, toată dupăamiaza, nici măcar o singură aşchie pestriţă. Fiecare îl socotea, în sine, pe celălalt drept piaza lui rea; căci în chestiuni de hazard, omul preferă să explice totul după considerente superstiţioase, decât să nu le explice deloc. Nestatornica târfă babilonică se ferea atât de capricios, încât frizerul a tras o dată chiar pe lângă individul care o mişca încolo şi-ncoace.

Dar după-amiază a nimerit în fine, cu săgeata lui de Cupidon, în inima ei neagră, şi astfel în porcul afectat acesteia. Firmian aproape s-a speriat; a spus că, din acest porc, din acest polip cardiac al inimii babilonicei fete-uşoare, nu va lua altceva decât căpăţâna, căci trebuie să nimerească şi el însuşi ceva.

Acum nu mai era înfipt în stinghii decât un torso de paisăre, ca o noadă de Parlament englez recunoscută de

către o singură fracţiune politică pe care amatorii de coroană încercau s-o dizolve *. Focul rulant al însufleţirii

I Aluzie la Parlamentul englez, după ce Cromwell i-a izgonit, în 1648, pe toţi cei ce nu erau republicani.

mergea acum de la piept la piept, aţâţat de fiecare grămăjoară de pulbere aprinsă pe tigăiţa unei puşfi; şi, împreună eu pasărea în care se trăgea cu archebuza, tremurau, de fiecare dată, şi ceilalţi trăgători. Cele şaptezeci de numere încărcaseră zadarnic armele, de două ori, pentru împuşcătura sortită să desemneze regele; îndărătnicul ciot de pe stinghie abia dacă se clintea. Sărmanele inimi omeneşti care fremătau de nerăbdare aproape că erau străpunse şi zguduite de fiecare glonţ. Îngrijorarea oamenilor creştea, speranţele creşteau şi de; dar mai ales se intensificau înjurăturile, aceste scurte rugăciuni la ananghie adresate diavolului.

Se făcuse ora două şi jumătate, iar după-amiaza era scurtă; pasărea plină de găuri, însă, nu se clătina. Toată lumea jura că tâmplarul, care o clocise dintr-un butuc, era o canalie şi că o confecţionase din lemnul tare al unei crăci pline de noduri. — în cele din urmă părea că se înclină jupuită şi decolorată. Frizerul care, ca toţi oamenii de rând, nu era scrupulos decât faţă de unele persoane luate individual, nu şi faţă de o societate mai numeroasă, n-a mai stat la gânduri să folosească, pe ascuns, în loc de o flintă cu ţeavă dublă, cartuşe duble, unul pentru sine şi unul pentru coechipierul său, pentru a doborî vulturul cu ajutorul acestui mijloc de descompunere. —

„Dracu’ şi străbună-sa, talpa-iadului!” a icnit el după ce a tras.

Acum se baza pe chiriaşul său şi, pentru asta, i-a întins chiar el puşca. Siebenkäs a bubuit în sus. — „Lua-m-ar toată liota dracilor să mă sfâşie!” a spus saxonul, dublând, fără să fie nevoie, doza dracilor, ca şi pe a cartuşelor.

Descurajaţi, amândoi şi-au pierdut speranţa în timp ce lăsau armele în jos; căci la tronul acesta erau mai mulţi pretendenţi decât cei care au vrut odinioară să se suie pe

cel roman, şi aceia erau numai treizeci. *Septuciginta*[140] trăgătoare ţine în mână, alternativ, când ţeava puştii, când ţeava lunetei, pentru a vedea cum această constelaţie atârnată de cer includea mai multe gloanţe decât numărul stelelor pe care le cuprindea constelaţia astronomică a Vulturului *. Toate chipurile privitorilor erau întoarse către această *keblah 2* a păsării.

— Bătrâna Sabel şedea, fără clienţi, îndărătul tarabei ei pline cu lucruri de înfulecat şi privea, şi ea, în sus.

— Primele numere nici nu şi-au mai dat osteneala să toarne din nou pulbere în tigăiţa armei, pentru împuşcătura următoare.

— Firmian deplângea împietritele inimi omeneşti care pluteau în sângele îngroşat al pământului şi pentru care soarele scăpătând şi cerul îmbujorat şi pământul larg deveniseră invizibile sau, mai curând, se ghemuiseră într-un ciot de lemn tocat şi sfârtecat; semnul cel mai sigur, că inimile lor zăceau în temniţa veşnică a nevoilor, era că nimeni nu putea face vreo aluzie glumeaţă la pasăre sau la înscăunarea ca rege. Omul nu poate percepe asemănări şi corelaţii decât la lucrurile care îi lasă sufletul neîncătuşat. Firmian îşi zicea în sine: „Această pasăre este, pentru acest norod, adevărata imitaţie de pasăre pentru dresat şoimii de vânătoare, pe care am vândut-o la mezat, iar banii puşi pe ea sunt momeala’4. Dar avea, totuşi, trei motive, pentru care i-ar fi plăcut să devină rege: în primul rând, ca să moară de râs pe seama încoronării sale, în al doilea rând, Lenette, iar în al treilea rând, din pricina saxonului.

Treptat a tras a doua jumătate din cei şaptezeci de seniori, iar primele numere au încărcat armele, măcar pentru plăcerea de-a trage. Nimeni nu mai trăgea decât cu gloanţe îngemănate. Celor doi confederaţi hanseatici ai noştri li s-a apropiat iar rândul să ţintească şi, cum începuse să se lase înserarea, Siebenkäs a împrumutat o pereche de ochelari mai puternici, pe care i-a înşuru-

140 Şaptezeci (lat.).

[1]Constelaţia vulturului cuprinde douăzeci şi trei de stele luminoase.

[2]Keblah (arabă) înseamnă ţintă, ţel, precum şi întoarcerea musulmanilor cu faţa spre Mecca (în timpul rugăciunii).

bat pe ţeava puştii ca o lunetă căutătoare a obiectivului pe un telescop.

Numărul zece a scos preparatul de pasăre din ţâţână, şi ciotul-ţintă nu se mai ţinea de stinghie decât prin greutatea sa, întrucât lemnul era aproape saturat şi încrustat cu plumb. —

Saxonul nu trebuia decât să atingă ricoşat trupul vulturului pentru ca pasărea răpitoare să cadă jos, sau chiar şi numai stinghia; – ah, vântul de seară nu trebuia decât să sufle o dată puternic. A dus puşca la ochi – a ochit o veşnicie (căci acum atârnau cincizeci de florini în aer), a apăsat pe trăgaci – dar pulberea pentru aprindere s-a consumat, singură, într-o flăcăruie; – muzicanţii ţineau deja trompetele orizontal şi suporturile pentru note vertical; – tineretul se şi adunase în jurul stinghiei şi voia să prindă scheletul în cădere; – din pricina aşteptării, măscăriciul nu mai putea face nicio şotie, iar sufletul lui cuprins de uimire se afla sus lângă zburătoare;

— Frizerul, cu sufletul greu, a apăsat din nou pe trăgaci;

— Şi iarăşi a ars doar pulberea pentru aprins; – asuda, ieşea foc din el, tremura; a încărcat arma, a ochit, a apăsat pe trăgaci şi a tras… la doi sau trei coţi pe deasupra pasării.

S-a retras tăcut şi palid, scăldat de-o sudoare, rece şi n-a rostit nici măcar o înjurătură – ba chiar, presupun, a înălţat câteva rugăciuni în taină, pentru ca bunul său confederat să pescuiască vânatul cu pene prin mila Celui de Sus.

Firmian a trecut la rând – s-a gândit, cu bună ştiinţă, la altceva, pentru a-şi potoli încordarea trepidantă a aşteptării – a ochit nu prea lung asupra acestei ancore a micilor sale furtuni, care plutea în umbra înserării – a slobozit arma – a văzut ciotul rotindu-se sus de trei ori, precum roata Fortunei, şi în sfârşit – desprinzându-se şi zburând în jos…

Tinerii şi trompetele au dat glas ţipător – o parte din norod voia să ştie şi să vadă cine e noul rege, cealaltă a năvălit spre bufon, care purta pe sus, în mijlocul celor din jur, carcasa şi tacâmul glonţului, adică burta vulturului – frizerul i-a ieşit înainte alergând şi strigând: „Trăiască regele!” şi a spus că şi el este co-rege

— Iar Firmian a trecut, tăcut, lângă uşă şi era bucuros, dar şi emoţionat…

CAPITOLUL AL OPTULEA

Siebenkäs – rege şi, totuşi, avocat al sărmanilor şi individ care făcea economie de lemne – s-a sculat în dimineaţa următoare ca un om care, scăzând cheltuielile etc., putea pune în orice clipă pe masă patruzeci de florini franconi peşin. Toată dimineaţa a gustat din plin plăcerea, însoţită la oamenii virtuoşi de un farmec deosebit, de a-şi achita datoriile: mai întâi chiria casei către saxon, apoi micile socoteli mărunte la măcelari, brutari şi alţi infirmieri ai nevoiaşei noastre maşini. Căci el se asemuia cu persoanele cele mai distinse, care nu împrumută de la cele inferioare decât alimente, nu şi bani, precum unii judecători nu pot fi mituiţi decât cu cele dintâi şi nu cu cei din urmă.

în această joi dimineaţa, Siebenkäs a avut un excitant exerciţiu de dispută referitoare la jumătatea de inimă sau jumătatea de porc a protectorului cardinal, pe care sub-regele său, frizerul, i-o tot vâra pe gât, pentru ca să fie mai sigur că primeşte şi el jumătate din împuşcătura regală. Când a avut în buzunar împuşcătura, adică douăzeci şi cinci de florini, saxonul a lăsat-o mai moale şi a acceptat, până la urmă, ca duminica viitoare animalul înjumătăţit să fie consumat, precum un miel pascal evreiesc, sus, în odaia lui Firmian, de către ceilalţi locatari ai casei şi de patru părinţi protectori ai ţintaşilor – doi taţi şi două mame –, în tovărăşia inspectorului şcolar.

De somn, de bogăţie şi de sănătate te bucuri şi le guşti când au ajuns să fie fără întrerupere; doar în primele zile, după ce a scăpat de povara sărăciei şi a bolii, îi par omului

nespus de plăcute statul în picioare şi respi raţia liberă. Aceste zile au durat, pentru Firmian al nostru, până duminică. A înzidit un întreg picior cubic din zidul diavolului în a sa *Selecţie din hârtiile diavolului*

— A recenzat – a purtat procese – a vegheat cu şiretenie asupra păcii casnice, pe care răscumpărarea gajurilor ar fi putut s-o tulbure. Vreau să povestesc mai întâi despre asta şi abia după aceea despre banchetul platonic de duminică, încă în ziua înscăunării ca rege a cumpărat un ceas de duzină cu douăzeci şi unu de florini, pentru a nu-şi cheltui banii abia treptat-treptat; voia, pur şi simplu, să arunce o ancoră a speranţei în buzunarul pentru ceas. Când, mai apoi, nevasta i-a propus să răscumpere salatiera, talerul pentru scrumbii şi alte gajuri şi, deoarece asta nu se putea îndeplini cu sărutări ci cu preţul unei jumătăţi din capital, Firmian i-a spus: „De fapt nu sunt de părerea asta, căci în curând bătrâna Sabel le va căra iar de-aici, dar, dacă vrei, n-ai decât s*o faci, îţi las mână liberă*l. Dacă ar fi contrazis-o, ar fi trebuit să le răscumpere; dar aşa, întrucât îi turnase cea mai mare parte din bani în hăul pungii – şi întrucât ea nota zilnic refluxul în creştere – şi întrucât putea purcede în orice zi la răscumpărare, tocmai că n-a purces s-o facă. Femeilor le place să amâne, iar bărbaţilor să se repeadă; la primele câştigi partida prin răbdare, la ceilalţi, de pildă la miniştri, prin nerăbdare.

Lenette spunea în fiecare dimineaţă: „Zău, ar trebui să ne interesăm totuşi de talerele noastre”. Iar el răspundea în chip de an tifon: „în ce mă priveşte – nu, te-aş lăuda mai curând tocmai pentru asta”. În felul acesta, dădea dorinţei sale aspectul unui merit străin. Firmian cunoştea omul, dar nu oamenii; – de-aceea era în încurcătură în faţa oricărei femei noi, dar nu în faţa celei vechi; – ştia precis cum trebuie să vorbeşti, să umbli, să stai printre oamenii de cultură, dar n-o făcea;

— După ce îşi tratase cunoscuţii ani de zile cu uzul societăţii şi cu superioritate, îşi dădea seama abia în călătorie că, prin contrast cu omul de lume, nu era în stare

de nimic faţă de necunoscuţi. Ce să mai tot îndrug multe! Era un savant.—

între timp, cu toate predicile sale paşnice şi tratatele sale de pace, ajunsese iarăşi, încă înainte de duminică, la un fel de război casnic al broaştelor cu şoarecii *. E fapt real, aflat din chiar gura lui, că Lenette îşi spăla necontenit mâinile şi braţele şi, odată cu de, sute de alte lucruri, deşi mai mult cu apă rece, pentru că era imposibil să aibă întruna apă caldă la îndemână – şi că el – spun eu – nu făcea altceva cu vocea lui cât se poate de blândă, decât să întrebe într-adevăr bucuros: „Aşadar apa rece nu te face să răceşti?” – „Nu”, răspundea ea pe un ton alene. — „Poate că te încălzeşte, mai degrabă?” continua el. „Da”, răspundea ea punând capăt discuţiei. Moraliştii şi psihologii sunt, împotriva aşteptărilor mele, foarte înapoiaţi în materie de istorie generală a sufletelor şi în aceea, deosebită, a acestei cărţi, când se miră mai ales de răspunsul aproape mânios la o întrebare atât de blândă. De fapt Lenette ştia de mult destul de bine că avocatul, asemenea lui Socrate, îşi începea războiul, ba chiar îl continua, de obicei, cu sunetele cele mai blânde, precum spartanii cu sunete de flaut, pentru a-şi păstra firea, ca şi ei; de-aceea s-a îngrijit, şi de data asta, ca textul flautelor să cuprindă o declaraţie de război împotriva formei de guvernământ a femeii, care împarte sectoarele muncii ei după felurile apei de spălat, aşa cum Bavaria actuală împarte districtele ei după râuri. „În ce tonalitate, ocăra de aceea avocatul adesea, trebuie oare să-şi cânte soţul partitura lui, dacă până la urmă cea minoră sună la fel cu cea majoră? Asta întreb pe oricine.”

Dar, de rândul acesta, tocmai cea mai mare blândeţe îl făcuse să nu fie pornit pe nimic aspru, ci pe o precuvântare la un sistem educativ corect pentru trupurile de copii. Căci, după răspunsul ei, a continuat: „Cu asta îmi faci într-adevăr o bucurie. Dacă am avea copii, văd că i-ai spăla mereu după metoda ta, şi anume cu apă rece, pe tot trupul; asta însă i-ar întări, de vreme ce i-ar

I Aluzie la *Batrachomyomachia,* poem eroicomic grec,

datând, probabil, din secolul al VI-lea sau al IV-lea î.e.n. Şi constituind o parodie a eroilor homerici.

încălzi astfel.” – Fără alt răspuns, şi-a ridicat doar mâinile împreunate a victorie în sus, ca acel profet din Biblie; căci îmbăiatul copiilor cu apă rece nu era pentru ea altceva decât o baie de sânge făcută de un Irod. Acum Firmian şi-a pus mult mai limpede în lumină metoda educativă de călire şi egalizare: – mult mai aprins s-a împotrivit femeia, cu toate penele ei, unei asemenea metode, până când în oele din urmă, prin dezvoltarea reciprocă şi abilă a pedagogiei masculine şi feminine, ar fi ajuns destul de departe ca să se ridice unul împotriva altuia ca o pereche de furtuni zefirice, dacă soţul n-ar fi pus întrebarea, ca o împuşcătură cu glonţ vrăjit: „La naiba! dar avem noi oare copii? De ce ne facem de râs imul faţă de celălalt?”.

— Lenette i-a ripostat: „Vorbeam doar de copiii altora”.

Astfel, după cum am spus, n-a izbucnit niciun război, şi mai curând a venit duminica paşnică împreună cu oaspeţii, care voiau să câştige jumătatea caldă de inimă sau de porc a târfei babilonice sau a protectorului cardinal şi să se ospăteze din ea. De fapt, acum părea că o stea luminoasă a celor trei magi voia să planeze asupra acestei case pline de săraci care se jenau de sărăcia lor; căci încă în vinerea precedentă o vijelie dărâmase, din fericire, jumătate din pădurea consiliului orăşenesc şi presărase atât de minunat calea adventului cu crengi şi cu copacii care erau prinşi de de, astfel încât toţi paznicii forestieri nu erau în stare să împiedice adunatul spicelor căzute la un asemenea cules al viilor; de ani de zile nu fuseseră în casa Merbitzer atâtea lemne, ca în duminica respectivă, parte cumpărate, parte aduse cu îndrăzneală.

Dacă duminica este oricum ziua luminată de soare, de lună şi de stele pentru un bloc-cazarmă locuit de săraci, unde omul îşi are cele câteva îmbucături, cele câteva haine de sărbătoare, cele douăsprezece ore de şezut pe scaun şi douăsprezece ore de stat culcat, precum şi vecinii necesari pentru discuţii – îţi poţi uşor imagina, cu ce aureolă de

desăvârşire a început duminica în casa Merbitzer, unde fiecare avea cu atâta siguranţă şi pe gratis o jumătate de porc în gură, după cum avusese predica în urechi cu puţin mai înainte, deoarece locatarul cel mai distins din casă nu voia, în calitatea sa de suveran al ţintaşilor, să sărbătorească festivităţile încoronării altundeva decât la masă şi numai între meşteşugari.

încă înainte de prima chemare a clopotului de la biserică, bătrâna Sabel se şi înfiinţase. Tezaurul coroanei aflat în posesia regelui ţintaşilor permitea foarte bine angajarea ei ca bucătăreasă-şefă ereditară, alături de regina Lenette, pentru câţiva crăiţari şi câteva blide suplimentare. Reginei, personal, bătrâna îi apărea inutilă şi ca o a doua sau vicereginâ – căci Lenette, ca o adevărată suverană homerică şi din marele imperiu al carolingienilor, ar fi preferat să spele, să gătească şi să servească singură la masă. Suveranul ţintaşilor, însuşi, a părăsit zgomotoasa şi stârnitoarea de colb estradă a tronului şi schelărie a construcţiei zilei şi a străbătut, îmbrăcat cu o manta de muncitor, larga câmpie verde a liniştitei şi albastrei toamne târzii, fără a fi stânjenit de vreascurile interzise şi de şomoioagele de paie ce făceau de strajă, şi fără a rupe, în trecere, alte bariere de funii mai groase decât firele de păianjen. Cu o privire idilică poetică, avocatul căta, de pe tăcutele sale pajişti, în depărtata odaie zgomotoasă, plină de tigăi şi satâre şi măturі, şi se desfăta cu adevărat contemplând liniştit îndepărtata activitate agitată şi transpumndu-se în bucuroasele vise gustative ale comesenilor cu foame de lup… până când a simţit, deodată, că se îmbujorează şi se învăpăiază. „Tu făptuieşti acolo ceva ca lumea, şi-a zis el; asta pot şi eu; dar biata femeie se omoară măturând şi gătind şi nimeni nu-i recunoaşte meritele.” Acum nu putea face altceva decât să jure cu destulă tărie că, indiferent de ce schimbări şi modificări ar fi găsit acasă, voia până una alta să aprobe şi să preamărească, în cea mai mare măsură, totul.

Povestea se adevereşte, spre lauda lui, căci —atunci

când, la întoarcerea acasă, şi-a găsit etajera pentru cărţi periată şi călimara spălată pe dinafară până la albire şi toate lucrurile puse în ordine, dar într-una nouă – a lăudat-o pe Lenette prietenos, fără vreo urmă de enervare, şi i-a spus că a dereticat şi măturat de parcă i-ar fi citit gândul; căci tocmai faţă de femeile de rând, dintre care îşi va face apariţia azi un trident de judecătoare infernale, nu te poţi înfăţişa niciodată cu casa destul de periată şi lună; – de aceea a şi lăsat azi, cu bună ştiinţă, administraţia generală a teatrului pe seama ei; – în schimb, faţă de bărbaţii învăţaţi, ca Stiefel şi el însuşi, degeaba se transformă ea în cea mai bună maşină englezească de scărmănat, dărăcit şi cardat camera, căci asemenea oameni, preocupaţi de gânduri înalte, nici nu-şi coboară privirea asupra unor astfel de fleacuri necesare.

Dar cum a pregătit preşedintele congresului mâncării, prin această frumoasă atmosferă, totul în mod agreabil şi vesel, încă mai înainte de a sosi congresul! însă, toate amănuntele despre asta ceva mai departe.

Seara a venit „Cizmă-de-blană”, care era prea învăţat pentru a putea mânca friptură de porc sau o baniţă de sare cu plebea neînvăţată. Acum i-a putut veni din nou lui Siebenkäs o idee, pe care n-a înţeles-o nimeni în afară de Stiefel. A putut să pună pe masă firul cu plumb al statelor, adică sceptrul, şi sfera de sticlă pestriţă a globului imperial şi să spună, în calitatea lui de rege al mâncării şi al păsării doborâte, că lungile lui plete fluturânde îi ţin, precum regilor franconi, locul coroanei pe care a împuşcat-o proprietarul său; – la încoronarea sa a fost eliberat, în locul tuturor ocnaşilor înrăiţi, doar unul singur şi bun: el însuşi; – sub efemera sa domnie nimeni n-a fost scurtat de cap, nici jefuit sau asasinat; şi, ceea ce îl bucură mai mult, el întruchipează un principe al vechilor germani care domnea peste oameni liberi, îi apăra şi îi înmulţea şi se socotea el însuşi în rândurile lor…

Gâtlej urile din acest apartament regal au devenit mai spre seară tot mai gălăgioase şi mai uscate – hornurile de

la gură, pipele, au prefăcut camera într-un cer plin de nouri, iar capetele convivilor, în ceruri ale bucuriei; – afară, soarele de toamnă se aşternuse cu aripile lui înflăcărate şi calde peste pământul pleşuv şi rece, pentru a cloci primăvara mai repede; toţi ochii care înduraseră lipsuri scânteiau, iar în sufletul lui Firmian mugurii bucuriei îşi desfăceau cămăşuicile şi se umflau îmbobocind.

Bucuria adâncă poartă totdeauna iubirea de mână, iar Firmian, cu inima îmbătată şi grea de bucurie, se dorea alături de cea a Lenettei, pentru a uita la pieptul ei tot ceea ce îi lipsea lui sau chiar şi ei.

în curând, valurile cele mai zgomotoase s-au pierdut în depărtare şi, în reflux, n-a rămas nimic altceva decât scoici cu perle, cei trei prieteni ai noştri. Firmian cătă cu privirea afectuoasă la ochii lucitori ai Lenettei. Stiefel s-a aprins de-o iubire atât de pură şi virtuoasă, incât a putut s-o declare, fără vreo greşeală grosolană de logică, drept adevărată impărtăşire a bucuriei celorlalţi, mai ales că iubirea lui pentru nevastă n-o încătuşa pe cea pentru bărbatul acesteia, ci o într-aripa. Inspectorul şcolar n-avea decât teama contrară, nu cumva să nu-şi dezlănţuie cu destulă înfocare bucuria şi iubirea; de aceea le-a strâns soţilor mâinile de mai multe ori şi le-a ţinut într-ale sale; – le-a spus că ide obicei nu prea ia seama la frumuseţe, dar astăzi a făcut cu bună ştiinţă o excepţie, pentru că doamnei avocat al sărmanilor îi venea atât de bine frumuseţea ei, mai cu seamă printre atâtea muieri de rând cărora, din pricina asta, nici măcar nu le-a aruncat o privire; – pe avocat l-a asigurat că, în fond, consideră ca o prietenie sporită faţă de el toate amabilităţile pe care le face la adresa vrednicei soţii, iar acesteia i-a făgăduit să-şi intensifice cu atât mai mult afecţiunea pe care i-a arătat-o prin discursurile sale, încă din trăsură în drumul de la Augsburg încoace, cu cât ea îl îndrăgeşte mai mult pe prietenul său şi, prin asta, pe el însuşi.

Când Stiefel a dat să plece, Firmian nu l-a oprit, dar a insistat să se lase însoţit de amândoi soţii, nu până la uşa

lor, ci până la a lui. Au pornit. Cerul dezvelit, cu uliţele oraşului Domnului iluminate de lămpile din sori, i-a atras din strimtele întortocheturi ale târguşorului, afară, pe scena imensă a nopţii, unde poţi deopotrivă să respiri azuriul cerului şi să bei adierea vântului dinspre soare-răsare. Fiecare petrecere într-o cameră închisă ar trebui încheiată şi sfinţită prin mersul la biserică în templul răcoros şi vast, pe ale cărui bolţi de bazilică mozaicul stelelor alcătuieşte nesfârşita icoană a tuturor celor mai sfinţi. Au colindat înviorați şi înălţaţi de vuiturile primăverii ce le alergau întru întâmpinare şi spălau zăpezile pe dealuri; întreaga natură făcea promisiunea unei ierni blânde, care îi trece uşor pe săracii fără lemne în casă peste cel mai întunecat sfert al anului şi pe care doar omul înstărit o blestemă, fiindcă nu poate comanda decât sanie, nu şi zăpadă.

Cei doi bărbaţi au purtat discuţii ce aparţineau aspectului sublim al nopţii; Lenette nu spunea nimic. Firmian a remarcat: „Cât de aproape şi mici sunt acum jalnicele bancuri de stridii, satele; când mergem de la un sat la altul, poteca ne pare la fel de lungă ca unei căpuşe care se rostogoleşte pe hartă de la numele unui sat până la al celuilalt. Iar unor spirite superioare pământul nostru le-o fi părind ca un glob pământesc pentru copiii lor, pe care îl rotesc şi îl explică.1’ – „Dar pot exista pământuri şi mai mici decât al nostru, a spus Stiefel, şi la urma urmei, trebuie să fie ceva de capul celui al nostru, de vreme ce domnul Hristos a murit pentru el.” —Aceste cuvinte au năvălit ca sângele fierbinte în inima Lenettei. Firmian a mai adăugat: „Pentru pământ şi oameni au murit până acum mai mulţi mântuitori, nu numai unul, şi eu sunt convins că Hristos va lua cânidva mai mulţi oameni evlavioşi de mână şi le va spune: «Şi voi aţi suferit sub diferiţi Pilaţi». Da, câte un pseudo-Pilat este chiar un Mesia.” Pe Lenette a cuprins-o în taină îngrijorarea că bărbatul ei o fi ateu sau, mai ştii, cel puţin vreun filosof. El, însă, căuta să-şi alunge adânca tristeţe din suflet prin observaţii filosofice; de-aceea a spus: „Oamenii şi ceasornicele se opresc câtă vreme li se

întoarce arcul pentru o zi nouă şi lungă; şi – crede el – intervalul întunecos, prin care somnul şi moartea divizează şi separă stările noastre, împiedică strălucirea prea puternică şi crescândă a *unei* idei, combustia unor dorinţe nepotolite niciodată şi chiar contopirea ideilor, aşa cum sistemele planetelor sunt menţinute separate prin pustietăţi sumbre, iar sistemele solare prin altele şi mai mari. Spiritul omenesc nu poate cuprinde fluviul nesfârşit al cunoştinţelor, care curge prin dăinuirea veşnică, dacă nu-l soarbe cu pauze şi cu spaţii intermediare; – nopţile Sânzienelor, pe care le numim când somn, când moarte, fragmentează ziua eternă – care ar orbi spiritul nostru – în intervale de-o zi şi îi cuprind amiaza în dimineaţă şi seară.”

CAPITOLUL AL NOUALEA

Pe avocatul Siebenkäs îl reîntâlnim sub semnufnumai al speranţelor, dar cu flori seci, sterile. Sperase că, după împuşcătura regală, avea să aibă măcar atâtea zile bune, cât era nevoie pentru a păpa banii din împuşcătură, adică măcar vreo paisprezece. Oamenii poate nu, dar hârciogii şi veveriţele ştiu să astupe tocmai acea gaură din locuinţa lor, care se cască spre partea de unde va bate furtuna următoare; Firmian îşi zicea că nu-i mai lipseşte nimic, dacă a fost cârpită gaura pungii sale; – dar vai, a pierdut acum ceva mai bun decât banii – iubirea. Buna lui Lenette se îndepărta tot mai mult de inima lui… şi el de a ei.

Dimineaţa ea mătura şi deretica, indiferent de tonul cu care s-ar fi împotrivit el… Toate deciziile parlamentului local, precum şi alte decrete, continua să le transmită ucenicei de alergătură în câteva duplicate şi „copii certificate”, aricit ar fi protestat Firmian…

Pentru orice problemă îl mai întreba încă de câteva ori, chiar dacă el ar fi strigat ca un şarlatan care-şi face reclamă la bâlci şi ar fi înjurat apoi ca unul dintre clienţii acestuia…

Lenette continua să spună: „A bătut ceasul patru sferturi la patru”.

— Când el îi argumenta cu nespusă anevoinţa că Augsburgul nu se află în Cipru, ea îi dădea în continuare

acelaşi răspuns temeinic: „Dar nu se află totuşi nici în principatul Jauer, nici la Vaduz şi nici la Husten, două localităţi foarte neînsemnate”.

— N-o putea face niciodată să fie de acord cu el pe faţă, când susţinea necondiţionat şi izbucnea strigând: „Se află, la dracu’, în Şvabia!” Ea admitea numai că este situat oarecum între Franconia, Bavaria şi Elveţia etc., şi doar faţă de nevasta legătorului de cărţi recunoştea poziţia geografică şvabă.

Asemenea poveri şi supraîncărcări, totuşi, încă mai puteau fi suportate de către un suflet ce se întărea cu exemplele marilor martiri, cu exemplul unui Licurg[141], care îndurase cu răbdare pocirea ochiului, sau al unui Epictet[142], care suportase ca stăpânul său să-i schilodească piciorul;

— Iar eu am amintit încă în capitolele precedente de toate aceste pete de rugină ale Lenettei.

— Dar am de relatat şi alte cusururi cu totul noi, şi las la discreţia soţilor să hotărască, dacă acestea se numără cumva printre defectele pe care un soţ poate şi trebuie să le suporte.

În primul rând: Lenette se spăla, de bună seamă, de patruzeci de ori pe mâini peste zi; – indiferent pe ce punea mâna, trebuia să se prevadă cu această rebotezare.

„N-are decât să fie curăţică, spunea Siebenkäs, şi chiar mai curăţică decât mine – dar o măsură trebuie păstrată.

— De ce nu se zvântă cu ştergarul, când o răsuflare străină a trecut peste ea? De ce nu-şi curăţă buzele cu un calup de săpun, când s-a aşezat pe de o muscă – şi încă altceva pe deasupra? N-a transformat ea odaia noastră într-un vas de război englezesc, care este spălat zilnic pe dinafară şi pe dinăuntru, şi n-am privit eu, oare, la măturatul ei deopotrivă de paşnic, ca oricine de pe puntea vasului?

Dacă vreun nor de iarnă prea întins sau vreo trombă de

---

141 Legiuitor legendar al Spartei pe la 800 î.e.n.

142 Sclav frigian, eliberat la Roma, ologit din pricina maltratărilor la care îl supusese stăpînul său ; moralist stoic (mort pe la 120 la Nikopolis în Grecia).

apă însoţită de trăsnete trecea pe deasupra zilelor ei şi alor lui, atunci ea ştia cum să scufunde pe bărbatusău şi curajul lui complet sub apă, ca pe o fortificaţie olandeză, şi dădea un lung curs liber tuturor lacrimilor. Dacă, dimpotrivă, soarele fericirii arunca vreodată razele lui de decembrie, nu mai largi decât o fereastră, în odaia lor, atunci Lenette ştia să facă şi să vadă sute de alte lucruri, numai pentru a nu le observa pe cele mai frumoase. Firmian îşi propusese în mod special, mai ales în aceste zile, să cureţe pleava bine sau să ia caimacul şi să acopere bine cea de-a doua faţă a lui Ianus, care voia să arunce o privire şi să plângă asupra trecutului şi viitorului – dar Lenette i-a sfâşiat vălul şi i-a arătat totul. Bărbatul ei a asigurat-o nu numai o singură dată: „Iubito, aşteaptă numai până vom fi iar săraci lipiţi şi ne va merge al naibii de rău; atunci voi geme şi voi îndura cu plăcere alături de tine!” Dar n-a avut niciun efect.

— Doar o dată i-a răspuns cu adevărat: „Oricât o trece până atunci, tot n-o să mai avem, iarăşi, un sfanţ în casă”. Dar la asta, el a ştiut să-i riposteze şi mai rezonabil: „Aşadar, nu vrei să te bucuri cu adevărat de o zi senină şi liniştită, până când nu-ţi jură omul pe toţi sfinţii, că nu va mai urma nici-o altă zi nenorocită, sumbră, înnourată? Atunci n-ai decât să nu te bucuri de niciuna! Care împărat sau rege, măcar şi de-ar avea tronuri pe cap şi coarne sub fund, poate fi sigur chiar de o zi obişnuită sau de una în care se adună dieta, că nu-i va aduce nimic neguros? Şi, cu toate astea, gustă din plin orice zi frumoasă petrecută la Sanssouci sau la Bellevue sau altundeva, fără a mai întreba altceva, şi se bucură de viaţă” (Lenette a clătinat din cap.) – „îţi pot demonstra acest lucru şi tipărit şi pe greceşte”, a spus el şi i-a reprodus pasajul din *Noul Testament,* deschizând tomul şi citind la întâmplare: «Dacă amâni sărbătorirea lăuntrică a unei epoci fericite până va veni alta, când se vor aşterne înaintea ta numai speranţe, într-un şir neîntrerupt de-a lungul anilor, atunci nu se poate imagina nici măcar o singură bucurie adevărată pe globul nostru neted, care se clatină veşnic; căci după zece zile sau

zece ani se va ivi cu siguranţă o durere; şi astfel nu te va putea desfăta nicio zi de mai, chiar dacă toate florile şi privighetorile ar flutura pe deasupra ta, pentru că iarna te va acoperi, absolut sigur, cu fulgii săi de nea şi cu nopţile sale. Dar, dacă totuşi te bucuri fără sfială de tinereţea ta caldă, în perspectiva gheţăriei bătrâneţii care te aşteaptă şi în care vei mai fi păstrat câtăva vreme încă prin răceala tot mai intensă, atunci consideră voioasa zi de azi ca o tinereţe lungă, iar sumbra zi de poimâine drept o bătrâneţe scurtă» I* – „Grecească şi latinească, a ripostat Lenette, sună mai bisericeşte, iar lucrul ăsta e predicat adesea de pe amvon; de altfel, mă şi întorc de fiecare dată acasă destul de consolată, până când ni se isprăvesc iarăşi banii.”

Şi mai greu îi era s-o facă într-adevăr să sară de bucurie la masa de prânz. Dacă, de pildă, în loc de tocătura zilnică, aburea pe faţa de masă o oală cu carne preparată ca la egipteni, o friptură rară, atunci Siebenkäs putea spera cu certitudine că nevasta lui mai are de rezolvat încă o sută de treburi peste cele obişnuite, înainte de a se aşeza la masă.

— Omul şade colo şi este gata să se înfrupte – priveşte în jur, la început stăpânit, apoi furios – se înfrânează totuşi câteva minute – între timp, lângă friptură, are răgazul să se gândească la nefericirea sa – dezlănţuie în sfârşit primul tunet din furtuna lui şi strigă: „Mii de trăsnete! Stau aici de o veşnicie, şi se răceşte totul – nevastă, nevastă!”

La Lenette (ca şi la alte muieri) nu era răutate, nici nepricepere, nici indiferenţă încăpăţânată faţă de problema în sine sau faţă de bărbat; numai că contrariul nu stătea câtuşi de puţin în puterea ei; şi asta explică totul îndeajuns.

Intre timp prietenul meu Siebenkäs, care va avea în mână această relatare chiar mai curând decât însuşi zeţarul, nu mi-o va lua în nume de rău, dacă dezvălui lumii şi greşeala sa de la micul dejun – că doar o ştiu din însăşi gura lui. Dacă, de pildă, şedea dimineaţa lungit în patul său cu zăbrele, cu ochii închişi, atunci îi veneau în minte idei şi forme în care să-şi îmbrace cartea, care nu i-ar fi trecut prin cap toată ziulica, nici şezând la masă, nici stând în picioare;

şi într-adevăr îmi sunt cunoscuţi mai mulţi savanţi din istorie – de pildă Cartesius *, abatele Galiani 2, Basedow 3, chiar şi eu, dar nu mă trec la socotează – care, făcând parte din specia de ploşniţe a înotătorilor pe spate, ajung cel mai departe doar stând culcaţi şi pentru care somiera patului era cea mai bună zăcătoare pentru fermentat ideile cele mai spirituale şi nemaipomenite. Cine vrea să explice bine o chestiune, acela să citeze în special forţa matinală a creierului, căci, după vacanţa interioară şi exterioară, acesta se supune cu atât mai uşor şi mai intens conducerii spiritului – şi să adauge la asta şi libertatea atât a gândurilor cât şi a mişcărilor creierului, cărora ziua încă nu le-a impus multiplele sale direcţii – şi, în plus, şi forţa primogeniturii, pe care o exercită prima idee de dimineaţă, asemenea întâielor impresii din copilărie. Conform acestor explicaţii, avocatului – când creştea astfel la căldură, pe stratul de răsaduri al pernei şi dădea cele mai bune flori şi roade – nu-i putea răsuna nimic mai supărător la ureche decât strigătul Lenettei din odaia alăturată: „Vino încoace, e gata cafeaua!” De obicei mai dădea naştere în grabă, deşi cu teama permanentă de-a auzi un al doilea ordin de marş, uneia sau câtorva idei fericite şi pline de vioiciune, în patul său de lăuză. Dar, cum Lenette cunoştea dinainte minutele sale în care se respecta şi pe care şi le acorda pentru sculat, striga la el, în cameră, încă în timp ce cafeaua abia fierbea: „Scoală-te, că se răceşte!”

La rândul său, satiricul înotător pe spate îşi dădea seama de această devansare a echinocţiului şi mai adăsta liniştit şi fericit, plin de încordare, în pat şi continua să

1 Cartesius Rene Descartes (1596—1650), cunoscut filosof francez.

2 Abatele Fernando Galiani (1728—1787), economist şi om de stat italian.

3 Johann Bemhard Basedow (1723—1790), scriitor şi reformator al pedagogiei în spiritul lui Rousseau.

clocească, când ea abia strigase pentru prima oară, şi răspundea doar: „într-o clipă!” utilizând din plin dreptul său

legal la un dulblu-răgaz, născut din obişnuinţă.

Acest fapt a obligat-o iarăşi pe nevastă, la rându-i, să anticipeze şi mai mult şi să strige, când cafeaua era încă rece pe plită: „Vino, că se răceşte!” în felul acesta nu se mai întrevedea nicio limită şi scăpare dintr-o asemenea devansare şi întârziere reciprocă, ce sporea zilnic tot mai îngrijorător, ci mai curând recurgea la o asemenea augmentare, încât Lenette să-l cheme la cafea cu o întreagă zi mai devreme, oricât ar fi revenit, în final, amândoi la intervalele normale. Din păcate, Siebenkăs nu putea recurge la ultima şansă, de-a o auzi râşnind cafeaua şi de-a se scula apoi, după un uşor calcul, în clipa când aceasta dădea în fiert, căci, din cauza lipsei unui dulap de prăjit cafeaua şi a unei râşniţe, nu cumpărau decât cafea râşnită, ca întreaga casă. Fireşte, dulapul de prăjit şi râşniţa puteau fi înlocuite prin Lenette, dacă ar fi putut-o îndupleca să nu strige nicio clipă mai înainte de-a pune pe masă cafeaua clocotind şi aburind; dar nu putea fi înduplecată.

Micile certuri dinainte de căsătorie capătă proporţii în timpul ei. De-acum înainte Firmian s-a apucat să descopere noi crăpături, pene, cenuşă, umbre în limpedele diamant al inimii ei; – sărmane, în felul acesta trebuie să cadă în curând o piatră după alta din altarul şubred al iubirii tale, iar flacăra jertfei din inima ta trebuie să pâlpâie şi să se stingă.

A descoperit acum că Lenette a lui nu era învăţată

— Nicio carte n-o plictisea, dar nici nu-i făcea plăcere, şi putea să citească omilia I la fel de des ca savanţii pe Homer sau pe Kant – toţi scriitorii ei profani se reduceau la o singură pereche conjugală: nemuritoarea autoare a cărţii de bucătărie îşi soţul ei, pe care, însă, nu-l citea niciodată. Manifesta cea mai mare admiraţie faţă de toate articolele lui, dar n-arunca nicio privire în de. Trei vorbe cu şart schimbate cu nevasta legătorului de cărţi o încântau mai mult decât toate cele tipărite ale

Carte de predici.

legătorului sau ale autorului de cărţi. Siebenkăs prelua

adesea postul de profesor universitar extraordinar şi se urca pe catedră şi încerca s-o iniţieze în câteva cunoştinţe astronomice introductive; dar fie că ea nu poseda o glandă pineală în chip de reşedinţă cavalerească a sufletului şi a gândurilor lui, fie că încăperile creierului ei erau umplute până la meninge, înţesate şi saturate cu dantele, bonete, cămăşi şi oale de gătit sau cazane pentru fermentat berea; – pe scurt: Firmian n-a fost în stare să-i vâre în cap vreo stea care să fi fost mai mare decât cartonaşul în formă de stea al bobinelor de aţă. La disciplina spiritelor *I,* dimpotrivă, s-a izbit de dificultatea exact contrară: în această ştiinţă, în care i-ar fi fost nespus de util infinitul mic, precum îi era cel mare la astronomie, Lenette îşi imagina şi răsucea îngerii şi sufletele şi toate cele şi arunca spiritele cele mai delicate în balta alungitoare a fanteziei ei – îngerii creşteau în mâinile ei de trebuiau puşi, fiecare, în câte un leagăn special, iar dracul se umfla şi alerga după ea, până ce se făcea cât bărbatul ei de mare.

Firmian a descoperit şi în sufletul ei o fatală pată de rugină sau o ciupitură de vărsat ori un neg; n-a putut s-o transpună niciodată într-o efuziune lirică de dragoste, în care să uite şi de cer şi de pământ şi de toate; – în timp ce el o acoperea cu sărutări, ea putea să numere bătăile orologiului urbei şi să tragă cu urechea la oala ce da în clocot şi pe dinafară şi să alerge într-acolo cu ochii înrouraţi de cele mai mari lacrimi pe care el i le storsese din inima înduioşată prin cine ştie ce poveste sau predică frumoasă; – Lenette relua pe ton de rugăciune cântecele vesele de duminică ce răsunau în celelalte camere şi, în lin vers, intercala întrebarea prozaică: „Ce pun la încălzit pentru diseară?” Şi nu-i putea ieşi avocatului din cap că odată, în timp ce asculta cât se poate de mişcată predica lui de cabinet asupra morţii şi veşniciei şi era cu gândul la el, dar privea în jos, a spus în cele din urmă: „Mâine să nu-ţi pui ciorapul stâng, căci trebuie să-l ţes”.

1 În germană *Geisterlehre*; denumire dată mai demult metafizicii.

Aşa cum din iubirea lui Firmian se scuturau florile, dacă nu chiar şi frunzele, tot aşa iubirea Lenettei semăna cu un trandafir trecut şi desfăcut excesiv, a cărui podoabă o împrăştie o singură izbitură. Eternele exerciţii dialectice ale soţului au sfârşit prin a o face să-i ostenească inima. În plus, ise număra printre femeile ale căror cele mai frumoase flori rămân sterile şi fără rod, dacă nu roiesc în jurul lor copii ce se bucură, precum floarea viţei de vie nu face struguri dacă nu e cutreierată de albine. Semăna cu aceste femei şi prin aceea că fusese născută să fie un are spiral al unei maşini economice sau regizoarea unei mari drame a gospodăriei. Dar ştim din păcate cu toţii, de la Hamburg şi până la Ofen, cum arătau acţiunile de capă şi spadă şi casa teatrului din gospodăria lui Siebenkäs. Asemenea păsărilor Fenix şi uriaşilor, cei doi n-aveau nici copii, şi ambele coloane stau izolate una de alta, fără a fi strânse laolaltă de legăturile încolăcite ale roadelor. În fantezia sa, Firmian trecuse prin glumeţele roluri de probă ale unui serios părinte de copil şi poftitor la cumetrie – dar n-a ajuns până la reprezentaţia adevărată.

Cel mai mult îi dăuna, în inima Lenettei, acea lipsă de asemănare cu „Cizmă-de-blană”. Inspectorul şcolar avea ceva atât de plictisitor, de calculat, de serios, de reţinut, de scrobit, de umflat, de greoi ca aceste… trei rânduri; dar asta îi plăcea gospodinei noastre înnăscute. Siebenkäs, dimpotrivă, era toată ziua ca un iepure care sare. Lenette îi spunea adesea: „Lumea şi-o fi zicând că nu eşti în toate minţile iar el riposta: „Dar sunt oare?” Firmian îşi acoperea frumoasa inimă cu o mască comică grotescă şi ascundea altitudinea ei pe *soccus* [143]-ul scâlciat şi prefăcea scurta piesă a vieţii sale într-una zeflemistă şi într-o epopee eroicomică. Alerga după acţiuni groteşti din motive superioare ca şi din vanitate. Îl gâdila cu adevărat, în primul rând, sentimentul de-a fi un suflet liber, descătuşat de toate împrejurările, iar în al doilea rând, sentimentul satiric

143 încălţăminte joasă în teatrul roman.

că mai mult travesteşte nerozia omenească decât o imită; în timp ce acţiona aistfel, avea conştiinţa dublă: a actorului comic *şi* a spectatorului. Un umorist care acţionează este doar un improvizator satiric. Acest lucru îl înţelege orice cititor, dar… nicio cititoare. Adeseori unei femei care privea raza albă de soare a înţelepciunii descompusă, pătată şi colorată dincolo de prisma umorului, am vrut să-i pun în mână o sticlă bine şlefuită, care să facă această serie pestriţă şi bălţată să ardă iar alb – dar n-a ieşit nimic.

Lenette trebuia să se aprindă din pricina bărbatului ei care fluiera, cânta şi dansa, care nu lua o mutră oficială nici măcar în faţa clienţilor, care, din păcate – i s-a relatat ca un fapt absolut sigur – dădea adesea târcoale Stâncii corbilor, despre a cărui minte oameni tare deştepţi vorbeau cu îngrijorare, la care – se plângea ea – nici nu se observa că trăieşte într-un oraş imperial şi care nu se ruşina şi sfia decât de o singură persoană în întreaga lume… de sine. Nu veneau adesea în casa ei cameriste din cele mai distinse case, cu cămăşi ce trebuiau cusute, şi nu-l vedeau de, pe nepusă masă, stând la clavirul lui pe care exersase şi îl uzase şi care avea încă toate clapele şi aproape tot atâtea coarde câte clape? Şi nu înghiţise el, oare, o prăjină pe al cărei pod de cetate lăsat în jos răzbăteau sunetele dinspre străfundurile cântătoare către sine, trecând printre gratiile porţii de cetate coborâte şi urcând, în cele din urmă, prin trompele lui Eustache, peste pieliţa timpanelor, până în suflet? Capătul prăjinii înghiţite răzbătea printre dinţi şi, de aceea, îl purta ca pe un cioc de barză adăugat la al său, pentru a potenţa necontenitul pianissimo al clavirului, în registrul de sus, până la *fortissimo.*

— Oricum, este adevărat că umorul ia, în lumina reflexă a naraţiunii, culori mai blânde decât în cruda realitate.

Solul, pe care şedeau cei doi oameni buni, se despărţea, sub atâtea zguduituri, în două insule tot mai depărtate una de alta; timpul a adus iarăşi cu sine un cutremur.

Preşedintele tribunalului şi-a făcut apariţia cu acţiunea sa de exceptare, în care nu cerea nimic altceva decât dreptate

şi echitate, adică moştenirea; afară doar dacă

Siebenkäs trebuia şi putea să facă dovadă că el era *El,* adică pupilul a cărui moştenire părintească preşedintele o ţinuse până acum în părinteştile sale mâini şi pungi. Acest râu al infernului, de natură juridică, i-a tăiat răsuflarea lui Firmian al nostru – care sărise peste precedentele trei cereri de fixare a termenului cu atâta uşurinţă, ca leul încoronat din stemele gotice peste trei râuri – şi l-a făcut să-l treacă fiori de gheaţă până în străfundul inimii. Rănile, pe care le sapă în noi maşinile destinului, se închid curând; doar una, pe care ne-a lăsat-o instrumentul de tortură ruginit şi bont al unui om nedrept, începe să facă puroi şi se închide abia târziu.

Când a sosit refuzul lui Blaise, temătoarea Lenette a crezut că e pierdută, ca şi procesul; în ochii ei, costeliva sărăcie îi cuprindea pe amândoi cu o împletitură de iederă parazită, iar ea nu avea altă perspectivă decât să se usuce şi să piară. Cum, între timp, consilierul financiar nu-i putea auzi mânia, Lenette era nevoită s-o întoarcă împotriva soţului ei, căruia îi atribuia toată vina, pentru că dăruise numele său de Leibgeber în mod atât de vinovat. Cine s-a însurat, mă va scuti cu plăcere de dovada, că n-a ajutat la nimic felul cum s-a justificat soţul şi ceea ce a relatat el despre răutatea lui Blaise care, precum cel mai mare Iscariotean şi cămătar din Ierusalimul pământesc, l-ar fi prădat oricum şi ar fi găsit mii de tertipuri juridice pentru jefuirea pupilului, chiar dacă s-ar mai fi numit încă Leibgeber. Dar explicaţiile n-au avut niciun efect. În cele din urmă nu s-a mai putut abţine să-i spună: „Eşti la fel de nedreaptă pe cât aş fi eu, dacă aş vrea să pun cât de cât pe seama purtării tale faţă de consilierul financiar consecinţele ei, adică actul lui Blaise”. Nimic nu le întăreşte mai tare pe femei decât o comparaţie înjositoare; căci de nu acceptă nicio diferenţiere. Urechile Lenettei s-au lungit, precum cele ale Famei[144], până ce au devenit numai limbi; glasul

144 Fama (lat.). = iniţial, zeiţa zvonurilor (la romani); apoi zvon, colportare.

bărbatului era, în acelaşi timp, şi acoperit de ţipetele ei şi neluat în seamă.

Firmian a trebuit să trimită pe aseuns la „Cizmă-deblană” şi să pună să-l întrebe, unde întârzie atâta vreme şi de ce le-a uitat casa astfel. Dar, într-o zi atât de frumoasă, „Cizmă-de-blană” nici măcar nu era acasă, ci la plimbare.

„Lenette, a spus deodată Siebenkäs, care prefera adeseori să sară peste o mare mocirloasă cu prăjina ideilor neaşteptate, decât să scoată anevoie din ea, bălăcind prin apă, lungile picioroange ale concluziilor, şi care voia, de bună seamă, să anuleze cu totul remarca nevinovată, greşit înţeleasă de Lenette, care-i scăpase în legătură cu Rosa. Lenette, ia ascultă ce-o să facem în după-amiaza asta!

— O cafea şi o plimbare; de fapt, azi nu e duminică în oraş, dar oricum e Imaculata concepţie a Sfintei Fecioare, pe care o sărbătoreşte orice catolic din Kuhschnappel; iar vremea este, zău, tare blândă. O să ne aşezăm sus în sala notabilităţilor de la «Casa ţintaşilor», care e neîncălzită, fiindcă afară e prea cald, şi o să privim în jos şi o să-i vedem pe toţi ereticii din oraş plimbându-se, înzorzonaţi, de colo până colo, iar printre ei, poate, şi pe luteranul nostru de Stiefel.”

Când se bucură cu adevărat, femeilor nu le trebuie decât puţin timp ca să-şi pună în cap pălăria de mătase neagră şi să-şi ia evantaiul cel mare, pentru biserică, şi să se înfiinţeze numaidecât, împotriva obiceiului lor, gata îmbrăcate pentru plimbarea până la „Casa ţintaşilor”, după ce între timp, pe când îşi schimbau rochia, au fiert şi cafeaua şi au pregătit-o, împreună cu laptele, pentru a o lua cu de în sala notabilităţilor.

Cei doi soţi au pornit-o, înveseliţi, pe la ora două, având în taşcă toate lucrurile calde, care urmau să fie încălzite mai apoi.

Dealurile dinspre apus şi miazăzi erau scăldate de soarele pieziş de decembrie cu o lumină ca de amurg, deşi era încă devreme, în plină zi, iar gheţarii norilor grămădiţi pe cer, jur-împrejur, aruncau asupra întregului ţinut o

lumină veselă; – şi pretutindeni vedeai lumea strălucind frumos, iar câte o viaţă sumbră, strâmtorată, se lumina.

încă de departe, Siebenkäs i-a arătat Lenettei stinghia vulturului, ca pe un alpenştoc sau o vâslă, cu care trecuse deunăzi peste nevoile imediate. La „Casa ţintaşilor”, a condus-o în şanţul de tragere, din care, printr-o împuşcătură, se înălţase la rangul de împărat al păsării şi scăpase din Uliţa evreiască a creditorilor de la Frankfurt, eliberând măcar *un singur* datornic cu prilejul urcării pe tron… pe sine însuşi. Sus, în sala notabilităţilor, au putut să se întindă în voie: el aşezându-se la o masă în faţa ferestrei din dreapta, pentru a scrie, iar ea la altă masă din stângă, pentru a coase.

Felul cum cafeaua a încălzit sărbătoarea de decembrie în sufletele celor doi nu se poate descrie, dar se poate simţi. Lenette şi-a pus un ciorap de-al avocatului după altul, respectiv pe mâna stângă, pentru că dreapta mânuia acul de ţesut, şi şedea acolo, cu ciorapul adesea deschis şi în partea de jos, semănând, măcar la un braţ, cu o doamnă din zilele noastre, pe care o împodobeşte o lungă mănuşă daneză cu clapă peste degete. Totuşi nu ridica ciorapul de pe braţ atât de sus, încât să-l poată vedea femeile ce se plimbau pe şoseaua înălţată. Dar saluta pe fereastră, dând din cap în chip de „preaisupusă slujitoare” şi „preaplecată servitoare”. Pe mai multe dintre cele mai distinse eretice le-a văzut jos, purtând la plimbare propriile ei bonete construite artistic, pentru a sărbători solemn Imaculata concepţie, şi nu numai una dintre de a salutat-o ea întâi, cu amabilitate, pe constructoarea de acoperăminte.

Conform egalităţii de credinţă din târguşorul imperial, se plimbau de sărbătoarea catolică şi protestanţi de vază şi menţionez în privinţa asta, urcând în ierarhie, de la grefierul de tribunal provincial Borstel, peste predicatorul de la utrenie Reuel, până la consilierul sanitar superior Oelhafen.

Şi, cu toate acestea, avocatul sărmanilor era, poate, la fel de fericit ca şi soţia sa însăşi. Totodată îşi scria *Hârtiile*

diavolului şi privea nu spre cei înalţi, ci spre înălţimile localităţii.

încă de la intrarea în sala notabilităţilor, l-a întâmpinat o trompetă de copil rămasă acolo, uitată, lăcuită şi încă nemozolită în gură, nu atât prin sunetul ei orăcăit, cât mai ales prin mirosul culorii, care, în această zi din luna lui Christos*1,* îl purta îndărăt, ca o adiere, spre încântările estompate ale Crăciunului. Şi astfel, o bucurie se alătura alteia. A putut să se scoale de la satirele lui şi să-i arate Lenettei, cu degetul arătător, marile cuiburi de ciori din pomii golaşi, băncile şi măsuţele de sub umbrarele desfrunzite din grădină şi oaspeţii invizibili, care-şi avuseseră acolo, în serile de vară, locurile celor fericiţi şi care îşi amintesc şi astăzi de asta, abia aşteptând să ia loc din nou acolo. De asemenea i-a fost uşor să-i atragă atenţia Lenettei asupra ogoarelor de unde este adusă pentru el, salata, la vreme atât de târzie, de către grădinăresele benevole, adică fetica sau bănica pe care o poate mânca seara.

Acum şedea de-adevăratele la fereastra sa, în faţa dealurilor scăldate de roşul amurgului, spre care soarele cobora tot mai mare şi dincolo de care se aflau ţările pe unde colinda Leibgeber al său şi cânta la prima vedere partitura vieţii.

într-un târziu, au părăsit vasta sală, încălziţi lăuntric, când soarele îi înveşmântase pe de-a rândul cu culoarea purpurii; ieşind din „Casa ţintaşilor”, i-a mai arătat Lenettei fluida privelişte aurie pe lungile acoperişuri de sticlă a două sere, iar el personal s-a ataşat de soarele tăiat acum în două de creasta dealului, pentru a apune împreună cu el în depărtare, la prietenul său.

Dar plimbării nu-i era dat să se rezume la atât, căci unul din duhurile rele ale minţii a dat culisele atât de grabnic în lături, încât trebuie să ni se înfăţişeze într-adevăr ceva schimbat. În faţa celor doi soţi mergea plimbându-se agale un meşter croitor de confesiune catolică, bine îmbrăcat, pentru a sărbători „Concepţia”, ca toţi cei de confesiunea şi

profesiunea sa. Din nefericire, pe îngusta uliţă, în pantă, croitorul îşi ridicase atât de

I Luna decembrie.

sus pulpanele gherocului – fie de teama noroiului, fie de bucuria sărbătorii – încât, de jos, se putea vedea limpede osul de început sau sacru ori măduva spinării a vestei lui, adică partea din spate a vestei. „Hei, meştere, i-a strigat furtunos Lenette, da cum de ai din stamba mea?”

Într-adevăr, croitorul pusese deoparte dintr-o stambă verde de Augsburg, din care îşi comandase la el un pieptăraş sau laibăr drăguţ îndată după ce devenise regină; şi pusese deoparte ca mostră şi oprise pentru el atât cât considerase, după exemplul probelor de vin gratuite, că e necesar şi creştineşte.

— Cum însă meşterul îşi continua liniştit plimbarea cu decretul dorsal strigat din urmă, de parcă nu l-ar fi privit întru nimic, flăcăruia a devenit flacără şi Lenette a strigat după el, oricât i-a făcut Siebenkäs semne şi a sâsâit-o să tacă: „Este propria mea stambă de Augsburg, auzi, meştere Mauser? Mi-ai furat-o. Dumneata!” – Abia acum s-a întors cu sânge rece breslaşul tâlhar de stambă şi a spus: „Asta mai trebuie să mi-o dovedeşti – dar, când te-oi cita la judecătorie; am să te dau eu în stambă, dacă mai conduc în Kuhschnappel înaltele autorităţi’1.

Atunci Lenette s-a aprins ca o vâlvătaie – rugăminţile şi poruncile avocatului erau pentru ea doar aer. — „Hei, hârşti-hârş, vreau să-mi recapăt lucrul meu, pungaşule!” La această * calomnie, meşterul doar şi-a ridicat pulpanele cu adândouă mâinile, neobişnuit de mult, deasupra marginii vestei şi a replicat, aplecându-se puţin înainte: „Poftim!” şi a mers mai departe încet, înaintea ei, la distanţa focală cuvenită, pentru a savura căldura ei.

Cel mai de compătimit, la o asemenea sărbătoare îmbelşugată, era doar sărmanul Siebenkäs, când, din fericire, a apărut îngerul său ocrotitor venind în sus dintr-o văgăună laterală, „Cizmă-de-blană”, care-şi făcea plimbarea. Lenette a uitat de croitor – de sfertul de cot de

stambă. Zece coţi de stambă şi pe jumătate atâţia croitori, care ar fi oprit-o şi aplicat-o ca petece, erau pentru ea, în clipa asta, doar fulgi uşori şi nu meritau nici măcar un cuvânt sau un crăiţar, astfel încât Siebenkäs a băgat de seamă îndată, că Stiefel se îndrepta spre ea ea un adevărat munte al măslinilor mişcător, împodobit tot cu ramurile de măslin ale păcii. Dacă Lenette era, chiar şi în aer liber, un fluture moale şi alb, care plutea şi flutura tăcut peste potecile înflorite ale lui „Cizmă-de-blană", în propria cameră, în care i-a însoţit inspectorul şcolar, a devenit o Psyche1 greacă; şi, oricât de părtinitor aş fi faţă de Lenette, trebuie să înregistrez în acest proces-verbal

— Căci altfel nu va crede lumea nici toate celelalte – „că din păcate, în seara aceea, ea nu părea să fie altceva, decât un suflet cu aripi străvezii desprins de trupul lipicios; un suflet care înainte vreme, când încă era înveşmântat în trup, schimbase scrisori de dragoste cu inspectorul şcolar şi care plana acum în jurul lui, cu aripile întinse orizontal; care îl aţâţa cu adierea penajului fluturând; care, obosit, în sfârşit, de-atâta planat, se lăsa în jos pentru a intra într-o prăjină corpolentă de trup şi care – nefiind altul feminin la îndemână – cădea în cel al Lenettei, cu aripile strânse şi lipite de el. De ce îşi arăta însă Lenette faţă de inspector, tocmai azi, inima plină, aproape fără gratiile mânăstireşti ale pieptului, se explica prin faptul că azi… îşi simţea mizeria, sărăcia: Stiefel era plin de comori masive, veritabile, Firmian doar de comori în stare brută, adică de talente. Ştiu sigur că ea, care îl iubea pe Siebenkäs al ei ca o soţie încă dinainte de căsătorie, l-ar fi îndrăgit ca o logodnică, dacă el ar fi avut… ce dumica şi îmbuca. De sute de ori o logodnică îşi închipuie cum că-şi iubeşte logodnicul, pe când, de fapt, abia în timpul căsătoriei această glumă devine – din bune motive metalice şi fiziologice – lucru serios.

De fapt, ar fi trebuit să zugrăvesc lucrurile, toată seara, mai pe larg decât am făcut-o; căci din pricina lor au început să fumege, după atâtea frecuşuri, roţile trăsurii *vis-ă-vis*2 a

căsătoriei, iar focul geloziei a prins s-o amenințe.

[1] *Psyche* (în greceşte: *suflet*), iubita lui Amor, reprezentată în antichitate ca o fată cu aripi de fluture.

[2] Trăsură cu două banchete aşezate faţă în faţă.

Din acea seară, Stiefel, care se aşeza cu tot mai mare plăcere la soarele Lenettei ce urca tot mai sus, a început să vină tot mai des şi se considera un arbitru al păcii şi nu un tulburător al ei. —

Este de datoria mea să zugrăvesc germanilor destul de pe larg, pe hârtia mea, ultima şi cea mai importantă zi a acestui an. Ziua de 31 decembrie, cu întreg fundalul şi prim-planul şi cu toate accesoriile.

încă înainte de 31 decembrie erau sfintele zile ale Crăciunului, care trebuiau daurite şi care au mineralizat şi lignificat epoca de argint de după împuşcătura regală. Banii s-au isprăvit. Dar nu mimai atât: Siebenkäs nici nu. Se îmbolnăvea sinchisindu-se de asta, nici nu se strica de râs. Un om, care este tras cu aripile superioare ale fantaziei şi cu cele inferioare ale capriciului pe deasupra tuturor capcanelor, fie de plase sau gropi, dacă este înfipt o dată în spinii maturizaţi ai ciulinilor veştejiţi, după ce de obicei planase pe deasupra siniliului lor ceresc şi a cupelor melifere ale acestora, se zbuciumă şi loveşte în jur sângeros şi cu sete şi epileptic; un om bucuros păleşte la prima arsură de soare a mâhnirii. La polipul cardiac al fricii mai adăugaţi şi beţia scriitoricească, întrucât voia să termine cât mai curând *Selecţia din hârtiile diavolului,* pentru a-şi duce viaţa şi procesul din onorariu. Şedea aproape nopţi întregi, scofâlcind fotolii după fotolii, şi călărea pe bancul de lucru al încrestătorului satiric. Prin asta s-a ales, tot scriind, cu o boală: îl pălea, vezi bine, o întrerupere rapidă a respiraţiei şi bătăilor inimii, după care urma stingerea plictisitoare a oricărui suflu de viaţă şi apoi o năvală în şoc a sângelui spre creier, şi asta, de fapt, cel mai adesea în faţa roţii sale de depănat şi bobinat.

Cu sufletul bolnav, aşadar, cu inima bolind, fără bani – aşa a intrat Siebenkäs în ultima zi a anului. Ziua însăşi

îmbrăcase cea mai frumoasă rochie estivală a sa, adică una de culoarea albastrului de Prusia, şi arăta la fel de siniliu-ceresc precum Krişna; pusese să fie înfierbântată soba ca un balon al soarelui, iar pe pământul acoperit cu glazură fină de zahăr, zăpada trecuse îndată în verde hibernal, ca pe anumite dulciuri de expoziţie brumate artificial, de-ndată ce sfera a fost dusă doar până-n faţa sobei. Anul părea să se despartă de timp oarecum cu căldură şi cu o veselie plină de stropi bucuroşi. Lui Firmian tare i-ar mai fi plăcut să se plimbe pe-afară şi să se însorească pe verdele jilav; dar trebuia să-l recenzeze mai întâi pe profesorul Lang din Bayreuth.

Trebuia să mai facă rost azi de câţiva taleri locali1 şi voia şi să se plimbe puţin în ziua asta maternă, călduţă, ca în clocitoare. Încă de ieri, joi – căci Anul Nou cădea într-o sâmbătă –, Lenette celebrase sărbătoarea provizorie a dereticatului (căci acum spăla zilnic cu anticipaţie); astăzi, însă, îndeplinea spicuiala mobilelor – dădea camerei purgative împotriva tuturor necurăţeniilor, mâna la vad tot ceea ce avea patru picioare de lemn şi le urma şi ea cu mici sfere de săpun – pe scurt: înota şi pleoscăia la această spălătură levitică a camerei, simţindu-se pentru o dată perfect în elementul ei umedcălduţ, iar Siebenkäs şedea băţos în purgatoriu şi începea să emane miros de ars.

Astăzi era de fapt, oricum, mai furios ca de obicei; în primul rând, pentru că îşi pusese în cap ca după-amiază să amaneteze oricum rochia de stambă de lână, chiar de-ar fi ţipat împotrivă mânăstiri întregi de călugăriţe, şi pentru că prevedea deci că va mai trebui să se monteze în lege pentru asta; şi se hotărâse tocmai azi pentru această intenţie de amanetare deoarece – şi aceasta este totodată cel de-al doilea motiv pentru care era mai furios – se necăjea că zilele bune trecuseră şi muzica sferelor ce le însoţise fusese tulburată de Lenette printr-un *miserere 2* de jale. „Femeie, a spus el, tocmai recenzez pe bani. Ea a continuat să râcâie. Îl am în faţa mea pe profesorul Lang, şi anume capitolul al şaptelea, în care tratează despre al

şaselea intendent general de la

[1] Taler local (în germ. Ortstaler) un sfert de florin.

[2] îndură-te (lat.). Cântec bisericesc pe cuvintele psalmului 57.

Bayreuth, Stockfleth.” – Ea voia să înceteze peste câteva minute, dar numai nu în clipa asta; femeilor le place să facă totul mai târziu, de-aceea chiar şi vin pe lume mai târziu ca băieţii. „Programul, a continuat el cu un calm artificial, ar fi trebuit să-l recenzeze «Gotterbote» încă de acum o jumătate de an; «Gotterbote” nu trebuie să sanctifice abia după o sută de ani, ca «die Algemeine deutsche Bibliothek» şi papa de la Roma.” – Dacă ar fi fost în stare să-şi păstreze încă un minut calmul artificial, ar fi apucat să vadă cum Lenette isprăvea de bâzâit. Dar n-a putut. S-a enervat şi a sărit în sus, aruncând pana de scris: „Atunci să ne ia dracu şi pe tine şi pe mine şi «Gotterbote»!

— Nu ştiu ce traduc”, a continuat el mai stăpânit şi paralizat şi s-a aşezat pe scaun fără vlagă, de parcă ar fi fost acoperit tot de ventuze de luat sânge, „şi dacă scriu acolo Stockfleth sau Lang. Păcat că un avocat nu poate fi la fel de surd ca un judecător; surd, aş fi scutit de tortură – ştii tu câţi oameni trebuie, conform legilor, pentru o învălmăşeală? Ori zece oameni ori tu singură, în muzicala ta academie de spălat.” În clipa asta, faptul de-a fi drept îl interesa la fel de puţin ca acela de-a se asemui cu hangiii spanioli, care le pun clienţilor totdeauna la socoteală gălăgia pe care au făcut-o. Iar ea îşi făcuse pofta, aşa că acum era liniştită în vorbe şi fapte.

27 – Viaţa lui Quintus Fixlein

Firmian a încheiat înainte de masă recenzia critică şi a trimis-o şefului Stiefel; acesta i-a răspuns în scris că pe seară îi va înmâna personal gologanii pentru ea; căci acum pândea fiece pretext pentru vizită. În timpul mesei, Firmian, în al cărui cap nu voia să se ogoiască negura apăsătoare şi puturoasă a proastei dispoziţii, spuse: „Nu pricep, cum de-ţi place atât de puţin curăţenia şi ordinea. Ar fi de preferat să exagerezi în sensul curăţeniei, decât invers. Lumea zice:

«Ce păcat că un om atât ’de ordonat, ca avocatul sărmanilor, are o nevastă atât de dezordonată». Deşi ştia bine că este o ironie, Lenette îi opunea totdeauna replici formale bune. Firmian n-o putea face să guste cu adevărat gluma lui, în loc s-o combată, sau chiar să râdă împreună cu el pe seama societăţii omeneşti.

După-masă s-a apropiat ceasul în care trebuia să se petreacă în sfârşit ostracizarea sau izgonirea din ţară şi casă a stambei de lână, ca ultima, dar cea mai măreaţă faptă a anului 1785. Se săturase până-n adâncul sufletului de această lozincă declanşatoare a certurilor, de acest duşmănos steag roşu1 al lui Timur sau Mahomed, de această piele a lui Ziska2, ce îi aţâţa mereu unul împotriva celuilalt; ar fi preferat să i se fi furat stamba, numai ca să scape de plicticosul şi uzatul gând la această zdreanţă. Nu se pripea, ci îşi sprijinea petiţia cu toată elocinţa de care dispune un orator parlamentar acasă; a pus-o să ghicească singură care ar fi cea mai mare plăcere pe care să i-o facă soţului şi cu care ar putea să încheie anul vechi; i-a mai spus că, lângă el, sub *acelaşi* acoperiş, locuieşte un duşman de moarte şi un antichrist, un balaur, o buruiană aruncată de duşmanul cel rău în grâul său, pe care ea poate s-o stârpească, numai să vrea. În cele din urmă a scos, cu târguieli clar-obscure, stamba de lână din sertar. „Această pasăre răpitoare, a spus el, care mă urmăreşte, plasa pe care mi-o întinde diavolul, veşmântul lui de oaie, bluza martiriului meu – prea scumpa mea, fă-mi doar plăcerea *asta* şi amaneteaz-o!” „încă nu-mi răspunde, a continuat el, acoperindu-i uşor buzele cu mâna, gândeşte-te mai întâi la ceea ce a făcut o comunitate neroadă, al cărei singur fierar din sat urma să fie spânzurat. A preferat să propună în locul lui câţiva meşteri croitori, de care se puteau lipsi mai uşor. Iar tu, ca o persoană mai deşteaptă, ar trebui să dai mai curând simpla operă cusută a meşterilor (dat fiind că nu vom avea nevoie de stamba de doliu câtă vreme trăim), decât mobilele de metal din care mâncăm zilnic! Dar acum spune ce gândeşti tu, buna mea!”

„Am băgat eu de mult de seamă, a replicat ea, că încerci să mă faci să pierd rochia de doliu. Dar n-o dau. Dacă ţi-aş spune acum: amanetează ceasul tău,

[1] Steagul roşu, muiat în sânge, exprima la popoarele orientale (mongoli, tătari, turci) hotărârea de-a lupta pe viaţă şi pe moarte.

[2] Jan Ziska (1360—1424), nobil ceh comandant al husiţilor; se spune că a lăsat prin testament ca din pielea lui să se facă tobe.

Firmian! — ar fi acelaşi lucru.” Poate că bărbaţii se obişnuiesc să poruncească foarte categoric fără motive întemeiate, numai pentru că acestea nu prea prind ci, dimpotrivă, înarmează încăpăţânarea, în loc s-o înfrângă. „Dar-ar dracu’ să dea! a răbufnit el, acu m-am săturat. Nu sunt nici curcan, nici bour, ca să mă înfurii veşnic din pricina unei cârpe colorate. O să fie amanetată azi, pe cât e de adevărat că mă cheamă Siebenkäs.”

„Da’te mai cheamă, se pare, şi Leibgeber”, a întors ea vorba. „Al dracului să fiu, dacă stamba o rămâne aici!” a spus el. Atunci Lenette a început să plângă şi să se bocească de amarnica soartă care nu-i mai lasă nimic, nici măcar rochia ei. Lacrimile vărsate mecanic cad adesea în inima clocotitoare a bărbatului precum alte picături de apă în cuprul topit, care fierbe; masa fluidă sare trosnind în lături. „Cerescule, bunule, blândule diavol, icni el, ia-mă, şi frânge-mi gâtul! îndure-se Domnul de asemenea femeie! Bine! Păstrează-ţi stamba şi răbdările prăjite. Dar să mă ia dracu’ – îmi dau cuvântul de onoare—, dacă n-am să-mi pun pe cap, chiar azi, vechile coame de cerb ale lui taică-meu, ca un braconier pedepsit, şi dacă n-am să le duc astfel la vânzare prin tot târgul, ziua-n amiaza mare, oricât le-o părea de ridicol tuturor kuhschnappelezilor – şi n-am să spun decât că tu mi le-ai pus. Asta am să fac, la dracu’!”

S-a îndreptat spre fereastră, scrâşnind din dinţi, şi a privit pe uliţă fără să vadă nimic. Jos trecea o procesiune mortuară sătească, cu toiege în mână. Năsălie era un umăr, pe care se clătina, strâmb, un sicriu de copil.

Asemenea privelişte înduioşătoare în sine, când te gândeşti la un omuleţ mic, ascuns, care trece din aţipeala foetusului în somnul morţii, ai cărui ochi se închid în faţa pământului strălucitor fără a-şi fi văzut părinţii, ce privesc în urma lui cu ochi umezi, care a fost iubit fără ca el să iubească, a cărui limbă putrezeşte fără să fi vorbit, precum putrezeşte şi chipul, fără să fi surâs vreodată pe globul nostru absurd.

— Când Firmian a văzut acest copil rece, înfăşurat în giulgiu – în ceasul acesta în care se certa pentru o rochie de doliu, care trebuia să-l deplângă

— Acum, lângă ultima picătură a anului ce se scurgea, când inima lui deprinsă cu leşinuri trecătoare făgăduia împlinirea unui an nou – acum, printre atâtea dureri, auzea parcă fluviul subteran al morţii murmurând pe sub picioarele lui, aşa cum chinezii îşi scobesc grădinile pe dedesubt cu şuvoaie vuitoare; iar coaja de gheaţă subţire, care îl ţinea, părea că o să se prăbuşească împreună cu el în valurile hibernale. Se adresă Lenettei nespus de mişcat: „Poate că ai dreptate, la urma urmei, că îţi păstrezi rochia de doliu, şi poate că presimţi dispariţia mea. Fă ce pofteşti – nu vreau să-mi amărăsc mai mult ultima zi de decembrie, întrucât nu ştiu dacă nu este ultimul decembrie pentru mine şi dacă într-un an n-am să fiu mai aproape de bietul sugar decât de tine. Mă duc acum să mă plimb.”

Lenette a tăcut consternată. Firmian s-a sustras în grabă unui răspuns final. Absenţa lui trebuia să fie cea mai bună intercesoare pentru el. Toţi oamenii sunt mai buni decât pornirile lor – de fapt, decât cele rele, căci toţi sunt totodată mai răi decât pornirile lor bune —; şi, dacă le fixezi pornirilor rele un ceas în care să se destrame, ai câştigat ceva mai bun decât cauza ta: ţi-ai câştigat adversarul. De fapt, i-a lăsat Lenettei răgazul de-a medita intens asupra cuvântului lui de onoare şi asupra coarnelor de cerb.

Am mai scris asta o dată: că iarna se aşternuse golaşă pe pământ, fără giulgiul şi cămaşa albă a zăpezii, alături de mumia uscată şi seacă a verii trecute. Privirea lui Firmian

rătăcea, cu un sentiment de nesatisfacţie, peste câmpiile dezbrăcate, peste care mai trebuia să fie aruncate plapuma de leagăn a zăpezii şi vălul de lapte al brumei, şi către pâradele din vale, care mai urmau să încremenească şi să amuţească. Luminoase şi calde ultimele zile de decembrie ne înmoaie şi ne transpun într-un fel de melancolie, în care se află patru sau cinci picături amare mai mult decât în melancolia verii târzii. Până la ora a douăsprezecea din noaptea a treizeci şi una a lunii a douăsprezecea, imaginea nocturnă şi hibernală a scurgerii timpului ne apasă şi ne îngrijorează; dar încă de la ora unu după miezul nopţii, în ziua de I ianuarie, zefirii dimineţii adie cu însufleţire, împrăştiind norii de deasupra sufletului, iar noi privim întru întâmpinarea azuriului întunecat şi pur al zorilor, în aşteptarea luceafărului dimineţii şi al primăverii. Într-o asemenea zi de decembrie, ne apasă sufletul lumea lividă şi lâncedă a plantelor rigide şi fără sevă şi colecţiile de insecte căzute pe sub de şi acoperite de pământ şi şarpanta pomilor golaşi, zbârciţi şi uscaţi; – soarele de decembrie, care la vremea prânzului se află atât de jos ca soarele de iunie spre seară, aşterne, asemenea spiritului aprins, o lumină galbenă de mort peste luncile uscate şi palide şi pretutindeni trec umbre lungi, uriaşe, ca într-o seară a naturii şi a anului, de parcă ar fi ruinele şi mormanele de cenuşă rămase de pe urma nopţilor la fel de lungi.

O durere i-a strâns inima tristului Firmian pe galbenii! loc al incendiului naturii. Încremenirea inimii şi pulsului, care revenea în fiecare zi, i se părea că este acea acalmie şi amuţire a declanşatorului furtunilor din piept, care anunţă apropiatul sfârşit al tunetelor şi scuturarea până la epuizare a norului de furtună al vieţii. Bâlbâiala mecanismului orologiului său o punea pe seama unui ţăruş căzut între roţi, unui polip al inimii, iar ameţeala sa, pe cea a apropierii unei apoplexii. Astăzi era al trei sute şaizeci şi cincilea act al anului, iar cortina lui era pe punctul de a se lăsa; ce altceva îi putea prilejui aceasta decât nişte comparaţii

sumbre cu propriul său epilog, cu solstiţiul de iarnă al vieţii sale scurtate, umbrite?

— Chipul plâns al Lenettei s-a ivit acum înaintea sufletului lui care ierta şi pleca, şi Firmian şi-a zis: „De bună seamă că n-are dreptate; dar vreau să cedez în faţa ei, fiindcă tot nu vom mai locui multă vreme împreună. I-o doresc din inimă ca braţele mele, putrezind, să-i dea drumul, şi ca prietenul ei s-o ia în ale lui”.

S-a urcat pe colina supliciilor şi execuţiilor, unde îşi încheiase îmbrăţişarea prietenul său Heinrich. De câte ori inima îi era din cale-afară de grea, privirea lui gonea, de pe această înălţime, pe calea lui Leibgeber, până la munţi; dar azi, ochii i s-au umezit mai mult decât de obicei, fiindcă nu mai spera să revadă primăvara. Soarele încheia anul vechi cu umbre, iar când s-au ivit acum, pe seară, stelele care, primăvara, împodobeau de obicei zorile, destinul a rupt din spiritul său cele mai frumoase crengi de liane, pline de flori, şi din de a izvorât apă limpede. „N-am să mai apuc şi nici n-am să mai văd nimic din primăvara viitoare, s-a gândit el, decât doar siniliul ei care, la fel ca în pictura pe smalţ, este gata înaintea tuturor culorilor celorlalte.” Oricum, inima lui educată pentru iubire se odihnea totdeauna, de satire, de treburile aride şi uneori de răceala Lenettei, lângă zeiţa eternă, caldă şi cuprinzătoare, lângă natură. Aici, în universul liber, dezvăluit şi înfloritor, sub bolta imensă a cerului, îi plăcea să-şi aducă suspinele şi necazurile şi toate mormintele sale le făcea în această grădină, precum evreii, de obicei, în grădini mici. —

Firmian s-a întors încet acasă cu o inimă plină de împăcare şi cu ochi pe care nu-i mai zvânta pe întuneric; îşi spunea acum tot ceea ce putea s-o scuze pe Lenette;

— Căuta să treacă de partea ei, gândindu-se că ea nu putea să ia, ca el, coiful Minervei în chip de paraşută şi cască de protecţie a gândirii, filosofării şi autorlâcului, împotriva loviturilor şi pietroaielor vieţii; – îşi propunea încă o dată (îşi propusese până acum de treizeci de ori) să fie faţă de ea nespus de amabil, aşa cum este omul faţă de o

străină; – ba chiar şi-a pus peste Eul său musticarul sau platoşa răbdării, pentru cazul în care stamba de lână se mai afla cu adevărat acasă, neamanetată. —

Dar cât de altfel s-au petrecut lucrurile! I-a ieşit înainte „Cizmă-de-blană”, plin de gravitate şi cu mutra plină de predici pentru inspecţii a unui inspector al parohiilor bisericeşti; Lenette abia dacă şi-a îndreptat globurile umflate ale ochilor spre partea bătută de vântul intrării lui. Stiefel ţinea strâns hăţurile mutrelor de pe chipul său, pentru ca să nu se topească în faţa mutrei prieteneşti-destinse a lui Firmian şi a început să vorbească: „Domnule avocat al sărmanilor, voiam de fapt să achit banii pentru recenzia despre Lang. Dar prietenia îmi cere ceva mai important: să-ţi atrag atenţia, să te porţi faţă de biata dumitale soţie ca un creştin faţă de o creştină.” – „Sau chiar şi mai bine, spuse Siebenkäs; dar despre ce e vorba, nevastă?” Lenette a tăcut încurcată. Solicitase inspectorului şcolar sfat şi ajutor în procesul stambei, nu pentru a le obţine pe amândouă, ci pentru a povesti procesul. Când inspectorul o surprinsese în cea mai amarnică aversă a ochilor ei, Lenette tocmai trimisese cu adevărat pielea de omidă, ţepoasă şi amestecată cu lână, pentru a fi amanetată, fiindcă, după jurământul pe cuvânt de onoare al bărbatului ei, ştia dinainte – mai ales cunoscându-i fermitatea în respectarea cuvântului şi indiferenţa faţă de aparenţe, care devenea mai înverşunată tocmai la vreme de mizerie – că va purta, fără jenă, ridicolele coame pe cap prin toată localitatea. Poate că în faţa duhovnicului doar ar fi plâns şi ar fi tăcut, dacă şi-ar fi făcut pofta şi ar mai fi avut rochia; dar, cum le sacrificase pe amândouă, dorea o compensaţie, o răzbunare. La început îi înşirase doar plângeri în număr nedefinit; dar când el a insistat, baierele inimii prea pline au cedat şi s-au revărsat afară toate suferinţele. Împotriva regulilor juridice şi ale unor universităţi, Stiefel i-a dat mereu dreptate reclamantului, pentru că acesta mai curând… vorbea: majoritatea oamenilor consideră imparţialitatea inimii lor drept

imparţialitate a capului lor. Stiefel a jurat că vrea să-i spună bărbatului ei tot ceea ce trebuia spus şi că stamba va reveni acasă încă azi.

Acest duhovnic a făcut să sune în faţa bietului avocat al sărmanilor legătura de chei care leagă şi dezleagă totul şi i-a istorisit soţului spovedania generală a soţiei şi, apoi, amanetarea rochiei. Când ai de relatat două acţiuni diferite, una supărătoare şi una binevenită, efectul principal depinde de cea pe care o povesteşti mai întâi; cea povestită întâi dă grundul atmosferei, iar cea zugrăvită la urmă întruchipează doar un aspect secundar şi repartiţia umbrelor. De fapt, Firmian ar fi trebuit să ajungă pe uliţă chiar imediat după amanetarea de către Lenette, iar sus abia după discuţie. Acum, însă, gâdele era înăuntru. „Cum – astea erau, dacă nu gândurile, măcar sentimentele sale

— Cum, pe rivalul meu ea şi-l face confident şi judecător al meu, eu îi readuc un suflet împăcat, iar ea produce o nouă fisură în el, şi, astfel, mă necăjeşte încă în ultima zi cu afurisita ei de sporovăială?” Cu aceste ultime cuvinte, simţămintele sale voiau să exprime ceva, pe care cititorul nu-l înţelege; căci încă nu i-am povestit, că Lenette avea nenorocul de-a fi fost prost crescută şi că, din această pricină, făcea, din fiinţele de rând ale sexului ei, receptoare ale gândurilor sale ascunse şi descărcătoare electrice ale micilor ei furtună, în timp ce soţului său îi lua în nume de rău faptul că, de fapt, nu îngăduia accesul slujitorilor, slujnicelor şi plebeilor în misterele lui, dar îi însoţea în cele ale ei.

Conform obiceiului tuturor celor care nu sunt oameni de lume, Stiefel citi acum, de la pupitrul său, o lungă predică de cununie cu privire la iubirea soţilor creştini şi insistă, în cele din urmă, asupra revocării stambei. Firmian s-a îndârjit din pricina cuvântării, şi asta numai din cauză că nevasta lui gândea, oricum, că el n-are nicio religie sau că nu o are în aceeaşi măsură ca Stiefel. „Mi-aduc aminte din istoria franceză, a început el, că primul prinţ de sânge regal, Gas ton, i-a prilejuit fratelui său1 câteva frământări belice fără

importanţă şi că, în instrumentul de pace care a urmat, s-a oferit, într-un articol special, să-l iubească pe celebrul cardinal de Riehelieu. Fireşte că acest articol, precum că soţii trebuie să se iubească între ei, ar trebui să constituie un articol separat în contractele matrimoniale, întrucât, ca pe vremea lui Adam, iubirea este la început veşnică şi nemuritoare, dar după aceea devine totuşi muritoare, după înşelăciunea şarpelui. În ceea ce priveşte stamba, însă,

1 Aluzie la Gaston, duce de Orleans şi frate al lui Ludovic al XIII-lea al Franţei, conducătorul conspiraţiei organizată împotriva cardinalului Riehelieu.

să mulţumim cu toţii lui Dumnezeu, că mărul discordiei a fost aruncat afară din casă.” – Pentru a-i aduce jertfe Lenettei şi a o tămâia, Stiefel a insistat pentru marşul de întoarcere al rochiei, întrucât docilitatea de până acum a lui Firmian, care se arătase gata de mici sacrificii şi servicii, îi vârâse în cap iluzia covârşitoarei sale puteri de dominaţie. Dar soţul i-a spus: „Hai să întrerupem discuţia aici”. — „Nu, a replicat Stiefel, mai pe urmă! Acum pretind, înainte de toate, ca nevasta să-şi recapete rochia. *I – „Domnule inspector, asta n-o să se întâmple. ** – „îţi avansez câţi bani ai nevoie”, a insistat Stiefel, cât se poate de supărat din pricina unei lipse de ascultare atât de frapante. Acum îi era şi mai greu avocatului să dea îndărăt; a scuturat din cap de optzeci de ori. „Dumneata sau eu suntem foarte confuzi, spuse Stiefel; vreau să-ţi mai expun o dată motivele.” – „De obicei, ripostă Firmian, avocaţii erau nespus de fericiţi să aibă un capelan al casei; dar niciunul dintre ei n-a putut fi convertit… şi de-aceea nu le mai ţine nimeni nicio predică.”

Lenette plângea mai tare – de-aceea Stiefel striga mai tare; sub impulsul primei consternări datorate aşteptărilor înşelate, el a trebuit să-şi formuleze pretenţia mai tăios, iar celălalt să se opună mai cu tărie.

— Stiefel era un pedant şi nimeni altul decât el nu vădea o vanitate mai făţişă şi mai oarbă, asemenea unui vânt care suflă întruna din toate cele treizeci şi două de colţuri (căci

un pedant îşi etalează până şi trupul). Stiefel trebuia să-şi impună caracterul, ca un bun actor, şi să spună: „Ori – ori, domnule avocat al sărmanilor! Ori se întoarce acasă rochia de doliu – ori eu nu mai dau pe aici – *aut, aut*[1]. De fapt, vizitele mele pot să nu aibă nicio importanţă pentru dumneata; dar pun prea puţin preţ pe asta, numai din pricina doamnei soţiei dumitale.” – Firmian, de două ori furios – în primul rând din pricina impoliteţei de-a vrea să domine într-o astfel de întâmplare inutilă şi, în al doilea rând, pentru modestul preţ al târguielii prin care

[1] Ori – ori (lat.).

inspectorul punea la mezat întâlnirile lor –, a fost nevoit să spună: „Acum nimeni altul decât dumneata nu-ţi mai poate determina hotărârea, eu însă nu. O să-ţi fie foarte uşor, domnule inspector, să te desparţi de noi şi ai putea face şi altfel – dar mie mi-e greu şi nu pot altfel.”

Stiefel, a cărui cunună de lauri de ceară a fost făcută să se topească atât de neaşteptat şi sub ochii iubitei sale, nu putea face altceva decât să plece; dar cu trei simţăminte tăios-sfredelitoare: că orgoliul lui suferea, că prietena sa plângea şi că prietenul său se răscula şi îl înfrunta…

Şi, când inspectorul şcolar şi-a luat rămas bun pe veci, în ochii prietenei sale s-a iscat o durere cumplită, pe care, deşi mâna trecutului a acoperit-o, o văd încă şi astăzi holbându-se; Lenette n-a putut să-l însoţească pe scară, ca de obicei, pe prietenul care fugea, ci s-a dus singură îndărăt, în camera neluminată, cu inima frântă şi preaplină.

Inima lui Firmian a lepădat duritatea, deşi nu şi răceala, întrucât el o vedea pe nevasta sa cea persecutată stăpânită de o durere încremenită şi seacă din pricina prăbuşirii tuturor micilor ei planuri şi bucurii; aşa că nu i-a mai produs altă durere cu niciun reproş. „Vezi, a spus el doar, eu nu sunt vinovat că inspectorul n-o să mai revină – fireşte că n-ar fi trebuit să afle nimic – acu a trecut.” Lenette nu i-a răspuns nimic.

într-o stare de încremenire spirituală, Siebenkäs s-a aşezat în fotoliul de bunic şi şi-a acoperit ochii cu mâna; şi

ceaţa care învăluia viitorul s-a împrăştiat şi a dezvăluit în el un ţinut lung şi arid plin de locuri pustiite de incendiu, plin de tufişuri uscate şi plin de schelete de animale în nisip. El a văzut că prăbuşirea sau surpătura, care smulgea inima lui de lângă a ei, se va căsca tot mai mare; şi-a dat seama cu nespusă claritate şi dezolare că vechea lui dragoste frumoasă nu va mai reveni – că Lenette nu se va dezbăra niciodată de încăpăţânarea, toanele şi deprinderile ei – că barierele strimte ale inimii şi capului ei vor rămâne veşnic ferme – că nu va învăţa să-l cunoască, după cum nici nu-l va îndrăgi – că, pe de altă parte, repulsia ei faţă de el va spori odată cu îndepărtarea prietenului – şi că, concomitent eu repulsia şi cu nemaivenirea prietenului, va spori iubirea ei pentru acesta, a cărui bogăţie, seriozitate, religiozitate şi afecţiune rupsese în două legătura tăioasă a căsniciei printr-alta împletită din mai multe fire şi mai moale; – a privit tulbure într-o succesiune de zil-e lungi şi tăcute, pline de oftaturi ascunse, pline de acuzaţii mute, duşmănoase.

Lenette lucra, tăcută, în odaie, căci inima sfâşiată fugea de priviri şi de vorbe, ca de vânturile reci şi năprasnice. Se şi făcuse foarte întuneric – ea n-a adus nicio lumânare. Deodată, jos, în casă, a început să cânte din voce şi din harfă o cântăreaţă ambulantă, iar copilaşul ei din fluier. Atunci prietenul nostru s-a simţit de parcă inima, umflată şi întinsă de sânge, ar fi fost tăiată în mii de locuri, pentru a se prăbuşi uşor. Aşa cum privighetorilor le place să cânte în faţa ecoului, inima noastră vorbeşte mai tare în faţa sunetelor. Adesea, când sunetul, scos parcă pe trei coarde, făcea să-i defileze pe dinainte vechile sale speranţe aproape de nerecunoscut – când privea în jos la Arcadia care începuse a fi acoperită din plin de fluviul anilor şi se zărea în mijlocul ei cu dorinţele lui tinere şi proaspete, printre prietenii pierduţi de mult, cu ochii lui plini de bucurie, privind cu încredere în jur, şi cu inima care-i creştea şi parcă păstra şi hrănea iubirea lui pentru o altă inimă, viitoare şi caldă; – şi când acum striga în mijlocul unui sunet disonant: „Şi o astfel de inimă n-am găsit şi totul

s-a sfârşit”; – şi când sunetele crude treceau pe dinaintea acestui însingurat, ca o cameră obscură, imaginile vii şi mişcătoare ale primăverilor înfloritoare, ale ţărilor pline de flori şi ale cercurilor iubitoare, acestui însingurat care nu avea nimic azi, nici măcar *un singur* suflet din această ţară care să-l iubească:

— Atunci spiritul lui, care se ţinea tare, a căzut jos şi s-a aşternut pe pământ, parcă destrămat, pentru odihnă; şi acum nu-i mai făcea nimic bine, afară doar de ceea ce îl durea. Deodată a pierit nota de somnambulism a sunetelor şi pauza s-a înfipt mai dur în inimă, ca un cadavru tăcut al nopţii. În această tăcere melodioasă, Firmian a intrat în odaie la Lenette, şi i-a spus: „Du-le jos puţinul pe care îl avem!” Dar ultimele cuvinte n-a putut decât să le îngaime bâlbâindu-se, pentru că, în licărirea unei flăcări de iască dintr-o casă de vizavi, a văzut întreaga faţă înfloritoare a Lenettei scăldată de lacrimi ce se prelingeau, nezvântate; căci, la intrarea lui în odaie, se prefăcuse că şterge ochiurile de geam pe care le aburise răsuflarea ei caldă. Ea a lăsat banii pe fereastră, neatinşi. El i-a vorbit şi mai blând: „Lenette, ar trebui să li-i duci numaidecât, până nu pleacă”. Ea i-a luat – în timp ce se întorcea, ochii ei plânşi au lunecat pe lângă cei plânşi ai lui – a părăsit încăperea, dar amândoi parcă s-au uscat în clipa asta, atât de despărţite le erau sufletele. Sufereau amândoi în acea situaţie cumplită, când nici măcar clipa unei înduioşări reciproce nu mai putea aduce împăcare şi căldură. Întreaga inimă i s-a umplut de iubire izvorândă, dar iubirea lui nu mai aparţinea iubirii ei; – în acelaşi moment îl copleşea dorinţa şi incapacitatea de-a o iubi, conştiinţa defectelor ei, certitudinea răcelii faţă de el.

— S-a aşezat pe scaunul înzidit în firida ferestrei, şi-a rezemat capul de prichici şi a atins, întâmplător, batista ei rămasă acolo, care era udă de lacrimi şi rece. După lunga apăsare a unei zile întregi, femeia ofensată se răcorise prin această revărsare blândă, aşa cum după strivituri puternice se deschide vâna şi se lasă sânge. La atingerea batistei l-au

trecut fiori reci pe şira spinării, ea o mustrare de conştiinţă; apoi, îndată după aceea, l-a luat cu călduri, când s-a gândit că Lenette plânsese doar din pricina pierderii altei persoane, nu a lui.

— Acum, însă, cântecul a reînceput din voce şi din flaut, fără harfă, şi amândouă unduiau împletindu-se într-un cântec lent, ale cărui strofe se terminau mereu cu: „Ce s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a murit”. Pe Firmian l-a cuprins durerea cu veşmântul ei întunecat, înăbuşitor. Şi-a apăsat tare pe globurile ochilor batista jilavă a Lenettei şi a auzit doar vag: „Ce s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a mur.it”. Deodată, tot sufletul său s-a împrăştiat, topit, în toate părţile la gândul că inima lui, care se tot oprea, poate nu-i va mai îngădui să trăiască alt an nou, în afară de cel de mâine – şi s-a închipuit luându-şi rămas bun de la viaţă, iar batista rece se aştemea cu două rânduri de lacrimi, răcoritoare, pe faţa lui fierbinte – iar sunetele numărau, ca nişte clopote, toate punctele vieţii şi se percepea scurgerea timpului – şi s-a văzut dormind în peştera tăcută, ca într-o grotă cu şerpi, şi, în loc de şerpi, îi lingeau doar viermii veninurile fierbinţi şi iuţi ale vieţii.

Muzica se isprăvise. A auzit-o pe Lenette intrând în odaie şi aprinzând lumina. Firmian s-a dus la ea şi i-a întins batista. Dar omul din lăuntrul lui sângerase atât şi era atât de zdrobit, încât voia să îmbrăţişeze pe altul exterior, oricine ar fi fost el; simţea nevoia s-o strângă la pieptul lui însetat, dacă nu pe Lenette cea de-acum, măcar pe cea dinainte, dacă nu pe cea iubitoare, măcar pe Lenette a sa care suferea. Oricum, nu era în stare şi nici nu cerea să spună vreun cuvânt de dragoste. A cuprins-o încet, şi fără a se apleca, în braţele sale şi a strâns-o la piept; dar ea şi-a tras, rece şi pripit, capul din faţa unei sărutări cu care el n-o îmbiase. Acest lucru l-a durut şi Firmian a spus: „Oare eu sunt mai f ericit decât tine?” – şi şi-a aşternut faţa, aplecată în jos, pe capul Lenettei ferit într-o parte şi a strâns-o din nou la piept şi apoi i-a dat drumul!

— Şi, după ce a trecut îmbrăţişarea zadarnică, întreagă

inima lui striga: „Ce s-a dus, s-a dus, ce-a murit, a murit”.

Odaia mută, în care muzica şi vorbele încetaseră, semăna cu un sat nenorocit, din care duşmanul luase toate clopotele şi unde e tăcere toată ziua şi toată noaptea şi unde turnul a amuţit, de parcă s-ar fi terminat timpul.

Când s-a culcat, Firmian şi-a zis: „Un somn încheie anul vechi, de parcă ar fi ultimul, şi îl începe pe cel nou ca pe-o viaţă, iar eu adorm sub semnul unui viitor plin de griji, inform, adânc învăluit”.

— Astfel adoarme omul la poarta viselor zăvorite; dar nu ştie dinainte, deşi visele lui sunt doar la câteva minute sau câţiva paşi de poartă, care dintre de îl aşteaptă îndărătul ei, când se va deschide – dacă îl vor înconjura, în scurta noapte lipsită de sens, animale de pradă pânditoare şi scânteietoare sau copii care şed, zâmbesc şi se joacă, şi dacă negura temeinic modelată îl va sugruma ori îl va cuprinde în braţe.

CUPRINS

Jean Paul văzut în lumina epocii lui şi a celei actuale

POVESTIRI

Viaţa fericitului învăţătoraş Maria Wutz din Auenthal Călătoria la Flătz a predicatorului militar Schmelzle

ROMANE

Viaţa lui Quintus Fixlein extrasă din cincisprezece cutii cu fişe

Siebenkäs – O fidelă piesă cu ghimpi.

6 Oraş-reşedânţă în romanul lui Jean Paul *Loja invizibilă.*

7 Piept, buturugă, purice (lat.).

I Aluzie la epopeea religioasă *Messiada* de Klopstock (începută în 1746 şi terminată abia în 1773).

I Aluzie la masacrarea protestanţilor de către catolici, în Franţa, la 24 august 1572 (Ziua Sfântului Bartolomeu).

de Christian Felix Weisse între anii 1775—1782.

3 Jurist italian din secolul al XIII-lea.

4 Epitete ale unor regi (Carol cel Mare, Carol ce Chel, Carol Temerarul, Carol cel Simplu).

I Din greceşte: primul om care a fost făurit.

2 încheiere şi salut (lat.).